ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — JEUDI 1ER JANVIER — 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8383 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4184

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ԲԱՐԻ

1959 *Թուականը, որուն արշալոյսը կ՚ողջունենք այսօր, պիտի ըլլայ իսկապէս «նոր» տարի մը Ֆրանսայի ժողովուրդին համար :*

Նոր՝ իր Սահմանադրութեամբ, նոր՝ իր խորհրդարանով, նոր՝ իր կառավարութեամբ եւ Հանրապետութեան Նախագահով, մէկ խօսքով նոր՝ իր քաղաքական եւ վարչական կարգուսարքով :

Ու մանաւանդ նոր՝ իր տնտեսական-ելմտական «յեղափոխութեամբ», կոչուած խոր անդրադարձումներու :

Զօրավար Տը Կոլի կառավարութիւնը՝ իր նոյն ունենալով ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը եւ օգտուելով նախորդ Խորհրդարանի տուած լիազօրութենէն՝ «հարուածային» կարգով յանգուցն կարգադրութիւններ բրաւ վերջին շաբաթներու ընթացքին, խորապէս յեղաշրջելով տարիներէ ի վեր աւանդական դարձած դասական մեթոտները :

«Կաղանդ Պապան» հաճելի նուէրներ չէ որ դրած է այս տարի իր պայուսակին մէջ:

Զօրավարը դառն զոհողութիւններ կը պահանջէ ժողովուրդէն՝ կոչ ընելով անոր հայրենասիրութեան :

Տարիներու ընթացքին բացուած վէրքերը դարմանելու եւ Ֆրանսան իր արժանի բարձրութեան վրայ դնելու համար զոհողութեան հրաւէր կ՚ուղղէ գիտակից քաղաքացիներուն :

Կառավարութիւնը չվարանեցաւ կարծր միջոցներ ձեռք առնելու, հաւանական դժգոհութեանց դուռ բանալու գնով :

1959 *պիտի ըլլայ ուրեմն զոհողութեանց տարի :*

Մաղթե՛նք որ անիկա ըլլայ նաեւ «բարի» տարի :

Տարին բարի է, երբ չկայ պատերազմ : Երբ կը տիրէ խաղաղութիւն :

Նոր տարւոյ սեմին Հայուն գերագոյն ու սրտաբուխ մաղթանքն է խաղաղութիւն եւ ազատութիւն, որոնց ա՛յնքան ծարաւն ու կարօտն ունի :

Հայը խաղաղութիւն կ՚ուզէ ազատութեան մէջ՝ պարկեշտօրէն աշխատելու, իր ընտանեկան բոյնը շէնցնելու եւ հիւրընկալ երկիրներու շինարարութեան ու բարգաւաճման իր համեստ բաժինը բերելու համար :

Համերաշխութեան եւ եղբայրութեան կը կարօտի՝ մեր օրերու դժնդակ պայմաններուն տակ ձեռք ձեռքի տուած նըւիրուելու համար ազգապահպանման սըրբազան գործին :

Նոր տարին հանգրուան մըն է ինքնամփոփումի: Առիթ մը՝ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած վտարանդի հայութեան՝ գիտակցութեան գալու եւ ազգին ցաւերը դարմանելու համար միջոցներ որոնելու : Ծրագիրներ կազմելու՝ նոր սերունդի փրկութեան, հայկական դատի հետապնդման, սպիտակ ջարդին դէմ ուժեղ զէնքերով դիմակալելու մասին :

Ֆրանսան մեզի օրինա՛կ:

Համազգային վտանգին առջեւ միացան բոլոր խայտաբղէտ կուսակցութիւնները, մոռցան իրենց քաղաքական, ընկերային, վարդապետական տարակարծութիւնները: Ու մէկ սիրտ մէկ հոգի՝ բոլորուեցան անձի մը շուրջ, որ ճակատագրական ու բախտորոշ վայրկեանի մը փրկած էր երկիրը :

Հայկական ցիրուցան բեկորներու պաշտպանութիւնը արեւելքի, մանաւանդ արեւմուտքի մէջ իրական եւ ազդու կ՚ըլլայ այն ատեն միայն, երբ մարդիկ սանձ դնելով իրենց կիրքին, ազգին գերագոյն շահերն ունենան իբրեւ նշանաբան :

Թո՛ղ Նոր տարին նոր բարի բերէ հայ տառապակոծ ժողովուրդին :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ"

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՎ... ՅԻՇԵՑԷՔ ԱՆՑԵԱԼԸ՝ ՕՐԵՐՈՎ ԵՒ ԺԱՄԵՐՈՎ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

[illegible]ՈՒՄՆԵՐՈՒ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐԸ

Երեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ պատերազմական մարզին եւ զինուորական ծառայութիւն վերաբերեալ :

Նկատի առնելով որ ցարդ գոյութիւն ունեցող կացութիւնը համապատասխան չէր արդի աշխարհի կարելիութեանց, խորհուրդը արդիացուց օրինագիծը: Առաջին առթիւ երկու յստակ բաժանումներ եղան խաղաղութեան եւ պատերազմի շրջաններու միջեւ: «Զինուորական ծառայութիւն» բացատրութիւնը ջնջուած է եւ փոխարինուած ազգային ծառայութիւն *բացատրութեամբ, այս վերջինը բաժնուած երկու մասի.— Ա) Զինուորական ծառայութիւն, Բ) Պաշտպանութեան ծառայութիւն :*

Ծառայութեան շրջանը 24 ամիս է : Զօրակոչի տարիքն է քանէն 37 (նախապէս 47) : 37էն «պաշտպանութեան» ծառայութեան համար կրնան կանչուիլ :

ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐՈՒ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԱՅՍՕՐ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1էն.— *Հաց, կաթ, չօքօլա, անուշ, ձէթ, խմորեղէն, թէյ, կազ, ելեկտրականութիւն :*

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5էն.— *Երկաթուղի, ածուխ :*

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10էն ԵՏՔ *ծխախոտ, գլանիկ եւն.:*

ԱՒԵԼԻ ՈՒՇ.— *Մեթրօ, օթօպիւս :*

× *Թունուզի կառավարութիւնը որոշեց անջատուիլ Ֆրանքի շրջագիծէն եւ* տինարին *նոր արժէքն է.— 1175 ֆր. ֆրանք : Թունուզ չուզեց հետեւիլ ֆրանքի արժեզրկման :*

× *Թաղապետական խորհրդական մը կառավարութեան առաջարկեց որ Ռընէ Քոթիի անունը տրուի Փարիզի մէկ պողոտային: Պարագան նախընթաց չունի որովհետեւ Փարիզի ոչ մէկ փողոցը կրնայ մկրտուիլ ողջ մարդու մը անունով. աւելին՝ մահէն հինգ տարի վերջ միայն կարելի է: Սակայն, կը կարծուի թէ բացառութիւն մը պիտի ըլլայ Նախագահ Քոթիի համար :*

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դեկտ. 30).— *Զոյգ ոսկի՝* 561.000 (555Ա.000), *նափոլէոն* 3640 (3630), *զուից.* 3550 (3480), *անգլ.* 4550 *Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ), սթերլին* 1380 (1375), *տոլար* 493 (492), *զուից.* 115.50 (115.25), *պելժ.* 9.92 (9.80), *լիր* 0.78 (0.77):

ԺՕԱՆՈՎԻՉԻ *որ Ֆրանսայէն փախած էր դէպի Իսրայէլ, արտաքսուեցաւ նաեւ Իսրայէլէն եւ առջի օր ձերբակալուեցաւ նաւուն մէջ, Մարսէյլ, ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ: Ժօանովիչի աւելի քան 1 միլիառի խարէութիւն կատարած էր Ֆիսքին հետ :*

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ *Երեքշաբթի օր խորհրդային դեսպան Վինոկրատովի ի պատիւ ճաշ մը տուած էր, որուն ներկայ եղած էն նաեւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ *երեք երկիրները՝ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա Մոսկուայի իրենց դեսպաններուն ղրկեցին Խրուշչեւի նամակին պատասխանները, որոնք չորեքշաբթի առաւօտ Կրեմլին յանձնուեցան : Արեւմտեան Գերմանիոյ պատասխանը պատրաստ է եւ Արտաքին նախարարութեան յանձնախումբին քննութենէն անցնելէ ետք քանի մը օրէն պիտի ղրկուի Մոսկուա :*

ՔՈՒԲԱՅԻ *մէջ կացութիւնը ծանրացաւ. ըմբոստները՝ Ֆիտէլ Գաստրոյի գլխաւորութեամբ գրաւեցին Սանթա-Գլարան, երկրին կարեւորագոյն կեդրոններէն մէկը : Զօր. Պաթիսթա օդատորմիղին հրաման տուաւ ռմբակոծել քաղաքը, ուր ըմբոստներուն հետ կը սպաննուին նաեւ քաղաքացիները: Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ Զօր. Պաթիսթայի կառավարութիւնը իր վերջին բախտը կը փորձէ :*

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ *մէջ Հոլանտայի համայնավարներու համագումարը վերջացաւ, որմէ ետք կուսակցութիւնը ընկերվարականներու հետ գործակցելու կոչ մը բրաւ՝ պայքարելու համար «մեծ արդիւնաբերութեանց կուսակցութեանդէմ»: Միւս կողմէ համայնավարներու համագումարը որոշեց կուսակցութեան շարքերուն մէջ ընդունիլ նախկին ... Նացիները եւ անոնք՝ որ գործակցած են Գերմանացիներու հետ :*

ՍՈՒՐԻԱՅԻ *ղեկավարներու եւ խորհրդային տնտեսագէտներու միջեւ տարակարծութիւն մը ծագած է,— կը գրեն Պէյրութի թերթերը,— որմէ ետք խորհրդային տնտեսական պատուիրակութեան անդամները Դամասկոսէն հեռացած են, քննադատելով Սուրիոյ տնտեսական քաղաքականութիւնը՝ Եգիպտոսի հետ միանալէ ետք եւ յայտարարելով թէ Սուրիա աւելի լաւ պիտի ընէր Իրաքի միանալով :*

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ *սուրիական նահանգի թերթի անօրէններուն ազատ կամքին ձգուեցաւ շարունակել իրենց հրատարակութիւնները կամ դադրեցնել. Դամասկոսի քսան օրաթերթերէն միայն չորսը լոյս տեսան, իսկ Հալէպի եօթը թերթերէն վեցը կը շարունակեն իրենց հրատարակութիւնը : Այն թերթերն ու պարբերականները որոնք կը դադրեցնեն իրենց հրատարակութիւնը՝ պետական նպաստ պիտի ստանան :*

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ *պաղեստինցի գաղթականները յուշագիր մը յանձնեցին Ամմանի կառավարութեան, ուր կը յայտարարուի.— «Որոշած ենք խաղաղ պայմաններու մէջ քալել դէպի մեր հայրենիքը՝ գրաւելու համար մեր ինչքերը, գիտնալով հանդերձ թէ սարսափազդու զէնքեր կը սպասեն մեզի՝ սահմանին վրայ. բայց մեր յոյսը դրած ենք արաբական կառավարութեանց վրայ»: Յուշագիրը յանձնուեցաւ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին :*

ՊԷՅՐՈՒԹԻ *մէջ հրատարակուող «Ալ Ախպար» թերթը, որ Սուրիա-Լիբանանի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթն է, անդրադառնալով Նախագահ Նասրի քննադատութեանց կը գրէ թէ «անոնք որ կը հալածեն համայնավարութիւնը՝ կը նպաստեն աշխարհակալներուն եւ Իսրայէլի»:*

1959

"ՅԱՌԱՋ"

Ամանորի առթիւ լաւագոյն օրեր կը մաղթէ իր բոլոր բաժանորդներուն, ընթերցողներուն, ընկերներուն, եւ բարեկամներուն :

Նոյն առթիւ շնորհակալութիւն՝ բոլոր անոնց որոնք փութացին շնորհաւորել Ծնունդը եւ Նոր Տարին :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Ալէլա՛, ալէլա՛,
Այսօր կախան, վաղը Կաղանդ:
Տարոց, բաստեղ, չիր ու հէվէք ,
Գոգնոց բացէք, զգզով տուէք :
Ալէլա՛, ալէլա՛...
Ծոլոտ մամուն՝ նմուռ, քաղցու ,
Ձօջիկ պապուն՝ բաղարջ, բլիթ:
Ալէլա՛, ալէլա՛ ...:
Լոյս է իջեր գերեզմանին,
Ողորմիս ձեր լոյս մեռելին,
Գոգնոց բացէք, զգզով տուէք ,
Ափով բաժնենք, ծափով վայլենք :
Տուն ու երդիք լիք են շարքով ,
Բարո՛վ Կաղանդ, բա՛րկ արեւով :

ԽՄԲ.— Ժողովրդական տաղ մը, զոր կ՚երգեն պատանիները՝ «Կախանի» օրը, Կաղանդին վաղորդայնին, երեկոյեան, գօտի կախելով երդիքներէն ու հաւաքելով մրգեղէն :

ԵԿԵՍՑԷ

Ահա հովն անհուն
Այս մութուն, մութո՛ւն ...
Հովուն վո՛ւն ու վո՛ւն
Հոս մտնի ու հեռուն :

Հովուն աւաչէն
Ցայգն ի բուն արթուն՝
Այս մութո՛ւն, մութո՛ւն
Տուներ կը հաչեն :

Հովուն հարուածէն
Խելառ ու մոլար՝
Ահա անդադար
Փեղկեր կը հեծեն :

Հովուն վո՛ւն ու վո՛ւն
Հոս մտնի ու հեռուն :

Եւ հովուն ծեծէն,
Պարտասուն, նկուն՝
Ահա ծառերուն
Իրար գրկելէն ,
Իյնալ ելլելէն ,
Ահա ծառերուն
Երգած *Եկեսցէն.—*

« Եկեսցէ՛, ո՛վ Տէր,
Ձինչ կապոյտ եթեր...

Եկեսցէ արեւ
Մեր գլխուն վերեւ ...

Եւ թռչնոց երգե՛ր ,
Եւ թեթեւ սիւգե՛ր,
Եւ խաղաղութի՛ւն
Աշխարհի համբուն
Եկեսցէ՛, ո՛վ Տէր ...»:

Հովուն վո՛ւն ու վո՛ւն
Հոս մտնի ու հեռուն :

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

1941 Յունիս 26

Հանդիպողը կը յիշեցնէ, այն օրէն ի վեր որ Թերթը դադրած է. «Գիրք մը գրէ». կամ «Ճիշդ ժամանակն է Յուշերդ գրելու»: Կամ «Գրական կտորներ ունիս ցիրուցան, ինչպէս եւ բանաստեղծութիւններ, ժողվէ եւ հատոր մը չինէ»: Կամ «Լաւագոյն խմբագրականներդ հաւաքէ՝ քանի մը հատոր կ'ունենաս»:

Իսկապէս որ բան մը պէտք է ընել: Ահա տարի մը բոլորեցաւ անաշխատ, երկրորդ մըն ալ կրնայ սահիլ: Դեռ քանի՞ տարի կը յուսաս դիմանալ, այսպէս ծըղծըղելով: Վաղը պիտի փնտռես այս օրերը, ինչպէս կը փնտռես անցած 15–20 տարիները:

Բոլորովին պարապ չանցաւ անգործութիւնս այս մէկ տարին, սկսելով 1940 Յունիս 10էն: Բաւական բան կարդացի, բաներ զոր պէտք էր աւելի կանուխ կարդացած ըլլայի: Բայց կարդալը ամէն բան չէ: Եւ քանի որ ծրագիրներ, նիւթեր ունիս, ահա տրամադրելի ժամանակ:

Այո՛, այո՛, պէտք է լրջօրէն գործի ձեռնարկել այլեւս: Նոր սկսայ օրագիր մը բռնել, յետոյ քանի մը պատկերներ գրի առնել, գտնելու համար գրելու վարժութիւնս: Կը տեսնեմ որ գրիչը կը սահի նոյն դիւրութեամբ. սակայն կը սրտնեղիմ: Ի՞նչ կ'արժէ սահիլը, դիւրութիւնը. կարեւորը նորութիւնն է, — թարմութիւն լեզուի, ոճի, նիւթի, պատկերներու եւ վերլուծման:

Առ նուազն չորս վէպի նիւթ կայ գըլխուս մէջ, գրեթէ իրարու կապուած: Կ'որոճամ ու կ'որոճամ. ոչ մէկ յատակագիծ. միայն խորագիրներ եւ ընդհանուր գիծեր: Սկսի՞լ: Հապա եթէ կէս ճամբան մնա՞մ, ձախողելով կամ լքելով՝ ի խնդիր ապրուստի...: Ունիմ նաեւ նիւթեր ուսումնասիրութեան կարօտ, — մէկը հայերէնջ սարսափներու մասին, երկրորդ մը՝ լեզուի խնդիր, երրորդը՝ քաղաքական (փորձ): Ասոնց համար ալ անհրաժեշտ է մատենադարան մը քաշուիլ:

Ամէն պարագայի մէջ, բանով մը սկըսիլ. անսովոր ժամանակներ են, այսօր կաս, վաղը չկաս: Ինչ որ գրած ըլլաս, կը մնայ: Նոյնիսկ հատընտիր խմբագրականներ հաւաքելը գործ է: Քսան տարի, տարին 300 խմբագրական = 6.000: Եթէ միայն 60 կտոր զատես, ծայրայեղ բծախնդրութեամբ, արդէն կ'ունենաս երկու հատոր: Մեր մէջ փորձուած չէ այս ճիւղը, մինչդեռ Եւրոպայի «երեւելիներ» գրքի կը վերածեն իրենց ճառերը, ճամբորդութեան տպաւորութիւնները կամ առօրեայ յօդուածները, այնքան տժգոյն, թափթփած եւ տաղտկալի:

1941 Օգոստոս 2

Այսօր Հ. Յ. Դ. Թանգարան երթալով՝ աչքէ անցուցի Կարինի Յառաջը, մասնաւորապէս 1912 տարեշրջանը, զոր ես խմբագրած էի եւ Ֆիլիպէի Ռազմիկը, 1907 տարեշրջան, որու կը թղթակցէի Պոլսէն, Բարբարոս եւ Ըմբոստ ծածկանուններով:

Շատ բան մոռցեր էի Ռազմիկէն: Գտայ 13 գրութիւններ, որոնց 4–5ը կրնան թերեւս դիմանալ այսօր ալ (դեռ խլէզ մըն էի, հազիւ գրել սկսած): Կ'արժէ օրինակել ամէնէն յաջողները, թէ բովանդակութեան եւ թէ մանաւանդ լեզուի տեսակէտով: Կը թուի թէ այն ատեն աւելի ճոխ էր լեզուս, առանց արուեստակեալ ըլլալու:

Իսկ Յառաջի մէջ (Կարին) եղած եմ կրակուբոց տղան պայքարի: Ամէն օր «Մեր Խօսքը» եւ «Տոմսեր» (Արշաւիր): Ափսոս որ ամէն բան եղած է օրը օրին, հեւ ի հեւ: Ոչ մէկ լուրջ ուսումնասիրութիւն կամ գրական փորձ: Քալելով (1912 Յունիս 26) մինչեւ Սասուն եմ գացեր Ռուստոմի հետ, ընկերակցութեամբ 25–30 հոգինոց խումբի մը (որուն 11 անդամները աշակերտ), — ոչ մէկ հրատարակութիւն այդ առթիւ: Կը յիշեմ որ նիշեր առած էի ճամբան, բայց ո՞ւր են: Ինչո՞ւ չեմ շարունակած այն գիծը զոր փորձեր էի Ռազմիկին մէջ: Ռ. Զարդարեան այնքան գոհ էր, որ երբ 1908 Յուլիսին Պոլիս եկաւ եւ ներկայացուցին իր թղթակիցաշխատակիցը, զարմացաւ. որովհետեւ կը կարծէր թէ Արամ Անտոնեանն է:

Ուրկէ՞ ծնաւ մէջս՝ ժամերուն, վայրկեաններուն հետ ապրելու տենդը: Կը յիշեմ որ երբ Սահմանադրութիւն հռչակուեցաւ, գլխիվայր խրեցայ յորձանքին մէջ, կէս ձգելով նոյնիսկ ականջիս դարմանումը: Ազդակ (41 թիւ), յետոյ մէկ տարի Ազատամարտ (1910 – 1911 Հոկտեմբեր), յետոյ Յառաջ (Կարին, 1911 Հոկտեմբեր – 1912 Հոկտեմբեր), դրախանութ, բանտ (1916 – 1918 Դեկտեմբեր), Ճակատամարտ (1918 – 1922), վերջապէս Յառաջ (Փարիզ, 1925 Օգոստոս 1 – 1940 Յունիս 9): Մինչդեռ կըրնայի քանի մը հատոր պատրաստել, քանի որ ոչ նիւթը կը պակսի, ոչ ալ գրիչը:

Տարիներ առաջ ընկեր մը դիտել կուտար թէ օրագրութիւնը գեղարուեստի վերածեր եմ: Ճիշդ է, ամէն բան լաւ ընելու այդ հատնումին մէջ, ամէնէն սեւ աշխատանքներն ալ կը կատարէի, — փորձ կարդալ, ձեռագիր սրբագրել, եւն: «Ճակատամարտ»ին մէջ աւելի հանգիստ էի, քանի որ 4–5 խմբագիրներ կային: «Յառաջ»ին մէջ 15 տարի ամէն օր գրելէ զատ, յետին ձեռագիրը կը սրբագրէի, — «Զայներ Գաւառէն», «Մարդական», «Հանդէս – Ժողով», եւայլն: Իսկ 1932էն ի վեր լուրերն անգամ ես կը թարգմանէի: Մէկ խօսքով բան պակաս չեմ ձգած՝ մաշելու համար, երբ ուրիշներ, իրենց գրածին փորձն անգամ չէին ուզեր կարդալ:

Միշտ խնդիր եղած է թէ ինչո՞ւ «Յ.» կը ստորագրեմ խմբագրականներուն տակ: Բացատրած եմ լայնօրէն, օրինակներ ալ բերելով օտար կուսակցական թերթերէն (Փոփիւլէռ, Իւմանիթէ, Լ'էօվռ), նոյնիսկ Պոլսոյ Թուրք թերթերէն: Չեն ուզած համոզուիլ: Երէկ նկատեցի որ Եղիշէ Թօփչեանն ալ «Երուանդ» ստորագրած է «Յառաջ»ի մէջ (Կարին), խմբագրականներուն տակ, եւ այնուհետեւ ուրիշներ՝ Լիպարիտ – Ատրունի: Անստորագիրը սկսած է Ս. Վրացեանով:

Ո՞րը աւելի չիտակ է, խօսիլ յանուն ամբողջութեա՞ն մը՝ կերպարանքդ ալ յուցնելով, այսինքն որոշ պատասխանատուութիւն ստանձնելով, թէ սեփական մտածումներ քչել՝ ծածկելով անունն եւ կերպարանք, որպէսզի խորհրդաւոր ձեւ մը առնէ, եւ մեղքը փաթթելով Մարմնի մը գլխուն:

Անշուշտ անստորագիրը պարտաւորիչ է շատ մը պարագաներու մէջ: Բայց մեր օրագրութիւնը (Դաշնակցական, Ռամկավար, Հնչակեան եւայլն) այդ աւանդութիւնը չարաչար գործածելով՝ անճանաչելի դարձուցած է: Անստորագիր խմբագրականի հովանին կը ծածկէ շատ մը մեղքեր: Շատեր անոր խորհրդաւորութեան մէջ կը թխեն ինչ որ պիտի չուզէին, պիտի չհամարձակէին գրել իրենց ստորագրութեամբ, կամ չհաւատալով իրենց գրածին:

1943 Մարտ 6

... Մա՜հը, մա՜հը: Կարծես դարանակալ կը սպասէ ճամբուս վրայ: Պարբերաբար սարսուռ մը կը զգամ, մանաւանդ գիշերները: Ինչո՞ւ այս վախը, երբ այնքան անուշ կուգար մահը 25 – 30 տարի առաջ, երբ կը փնտռէի զայն...: Արդեօք անո՞ր համար որ յօդացաւը բոյն դրած է ձախ թեւիս եւ կուրծքիս վրայ: Եւ կամ պատերազմին մղձաւա՞նջը: Բայց միլիոնաւոր երիտասարդ արեւներ կը մարին 1939 Սեպտեմբերէն ի վեր, ամբողջ ժողովուրդներ կը հալին եւ դեռ միլիոններ պիտի փոշիանան, ի՞նչ կ'արժէ իմ կեանքը: Որովհետեւ «գործս կէ՞ս մնաց»: Բայց չարունակէ՛, ապարէզ կարդալով ... մահուան:

1943 Դեկտեմբեր 23

Այս շաբթու նորէն անհանգիստ էի: Նիհարցած, գոյնս դեղնած, շնչառութիւնս դժուարացած: Իսկ սրտիս մկանին կամ երակին վրայ միշտ նոյն խոցտուքը, — վէրքի մը պէս կը կսծայ այժմ ամէն օր, հակառակ բժիշկին լաւատես հաւաստիքներուն: Վա՛յ եթէ սրտիս պիտի զարնէ աշխատած կամ քալած ատեն: Բայց ինչպէս կ'ըլլայ որ ժամերով կը քալեմ առանց յոգնութիւն զգալու:

1943 Դեկտեմբեր 31

Հրա՛շք, նորէն ողջ մնացինք աւերակներուն մէջ: Երրորդ անգամ ըլլալով մահէն ազատեցանք այսօր: Կատարեալ հըրաշք: Ահազանգը հնչեց ժամը 11ին: Ես ու Արփիկը տունն էինք, երբ Նարդունին եկաւ՝ Կաղանդի առթիւ ճաշի հրաւիրուած ըլլալով: Ես նամակներ կը գրէի, երբ հակօդային պաշտպանութիւնն սկըսաւ: Իջանք վար՝ Տիրուհին ալ եկած ըլլալով: Ռմբակոծութիւնը կը շարունակուէր: Շատեր իրարու կը ցուցնէին օդանաւերը, դուռին առջեւ: «Անցան գացին» ըսին, եւ վեր ելանք, թէեւ ահազանգը չէր դադրած: Ահա նորէն ռմբակոծութիւն: Ես ննջարանին պատուհանը բանալով տեսայ օդին մէջ պայթած ռումբեր: Պատուհանը գոցեցի: Ես անգամ կը լսէի ռմբակոծութիւնը: Նարդունին ալ կեցած էր միւս պատուհանին առջեւ ու կը դիտէր երկինքը: «Նարդունի՛, քաշուէ» պոռացի եւ ահա պատուհանին ապակիները շառաչալից վար թափեցան: Արփիկը փնտռեցի: Երբ դուռին ետեւը ապաստանեցանք՝ վար իջնելու պատրաստ, պայթիւն մը եւս: Կարծեցի թէ սանդուղն ալ փլաւ: Աճապարեցինք, նկուղը իջանք, ուր մութին մէջ կը տիրապետէր ահուդողը: Քիչ վերջ երրորդ պայթիւն մը տան ետեւի կողմէն: Վախցայ թէ նկուղին բերանը գոցուած է: «Հրապարակին պատսպարանը երթանք» ըսելուս չմնաց, դուրսէն մէկը լուր բերաւ թէ ռումբ մը ինկած է այդ պատսպարանին վրայ եւ բազմաթիւ մարդիկ փլատակներուն տակ մնացած են: Ստուգեցի որ լոյս կ'երեւայ նկուղին սանդուղին վրայ: Ելեկտրականն լապտերով քանի մը ատիճան բարձրացայ եւ տեսայ աւերակներ, անկիւնի տունէն մինչեւ սինէման:

Ռմբակոծութիւնը դադրած ըլլալով, մինչեւ դուռը երկնցայ եւ տեսայ դիմացի տուները, 2 տուները փլած, ձախ կողմի մեծ շէնքը փլած եւ նպարավաճառին խանութը աւերակներուն տակ մնացած:

Դուրս ելանք ժամը 1.30ին, ահազանգը դադրած ըլլալով: Կարճ պտոյտ մը մինչեւ փողոցին անկիւնը: Յետոյ վեր ելանք եւ տեսանք որ գրադարանիս գիրքերը վար թափած են, մէկ հատ ապակի չէ մընացած: Զոր ուտելիքներով ճաշեցինք եւ անմիջապէս դուրս ելանք, երկաթուղիին գիծերուն վրայ քալելով՝ անցանք դիմացի կողմը: Ահաւո՜ր տեսարան, երկու կօյուղիներ պայթած, շարք – շարք շէնքերը աւերակ: Մտանք Տիկին Տէրպէտէրեանի փողոցը, տունը վերէն վար քանդուած, խեղճ կինը փողոցն էր խոհանոցի հագուստներով: Փլած էին նաեւ Ս. Խաչատրեանի, Սիրունեանի շէնքերը: Հեռուէն կ'երեւար կայարանը անճանաչելի: Կայարանի հրապարակին հացագործի, ծխավաճառի, շաքարավաճառի շէնքերը փըլած, դեղարանը կը վառէր տակաւին: Քիչ մըն ալ պտըտելէ վերջ երկնցանք մինչեւ Լըվալուայի կամուրջը, մեթրօ նստելու համար: Ամէն կողմ աւերակ, ինչպէս կամուրջը վնասուած եւ դետեղերեայ բազմաթիւ շէնքեր փլած:

Քաղաք իջանք, բարեկամի մը տունը իջեւանելու համար: Պնդեցի որ այլեւս պէտք է հեռանանք մեր թաղէն, առանց գիտնալու թէ ո՛ւր պիտի երթանք: Մեբինները նախընտրեցին Քէօսէեանենց հանդիպիլ: Ես ալ գացի գիշերը եւ մնացինք հոն:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՄԵՐ ՄԱՍԻՆ

"ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ"

Այս է խորագիրը այն երկար յօդուածաշարքին, զոր գրած է լատիշ բանաստեղծը, Եան Ռայնիս:

Նիւթը՝ հայ ժողովուրդին յաւիտենական արժէքները:

Երբ, հիմա, մեծերը լռած են՝ իրենց գլուխը հաշուեթուղթերու մէջ խօթած, յուզիչ է կարդալ փոքր ժողովուրդի մը զաւկին այս վկայութիւնը, այս հիացումը, պաշտումի հասնող այս մեծարանքը հանդէպ հայ մշակոյթին:

Լատվիոյ այս մեծ բանաստեղծը, 1899ին, կը գտնուէր Սլաբոդսկոյէ, իբրեւ աքսորական: Այնտեղ կը ծանօթանայ Աշոտ Յովհաննիսեանի հետ, իրեն բախտակից: Ձմրան երկար գիշերներու ընթացքին, հայ աքսորականը կը պատմէ իր երկրին դիւցազնական պայքարները: Լատիշ բանաստեղծը, հմայուած եւ խանդավառ, կը խնդրէ գրել Հայաստանի համառօտ պատմութիւնը եւ տալ հայ գրականութեան համայնապատկերը:

Այդ աղբիւրներուն վրայ, Ռայնիս 1900 թուականին կը գրէ «Աշխարհի ամենադժբախտ երկիրը եւ ամենադժբախտ ժողովուրդը» յօդուածաշարքը, որ կը մնայ անտիպ՝ երկար ատեն:

Աքսորէն դարձին, Ռայնիս, իր կնոջ հետ, նոյնպէս բանաստեղծ, կը հեռանայ Լատվիայէն ու կ'երթայ հաստատուիլ Զուիցերիոյ գեղատեսիլ լեռնաշխարհին մէջ, Կաստանեոլա: Հայրենիք կը վերադառնայ միայն 1926ին:

1928ին կը հրատարակէ Կաստանեոլա խորագրով հատոր մը, որ ինքնակենսագրութիւն է չափով մը: Այդ գրքին մէջ կը խօսի «հայ պանդուխտի երգերուն» մասին, թելադրելով իր ընթերցողներուն, որ փնտռեն ու կարդան հայ ժողովուրդին պանդուխտի երգերը: «Դուք պիտի տեսնէք թէ ինչպէս ուրիշները եւս ճաշակած են օտարութեան դառնութիւնները», ու կ'աւելցնէ թէ ղարիպութիւնը հայ ժողովրդական կեանքի բնորոշ գիծերէն մէկն է: Եւ ինք, Ռայնիս, հայ պանդուխտի երգերով հմայուած, թարգմանած է հայ ժողովրդական երգերու ամբողջ տաղաշարք մը:

Իսկ յօդուածաշարքը, «Աշխարհի ամենադժբախտ երկիրը եւ ամենադժբախտ ժողովուրդը», որ կը մնար անտիպ, կը վերամշակէ, կը ճոխացնէ եւ կը հրատարակէ 1927ին Լատվիոյ պարբերաթերթերէն մէկուն մէջ: Յետագային, նոյն յօդուածաշարքը կը մտնէ բանաստեղծին ժողովածուին ԺԱ. հատորին մէջ, տպուած 1931ին, Ռիգա:

Ռայնիսի դիւանին մէջ գտնուած են Ա. Յովհաննիսեանի գրութիւնը, Հայաստանի պատմական քարտէսը, հայ ժողովրդական երգերու թարգմանութիւններ, բազմաթիւ անտիպ հատուածներ, մանաւանդ գրութիւն մը, զոր Ռայնիս գրած է ապահովաբար այն թուականին, երբ դեռ թարմ էին հայ ժողովուրդին ողբերգական կեանքին տպաւորութիւնները, — ատիկա Ռայնիսի դիմումն է իր ժողովուրդին, կոչ մը օգնելու համար հայ որբերուն եւ գաղթականներուն, թրքական բարբարոսութեանց ենթակայ: Վերջապէս իր դիւանին մէջ գտնուած են նօթեր այն դասախօսութիւններէն, զորս կատարած է Ռիգայի մէջ 1927ին, աչնան, հայ գրականութեան եւ Հայոց պատմութեան մասին:

Քաղելով Ռայնիսի գործերուն թարգմանութեանց հաւաքածոյէն, որ լոյս տեսած է Երեւանի մէջ 1957ին, կուտանք լատիշ բանաստեղծին յօդուածաշարքը նուիրուած՝ հայ բանաստեղծութեան ու պատմութեան, ի պէտս նոր սերունդին: Այս յօդուածաշարքին մէջ կան ծանօթութիւններ, որոնք «հնացել են» ինչպէս կը գրէ թարգմանողը, — ինչ փոյթ: Նոր սերունդը, նոյնիսկ մեր մեծերը, շատ բան ունին սորվելիք այս «հնացած» վկայութիւններէն, որոնք կը խօսին ոչ միայն Հայոց երբեք չհինցող մշակութային հարստութեանց մասին, այլ եւ մեծ ժողովուրդներու ծերացած սիրտին, ուրացող ազգերու կեղծիքին մասին:

Մշակութային մեր ժառանգութեանց մասին փոքրերու այս գնահատութիւնը աւելի թանկագին է, որովհետեւ անկեղծ: Ռայնիսի սէրը եւ համակրանքը կը յուզէ մեզ իր ջերմութեամբ, իր բարախուն տողերով, այլ մանաւանդ բախտակից ժողովուրդի հասկացողութեամբ:

Կ'արժէ կարդալ Ռայնիսի յօդուածաշարքը հոգեկան մասնաւոր վայելք մը զգալով:

ԱՐԱԶ

ԱՂՈՒԷՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԽԱԲՈՂԻՆ ԽԱԲՈՂՈՒԿԷՍ

Եղբայր աղուէսը յանկարծական որոշումով վանական դարձաւ, ոքեմ հագաւ՝ ճամբայ ինկաւ դէպի Երուսաղէմ :

Ճանապարհորդութեան ընթացքին, անընդհատ, խոշոր գիրք մը ի ձեռին՝ ապաշխարանքի աղօթք ու քարոզ կարդաց եպիսկոպոսավայել ձեւով: Անցորդները կը նայէին զարմանահար, գլուխ կը շարժէին տարակուսանքով եւ իրենց գործին կ'երթային՝ այս տարօրինակ վանականին ջերմեռանդութեան անտարբեր: Նապաստակը, սակայն, կանգ առաւ ճամբուն եզերքը եւ հարցուց.

— Եղբա՛յր աղուէս, ո՞ւր այդպէս :

— Ապաշխարելու կ'երթամ Երուսաղէմ: Դուք ալ ընկերացէք: (Եւ շարունակեց կարդալ ձեռքի խոշոր գիրքը) «Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ոչ ապաշխարիցէք, ամենեքեան կորնչիջիք »:

Նապաստակը լսաւ.

— Կուզամ՝ քանի որ այդպէս է գրուած, (կարծես թէ հասկցաւ գրաբարը):

Բայց որովհետեւ աւետարան կարդալ չէր գիտեր, ոչ ալ շարական երգել, աղուէսը կ'երգէր՝ ինք ալ «ձայն կը բռնէր», ու թափօրը կը յառաջանար, հա՛ կը յառաջանար: Անցորդները կը նայէին զարմանահար, գլուխ կը շարժէին տարակուսանքով եւ իրենց գործին կ'երթային՝ երկու ուխտաւորներուն ջերմեռանդութեան անտարբեր: Աքաղաղը կանգ առաւ, սակայն, եւ հարցուց.

— Աղուէ՛ս աղբար, ո՞ւր կ'երթաս այսպէս՝ գլուխն ի վեր ու գլուխն ի վար :

— Ապաշխարելու կ'երթամ Երուսաղէմ: Դուք ալ ընկերացէք (Եւ շարունակեց կարդալ ձեռքի խոշոր գիրքը) «Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ոչ ապաշխարիցէք, ամենեքեան կորնչիջիք »:

Աքաղաղը լսաւ.

— Կուզամ՝ քանի որ այդպէս է գրուած, (կարծես թէ հասկցաւ գրաբարը):

Բայց որովհետեւ աւետարան կարդալ չէր գիտեր, ոչ ալ բուրվառ շարժել, քալեց թափօրին առջեւէն՝ սուրը խաչվառ բռնած : Անցորդները կը նայէին զարմանահար, գլուխ կը շարժէին տարակուսանքով եւ իրենց գործին կ'երթային երեք ուխտաւորներուն ջերմեռանդութեան անտարբեր: Յոպոպ Թռչունը, սակայն, եկաւ թառեցաւ ճամբուն եզերքը եւ լսաւ.

— Եղբայրնե՛ր, ի՞նչ է պատահեր :

— Ապաշխարելու կ'երթանք Երուսաղէմ: Աշխարհ պիտի կործանի: Եկէք դուք ալ ապաշխարեցէք մեզի հետ: (Եւ աղուէսը շարունակեց կարդալ խոշորգիրքը)· «Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ոչ ապաշխարիցէք, ամենեքեան կորնչիջիք »:

— Կուզամ՝ քանի որ այդպէս է գրուած, լսաւ յոպոպը, շտկեց գլխուն սանտրը եւ անցաւ թափօրին առջեւը սարկաւագի պէս:

Շատ քալեցին, քիչ քալեցին, ո՞վ գիտէ: Յանկարծ լսաւ աղուէսը :

— Ո՛վ Քրիստոսի հաւատքին ծաղիկները, վաղը կը հասնինք Երուսաղէմ : Այսօր հանգչինք հանգստանանք սա վանքին մէջ, կատարենք մեր մեղքերուն խոստովանութիւնը, վաղը առաւօտուն կը մտնենք Երուսաղէմ՝ թեթեւ սիրտով :

Վանք կոչածը իր որջն էր:

Որջէն ներս՝ անմիջապէս սկսաւ խոստովանանքը, եւ միաժամանակ՝ ապաշխարանքը :

— Նապաստակ եղբայր, լսաւ աղուէսը, կը տեսնեմ որ շա՛տ են մեղքերդ ու ծա՛նր, խիստ ծանր: Յողնեցուցեր ես շուները՝ արագ վազելով: Ժամանակ է որ քաւես մեղքերդ, մտնես դժոխք :

Եւ նապաստակը գնաց դժոխք, մտաւ աղուէսին ստամոքսը :

— Քու մեղքե՛րդ ալ պակաս չեն, գլխացած ըլլաս, աքլոր եղբայր, լսաւ աղուէսը՝ դառնալով երկրորդ հաւատացեալին: Առտուն կանուխ, այնքան կանուխ կը կանչես՝ որ ուղեւորները, քնաթաթախ, ճամբայ կ'ելլեն մութնուլուսին, ու զոհ կ'երթան աւազակներուն : Հիմա ժամանակ է որ քաւես մեղքերդ...

Երբ աքաղաղն ալ գնաց դժոխք, յոպոպը լսաւ լեզպատառ.

— Եղբա՛յր աղուէս, հա՛յր աղուէս, անմե՛ղ եմ ես, կը հաստատեմ վկաներով, ազգովի՛ն: Կ'ուզե՞ս որ վանք բերեմ վկաներս, բոլոր յոպոպները :

Ուրախացաւ աղուէսը: Նոր նոր զոհեր, ամբողջ յոպոպ ազգը:

— Կանչէ վկաներդ, լսաւ :

Եւ յոպոպ գնաց: Եւ յոպոպ եկաւ իր վկաներով,— հոփ – հոփ յառաջ նետուեցան եօթը շուներ :

Առաջին շունը երբ ցատկեց աղուէսին վրայ եւ վիզը սեղմեց ժանիքներուն մէջ, յոպոպ Թռչունը հարցուց խոստովանահօր.

— Եղբա՛յր աղուէս, հեռի՞ք է այդքանը, դեռ վկայ կ'ուզե՞ս :

Լեզուները թող բսեն ձեզի թէ ի՛նչ պատասխանեց աղուէսը :

ԱՍՈՂԻԿ

ՀԱՅԵՐԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ)

Երբ ես ուսանում էի Ֆրանսիա, որն ապրել էր սարսափելի պատերազմը՝ բայց յաղթել էր, որն այժմ սոսկալի աւերուած էր՝ բայց կենդանանում է, այն ժամանակ բազմաթիւ դէպքեր սոխպեցին ինձ յիշել այն ժողովուրդներն ու երկրները, որոնք է՛լ աւելի դժբախտ են, որոնք ո՛չ յաղթել են, ո՛չ ազատագրուել :

Վաղոնում ինձ վիճակուեց լինել մի օրր հայ աղջկայ հետ, որը միայնակ գնում էր անծանօթ Փարիզ, անծանօթ մարդկանց մօտ: Փարիզում ես հանդիպեցի Վրացիների, որոնց հետ խօսեցի Հայաստանի մասին: Բելգիայում, դարձեալ պատահաբար, առիթ եղաւ կարծիքներ լսելու Հայերի մասին: Եւ այդ երկրում ես ոչ միայն չէին խղճում նրանց, այլ եւ խստօրէն դատապարտում էին: Հէնց այդտեղ էլ սաուեց, որ Հայերն ու Հայաստանը արժանացել են իրենց դժբախտ ճակատագրին:

Մենք, Լատվիացիներս, երբեք բախտից երես չենք առել: Փոքր ժողովուրդ ենք մենք եւ, բնականաբար, համակրում ենք միւս փոքր ու դժբախտ ժողովուրդներին:

Իմ մէջ արթնացաւ Հայաստանի նկատմամբ ունեցած նախկին համակրանքս : Յիշեցի իմ հին հայ ընկերոջը, որի հետ մի քանի տարի անց էի կացրել Ռուսաստանի հեռաւոր աքսորավայրում՝ Սաբողկոյէում: Նրա ազգանունը Խումարեանց էր, եւ նա լինելով հայ սոցիալ-դեմոկրատ՝ միաժամանակ եւ հայ մեծ հայրենասէր էր: Նա ոչ միայն շատ էր պատմում իր հայրենիքի ու ժողովրդի մասին, այլ եւ իմ խնդրանքով մի մեծ յօդուած գրեց Հայաստանի ու Հայերի մասին, մասնաւորապէս իրենց պատմութեան ու գրականութեան մասին :

Հայաստանի վերաբերեալ այդ ակնարկը, որ գրուել էր 1900 թուականին, ենթադրում էր զետեղել այն ժամանակի Դիենամդ Լապա (Ամենօրեայ Թերթ) լրագրում: Բայց ես հիմա չեմ յիշում այլեւս թէ ինչ խոչընդոտներ արգիլեցին տպագրել, որով եւ մինչեւ այսօր մնացել է չօգտագործուած: Այդ տեսութեան հետ միաժամանակ ես պատրաստւում էի լատվիերէն թարգմանել հայկական մի վէպ, սակայն այդ մտադրութիւնը մնաց անիրագործելի: Ներկայ տեսութեան մէջ իբրեւ աղբիւր օգտագործուած են պատմական թուականների վերաբերեալ Մովսէս Խորենացու « Պատմութիւն Հայոց » , գրական բաժնում Արշակ Չօպանեանի «Հայաստան, նրա պատմութիւնը, գրականութիւնը եւ դերը Արեւելքում»: Բացի դրանից, տեղեկութիւններ են քաղուած մի քանի հայկական թերթերից ու գրքոյկներից , որոնք այն ժամանակ մատչելի էին: Կազմողին օգնել են նաեւ ռուսական ակնարկներ ու զանազան հրատարակութիւններ, մասնաւորապէս յօդուածները հանրայայտ ազատական « Ռուսկիէ Վեդոմոստի» թերթում, որի աշխատակիցն էր այն ժամանակ յայտնի հասարակական գործիչ Գ. Ջանշիեւ, որ նոյնպէս Հայ է :

Դա յետաշրջութեան ամենածանր ժամանակն էր Ռուսաստանում, եւ այդ յետաշրջութիւնն ստիպեց ապրել նաեւ Հայաստանը: Սակայն դժբախտ Հայերը չեն կարող ասել թէ համաշխարհային պատերազմը վերջանալուց 25 տարի յետոյ, իրենք կամ իրենց երկիրը երջանիկ կը լինեն: Ո՛չ, մեր «լուսաւորուած ժամանակ», երբ հանդիսաւոր եւ ամենահանդիսաւոր ձեւով ճանաչեցին ժողովուրդների ինքնորոշման սկզբունքը, երբ փոքր, մինչեւ այժմ ճնշուած ժողովուրդներ հասան թեկուզ եւ տեսական ազատութեան, երբ շատերն այլեւս դժբախտ ժողովուրդներ չեն կոչւում, ժամանակակից Հայերն ու Հայաստանում ոչ միայն նոյնքան դժբախտ են, որքան առաջ, այլեւ է՛լ աւելի դժբախտ եւ լիակատար իրաւունքով կարող են կոչուել աշխարհի ամենադժբախտ ժողովուրդը :

Դժբախտաբար, Հայերը կարող են այս կսկծալի ճշմարտութիւնն հաստատել աներկբայ ապացոյցներով ու թուերով :

Առաջ, թիւրքական ամենազարհուրելի բարբարոսութեան ժամանակ, 1895–1896 թուականներին՝ մօտ մէկ միլիոն Հայ կոտորուեց: Իսկ վերջին (1914 – 1918) պատերազմի տարիներին՝ նորից մօտ մէկ միլիոն Հայ ոչնչացուեց: Բայց, լաւ ուշք դարձրէք, դրանք ոչ թէ մարտում ընկած, այլ սիստեմատիկ կերպով բնաջնջուած խաղաղ բնակչութիւն են: Հայաստանի դերագոյն իշխանութիւնն այն ժամանակ գտնւում էր գերմանական ռազմական իշխանութիւնների ձեռքում, բայց եւ այնպէս բնաջնջումը տեղի ունեցաւ : Դրանից յետոյ՝ մնացած Հայերը ոչ միայն քաղաքական ինքնուրոյնութիւն չըստացան, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ փոքր ու ոչնչացուող ժողովուրդներ,— մենք այդ մասին էլ որոշ բաներ գիտենք, այլ եւ Հայաստանը մնաց բաժանուած երեք պետութիւնների՝ Թիւրքիայի, Ռուսաստանի ու Պարսկաստանի միջեւ :

Հայաստանի մեծագոյն դժբախտութիւնների պատճառն այն է, որ նա դարպասապահ է Ասիայի ու Եւրոպայի ժողովուրդների միջեւ, տրանզիտային մի երկիր, որի վրայով իրար յետեւից անցնում են ժողովուրդներ, իսկ Հայերը ուզում են մնալ ինքնուրոյն ժողովուրդ իրենց լեզուով ու հողով, չեն ուզում իրենց դարբասի բանալին տալ ուրիշի ,ուզում են լինել ոչ թէ անցուդի, այլ գիտակից միջնորդ :

Մի՞թէ Լատվիան էլ նման ճակատագիր ու պատմութիւն չունի, ինչ պէս եւ նման խնդիր: Մի՞թէ մեր ապագան էլ Արեւելքի ու Արեւմուտքի միջեւ միջնորդ լինելու դերը չէ: Եւ մի՞թէ այդ դերն արդէն չի եղել պատմութեան մէջ: Մի՞թէ Յունաստանը չի կատարել այդ դերը ու դարձել մեծ : Եւ կը կարողանա՞նք արդեօք մենք կատարել այդ դերը մեր ապագայում :

Յունաստանը եղել է ամէնքից պելլի երջանիկ երկիրը : Հայաստանը՝ ամենադժբախտը : Յունաստանը ամենակըրթուած երկիրն էր, իսկ Հայաստանը ձգտում էր դրան, բայց չհասաւ: Արդեօք դա չէ՞ նրա դժբախտութեան պատճառը :

Պատմութեան դասերից կարող ենք սովորել, ասում են պատմաբանները, եւ դրա արդարացումը գտնում են պատմագիտութեան մէջ:

Թերեւս մի ընթերցող ցանկութիւն ըզգայ եւ ուղենայ ծանօթանալ այդ հեռաւոր Հայաստանին: Թերեւս ուէ մէկը մի շարք բանաստեղծութիւններ կարդայ հայկական քնարերգութիւնից ու դիւցազներգութիւնից, որոնք այնքան անսովոր ու հետաքրքրական են: Աւելացնեմ նաեւ որ այս տեսութեան համար օգտագործել եմ ֆրանսերէն թարգմանուած հայ բանաստեղծութիւններ :

Անատոլ Ֆրանսը դեռ եւս 1897 թուականին ասել է Հայերի մասին. « Պէտք է խոստովանել, որ այս խելացի ու խիզախ ժողովուրդը, որ ձգտում է իւրացնել քաղաքակրթուած արեւմտեան Եւրոպայի վեհ գաղափարները, թէ իր հանճարով եւ թէ իր տառապանքներով արժանացել է այն ժողովուրդների համակրանքին, որոնք սիրեր դրին ճշմարտութեան եւ ազատութեան գաղափարներին ... Նահատակների արիւնը ի զուր չթափուեց : Նրանց կողմն է ուժը, այն ուժը, որ թէեւ սփռուած է, բայց հզօր է, ազնիւ սրտերի ու ականաւոր մտքերի համակրանքը »:

Ամենավերջին ժամանակներս, հէնց այս տարի, հայ գաղթականներով սկսեց հետաքրքրուել Ֆրիտեոֆ Նանսէնը, Նանսենականների հայրը, պատերազմի բոլոր փախստականների պաշտպանը: Բայց մէկ մարդը կարո՞ղ է ձեռք բերել աւելին, քան ամբողջ միացած ու անմիաբան քաղաքակիրթ աշխարհը, առնուազն Եւրոպայի դիւանագէտները: Յուսանք, որովհետեւ այդ մէկ մարդը սիրտ ունի, իսկ այն բազմամարդ դիւանագիտութիւնը՝ միայն միտք :

ՌԱՅՆԻՍ

ԽՄԲ.— Ռայնիսի յօդուածաշարքը, որ կը բաղկանայ երեք գլուխէ, պատմութիւն եւ հին ու նոր գրականութիւն, պիտի տանք թերթօնի ձեւով :

ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

(ԱՐԵՒԵԼՔ)

Կաղանդի (ნoրuզ) նախօրէին երեկոյեան, բարեգուշակ է ուտել ձուածեղ մը, բայց ընդհակառակն չարագուշակ է ձուածեղ ուտել Կաղանդի օրը, երեկոյին, որովհետեւ աղքատութիւն կը բերէ: (Պարսկերէն՝ fուfու կը նշանակէ «ձուածեղ» եւ «ո՞ւր, ո՞ւր»,— առաջինը հարստութեան նշան, երկրորդը հարցում մը՝ որ փնտռտուք, չգտնուած բանի մը հետաքրքրութիւն կ'ենթադրէ):

Տարւոյն վերջին օրուան թելը կտրուած պահուն՝ երբ կը սկսի ամանորը, չարագուշակ է դպչիլ կայլանին կամ նարկիլէին: Աղքատութիւն կը բերէ նոյնպէս, քսակը պարպել Կաղանդին օրը :

Ամանորին, ինչպէս եւ ամսուն առաջին օրը՝ ածուխ չբերել տունը: Նոր տունէ մը ներս մտցնելիք առաջին առարկան ըլլայ հայելի մը կամ Գուրան մը:

Ամանորի առաջին օրը լաւ է աւելել տունը եթէ երեքշաբթի կամ չորեքշաբթի չէ:

Ամսուն առաջին օրը՝ ոչ դեղ գործածեցէք, ոչ բժիշկ կանչեցէք, ոչ ալ հիւանդտեսի գացէք :

Կաղանդին գիշերը՝ վառեցէք լոյսերը ձեր տան բոլոր սենեակներուն մէջ, մեռելներուն դէմ ապահովութիւն: (Ուշադրութիւն,— Չարագուշակ է ամսուն տմներեքը): Կաղանդէն ետքը՝ առաջին տասներեքերորդ օրը յանձնարարելի է թողուլ քաղաքը եւ գիւղ երթալ: Իսլամները այնքան կը վախնան տասներեքէն, որ բերան անգամ չեն առներ ու կ'ըսեն 12+1 :

Շաբթուան օրերը կախարդական մասնայատուկ ներգործութիւն մը կը կատարեն: Ատոր համար Թագվիմները (Օրացոյց) կը գրեն .—

Զարարատիկ է Չորեքշաբթին: Եթէ կին մը բաղնիք երթայ երեք Չորեքշաբթի յաջորդաբար, էրիկը կը մեռնի : Զարարատիկ է տուն աւելել ու լուացք ընել Չորեքշաբթի: Շամբանի մէջ ոչ մածուն կը ծախեն, ոչ ալ թան՝ Չորեքշաբթի օրերը:

Նոր զգեստը առաջին անգամ որ հագնիք Երեքշաբթի, անպայման կ'այրի : Ի վերջոյ կը խենթենայ այն որ բաղնիք կ'երթայ քառասուն Երեքշաբթի յաջորդաբար :

Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը լամբարը վառած պահել տանը մէջ, մեռելները կը վերադառնան: Հարսը տուն չեն բերեր նոյն գիշերը, կը մեռնի փեսային մայրը :

Լուացք չընել Ուրբաթ օր, մուրացկան կը դառնայ չհնազանդողը: Արգելքին պատճառն այն է որ՝ այդ օրը ջուրերը կը հօսին դէպի դրախտ, ու մեղք է աղտոտել ջուրերը:

Ուրբաթ օրուան մէջ արգիլուած է նոյնպէս հում սոխ ուտել, որովհետեւ կը հեռացնէ պահապան հրեշտակը :

Ուշադրութի՛ւն՝ ընտրելու համար եղունգ կտրելու օրերը.— Շաբաթ եթէ կտրէք, պարտք վճարելու կը դատապարտուիք : Երկուշաբթի կտրէք՝ կը հարստանաք : Հինգշաբթի կտրէք՝ զաւակ մը կը կորսնցնէք: Ուրբաթ կտրէք՝ սրբապղծութիւն կը գործէք :

Օրուան ժամերն ալ ունին իրենց կախարդանքը .—

Երբ կ'արթննաք եւ ոտքի կ'ելլէք՝ կոթնելով ձեր աջ ձեռքին վրայ, լաւ նշան է, ձախ ձեռքին վրայ՝ գէշ նշան է :

Առտուան ժամերուն՝ երբ կին մը կը տեսնէք դռնէն դուրս ելլելու պահուն, վերադարձէք տուն :

Կէս – օրին, երբ ձեր դուռը զարնողը մուրացկան կին մըն է՝ վռնտեցէք, սատանան է: Եթէ մուրացկանը այր մարդ է, հրեշտակ է, ըստ այնմ վարուեցէք :

Երեկոյեան ժամերուն՝ աղ բառը մի գործածէք, եւ եթէ պէտք ունենաք գնելու նպարավաճառէն՝ ըսէք «ուտելիք տուր»: Աղ որ ըսէք՝ նպարավաճառը չի տար արդէն: Հօրի քով մի կենաք, նուաղում կ'ունենաք: Ջուր ու կրակ մի տաք դրացիին, ձեր բախտը կուտաք: Ջուր մի խմէք վերջալոյսին՝ մեռելները կը ծարանան,— եթէ շատ ծարաւ էք՝ դարձէք դէպի Մէքքէ, խմեցէք եւ գաւաթին աւելցուքը նետեցէք ձեր ետեւը առանց ետեւ դառնալու: Ամէն անէծք կը կատարուի՝ երբ կ'արտասանուի այս ժամերուն :

Գիշերուան մէջ՝ ջուր մի թափէք, կրակ մի վառէք բակին մէջ: Մի աւլէք: Սեւ որ

եւ է առարկայ մը հանէք տունէն դուրս, ոչ ալ ներս առէք,— փոխ տրուած սանը (թէնճիրէ), որու տակը սեւցած էր մի՛ ընդունիք երբ վերադարձնեն գիշեր ատեն, մանաւանդ եթէ հիւանդ ունիք տունը: Հրուշակին (հալվա) անունը մի տաք գիշերժամանակ (ապահովաբար անոր համար որ սուգի ուտելիք է): Ջուր մի խըմէք ոտքի վրայ: Մազ մի սանտրէք, հայելի մի նայիք, — այն կինը որ հայելի կը նայի գիշերուան մէջ՝ պատճառ կը դառնայ որ ամուսինը երկրորդ կին մըն ալ առնէ, եթէ չարը խափանելու համար լամբարին չուրջ հայելին չդարձնէ երեք անգամ:

Տարւոյն մէջ գիշերներ կան, երբ կը կատարուին մարդկային բոլոր փափաքները, — այդ գիշերները կը կոչուին շէպ Է չէֆ: Բայց օրացոյցը չի նշանակեր այդ գիշերները:

Հին օրացոյցներէ քաղեց ՀԱՅ – ԲՈՅԺ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Խօլմէզեան, Այրի Տիկին Նեվրիկ Ժամկոչեան, Այրի Տիկին Տիրուհի Լօղանթաճեան, Տէր եւ Տիկին Խոմոն Ռէպօ (Ալժէ), Տէր եւ Տիկ. Ժան Վօլթէռ (Քանատա) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտռէ Պոօշէ եւ զաւակը, Օրիորդներ՝ Ժաքլին եւ Ալիս Ժամկոչեաններ, Օր. Ժանէթ Լօղանթաճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մըրմըրեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Թորոս Խօլմէզեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Զատիկ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Յակոբեան եւ զաւակները, Տիկին Ագօլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փուլումճեան (Պոլիս), Տիկին Փ. Գուլումճեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գէորգեան եւ զաւակները (Լոս Անճըլըս), Տէր եւ Տիկին Գալուստ Տիլսիզեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան, ինչպէս նաեւ Իչ-գալացեան եւ Պետիկեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր մեծ մօր, հօրաքրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԲԵՐՐՈՆԷ ԽՕԼՄԷԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մըրմըրեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ 28 Դեկտեմբեր, Կիրակի, Օփիթալ տը լա Փիթիէ հիւանդանոցը, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին այս Ուրբաթ ժամը 13·30ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Այրի Տիկին Ընծայիմ Նորիկեան, Այրի Տիկին Թագուհի Պետոյեան, Տէր եւ Տիկին Մնացական Քէշիշեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Նորիկեան եւ զաւակները, Օրիորդներ՝ Հայկանուշ եւ Էլիզա Նորիկեան, Օտէթ Պետոյեան, Պ. Պ. Սարգիս Պետոյեան, Հրաչ, Տիգրան եւ Մկրտիչ Ֆերմանեան, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Հեքիմեան եւ զաւակները, Պ. Յակոբ Ժամագործեան: սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, հօրեղբօր կնոջ, մեծ մօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ԷԼՄԱՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 29 Դեկտեմբեր, հիւանդանոցի մէջ 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը Յունուար 2ին, Ուրբաթ ժամը 14·30ին Պանեէօյի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Տիգրան Թադոյեան եւ զաւակները՝ ինչպէս նաեւ Այվազեան եւ Ճառայեան ընտանիքները, կուգան ծանուցանել թէ՝ այս կիրակի, 4 Յունուար 1959, Ս. պատարագէն ետք, Փրատոյի Հայոց Մայր եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ մօրաքրոջաղջկան Տիկին Վազգանոյշ Թադոյեանի (ծնեալ՝ Սամուէլեան) մահուան քառասունքին առթիւ:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է սենեակ մը խոհանոցով, Յրդյարկ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց երախայի եւ ոչ երիտասարդ Հայ զոյգի մը համար: Յարմար պայմաններ: Դիմել՝ Գասպարեան,

28, Villa des Iris, Bagneux

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Իփքրանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մօրեղբօր Պ. Անաստասեանի:

ՎԻԷՆԷՆ Պ. Յ. Ուզունեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր փեսային Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Վահէ Պարտիզպանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Գանատա Աւետիս Մինասեանի:

Պ. Դաւիթ Տէրտէրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Կաղանդի առթիւ Լիոն իր հօրը Պ. Վարդան Տէրտէրեանի:

Տիկին Պէքթէմիրեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր սանին՝ Պ. Վարդապետեանի (Թուլուզ):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Սապոնճեան ընտանիքը ողբացեալ Յարութիւն Սապոնճեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ երեք հազար ֆրանք Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Կապոյտ Խաչի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Ծնունդի տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ: Կը խօսի պատուէլի Սիմոնեան: Նիւթ՝ Աստուծոյ հաւատարմութիւնը: Նոյն օրը ժամը 15ին Կաղանդի ծառ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Պօղոս Ղարիպեան (որ մեկնած է Փարիզէն) կը խնդրէ հետեւեալներէն իրենց հասցէն հաղորդել.—

Sarkis Yavarovitchի

Penzioner Presevo

Serbia, Yougoslavie

Ղազմըղարացի Խնկօ Ճելատեան (Պուէնոս – Այրէս), Ղանթարոսցի Պօղոս Ծըտըրեան (Պուէնոս Այրէս) 1923ին Պէյրութէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած են:

Ղազմղարացի Համբարձում Ենովքեան (լուսանկարիչ, Մարսէյլ):

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

Յունուար 4 Կիրակի, Ս. պատարագ ժամը տասնին, յետ պատարագի դպրաց դասու ընդունելութիւն խորհրդարանին մէջ Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ եւ ուրարակիր – կիսասարկաւագներու վկայականներու բաշխում:

Յունուար 5, Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան երեկոյեան սկիզբն. ժամերգութեան ժամը 15·30ին բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 17ին:

Յունուար 6, Երեքշաբթի, Տօն Ս. Ծընընդեան, ժամը ութին, բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը տասնին, Ջրօրհնէք ժամը 12ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յունուար 7, Չորեքշաբթի, Բ. օր Ս. Ծննդեան, յիշատակ Մեռելոց Ս. պատարագ ժամը տասնին:

×

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

5 Յունուար Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան, սկիզբ երեկոյեան արարողութեանց ժամը 3·30ին, Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ 4·30ին:

6 Յունուար Երեքշաբթի, Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 7·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին:

7 Յունուար, Չորեքշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, Հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին, Հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց ժամը 11·45ին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համա – Զարսանճաքի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Նոր տարուան առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին, Յոյներուն սրահը, 5 Րիւ Պօնըփուա:

Գեղարուեստական բաժին.— Հայկական եւ եւրոպական պար եւ զուարճալի անակնկալներ, առատ կեր ու խում, հաճելի ժամանց:

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Զարսանճագցիները եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՑԱՀԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն եւ Շ. Միսաքեան խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին ծանօթ սրճարանը:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Իսկի Խրիմեան վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամախօսութիւն մը, (Կաղանդ Պապան) եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները եւ գաղութահայութիւնը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խ. մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ, Կ. Խաչի երեք դպրոցներու աշակերտներուն կողմէ երգ, արտասանութիւն, մանկական փիէս մը երեք արար: Կաղանդ Պապան փոքրիկներուն պիտի այցելէ նուէրներով բեռնաւորուած կը մնայ հայրենակիցներուն այդ օրը իրենց ներկայութեամբ քաջալերել մեր փոքրիկները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — SAMEDI 3 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8384 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4185

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶՈՀՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻ

Մէկէ աւելի լուրջ պատճառներ ունէր կառավարութիւնը՝ յանդուգն կարգադրութիւններ ընելու համար տնտեսական եւ ելմտական մարզին մէջ : Ներքին եւ արտաքին պատճառներ :

Կառավարութիւնը պարտաւոր էր տարեվերջէն առաջ վաւերացնել 1959ի ելմտացոյցը : Սովորական ժամանակներու մէջ այս պարտականութիւնը կը պատկանի խորհրդարանին : Սակայն այս վերջինը ժամանակաւոր արձակուրդ ստացած ըլլալով, զօրավար Տը Կոլի կառավարութիւնը՝ հիմնուած իր լիազօրութեան վրայ՝ կազմեց նոր ելմտացոյցը ըստ իր հայեցողութեան, լսելէ վերջ կարգ մը մասնագէտներու կարծիքը :

Նախապատրական Խորհուրդի ծրագրած ելմտացոյցը 1200 միլիառի բաց մը կը ներկայացնէր, — անցեալ տարուանին կրկնապատիկը :

Այս բացը իր նուազագոյնին (587 միլիառ) իջեցնելու համար կառավարութիւնը ձեռք զանազան նպաստներ : Արգիլուած այն եղաւ, որ հացին, կաթին, ածուխին, երկաթուղիին, կազին, ելեկտրականութեան, թղթատարին, ծխախոտին, գինիին եւ սովորական ալքոհոլին հետ կապուած զանազան առարկաներու գինները բարձրացան : Յաւելումներ կրեցին նաեւ տան վարձքերը :

Այս կարգադրութիւններէն ամէնէն աւելի տուժողները պիտի ըլլան գործաւորներն ու ամսականաւոր աշխատաւորները :

Կառավարութիւնը որոշած է հարիւրին չորս համեմատութեամբ աւելցնել երաշխաւորեալ նուազագոյն աշխատավարձը, որ ներկայիս 159·50 ֆր· է մէկ ժամուան համար :

Արհեստակցական Միութիւնները դժգոհ են այս յաւելումէն, զոր անբաւարար կը նկատեն՝ համեմատելով սղութեան հետ :

Ձախակողմեան թերթերը բուռն քննադատութիւններ կ'ուղղեն եղած կարգադրութեանց դէմ ու կը շեշտեն, որ Ալժերիոյ պատերազմն է բուն պատճառը ելմտացոյցի բացին :

Նոր ելմտացոյցին մէջ զինուորական վարկերուն յատկացուած է 1576 միլիառ ֆրանք, որուն կէսէն աւելին կը ծախուի, կ'ըսեն, Ալժերիոյ համար : Ուստի Ֆրանսայի ելեւմուտքը հաւասարակշռելու առաջին պայմանն է լուծում մը գտնել Ալժերիոյ խնդրին :

Ֆրանքին արժեզրկումը արդիւնք է որքան ներքին, նոյնքան արտաքին պատճառներու :

Յունուար մէկէն սկսեալ կեանքի կոչուեցաւ «Հասարակաց Շուկան», որուն շուրջ բաւական լուրջ բախումներ տեղի ունեցան վերջերս Անգլիոյ եւ «Վեց»երուն միջեւ, գլխաւորութեամբ Ֆրանսայի :

Եւրոպական երկիրներու միջեւ տնտեսական գործակցութիւնը մեծ զարկ պիտի ստանայ շնորհիւ համի ծանօթ համաձայնագրին գործադրութեան :

Մէկ կողմէ ֆրանքին արժեզրկումը հնարաւորութիւն պիտի տայ աւելցնելու Ֆրանսայի արտածումները :

Միւս կողմէ բազմաթիւ առարկաներու ներածման համար դրուած արգելքները 50 – 90 առ հարիւր համեմատութեամբ ջնջուած ըլլալով, ֆրանսական հրապարակը պիտի ողողուի օտար ապրանքներով :

Առաջին ամիսներու դժուարութիւններէն վերջ, կը յուսացուի որ կացութիւնը հետզհետէ պիտի բարւոքի :

1959 պիտի ըլլայ զոհողութեան տարի :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

4·000 ՄԵՌԵԱԼ, ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նոր տարուան գիշերը ծանր միջադէպեր պատահեցան Քուպայի մէջ, ուր Ֆիտէլ Գաստրոյի ղեկավարած ըմբոստները կը գրաւէին Սանթա Գլարան : Հանրապետութեան Նախագահ Պաթիսթայի հրամանով քաղաքը անխնայ ռմբակոծման ենթարկուեցաւ, մօտ չորս հազար քաղաքացիներու մահուան պատճառ դառնալով : Պաթիսթայի այս քայլին դէմ յեղափոխականները սկսան շարժիլ մեծ թափով եւ բանակը սակայն տեղի տալ :

Սակայն, մեծ անակնկալ մը կը պատահէր մայրաքաղաքին մէջ, ուր Հանրապետութեան Նախագահ Պաթիսթա իր հրաժարականը կուտար զինուորական խմբակի մը եւ իր կնոջ եւ վեց զաւակներուն հետ Յունուար մէկի առտուան ժամը 2·30ին օդանաւ կ'առնէր դէպի Ամերիկա :

Բնակարէն մեկնումէն եաք Քուպայի երեսփոխան ատենակալը՝ Փիերա առժամեայ նախագահ հռչակուեցաւ, իսկ զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատարութիւնը յանձնուեցաւ Զօր· Գանթիյոյի : Տոքթ· Գիւյիօ, նշանակուեցաւ առժամեայ կառավարութեան վարչապետ :

Հակասական լուրերու եւ դէպքերու ժխորին մէջ, Քուպայի ընդհանուր պատկերը կարելի է տալ հետեւեալ ձեւով.—

1·— Պաթիսթայի գրեթէ բոլոր հաւատարիմները երկրէն փախան եւ ապաստանեցան Ամերիկա :

2·— Առժամեայ կառավարութեան Նախագահ Փիերա «բոլոր ճակատներու վրայ անմիջական զինադադար»ի մը հրահանգ տուաւ, բայց ըմբոստները յայտարարեցին թէ Փիերան չեն ընդունիր իբրեւ Նախագահ : Ձայնասփիւռէն խօսելով՝ ըմբոստ պարագլուխ Ֆիտէլ Գաստրօ յայտարարեց թէ « Հաւանայի մէջ տեղի ունեցած պետական հարուածը Պաթիսթայի համաձայնութեամբ է, ինչ որ վերջնական յաղթանակ մը չի նշանակեր յեղափոխականներուն համար· կռիւը պիտի շարունակուի » :

3·— Ըմբոստները որոշած են արդէն Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ուռուխիա, որ Միացեալ Նահանգներ աքսորուած էր : Ֆիտէլ Գաստրօ յայտարարեց (Յունուար մէկ) թէ Ուռուխիա ճամբայ ելած է դէպի Քուպա :

4·— Մայրաքաղաք Հաւանայի մէջ խռովութիւններ սկսան Ֆիտէլ Գաստրոյի կուսակիցներու կողմէ, որոնք յարձակում գործեցին պանդոկներու եւ վաճառատուներու վրայ : Ըմբոստները յարձակեցան նաեւ բանտին վրայ եւ բանտարկեալները ազատեցին :

5·— Համայնավարները գրաւած են «Միութիւն» ձայնասփիւռի իրենց կեդրոնը եւ տօնած Պաթիսթայի մեկնումը :

6·— Սանթա Գլարան ամբողջութեամբ գրաւուեցաւ ըմբոստներու կողմէ :

7·— Ըմբոստները գրաւեցին նաեւ Սանթիակօ տը Քուպան, ուր ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տրուեցաւ Գաստրոյի կողմէ :

8·— Ուռուխիա հասաւ Սանթա Գլարա, որ Քուպայի մայրաքաղաք հռչակուեցաւ :

Առ այժմ բոլոր տուեալները ցոյց կուտան թէ ըմբոստները կացութեան տէրն են,— մանաւանդ Պաթիսթայի փախուստէն եաք,— եւ բանակին հետ համաձայնելով կարգը պիտի վերահաստատեն երկրին մէջ :

Ֆիտէլ Գաստրօ 32 տարեկան փաստաբան եւ գաղափարապաշտ մարդ մըն է, որ 1953ին կազմեց երիտասարդներէ բաղկացած խումբ մը՝ պայքարելու համար Պաթիսթայի բռնատիրութեան դէմ : Մեծահարուստի զաւակ էր : Ֆիտէլ Գաստրօ եղբօրը հետ 15 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, բայց 1955ի ընդհանուր ներումէն օգտուելով ազատ արձակուեցաւ : Այնուհետեւ Նիւ Եորք գնաց, յետոյ՝ Մեքսիկօ, ուր կազմակերպեց տարագիր Քուպացիները : Զէրրա կալուելով մէկ ամիս բանտարկուեցաւ՝ Մեքսիկայի մէջ : 1956ին 82 հոգիի հետ վերադարձաւ Քուպա · առաջին յեղափոխականներն էին անոնք, որոնց թիւը քանի մը ամիսէն պիտի բարձրանար հազարներու :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽՆԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՏՈՒՆԵՐ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

Սուրիայէն եաք, Եգիպտոսի մէջ սկսաւ համայնավարներու ձերբակալութիւնը : Գահիրէի մէջ, մինչ ամէն ոք կը պատրաստուէր նոր տարին տօնել, եգիպտական ոստիկանութիւնը առաջին անգամ փակեց հրատարակչական երեք համայնավար տուներ .— Տար Էլ Ֆիքր, Տար Էլ Հէննա եւ Տար Էլ Նատիմ : Կ'ըսուի նաեւ թէ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է լրագրական դաշտի կարեւոր կազմակերպութիւն մը :

Միւս կողմէ հետզհետէ պիտի ճամբուին բոլոր համայնավար պաշտօնեաները· համաձայն միջազգային մամուլի թղթակիցներուն կը կարծուի թէ այս ձերբակալութեանց գլխաւոր պատճառը համայնավար թռուցիկներու ցրումը եղած է Պէնայի փողոցներուն մէջ (Գահիրէի հիւսիսը) : Այս շարժումը որ կը յաջորդէ Նասրի Փորթ Սայիտի մէջ խօսած ճառին, համաձայն դիւանագիտական եւ քաղաքական օտար շրջանակներուն ամէնէն յատկանշական երեւոյթը պիտի ըլլայ միջին Արեւելքի կացութեան 1959ին :

Գահիրէի թերթերը արձագանգ կ'ըլլան նաեւ Պաղտատի մէջ պատահած դէպքերու :

Համաձայն այդ լուրերուն ազգայնականներու եւ համայնավարներու մէջ կռիւներ տեղի կ'ունենան Պաղտատի փողոցներուն մէջ, եւ մեռեալներ ալ կան : Յայտնի չէ թէ ուր է համայնավար պաշտպանելու Խալիտ Պէքթաշ, մինչ առջի օր կ'ըսուէր թէ յաջողած է փախչիլ Սուրիայէն, այսօր որեւէ ստոյգ լուր չկայ, փորձած է անցնիլ Փրակա բայց Արաբ· Միացեալ Հանրապետութիւնը մերժած է ելքի վիզան եւ կ'ըսուի նաեւ թէ ձերբակալուած է Դամասկոսի մէջ : Միւս կողմէ «Նիւ Եորք Հերալտ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը գրէ թէ Պէքթաշ յօդուած մը հրատարակած է իրաքեան օրաթերթի մը մէջ, ինչ որ աւելի անորոշութիւն յառաջ կը բերէ իր ուր ըլլալուն մասին :

Ծանօթ է որ Պէքթաշի գլխաւոր տարակարծութիւնները Նասրի հետ ներքին կազմակերպութեան կը վերաբերին : Պէքթաշ կ'ուզէ որ Սուրիան ունենայ իր անկախ խորհրդարանը եւ կառավարութիւնը, Արաբ· Միացեալ Հանրապետութեան ձգելով միայն արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարութիւնը :

Եգիպտոսի մէջ ձերբակալուած համայնավարներու թիւը հարիւրի կը մօտենայ համաձայն մամուլի գործակալութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ղեկավարները Խրուշչեւի հետ Նոր Տարին տօնեցին Կրեմլինի մէջ, ուր մեծ ընդունելութիւն մը սարքուած էր դիւանագէտներու ի պատիւ : Գինովնալով, Խրուշչեւ Միկոյեանի ըսաւ· «տես որ Ամերիկա չմնաս ...» : Յետոյ, դառնալով Միացեալ Նահանգներու դեսպան Թոմփսընի, աւելցուց .— «Միկոյեանը երբ Ամերիկա մնայ՝ քանի մը ամիսէն ամէնէն հարուստ մարդը կը դառնայ, բայց, նոյնիսկ եթէ Ամերիկա մնայ՝ խոստացած է մեզի դէմ չաշխատիլ ... սակայն վստահ եմ որ ետ կուգայ » : Այնուհետեւ Ա· Միկոյեան Տիկին Թոմփսընի հետ կովկասեան պար մը պարած է (հաւանաբար՝ հայկական պար մը) :

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ Նոր Տարուան առթիւ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Զօր· Տը Կոլի, շեշտելով թէ Ֆրանսայի եւ Խ· Միութեան կենսական շահերը կը պահանջեն որ գերման ռազմապաշտները նոր պատերազմի մը մէջ չնետեն ժողովուրդները :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ նախագահ Ֆրոնտիսի վաւերացուց նոր օրէնք մը, որով գիներու յաւելումներ կ'ըլլան բազմաթիւ առարկաներու վրայ· երկաթուղիի գիներուն վրայ՝ վաթսուն առ հարիւր, նամակներ եւ ներքին փոխադրութիւններ՝ 150 առ հարիւր են· :

ԻԶՄԻՐԻ մէջ (Թուրքիա) ֆրանսացի մասնագէտներ շինեցին 72 մեթր բարձրութեամբ եւ 550 մեթր երկայնքով ամբարտակ մը, ոչ չորսուկէս միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կրնայ պարունակել :

ԱՐԱԲ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Լիբանանի դեսպան Ղալէպ այցելութիւն մը տուաւ Լիբանանի Արտաքին նախարար Ուէյնիի եւ յոյս յայտնեց որ Պէյրութի կառավարութիւնը Սուրիոյ դէմ աշխատող Լիբանանցի համայնավարներու գործունէութեան առաջքը պիտի առնէ : Սուրիոյ եւ Լիբանանի ապահովութեան ուժերը սերտօրէն կը գործակցին՝ հսկելով համայնավար տարրերու տեղափոխութեանց եւ գործունէութեան վրայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ· Ժողովի համայնավար խմբակցութիւնը բացառիկ ժողով կը պահանջէ քննելու համար ելմտական ներկայ կացութիւնը :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հասարակաց Շուկան Յունուար մէկէն սկսեալ ի զօրու դարձաւ վեց երկիրներու համար :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ որոշեց ամբողջութեամբ վերակազմակերպել ամերիկեան բանակը, որ 1959 Յունուար մէկէն սկսեալ Պաշտպանողական նախարարին եւ Սպայակոյտի Կոմիտէի ուղղակի հրամանատարութեան ներքեւ դրուեցաւ :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ հրանիւթի գինները իջան Սուէզի միջադէպէն առաջուան մակարդակին· լիտրը՝ 128 լիր : Սուէզի տագնապին առիթով լիտրի վրայ եղած 14 լիրի յաւելումը ջնջուեցաւ :

ՓԱՐԻԶԻ Փըքի փողոցին մէջ գտնուող մահմետական պանդոկ – սրճարանի մը վրայ յարձակում գործուեցաւ Ա· գատապր· Ճակատի մարդոց կողմէ : Նախապէս բազմաթիւ յարձակումներ եղած էին յիշեալ սրճարանին վրայ որ փակուած է ոստիկանութեան կողմէ : Խռովարարները զէնք պարպելէ եաք պայթուցիկներ նետած եւ փախած են· զոհ չկայ, վնասները միայն նիւթական են :

ՄԻԼԻԱՆԱՅԻ մէջ (Ալժերիա) ըմբոստները գնդացիր բացին կառքի մը վրայ, որուն մէջ գտնուող երկու անձերը վիրաւորուեցան· ապահովութեան ուժերը անմիջապէս դէպքին վայրը հասնելով վիրաւորները հիւանդանոց փոխադրեցին :

ՖՐԱՆՔԻՆ ՆՈՐ ԱՐԺԷՔԸ

Լուրերու բաժնին մէջ կարդացիք անշուշտ կառավարութեան վերջին որոշումները դրամական, ելմտական, տնտեսական եւ ընկերային խնդիրներու մասին :

Շատեր պիտի զարմանան թէ հազիւ տարիուկէս առաջ քսան առ հարիւրով արժեզրկուած ֆրանքը — տոլարի սակը 350 ֆրանքէն 420ի բարձրացած 1957 Օգոստոսին — վերստին 17ուկէս առ հարիւր կը կորսնցնէ՝ տոլարի նոր սակը 493·70 որոշուած ըլլալով: Մինչդեռ տակաւին քանի մը օր առաջ, բարեփոխման շշուկներու շրջագայութեան դրուելէ առաջ, ըլլայ միջազգային հրապարակներու վրայ, ըլլայ տեղական «սեւ սակարան»ի վրայ ֆրանքը հազիւ չորս կամ առաւելագոյն հինգ առ հարիւր կը կորսնցնէր, այն ալ պարզապէս իբր վարձատրութիւն արգիլուած փոխանակութեան մը :

Արդարեւ անհասկնալի պիտի թուէր պաշտօնութեամբ որոշուած արժէքին կամաւոր եւ յանկարծակի կորուստը, եթէ նկատի առնուէր միայն երէկի սակարանը կամ երեւութապէս բարգաւաճ ելմտական – տնտեսական կացութիւնը, արտադրութեան բարձր չափանիշը, միջազգային առեւտուրի հաշուական համահաւասարութիւնը Նախագահ Տը Կոլի կառավարութիւնը, ելմտական նախարար Փինէ եւ իր մասնագէտները սակայն ըմբռնած էին նկատի ունենալ ապագան, ոչ միայն մօտաւորը, (Յունուար մէկին գործադրելի Հասարակաց Շուկան իր պարտաւորութիւններով ու բազմազան յանձնառութիւններով) այլ եւ հեռաւոր ապագան, Միացեալ Եւրոպան: Նկատի ունէին նաեւ անգլիական կառավարութեան որոշումը՝ «վերածելի» դարձնել անգլիական թղթադրամը, կարելիութիւն ընծայել տոլարի կամ օտար դրամի հետ փոխելու, եւրոպական այլ կառավարութիւններու որոշումը՝ վերջ դնել եւրոպական վճարումներու համաձայնութեան եւ զայն փոխարինել 1955ին ստորագրուած եւրոպական դրամական համաձայնութիւնով, որով իւրաքանչիւր երկիր իր հաշիւին տարբերութիւնը այսուհետեւ ոսկիով պէտք է հատուցանէ եւն. եւն. :

Որքան ալ կարեւոր ըլլան այս վերջին տուեալները, տարակոյս չկայ թէ ֆրանքին արժէքին փոփոխութեան գլխաւոր պատճառն է Հասարակաց Շուկայի գործադրութիւնը, որուն թերեւս մօտ ատենէն յաջորդէ ալ աւելի լայն շուկայ մը՝ ազատ փոխանակութեան շրջանակը :

Արդ բացատրենք թէ ի՞նչ է Հասարակաց Շուկան, առանց մասնագիտական դժուարամարս մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու :

Վեց պետութիւններ, Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ, 1959 Յունուար մէկէն սկսեալ պիտի թոյլատրեն իրենց արտադրած ապրանքներուն (գրեթէ) ազատ ներածումը եւ յաջորդաբար պիտի նուազեցնեն ներկայիս գոյութիւն ունեցող մաքսատուրքը: Առաջին հերթին՝ Յունուար մէկին մաքսերու ներկայ սակը պիտի զեղչուի տասը առ հարիւրով :

Օրինակ առնելով Ֆրանսան, ըսենք թէ իր ներածումներուն 90 առ հարիւրը ազատ պիտի ըլլայ: Ուրիշ խօսքով 1949 տարուան ներածումներու ընդհանուր քանակութենէն տասը առ հարիւրը պիտի մնայ ենթակայ սեղմումներու (լիսանսի դրութիւն), օրինակի համար՝ ինքնաշարժերը, կերպասեղէնը, զանազան մեքենաներ :

Հասարակաց Շուկայի այս վեց երկիրներու արտադրութեան ազատ շրջագայութիւնը (եւ ապագային՝ ոչ – համայնավար Եւրոպայի 11 միւս երկիրներուն գործակցութիւնը «ազատ փոխանակութեան շրջանակ»ին մէջ) նախաքայլ մըն է Միացեալ Եւրոպայի կազմութեան: Թէպէտեւ առ այժմ լիակատար գործակցութիւնը սահմանափակուած է տնտեսական առեւտրական մարզերուն մէջ, իւրաքանչիւր երկրի ճարտարարուեստը կամ արտադրութիւնը գոհացնելով՝ միւսին պակասը :

Սակայն ընդունուած իրականութիւնն այն է որ Ֆրանսայի արտադրութիւնը, բաղդատմամբ միւս երկիրներուն, շուրջ 10 կամ 12 առ հարիւր աւելի սուղ է: Այս անհաւասարութեան կամ եթէ ուզէք ֆրանսական գիներուն սղութեան պատճառներէն գլխաւոր երկուքն են. Ա) Ֆրանսական ընկերային ապահովագրութեան սակը, աշխատավարձերու 55 առ հարիւր համեմատութիւնը, մինչդեռ միւս երկիրներուն մէջ առաւելագոյնը 35 կամ 38 առ 100 է, Բ) կին գործաւորներու աշխատավարձը, որ Ֆրանսայի մէջ համահաւասար է այրերու սակին, մինչդեռ միւս երկիրներու մէջ կիները 10, 15 կամ քսան առ հարիւր նուազ կը վճարուին :

Արդ, եթէ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 գոյութիւն ունեցող ներածման սահմանափակումները առանց այլեւայլի վերցուէին եւ մաքսատուրքն ալ տասը առ հարիւրով զեղչուէր, տարակոյս չկար թէ ֆրանսական հրապարակը պիտի ողողուէր օտար աւելի աժան ապրանքներով ու ուշ կամ կանուխ ֆրանսական տնտեսութիւնը պիտի գտնուէր աղիտալի եթէ ոչ օրհասական կացութեան մը մէջ, նկատելով որ ֆրանսական իշխանութիւնները չէին կրնար չյարգել միջազգային յանձնառութիւնները: Միւս կողմէ տնտեսապէս տկար Ֆրանսա մը, անգործներու հսկայ բանակով մը, ոչ միայն կրնար բեռ ըլլալ ամբողջ Եւրոպայի եւ պատճառ՝ անոր ընդհանուր տկարացման, քաղաքական եւ զինուորական մարզերու մէջ եւս, այլ եւ լուրջ արգելք մը դառնալ Միացեալ Եւրոպայի կազմութեան: Ուստի դիւրաւ կը բացատրուի միւս երկիրներու հաւանութիւնը Ֆրանսական կառավարութեան տրուած որոշումներուն :

Ի՞նչպէսով դրամական կարգադրութիւն մը կրնայ յեղաշրջել կացութիւնը, այսինքն հաւասարակշռել գիներու տարբերութիւնը եւ մրցակցութիւնը դնել որակի հողին վրայ: Փինէի աշխատակից ծանօթ ելեւմտագէտ Ռիւէֆի նախագահութեան տակ կազմուած յանձնախումբ մը ամիսներէ ի վեր կ'աշխատի այս եւ յարակից հարցերուն վրայ եւ իր պատրաստած ծրագիրը արժանացած է (պէտք է շեշտել՝ առաջին անգամ ըլլալով) Ազգ. Դրամատան ընդհ. կառավարիչ Պ. Պոմկարթնէրի հաւանութեան : Սակայն այս ծրագրին յաջողութիւնը, դնել երկրին դրամը, տնտեսութիւնը, ելեւմուտը հաստատ հիմերու վրայ, կախուած է ոչ միայն յեղափոխական կոչուած որոշումներէն, միջազգային բարի հասկացողութենէն, թերեւս ալ առժամեայ օգնութենէն, այլ եւ քաղաքացիներուն զոհաբերութենէն ու վստահութիւնէն: Ոչ մէկ կասկած թէ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին ապրուստի գիները պիտի բարձրանան : Կառավարութիւնը արդէն նախատեսած է պարագան եւ ընկերային մարզին մէջ եւս առած է նախազգուշական եւ արդար որոշումներ, որոնք են 5/6 կէտ յաւելում նուազագոյն աշխատավարձի չափանիշին, չորս առ հարիւր յաւելում պետական պաշտօնէութեան ռոճիկին, Փետրուար մէկէն սկսեալ եւն. եւն.: Ուրեմն հաշիւի առնուած է ապրուստի սղութիւնը, տեղ. արտադրութեան նոր սղումը: Հարցը կը մնայ սահմանափակել սղումը ընդունելի չափանիշի մը շուրջ, հինգ կամ վեց առ հարիւր: Այս պայմանով է որ կառավարութեան որոշումները նպաստաւոր կը դառնան, — պահել ներքին գիները կամ ընդունիլ առաւելագոյն հինգ կամ վեց առ հարիւր տարբերութիւնով : Ուրեմն այս տուեալներով փորձենք պատկերացնել ֆրանքի արժէքին անկումին հետեւանքները միջազգային առեւտուրին վրայ, թէ Հասարակաց Շուկայի եւ թէ ընդհանուր առմամբ :

Ներածումի պարագայ.— Եւրոպական հինգ երկիրներէն մէկէն գնուած տասը տոլար արժող առարկայի մը համար ցարդ կը վճարուէր 4200 ֆրանք, քսան առ հարիւր մաքսով 5060 ֆրանք: Ներկայ սակով պիտի վճարուի 4940 ֆրանք (10 տոլար 494էն) եւ 18 առ հարիւր տուրք : Այսինքն 5800 ֆրանք: Տեղական արտադրութիւնը կրնայ պահել մրցակցութիւնը, իր տասը առ հարիւր սղութեամբ եւ նոր հինգ կամ վեց առ հարիւր յաւելուածականով :

Արտածումի պարագայ.— Նոյն պայմաններով, յառաջիկայ սղութիւնը վեց կամ եօթը առ հարիւրը չանցընելով: Առնենք ֆրանսական առարկայ մը 4200 ֆր. արժող (օտար գնորդը կը վճարէր տասը տոլար): Աւելցնենք արտադրութեան նոր սղութիւնը, 4500 ֆրանք, այսինքն ինը տոլար նոր սակով : Արդ, օտար մրցակցութեան տարբերութիւնը, որ ըսինք թէ շուրջ տասը առ հարիւր էր, կը վերնայ եւ ֆրանսական գիները կը հասնին մրցակցութիւն վերցնող չափի մը: Անշուշտ կը մնան որակի եւ այլ հարցեր :

Այս երկու պարզ օրինակները լոկ պատկերներ են, պարզաբանելու համար ժողովրդական տեսութիւն մը: Մեր նպատակը մասնագիտական վերլուծում մը ընել չէ :

Անշուշտ ուրիշ տուեալներ շատ կան որ կ'ազդեն թէ ներքին եւ թէ արտաքին գիներու վրայ, ինչպէս ուրիշ տուեալներ ազդած են կառավարութեան որոշումներուն վրայ, զորս կարելի չէ վերլուծել երկու տողով, ոչ ալ կարելի է սահմանափակել միայն դրամին բարեփոխումով, որուն կ'ընկերանան ելմտական, ընկերային եւ միջազգային կարգադրութիւններ : Այս բոլոր կարգադրութիւնները կը կազմեն լման միութիւն մը, որմէ կը սպասուի անկեղծ, պարկեշտ ու հաստատ հիմերու վրայ դնել երկրին ելեւմուտը, տնտեսութիւնը եւ դրամը: Արդէն այս վերջինը, տարւոյս ընթացքին պիտի փոխուի հարիւրի դէմ մէկով, այսինքն թէ ներկայ հարիւր ֆրանքին դէմ պիտի տրուի նոր («ծանր») ֆրանք մը, որուն սակը պիտի ըլլայ տոլարին մէկ հինգերորդը : Զուգահեռաբար ներկայ գիները վերջաւորող երկու զերօներն ալ պիտի ջնջուին, հարիւր ֆրանք արժող սովորական գլանիկին գինը պիտի ըլլայ մէկ ֆրանք :

Իբր քաղաքացիներ կամ բնակիչներ այս երկրին, իբր Եւրոպացիներ չենք կրնար չմաղթել որ կառավարութեան առած միջոցները յաջողութեամբ պսակուին, ինչ որ ալ ըլլան իւրաքանչիւրիս պարտադրուած նորանոր զոհողութիւնները :

Հ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅԱԿՈԲ ԿՈՋՈՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

18 – 19րդ դարերում Տաճկահայաստանի Կարին (Էրզրում) քաղաքից գաղթած մեծ թւով հայ ընտանիքներ մշտական բնակութիւն հաստատեցին Ախալցխայում: Նրանց մէջ կային նշանաւոր եւ հըմուտ արհեստաւորներ, այդ թւում Յակոբ Կոջոյեանի նախնիները: Համբաւաւոր տոհմին արծաթագործ ոսկերիչների հմայքը այնքան էր տարածուած, որ նըրանց Թիֆլիսից, Բաքուից եւ ուրիշ շատ ու շատ քաղաքներից ու շրջաններից բազմաթիւ բարդ պատուէրներ էին յանձնարարում : Ոսկերչական – փորագրական արուեստում Յակոբ Կոջոյեանի ծնողների կատարած բարձր ճաշակով աշխատանքների նմոյշները սէր արթնացրին մանուկ Յակոբի սրտում: Նա սիրեց ու սովորեց նրբահիւս փորագրական արուեստը, որը յետագայում հանդիսացաւ նրա բազմաքանքար արուեստի սկիզբը՝ բեղնաւոր ստեղծագործութեան հիմնաքարը :

Հանգամանքների բերումով Կոջոյեանի ծնողները փոխադրւում են Վլադիկաւկազ (այժմ Օրջոնիկիձէ): 15ամեայ պատանի Կոջոյեանը այստեղ առաջին անգամ մասնակցում է տեղի սակաւաթիւ նկարիչների կողմից կազմակերպուած պատկերահանդէսին, ցուցադրում իր կիրառական, փորագրական աշխատանքները եւ տեղում անմիջական սիրով կատարուած գողտրիկ երփնագիր էթիւտները, արժանանալով հասարակութեան եւ մամուլի ջերմ գրուատանքներին: Այդ պատկերահանդէսի ցուցադրած աշխատանքներում դրսեւորւում են պատանի նկարչի անվիճելի ձիրքն ու ընդունակութիւնները :

Այնուհետեւ Յակոբ Կոջոյեանը մասնագիտական գիտելիքներ ձեռք բերելու նըպատակով մեկնում է Մոսկուա, ուսանում է փորագրական գործի հմուտ վարպետ, ռուս նշանաւոր փորագրիչ Պրուսովի մօտ, զուգընթացաբար ծանօթանում ժամանակի ռուսական արուեստի մեծագոյն ներկայացուցիչների հետ, ուսումնասիրում արուեստագէտների ստեղծագործութիւնները: Յակոբ Կոջոյեանը Ռուսաստան գտնուած տարիներին մօտիկ ու բարեկամական յարաբերութիւններ է հաստատում ռուս անուանի նկարիչներ Կրաւչենկոյի, Ֆաւորսկու, Կանչալովսկու, Գերասիմովի եւ շատ արուեստագէտների հետ : Յաճախակի հանդիպումները, նոր աշխատանքների դիտումները եւ քննարկումները աւելի մտերմացրին նրանց: Կոջոյեանը սիրով է յիշում Մոսկովեան օրերի անկրկնելի ու անմոռաց տպաւորութիւնները :

1901 թուականին Յ. Կոջոյեանը մեկնում է Գերմանիա (Միւնխեն): Այնտեղ նա մօտ երկու տարի ուսանում է յայտնի գունանկարիչ, բայց շատ աւելի յայտնի մանկավարժ Անտոն Աժբէյի մօտ, ապա սովորում Միւնխենի Գեղարուեստական Ակադեմիայում: Ուսման դասընթացքը վերջացնելով, հայրենիք վերադառնալու ճանապարհին, 1907ին Կոջոյեանը այցելում է Փարիզ, ուր առաջին անգամ հանդիպում է հռչակաւոր Էտկար Շահինի որը յատկապէս այդ ժամանակներում փայլուն յաջողութիւնների էր հասել: Շահինը նրան ներկայացնում եւ մտերմացնում է ֆրանսական նշանաւոր նկարիչ Էտկար Տէգայի եւ ֆրանսահայ արուեստագէտ Զաքար Զաքարեանի հետ :

— Երբ մեկնում էի Փարիզից, — ասում է վարպետը, — Էտկար Շահինը գըգուելով ասում էր. «Ես ձեզ նախանձում եմ, որ գնում էք հայրենիք, որտեղ հանգիստ սրտով եւ ազնուօրէն պէտք է ըստեղծագործէք ձեր գործակիցների հետ ձեռք ձեռքի տուած, ստեղծէք ազգային մեծ արուեստ»: Իմ հարցման, թէ գուցէ մեզ կ'ներջանկացնէ՞ք ձեր Հայաստան գալով, նա հառաչելով եւ բազմախորհուրդ պատասխանեց. «Աւա՜ղ, ինձ համար այդ անիրականանալի է, կը մնայ երազ, մաղթանքներս ձեզ հետ »:

1920 – 23ին Յակոբ Կոջոյեանը գտնւում է Իրանում, որտեղ ստեղծում է տպաւորիչ ու ինքնատիպ պարսկական երփնագիր նկարների շարքը՝ «Չայխանան», «Շախսեւախսէ» եւ այլ հետաքրքիր պաստառներ, արեւելեան գոյներու առկայութեամբ, գունային յագեցուածութեամբ եւ վարպետ ընդհանրացումներով :

Երբ Յակոբ Կոջոյեանը արդէն մշտապէս բնակութիւն էր հաստատել Երեւանում, արուեստի համար ստեղծւում են ստեղծագործական լայն հեռանկարներ : Նա մեծ եռանդով ձեռնամուխ է լինում ստեղծագործական, մանկավարժական եւ հասարակական ծաւալուն աշխատանքի, հանդիսանալով գծագրական արուեստի հիմնադիրը՝ Հայաստանում :

Անուանի արուեստագէտը շատ մեծ վաստակ ունի պարբերական մամուլի, գեղարուեստական գրականութեան ձեւաւորման եւ նկարազարդման կարեւոր գործում : Նա այդ ասպարէզում անգնահատելի ծառայութիւն մատուցեց, հայ գըծագրական արուեստը հարստացրեց իր ստեղծած բազմաթիւ նմոյշներով, չընաբար թարմութիւն մտցրեց մեր արուեստում, ստեղծելով կնոջ արնական ինքնուրոյն ոճը, որն ընդունուեց ու գնահատուեց արուեստասէր հասարակութեան լայն շրջաններում: Յակոբ Կոջոյեանի արուեստը լուրջ ներդրում է մեր արուեստի պատմութեան գանձարանում :

Յ. Կոջոյեանը մեծ վարպետ է գրքի ձեւաւորումները, նկարազարդումները գծագրական խիստ լեզուով, նպատակասլաց ոճով եւ արտայայտիչ ձեւերով լուծելու հարցում: Մ. Կորքին ժամանակին շնորհակալութիւն է յայտնել Յակոբ Կոջոյեանին իր « Բանաստեղծութիւններ » գրքի բարձրորակ նկարազարդումների համար :

Որքան մեզ յայտնի է, մեծ արուեստագէտը ստեղծել եւ մշակել է հայկական տառատեսակների շարք, խիստ ցանկալի է, որ այդ դառնայ հասարակութեան սեփականութիւն :

Անուանի վարպետը ջանասիրաբար եւ խոր կերպով ուսումնասիրել է հայկական միջնադարեան հարուստ մանրանկարչութիւնը: Իր հոգուն մօտ զգալով եւ բարձր գնահատելով մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի եւ որմնանկարիչ Գրիգորի ու միւսների ստեղծագործութիւնը, օգտագործելով նրանց հիանալի արուեստը, նա ստեղծեց նոր որակի, յագեցուած բովանդակութիւն, միեւնոյն ժամանակ հարազատ մնաց ազգային ձեւին :

Յակոբ Կոջոյեանը զարմանալի վարպետութեամբ եւ ուժով է կատարել հայկական հէքեաթների պատկերազարդումները: Իրապաշտ լուծումներով լուսաբանել եւ յաղթահարել է հէքեաթի առանձնայատկութիւնները: Այդ են վկայում « Հայ ժողովրդական հէքեաթներ» եւ Ստ. Զօրեանի «Հէքեաթներ» գրքերի նրա կողմից կատարուած բարձրարժէք պատկերազարդումների բնագրերը:

Մեր անուանի արուեստագէտը իրեն յատուկ երփնագրով ստեղծել է բարձր

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վերջին չորս տարուան ընթացքին երրորդ անգամ ըլլալով նկարիչներու միջազգային ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Լոնտոնի «Օհանկալըրի»ն մէջ, որ անգլիական մայրաքաղաքին ամէնէն կարեւոր եւ շքեղ սրահներէն մէկն է :

Ցուցահանդէսին կը մասնակցի նաեւ նկարիչ՝ Տոքթ. Մկրտիչ Գիւտեան, իւրաներկ երեք պաստառներով : 1.— «Երկու դեղին աշնածաղիկներ», 2.— «Երկու վարդագոյն աշնածաղիկներ», 3.— «Երեք տանձեր» :

Հայ արուեստագէտը ունի անհատական իրապաշտ ոճ մը, վրձինը աշխոյժ է, հզօր եւ տիրական :

Ցուցահանդէսին հսկայական սրահներուն մէջ կը գտնուին նաեւ Փիքասոյի, Ռընուարի, Փիսարոյի, Պուտէնի, Վիւյեարի, Մաթիսի եւն. գործերը :

Տոքթոր Գիւտեան ծնած է Աղեքսանդրիա (Եգիպտոս) եւ ուսումը առած՝ Լոնտոնի մէջ, ուր հաստատուած է 1938-էն ի վեր : Ամուսնացած է ծանօթ դաշնակահարուհի Էլէնա Գիւտեանի հետ :

Մկրտիչ Գիւտեան արտասահմանի թերեւս միակ նկարիչն է որ իր պաստառները կը ստորագրէ ... Հայերէն : Զարմացած, հարցուցի թէ ինչո՞ւ Հայերէն կը ստորագրէ .

— Որպէսզի օտարները Հայերէն սորվին, — պատասխանեց արուեստագէտը, աւելցնելով .— Կը դատապարտեմ այն բոլոր հայ արուեստագէտները, նկարիչ, գրագէտ կամ դերասան, որոնք կը կտրուին իրենց ժողովուրդէն եւ իրենք զիրենք կ'ուրանան ... :

ՅՈՎՀ. Կ. ՃԱԼԸԳԵԱՆ

արուեստով յաղեցուած մեծ պաստառներ. «Դուինի պաշտպանումը արաբներից», «Սասունցի Դաւիթ», «Սասունցի Դաւիթի ծնունդը» եւ բազմաթիւ դիմանկարչական գործեր :

Մանկավարժ Յակոբ Կոջոյեանը ամենայն բարեխղճութեամբ իր հարուստ գիտելիքներն ու փորձը հաղորդել է բազմաթիւ աշակերտների, երկար տարիներ դասաւանդելով Երեւանի գեղարուեստական հաստատութեան մէջ :

Ստեղծագործական աւիւնով լեցուն, մեծ եռանդով ու պաթոսով, պատկառելի տարիքով արուեստագէտը անցեալ տարի ջերմուկի գեղատեսիլ վայրերում երկար ժամանակ կատարում եւ հաւաքում էր բազմաթիւ արժէքաւոր ու հմայիչ բնանկարներ եւ նիւթեր՝ իր նոր ստեղծագործութիւնների համար :

Այսօր էլ, վրձինը ձեռքին նշանաւոր արուեստագէտը շարունակում է իր սիրած ու փայփայած նուիրական գործը :

ԿԱՐՕ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Գրական թերթ)

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՈՆԱՐՀ ՄԸ

Քանի մը օր առաջ Վիէնի մէջ յանկարծամահ եղաւ ընկեր Կարապետ Մուրատեան, որ թէեւ երկար տարիներէ ի վեր կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ, բայց մահուան անողոք հարուածը ստացաւ գլուխէն : Արեան խուժում մը՝ ուղեղի երակներուն մէջ, (էմորաժի սէրէպրալ), եւ այլեւս ոչ մէկ յոյս վերստին կեանքի կոչելու, մօտ քանիբեօթը ժամ տառապելէ յետոյ յանձնուեցաւ մահուան ճիրաններուն, առանց բառ մը կարենալ արտասանելու :

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր 1902ին Խարբերդի բազմաչէն գիւղը : Փոքր տարիքին կորսնցուցած էր հայրը. մինչեւ 1915ի չարաղէտ թուականը կը մնայ իր մօրը խնամքին տակ : Նախնական կրթութիւնը առած էր գիւղին դպրոցին մէջ : Ընտանիքին բուռն փափաքը եղած է ուսումը Կարապետը ղրկել աւելի բարձր դպրոց մը, բայց աւաղ չուտով վրայ կը հասնին Թրքական համատարած ջարդերը, ուրկէ հրաշքով կ'ազատուի Ֆրընճիլեռ կոչուած հազարաւոր Հայերու ջարդավայրէն : Երկու տարի Քիւրտերու քով ծառայելէ վերջ կը փախի Խարբերդ : Կ'ամուսնանայ 1921ին նպատակ ունենալով վերակազմել իր հայրական քանդուած բոյնը . բայց դարձեալ կը հալածուի նոյն ջարդարար Թուրքերու կողմէ որոնք այս անգամ գինքը կը ձերբակալեն ու որպէս գինուոր կը ղրկեն Տիգրանակերտի կողմերը ուր կ'աշխատի ճամբաներու շինութեան մէջ :

Կարապետ կը յաջողի փախիլ այս տանջարանէն եւ կ'երթայ Խարբերդ, ուր կը գտնէ իր ընտանիքը : Այսպէս տանջարանէ տանջարան անցնելէ յետոյ 1922ին կը հասնի Հալէպ ուր կը մնայ կարճ ժամանակ մը եւ կ'անցնի Ֆրանսա, Ամերիկա երթալու յոյսով ուր կ'ապրէին իր երկու եղբայրները :

Լաւ Հայ մըն էր եւ ի ծնէ Դաշնակցական : Հազիւ աչքերը բացած՝ Դաշնակցութիւնն էր տեսած իր շուրջը : Շատ փոքր տարիքին մաս կը կազմէր գիւղին Դաշնակցական պատանեկան միութեան : Մոլի ընթերցող մըն էր, մասունքի պէս կը պահէր իր ստացած թերթերն ու գիրքերը : Մեծ յարգանք ունէր մտաւորականներու հանդէպ : Տեւական յուշարարն էր Վիէնի կոմիտէին եւ մօտիկ միութիւններուն կողմէն տրուած բոլոր թատերցութիւններուն : 1925ին տեղւոյն Հ. Յ. Դ. կոմիտէին եօթը հիմնադիր ընկերներէն մէկն ալ ինք եղած էր : Դաշնակցութիւնը իրեն համար միայն գաղափար կամ վարդապետութիւն մը չէր, այլ՝ նաեւ ազգ եւ հայրենիք :

Գաղութին ամէնէն հիներէն, սիրուած էր բոլորէն : Հակառակ աշխատանքի օր ըլլալուն իր թաղումին ներկայ էր գրեթէ ամբողջ Վիէնի հայ գաղութը անխտիր : Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, ի յարգանք իր յիշատակին առանձին ծաղկեպսակ մը դրած էին վիէնաբնակ Բազմաչէնցի հայրենակիցները : Կարճ դամբանական մը խօսեցաւ ընկեր Ս. Գալուստեան վեր առնելով ընկերոջ արժանիքը որպէս հայ եւ մաքուր կուսակցական : Հանգուցեալը, բացի այրիէն, կը ձգէ իր չունչով մեծցուցած երկու չափահաս մանչ զաւակներ :

Հողը թեթեւ, սիրելի Կարօ :

Գ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 28 Դեկտեմբեր, կէսօրէ յետոյ, Կաղանդ Պապան այցելեց պելժահայ մանուկներուն, իր ճոխ նուէրներով :

Գաղափարը յղացուած եւ կազմակերպուած էր գաղութային վարչութեան, Պրիւքսէլի Տիկնանց Օժանդակ մարմնին կողմէն :

Տարիներէ ի վեր պզտիկներու նման հանդիպում մը տեղի ունեցած չէր եւ գրեթէ բոլոր ծնողքները փութացած էին ներկայ գտնուիլ հանդէսին, իրենց մանուկներով :

Առաջին մէկ վայրկեանէն, տակաւին վարագոյրը չբացուած, արդէն մեծ խանդավառութիւն մը ստեղծուած էր :

Նախ բեմ հրաւիրուեցաւ, երկու խօսք ըսելու, գաղութին անձնուէր եւ եռանդուն Հայերէնի տարիներու դասախօսուհին՝ Օր. Մելինէ Գովանճեան : Օրիորդը խօսքը ուղղելով ծնողքներուն, պահանջեց որ աշխատին միշտ հայկական մթնոլորտի մէջ պահել իրենց զաւակները :

Հանդէսը, որ կազմակերպուած էր ամբողջովին հայկական յայտագրով, եւ փոքրիկներու աջակցութեամբ, բացուեցաւ «Ով մեծասքանչ» խմբերգով :

Եղան յաջող արտասանութիւններ, մեներգներ, տրամախօսութիւններ :

Հրաշալի տեսարան մըն էր երկսեռ պարը՝ հայկական տարազներով, որ խանդավառութիւնը հասցուց իր գագաթնակէտին :

Յայտագրին վերջին մասը յատկացուած էր Կաղանդ Պապային որ իր գեղեցիկ նուէրներով փայլեցուց բոլոր երախաներուն աչքերը :

Գնահատելի է Տիկնանց Միութեան այս խիստ գովելի ձեռնարկը եւ փափաքելի է որ նման ձեռնարկ մը կրկնուի ամէն տարի :

Այսպիսի հանդէսէ մը յետոյ անկարելի է չզալ այն եզրակացութեան թէ անհրաժեշտ է որ գաղութը, մօտ ատենէն, ունենայ իր սեփական սրահը : Վստահ ենք որ, գաղութային վարչութիւնը իր կարելին պիտի ընէ գոհացում տալու համար բոլորին այս փափաքին :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ, որ ինչպէս գրած էինք Մանիլայի եկեղեցին օծելէ ետք իբրեւ Պապին փոխանձն նուիրակ, Պէյրութ հասած էր, առջի օր այցելութիւն մը տուած է Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Շեհապի :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան տնօրէնները, քաջալերուած Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի նուիրատուութենէն, անձեռնմխելի հիմնադրամ մը հաստատելու նպատակով հետեւեալ խոստումները բրած են.— Մ. Փիլոյեան՝ 25.000 տոլար, Ալեք Փիլիպոս 25.000 տոլար Ա. Տիգրանեան քանըհինգ հազար տոլար, Յ. Քարեան 25.000 տոլար, Յ. Փիրումեան 15.000 տոլար, Ճ. Կոկեան տասը հազար տոլար, Ճ. Առաքելեան տասը հազար տոլար, Ա. Սիրունեան եօթը հազար տոլար, գումար՝ 142.000 տոլար :

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ԷՍՏՈՆԻՈՅ սուսերամարտիկներու խումբը գացած է Երեւան եւ շարք մը մրցումներ ունեցած Հայերու հետ : Կանանց հանդիպումը՝ խոց սուսերով վերջացած է ի նպաստ էստոնիացիներուն՝ 20-5 արդիւնքով : Աւելի հետաքրքրական եղած է տղոց մրցումը որուն յաղթանակը շահած են Հայերը՝ 17-8 արդիւնքով : Սուսերով մրցումներուն մէջ յաղթանակը դարձեալ եղած է Հայերու կողմը 24-1 արդիւնքով, ինչպէս նաեւ հնգամարտիկներու սուսերամարտը՝ 14-6 արդիւնքով : Անհատական մրցումներու մէջ կիներու առաջնութիւնը շահած է էստոնուհի Խելգան Կալան, իսկ տղոց առաջնութիւնը՝ Գ. Յարութիւնեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Ա. Արապեանի «Յովհաննէս Երզնկացի» (Պլուզի) մենագրութիւնը : 13րդ դարու բանաստեղծ եւ մատենագիր Յովհաննէս Երզնկացիի ստեղծագործութիւններուն նուիրուած այս աշխատութիւնը գրուած է ձեռագրատունէն հաւաքուած փաստական նոր նիւթերու հիման վրայ եւ բաղկացած է երկու բաժիններէ՝ մենագրական ուսումնասիրութիւն եւ բնագրեր :

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

ՄԻՆՉԵՒ այսօր գտնուած ամէնէն մեծ ադամանդը հռչակաւոր Քուլինանն է, 3.106 քարաթ ծանրութեամբ :

ԱՅՍՕՐ տասը միլիոն իրարմէ տարբեր գոյներ կան :

ԱՄԷՆԷՆ կազդուրիչ դեղը գիշերուան ութ ժամուան անընդմէջ քունն է :

ԱՌԱՋԻՆ անգամ 1909ին Ամերիկայի Ուէյն Քանթի քաղաքին փողոցները կըպրապատուած են :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (320)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԴ.

ՄԻ ԳԻՒՂ ՌՇՏՈՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Բայց նրանք մի այլ բան եւս սպասում էին վարժապետից, որ նա կը սկսէ եւրոպացու հետ մի ուսումնական վիճաբանութիւն, եւ իր գիտութեամբ բոլորովին կը շուարցնէ եւ կը կաշկանդէ նրան :

Այդ յաղթութիւնը ամբողջ գիւղին պատիւ կը բերէ : Այդ դէպքում, գիւղացին նայում է իր վարժապետի կամ իր քահանայի վրայ, որպէս իր գիւղի քաջամարտիկ գօմէշի վրայ, երբ նա կռուի մէջ յաղթում է հարեւան գիւղի գօմէշին, ամբողջ գիւղը տօն է կատարում : Բայց այդ վարժապետը խիստ համեստ էր. նա վիճաբանութիւնների մէջ չմտաւ, եւ չէր էլ ձգտում իրան ուսումնական ներկայացնելու :

Նրա խօսակցութիւնը այնքան պարզ էր, սնուել էր այդ լեռնականների մէջ : Բայց նոյն ռամկական պարզութեան մէջ՝ երեւում էր մտքի եւ դատողութեան ուժ : Նա գիւղացիների փառասիրութեանը բաւականութիւն տուեց նրանով միայն, որ յետոյ սկսեց եւրոպացի բժշկապետի հետ նրա երկրի լեզուով խօսել : Թէեւ նրանցից ոչ ոք չհասկացաւ, թէ ինչ խօսեց, բայց ամէնքն էլ շատ ուրախացան, որ նա օտար լեզուներ եւս իմանում է : Նրանք միշտ սովորութիւն ունէին՝ միւս գիւղացիների մօտ, իրանց վարժապետի մասին չափազանցութիւններ անելով, պարծենալ, թէ «մեր վարժապետը տասն լեզու է իմանում» : —

Ո՞րտեղացի էր նա, ո՞րտեղից էր եկել, — ոչ ոք չգիտէր : Նրանք այդքանը միայն գիտէին, որ առաջին անգամ, երբ յայտնուեցաւ նա, եւրոպական հագուստ ունէր : Յետոյ ամէն ինչ փոխեց, մինչեւ անգամ լեզուն եւս փոխեց, սկսեց նմանուիլ գիւղացիներին :

— Շա՞տ ժամանակ է, պարոն Ոստանիկ, որ այստեղ էք,— հարցրեց Ասլանը :

— Մի քանի տարի կը լինի, — պատասխանեց նա :

— Եւ այդքան ժամանակ ձեր հայրենիքը չէ՞ք գնացել :

— Երբեմն, ամառնային արձակուրդների ժամանակ, գիւղացիները ինձ թոյլ են տալիս գնալ՝ ազգականներիս տեսնելու : Տարուայ մէջ երեք ամիս բոլորովին ազատ եմ ես : Մանաւանդ, որ ուսումը այստեղ գլխաւորապէս ձմեռն է լինում, որովհետեւ տարուայ միւս եղանակներում երեխաները օգնում են իրանց ծնողներին նրանց տնտեսական աշխատութիւնների մէջ : Այդ ես թոյլ եմ տալիս գլխաւորապէս այն նպատակով, որ իմ աշակերտները գործնականապէս վարժուեն երկրագործական մշակութիւնների մէջ :

— Ձեր բացակայութեան ժամանակ ո՞ւմն էք յանձնում ձեր պաշտօնը :

— Ես մի օգնական եւս ունեմ, որը իմ հասցրած աշակերտներիցն է :

Գիշերից բաւական անցել էր : Ժամանակ էր հիւրերին հեռանալ : Գիւղացին զարթնում է արեւից առաջ, հանգստանում է արեւի հետ : Նա սովոր չէ անքնութեան մէջ վատնել գիշերային հանգստութիւնը :

Թէեւ ռէսի ճոխ եւ ընդարձակ տունը՝ թոյլ մեզանից մի քանի անգամ աւելի հիւրերի համար՝ թէ քնելու տեղ եւ թէ մաքուր անկողիններ ունէր, բայց, շինական սովորութեան համեմատ, մեզ հետ սեղանակից եղող գիւղացիները պէտք է մեզ իրանց մէջ բաժանէին, որպէս գիտան տիրոջ համար ծանրութիւն չլինէր : Բաւական երկար տեւեց վիճաբանութիւնը մեր բնտրութեան մասին. իւրաքանչիւրը ցանկանում էր իր տունը տանել մեզանից ամէն մէկին, թէեւ մեր թիւը այնքան փոքր էր, որ ամէնքին բաւականութիւն չէր կարող տալ : Մտածում էին վիճակ ձգել : Այդ միջոցին վարժապետը մէջ մըտաւ, ասելով.

— Բարեկամներ, մեր բախտից մեր հիւրերը այնքան փոքր են թուով, որ ամէնքիս բաժին չի հասնի. պարոն բժըշկապետին ես կը վեր առնեմ, իսկ միւսներին թող տէր հայրը բաժանէ, ինչպէս որ կը կամենայ :

Մենք թուով չորս հոգի էինք՝ ես, Ասլանը, Մուրադը եւ Ջալլադը : Ամէնքը համաձայնուեցան, որ Ասլանին, այսինքն պարոն բժշկապետին, վարժապետը տանէ իր մօտ, որովհետեւ նրա լեզուն իմանում է, բացի դրանից, եւրոպական ձեւով կահաւորուած սենեակ ունի : Ինձ վեր առեց տէր հայրը, Մուրադը մնաց ռէսի տանը, իսկ Ջալլադին տարաւ մի այլ գիւղացի, որը տեղային եկեղեցու երեսփոխանն էր :

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Երբ գիւղացին հարեւանի մօտ հիւր է կանչուած, եւ նրա տանեցիք գիտեն, որ այնտեղ օտար տեղից եկած հիւրեր կան, իրանք եւս պատրաստութիւն են տեսնում, մտածելով, կարելի է իրանց տղամարդը նրանցից մէկին բերէ իր հետ : Երեւի, այդ էր պատճառը, որ երբ մտանք տէր հօր խրճիթը, այնտեղ գտանք մի պատրաստի սեղան :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ԿԱՂԱՆԴԻ առթիւ Յառաջ երէկ լոյս չտեսաւ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն Տիկին Մխլիկեան երեք հազար ֆրանք կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Կը խնդրուի ծանուցանել հրամանատար

ՍՄԲԱՏ ՔՈՉՈՒՆԵԱՆԻ

մահը : Յուղարկաւորութիւնը՝ այսօր , Շաբաթ ժամը 10·30ին վալ տը Կրաս մատուռին մէջ, 277պիս, Րիւ Սէն Ժագ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազնիւ Պօղեանի մահուան առթիւ, Լիոնէն Պ. Ճ. Պահատուրեան փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆր. նուիրած է Տէսինի աղքատախնամին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Տիգրան Թաղոյեան եւ զաւակները՝ ինչպէս նաեւ Այվազեան եւ Ճառայեան ընտանիքները, կուգան ծանուցանել թէ՝ այս կիրակի , 4 Յունուար 1959, Ս. պատարագէն ետք, Փրատոյի Հայոց Մայր եկեղեցին մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ մօրաքրոջաղջկան Տիկին Վազգանոյշ Թադոյեանի (ծնեալ՝ Սամուէլեան) մահուան քառասունքին առթիւ :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Ծնունդի տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ :

“ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ”Ը

. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը» , Յունուար 8ին, ժամը 15–18, Սոսիէթէ Սավանթի թատերասրահին մէջ, 28 Րիւ Սէրփանթ, մեթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէոն :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին .—

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Ս. Քաջեանի :

Կը ներկայացուի ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ : Պերճ Պառաւեանի եւ Ժիրայր Պալանցեանի կողմէ :

Տրամախօսութիւն Առնուվիլի «Անարատ Յղութեան» վարժարանի աշակերտներով :

Արտասանութիւն Օր. Անժէլ Գաբոյեանէ : Պար Օր. Թերէզ Քէօշկէրեանէ եւ փոքրիկներ Արմենուհի Պագըրճեանէ եւ Ազնիւ Քէօշկէրեանէ :

Ջութերգ Նահապետեան քոյրերու կողմէ : Փոքրիկն Արմէն Խաչիկեան իր զուարթ երգերով եւ իր հեղինակած արտասանութիւններով :

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Ծանօթ .— Առնուվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը երկուքին Պ. Նիկողոսեանի խանութին առջեւէն :

— Ալֆորվիլէն օթօքար կը մեկնի ժամը 2·30ին Փլաս Գառնոյէն :

— Շավիլէն օթօքար կը մեկնի ժամը երկուքին Փուէնթ տը Շավիլէն :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

Յունուար 4 Կիրակի, Ս. պատարագ ժամը տասնին, յետ պատարագի գլխաւոր դասու ընդունելութիւն խորհրդարանին մէջ Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ եւ ուրարակիր – կիսասարկաւագներու վկայականներու բաշխում :

Յունուար 5, Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան երեկոյեան սկիզբն. ժամերգութեան ժամը 15·30ին բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 17ին :

Յունուար 6, Երեքշաբթի, Տօն Ս. Ծնընդեան, ժամը ութին, բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը տասնին, Ջրօրհնէք ժամը 12ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Յունուար 7, Չորեքշաբթի, Բ. օր Ս. Ծննդեան, յիշատակ Մեռելոց Ս. պատարագ ժամը տասնին :

×

ՇԱՎԻԼ

5 Յունուար, Բշ.— Խթում, ժամը 15·30ին :

6 Յունուար, Գշ.— Ս. Ծնունդ , սկիզբ ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10ին :

Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Ն. Սերգոյեան :

×

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

5 Յունուար Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան, սկիզբ երեկոյեան արարողութեանց ժամը 3·30ին, Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ 4·30ին :

6 Յունուար Երեքշաբթի , Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ըսկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 7·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին :

7 Յունուար, Չորեքշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց , սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, Հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին, Հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց ժամը 11·45ին :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի , ժամը 16ին, վարժարանին մէջ :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ .— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն եւ Շ. Միսաքեան խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին ծանօթ սրճարանը :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 11ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ :

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամներ :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համա – Զարաանձայի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը նոր տարուան առթիւ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին, Յոյներուն սրահը, 5 Րիւ Պօնըֆուա :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խ. մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ, Կ. Խաչի երեք դպրոցներու աշակերտներուն կողմէ երգ, արտասանութիւն, մանկական փիէս մը երեք արար :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ : Կը խօսի պատուելի Սիսլեան : Նիւթ՝ Աստուծոյ հաւատարմութիւնը : Նոյն օրը ժամը 15ին Կաղանդի ծառ :

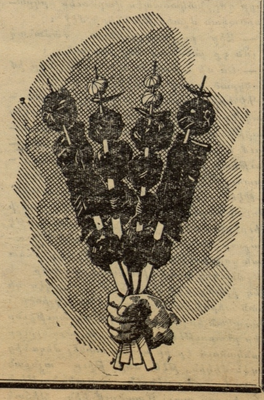
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Պօղոս Ղարիպեան (որ մեկնած է Փարիզէն) կը խնդրէ հետեւեալներէն իրենց հասցէն հաղորդել .—

Sarkis Yavarovitch
Penzioner Presevo
Serbia, Yougoslavie

Ղազմըղարացի Խնկօ Ճելատեան (Պուէնոս – Այրէս), Ղանթարոսցի Պօղոս Ծրտըլեան (Պուէնոս Այրէս) 1923ին Պէյրութէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած են :

Ղազմըղարացի Համբարձում Ենովքեան (լուսանկարիչ, Մարսէյլ) :

ՅԱՌԱՋ
ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 4 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8385 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4186

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

Հայրենիքին ու արտասահմանի ցիրուցան Հայութեան միջեւ որոշ կապ հաստատելու փորձերը շարունակուեցան 1958ի ընթացքին :

Քանի մը տարիէ ի վեր երկաթեայ վարագոյրին մէջ փոքրիկ ճեղք մը բացուած ըլլալով, սփիւռքի մեր հայրենակիցներուն հնարաւորութիւն կը տրուի այցելելու Հայաստան :

Դժբախտաբար այդ այցելութիւնները կը կատարուին «կազմակերպեալ» ձեւով, խմբովին եւ շատ սահմանափակ ժամանակով, — 10 – 12 օրուան համար :

«Նանսէնեան» գաղթականները չեն կրնար նոյն մտնել խորհրդային սահմաններէն ու վերադառնալ իրենց տեղերը : Շատ քիչերու միայն բացառիկ արտօնութիւն կը տրուի պատկան իշխանութեանց կողմէ :

Միւս կողմէ ճամբու ծախքը մատչելի չէ ամէն քսակի : Մարդիկ չեն կրնար միայն 10 – 12 օր Հայաստանի «տեսարժան» վայրերը այցելելու եւ իրենց հարազատները տեսնելու համար նիւթական, այնքան մեծ զոհողութեանց ենթարկուիլ :

Եթէ ժամանակի սահմանափակումը չըլլար, տարակոյս չկայ որ այցելուներու թիւը կը տասնապատկուէր :

Հայաստանի կառավարութիւնը խրատուած չէ երկարաձգելու մեր «զբօսաշրջիկ» հայրենակիցներուն համար սահմանուած ժամանակը :

Այդ իրաւունքը կը պատկանի Մոսկուայի :

Հայաստան այցելող կարգ մը հայրենակիցներ սրտի խորունկ ցաւով դիտել կուտային թէ Կրեմլինի իշխանութիւնները մերժած էին երկարաձգումի համար իրենց դիմումը՝ հակառակ ազդեցիկ մարդոց բարեխօսութեան եւ ներքին նախարարի խնդրանքին :

Վեհ. Վազգէն Ա.ի Կաթողիկոսական ընտրութեան երրորդ եւ ծննդեան 50րդ տարեդարձը օգտագործուեցաւ անցեալ աշնան՝ խումբ մը հայրենակիցներ հրաւիրելու համար սփիւռքէն Հայաստան :

Կրկնակ տեսակէտով բախտաւոր եղան այս ուխտաւորները : Նախ՝ աւելի երկար մնալու արտօնութիւն ստացան : Երկրորդ՝ Մոսկուայէն սկսեալ մինչեւ Երեւան օգտուեցան երթուդարձի եւ Հայաստանի մէջ բնակութեան ամբողջ տեւողութեան պանդոկի եւ ապրուստի ծախքերը ստանձնեց Մայր Աթոռը :

Ուրախալի է նկատել, որ վերջացող տարուան ընթացքին հարստացած է Էջմիածին : Ոչ միայն քանի մը միլիոն Ֆր. ծախսեց այս հիւրերուն համար, այլ վերջերս Լիբանանի եղբայրասպան ցաւալի կռիւներու զոհերու ընտանիքներուն նուիրեց 25.000 լիբանանեան ոսկի (Ֆրանքի նոր սակով աւելի քան չորս միլիոն) :

1958 յիշատակելի պիտի մնայ նաեւ անոր համար, որ առաջին անգամ, ըլլալով զբօսաշրջիկներ եկան Հայաստանէն արտասահման : Այս այցելուներն ալ «կազմակերպեալ» ձեւով եւ խմբովին եկած էին՝ սահմանափակ ժամանակով :

Ասոնցմէ պատ Փարիզի մէջ առիթ ունեցանք տեսնելու խումբ մը հայ գիտնականներ, — բանասէր, պատմագէտ, լեզուաբան, բժիշկ —, որոնք մաս կը կազմէին համախորհրդային պատուիրակութեան մը :

Հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ նման շփումներ օգտակար կ'ըլլան, երբ տեղի կ'ունենան բարի նպատակներով : Առանց քարոզչական նկատումներու :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԸ ԿՈԼԻ ՀԱՄԱՐ

ՏԸ ԿՈԼ – ՄՈԼԷ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

«Նախարարները չեն որ զնկուցումներ կուտան կառավարութեան քաղաքականութեան վրայ» ըսաւ նախարար Կի Մոլէ երբ լրագրողները զինքը կը հարցաքննէին, Տը Կոլի հետ ունեցած տեսակցութենէն ետք :

Տը Կոլ վերջին փորձ մը կ'ընէր համոզելու համար ընկերվարական պարագլուխը որպէսզի մնայ յաջորդ դահլիճին մէջ : Վարչապետին պատճառաբանութիւնները պարզ են .— Ներկայ սահմանադրութեամբ Ազգ. Ժողովին դերը երկրորդական է եւ վճռական բան մը չի կրնար ընել, ուրեմն ընկերվարականներուն համար Ազգ. Ժողովին մէջ ընդդիմադիր մնալ որեւէ գրական արդիւնքի չի կրնար հասնիլ, մինչ անոնք կրնան դեր մը խաղալ մնալով կառավարութեան մէջ : Տը Կոլ ըսաւ նաեւ որ երկրին ներկայ կացութիւնը կը պահանջէ որ դահլիճը ազգային լայն մեծամասնութիւն մը ունենայ : Տը Կոլ յիշեցուց նաեւ Կի Մոլէին թէ ինք անոնցմէ էր որ Կոլը իշխանութեան գլուխ բերին Յունիսին եւ այն ատեն ծանր պատասխանատուութիւններ ստանձնեցին :

Ի վերջոյ յոյս կայ որ անձնական հանգամանքով մասնակցին քանի մը ընկերվարականներ, ինչպէս Մաքս Լըժէօն : Կի Մոլէ վերջնական ոչ մը չըսաւ եւ Ազգ. Խորհուրդին ձգեց (կուսակցութեան խորհուրդը կը հաւաքուի Յունուար 11 եւ 12–ին) ընկերվարականներու վերջնական պատասխանը :

Ընկերվարականներէն ետք դժուարութիւններ կուտան Ժողովրդական Շարժումը, Ֆելիքս Կայեառ եւ նոյնիսկ Ժագ Սուսթել : Այս վերջինը արդէն մերժած է կարգ մը նախարարութիւններ : Կ'ըսուի թէ համաձայն չէ ելմտացոյցին շուրջ : Գալով Ժողովրդական Շարժումին իր կարգին տարակարծութիւններ ունի կառավարութեան հետ եւ ընդհ. քարտուղարը՝ Սիմոնէ դէմ կ'արտայայտուի Փինէի ելմտական քաղաքականութեան :

× Ամերիկան երկու հարիւր միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը բրաւ Ֆրանսայի : Ելմտական նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ ամերիկեան դրամատուներու խումբ մըն է այս փոխառութիւնը ընողը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ Նիւ Եորք պիտի հասնի Կիրակի առտու՝ սկանտինաւեան օդանաւով մը, յայտարարեց օդանաւային ընկերութեան բանբերներէն մէկը. Խ. Միութեան փոխ վարչապետը Մոսկուայէն գացած էր Քոփենհակ, Միացեալ Նահանգներ անցնելու համար :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ եկած լուրերու համաձայն, կ'ըսուի թէ բանակցութիւններ բացուած են Թուրք կառավարութեան եւ ամերիկեան դեսպանատան միջեւ՝ Թուրք-ամերիկեան զինուորական դաշինք մը կնքելու համար : Այս լուրերը լսելով՝ խորհրդային կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնած է Անգարայի կառավարութեան, զգուշացնելով զայն նման դաշինքի մը դէմ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բոլոր ապրանքներու գինները յաւելում պիտի չկրեն, ընդհակառակն, պերճանքի առարկաներու գինները պիտի նուազին, ինչպէս՝ գոհարեղէն, կնոջ պայուսակ, ինքնահոս գրիչ, մուշտակ, լուսանկարչական գործիքներ, ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ, ելեկտրական ածելիներ, ձկնկիթ (խաւեար) եւն. :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՐԹԻՌ ՄԸ ԼՈՒՍԻՆ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ

Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ 1472 քիլօ ծանրութեամբ խորհրդային հրթիռ մը արձակուած է դէպի լուսին :

Հրթիռը միասին կը տանի գիտական զանազան գործիքներ՝ 361.300 քիլօ ծանրութեամբ : Միաժամանակ կը կրէ փոքրիկ դրօշակներ, որոնց վրայ գրուած է «Խ. Միութիւն — 1959» :

Այս հրթիռը նուիրուած է համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին :

Շաբաթ առտու Մոսկուայի ձայնասփիւռը իր հաղորդումները գագրեցնելով, խօսք տուաւ գիտական նախարարութեան բանբեր Թոփչիեւի, որ յայտարարեց թէ խորհրդային հրթիռը կտրած է 180.000 քիլոմեթր, այսինքն՝ երկիր-լուսին հեռաւորութեան մօտ կէսը : Կը մնար երկու հարիւր հազար քիլոմեթր եւ կը կարծուէր թէ հրթիռը լուսին պիտի հասնէր Կիրակի առտու ժամը հինգին (Ֆրանսական ժամով) : Խանդավառութիւնը մեծ է Խ. Միութեան մէջ եւ Շաբաթ օրուան «Փրաւտա»ն ութ սիւնակի վրայ կը դնէր իր խորագիրը : Իսկ Ուաշինկթընի մէջ այս առթիւ կը վերյիշեն թէ երբ վերջերս Ամերիկայի հրթիռներու մասնագէտ Գերմանացի Ֆոն Պրաունի կը հարցնէին թէ երբ Ամերիկացիք լուսին հասնին ի՞նչ պիտի գտնեն : Ֆոն Պրաուն պատասխանած է .— … Ռուսերը :

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՈՅԻ ՈՒԺԵՐԸ ՀԱՒԱՆԱ ՄՏԱՆ

Քուպայի մէկ տարուան յեղափոխութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, արդարեւ Ֆիտէլ Գասթրոյի ուժերը ուրբաթ օր Հաւանա մտան, ուր ժողովուրդը (780 հազար) ընդհանուր գործադուլով իր համակրանքը կը յայտնէր յեղափոխութեան : Այսուհանդերձ, մայրաքաղաքի կեդրոնական մասին մէջ Պաթիսթայի կողմնակիցները ողի ի բռին կը կռուէին Ֆիտէլ Գասթրոյի ուժերուն դէմ, մինչ բանակին մեծ մասը համակերպած էր կացութեան : Հակադիր երկու ուժերու կռիւները շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ, 4–500 վիրաւոր կամ մեռեալ տալով :

Հաւանայի եւ արտասահմանի հետ բոլոր յարաբերութիւնները, — հեռաձայնային եւ օդանաւային, — խզուեցան : Գասթրոյի հաւատարիմները կը կատարեն նաեւ ոստիկանի դեր՝ հսկելով քաղաքին վրայ. աւազակները ձերբակալելու, եւ ի հարկին, վիրաւորելու կամ սպաննելու հրահանգ ունին :

Գործադուլը պիտի շարունակուէր մինչեւ Գասթրոյի Հաւանա ժամանումը :

Ուրիւթիա, 56 տարեկան ատենակալ մը, որ 1957ին ապաստանած էր Նիւ Եորք եւ քանի մը օր առաջ միայն վերադարձաւ աքսորէն՝ Քուպայի Հանրապետութեան Նախագահ հռչակուեցաւ Ֆիտէլ Գասթրոյի կողմէ : Յեղափոխութեան ղեկավարը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ ինք իշխանութիւնը ձեռք առնելու նպատակ չունի, «մենք կ'ուզենք պարզապէս ապահովել ժողովուրդին ազատութիւնը» :

Ֆիտէլ Գասթրօ եւ Ուրիւթիա Սանթիանկօ կը գտնուէին, երբ յեղափոխականներու կողմէ գրաւուեցաւ Հաւանան : Ժամէ ժամ կը սպասուէր որ նոր Նախագահն ու Գասթրօ մայրաքաղաք մտնեն :

Սանթիակոյի մէջ անոնք սկսած էին կազմել Քուպայի նոր կառավարութեան նախարարաց ցանկը :

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

Ե՞ՐԲ Է ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Շաբաթէ մը ի վեր ոչ միայն Ծնունդի արարողութեան զանազան ժամանակացոյցեր կը ստանանք այլ եւ բարեպաշտներու կողմէ բողոքի նամակներ, որով մեզի կը հարցնեն թէ «ե՞րբ պէտք է տօնել Ծնունդը» եւ կ'ուզեն գիտնալ որ Կաթ. Պատրիարք Սրբազանը ընդհանուր հրահանգ մը չէ՞ տուած Ֆրանսայի մէջ գտնուող լուսաւորչական եկեղեցիներուն :

Ոչ միայն արդար կը գտնենք եղած բողոքները, այլ եւ գայթակղալի՝ տիրող այս ընդհ. պատկերը, Ծնունդի արարողութեանց զանազան թուականներու տօնակատարութեան մասին :

Գիտենք որ ամէն մէկը տեղական պայմաններու համաձայն կ'որոշէ թուականը, միակ մտահոգութենէ մը առաջնորդուած, բազմութիւն ունենալ եկեղեցին :

Տէսինը կը տօնէ Քրիստոսի ծնունդէն առաջ (Յունուար 4), Մարսէյլը կը տօնէ 8 օր վերջ Յունուար 11ին, Նիսը՝ Յունուար 11ին եւ այսպէս մնացեալները : Միայն Փարիզն է որ պահած է աւանդական թուականը անշուշտ Առաջնորդ Սրբազանին կարգադրութեամբ :

Հոս է արդէն անքացատրելին եթէ Փարիզը մտահոգուած չէ միւսներուն նման բազմութիւն ունենալու հարցով, ինչո՞ւ միւսները պիտի ունենան այդ հոգը :

Անշուշտ Պատրիարք Սրբազանը ընդհ. հրահանգ մը պէտք էր տուած ըլլար, անկախ իւրաքանչիւրին յատուկ պայմաններէն, որպէսզի Ծնունդը տօնուէր ամէն տեղ նոյն օրը այսինքն Յունուար վեցին եւ այս ծիծաղելի հանգամանքը չառնէր նուիրական տօն մը :

Նման կարգադրութիւն մը ոչ միայն բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն է այլ եւ առաջքը կ'առնէ նաեւ քմահաճ կարգադրութիւններու, շատ անգամ ձգուած այս կամ այն քահանային անձնական յարմարութիւններուն :

Յիշենք նաեւ որ Երուսաղէմ կը տօնէ հին տոմարով Յունուար 19ին : Ուրե՞մն :

ՆՈՃԻ

Ա. ՉԽԷՆԿԷԼԻԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով կը տեղեկանանք Ա. Չխէնկէլիի մահը որ տեղի ունեցած է շաբաթ առաւօտ ժամը երկուքին Փարիզի իր բնակարանին մէջ : Հանգուցեալը եղած է վարչապետ կովկասեան համադաշնակցութեան եւ անկախ Վրաստանի դեսպան՝ Փարիզի մէջ : 84 տարեկան էր :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Մինչ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին Եգիպտոսի մէջ, Արեւելքի «պզտիկ Թագաւորը»՝ Հիւսէյն կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է անգլիացի լրագրողի մը՝ Կիպլինս եւ յայտնած իր մտահոգութիւնը Իրաքի եւ Սուրիոյ մասին : Հիւսէյնի համար Խ. Միութիւն կարեւոր դեր մը սկսած է խաղալ Իրաքի մէջ : Թագաւորը կը կարծէ թէ Նասէրի հակահամայնավար ընթացքը աւելի եւս պատճառ մըն է որ Քասըմ Խ. Միութեան գիրկը իյնայ : Քասըմ երկու ելք ունի, ըսաւ Յորդանանի աթգաւորը, Իրաքը յանձնել Նասէրին կամ Խ. Միութեան :

Թագաւորը խօսելով Սուրիոյ մասին ըսաւ թէ այս վերջինը յուսախաբ է Եգիպտոսի հետ իր միացումէն :

Գալով Յորդանանի, Թագաւորը յայտարարեց թէ Միջին Արեւելքի հակահամայնավար միակ բերդն է ան «ահա թէ ինչո՞ւ Ռուսերը կ'ուզեն մեզ քարուքանդ ընել» : Հիւսէյն շեշտեց թէ Ռուսիա մէկ կողմէն, Իսրայէլ միւս կողմէ եւ արաբական բազմաթիւ երկիրներ կը սպառնան

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. Էջ)

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Մեր քաղաքի Ծնունդը ուրիշ համ ունէր…։ Ամէնէն առաջ՝ ձիւն ինք չեկած՝ իր առնաձայնը կուգար։ Օդին մէջ տօնական անբացատրելի բան մը կը սաւառնէր ու տղու մեր հոգիները դող կ'ելլէին։ Խանութներուն մէջ՝ հոս ու հոն, նարինջի դեղին երեւան կուգային՝ կարծես աւետելու համար թէ Կաղանդն ու Ծնունդը կուգան, արդէն ճամբան են։ Ձի՞ւնը ըսես՝ անդադար կ'իջնէր երկինքէն ու կը դիզուէր դաշտերուն ու տանիքներուն վրայ, մարդիկ տախպուած, զայն կը քերէին փայտէ լայն թիերով ու կը թափէին փողոց, որպէսզի տանիքները չփլին ձիւնին ծանրութեան տակ։ Օրը շուտ կը վերջանար ու գիշերներն ալ սեւ մելանի գոյն չէին առներ։ամէն բան սպիտակ մարմարէ ձեւուած կը թուէր ու ամէն շուքի՝ կապոյտ խառնուած կ'ըլլար, Ամէն ծխնելոյզէ, երբ քամին շունչ առնելու համար դադրէր պահ մը, վառող կաղնեփայտի թեթեւ ծուխ կը բարձրանար պալան պալան…

Մօտեցող տօնական օրերուն ի պատիւ, դպրոցը կը փակէին քանի մը օրուան համար։ Բայց նախ քան այդ, մեզ հաւաքաբար հաղորդելու կը տանէին Ս. Փրկիչ եկեղեցին՝ որ մօտ էր դպրոցին։ Խոստովանութեան արարողութիւնը, մեր հաւաքական «Մեղայ Աստուծոյ»ներով կնքադրուած. ջերմեռանդութեամբ կը լեցնէր մեր հոգիները։ Ի՞նչ կը հասկնայինք մենք «բղջախոհութեամբ ու մասամբ նորին»էն ու միւս բազմաթիւ մեղքերու թւումէն՝ չեմ գիտեր, այն օրերուն, գաւառացի տղու անմեղ մեր հոգիները մաքուր էին մեր դաշտերուն մէջէն կարկաչելով հոսող զուլալ ջուրի առուներուն պէս։ Այսուհանդերձ. գլխահակ, ջերմեռանդութեամբ «Մեղա՛յ Աստուծոյ» կ'ըսէինք՝ երբ ապաշաւի աղօթքը կարդացող պատանի դպիրին միալար ձայնը պահ մը կանգ առնէր։

Տարի մը, ազգականներէս՝ Մանուկը, որ տարիքով քիչ մըն ալ մեծ էր ինձմէ, հոգեկան ի՛նչ փոթորիկնե՛ր անցուց հաղորդութեան պատճառաւ։ Մեզ շարքի գրած, տարեր էին եկեղեցի։ Օր մը առաջ, եփուն ջուրով երեք անգամ օճառուեր ու մաքրուէր էինք։ Հագեր էինք մեր լաւագոյն հագուստներն ու կօշիկները, ու մեր գործած ու չգործած «ահաւոր մեղքերուն» համար թողութեան արժանանալէ ետքը, հոգիով ու մարմինով մաքուր. պատրաստ ըլլալ կը թուէինք Սուրբ Հաղորդութեան համար…

— Արդեօք Տէր Մկրտիչը ի՞նչ տեսակ Հաղորդութիւն պիտի տայ։— ուզեց կարծիքս առնել շարքին մէջ ետեւս կեցող Մանուկը։

— Հաղորդութեան տեսակը կա՞յ, պատասխանեցի միամտաբար, Հաղորդութիւնը Հաղորդութիւն է։

— Գիտեմ որ Հաղորդութիւնը Հաղորդութիւն է, — ըսաւ ան մտահոգութենէն պղտորցած ձայնով մը, գիտնալ ուզածս այն է թէ, նշխարքը բերանի՞ս պիտի դնէ թէ լեզուընուս վրայ քսէ…

— Ես ի՞նչ գիտնամ։

Լռեց։ Մինչ այդ, Ծաղկոցի տղաքը արդէն հաղորդուեր էին ու հերթը հասեր էր մեզի, «մեծեր»ուս։ Շարքին վրայ չորրորդն էի։ Երբ կարգը ինծի եկաւ, ջերմեռանդութեամբ խաչակնքեցի ու բերանս բացած՝ սպասեցի, մինչեւ որ Տէր Մկրտիչի դեր. խոշոր մատները նշխարքի մեծ ու թթուաշ կտոր մը կոխեցին բերանս։ Ձկրցայ կուլ տալ, բայց քայլ մը անդին, գրակալին վրայ դրուած պղնձէ ամանէն լեցուն գդալ մը օրհնուած ջուրով դրկեցի վար ու շունչ մը առի, հանգստացայ։ Այն ատեն միայն հասկցայ թէ Մանուկը ի՞նչ ըսել ուզած էր, հարցնելով թէ Տէր Մկրտիչը ի՞նչ տեսակ հաղորդութիւն պիտի տայ։ Ճիշդ է, տարիներ առաջ, երբ դեռ մանուկ էինք, չէինք կրնար նշխարքը կուլ տալ, քահանան նշխարքի կտորը մեր լեզուին վրայ քսելով կը բաւականանար։ Բայց այս տարի, այլ եւս պատանի, կը թուէր թէ, Տէր հայրը մեզ բաւականաչափ մեծցած համարելով, իրական հաղորդութիւն կուտար մեզի։ Յանկարծ միտքս ինկաւ մեր Մանուկին մտավախութիւնը ու ետեւս դարձայ տեսնելու թէ ի՞նչ վիճակի մէջ է ան։ Խեղճը սարսափահար երեւոյթ ունէր։ Օրհնուած ջուրին գլուխն անցած, գդալ գդալի ետեւէ կը խմէր ու չէր կրնար կուլ տալ բերանը դրուած նշխարքի կտորը։ Ծամել՝ աններելի մեղք էր։ Ու դեռ ջուրին գլխէն չէր ուզեր բաժնուիլ։ Ուսուցիչը, Պ. Կարապետ Նորարեւեան, վրայ հասաւ ու Մանուկի գլխուն հարուած մը տուաւ.

— Մորդ եփած ապուրին գլո՞ւխը կարծեցիր ինքզինքդ, ապուշ, կեցեր կը դգլտես… կորսուէ՛։

Ելանք դուրս։

— Մանուկ։

Մանուկ խեղճացած, անսահման վիշտ մը արտայայտող աչքերով, ինծի նայեցաւ։

— Ձկրցա՞ր կուլ տալ, դեռ բերա՞նդ է։

Մանուկ բերանը բացաւ որ պատասխանէ ու ցաւը պատմէ, նշխարքի կտորը բերնէն ինկաւ վար՝ մինչեւ ծունկերը հասնող ձիւնին մէջ։ Մատը կոխեց՝ որ տեղը ստուգէ, բռնէ, դուրս հանէ։ Անօգուտ աշխատանք։ Օրհնուած հացի կտորը կորա՛ւ կակուղ ձիւնին մէջ ու զայն գտնելու ամէն ճիգ անցաւ ապարդիւն…

Տուն գնաց սրտաբեկ ու հիւանդ։ Ու չգտաւ ինքզինքը, մինչեւ որ, իր ծնողքը, իր վշտաբեկ երեւոյթէն մտահոգ, յաջողեցան խոստովանցնել զայն եւ իրենց հետ առած, գացին տեսնելու Տէր Նաթանը։ Տէր Նաթան, բարի ու լուսամիտ քահանայ, իր աջը Մանուկին գլխուն դրած, համբերութեամբ ու գորովով բացատրեց թէ ակամայ գործուած մեղքերը մեղք չեն համարուիր ու Քրիստոս, որ դարեր առաջ աշխարհ եկաւ, եկաւ քաւելու համար մեր մեղքերը… «Ադամորդիներուս» մեղքերը…

— Հապա, որդի, Քրիստոս ներող է, անսահման ներող ու բարի…

×

Երկար ժամանակ անցած է այն օրերէն ի վեր։ Ինչ ձիւներ չեկան մեր ցեղին գլխուն։ Ինչ եկեղեցիներ չքանդուեցան եւ ինչ հաղորդութեան սկիհներ չպղծուեցան։ Չեմ գիտեր թէ Մանուկ իր մանկութեան հաւատքէն որչա՞փ բան կրցած է պահել անվթար, բայց ե՞ս։

Ցամենայն դէպս, երբ տօնական օրերը մօտենան հին յիշատակներուս հետ, հին հաւատքս ալ կայծ մը բոցավառի հոգիիս մէջ ու ես կը դառնամ հին գաւառացի հաւատաւոր տղան՝ որ մինչեւ մէջքը հասնող ձիւները ակօսելով եկեղեցի կ'երթայ հաղորդուելու…։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մեր հայրը, երեքշաբթի օրերը քաղաք կ'իջնէր, Սկիւտարէն։

Մենք ամբողջ օրը անոր կը սպասէինք, տեսնելու համար մանաւանդ, թէ ինչեր պիտի բերէր հետը, մեզի համար։ Մեր ծնողքը մեզի շատ կը շփացնէր։ Տղայութենէս մնացած այդ գիծը, զարմանալի բան, հակառակ կեանքին տուած բիրտ հարուածներուն, տակաւին հետս կ'ապրի…

Ուրեմն երեքշաբթի օրերու երեկոյին, Սկիւտարի վերջին շոգենաւին ատենը, եղբայրներս եւ ես, Փօսթա Եոլի խոշոր ֆըստըխի ծառերուն տակ կ'երթայինք՝ սպասելու համար մեր հօր վերադարձող կառքին։ Երբ գար, մէջը կը նետուէինք, կառքով մինչեւ տուն պզտիկ ճամբորդութիւն մը ընելու հաճոյքին համար։

Յետոյ, տունը, բերուածներուն վրայ կը հիանայինք։ Ատոնց մէջ միշտ, եւրոպական պատկերազարդ թերթեր կ'ըլլային։

Ծնունդի շաբթուան բերուած թերթերը, Ծնունդի յատուկ էին, շատ աւելի հասկնալի մեզի համար։

Այդ տարին հինգ տարեկան էի։ Հօրս բերած Ծնունդի թերթերէն մէկուն մէջ, պատկեր մը տեսայ, որ գիս յանկարծ գրաւեց։— Ձիւնապատ անծայր դաշտի մը մէջ, ձիւնին վրայ պառկած պզտիկ տղայ մըն էր… Այն ատենը, մահը ինծի համար շատ անորոշ բան մըն էր։ Շարունակ կ'իմանայի անոր մասին. բայց ես տեսած չէի։ Սակայն, անմիջապէս հասկցայ։— Ձիւնին վրայ պառկած այդ պզտիկ տղան՝ մեռած էր…

Հօրս տարի թերթը, եւ ըսի որ ինծի պատմէ եղածը։ Հայրս կարդաց եւ ահա թէ ինչ պատմեց ինծի.—

Ծնունդի իրիկուն մըն է։ Անհուն ամայութեան մէջ կորսուած ագարակ մը կայ, գիւղէն հեռու։ Այդ ագարակին մէջ կը պատրաստուին տօնելու Ծնունդը։

Յանկարծ կը տեսնեն որ կարեւոր պակաս մը կայ սեղանին համար։ Ի՞նչ ընել. ո՞ւրտեղէն գտնել։ Գիւղը միայն կը գտնուի…

Զորս կողմերնին կը նային։ Տունին տղաքը կը խաղան ու կը զուարճանան տաքուկ սենեակին մէջ։ Աչքերնին յանկարծ իրենց փոքրիկ Փիէռին վրայ։ Կրնան Փիէռը ղրկել բերելու պակասը։ Անիկա ճարպիկ է, լաւ գիտէ գիւղին ճամբան…

Թեւէն կը քաշեն, կը հանեն դուրս խաղի տաք մթնոլորտէն։ Ձեռքը խոշոր կողով մը կուտան, եւ խստիւ կը յանձնարարեն, որ երթայ ու պակասը գիւղէն բերէ։

Խեղճ պզտիկ Փիէռը յանկարծ դէպի ետ ընկրկում մը կ'ունենայ.— սենեակը տաք է, դուրսը ցուրտ է, խորունկ ձիւն կայ…

Բայց բոլորը կը պնդեն, պակասծը շատ կարեւոր է Ծնունդի սեղանին համար…

Եւ տղան, խոշոր կողովը ձեռքը, ձիւներուն մէջ, դուրս կ'իյնայ տունէն։ Ատեն մը կը քալէ դէպի գիւղ, ձիւնի բարձր կոյտերով ծածկուած ճամբուն վրայ։ Սրունքները կը խրին կոյտերուն մէջ, դժուար կը յառաջանայ, բայց կ'որոշէ երթալ, հասնիլ, եւ պէտք եղածը առնել, զարդարելու համար Ծնունդի սեղանը…

Բայց մութը կը սկսի բոլորովին իջնել, ձիւնի կոյտերը հետզհետէ աւելի կը բարձրանան։ Փիէռը շուտով ճամբան կը կորսնցնէ… Միայն անծայրածիր ճերմակ դաշտեր կ'երեւան… Կը նետուի մէյ մը այս կողմ, մէյ մը միւս կողմ։ Բան չի տեսներ այլեւս։ Կ'ուզէ վերադառնալ տուն։ Ինքն իր վրայ կը դառնայ… Ոչ գիւղը կը տեսնէ, ոչ տունը…

Ծայր կուտայ նաեւ կուրցնող ձիւնի փոթորիկ մը։ Ձեռքի ծանր խոշոր կողովը ինկած է գետին։ Կը սկսի պոռալ, պոռալ… կուլայ… Ոտքերը կը կթոտին, կ'իյնայ վար։ Մարմինը ձիւնին վրայ սաստիկ կը մսի… կ'ուզէ ոտքի ելլել. չի կրնար…

Գիշերը բոլորովին կ'իջնէ… Կռնակին վրայ կը պառկի, ձիւնի կոյտի մը մէջ… Տունը կ'անցնի աչքերուն առջեւէն… Ծնունդի իրիկուն է… երթայ բերէ սեղանին վրայ պակասծը… Ո՞ւր էր, ո՞ր կողմն էր գիւղը…

Հեռաւոր կենդանիներու մռնչիւններ կը հասնին ականջներուն։ Կը սարսռայ, կը վախնայ. կ'ուզէ պոռալ… Չի կրնար… Ձիւնը կը մտնէ իր փոքրիկ մարմինէն ներս… կը սառի… կը մեռնի…

— Մեռե՞ր է, հայրիկ։

— Մեռեր է, աղջիկս։ Եւ ծնողքը չեն գտներ զինքը… ծնողքը չեն գտներ զինքը…

Շփոթում մը ունեցայ պզտիկ տղուն եւ ագարակին բնակիչներուն ահաւոր դժբախտութեան առջեւ.— Կէս թողուած տօնական սեղանը, ծնողքին ագարակէն դուրս նետուիլը, ձիւներուն մէջ, Փիէռը

ՏԺՎԸԺԻԿ

Նիկողոս աղան իւր մեծ բարիք գործած, զարմեալ շարունակեց իր խրատական յորդորներն ու տիրական հարցերը, Ներսէս ախպօր բերանից երախտագիտութեան խօսքեր լսելու մտքով, բայց Ներսէսը խորասուզուած դառն մտքերուն, չէր էլ ըմբռնում Նիկողոս աղայի ասածները։

Խեղճ Ներսէս, ասում էր նա իր մտքում. մի ժամանակ հարիւրաւոր աղքատներ, կարօտեալներ, թշուառներ եւ օտարականներ քո հովանու տակ պատսպարան էին գտնում, ուտում, խմում, կշտանում, հանգչում եւ ծածկւում ու այնպէս ճանապարհ ընկնում, հարիւրաւոր կարօտեալներ գործ էին ճարում քո դրանը եւ ընտանիքներ ապրեցնում, ամէն մի դրացուդ, ծանօթիդ ու անծանօթիդ օգնութեան էիր հասնում, եւ ոչ ոքից մի օր երախտագիտութեան նշան մտքովդ անգամ չէր անցնում պահանջել, իսկ այսօր Ուռում-Նիկողոսը, կարկատող Թօղարի որդին մի թոք առնէ ընտանիքիդ կերակրելու համար, այդքան քարոզ կարդաց գլխիդ եւ երախտագիտութիւն պահանջէ՛…

Մինչեւ տուն հասնելը էլ ինչ քարոզ չկարդաց Նիկողոս աղան Ներսէս ախպօր գլխին, ինչ խրատներ չտուեց, որ ժուժկալ լինի, քչով բաւականանայ, ուրիշի արած բարիքը գիտենայ, և ոչ ոքի երախտապարտ չմնայ։ Նա ասում էր անդադար.

— Ինչ մեծ բան է որ տղայիդ ուղարկէս մի օր, գայ մեր աթարը կտրէ, խօ հոգին չի՞ դուրս գայ, ձեռները չի՞ չորանայ։ Ես տանը մի քանի տեսակ ծառաներ ունեմ, այնքան ծրխակերներ, հացկատակներ կան, որ կարիք չունեմ ուրիշ մարդու։ Բայց թող լինի, պատիւ պահելը մեծ բան է։ Մի օր աղջկանդ ուղարկէ, թող տախտաները լուանայ, ի՞նչ վնաս խօ մէջքը չի կոտրի։ Մեր տունը, խօ գիտես, ուր մի քանի տասնեակ բան անողներ, աղախիններ կան, մեր սենեակների յատակները այնքան մաքուր եւ այնպէս ճերմակ են, որ եղ թափես կը ժողովուի առանց մի հատը աղտոտելու կամ փչանալու, բայց իմ ասելս, միտքս ուրիշ է։ Պատիւ պահէ, որ պատիւդ բարձրանայ։

Եթէ քո կինը մի օր գայ եւ մեր լուացքը լուանայ, կամ հացը եփէ, խօ չի մեռնիլ. բայց չէ՞ որ կինս նրա պատիւը պիտի պահէ, փոխադարձաբար նրա վրայ իր շնորհքը պիտի աւելացնէ։

Նիկողոսը բնական ճարպիկ մարդ էր, իսկ Կ. Պոլսում երկար ապրելով՝ լեզուել ու զելուել էր։ Այնքան լեզու թափեց, որ խլացուց Ներսէս ախպօրը, որ մտքում ասում էր.— «Երանի այսօր քեզ պատահած չլինէի. գլուխդ ուտէր այս թոքը։ Թող ընտանիքս քաղցից կոտորուէր ու այս թոքը ինձ չտայիր տուն տանելու»։ Բայց Նիկողոսը խօ մարգարէ չէր որ հասկանար Ներսէս ախպօր մտքից անցածն ու խօսքը փոխէր։ Նա միայն մի բանի էր ձգտում, որ մարդիկ ասեն, խօսեն, թէ կայ չկայ Էրզրումում մի աղա կայ, այն էլ Ուռում-Նիկողոսն է ամէնքըն էլ երախտագիտութեամբ խոնարհին նրա առաջ։

Երբ հասան Ներսէս ախպօր դրան առաջ, Նիկողոս աղան կանգնեց ու ասաց. «Տանդ տեղը շատ լաւ է եղել, բայց ափսո՛ս որ շինողները անտաշ, կոպիտ մարդիկ են եղել. այնպէս չեն կարողացել շինել, որ դարերի դէմ կռուի»։ Ուզում էր այս խօսքերով ծակծկել Ներսէսի սիրտը եւ իր մեծութիւնը, հեռատեսութիւնը ցոյց տալ։

Երբ Ներսէս-ախպարն արտօրում էր տուն մտնել, Նիկողոս աղան էլ ճար չգտաւ նրան խօսեցնելու, ասաց.

— Ցանկանում եմ բարի ախորժակ, համով ուտես տժուըժիկը։

— Շնորհակալ եմ, ասաց. Ներսէս ախպարը եւ արագ քայլերով ներս ընկաւ իր տունը, հազիւ ազատուելով Նիկողոս-աղայի ճանկից։

Մեծ էր Ներսէս-ախպօր ընտանիքը։ Կինը արդէն թանը պատրաստել էր, նլաւ տժուըժիկն էլ եփեց, նստան կերան եւ հազիւ կշտացած՝ սեղանից բարձրացան։ Մեծ տան զաւակներ, տնանկացած, թան ապուրով կամ տժուըժիկով միթէ՞ կարելի էր նրանց կշտացնել… բայց ամէն բան համբերութեամբ տանում էին եւ ձայները մարդ չէր լսում։

Իրիկնադէմին երբ ծանր քայլերով ժամի կողմն էր գնում Ներսէս-ախպարը, որ դիմէ իր արարչին, նրա օգնութիւնը եւ ողորմութիւնը խնդրէ, ճանապարհին պատահեց Նիկողոս աղան եւ ասաց.

— Բարի իրիկուն, Ներսէս ախպար, քէֆդ, հալ ի՞նչպէս է, ինչպէս նկատում եմ, առոյգ-առոյգ ես փոխում քայլերդ. երիտասարդի ուժ ես ստացել։ Ի՞նչպէս էր տժուըժիքը, համո՞վ էր, կարգի՞ն տապկեց քոյրս…

— Շատ օրհնաւոր, աղա ջան, շատ շնորհակալ եմ, տունիս բոլորս էլ շատ շնորհակալ ենք, արագ-արագ պատասխանեց Ներսէս ախպարը, որպէսզի Նիկողոս աղան, տժուըժիկի մասին խօսքը թողնէ, ուրիշ բան խօսէ, որ չլինի թէ ժամաւորները լսեն եւ նա անարգուի, պատիւը վիրաւորուի։

— Երեւի լաւ ախորժակով ես կերել, կարծես թարմացել ես, գոյնդ մինչեւ անգամ փոխուել է։

ԱՏՐՊԵՏ

(2 Տար.)

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑԻՆՔ...

Գրական մամուլում յաճախ հանդէս են գալիս մեր բանաստեղծները որպէս թարգմանիչներ: Թարգմանում են նրանք բոլոր լեզուներից, սկսած վրացերէնից, ատրբէյջաներէնից, ուքրաներէնից, էստոներէնից, ընդհանրապէս Խ. Միութեան բոլոր ժողովուրդների լեզուներից եւ վերջացրած չինարէնով, ճափոներէնով, արաբերէնով, հայկէչերէնով...

Միամիտ ընթերցողը կարծում է, որ մեր «պոէտ»ները տիրապետում են այս բոլոր լեզուներին լիովին եւ կատարում են թարգմանութիւններ բնագրերից. յիշաւի, ինչո՞ւ ուքրանական բանաստեղծ Պաւլօ Տիչինան կարող է թարգմանել ուքրաներէն Յովհ. Մովհաննիսեանին բնագրից, Վալէրի Բրիւսովը բազում հայ բանաստեղծներին՝ ռուսերէնի, Փրոֆ. Էգլիչկան այնքան ժամանակ է ղտնում, որ սովորում է հայերէն եւ հայ գրողներին թարգմանում է չեխերէն, իսկ այսօրուայ խորհրդահայ բանաստեղծը պիտի չսորվի այս կամ այն լեզուն եւ պիտի չթարգմանի բանաստեղծներին՝ բնագրերից:

Ամէն ինչ հեշտացել է մեր օրերում. հեշտութեամբ են գրւում ե՛ւ վէպերը, ե՛ւ պոէմներն ու բանաստեղծութիւնները, նոյն հիմունքներով եւ հեշտացել է թարգմանչական գործը: Բանից պարզւում է, որ մեր օրերի բանաստեղծը, եթէ քիչ թէ շատ տիրապետում է Հայոց եւ Ռուսաց լեզուին, կարող է թարգմանել աշխարհի բոլոր ազգութիւնների բանաստեղծներին եւ տակն ստորագրել, — «Թարգմ. Ք.ի», փոխանակ բարեխղճութիւն ունենալու նշելու, — «ռուսերէն թարգմանութիւնից թարգմանեց՝ Ք.»:

Դժուար չէ գուշակել թէ ինչ որակի թարգմանութիւններ են այդ թարգմանութիւնների թարգմանութիւնները... Բաւական է նայել Վահան Թէքէեանի նման եւ ուժեղ բանաստեղծի՝ բնագրից կատարած թարգմանութիւնները՝ Վերլէնից, Պոլէրից եւ պարզ կը լինի թարգմանութիւններից կատարուած թարգմանութիւնների արժէքը: Պէտք է ենթադրել որ այս այն է, ինչ ժողովուրդը կոչել է «նապաստակի ջրի ջուր»: Այս «ջրի ջուր»ը հոսում է ոչ միայն մեր գրական պարբերականների էջերով, այլեւ հրատարակւում է առանձին գրքերով, փփուրն էլ երեսին:

Այս դեռ ոչինչ: Բանից պարզւում է որ կարելի է թարգմանիչ դառնալ միայն հայերէն իմանալով: Մի չարաթ է, ինչ ես գրաղուած եմ վրացական երկու տաղանդաւոր բանաստեղծներին Տիցիան Տաբիձէի եւ Պաւլօ Եաշվիլու բանաստեղծութիւնների «թարգմանութեամբ» առանց վրացերէն իմանալու եւ առանց Ռուսաց լեզուի օգնութեան: Այսինքն, ինձ տրուած է յիշեալ բանաստեղծների առանց յանգերի ու վանկերի բառացի թարգմանութիւնը եւ ես այդ «հումոյթը» վերածում եմ բանաստեղծութեան: Հարկաւոր է հրատարակել վրացական բանաստեղծութեան հաւաքածոյ, իսկ մեր բանաստեղծներից ոչ մէկը վրացերէն չգիտէ, վրացերէն իմացողներն էլ բանաստեղծներ չեն: Եւ ահա վրացերէն չիմացող բանաստեղծը եւ վրացերէն իմացող ոչ բանաստեղծը ձեռք ձեռքի տուած «ստեղծում են» վրացական բանաստեղծութիւնների հաւաքածոն՝ հայերէն:

Որպէսզի ընթերցողը պարզ պատկերացում ունենայ այս «բարդ» գործի «խոհանոցի» մասին, մենք կը բերենք Տիցիան Տաբիձէի «տանաւոր – փլուզում» բանաստեղծութեան վերջին երկու քառեակների բառացի թարգմանութիւնը եւ երեք բանաստեղծների «թարգմանութիւններ»ը, ակնյայտ դարձնելու համար այս պրակտիկայի արատաւորութիւնը: Ահա բառացին.

... Եւ նրան մինչեւ իր մահը չարչարում էր
վրացական արեւն ու վրացական հովը
Նրանից թափցնում էին երջանկութիւնը
Եւ նա երջանկութիւնը ոտանաւորներին տուեց (նուիրաբերեց):

Ես ոտանաւորներ չեմ գրում... ոտանաւորն ինքն է ինձ գրում
Իմ կեանքը այս ոտանաւորն է իր մէջ կրում
Ոտանաւորն ես անուանում եմ յանկարծական փլում (փլուզում),
Որ վրադ կը թափուի եւ կենդանի կը թաղի:

Այնուհետեւ յիշւում է, որ ամէն մի տողում տասն են վանկերը եւ որ առաջին — երրորդ եւ երկրորդ — չորրորդ տողերին պիտի խփեն յանգերը:

Բանաստեղծ Վ. Նորենցի մօտ այս «հումոյթ»ը հետեւեալ բանաստեղծական տեսքը ձեռք բերեց.

Եւ նա մինչեւ մահ տանջուեց չարաչար,
Նրանից թափցրին խնդութեան բաժին
Վրացական հողն ու արփին պայծառ.
Նա խինդն իր զոհեց երգին ու բանին:

Ես երգ չեմ գրում, երգն ես եմ՝ որ կամ:
Իմ կեանքն այս երգն է, նրա մէջ էլ՝ ես,
Մի փլուզում է երգն՝ անակնկալ,
Որ վրադ թափւում ու թաղում է քեզ:

Վերջին քառեակը դէշ չէ, հը՞:
Իսկ Վահագն Դաւթեանն այսպէս ձեւաւորեց.

Եւ մինչեւ մահը նրան տանջում էր
Արեւն ու հողը վրաց աշխարհի,
Թաքցրին նրանից երջանկութիւնը,
Նա երջանկութիւն տուեց երգերին:

Ես երգ չեմ գրում, երգն ինքն խօսում է
Իմ կեանքի նման եւ իմ արեան հետ,
Երգը դա հոգու նոր փլուզում է,
Որ կարող է քեզ խորտակել յաւէտ:

Թարգմանում էք, եղբայրներ, թարգմանում էք:
Ահա եւ իմ սխրագործութիւնը.

Ու չարչարուեց նա մինչ օրը մահուան՝
Վրաց արեւին ու հողին գերի,
Նա բախտ չունեցաւ աշխարհի վրայ
Իր բախտը տուեց նա իր երգերին:

Ես երգ չեմ գրում... երգն է ինձ գրում,
Այս երգում՝ երգը կեանքս է երգում, տես,
Ոտանաւորը ի՞նչ է՝ փլուզում,
Կը թափուի վրադ ու կը ծածկի քեզ:

Կեցցե՛մ:

Յիրաւի, «թարգմանական» այս արատաւոր պրակտիկայի շնորհիւ կը փչէի բնագիրը եւ կը ծածկի ընթերցողից թարգմանուող հեղինակին, տուեալ դէպքում ծանր վիրահատութեան ենթարկուող բանաստեղծին, որն աշողջ է եւ վիրահատութեան ոչ մի կարիք չունի:

Այս էլ դեռ ոչինչ: Ինչպէս տեսաւ ընթերցողը, բառացի թարգմանութիւնից երեք պոէտ երեք ին չ— որ բան դուրս բերին, որոնք, Տիցիան Տաբիձէ պէտք չէ լինել գլալու համար, որ չափազանց հեռու են Տիցիան Տաբիձէից: Բայց ահա Նորենցին տրուած է Չախրուխաձէի «Թամարիանի» պոէմից մի հարիւր տողանոց հատուած, բերում ենք ութ տող եւ մրցման ենք հրաւիրում մեր բոլոր պոէտներին, այս ութ տողից որեւէ «բան» ստեղծելու համար: Ահա՛.

Որի եղբայրը, լուսաւոր արեւը
Լաշային (Թամարի որդին) պատրաստեց որպէս ազնուատոհմ,
Կ'ասեմ նրա արեւին ով որ սահմանեց,
Աստծու նման սիրած,
Որդուն ցանկալի, վախտանգի տոհմին,
Որը փափաքում էր նրա պէս հասուն:
Երբ որ ցանկացաւ, ծնուեց՝
Պարսից բարձրութիւնը վար բերած:

Մեզ մնում է միայն ցաւակցութիւն յայտնել Չախրուխաձէին եւ Վաղարշակ Նորենցին:

Զմռոնանք նշելու, որ այսպէս են վարւում եւ հայ պօէտների հետ. հայ գրականագէտը գրում է հայերէն բանաստեղծութեան բառացի թարգմանութիւնը, իսկ ռուս բանաստեղծը ռուսերէն բանաստեղծական տեսք է տալիս «հումոյթ»ին: Սրա արդիւնքն այն եղաւ, որ ռուսերէնէ Չարենցը դուրս է եկել այնքան գունատ եւ հարիւրաւոր մղոններով հեռու իսկական Չարենցից, եւ, ընդհակառակն, Թոյլ պոէտները ռուսերէն հնչում են բնագրի հետ ոչ մի կապ չունեցող գանգուլակներով, որը նոյնպէս հեռու է բնագրից՝ հակառակ ծայրից:

Եզրակացութիւն — ժամանակը չէ՞ արդեօք մտածել բանաստեղծական թարգմանութեան կադրեր պատրաստելու մասին: Այդ ինչպէ՞ս երիտասարդ Վահան Տէրեանը սովորում էր վրացերէն՝ Շոթա Ռուսթաւելու «Վագրենաւոր»ը բնագրից թարգմանելու համար, իսկ մեր օրերի երիտասարդ բանաստեղծներին չի մտահոգում գոնէ մեր հարեւանների՝ վրացական եւ ատրբէյջանական ժողովուրդների գրականութեան հետ ծանօթանալ եւ մտերմանալ բնագրերով եւ թարգմանութիւնները կատարել բնագրերից: Եւ ինչո՞ւ միայն վրացերէն եւ ատրբէյջաներէն, իսկ եթէ վաղը մենք ձեռնարկենք խատնական բանաստեղծութիւնների ժողովածուներ կազմելուն, նորի՞ց պիտի դիմենք այս պրակտիկային: Գրողների միութիւնը պէտք է միջոցներ ձեռք առնի բանաստեղծական թարգմանչական կազմեր ստեղծելու համար, առանց որի մենք կ'ունենանք «նապաստակի ջրի ջուր» կամ՝

Ոտանաւորը ի՞նչ է՝ փլուզում,
Կը թափուի վրադ ու կը ծածկի քեզ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԳԱԶԷԼ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

●

Մոռանում եմ, որ կէս դար
Ապրել եմ այս աշխարհում,
Անհանգիստ ու անդադար
Ապրել եմ այս աշխարհում:

Երբ լացել է երկիրն իմ՝
Ես էլ լացել եմ սրտանց,
Եղել արդար, անարդար, —
Ապրել եմ այս աշխարհում:

Տուել եմ իմ երգերը
Հովերին ու հաւքերին,
Երազներով լուսավառ
Ապրել եմ այս աշխարհում:

Ջրի նման գնացել,
Աւազի պէս սնացել,
Որպէս յո՛յզ, ե՛րգ ու բարբառ
Ապրել եմ այս աշխարհում:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

×

Դաշտերի վրայ կապոյտ քօղեր կան,
Ոսկի շողեր կան դաշտերի վրայ,
Ադամանդակուռ անթիւ ցօղեր կան,
Հովեր, դողեր կան դաշտերի վրայ:

Գնա՛մ, թափառեմ, տանեմ իմ երգը,
Փռեմ իմ երգը դաշտերի վրայ,
Թող երգո՛վ, երգո՛վ ծովանայ բերքը,
Ծովանայ բերքը դաշտերի վրայ:

Լ. ԴՈՒՐԵԱՆ

գտնելու, մանչող փոթորիկը, ավեկաւոր կանչերը դաշտերում ամայութեան մէջ, փխէուն ձայնին լռութիւնը...:

Այդ Ծնունդի գիշերը, ձիւնին վրայ մեռած պզտիկ աղուն պատկերը, դարձաւ ու դարձաւ շուրջս, սեղմեց սիրտս...:

Եւ ապրեցայ՝ կեանքիս առաջին ցաւոտ անքուն գիշերը...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (321)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Նա հրաւիրեց նստել սեղանի մօտ: Ութէսի ճոխ ընթրիքից յետոյ, այժմ ո՞վ ախորժակ ունէր ուտելու: Բայց ուզես, չուզես, պէտք է մի քանի պատառ ուտես, եթէ ոչ, տան տիկնոջը սաստիկ վիրաւորած կը լինես:

Տէր հօր խրճիթը թէեւ ուխի տան մեծութիւնը ու վայելչութիւնը չունէր, բայց բաւական կոկիկ եւ սիրուն էր. ամէն տեղ երեւում էր կարգ, ամէն տեղ երեւում էր մաքրութիւն: Բոլոր տանեցիք քնած էին, մի եւ նոյն յարկի տակ, ուր մտանք մենք: Միայն երէցկինը եւ նրա հարսը սպասում էին մեզ: Սենի վրայ դրած միակ ճրագը աղօտ լոյս էր սփռում փոքրիկ սենեակում, եւ մեր շուրջը լռում էր քնած ընտանիքի խաղաղ շնչառութիւնը:

Տէր հայրը իր լեզուի բոլոր ճարտարութիւնը գործ էր դնում, որ զբաղեցնէ ինձ: Բայց ոչ նրա համեստ սեղանը, ոչ նրա պարզ, սրտից բխած, հայրական խօսակցութիւնը, եւ ոչ երէցկնոջ միամիտ գուրգուրանքը, — ոչինչ չէր գրաւում ինձ: Ինձ չէր գրաւում եւ մի գեղեցիկ դէմք, որ քնի մէջ, մոռանալով գեղջկուհու ամաչկոտութիւնը, վերմակը կիսով չափ մի կողմ էր ձգել եւ երեւան էր հանել մի հրաշալի կուրծք: Այո, ոչինչ չէր գրաւում ինձ: Իմ բոլոր ուշքը, միտքը զբաղել էր երիտասարդ վարժապետը: Նրա մասին էի մտածում, նրա այրական սիրելի պատկերն էր իմ աչքի առջեւ:

Երբ տէր հայրը սկսեց նրա մասին խօսել, ես մեծ ուրախութեամբ լսում էի:

— Եկեղեցու բակումն է բնակւում, — ասաց նա, — այնտեղ դպրոցին կից, իրա համար երկու սենեակ է շինել տուած: Այդ սենեակները մեր խրճիթների նման գետնափոր չեն, դուք, ի հարկէ, առաւօտեան կը տեսնէք, թէ որքան յարմարութիւններով են շինուած: Նա միշտ խորհուրդ է տալիս, յորդորում է գիւղացիներին, որ դուրս գան գետնի տակից եւ այն ձեւով բնակարաններ շինեն: Ասում է, որ գետնափոր խրճիթը շատ վնասակար է առողջութեան, այնտեղ չէ թափանցում ոչ արեւի լոյսը եւ ոչ մաքրութիւնը:

— Գիւղացիք հետեւո՞ւմ են նրա խորհուրդներին, — հարցրի ես:

— Շատերը հետեւում են. ով որ նոր տուն է շինել տալիս, այնպէս է շինում, որպէս նա ցոյց է տալիս: Նա մեզ բացատրում է, թէ տան ձեւը ոչ միայն մեծ նշանակութիւն ունի մարդու առողջութեան վերաբերութեամբ, այլ սաստիկ ազդում է նրա բնաւորութեան, մտքի եւ հոգեկան տրամադրութեան վրայ: Եթէ հայ գիւղացին, ասում է նա, այդքան ծածկամիտ, նենգաւոր եւ միեւնոյն ժամանակ՝ այդքան մռայլոտ է, — եթէ նա կորցրել է երգելու եւ ուրախ լինելու ընդունակութիւնը, — գլխաւոր պատճառներից մէկը այն է, որ ապրում է գետնի տակ, խուլ մթութեան մէջ:

— Ձեր գիւղացիք նոյնպէս գետնի տակ են ապրում, — նկատեցի ես, — բայց բաւական ուրախ են, բաւական պարզ սիրտ, լուսաւոր եւ միտք ունեն:

— Այդ նկատողութիւնը ես էլ մի անգամ արեցի նրան: Նա պատասխանեց. գրսի կեանքը՝ ազատ եւ արձակ օդի մէջ, մեղմացնում է գետնափորի ազդեցութիւնը: Դուք, ասաց, տարուայ մեծ մասը անց էք կացնում դաշտերում, լեռների վրայ, եւ ձեր վրաններով՝ ձեր անասունների հետ՝ բնակւում էք ձեր արօտատեղիներում: Ազատ բնութիւնը ներշնչում է ձեր մէջ ազատ սիրտ եւ ազատ հոգի: Ձեր գետնափոր խրճիթները ձեզ համար ժամանակաւոր ձմերանոցներ են միայն:

Անհամբերութիւնը ինձ այնքան տանջում էր, որ չսպասելով մինչեւ առաւօտ, որ գնայի եւ անձամբ տեսնէի բոլորը, — ես ցանկանում էի վարժապետի սենեակների, նրա նիստ ու կացի, եւ առհասարակ նրա կենցաղավարութեան մասին՝ կանխապէս տեղեկութիւն ստանալ քահանայից: — Ցանկանում էի խօսել, մինչեւ լոյս խօսել իմ սրտին շատ մօտ երիտասարդի մասին եւ բնաւ չքնել:

— Լա՞ւ են սարքուած նրա սենեակները:

— Շատ լաւ են սարքուած. ամէն պատրաստութիւններ ունի նա. մահճակալ, անկողին, աթոռներ, գրասեղան եւ դանազան կարասիք: Պատերը զարդարած են պատկերներով, պատուհանները լի են գրքերով: Բայց մահճակալ ունի, նրա վրայ չի պառկում. մահիճ ունի, գործ չէ ածում: Պառկում է մերկ յատակի վրայ, առանց անկողնի: Զարմանալին այն է, որ շատ անգամ կողքերի տակին մանր խիճեր է ածում, որ աւելի ցաւեցնէ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Յորդանանի. «այս բոլորին դիմանալու համար՝ առանց պայմանի օգնութեան պէտք ունինք» եզրակացուց Թագաւորը:

× Արտաքին աշխարհի վերջին ան-ցուդարձերուն առիթով հետեւեալ հաչ-ուեկչիրը կը տրուի.— Եգիպտոսի մէջ 150 համայնավարներ ձերբակալուած են, Սուրիոյ մէջ՝ աւելի քան հարիւր հոգի: Խալէտ Պէքթաշ յաջողած է Իրաք փա-խիլ: Սուրիա – Լիբանան սահմանը փակ-ուած է: Պաղտատի մէջ ձերբակալուած են ութ հոգի (երկուքը՝ կին), որոնք կ'ուզէին օդը հանել Քէրքիւքի նաւթուղի-ները: Իրաքեան մայրաքաղաքի վերջին կռիւներուն հետեւանքով 12 հոգի սպան-նուած եւ քան ուրիշներ վիրաւորուած են:

Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Կրոթվոլ Գահիրէ պիտի հասնէր Կիրակի օր, իսկ Իտալիոյ Վարչապետ Ֆանֆանի երեքշաբթի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ

6 Յունուար, Երեքշաբթի, ժամերգու-թիւն Ս. Ծնունդի եւ Ս. պատարագ, ժա-մը 8 – 12:

10 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտ, ժամերգ. ժամը 8·30, երեկ. ժամերգ. եւ Ս. պատարագ երկսեռ խում-բով, ժամը 4·30:

11 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով, Ջրօրհնէք, հոգեհանգիստ Մե-ռելոցի, ժամը 8 – 12:

× Էջմիածինէն ստացուած է Վազգէն Ա. Հայրապետ Հայոց պատկերազարդ ստուար հատորը: Դիմել եկեղեցի:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ օրիորդ մը դրասենեակի գործ կը փնտռէ (սթէնօ – տաքթիլօ) կամ իբրեւ վաճառորդուհի: Դիմել.— «Յառաջ»ի վարչութեան գրասենեակ:

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ"Ը

. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փա-րիզի շրջանի մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը», Յունուար 8ին, ժամը 15–18, Սոսիէթէ Սավանթի թատե-րասրահին մէջ, 28 Րիւ Սէրփանթ, մեթ-րօ Սէն Միշէլ կամ Օտէոն:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակ-ցին.—

Յ. Կ. Խաչի Իսիի վարժարանի երգչա-խումբը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Ս. Քաջեանի:

Կը ներկայացուի ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱ-ԿԱՆԸ: Պերճ Պառաւեանի եւ Ժիրայր Գա-լանցեանի կողմէ:

Տրամախօսութիւն Առնուվիլի «Անարատ Յղութեան» վարժարանի աշակերտներով:

Արտասանութիւն Օր. Անժէլ Գաբոյեա-նէ: Պար Օր. Թերէզ Քէօշկէրեանէ եւ փոքրիկներ Արմենուհի Պազըրճեանէ եւ Ազնիւ Քէօշկէրեանէ:

Զուգերգ Նահապետեան քոյրերու կող-մէ: Փոքրիկն Արմէն Խաչիկեան իր գը-ւարթ երգերով եւ իր հեղինակած արտա-սանութիւններով:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Ծանօթ.— Առնուվիլէն օթօքար կը մեկնի ժամը երկուքին Պ. Նիկողոսեանի խանութին առջեւէն:

— Ալֆորվիլէն օթօքար կը մեկնի ժա-մը 2·30ին Փլաս Գառնոյէն:

— Շավիլէն օթօքար կը մեկնի ժամը երկուքին Փուէնթ տը Շավիլէն:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Փապուճեան կը նուիրեն հազար ֆրանք Յ. Կ. Խաչին եւ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչին իրենց ազգա-կանուհին Տիկին Ագապի Սմսարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

Յունուար 5, Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան երեկոյեան սկիզբն. ժամեր-գութեան ժամը 15·30ին բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը 17ին:

Յունուար 6, Երեքշաբթի, Տօն Ս. Ծը-նընդեան, ժամը ութին, բազմաձայն Ս. պատարագ ժամը տասնին, Ջրօրհնէք ժա-մը 12ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յունուար 7, Չորեքշաբթի, Բ. օր Ս. Ծննդեան, յիշատակ Մեռելոց Ս. պատա-րագ ժամը տասնին:

×

ՇԱՒԻԼ

5 Յունուար, Բշ.— Խթում, ժամը 15·30ին:

6 Յունուար, Գշ.— Ս. Ծնունդ, սկիզբ ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10ին:

Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ ե-րաժշտապետ Պ. Ն. Սերգոյեան:

×

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

5 Յունուար Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան, սկիզբ երեկոյեան արարողու-թեանց ժամը 3·30ին, Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ 4·30ին:

6 Յունուար Երեքշաբթի, Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ըս-կիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 7·30ին, Հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժա-մը տասնին:

7 Յունուար, Չորեքշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ առաւօտեան ժամեր-գութեանց ժամը 8·30ին, Հանդիսաւոր Ս. պատարգ ժամը տասնին, Հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց ժամը 11·45ին:

ՆՈՒԷՐ

Յ. Կ. Խաչի Պանեէօյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մաննեա Կարապետեանէ 1500 ֆրանք, Պանեէօ, իր Թոռնիկին Վարդերէսի ծը-նունդի ուրախ առիթով:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ ուսանող մը սենեակ կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ: Դիմել գրատուն Հը-րանտ Սամուէլեան, 51 Րիւ Մօսիւէ լը Փրէնս, Փարիզ (6): Հեռ. Տանթօն 88–65:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Յ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 11-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին գպրոցի ա-շակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարե-կամներ:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փա-րիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Պօղոս Ղարիպեան (որ մեկնած է Փարիզէն) կը խնդրէ հետեւեալներէն ի-րենց հասցէն հաղորդել.—

Sarkis Yovanovitchի
Penzioner Presevo
Serbia, Yougoslavie

Ղազմըղարացի Խնկօ Ճելատեան (Պուէ-նոս – Այրէս), Ղանթարացի Պօղոս Ճը-տըխեան (Պուէնոս Այրէս) 1923ին Պէյ-րութէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած են:

Ղազմղարացի Համբարձում Ենովքեան (լուսանկարիչ, Մարսէյլ):

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MARDI 6 JANVIER 1959

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8386 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4187

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՈՒՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Հաւատարիմ իր դարաւոր աւանդու-թեան, Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին՝ անկախ եւ ինքնավար՝ Յունուար վեցին է, որ կը տօնէ միաժամանակ Յիսուսի Ծնունդը, Մկրտութիւնն ու Աստուածայայտնութիւնը, Ջրօրհնէքի սրտապարար արարողութեամբ :

« Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ» կ'եր-գէ ու կ'աւետէ .

« Խորհուրդ մե՛ծ եւ սքանչելի՛
Որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ » :

Արեւմուտքի քրիստոնեայ եկեղեցիները Դեկտեմբեր 25ին կը տօնեն միայն Ծը-նունդը : Իսկ Յունուար վեցին՝ Աստուա-ծայայտնութիւնը (էփիփանի), զոր ժողո-վրդական լեզուով կը կոչեն «Թագաւո-րաց օր», ի յիշատակ երեք մոգերուն՝ Մելքոնի, Գասպարի եւ Պաղտասարի, որոնք Թանկարժէք նուէրներով բեռնա-ւոր՝ արեւելքի հեռաւոր երկիրներէն ճամբայ էին ելած եւ խորհրդաւոր փայ-լուն աստղի մը առաջնորդութեամբ Բեթ-ղեհէմ գացած՝ երկրպագելու համար աստուածորդւոյն, որ կը ծնէր խոնարհ մսուրի մը մէջ :

Պատմական այդ մսուրը վերածուած է եկեղեցիի մը, որուն մէջ Հայերը կաթո-ղիկէ և օրթոտոքս եկեղեցիներուն հաւա-սար իրաւունքներ ունին , — ինչպէս Ե-րուսաղէմի Ս. Յարութեան հոյակապ տաճարին մէջ, որ կը պարփակէ Գողգո-թան, Քրիստոսի գերեզմանը եւ յարակից պատմական սուրբ վայրերը :

Հետեւելով օսմանեան սուլթաններու կողմէ տրուած դարաւոր անխախտելի հրովարտակներուն եւ առանձնաշնորհնե-րուն, ինչպէս նաեւ կաթողիկէ եւ օրթո-տոքս եկեղեցիներու հետ կնքուած հա-մաձայնութեանց, Հայաստանեայց առա-քելական եկեղեցին Երուսաղէմի պատ-րիարքութեան ենթակայ սուրբ վայրե-րուն մէջ ցարդ կը կիրարկէ Յուլեան Հին Տոմարը, որ 13 օր ետ է Գրիգորեան Տո-մարէն (եւրոպական) :

Այս վերջինը 1917ին ընդունեցաւ Պոլ-սոյ պատրիարքարանին եւ Էջմիածնի կողմէ :

Այդ Թուականէն ի վեր Հայերս Նոր Տարին կը տօնենք Յունուար մէկին (փո-խանակ 14ի) եւ Ծնունդը Յունուար վե-ցին, փոխանակ 19ի, — ինչպէս կը տօն-ուի տակաւին այսօր Բեթղեհէմի մէջ :

Այս տարի մինչ մենք Զատիկը կը տօ-նենք Մարտ 29ին, Երուսաղէմի Ս. Յա-կոբեանց Միաբանութիւնը զայն կը տօնէ Մայիս երեքին :

Էջմիածնի օրացոյցը նորին հետ կը պա-րունակէ նաեւ հին տոմարը :

Հայկական Ծնունդը «պզտիկ Զատիկ» կը կոչուէր երէկ երկրին մէջ եւ մեր ե-կեղեցական տօներու շարքին երկրորդ տեղը կը գրաւէր :

Բռնակալութեան օրերուն, երբ արգիլ-ուած էին ազգային տօները, Ծնունդն ու Զատիկը, Համբարձումն ու Վարդավառը, Աստուածածինն ու Խաչը եւ միւս տօները կրօնական - եկեղեցականէն աւելի համա-հայկական տօնախմբութեան հանգամանք ունէին :

Այսօր արեւմուտքի քրիստոնեայ եր-կիրներուն մէջ շատ անշուք կերպով կը տօնուի, գրեթէ աննշմար կ'անցնի հայ-կական Ծնունդը, երբ մանաւանդ անիկա զուգադիպի լուր օրուան մը, ինչպէս այս տարի :

Տարուած ընդհանուր հոսանքէն եւ հե-տեւելով տեղական աւանդութեան, Հա-յերն ալ իրենց մասնակցութիւնը կը բե-րեն եւրոպական Ծնունդին՝ ցայգահաչի խրախճանքներով եւ Դեկտեմբեր25ին աշ-խատանքը դադրեցնելով :

Սակայն չմոռնա՛նք հայկական Ծնուն-դը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ՝ ՏԸԼԸՍԻ ՀԵՏ

400 զաղթնի ոստիկաններ Կիրակի օր գործի լծուած էին՝ հսկելու համար Խ. Միութեան «զօրաւոր» մարդուն վրայ : Արդարեւ, ինչպէս կը նախատեսուէր Ա. Միկոյեան Նիւ Եորք հասաւ Կիրակի ա-ռաւօտ :

Քաղաքական շրջանակները մեծ կարե-ւորութիւն կ'ընծայեն Ա. Միկոյեանի այս ճամբորդութեան . «Խորհրդային վարչա-կարգին ամէնէն բարձրաստիճան անձնա-ւորութիւնը, որուն աստղը չէ տժգու-նած» :

Ինչպէս ծանօթ է, հայ դիւանագէտին ճամբորդութեան նպատակը համաշխար-հային խաղաղութեան ամրապնդումն է : Այսուհանդերձ, Քոփենհակի մէջ մամու-լի ասուլիս մը տալով Միկոյեան խիստ յարձակումներ գործեց Ատլանտեան Ուխ-տին վրայ, յայտարարելով Թէ «մինչեւ որ Ատլանտեան Ուխտը չլուծուի՝ խաղա-ղութիւնը վտանգուած պէտք է նկատել» :

Նիւ Եորքի օդակայանին մէջ լրագրող-ներու հարցումներուն պատասխանելով Միկոյեան ըսաւ .—

« Այս ճամբորդութիւնը պաշտօնական բնոյթ չունի : Միացեալ Նահանգներ եկած եմ արձակուրդս անցնելու համար» : Բայց միջազգային մամուլը, ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը կը շեշտեն Թէ «այս Հայը, որ շատ նուրբ քաղաքագէտ մըն է եւ խորհրդային ամէնէն բարձրաստիճան մարդը՝ որ Ամերիկա կ'այցելէ, հին բա-րեկամներ տեսնելու համար չէ անշուշտ որ կը կատարէ նման ճամբորդութիւն մը» : Խրուշչեւի ամէնէն վստահելի մար-դը, որ համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարին մէջ առաջին անգամ ըլլալով անհատի պաշտամունքին դէմ խօսեցաւ, կարեւոր առաքելութիւն մը ունի : Բացի տնտեսական հարցերէ , ո-րոնց մասնագէտն է, Ա. Միկոյեան ա-մերիկացի դիւանագէտներուն հետ պիտի խօսի նաեւ միջազգային հրատապ հարցե-րու շուրջ :

Ա. Միկոյեան Ուաշինկթըն գնաց ուր Երկուշաբթի կէսօրին առաջին անգամ պիտի տեսնուէր Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին հետ : Տըլըս, որ իր արձակուրդը կ'անցնէր Ճամայիքի մէջ, Շաբաթ օր Ուաշինկթըն վերադար-ձաւ : Ամերիկացի ծերակուտական Հըմֆ-րէյ այս ճամբորդութեան միջազգային արժէքին մասին խօսելէ ետք յայտարա-րեց Թէ «Ա. Միկոյեան Խ. Միութեան ա-մէնէն կարեւոր եւ ազդեցիկ մարդն է» :

Վարպետ «բանակցողը», որ միջազգա-յին քաղաքականութեան մօտէն ծանօթ խորհրդային միակ անձն է, պիտի տես-նուի նաեւ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ : Ոչ մէկ կասկած՝ որ օրակարգի վը-րայ կը գտնուի «մեծ»երու հանդիպումը, Պերլինի հարցը : Բայց Միացեալ Նա-հանգները լուրջ ազդարարութիւն մը ը-րին այս ուղղութեամբ : Տըլըս յայտա-րարեց Թէ Պերլինի հարցին մէջ Արեւ-մուտքը աւելի քան վճռական է . «մեր օ-գնակաները Թոյլ պիտի չտան որ Պերլին նեղ կացութեան մատնուի» :

Ա. Միկոյեան պիտի յաջողի՞ համոզել Ամերիկացիները : Ոչ ոք վստահ է : Խ. Միութիւնը վարպետ դիւանագէտ մը ղր-կած է Ուաշինկթըն : Միացեալ Նահանգ-ները քաղաքավար ընդունելութիւն մը ցոյց կուտան, բայց Տըլըսի յայտարա-րութիւններէն ետք դժուար Թէ Արեւ-մուտքը տեղի տայ :

Ի պատիւ Ա. Միկոյեանի մեծ հացկե-րոյԹ մը սարքեց ամերիկեան չարժանկա-րի ընկերակցութեան նախագահ Ճոնս-թըն, հրաւիրելով 50 հոգի ,— ծերակու-տական, երեսփոխան, դատաւոր եւ ճար-տարարուեստագէտ : Բայց ծերակուտա-կան մը մերժած է այս հրաւէրը, յայ-տարարելով .— «Այդ հացկերոյթին ներ-կայ պիտի ըլլան նաեւ գնդակահարուած , աքսորուած, չարչարուած ու մաքրագոր-ծուած անԹիւ մարդոց ուրուականները . ինչո՞ւ համար հացկերոյթ մը չենք սար-քեր ի պատիւ հունգար հերոսներուն, ուր կարելի է հրաւիրել նաեւ Միկոյեանը ..» :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ " ԼՈՒՆԻՔ " ՀՐԹԻՌԸ ԱՐԵՒԻՆ ՇՈՒՐՋ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ԽՈՐՀՐԴ. ԳԻՏՈՒՆՆԵՐԸ

●

ՆՈՐ ՄՈԼՈՐԱԿԸ 15 ԱՄԻՍԷՆ ԱՐԵՒԻՆ ՇՈՒՐՋԸ ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՅ

Ինչպէս գրած էինք մեծ խանդավառու-թիւն կը տիրէր Շաբաթ օր Մոսկուայի մէջ , մինչ խորհրդային նոր հրթիռ մը դէպի լուսին կ'երԹար : Կը նախատեսուէր նաեւ Թէ հրթիռը լուսնին շրջագիծին մէջ ելած ատենը եթէ արագութիւնը չկորսն-ցընէ , այն ժամանակ ճամբան կը շեղի : Արդարեւ «Լունիք»ը Կիրակի առտու ժամը 3.59ին, արդէն 370.000 քիլոմեթր կտրած էր (ճամբայ ելած է Ուրբաթ ժամը 17.37ին) եւ կը գտնուէր լուսինէն 7500 քիլոմեթր միայն, բայց որպէսզի մնար պէտք է երկվայրկեանը մէկ քիլոմեթր ընէր միայն, մինչ 11 քիլոմեթր էր իր արագութիւնը :

Ամէն պարագայի մէջ Ռուսերուն յա-ջողութիւնը նախընթաց չունի եւ ան-շուշտ պարզ զուգադիպութիւն մը չէ որ գիտական նման յաջողութիւն մը կը պա-տահի ճիշդ այն օրը երբ Անաստաս Մի-կոյեան Ամերիկա կը հասնի : Մասնագէտ-ները յատկանշական կը գտնեն նաեւ հըր-թիռին ծանրութիւնը մօտ մէկուկէս Թոն : Կիրակի գիշեր Լունիք կը գտնուէր աւելի քան 550.000 քիլոմեթր, արեւին ամէնէն մօտը պիտի գտնուի Յունուար 14ին (146-400.000 քիլոմեթր) :

Աշխարհի բոլոր գիտունները չեն պա-հեր իրենց հիացումը : Ֆրանսական հե-ռատեսիլը շաբաթ օր կարդ մը հարցում-ներ ըրաւ Ալեքսանդր Անանոֆի , որուն պատասխանները հրատարակած է նաեւ «Օռօռ» : Ֆրանսահայ գիտնականը շեշտեց Թէ Լունիք լուսնին հասնի կամ անցնի , երկու պարագաներուն մէջ ալ յաջողու-թիւն է :

Նախագահ Այզընհաուըր առաջին առ-թիւ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Խ. Միութեան , շեշտելով .— Կ'ողջու-նենք գիտունները որ մասնակցեցան այս գործին, նման ձեռնարկ մը մեծ քայլ մըն է անհունի ծանօթութեանց համար :

Ամերիկեան քաղաքական շրջանակները, միւս կողմէ, մտահոգ են խորհրդային այս նոր յաջողութենէն զոր կ'որակեն «անհունին փիրլ Հարպըր»ը եւ կը պա-հանջեն, գիտական նախարարութեան մը ստեղծումը Ուաշինկթընի մէջ :

Յիշենք նաեւ Թէ Քէնէս Կաթլանտ եղ-րակացնելով խորհրդային հրթիռին մա-սին ըրած մեկնութիւնները առաջարկեց որ «լուսինը դրուի ՄԱԿի իրաւասութեան սահմաններուն մէջ : Լուսնային հրթիռը ղրկելով, Ռուսերը ապարէզ կարդացին Ամերիկացիներուն : Ով որ լուսնին հրա-մայէ, երկրին ալ պիտի հրամայէ, այդ յայտնի բան է : Ժամանակը եկած է որ լուսինը ՄԱԿին յանձնենք » :

«Լունիք» արեւին շուրջ դարձող 10րդ մոլորակն է եւ առաջինը զոր մարդը շի-նեց :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՄԲ.— Վերջերս պոլսական թերթերը կարգ մը հակասական լուրեր հրատարա-կած էին Երուսաղէմէն արտաքսուած վարդապետներու մասին — ներկայիս մամուլի անգլիական եւ ֆրանսական գործակալութիւնները կուտան հետեւեալ մանրամասնութիւնները, զոր հրատարա-կած է նաեւ Թայմզ Դեկտ. 27ի իր թի-ւով .—

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ .— Պ. Էլ Խաթիպ, Ե-րուսաղէմի եւ Սուրբ Տեղեաց յորդանան-ցի կառավարիչը, Ուրբաթ օր տեղեկա-ցուցած է Երուսաղէմի Հայ Պատրիար-քարանէն Շնորհք Եպիսկոպոս Գալուստ-եանի, որ Յորդանանէն պէտք է հեռանայ մէկ Յունուար 1959էն առաջ :

Վտարումի այս որոշումը տրուած է նոյնպէս երեք կրօնականներու մասին, որոնք ամերիկեան հպատակութիւն ու-նին՝ Շնորհք Եպսկ. Գալուստեանի նման : Ասոնք են՝ Թորգոմ վրդ. Մանուկեան, Ի-սահակ վրդ. Ղազարեան եւ Հմայեակ վր. ԻնԹոյեան :

Վտարման ենթակայ են նաեւ լիբանան-ցի երեք վարդապետներ՝ Ներսէս վրդ. Փափազեան, Վազգէն Գըպըըլեան եւ Ա-րիս վրդ. Շիրվանեան, բոլորն ալ Երու-սաղէմի պատրիարքութենէն :

Յորդանանեան իշխանութիւնները իբր պատճառ այս վտարման կը յայտարա-րեն, Թէ այս կրօնականները կողմնակից-ներն են Ներսոյեան Արք.ին, նոյնպէս ա-մերիկահպատակ, որ իր հակառակորդին՝ Երուսաղէմի Միաբանութենէն Եղիշէ Ե-պիսկոպոս Տէրտէրեանի կողմէ ամբաս-տանուած էր իբր համայնավարաւէր եւ վտարուած Յորդանանէն՝ 31 Օգոստ.ին :

Կը կարծուի, Թէ Գալուստեան եպիսկ. եւ վեց վարդապետները, որոնց դէմ վը-տարման որոշում տրուած է, կը պատ-կանին «Հնչակ» կուսակցութեան եւ կը ճանչնան իբր Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ը, որ Էջմիածին կը բնակի (Խ. Միութիւն) : Տէրտէրեան Եպիսկ. ընդհակառակն, կը ճանչնայ, իբր կաթողիկոս, Զարեհ Ա.ը, որ կը բնակի Լիբանան :

«Հնչակ» կուսակցութիւնը Երուսաղէմի Լատին պատրիարքին դիմած է, որ միջա-մտէ Յորդանանեան կառավարութեան մօտ, որպէս զի ջնջուի Գալուստեան Ե-պիսկոպոսի եւ վեց վարդապետներու դէմ տրուած (տարման հրամանագիրը » :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Գահիրէի մամուլին համաձայն՝ Իրաքի մէջ համայնավարներն ու ազգայնական արարները բախումներ ունեցած են : Կռիւը ծագած է իրիկուան դէմ՝ երբ դը-րոցականները կ'արձակուէին եւ շարժա-նկարի սրահները կը պարպուէին : Մէկ հոգի սպաննուած է : Մօտ հարիւր վիրա-ւոր կայ : «Ախպար էլ Եոմ» Թերթը խիստ յարձակումներ կը գործէ Իրաքցի համայ-նավարներու դէմ որոնք «կ'ուզեն տէր կանգնիլ յեղափոխութեան, որուն համար ոչ մէկ աշխատանք Թափած էին» :

Անպարայէն եկած լուրերը կը հաստա-տեն այն պարագան՝ Թէ կռիւներ պա-տահած են Իրաքի համայնավարներու եւ ազգայնականներու միջեւ :

Կացութիւնը ծանր է նաեւ Սուրիոյ մէջ, ուր համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն գաղտնի ժողով մը գու-մարելով ճշդած է իր պահանջները (Իւ-մանիթէ), հետեւեալ ձեւով .—

1.— Ժողովրդավարական ընտրութիւն-ներ՝ Ա. Մ. Հ.եան սուրիական նահան-

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՕՆԷԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ 50 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ԶԱՆԱԶԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Պոլսոյ «Բիւրակն» թերթը 1905ին հրատարակած է եօթը այլեւայլ ժողովուրդներու Ծնունդի տօնախմբութիւնը՝ առնելով ֆրանսական թերթերէ, զոր կը համառօտենք: Այդ եօթը ժողովուրդներուն վրայ կ'աւելցնենք հայկականը՝ նկատի առնելով Վանի մէջ եղած սովորոյթը, որ շատ տարբեր չէ միւս հայ գաւառներու մէջ եղածներէն: Ակներեւ է որ բոլոր ժողովուրդներու Ծնունդի եւ Նոր Տարւոյ տօնախմբութիւնները մասեր կը բովանդակեն հին հեթանոսական հաւատալիքներէ, երբ կը տօնախմբուէին Գարունին նուիրուած միջազգային ժողովրդական տօներ :

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ամերիկեանը

Մէկ բաղձանք միայն կը փայփայեն — ամէնէն գերազանց Ծնունդը ունենալ : Ծնունդը ամէնէն մանկական տօնն է : Բայց Ամերիկացիք անհամեմատութեան հանճարը ունին : Ամերիկացիք մեծութեան հանդամանքով մը կ'օժտեն Դեկտեմբեր 25ի օրը — Ծնունդը : Բոլոր Անկլօ-Սաքսոն ցեղերը Ծնունդի սեղանին վրայ կ'ունենան հնդկահաւը, պուտինկը եւ մինս փայը : Գերմանական համեստ եղեւինը (Ծնունդի ծառ) իր խնձորներով, իր ոսկեզօծ ընկոյզներով ու մոմերով խնդուք կը պատճառէ իրենց : « Ա՜հ, կ'ըսեն, ինչ պզտիկ բան է» : Անոնք անտառի մէջ մեծցած ծառ մը կ'ուզեն, ծառ մը՝ որուն գագաթը առաստաղին հասնի եւ որուն ճիւղերէն ելեքտրական լոյսով շողշողուն գնտիկներ կախուած ըլլան : Անոնք ալ խաղալիկներ կը կախեն անոր ոստերէն — բայց ինչ խաղալիկներ, կը կախեն տակաւին դեղօրներ, գոհարեղէններ, մեծագին նուէրներ : Որովհետեւ իրենց մէջ պզտիկներու տօնը՝ նոյն ատեն տօնն է մեծերուն : Ասոր պատճառը սա է որ այնտեղ՝ մեծերն ու պզտիկները միեւնոյն պարզ ու խանդավառ հոգին ունին, միեւնոյն միամտութիւնը միեւնոյն առողջութիւնը : Ծնունդի յաջորդ առտուն ամբողջ ընտանիքը կանուխ կ'արթննայ, տեսնելու համար թէ բարի ծերուկը — Ս. Նիկողայոս — որ իր սահնակով եկած էր գիշերը — ինչո՞վ լեցուցած է շըմինէին առջեւ կախուած բազմաթիւ գուլպաները : Այդ պահուն ծնողները այնքան հրճուանք կը զգան, որքան իրենց պզտիկ զաւակները :

ԱՊԻԼ ԷՌՄԱՆ

Ռուսականը

Ծնունդը Ռուսիոյ ամէնէն մեծ տօներէն մէկն է : Կրօնական հանդէսները կը սկսին նախորդ օրը եւ կը տեւեն մինչեւ Յունուար վեց : Այս էապէս քրիստոնէական տօներուն կը զուգադիպին կռապաշտական ծագում ունեցող կարգ մը հին սովորոյթներ : Կինն է որ գլխաւորաբար կապուած կը մնայ այդ հին աւանդութեան : Գործողութեան եղանակները իրարմէ կը տարբերին : Երբեմն մոմ մը կը կաթեցնեն եռացող ջուրի մէջ եւ մոմի կաթիլին ստանալիք ձեւէն կը գուշակեն իրենց ուզածը : Երիտասարդ աղջիկը գիշեր ատեն մինակ ու անշարժ կը մնայ ջուրով լեցուն գաւաթի մը առջեւ, աչքերը յառած գաւաթին տակը գտնուող արծաթեայ նոր դրամի մը… սպասելով որ երեւայ իրեն սահմանուած նշանածը : Բայց պէտք չէ որ ետին դառնայ եւ զինքը գրաւող տեսիլին իրականութիւնը փնտռէ : Գուշակելու ուրիշ եղանակներ ալ ունին — Թռչուններու, աքաղաղներու եւ հաւերու դիրքը : Քաղդէացիք, Յոյները եւ Հռոմէացիք ունէին այդ սովորութիւնը : Ռուսերը ապահովաբար Բիւզանդիոնէն ընդունած են զայն : Ուքրանիոյ մէջ կը հաւաքուին ամէնէն ընդարձակ խաթային (խըճիթ) մէջ եւ շուրջը կը խմբուին ցորենի հատիկներու դէզի մը, որուն կատարը մատանի մը դրուած է : Այդ դէզին առջեւ կը տանին աքաղաղ մը, որ հատիկները կտցած միջոցին մատանին կը հանդիպի եւ զայն մէկ կողմ կը նետէ : Մատանին կը գլորի եւ կուգայ կ'իյնայ ներկայ աղջիկներէն մէկուն առջին : Այդ է որ պիտի ամուսնանայ տարւան ընթացքին :

ՀԱԼԲԷՐԻՆ ՔԱՄԻՆՍՔԻ

Հապէշականը

Ծնունդի տօնը Յունուարի մէջ տեղի կ'ունենայ եւ ութ օր կը տեւէ : Նէկիւսը, իր Ռասերը եկեղեցի կ'երթան պատերազմական համազգեստով : Հապէշական Ծնունդին ամէնէն յատկանշական կողմը լողանքն է, որ կը կատարուի գետերու եւ յորձանքներու մէջ : Ջուրերը օրհնուելէն վերջը ծաղիկներ կը թափեն անոնց մէջ եւ ի վերջոյ երիտասարդները անոնց ալիքներուն կը յանձնուին, մկրտութեան արարողութեան յիշատակ : Նէկիւսը կը նախագահէ այդ արարողութիւններուն, նախապէս ներկայ գտնուելով այն հսկայական հացկերոյթին, որ կանուխէն կը սկսի եւ ամբողջ օրեր կը տեւէ : Այս հացկերոյթներուն առթիւ Նէկիւսը օրը երեք անգամ գլուխը կը դնէ կայսերական ծանր ու խորհրդանշական թագը՝ որուն տակ կ'երեւայ իբր հարազատ զաւակը Մելքոնի, խափշիկ մոգին, որ խունկ ու զմուռս բերաւ Յիսուս մանուկին ոտքը :

ՀԻՒԿ ԼԸ ՌՈՒ

Անգլիականը

Անգլիոյ մէջ Կաղանդ չունին : Անոնք Ծնունդը ունին,— Քրիսթմըսը — միայն Ծնունդը : Եւ Ծնունդը Դեկտեմբեր 25էն շատ առաջ կը սկսի, անկէ շատ ետքը վերջանալու համար : Երանի թէ բախտը Դեկտեմբեր 25ի իրիկունը ձեզ տանի անգլիական ընտանիքի մը գիրկը : Այդ օրը խոհանոցը ամբողջովին կը զարդարուի ժանտափուշերով եւ ոստղենիով : Հոն պիտի ճաշէք աւանդական հնդկահաւը, ազգային պուտինկը : Թերեւս ձեզ հրաւիրեն նաեւ մասնակցելու կարգ մը պզտիկ դասական խաղերու, ինչպէս՝ գըրաւ, աքչ – կապուկ, օղակ – պահուք եւ սներ – տրեկըն : Այս վերջինը զուտ անգլիական է. ընկոյզներ կը ձգուին սրուակ մը՝ եռացող օղիի կամ ռոմի մէջ եւ խաղցողները կը փորձեն յափշտակել զանոնք :

ՄԱՐՍԷԼ ԼԷՕՌԷՕ

Իտալականը

Իտալական Ծնունդը : Դեռ կը լսեմ իր նուագները, մինչ աչքերուս առջեւ կը պարզուի Օմպրիոյ բլուրներուն մանիշակագոյն ծփանքը. բլուրներ շրջապատուած ձմեռնային վերջալոյսով մը եւ ծիրանեգոյն ներկուած՝ մատաղ արեւուն ճառագայթներէն : Կը յիշեմ Ծնունդ մը իտալական գիւղի մը մէջ՝ Բէռուզի եւ Ասիզի միջեւ : Գիւղակի մը մէջ, որուն անունը երբեք չգիտցայ՝ ըսի կառապանիս որ կանգ առնէ : Բացուած դրան մը ընդմէջէն կը տեսնէի տեսարան մը, որ կը դիւթէր զիս : Եւ մինչ կը վարանէի գեղջկական սեմին վրայ, տղու ձայն մը լսաւ.— Անթռի, Սինեօռա, Վէտի իլ Նօսթռօ Պէլլիսիմօ Բանճիալլօ (Մտէք, պարոն, տեսէք մեր աղուորիկ կարկանդակը) : Ընտանեկան սեղանը սարքուած էր պղինձէ հնաձեւ լամբարի մը լոյսին տակ : Մէջտեղը դրուած էր «բանճիալլօ»ն — Ծնունդի վիթխարի կարկանդակ մը՝ խըմորեղէնի, սառած շաքարի, պահածոյ պտուղներու արտակարգ զանգուած մը, իրաւցնէ փառաւոր : Բոլորտիքը մարդկային էակներու քանի մը սերունդներ կըշրջապատէին : Երբեքպիտի չմոռնամ ծիծաղկոտ արտայայտութիւնը օմպրիայի այս պարզուկ գիւղացիներուն, որոնք այնչափ ուրախութեամբ կը տօնէին փրկչին Ծնունդը :

ՏԱՆԻԷԼ ԼԸՁԻՒԷՕ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԽՈՆԱՐՀՆԵՐԸ

« Թատերական հին դէմքեր » ու այս սիւնակին մէջ խօսած ենք, բազմաթիւ անգամներ, Արեւմտահայ եւ Արեւելահայ բեմերու «աստղ»երու կեանքին ու գործունէութեան մասին :

Այսօր, նուիրական պարտք մը ունինք կատարելիք, բանալով նոր գլուխ մը՝ յատկացուած հայ բեմի խոնարհ աշխատաւորներուն, որոնք իրենց բովանդակ կեանքն են նուիրած հայ թատրոնին :

Բոլոր արուեստներուն մէջ, թատրոնը կը գրաւէ առանձնայատուկ տեղ մը, տրուած ըլլալով որ անոր յաջողութիւնն ու զարգացումը արդիւնք են ոչ թէ անհատ «աստղ»երու տաղանդին եւ նոյնիսկ հանճարին, այլ միայն ու միայն հաւաքական աշխատանքին :

Նոյնը չէ արուեստներու միւս մարզերուն մէջ:

Նկարիչին կը բաւեն իր վրձինն ու երանգապնակը :

Անդրիագործը իր ստեղծագործութեան պահուն ապաւինած է իր մուրճին եւ քերոցին: Երգիչը՝ իր հագագին, երաժիշտը՝ իր ջութակին կամ դաշնակին եւ այսպէս յաջորդաբար :

Պարագան կը տարբերի, երբ հարցը կուգայ դերասանին :

Ի՞նչ պիտի կրնային ընել Ադամեան մը, Սիրանոյշ մը, կամ տակաւին շատ մը ուրիշ տաղանդաւոր ու հանճարեղ հայ բեմի գործիչներ, եթէ անոնք իրենց շուրջը հաւաքուած չունենային ոչ միայն օգտակար (իւթիլիթէ), այլեւ նուիրուած խոնարհները :

Եւ պարագան նոյնն է ո՛չ միայն հայ բեմին, այլ նաեւ աշխարհի բոլոր ազգերու եւ բոլոր ժողովուրդներու բեմերուն վրայ :

Ուստի, այս պատճառներէն թելադրըւած, կը բանանք «խոնարհներ»ուն յատկացուած այս բաժինը, զանոնք ապերախտ խաւարէն լոյս աշխարհ բերելու դիտաւորութեամբ .—

Տիգրան Սանճաքճեան .— 1864էն 1865 ,

ՏՓՂԻՍՑԻՆ

—o—

Խօ ալը, տաքդեղը, տապակուածքը կարգի՞ն էր, ասաց զուարթօրէն Նիկողոս աղան, առանց նկատողութեան առնելու որ իր ձայնը փողոցից անց ու դարձ անողները լսում էին եւ Ներսէս ախպարը զայրոյթից կուչ եկած՝ կարծես ուզում էր որ գետինը ճեղքուի ինքը մէջն ընկնի :

— Ամէն բան, ամէն ինչ կարգին էր, ասաց կակազելով Ներսէս ախպարը, որպէսզի մի կերպ վերջ տայ այդ խօսակցութեան, բայց Նիկողոս աղան անպատճառ ուզում էր որ այն օրուայ ժամաւորները բոլորն էլ լսէին թէ ինքը մի տասը փարանոց թոք է ողորմացել իր դրացուն, Ներսէս ախպօրը :

— Ողորմած հոգի մայրս, ասաց խօսքը շարունակելով Նիկողոս աղան, խիստ լաւ տժուրժիկ էր եփում, այնպէս պատուական, որ երբ դռնով տուն էի մըտնում, նրա տապկոցի անուշ հոտից կըշտանում էի : Այնպէս համեղ էր լինում, որ նրա մահից յետոյ կարօտ եմ մնացել մի համեղ տժուրժիկի : Աւաղ, հիները մեռան, իրանց հետ կարգն ու սարքը գերեզման տարան :

Քանի քանի անգամներ ախորժակս գրգռուել է, սիրտս ուզել է մի համեղ տժուրժիկ, բայց ե՞րբ կարող են հիմիկուանները այնպիսի քաղցրաբոյր կերակուր եփել : Բայց քոյրս (քո կինը) նորերից չէ, նա, կարծում եմ, որ լաւ տընարար պիտի լինի եւ համոզուած եմ որ քեզ այսօր անփոխարինելի պատուական տժուրժիկ կերցրած է, խօ սխալուած չե՞մ : Հը, լաւ չէ՞ — ասաց ժամի գաւթում կանգնելով Նիկողոս աղան, աչքերը ուղղելով Ներսէս ախպօր երեսին :

— Ինչպէս չէ, ինչպէս չէ, հրաշալի էր, ասաց Ներսէս ախպարը, եւ շտապեց եկեղեցի : Բայց եկեղեցում փոխանակ աղօթելու, փոխանակ փառաբանելու, ըսկսեց զանգատուել իր սրտօջից, թէ բաւական չէր որ նրան այդ վիճակի մէջ էր գցել, բաւական չէր որ նա այնքան զըրկանքների եւ անարգանքների էր մատնել, իսկ այժմ էլ տանջւում էր Նիկողոսի նման մի փառասէրի ճանկում :

Հետեւեալ առաւօտ բազար էր գնացել Ներսէս ախպարը : Սիրտը մի ֆինջան սուրճ խմել ուզեց ու մտաւ սրճարան : Կային այնպիսի բարի հոգիներ որոնք նրա անցկացրած փառքի օրերից քաջ տեղեակ լինելով, առանց նկատելու, միայն մի ակնթարթով Ղայֆաջին իմացնում էին որ մի ֆինջան սուրճ տայ Ներսէս ախպօրը : Այնպէս որ առանց մարդ իմանալու, առանց մէկի միւսի գիտնալուն, սա, նա, մի մի ֆինչան սուրճով պատւումէին տըրնանկին եւ նա որպէս իր գրպանից վճարելով, պատուաւոր կերպով հեռանում էր սրճարանից : Սովորականի համաձայն երբ սկսեց սուրճը խմել, Նիկողոս աղան մտաւ սրճարան եւ անմռունչ բարեւելով նստաւ Ներսէս ախպօր դիմաց :

Ներսէսի սուրճը քթից եկաւ :

Նա զգաց, որ Նիկողոսը անպատճառ իր բարերարութեան խօսքը բանալու էր, այն էլ հրապարակաւ : Եւ իսկապէս, սուրճի ֆինչանը ձեռքին, չիբուխից ծխախոտը ծխելով՝ ասաց Նիկողոս աղան .

— Հը, ի՞նչպէս ես, Ներսէս ախպար, երէկ լաւ ախորժակով վայելեցի՞ր տժուրժիկը, համո՞վ էր, հը : Մարդու քէֆը կգայ երբ սրտի ուզածին պէս պատրաստ են կերակուր :

— Ինչպէս չէ, ինչպէս չէ, կմկմաց Ներսէս ախպարը, յուսալով որ Նիկողոս աղան իր պատուից կ'ամաչէ եւ չի պարզել թոքի պատմութիւնը, թէեւ սիրտը բորբոքումից արդնէ սկսել էր արագ արագ թրթռալ :

— Այդ ի՞նչ տժուրժիկ է, մէջ ընկաւ սրճարանի պարապ հիւրերից մէկը :

— Ոչինչ, ասաց Նիկողոս աղան, ծածկելով խօսքը, երէկ մեր մսագործի մօտ մի լաւ թոք տեսայ : Սիրտս ուզեց, առա, որ տուն ուղարկեմ, բայց ափսոսացի, որովհետեւ մեր տնեցին կարգին չի կարող ուզածս տժուրժիկը եփել : Այդ մտմտուքի մէջ էի որ պատահեց Ներսէս ախպարը, խեղճին տուի նրան : Ասի մէկ է, մեր տուն դրկած, ձեր տուն դրկած : Փառք Աստծու, մենք դրացիներ ենք, հակողութիւն երբեք դրել չենք իրար մէջ, իմ ու քո ե՞րբ է մտել մեր մէջ, ո՞վ է փնտռել : Մենակ քէֆս եկաւ, եւ հաւատացած եմ որ քոյրս չէր փչացնի այն պատուական թոքը, կարգին բան կ'եփէր : Իմ ուզածն էլ այն է որ բանը տեղը առնի ու լաղաթ ունենայ : Մեր տուն որ դրկէի, պահուծմար էր դառնալու, ո՞վ կարող էր լաւ թիքա ուտել : Լաւ բան սիրում եմ, գիտեմ որ քոյրս այնպէս տապկած կը լինէր որ Ներսէս ախպարը համից, հոտից հարբած՝ մատներն էլ խամոտած կը լինի տժուրժիկի պատառների հետ : Դէհ, այժմ շարունակութիւնը, դու պատմէ, Ներսէս ախպար, ես իմս պրծայ :

— Էհ, ի՞նչ պատմեմ, շնորհակալ եմ, եփեցինք, կերանք, պրծաւ, գնաց, ասաց Ներսէսը կարմրելով :

— Անուշ լինի, խօսքը դրա մասին չէր : Ուզում էի իմանալ, թէ կարգի՞ն էր տապկած տժուրժիկը, համո՞վ էր :

— Շատ համեղ, շատ ախորժելի, ասաց սիրտը մորմոքելով Ներսէս ախպարը, ողջ քրտնած, թրջուած :

— Այդ հասկանում եմ, մարդ ուզածը գտնէ, տեղովը տեղակի :

Ներսէս ախպարը դուրս եկաւ, այլեւս կիրքը չկարողանալով զսպել, բայց Նիկողոսին էլ հաճելի էր, որ ամէն տեղ տժուրժիկի պատմութիւնը խօսուի : Որտեղ որ պատահէր, ուր որ հանդիպէր, խօսքը տժուրժիկի մասին պիտի բանար, կամ այդ մասին հարցեր պիտի տար :

— Ներսէս ախպար, յիշո՞ւմ ես թոքը, կամ թէ՝ «ի՞նչպէս համեղ էր տժուրժիկը» : Ողջ քաղաքը տժուրժիկի չաւն ընկաւ, Նիկողոսը ամէն տեղ պատմեց ու խօսեց :

Անցաւ մի շաբաթ, մի ամիս, երեք ամիս, վեց ամիս, վերջապէս տարի, բայց Նիկողոս աղան որտեղ պատահէր պիտի յիշեցնէր Ներսէսին թոքը եւ տժուրժիկը : Թէ փողոցում, թէ եկեղեցու գաւթում, թէ սրճարանում, թէ բաղնիսում, թէ հարսնիքում եւ թէ վերջապէս ժողովներում, այնպէս որ հազար անգամ Ներսէս ախպօրը քթից, պնչից դուրս եկաւ Նիկողոս աղայի գնած թոքից տժուրժիկը : Էլ համբերութիւնը սպառած, մի օր նոյն մսագործի խանութի դրան առաջ կանգնած, վերարկուի տակ մի բան թաքցըրած՝ սպասում էր Ներսէս ախպարը : Դէպքն այնպէս բերեց որ Նիկողոս աղան էլ այնտեղ եկաւ իրենց ծառայի հետ միս առնելու եւ նկատելով Ներսէս ախպօրը, ասաց .

— Ներսէս ախպար, ի՞նչպէս ես, լա՞ւ ես : Յիշո՞ւմ ես այն թոքը, այն համեղ տժուրժիկը ...

— Ահա առ քո թոքը եւ ձայնդ կտրէ, ասաց զայրացած, Ներսէս ախպարը եւ արայի տակ թաքցրած թոքը դուրս հանելով, այնպէս շըմփացրեց Նիկողոս աղայի քթին, բերանին, որ վերջինս ապուշ դարձաւ, տեղն ու տեղը մնաց, երեսը, գլխի թանկագին շալը, փիղը արիւնով ներկուած :

ԱՏՐՊԵՏ

(3 եւ վերջ)

գրեթէ Արեւմտահայ Թատրոնի ծագման սկզբնական շրջաններէն իսկ, Տիգրան Սանճաքճեան նուիրուած է բեմին։

Համեստ, այ լաւկայն աշխատանքի կրողով եւ Թատրոնի սիրով տոգորուած դէմք մըն է եղած Տիգրան Սանճաքճեան։ Մասնակցած է Արեւմտահայ Թատրոնի բոլոր դերասանական խումբերուն անխտիր եւ մանաւանդ երկար տարիներ իր աշխատակցութիւնը ընծայած է Սերովբէ Պէնկլեանի համբաւաւոր դասական խումբին։

Ընենք որ Սանճաքճեան համեստ բեմական ուժ մըն է եղած, սակայն իբրեւ խւթիլիթէ մեծ ծառայութիւններ է մատուցած Արեւմտահայ Թատրոնին։

Եղած է ատեն մը, ուր Թատրոնին ղեկավարները ուզելով վարձատրել Սանճաքճեանի ջանքերը, անոր յանձնած են կարեւոր ու պատասխանատու դերեր, սակայն ան դժբախտաբար չէ կրցած խոյանք գործել ու միշտ մնացած է իր համեստ օգտակարութեան սահմաններուն մէջ։

Արեւմտահայ Թատրոնի մեծահամբաւ դերասանուհի Մառի-Նուարդ՝ Սանճաքճեանի կնոջ քոյրն է եղած։ Այդ պատճառով իսկ, Սանճաքճեան ընկերացած է իր քենիին դէպի Կովկաս կատարած Թատերական շրջապտոյտին, եւ հոն, արժանացած է համակրանքի՝ եթէ ոչ իբրեւ բեմական աչքառու անձնաւորութիւն, այլ իբրեւ նուիրուած ու պարտաճանաչ բեմի աշխատաւոր մը։

Մինչեւ իր յառաջացեալ տարիքը, Սանճաքճեան հետեւած է իր սիրած ասպարէզին եւ մնացած է Մարտիրոս Մնակեանի կողքին, շահելով մեծանուն դերասանապետին անվերապահ համակրանքն ու սէրը։

Սանճաքճեան ընտանիքի շառաւիղն է Փարիզաբնակ նախկին դերասան համակրելի Օննիկ Սանճաք, որ երկար տարիներ Փարիզահայ բեմին իր օգտակար ծառայութիւնը մատուցանելէ ետք, այսօր, դժբախտաբար լքած է բեմը։

Մարիամ Ծաղիկեան.— Այս համեստ դերասանուհին իր գործունէութիւնը սկսած է Արեւելեան Թատրոնի (1859) եւ անկէ ետք Պոլսոյ Բերա արուարձանի համբաւաւոր Նաումի բեմին վրայ։

Իր սկզբնական շրջանին, Մարիամ Ծաղիկեան ձեռքէ ձեռք է խլուած, տրուած ըլլալով այն հանգամանքը, որ այդ շրջանին կանացի ուժեր դժուար կը ճարուէին։ Ճիշդ այս պատճառով ալ իրեն վիճակուած է թէեւ ներկայանալ կարգ մը պատասխանատու դերերով, սակայն մնացած է միշտ համեստ ու պարտաճանաչ բեմի նուիրեալ մը ու չէ կրցած մեծ յաջողութիւններ ձեռք ձգել։

Այսուհանդերձ, սակայն, Մարիամ Ծաղիկեան իր ուժերուն ներած չափով բերած է իր տուրքը Արեւմտահայ Թատրոնին։

Մարիամ Ծաղիկեանի յիշատակը արժանի է գալոց սերունդներու յարգանքին, վասնզի այս անձնուէր կինը շատ է սիրած հայ Թատրոնը եւ շատ է տառապած անոր փշոտ ճամբաներուն վրայ։

Տիգրան Մաթէոսեան.— 1872ին Վարդովեան Թատրոնը մեծ գործունէութիւն ունէր Պոլսոյ մէջ։ Այդ Թատրոնի բեմին վրայ երեւցած են Արեւմտահայ Թատրոնի բազմաթիւ յայտնի դէմքերը։ Տիգրան Մաթէոսեան այդ շրջանին է որ առաջին անգամ ըլլալով ոտք դրած է բեմի տախտակներուն վրայ եւ առաջին օրէն իսկ ջերմ սիրով ինքնակամ կապուելով փարած է Թատրոնի կախարդական գործին։

Մաթէոսեանի առաջին քայլերը սկսած են մասնաւորաբար կատակերգութեանց մէջ, ուր կատարած է բազմաթիւ դերեր, սակայն դժբախտաբար չէ ունեցած ինքնատիպ եւ մասնայատուկ դեր մը որով կարելիութիւնը ունենար մատնանշուելու եւ ճանչցուելու հասարակութեան կողմէ։

Խղճամիտ, համեստ, աշխատունակ եւ մաքուր նկարագրի տէր անձնաւորութիւն մըն է եղած Տիգրան Մաթէոսեան եւ երկար տարիներ աշխատակցած է Սերովբէ Պէնկլեանի եւ Մարտիրոս Մնակեանի հետ, միշտ ալ համակրանքի եւ սիրոյ շրջանակ մը ստեղծելով իր բեմական ընկերներուն քով։ Իր կինը՝ Նեվրիկ, եղած է Արեւմտահայ Թատրոնի վաստակաւորներէն մին։

«Խոնարհ»ներու շարքին մէջ անվերապահ յարգանքի արժանի դէմք մըն է եղած Տիգրան Մաթէոսեան, որ մեռած է երխտասարդ տարիքին։

Թերեզա Չուհաճեան.— Այս արժէքաւոր Հայուհին կարճ բայց արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունեցած է Արեւմտահայ Թատրոնի ծոցին մէջ։

Առաջին անգամ երեւցած է 1871ին, Սկիւտարի Ազիզիէի բեմին վրայ։

Իր բեմական կարճատեւ կեանքը անցուցած է Վարդովեանի ղեկավարութեան տակ, ուր գտած է պատուաբեր յաջողութիւն մը։ Ներկայացած է գլխաւոր դերերով որոնցմէ կարելի է յիշատակել Թերեզայի դերը (Կեսար Պորճիա), ինչպէս նաեւ Քաթերինի դերը՝ (Ծերունի տասնապետը)։

Թերեզա Չուհաճեան գեղեցիկ է եղած եւ տաղանդաւոր։ Այս բնական ձիրքերէն զատ ունեցած է նաեւ ցայտուն առաւելութիւն մը՝ հայերէն լեզուի մաքուր եւ հիանալի առոգանութեամբ մը հնչած է իր բերնէն։

Դժբախտաբար, սակայն, Թերեզա Չուհաճեան կանուխէն հեռացած է բեմէն, ապա թէ ոչ այսօր իր յիշատակին ոգեկոչումը տեղի պիտի ունենար ոչ թէ խոնարհներու այս գլուխին մէջ, այլ պիտի երթար անպայման իր արժանավայել տեղը գրաւելու Արեւմտահայ Թատրոնի աստեղահոյլին մէջ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

1958

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Փետրուար մէկ.— Միացեալ Նահանգները յաջողութեամբ արձակեցին արուեստական իրենց առաջին արբանեակը՝ «Լուսնթագ»։

Փետրուար 12.— Համայնավար պարագլուխ եւ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովի երիցագոյն անդամ՝ Մարսէլ Քաշէնի մահը։

Փետրուար 14.— Իրաք եւ Յորդանան միացեալ Թագաւորութիւն հռչակեցին։

Փետրուար 21.— Եգիպտոս եւ Սուրիա միացան, կազմելով Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը. նոյն օրը, ընդհանուր քուէարկութեամբ Նասր նախագահ ընտրուեցաւ։

Մարտ 27.— Մառէշալ Բուլկանին պաշտօնանկ եղաւ. (յետագային խոստովանեցաւ թէ կը ղեկավարէր Մալենկով-Մոլոթով-Շեփիլով «հակակուսակցական խմբակ»ը)։

Մայիս 11.— Լիբանանի մէջ յեղափոխութիւն ծագեցաւ։

Մայիս 13.— Ալժէրի մէջ փրկութեան կոմիտէ մը կազմուեցաւ. նոյն օրը Ազգ. Ժողովին մէջ Ֆլիմլէն վստահութիւն կը ստանար։

Մայիս 16.— Զօր. Տը Կոլ յայտարարեց.— «Պատրաստ եմ ձեռք առնելու Ֆրանսայի իշխանութիւնը»։ Նոյն օրը Ազգ. Ժողովը պաշարման վիճակ կը յայտարարէր Ֆրանսայի մէջ։

Մայիս 19.— Դաշնակից նաւատորմիղը Միջերկրական կ'իջնէ, դէպի Լիբանան։

Մայիս 26.— Զօր. Տը Կոլ Փարիզ կուգայ։

Մայիս 27.— Վարչապետ Ֆլիմլէն կը հրաժարի։

Մայիս 29.— Հանրապետութեան Նախագահ Քոթի պատգամ մը կը ղրկէ Խորհրդարանին։

Յունիս 1.— Զօր. Տը Կոլ Վարչապետ կ'ընտրուի 224ի դէմ 329 ձայնով։

Յունիս 3.— Վարչապետ Տը Կոլ Ալժէ կ'երթայ։

Յունիս 19.— Համբրշոլտ Պէյրութ կը հասնի։

Յուլիս 14.— Յեղափոխութիւն եւ պետական հարուած Իրաքի մէջ, ուր Ֆէյսալ Թագաւոր, Վարչապետ Նուրի Սայիտ եւ արքայական ընտանիքին բազմաթիւ անդամները կը սպաննուին։

Յուլիս 15.— Ամերիկեան ուժերը ցամաքահանում կը կատարեն Լիբանանի մէջ։

Յուլիս 31.— Զօր. Շեհապ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ կ'ընտրըուի։

Օգոստոս 12.— Ամերիկեան ուժերը կը սկսին պարպել Լիբանանը։

Օգոստոս 14.— Մահ՝ Ֆրանսայի գիտնական Ժոլիօ Քիւրիի։

Օգոստոս 16.— Մահ Օլիվըր Պոլտուինի, անգլիացի ծանօթ երեսփոխան եւ ծանօթ հայասէր։

Օգոստոս 27.— Բախում՝ Լիբանանի Հայերու միջեւ։

Սեպտեմբեր 3.— Լիբանանի յեղափոխութիւնը կը վերջանայ եւ խանութները կը վերաբացուին։

Սեպտեմբեր 3.— Համայնավար Չինաստան կը սկսի ռմբակոծել Քեմոյ կղզին։

Սեպտեմբեր 23.— Լիբանանի նորընտիր Նախագահ Շեհապ կը ստանձնէ իր պաշտօնը։

Սեպտեմբեր 28.— Ֆրանսա «այո» կը պատասխանէ Ե. Հանրապետութեան Սահմանադրութեան։

Հոկտեմբեր 9.— Մահ Պիոս ԺԲ.ի։

Հոկտեմբեր 22.— Ռուս գրագէտ Փասթերնաք Նոպէլեան գրական մրցանակին կ'արժանանայ։

Հոկտեմբեր 28.— Կարդինալ Ռոնքալի Պապ կ'ընտրուի։

Նոյեմբեր 23 եւ 30.— Ե. Հանրապետութեան երեսփոխանական ընտրութիւնները։

Դեկտեմբեր 21.— Զօր. Տը Կոլ Ե. Հանրապետութեան Նախագահ կ'ընտրըուի։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Փետրուար 9.— Կանտի համալսարանին մէջ (Պելժիա) Դանիէլ Վարուժանի դիմաքանդակը կը զետեղուի։

Մարտ 6.— Թեհրանի թեմը կը միանայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան։

Ապրիլ 3.— Բանաստեղծ Ազատ Վշտունիի մահը, Երեւան։

Ապրիլ 9.— Պատմաբան Գառնիկ Գիւզալեանի մահը, Եգիպտոս։

Ապրիլ 9.— Սահակ վրդ. Այվազեան Յունահայոց Առաջնորդ կ'ընտրուի։

Ապրիլ 20.— Մահ Բժ. Յ. Սիվրիհիսարլեանի։

Ապրիլ .— Մահ վիպասան Ռէնի։

Յունիս 6.— Մահ Արմէն Անոյշի։

Յունիս 17.— Կարդինալ Աղաջանեան հռոմէական եկեղեցւոյ հաւատոյ տարածման պետ կը նշանակուի։

Յուլիս 29.— Մահ Եղիշէ Ծայր. Վրդ. Իւթիւճեանի, հոգեւոր հովիւ Աւստրիոյ Հայոց։

Սեպտեմբեր 1.— Տիրան Արք. Ներսոյեան Կ'արտաքսուի Յորդանանէն։

Սեպտեմբեր 7.— Օծում Միլանոյի Հայկական եկեղեցւոյ։

Հոկտեմբեր 7.— Յունահայ թեմը կը միանայ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան։

Հոկտեմբեր 12.— Էջմիածնի մէջ կը տօնուի Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի գահակալութեան Գ. եւ ծննդեան 50րդ տարեդարձը։

Հոկտեմբեր 13.— Մահ Բժիշկ Քիւթիւկեանի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԱԳԱՍՏԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐԸ, գրեց Վազգէն Շուշանեան, հրատ. Էտվան, Թիւ 38, Պէյրութ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (322)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Երբ հարցնում ես, վարժապետ, ինչո՞ւ ես մարմինդ տանջում, նա քեզ պատասխանում է. «Ես այդ տանջանքով մարմինս ամրացնում եմ. գիտե՞ք թէ, այնպէս պատահի, որ ստիպուած լինեմ մի քանի գիշեր սարերի մէջ մնալ. այնտեղ ով կը տայ ինձ մահիճ ու մահճակալ. պէտք է նախապէս սովորել առանց անկողնի, մերկ քարերի վրայ պառկելը»։

— Ապա ինչո՞ւ համար է պատրաստել իր մահիճն ու մահճակալը, քանի որ գործ չէ ածում։

— Հիւրերի համար։

— Հիւրեր ունենո՞ւմ է։

— Երբեմն բոլորովին անծանօթ մարդիկ յայտնւում են նրա մօտ, մի օր, երկու օր մնում են եւ գնում. միշտ անյայտանում են։ — Դուք մահճակալի վրայ ինչո՞ւ էք պարմանում, որդի, — խօսքը փոխեց տէր հայրը, — իր սենեակներում գեղեցիկ վառարաններ ունի, բայց երբեք կրակի երես չեն տեսնում։ Դուք չգիտէք, մեր կողմերում ձմեռը որքան սաստիկ է լինում, մարդու թուքը բերանի մէջ սառչում է։ Բայց նա իր անվառ սենեակի լուսամուտները բաց թողած, այնպէս է քնում։ Շատ անգամ մի քանի օրով քաղցած է մնում, ոչ ուտում է եւ ոչ խմում, միայն ծխում է։ Բայց երբեք իր ուժերը չէ կորցնում։ Իսկ երբ սկսում է ուտել, հինգ մարդու չափ ուտում է։ Նա հում միս էլ է ուտում, եւ ոչխարի արիւնը այնպէս է խմում, ինչպէս ոչխարի կաթը։ Սկզբում այդ բաներ գիւղացիների աչքում խիստ օտարոտի էին թւում, բայց յետոյ ընտելացան։ Միս, ասում է նա, ամէն տեղ կարող եմ գտնել, կամ մի թռչուն կ'որսամ, կամ մի վայրենի ոչխար կը գնդակահարեմ, բայց եփելու համար կրակ ամէն տեղ դժուար է գտնել, այդ պատճառով պէտք է սովորել՝ առանց եփելու եւս ուտել միսը։

— Բայց ի՞նչու նա օրերով քաղցած է մնում։

— Առաջ ես այնպէս էի կարծում, որ հոգու համար է անում. մեր հին ճգնաւորների նման ծոմ է պահում։ Մի անգամ հարցրի, նա բոլորովին այլ կերպ բացատրեց իր ծոմապահութեան պատճառը։ Տէր հայր, ասաց նա, կարող է պատահել, որ ես ստիպուած կը լինեմ մի որեւէ լեռան խորքերում պատսպարուած լինել, որտեղ ոչ բնակութիւն կայ եւ ոչ հաց, — կարող է պատահել, որ հանգամանքների պատճառով ես ստիպուած կը լինեմ մի քանի օր այնտեղ քաղցած մնալ, չէ՞ որ այժմեանից պէտք է սովորեցնեմ ինձ համբերել քաղցածութեան։ Եւ այդպէս, նա միշտ երեւակայում է՝ մի անապատական լեռնային կեանք, հեռու մարդկային բնակութիւնից, ամայութեան մէջ, խուլ, մթին քարանձաւներում, եւ մի այդպիսի կեանքի համար վաղօրօք աշխատում է պատրաստուել։ Բայց ինչո՞ւ համար, — ոչ ոք չգիտէ։

— Այդպիսի մի տարօրինակ մարդ է նա, — շարունակեց տէր հայրը.— եթէ մտնենք նրա բնակարանին, այնտեղ կը տեսնէք զանազան մեծութեամբ, զանազան ծանրութեամբ քարեր։ Համարեա ամէն օր որոշեալ ժամերում, նա այդ քարերը բարձրացնում է եւ ձեռքով զանազան չարժումներ է գործում։ «Ուժս փորձում եմ, — ասում է նա, — որ տեսնեմ, եթէ մի օր պէտք լինի այսպիսի քարեր միմեանց վրայ դարսել արդեօք կարո՞ղ կը լինեմ»։ — «Քարերով տո՞ւն պիտի շինէք»։ — «Ոչ, մի ուրիշ բան»... Եւ այսպէս, փոքրը ցած է դնում եւ աւելի մեծն է վեր առնում, եւ անդադար չարչարում է միմեանց վրայ։ Զափազանց հոգ է տանում թէ իր մարմինը ամրացնելու եւ թէ իր ուժի վրայ։ Մեր գիւղում հազիւ մի տղամարդ կը գտնուի, որ նրա չափ ուժեղ լինի։ Եթէ մէկը նրանից ուժեղ եւս լինի, բայց նա այնպիսի սատանայական ժանգեր գիտէ, որ ձեռքը ընկած մարդին կը կաշկանդէ եւ հաւի նըման իր ոտների տակը կը դնէ։ Այդպիսի դէպքեր շատ են պատահել։ Նրանից օրինակ առնելով, մեր երեխաները եւս սկըսել են հետեւել նրան։ — «Առողջ եւ զօրաւոր մարմնի մէջ է բնակւում զօրեղ հոգին», — ասում է նա, — «պէտք է աշխատել զօրացնել մարմինը»։

Ես խորին ուշադրութեամբ լսում էի։ Տէր հայրը շարունակեց.

— Ես երբեք չեմ տեսել մի այդպիսի անհանգիստ մարդ. ոչ մի րոպէ դադարում չունի։ Երբ դասերը կը վերջացնէ, ոտքի վրայ մի բան կ'ուտէ եւ իսկոյն վազ կը տայ դէպի դաշտը։ Այնտեղ հրճուարի հետ հունձ կ'անէ, որ ցոյց տայ, թէ ինչպէս պէտք է հերկել, եւ շատ անգամ, բահը առած, բանճարանոցներում ածուներ կը փորէ։ Բանճարների մշակութիւնը մեր գիւղում բոլորովին անծանօթ էր, նա օրինակ տուեց մեզ, իր դպրոցի մօտ մշակելով մի գեղեցիկ պարտէզ։ Երբ նրան ասում ես. վարժապետ, այդպէս չէ կարելի, մի փոքր հանգստացիր։

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

վին եւ եգիպտական նահանգին մէջ մէ-կական խորհրդարան եւ կեդրոնական երրորդ խորհրդարան մը կազմելու համար, վերջինը պիտի զբաղի երկրին պաշտպանութեան եւ արտաքին քաղաքականութեան հարցերով :

2·— Ժողովրդավարական ազատութիւններ :

3·— Կապերու ամրապնդում Իրաքեան հանրապետութեան հետ :

4·— Կապերու ամրապնդում՝ Խ· Միութեան, Չինաստանի եւ ընկերվարական բոլոր երկիրներու հետ :

5·— Վճռական դիմադրութիւն՝ ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ դաւերուն :

6·— Սուրիական տնտեսութեան բարգաւաճում, մանաւորապէս ճարտարարուեստական արտադրութեան մէջ :

7·— Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան երկու նահանգներու տնտեսական յարաբերութիւն, իրաքանչիւրին բարգաւաճման հիման վրայ :

8·—Մերժում՝ աշխարհակալներու տալիք նպաստներուն :

9·— Երկրագործական բարենորոգում՝ սուրիացի բոլոր գիւղացիներուն հողեր տալու համար :

10·— Աշխատավարձքի մակարդակի ապահովութիւն, անգործութեան նուազում եւ սէնտիքաներու ազատութիւն :

11·— Առեւտրական կապերու ամրապնդում՝ Սուրիոյ, Իրաքի, Լիբանանի եւ արաբական այլ երկիրներու միջեւ :

12·— Կեանքի մակարդակի բարձրացում՝ նիւթական, մշակութային եւ ընկերային մարզերու մէջ:

13·— Կրթական մակարդակի բարելաւում, ուսանողներու մշակութային եւ ժողովրդավարական իրաւունքներու ճանաչում :

Ինչպէս կը պարզուի այս 13 կէտերէն, Սուրիոյ համայնավարները դժգոհ են Եգիպտոսի հետ իրենց միութեամբ ստեղծուած կացութենէն եւ կ'ուզեն ձերբազատուիլ անկէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՂՈՎՐԴ· ՇԱՐԺՈՒՄԸ ժողով մը գումարած է Շաբաթ եւ Կիրակի· Աշխատանքի նախարար Պաքոն յայտարարած է թէ ընկերային գետնի վրայ ձեռք առնուած միջոցներէն պէտք չէ մտահոգուիլ, ընդհակառակն, բարելաւումներ պիտի կատարուին: Նախկին վարչապետ Ֆլիմլէն ըսաւ թէ «կարելի չէ խուսափիլ այսօրուան պատասխանատուութիւններէն քանի որ բոլորս ալ «այո» պատասխանած ենք նոր Սահմանադրութեան » :

ՍՈՒՐԻՈՅ կարգ մը քաղաքներուն՝ Դամասկոսի, Հալէպի, Հոմսի եւ Համայի մէջ ձերբակալուած են վեց հարիւր համայնավարներ, իսկ Եգիպտոսի մէջ անոնց թիւը կը հասնի 180ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Թումիկեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Թումիկեան (Պոռտօ), Տէր եւ Տիկին Փիլիպոս Մարիկիրադեան (Պոռտօ), իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով ու նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց մօր եւ զոքանչ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ· ՏՈՒՏՈՒ ԹՈՒՄԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ «ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Սոլւտիօ Քուէքի» սրահը, 24 Րիւ Տիւնուար :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Կը մասնակցի Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը :

Երգեր, արտասանութիւններ եւ «Անոյշ»ի տեսարանէն պատկեր մը :

Զանազան պարեր եւ հունգարական պար մը, նաեւ երգախառն կենդանի պատկեր մը «Մայր Հայաստան»

Կը խօսի Ընկերուհի Ա· Սիսլեան (Կրընոպլէն) :

Հայկական Կաղանդ պապան նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ, ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն :

Մուտքը ազատ է :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ"Ը

· Կ· Խաչի Կեդր· վարչութիւնը Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը», Յունուար 8ին, ժամը 15–18, Սոսիէթէ Սավանթի թատերասրահին մէջ, 28 Րիւ Սէրփանթ, մեթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէոն :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ․—

Ֆ· Կ· Խաչի Իսիի վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Ս· Քաջեանի :

Կը ներկայացուի ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ: Պերճ Պառաւեանի եւ Ժիրայր Պալանցեանի կողմէ :

Տրամախօսութիւն Առնուվիլի «Անարատ Յղութեան» վարժարանի աշակերտներով:

Արտասանութիւն Օր· Անժէլ Գաբոյեանէ: Պար Օր· Թերէզ Քէօշկէրեանէ եւ փոքրիկներ Արմենուհի Պագըրճեանէ եւ Ազնիւ Քէօշկէրեանէ :

Ջութակ Նահապետեան քոյրերու կողմէ: Փոքրիկն Արմէն Խաչիկեան իր գըւարթ երգերով եւ իր հեղինակած արտասանութիւններով :

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Ծանօթ ․— Առնուվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը երկուքին Պ· Նիկողոսեանի խանութին առջեւէն :

— Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 2·30ին Փլաս Գառնոյէն :

— Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը երկուքին Փուէնթ տը Շաւիլէն:

Իսիի օթօքարը կը մեկնի ժամը 2·30-ին Խրիմեան դպրոցէն :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ· Կ· Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 11-ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամներ :

Մուտքը ազատ է :

ՏՕՆԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍ ․— Ֆ· Կ· Խաչի մասնաճիւղի տօնական օրերու խնջոյքը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Հայր Պապեան մոգական լապտերով պիտի ցուցադրէ «Անուշ»ի թատերգութեան ֆիլմը: Նոյն ատեն տեղի պիտի ունենայ ծախուած քարդերու վիճակահանութիւնը :

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի հայ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս բարենպատակ ձեռնարկը :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է սենեակ մը խոհանոցով, Յրդյարկ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց երախայի եւ ոչ երիտասարդ Հայ զոյգի մը համար: Յարմար պայմաններ : Դիմել՝ Գասպարեան,

28, Villa des Iris, Bagneux

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

Յունուար 6, Երեքշաբթի, Տօն Ս· Ծննդեան, ժամը ութին, բազմաձայն Ս· պատարագ ժամը տասնին, Ջրօրհնէք ժամը 12ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յունուար 7, Չորեքշաբթի, Բ· օր Ս· Ծննդեան, յիշատակ Մեռելոց Ս· պատարագ ժամը տասնին :

×

ՇԱՒԻԼ

6 Յունուար, Գշ·— Ս· Ծնունդ, սկիզբ ժամը 8·30ին, Ս· պատարագ 10ին:

Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ· Ն· Սերգոյեան :

×

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

6 Յունուար Երեքշաբթի, Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 7·30ին, Հանդիսաւոր Ս· պատարագ ժամը տասնին :

7 Յունուար, Չորեքշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, Հանդիսաւոր Ս· պատարագ ժամը տասնին, Հոգեհանգիստ ընդհ· ննջեցելոց ժամը 11·45ին :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ· Միութիւնը եւ Եկեղեցական յանձնախումբը կը յայտարարեն Լիոնի եւ շրջաններու յարգոյ հայ ժողովուրդին թէ Լիոնի Եկեղեցին փոխադրուած է 295 Րիւ Պուալօ, նոր եկեղեցւոյ կից Ազգային Տունը ուր եկեղեցական արարողութիւնները պիտի կատարուին մինչեւ նոր եկեղեցւոյ աւարտումը :

Դիւանատունն ալ հոն կը շարունակուի, եւ բաց է ամէն օր 16էն 19ը:

Նոյնպէս դպրոցը հոն կը շարունակուի ամէն հինգշաբթի :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ Ս· ԾՆՈՒՆԴԻ

6 Յունուար, Երեքշաբթի, ժամերգութիւն Ս· Ծնունդի եւ Ս· պատարագ, ժամը 8 – 12:

10 Յունուար, Շաբաթ, Ծրագալոյց, առաւօտ, ժամերգ· ժամը 8·30, երեկ· ժամերգ· եւ Ս· պատարագ երկսեռ խումբով, ժամը 4·30:

11 Յունուար, Կիրակի, Ս· ԾՆՈՒՆԴ, Ս· պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով, Ջրօրհնէք, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի, ժամը 8 – 12:

× Էջմիածինէն ստացուած է Վազգէն Ա· Հայրապետ Հայոց պատկերազարդ տօնացոյց օրացոյց հատորը: Դիմել եկեղեցի :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MERCREDI 7 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8387 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4188

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՐՑՈՒՄ ԱՐԱՐԻՉԻՆ ՀԵՏ

Աշխարհի տիրապետելու համար երկու հսկայ ուժերու կատարած քաղաքական մրցակցութիւնը, գաղափարական – քարոզչական գետնի վրայ անոնց տարած արտակարգ աշխատանքներն ու ստանձնած նիւթական զոհողութիւնները, նոր զէնքեր հնարելու եւ քիչ ծախքով ու սահմանափակ բանակով շատ մարդ սպաննելու ծրագիրները ի վերջոյ յանգեցան այն արդիւնքին, որ գիտութիւնը կարճ ժամանակի մէջ հսկայաքայլ յառաջդիմեց :

Հիւլէական զարաշրջանի սկզբնական տարիներուն մէջ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ 1958 թուականը :

Արդարեւ վերջացող տարուան ընթացքին հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու գիտը ստուերի մէջ մնաց՝ շնորհիւ «սպուտնիկ»ներու, «հնդկալեմոն»ներու եւ «Ատլաս»ներու, որոնք սկսան թաւալիլ երկրագունդին շուրջ, իբրեւ արբանեակ :

Հիւլէական ուժի գաղտնիքները շատոնց դադրած Միացեալ Նահանգներու մենաշնորհն ըլլալէ, սեփականութիւն դարձան ո՛չ միայն Խորհրդային Միութեան, այլ եւ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի :

Տարին չվերջացած, բազմաթիւ անյաջող փորձերէ ետք, ամերիկեան «Ատլաս»ը իր աննախընթաց ծաւալով եւ արագութեամբ մրցանիշ մըն էր կոտրած եւ «Սպուտնիկ»ներուն վրայ յառաջդիմութիւն մը արձանագրած : Փրկած էր Միացեալ Նահանգներու պատիւը :

Նոր Տարին նժարը հակեց Խորհրդային Միութեան կողմը :

Կրեմլին իր Լիւնիկով (լուսնիկ) առաջին տեղը գրաւեց արեւելք – արեւմուտք գիտական մրցակցութեան մէջ :

«Լուսնիկ»ը գլեց անցաւ երկրի արբանեակի եւ մարդկային երեւակայութեան սահմանները եւ լուսինէն անդին հեռու թռելով, դարձաւ նոր մոլորակ արեւին, ճիշդ մեր երկրագունդին պէս :

Տարիներ շարունակ իրարու հետ մըրցելէ վերջ, մարդիկ այժմ մրցումի ելած են արարիչին հետ եւ կ'ուզեն թափանցել «յաւիտենին գաղտնիքներուն» :

Մեծ երկիրները տենդոտ աշխատանքի են լծուած՝ կատարելագործելու համար նոր գիտերը, որոնք կոչուած են հիմնովին յեղաշրջելու մարդոց կեանքը :

Բարի նախա՞նձ թէ մրցակցութիւն :

Ի՛նչ որ ալ ըլլայ պատճառը, մէկ բան գնահատելի է, որ երկու կողմերն ալ զարկ կուտան գիտութեան : Կը յեղաշրջեն հին, դասական մեթոտները, որոնցմով ղեկավարուած է աշխարհ դարերէ ի վեր :

Երկինքի անհուն տարածութեան մէջ թաւալող լուսինն ու բիւրաւոր աստղերը՝ ներշնչումի աղբիւր աշխարհի բոլոր բանաստեղծներուն, գրականութեան սահմաններէն դուրս ելլելով մտած են գիտութեան մարզին մէջ :

Վերջին տարիներու փորձերէն եւ յաջողութիւններէն ետք, տարակոյս չկայ որ մարդիկ պիտի ջանան լուծել լուսինին, հրատին, լուսնթագին, արուսեակին եւ միւս աստղերուն միլիոնաւոր դարերու գաղտնիքները : Պիտի փորձեն յարաբերութիւն հաստատել առնուազն լուսինին հետ :

1958 եղած էր «Արբանեակ»ի տարի :
1959 սկսաւ «Մոլորակ»ի փորձով :
Չենք գիտեր թէ ինչո՞վ պիտի վերջանայ :

Որքան պիտի շահէր աշխարհ, եթէ բոլորը ձեռք ձեռքի տուած միանային՝ իրենց գիտութիւնը ի սպաս դնելու համար մարդոց բարօրութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԱԶԱՏՕՐԷՆ ԿԸ ՊՏԸՏԻ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՏԸԼԸՍ – ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

●

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ՝ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՀԵՏ

«Ոչ – պաշտօնական ճամբորդութեան մը մէջ եմ, հետեւաբար՝ ազատ եմ» յայտարարած էր Ա. Միկոյեան Նիւ Եորքի մէջ : Արդարեւ, Նիւ Եորքէն մինչեւ Ուաշինկթըն, Խ. Միութեան փոխ վարչապետը պարզ զբօսաշրջիկի մը պէս պտտեցաւ փողոցներու եւ սրճարան – ճաշարաններու մէջ :

Ա. Միկոյեանի հետեւորդները ափ ի բերան մնացին Նիւ Եորք – Ուաշինկթըն ճամբուն վրայ, երբ Նիւ Ճըրզիի մէջ խորհրդային թիւ 2 մարդը իր կառավարին հրահանգեց կանգ առնել. սեւէ մէկուն նման կառքէն վար իջաւ ան եւ սրճարան – ճաշարանի մը դուռը բանալով ներս մտաւ : Մինչ ուրիշներ անակնկալի եկած էին, Ա. Միկոյեան երկար ատեն, հետաքրքրութեամբ կը դիտէր ամերիկեան ինքնագործ մեքենաները, ծխախոտի, ուտեստեղէնի եւն. յատուկ : Մետաղեայ դրամ մը նետեց մեքենային «մէկ ծակ»ին մէջ եւ ամերիկեան ծխախոտ մը վար ինկաւ. գլանիկ մը վառեց, որմէ ետք ուրիշ ճաշել «բանուոր»ի պէս, պատի մը առջեւ, բարձր աթոռի մը վրայ նստելով ... : Այնուհետեւ խոհանոց մտնելով Միկոյեան ճաշարանապետէն բացատրութիւններ ուզեց ելեկտրական փուռին շուրջ :

Փերիվիլի մէջ Միկոյեան երկրորդ անգամ ըլլալով վար իջաւ իր ինքնաշարժէն եւ այցելեց պանդոկ մը. պտտեցաւ բոլոր սենեակները, որմէ ետք հարցուց .— «Անշուշտ յաճախորդները, իրե՛նք կը շտկեն իրենց անկողինը ...» : Պանդոկապետը ապշած էր :

Աւելցնենք թէ, Միկոյեան շատ լաւ գիտէ անգլերէն լեզուն :

Ուաշինկթընի մէջ Միկոյեան երկար ատեն պտտեցաւ առանձին, մեծ դժուարութեան մատնելով իր վրայ հսկող գաղտնի ոստիկանները եւ .. երթեւեկի կանոնաւորութիւնը ապահովող ոստիկանները : Արդարեւ, Միկոյեան քանի մը անգամ վտանգեց իր կեանքը, որովհետեւ մէկ մայթէն միւսը կ'անցնէր առանց ուշադրութիւն դարձնելու կարմիր լոյսերուն եւ անցորդներու յատուկ գամերով անցքերուն : Լուսանկարիչ մը յաջողած է զայն նկարել գրատան մը ցուցափեղկին առջեւ ուր կը ծախուէր միայն ... Տոքթ. Ժիվակօ վէպը (Պօրիս Փասթերնաք) :

Կ'ուզէր ամէն բան տեսնել. այցելեց նոյնիսկ թանգարանները եւ սքանչացաւ լեհ հերոս Քոսուչքոյի եւ Լա Ֆայէթի արձաններուն վրայ, որմէ ետք ուզեց տեսնել Ուաշինկթընի արձանը, բայց չկրցաւ, որովհետեւ ... վերելակը խանգարուած էր :

90 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՏԸԼԸՍԻ ՀԵՏ

Երկուշաբթի կէսօրին «զբօսաշրջիկ»ը դարձաւ պաշտօնական Ա. Միկոյեան, եւ մէկուկէս ժամ խօսակցեցաւ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըսի հետ : Խորհրդ. փոխ վարչապետը Արտաքին նախարարութեան կեդրոնը գացած էր դեսպան Մենշիքովի ընկերակցութեամբ : Խորհրդային երկու դիւանագէտները ազատելով լրագրողներու եւ լուսանկարիչներու բանակէն արագօրէն մըտան վերելակի մը մէջ եւ առաջնորդուեցան Ե. յարկ, Պ. Տըլըսի գրասենեակը :

Երբ կը խօսէին լրագրողներու եւ լուսանկարիչներու մասին՝ դեսպան Մենշիքով խնդալով գիտել տուաւ թէ «Միկոյեան տաք օդ բերած է» : Տըլըս պատասխանեց. «Կ'աշխատինք իրեն յիշեցնել Մոսկուայի ցուրտ օդը ...» : Այնուհետեւ Միկոյեան, Տըլըս եւ Մենշիքով փակուեցան սենեակի մը մէջ :

Պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն՝ մէկուկէս ժամուան խօսակցութեանց շուրջ : Դուրս ելլելու ատեն Ա. Միկոյեան գոհացաւ միայն յայտարարելով թէ քանի մը օրէն պիտի տեսնուի Նախագահ Այզընհաուըրի հետ, Միացեալ Նահանգներու կարգ մը շրջանները այցելելէ ետք :

Ա. Միկոյեան լրագրողներէ հարցապնդուելով ըսաւ թէ Տըլըսի հետ խօսած է հասարակաց հարցերու շուրջ, ինչպէս՝ Պերլին, Գերմանիա, զինաթափութիւն եւ առեւտուր, աւելցնելով թէ «խօսակցութիւնը օգտակար» եղած է :

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Աւելորդ է անգամ մը եւս շեշտել թէ ինչ կարեւորութիւն կը տրուի Խ. Միութեան փոխ – վարչապետին այցելութեան : «Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ առաջին առթիւ .— Այս հրթիռը կենդանի ապացոյցն է Միկոյեանի հսկայ զօրութեան : «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի համար ոչ մէկ յանձնարարական կրնար այնքան ազդեցութիւն ունենալ քան դէպի լուսին արձակուած հրթիռը :

Միւս կողմէ ծերակուտական Հըմֆրէ որ վերջերս ութ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած էր Խրուշչեւի հետ առջի օր հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ մամուլին .— Չեմ կարծեր որ հոս պէտք եղածին չափ լաւ հասկցուի թէ Միկոյեան եւ Խրուշչեւ կը կազմեն ամբողջութիւն մը, որ կը ղեկավարէ խորհրդային արտաքին քաղաքականութիւնը : Ինծի համար արտաքին նախարար՝ Կրոմիքօ պարզապէս վարչական բարձրաստիճան պաշտօնեայ մըն է : Միկոյեան, վարչաձեւին ամէնէն կարող եւ ազդեցիկ մարդոցմէն մէկն է եւ իր ճամբորդութիւնը շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի քան կարծիքներու պարզ փոխանակութիւն մը» :

✕ Կիրակի առաւօտ տասնեակ մը հունգարացի տարագիրներ փորձեցին ցոյց մը ընել Միկոյեանի դէմ օդակայանին հիւրանոցին առջեւ : Հունգարացիները (1956ի յեղափոխութեան տարագիրներ) ամբաստանեցին Միկոյեանը որ հրամայած էր « ազատատենչ ժողովուրդի մը ջարդը, ժողովուրդ մը որ հաւատք ընծայած էր իր խօսքերուն» : Խմբակը թռուցիկ մըն ալ հրատարակած է ուր չորս մը հարցումներ կ'ուղղէ Միկոյեանի, – որոնց կարգին հարց կուտայ .— Ճի՞շդ չէ որ 1956 Նոյեմբեր 2ին ընդունած էր Հունգարիայէն ետ քաշել խորհրդային զօրքը :

Նման ցոյց մը տեղի ունեցաւ նաեւ արտաքին նախարարութեան առջեւ ուր Հունգարացիները կը պոռային .— «Ռետ մըրտըրըր» (կարմիր ոճրագործ) :

———o———

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը ձայնասփիւռ ճառով մը վերջնագիր տուաւ Րիֆի ըմբոստներուն : «Եթէ 48 ժամէն զէնքերը վար չդնէք ծանր պատիժներու պիտի ենթարկուիք» :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ Սեպտեմբեր 15ին տեղի պիտի ունենայ 1960էն սկսեալ յայտարարեց կրթական նախարար՝ Պերթուէն : Կը նախատեսուին նաեւ կարգ մը այլ բարեփոխումներ որոնց կարգին պարտաւորիչ կրթութիւն մինչեւ 16 տարեկան (Նախապէս 14) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մայրաքաղաք Լէոփոլտվիլի մէջ ծանր խռովութիւններ ծագեցան բնիկներու կողմէ, որոնք բախումներ ունեցան ոստիկանութեան հետ, միաժամանակ յարձակում գործելով եւրոպացիներու վրայ : Բանակը միջամտած է : Կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն երեսուն հոգի սպաննուած եւ 80 ուրիշներ վիրաւորուած են. իշխանութիւնները կը մերժեն որեւէ բացատրութիւն տալ այս ուղղութեամբ : Միւս կողմէ Պրիւքսէլի մէջ կը յայտարարուի թէ կացութիւնը շատ ծանր է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուեցաւ ֆրանքօ-խորհրդային ժողով մը՝ մշակութային եւ գիտական մարզերու մէջ երկու երկիրներու գործակցութեան համար. Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը ղեկավարէ Սէտու, Տըժան՝ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը, կը մասնակցի խօսակցութիւններուն :

ԻՏԱԼԻՈՅ Աշխատանքի Ընկերակցութիւնը (համայնավար) մէկ տարուան մէջ կորսնցուցած է 400·000 անդամ, յայտարարեց համայնավար երեսփոխան Նովէլլա :

ՔՈՒՊԱՅԻ մայրաքաղաքին մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուած էր, ընդհանուր գործադուլը վերջացած է եւ բանուորները ձեռնարկած են գործի : Առժամեայ Նախագահ Ուռուիթիա երէկ Հաւանա հասաւ եւ վերջ տուաւ պատերազմական վիճակին :

ԻՐԱՔԻ եւ Համայնավար Չինաստանի միջեւ առեւտրական համաձայնագիր մը կնքուեցաւ. Չինաստան պիտի տայ թեթեւ մեքենաներ, որոնց փոխարէն պիտի ստանայ արմաւ, բուրդ, բամպակ եւն. : Այս ձեւով համայնավար տասներորդ երկիրն է որուն հետ Իրաք առեւտրական համաձայնութիւն կը կնքէ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Կրոթէվոլ այցելութիւն մը տուաւ Նախագահ Նասրի, Գահիրէի մէջ. խօսակցութիւնը տեւեց երկու ժամ, որմէ ետք Նասր Գասսրու չքանշան մը տուաւ Կրոթէվոլի : Գերմանական պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ 30 հոգիէ, որոնք ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարեն Եգիպտոսի մէջ :

ՔՈՆՐԱՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ իր 83րդ տարեդարձը տօնեց երկուշաբթի օր : Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը հազարաւոր շնորհաւորական հեռագրեր եւ նամակներ ստացաւ, կ'ըսուի նաեւ թէ Ատընաուըր ցարդ սիրային նամակներ ալ կը ստանայ : Եկեղեցի երթալէ ետք, վարչապետը ճաշեց իր եօթը զաւակներուն եւ 18 թոռներուն հետ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. Պապը երկուշաբթի օր ընդունեցաւ Ելմտական նախարար՝ Փինէ : Կ'ըսուի թէ կարեւոր խնդրանք մը ներկայացուած է պապին որուն մասին Փինէ որեւէ մանրամասնութիւն չէ տըւած : Ելմտական նախարարը Փարիզ վերադարձաւ նոյն օրը :

«ԼՈՒՍՆԻԿ»Ը երկուշաբթի առաւօտ լռեց : 62 ժամ տեղեկութիւններ հաղորդելէ ետք, սպառումի հետեւանքով (պաթթըրիներու) : Նոր մոլորակին արագութիւնը երկրին արագութենէ քիչ մը պակաս է (երկվայրկեանը՝ 29·800 քիլոմեթր) :

———

ՍԱԿԱՐԱՆ, (Յունուար 5) .— Ձոյլ ոսկի 559·000 (561·000), նափոլէոն 3630 (3660), զուից. 3520 (3550), անգլ. 4550 (4570), քսան տոլարնոց 18·200 (18240), զուգահեռական շուկայ անգլ. 1365 (1385), տոլար 489 (491), զուից. 114·75 (115), պելժ. 9·85 (8·90), լիր 0·79 (0·79) :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Նախորդ յօդուածով («Յառաջ», 3 Յունուար) փորձեցինք ներկայացնել ֆրանքին արժեզրկման պատճառներուն եւ հետեւանքներուն գլխաւորները: Այժմ փորձենք ակնարկ մը նետել կառավարութեան որոշումներու թրիփթիքին երկրորդ փեղկին, ելմտացոյցին վրայ, ցաւելով որ այս սիւնակներու նեղութիւնը չի թոյլատրեր մանրամասնութիւններու վրայ ծանրանալ որքան ալ շահեկան ըլլան անոնք, ոչ ալ վերլուծել, նոյնիսկ հակիրճ կերպով, ելմտացոյցին գլուխները:

Տարիներէ ի վեր, եկող գացող կառավարութիւններու տարեվերջի կամ աւելի ճիշդը ամանորի նախօրեակի մղձաւանջը եղած է, յաջորդ տարուան ելմտացոյցին (պիւտճէ) Դեկտեմբեր 31էն առաջ խորհրդարանէն վաւերացումը եւ կանոնաւորապէս ու ոչ նուազ զգալապէս յառաջդիմող «բաց»ին, որ հիմա «անել» (էնփաս) կը յորջորջուի, դարման մը գտնելը:

Արուեստական միջոցներով — երբեմն խորհրդարանի օրացոյցներն ու ժամացոյցները Դեկտեմբեր 31ին կէս գիշերին կեցնելով — ժամանակին կը քուէարկուէր ելմտացոյցը, ինչպէս եւ զանազան կուսակցութիւններու գիջողութիւններով (պահանջուած նպաստներու վրայ) եւ կամ աւելի յաճախ, հարկատուին նոր զոհողութիւններ պարտադրելով իրր թէ հաւասարակշռութիւն մը կը գտնուէր:

Ի՞նչ է ելմտացոյցը: Նախահաշիւ մը ակնկալուած մուտքերու եւ նախատեսուած ելքերու որ պէտք չէ շփոթել հաշուեկշիռի մը հետ: Ելմտացոյցին փնտռուած հաւասարակշռութեան առթիւ է որ կը սահմանուին թէ իւրաքանչիւր նախարարութեան պատկանող սպասարկութիւններու ծախքերը եւ թէ տուրքերու համեմատութիւնը ու սակերը: Այսպէսով բացատրած կ՚ըլլանք նախահաշիւի կազմութեան կարեւորութիւնը երկրին կեանքի պայմաններուն եւ ուղղակի ազդեցութիւնը ելեւմուտքին (ֆինանս) ու տնտեսութեան (էքօնօմի) եւ ընդհ. բարգաւաճման (էքսփանսիոն) վրայ:

Ի՞նչ է «անել»ը: Պարզապէս տարբերութիւնը բարձր ելքերու դիմաց դրուած նուազ մուտքերու գումարներու միջեւ, կամ աւելի պարզ խօսքով մուտքի գումարներու անբաւարարութիւնը ուստի եւ անհաւասարակշռութիւնը:

Ինչո՞ւ ըսինք թէ պետական ելմտացոյցը (պիւտճէ) պէտք չէ շփոթել հաշուեկշիռին հետ (պիլան), որովհետեւ այս վերջինին մէջ իրր ստացուածք կամ գոյք կը նկատուին, օրինակի համար դրամագլուխի կամ փոխառութեան առթիւ կատարուած յատկացումները, մինչդեռ առաջինին մէջ, ելմտացոյց, բոլոր ելքերը ըլլան անոնք հասարակ ծախքեր թէ դրամագլխի յատկացում (էնվէսթիսըման) միօրինակ հաշուի կ՚առնուին:

Յարաճուն այս «անել»ին դիմագրաւելու համար, ընդհանրապէս վերջին բոպէին կ՚որոշուին նոր տուրքեր, երբեմն ալ խնայողութիւններ եւ միշտ ալ յաջորդ տարուան կը թողուին մուտքերու պակասը գոցել ներքին կամ արտաքին փոխառութիւններով, որոնց տոկոսներուն եւ ծախքերուն ազդեցութիւնը զգալի կ՚ըլլայ աւելի ուշ, մինչդեռ որոշ սահմանէ մը անդին տուրքերու բարձրացումը անկարելի է եթէ սնանկութիւն չէ ուզուածը:

Աւելի հեռուները երթալով մասնագէտները կ՚ընդունին որ այսօրուան դժնդակ կացութեան պատճառները պէտք է փնտռել անցեալի ելմտացոյցներու արուեստական միջոցներով հաւասարակշռելուն մէջ: Ներկայ կառավարութիւնը, որ գոնէ առժամաբար խորհրդարանական դժուարութիւններու, կուսակցական այլազան նկատումներու եւ պահանջքներու դիմագրելու հոգէն ազատ է, որոշած է երկիրը դնել կեանքի եւ ելեւմուտքի ճշգրիտ տուեալներու առջեւ: Այսպէսով կը բացատրէ 170 միլիառ ֆրանքի նպաստներու ջնջումը, նպաստներ՝ որոնցմով միմիայն կարելի եղած է արտադրութեան իսկական գիներէն աւելի պակասով հայթայթել կաթն ու հացը, ելեկտրականութիւնը եւ ածուխը, փոխադրութեան միջոցները եւն. եւն.:

Միւս կողմէ երկրին տնտեսական բարգաւաճումը (էքսբանսիոն) կը պահանջէր որ հսկայական դրամագլուխներ յատկացուին արդիւնաբերական նոր հաստատութիւններու եւ ձեռնարկներու, ըստ խորհրդարանի եւ քաղաքապետներու մեծամասնութեան ընդունած քաղաքականութեան:

Ընդգրկուած դրամական միջոցներով եւ յարակից որոշումներով կը սպասուի որ երկրին տնտեսութիւնը ուրեմն եւ եկամուտը պիտի կրնայ դիմագրել այս նոր պահանջքներուն:

Հոս կ՚արժէ յիշել որ ազգային եկամուտը 1955ին 17150 միլիառ էր, տուրքը 2800 միլիառ (16 առ հարիւր): 1956ին 18500 միլիառ եկամուտին դէմ կը տեսնենք 3150 միլիառ տուրք, այսինքն շուրջ 17 առ հարիւր: 1957ին 20·400 միլիառ եկամուտ 3680 (18 առ հարիւր), 1958ին 21700 միլիառ եկամուտ եւ 4224 միլիառ տուրք, այսինքն 19ուկէս առ հարիւր: Յաջորդ տարուան տուրքերէն ակնկալուած գումարն է շուրջ 5200 միլիառ ֆր. որ պէտք է համապատասխանէ 25·000 միլիառ եկամուտի մը, որպէսզի հարկատուն շարունակէ ապրիլ եւ քիչ մըն ալ խնայողութիւններ ընել, որոնցմէ ուշ կամ կանուխ պետութիւնը պիտի օգտուի ուղղակի՝ փոխառութիւններով կամ անուղղակի կերպով ստեղծուած դրամագլուխին գործածութեան առթիւ:

Վերը տեսնուած համեմատութիւնը եկամուտին մէկ հինգերորդը տուրք արդարացիօրէն վերջնական չափանիշ մը կը նկատուի: Մէկ խօսքով մարդ չորս օր կ՚աշխատի իր ապրուստը հոգալու, հինգերորդ օրը՝ պետական ծախքերը, առանց հաշուի առնելու թաղապետական ու այլ տուրքերը:

Դեկտեմբերին պատրաստուած նախահաշիւը նոյն տարուան — 1958ի սակերով ու տուեալներով — 1100 միլիառ «անել»ի մը յանգած էր: Ելմտական նախարարը ստիպուած էր գտնել գոնէ կէսը, ուստի հաստատեց 309 միլիառ յաւելուածական տուրքեր, ջնջեց 170 միլիառ նպաստներ եւ քանի միլիառ խնայողութիւն որոշեց ընկ. ապահովութեան վրայ, բացը ձգելով 587 միլիառ, որ, ներքին կամ արտաքին փոխառութիւններով կարելի է միշտ գոցել: Արդարեւ բացի եւրոպական պետութիւններէն խոստացուած օժանդակութեան (վեց հարիւր միլիոն տոլար) կ՚իմանանք որ ամերիկեան երկու դրամատուներ Չէյզ Մանհաթան եւ Ֆըրսթ Նէշընալը երկու հարիւր միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ստորագրած են Յունուար երեքին:

Հիմա ակնարկ մը նետենք բուն ելմտացոյցին վրայ:

ՄՈՒՏՔԵՐ.— Ուղղակի տուրքեր (էմփօ տիրէքթ) եկամուտներու, ընկերութիւններու թոշակներու վրայ՝ 1934 միլիառ, անուղղակի տուրքեր (էնտիրէքթ) (ալքոլ եւն.) 112 միլիառ, մաքսատուրք 888 միլիառ, «անրըժիսթրըման» (արձանագրութեանց տուրք) 296 միլիառ, պետական հաստատութիւններէ (ծխախոտի մօնօփօլ) եւն.) 219 միլիառ, անցեալին կատարուած փոխառութիւններու տոկոսներ՝ 126 միլիառ, զանազանք 322 միլիառ ֆրանք:

ԵԼՔԵՐ.— Ընդհ. գումարը կը հասնի 6189 միլիառ ֆրանքի, որուն 3100 միլիառը քաղաքային (սիվիլ) վարչական, մատակարարական, 618 միլիառ դրամագլուխներու յատկացում քաղաքային (սիվիլ) սարքաւորումի եւ բարելաւումին, 173 միլիառ պատերազմի վնասներու հատուցում, 344 միլիառ բնակարաններու շինութեան, 335 միլիառ փոխառութիւն ընկերային եւ տնտեսական բարգաւաճման ֆոնտին եւ վերջապէս 1576 միլիառ զինուորական ծախքերուն եւ դրամագլուխ (կէս առ կէս):

Ուշագրաւ քանի մը գլուխներ: Զինուորական ծախքերու եւ դրամագլուխի գումարը կը ներկայացնէ ելմտացոյցին վեր ի վերոյ մէկ քառորդը: (Անգլիոյ մէջ 36 առ հարիւր, Միացեալ Նահանգներու մէջ յիսուն առ հարիւր): Արտախուսիչ թուանշաններն են Ա) Դրամագլուխներու յատկացումներ (էնվէսթիսըման) 618 միլիառ: Բ) Բնակարաններու՝ 344 Գ) Ընկերային եւ տնտեսական ֆոնտին փոխառութիւն 355 միլիառ: Ակներեւ է որ հակառակ «զոհողութեան տարիին» դժուարութիւններու եւ սեղմումներու՝ կառավարութիւնը չէ ուզած եւ չէր կրնար ալ հրաժարիլ որդեգրուած քաղաքականութեան հետեւանքներէն, կամ նոյնիսկ յետաձգել գործադրութիւնը ընդհ. տնտեսական վերելքի առթիւ անհրաժեշտ դրամագլուխներու հայթայթման: Մնաց որ ատոնք եւ փոխառութիւնները կարճ ժամանակի մէջ հասութաբեր ըլլալով պիտի սատարեն մօտալուտ ապագայի մը մէջ ակնկալուած տուրքերու գեղչին:

Այս յանդուգն ելմտական քաղաքականութիւնը կը ձգտի — դրամի փոփոխութեան հետ — ապահովել բարգաւաճ տնտեսութիւն մը որմէ կախուած է երկրին ապագան: Ըսել չէ թէ ժողովուրդը անխտիր կ՚ընդունի այս քաղաքականութեան առթիւ պարտադրուած միջոցները: Ընկերվարականները եւ Ժող. Շարժումը արդէն իսկ բազմաթիւ բողոքներ ներկայացուցած են Զօրավար Տը Կոլին եւ Պ. Փինէին, մատնանշելով անհաւասարութիւններ ու անարդարութիւններ պարտադրուած զոհաբերութիւններու մէջ: Ըստ անոնց միշտ գործաւոր, համեստ ու միջին դասակարգն է որ կը տանի ծանրագոյն բեռը: Մամուլը իր կողմէ կը բողոքէ ելմտական օրէնքին 68րդ յօդուածին տառացիօրէն գործադրուելու պարագային ծագելիք անարդարութիւններու դէմ, կ՚երեւի այս վերջին բողոքը արդէն նկատի առնուած է, քանզի ելմտական նախարարը խոստացած է մասնաւոր շրջաբերական մը ուղղել տուրքերու քննիչներուն:

Ամէն պարագայի տակ ելմտացոյցը իր խստութիւններով չի կրնար յաւերժական մնալ, եւ անտեղի չէ յուսալ որ ապագային (որ մօտալուտ կը կարծուի, մանաւանդ եթէ տնտեսութեան յառաջդիմութիւնը շուտով երեւան գայ եւ ելմտական դրութեան վրայ բարերաստիկ կերպով ազդէ) մեղմացումներ շնորհուին:

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՕՆԷԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ 50 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

•

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սպանիականը

Կը յիշեմ զուարթութեան երգ մը այնչափ անոյշ, այնչափ քնքուշ, այնչափ տաքուկ, այնչափ ձմլուած որ յուզեց զիս լալու աստիճան.— Գնչուի պարզուկ երգ մը, զոր լսեցի, օրեր, օրեր առաջ, Սէվիլլայի մէջ, Ծնունդի Սուրբ գիշերը: Չեմ գիտեր Մաքարենայի հին թաղին ո՛ր խոնարհ եւ հեռաւոր հիւղակին մէջ էր: Երկինքը տուներու միջեւ կը տարածուէր խորունկ, փառաւոր՝ ինչպէս մայր եկեղեցիի տաճար մը, ուր կը շողշողան անհամար մոմեր: Լուսինը իր տատանէ եւ ուրծաթէ կոնքը կ՚օրօրէր: Գիշերային արարողութիւնը վերջացած էր: Ծիրալտայի քսանըչորս կոչնակները կը հնչէին անդադար եւ ուրախութիւն ու խաղաղութիւն կը սփռէին ամբողջ քաղաքին վրայ, որ եւ տօնի մէջ էր: Առոյգ եւ անհամբեր քայլով մը, ծիծաղներով եւ աղաղակներով, ամոլները իրենց ձեռքերուն մէջ առած աղօթագիրքերը՝ դէպի դարթօնքի սեղանները կը շտապէին: Պատուհանները կը փայլփլէին, ծուխերը կը բարձրանային տանիքներուն վրայէն եւ հովէն խարազանուած, կը տարտղնուէին աղուամաղի ծուէններու պէս: Առողջ եւ թեթեւ օդը խորոված հնդկահաւի, իւղով եւ սխտորով տապկուած ձուկերու, գետնախնձորի եւ նարինջի անվերջ հոտեր կը տարտղնէր...

ՐԸՆԷ ՄԷԶՐՈՒԱ.

Ֆրանսականը

Պրըթթանների պատուական բնակիչները, մեծամասնաբար ձկնորս, եկեր են Ծնունդը տօնելու, կէս գիշերուան պատարագին ունկնդրելու: Դուրսը ծովը կը մռնչէ թերեւս: Հովին ուժգին հոսանքը կը լացնէ զանգակատունը, որ այս գիշեր պատանքուած է ձիւնի սպիտակ ծածկոյթով: Թերեւս այս ձիւնը կը մորակէ կապարով ընդելուզուած պատուհանները: Նաւազները մտիկ չեն ըներ, չեն լսեր ձմրան սպառնալիքները: Երգեհոնին ձայնն է որ կը դիւթէ զիրենք, մոմերով լուսաւոր խորանն է որ կը հրապուրէ զիրենք: Եւ պըրթօն կիները կ՚աղօթեն որ ծով եղած տղեկները դառնան: Գրիգիէօ երգած է Պրըթթանների այս Ծը-

ԱՆՈՒՆԸ

—o—

1.

Զօրամասը մեկնեց ռազմաճակատ: Ռազմաճակատ մեկնեց նաեւ Արմէնը:

Երբ գնացքը գնաց, հեռացաւ, եւ հեռուներում մարեց նրա ձայնը, երկնքի կապոյտին մեռաւ նրա ծուխը, հարազատներին կռուի դաշտ ուղեկցող մարդիկ միայն այդ ժամանակ ուշքի եկան, հասկացան որ հարկաւոր էր թողնել կայարանը, գնալ տուն ու շարունակել սովորական կեանքը, այն կեանքը, որը պաշտպանելու համար ահա այսօր այդպէս զէնք են վերցրել՝ մէկի ամուսինը, միւսի եղբայրը, երրորդի որդին:

Տիկին Վարդուհին կայարանից հեռացաւ այնպէս որ ոչ ոք չնկատի նրան, որ մինչեւ տուն տանող ճանապարհը նա անցնէր մենակ, իր մտքերի հետ, իր յոյզերի հետ, հիմա դէպի հեռուները, դէպի որոտացող թնդանօթները, հոնդացող ինքնաթիռները, ճարճատող գնդացիրները, մեկնող իր Արմէնի հետ:

Փողոցներով անցնում էին հանրակառքերն ու տրօլէյբուսները, օթօներն ու օթօպիւսները. փողոցները հատում, կամ հենց մայթերով ոմանք դէպի առաջ, ոմանք դէպի ետ, քայլում էին մարդիկ, ինչ որ տեղ ստապում, եւ ամէն ինչի մէջ զգացւում էր որ այս պահին հեռւում, հայրենի հողի մի կտորի վրայ, ահեղ պատերազմ էր գնում, որին ոչ միայն քաղաքից ռազմադաշտ մեկնած մարդիկ էին մասնակցում, այլեւ նրանք, որոնք ահա այսպէս մնացել էին քաղաքում, մասնակցում էին իրենց յոյզերով եւ ապրումներով, իրենց աշխատանքներով:

Քաղաքը տխրութիւն ունէր, վիշտ, արցունք. առաջին սպաննուած զինուորի եւ վիրաւորի լուրը վաղուց էր տեղ հասել, սակայն այն դարձեալ իր նախկին կեանքով էր ապրում: Թշնամուն հարկաւոր էր յաղթել, ուրեմն տխրիր, թախծիր, արտասուիր, սակայն հաստացիր մի հեռանա:

Գուցէ հենց այս պահին թշնամու ռումբը աւերում է մի տուն, իսկ այստեղ ահա, այս փողոցի վրայ, աւարտւում է հսկայական շէնքի կառուցումը: Այնտեղ հիմա դէմ — դէմի կանգնած կռւում են երկու ուժեր, երկու տարբեր աշխարհի մարդիկ, որոնք ինչքան բարիք կը բերէին իրենց ու աշխարհին, եթէ ահա այս փոքրիկների պէս խաղաղ հարեւանութեամբ ապրէին, խաղային ու ժպտային միմիանց: Մի զինուոր այժմ այնտեղ, երեւի, կառչել է հայրենի հողին եւ գուցէ նա իր կեանքը տայ այդ հողը պաշտպանելու համար, իսկ այստեղ ահա, այս ծննդատան, այժմ, նոր մարդիկ են աշխարհ գալիս: Ռազմադաշտում մահաբեր զէնքերն են շառաչում, իսկ այս ծննդատանը փոքրիկների, հենց նոր ծնուած երեխաների ճիչերով է լցուած աշխարհը:

Բայց ինչո՞ւ շարունակել դատողութիւնները, երբ տիկին Վարդուհին ոչ վազող հանրակառքերն ու տրօլէյպիւսներն է տեսնում, ոչ էլ փողոցներով ահա այդպէս անցուդարձ անող մարդկանց, այդ ամէնն այժմ խառնուել էին իրար եւ ինչ որ անորոշ ստուերներ էին անցնում միայն նրա աչքի առջեւով, ինչ որ անորոշ ձայներ էին հասնում նրա ականջին, ու թւում էր թէ շրջապատն այժմ ոչինչ, ոչինչ չի ասում ոչ նրա սրտին, ոչ նրա հոգուն:

Ու թող չասի, թող այդ շրջապատը հիմա հանգիստ թողնի Տիկին Վարդուհուն, չխանգարի նրան, թող մարդիկ իրենց համար ապրին, իրենց կեանքով, այս մայրն էլ իր համար՝ իր կեանքով:

Ահա եւ իրենց տունը:

Տիկին Վարդուհի հաղիւ բարձրացաւ աստիճաններով, հասաւ իրենց սենեակի դրանը, մի կերպ բացեց այն, անցաւ շէմքը եւ այդտեղ էլ ահա մեխուեց պատին:

Երկա՞ր թէ քիչ մնաց այդպէս. դէ, ո՞վ կարող էր ասել, երբ Արմէնից յետոյ տանը մնացած կրտսեր որդին, փոքրիկ Սուրիկը, գտնւում էր պիոներական ճամբարում:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

(1 Շար.)

նունդը : Ան լաւ է յոյսի եւ խանդաղատանքի բառերը, սիրոյ աղաղակը, որ դարերու մէջէն անցած է.— «Խաղաղութիւն երկրի վրայ՝ բարեացակամ սիրտերուն» : Ան Պրըթանիի մէջ հետեւած է ձկնորսներու երկար թափօրին, որ կէս գիշերուան արարողութեան կ'երթայ լապտերներով : Եւ մեր մանկութեան յիշատակները կը վերածնին խոնարհ մարդերու այս պատկերին առջեւ : Բէօլիկոսի մէջ ըլլայ թէ Լիմուզէնի մէջ :

ԺԻՒԼ ԲԼԱՐԹԻ

Հայկականը (Վան)

Ինչ մեծ ոգեւորութեամբ կը կատարուի ի Վան Ս. Ծննդեան տօնն՝ որ Քրիստոնէութեան մեծագոյն, առաջին եւ սիրըրնական օրն է : Տեղւոյն գրեթէ բոլոր բնակիչք գործ ու աշխատութիւն կը դադրեցնեն : Ծննդեան տօնին ամէնէն յետին աղքատն անգամ նոր հագուստ պէտք է ունենայ : Տղաներն կը զարդարուին խթման իրիկունէն ի վեր, մեծերն յաջորդ առաւօտէն սկսեալ : Անկարելի է երեւակայել Հայ մը, մեծ կամ փոքր, որ այդ օրերը եկեղեցի չերթայ : Նոյն իսկ կանանց ամենամեծ մասն, մանաւանդ, հարսեր եւ աղջիկներ, որք բոլոր տարի քանի մը անգամ միայն արտօնեալ են եկեղեցի գնալ, այդ օրեր կ'երթան եւ առ հասարակ Սուրբ Հաղորդութիւն կ'առնեն անպատճառ, այր կամ կին, մեծ ու փոքր : Յունուար հինգ, Ճրագալոյցին օր Վանայ 12 եկեղեցեաց կոչնակներն եւ զանգակները կը սկսին գղրդել քրիստոնեաներն եւ կ'ազդարարեն թէ իրիկուան կերակուրի համար թոնիրները վառել սկսեցէք : Մէկ ժամ վերջ ալ երկրորդ կոչնակահարութիւն մը խառն զանգակներու զօղանջներով կը հրաւիրէ ժողովուրդն եկեղեցի : Որմէ անմիջապէս գնի կը սկսին այցելութիւններն անոնց տուներն որ տարւոյն մէջ մեռեալ ունեցած են : Իսկ բուն շնորհաւորութիւնք կը սկսին յաջորդ օրն եւ կը տեւեն երեք օր : Առանց բարեկամական ամէն կապ խզած ըլլալու՝ ոչ ոք կրնայ գերծ համարիլ ինքզինքը շնորհաւորական այցելութենէ :

Յունուար 5 – 6 լուսնալու գիշերը գրեթէ անքուն կ'անցնի ժողովրդեան մեծ մասը : Ժամը հինգին կոչնակներն հնչել կը սկսին . ժամկոչները թաղերը կը պտըտին՝ ժողովուրդը կը հրաւիրեն աղօթքի : Փողոցները կանթեղներով ձիւն գիզուած է, ցուրտը քանիցն ոչ պակաս, գետինները սառ կապած, բայց ժողովուրդը կ'երթայ ու կ'երթայ : Գրեթէ ոչ մէկ եկեղեցի իր ժողովրդեան բաւական չէ : Ժամերգութիւնը գիշերուան ժամը վեցին կը սկսի եւ առաւօտեան չորսին կը վերջանայ : Այդ երկարատեւ արարողութեանց գլխաւոր մասերէն մին է Ջրօհնէքն, որոնց ամէնէն հռչակաւոր հանդէսը Ցայնկոյսներու եկեղեցին կը կատարուի, Ս. Միւռոնը անոր առջեւի գետը կը թափուի : Խաչը գետէն դուրս հանելու համար բազմաթիւ երիտասարդներ ջուրը կը նետուին :

Զմոռնանք յիշել եւ տղաները : Խթման գիշերը խումբ խումբ տունէ տուն կը շրջին եւ տանիքի երդիքէն լաթեր մը կախելով վար՝ հետեւեալը կ'երգեն ի պատիւ Ս. Ծննդեան եւ ի շնորհաւորութիւն տնեցւոց .

Մարիամ գնաց դուռն հէքին (այր) ալէլուիա
Քամաք զարկեց խաչաքարին ալէլուիա
Ծնաւ ի պե(բերաւ) Յիսուս որդին ալէլուիա
Երանի քե(քեզ) Հռիփսիմէ ալէլուիա
Որ Յիսուսին տատմէր (մանկաբարձ) եղար ալէլուիա
Երանի քե բուրդ խանձարուր ալէլուիա
Յիսուս մէջ քե փաթաթուեցաւ ալէլուիա
Երանի քե գետ Յորդանան ալէլուիա
Յիսուս մէջ քե մկրտուեցաւ ալէլուիա
Երանի քե Սուրբ Յովհաննէս ալէլուիա
Որ Յիսուսի քեաւոր (կնքահայր) եղար ալէլուիա
(Պետիկին) ճռճը ճթացաւ ալէլուիա
Մէր կերաւ ուրախացաւ ալէլուիա
Հէր կերաւ անմահացաւ ալէլուիա
Քոյրը կերաւ, կոտն երեւցաւ ալէլուիա
Մօրքոյրը կերաւ, վերվեր թռաւ ալէլուիա
Ջեռքն է բռներ ճռան գինին ալէլուիա
Ծամեր թալե ծառի ճիւղին ալէլուիա
Բարին քող գայ վէր տներաց ալէլուիա
Չարն քող երթայ վէր սարերաց ալէլուիա
Ով կուտայ, տուն շէն մնայ ալէլուիա
Ով չի տայ, իւր քէփ չիտայ ալէլուիա

Այսպէս կը լմնցնեն եւ պարգեւն ստանալով՝ կը մեկնին (Բիւզանդիոն, 1907 թ. 54) :

ՍՄԲԱՏ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՏԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս շատ հետաքրքրական գրական մրցում մը կազմակերպուած էր օտար երկիրներու մէջ ֆրանսական կրթական հաստատութիւնները յաճախող աշակերտներուն համար : Նիւթը, բոլորին համար ալ նոյնն էր . «Դասական կամ արդի ֆրանսական ո՞ր գիրքն է, որ ամէնէն աւելի մեծ ազդեցութիւն ձգած է ձեր վրայ» : 55 տարբեր երկիրներէ 1400 երիտասարդ տղաք ու աղջիկներ, որոնց տարիքը 18 – 20 է (մրցման կազմակերպիչներուն որոշմամբ), ուղարկած էին իրենց պատասխան – ձեռագիրները :

Այս 1400 շարադրութիւնները դասաւորելով, մրցման կազմակերպիչները ստացած են շատ հետաքրքրական արդիւնքներ, որոնք լուսաւոր կերպով կը պատկերացնեն թէ Ֆրանսացի ո՞ր հեղինակներն ու իրենց ո՞ր գործերն են, որ ամէնէն աւելի յաջողութիւն գտած են ֆրանսական մշակոյթը սիրող օտար երիտասարդութեան մօտ :

Այս մրցումը երկու տեսակ յաղթականներ նշանակած է . առաջինը՝ լաւագոյն ձեռագիրներու հեղինակները . երկրորդը՝ ամէնէն աւելի յաջողութիւն գտած ֆրանսացի գրողները :

Անցեալները Ունէսքոյի պալատին մէջ լաւագոյն երեք ձեռագիրներուն հեղինակները պաշտօնապէս ստացան իրենց մրցանակները — Ֆրանսայի մէջ տարի մը ուսանելու կրթաթոշակ : Այս երեք մրցանակաւորներէն մէկը Լիբանանցի օրիորդ մըն է, երկրորդը՝ Սպանացի երիտասարդ մը, երրորդը՝ Հայիթիցի տղայ մը :

Գալով մրցման մասնակցողներուն կողմէ ամէնէն շատ յիշուած հեղինակներուն, առաջին տեղը կը գրաւէ Սէնթ – Էքզիւփէրի իր «Փոքր Իշխանը» գրքին համար (148 ձայն), որմէ ետքը կուգան Քորնէյ (90 ձայն), Քամիւ (58 ձայն), Վիքթոր Հիւկօ (51), Պալզաք (45), Ֆրանսուազ Սական (37), Մոլիէռ (35), Րասին (35), Անտրէ Ժիտ (երեսուն), Կիւսթավ Ֆլոպէռ (28), Ֆրանսուա Մորիաք (26), Ալֆոնս Տօտէ (25), Սթէնտալ (24), Ալէն Ֆուրնիէ (23), Ժան Անույ (քսան), Անտրէ Մալրօ (18), Փօլ Քլօտէլ (17), Սարթր (17), Պօտըլէր (16), Լամարթին (15), Ռուսօ (14), Էմիլ Զօլա (14), Էտմոն Ռոսթան (13), Ռոմէն Ռոլան (12), Փասքալ (12), Ռոժէ Մարթէն տիւ Կար (տասը) եւայլն :

Մասնակցողներէն գրեթէ ոչ ոք յիշած է Անաթոլ Ֆրանսի, Մորիս Պարէսի, Պուրժէի եւ Մոփասանի անունները . բոլորն ալ հեղինակներ, որոնք ցարդ կը կարծուէին թէ շատ կը կարդացուին դուրսը : Փօլ Քլօտէլ, ինչպէս կը տեսնուի, աւելի մեծ յաջողութիւն ունի օտար երիտասարդութեան մօտ քան Ֆրանսացի երիտասարդներուն քով :

Հետաքրքրական է նաեւ նախընտրուած գիրքերուն ցանկը . Սէնթ Էքզիւփէրիի համար, ինչպէս ըսինք, «Լը Փըթի Փրէնս»ը կը նախընտրուի . Քորնէյի՝ «Սիտ»էն, Վիքթոր Հիւկոյի՝ «Թշուառներէն», Սարթրի» «Լէ Մէն սալ»էն (Աղտոտ ձեռքեր), եւայլն :

Ստացուած 1400 ձեռագիրներէն ամէնէն մեծ թիւը եկած է Հարաւային Ամերիկայէն, բայց ամէնէն լաւ որակով գրութիւնները Լիբանանցի ուսանողներու [illegible] կը կրեն (առաջին մրցանակը ստացող Օր. Սամիա Աքլէնէ զատ, երեք ուրիշ Լիբանանցիներ ալ ստացած են մրցանակներ) : Եւրոպական երկիրներուն մէջ ամէնէն աւելի Գերմանիայէն եկած են ձեռագիրներ : Ճափոնէն հասած է 37 գրութիւն : Մարոքէն ու Եգիպտոսէն ալ կարեւոր մասնակցութիւն մը կայ . ինչպէս նաեւ Աւստրալիայէն ու Նոր Զելանտայէն : Ամէնէն տկար մասնակցութիւնը Հիւսիսային Ամերիկայէն է :

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ԳՐ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹԻՒ)

Դեկտեմբեր չորսին իր կեանքի յիսուներորդ տարին բոլորեց հայ ժողովուրդի տաղանդաւոր զաւակ Գրիգոր Եղիազարեանը, մեր երաժշտութեան լուսաւոր ու զուարթ, թարմ ու կենսալից «Մարտիրոս Սարեան»ը, որ վստահ քայլերով ու հաւատարմօրէն կը հետեւի Կոմիտասի, Ալ. Սպենդիարեանի եւ Ա. Խաչատուրեանի հայ երաժշտութեան մարզին մէջ գծած ուղիներուն : Այն երախան, որ չքաւորութեամբ եւ զրկանքներով անցուց իր մանկութիւնը Թրքահայաստանի մէջ, այսօր դարձած է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի տնօրէնը :

12 տարեկանէն սկսած 7 տարի շարունակ բանակի նուագախումբին մէջ իր փողահար ծառայելէ յետոյ կ'աւարտէ Մոսկուայի Չայքովսկի երաժշտանոցը ու վերադառնալով Հայաստան կը լծուի աշխատանքի :

Աշխատաւոր մարդոց նուիրած է իր «Սեւան» պալէն, որուն մէջ կ'արտացոլայ անոնց առօրեայ կեանքը :

Իբր երաժշտագիտութեան դասատու՝ ան մեծ ուշադրութեամբ կը զբաղի ուսանողներուն հետ, հասցնելով տաղանդաւոր շրջանաւարտներ, որոնցմէ յիշենք Է. Յովհաննիսեանը, Գ. Խաչատրեանը, Վ. Կոտոյեանը եւ ուրիշներ :

Բացի երաժշտանոցի մէջ ունեցած իր զբաղումներէն ու պարտականութիւններէն, ան ժամանակ կը գտնէ նաեւ ստեղծագործելու համար :

Հակառակ իր գրած շատ մը թատերակներու երաժշտութեան, խմբերգներուն եւայլն, իր նախընտրած ճիւղը, համանուագն է : Անոր համանուագային երկերը, ինչպէս՝ «Արմենիա»ն եւ «Արեւածագին» համանուագային պատկերը, Ա. Համանուագը եւ մանաւանդ պարային երաժշտութեան երեք պալէի սիւիթները հարստացուցին հայկական համանուագային երաժշտութեան ցանկը :

Իր ստեղծագործութիւններուն մէջ, բացի իր յօրինած եղանակներէն, Գ. Եղիազարեան կ'օգտագործէ նաեւ հայ ժողովրդական պարերու եւ երգերու հատընտիր ու գողարիկ նմոյշներ, զորս կը զգեստաւորէ ինքնուրոյն ու ներդաշնակ բազմաձայնութեամբ մը, հասցնելով զանոնք բարձր համանուագային զարգացման, առանց կորսնցնելու ժողովրդական եղանակներու հմայքը :

Իր տաղանդին ամէնէն արժէքաւոր կողմը կը հանդիսանայ նուրբ ճաշակով ստեղծած արտայայտիչ երաժշտութեան գործիքաւորման արուեստը :

Գ. Եղիազարեան մեծ վարպետ է ժողովրդական գործիքներու հնչականութիւնը վերարտադրելու գործին մէջ, օգտագործելով համանուագային նուագախումբի մէջ սովորաբար գործածուած զանազան գործիքներու ճարտար զուգախառնումները :

Իր տարած ստեղծագործական եւ աշակերտներ պատրաստելու աշխատանքին համար Գրիգոր Եղիազարեան 1952ին արժանացաւ վաստակաւոր գործիչի կոչումին :

Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«Նոր Կեանք »

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ պետական պատկերասրահին մէջ բացուած է Յ. Կոջոյեանի գործերուն ցուցահանդէսը՝ նուիրուած ծանօթ նկարիչին ծննդեան 75ամեակին : Ցուցադրուած են Յ. Կոջոյեանի մօտ կէս դարու ստեղծագործութիւնները՝ 500 պաստառ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գրողներու Միութիւնը մօտ օրէն պիտի սկսի հրատարակել «Գրական Հայաստան» ամսագիրը, ռուսերէն լեզուով :

ՈՒՔՐԱՆԻՈՅ պետական կրկէսի անձնակազմը գացած է Երեւան եւ շարք մը ներկայացումներ տուած :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (323)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Նա սովորաբար պատասխանում է . «Հանգստութիւնը մեզ համար չէ, մենք շատ յետ ենք մնացել, եւ այդ պատճառով, շատ բան ունենք սովորելու եւ անելու... Մեզ պէտք է շտապել »...

— Միայն ձե՞ր գիւղով զբաղուած է նա :

— Ոչ միայն մեր գիւղով, այլ մեր շրջակայքի բոլոր գիւղերը գնում է նա : Ձիուց աւելի արագ է ուղեւորութեան ժամանակ, եւ երբեք ձի չէ նստում, այլ սովորութիւն ունի միշտ ոտքով շրջել : Ամէն գիւղում ճանաչում են նրան, ամէն տեղ յարգում են, եւ ամէնքը աշխատում են նրա խորհուրդներից օգուտ քաղել : Մինչեւ անգամ քուրդ գիւղացիների համար նա չէ խնայում իր աշխատութիւնները : Երբ նրանից հարցնում են, թէ դրանց հետ ի՞նչ գործ ունես, դրանք խօ մեզանից չեն, նա պատասխանում է :«Դրանք մեր հարեւաններն են, եթէ դրանք քաղցած մնան, մեր հացը կը խլեն մեր ձեռքից : Եթէ ցանկանում ենք, որ քուրդը գողութիւն չանէ, պէտք է աշխատենք սովորեցնել նրան, որ իր վաստակով ապրուստ հայթայթէ» : Նա Քրդերի ուսման մասին էլ է հոգ տանում : Նրա դպրոցում մի քանի քուրդ երեխաներ կան, եւ նրանց աւելի շատ է սիրում, քան թէ մեր երեխաներին : Մի անգամ այդ երեխաներից մէկը հիւանդացաւ . նա կատարեալ գժուածի նման էր այդ միջոցում . ամբողջ գիշերներ նստում էր նրա անկողնի մօտ, խորին տխրութեամբ նայում էր նրա վրայ, կարծես, շնչառութեան ամէն մի վայրկեանը համբարելիս լինէր : Այնքան հոգ տարաւ, մինչեւ առողջացրեց :

— Քրդերը նոյնպէս սիրո՞ւմ են նրան :

— Ոչ միայն սիրում են, այլ եւ սաստիկ յարգում են : Չէ՞, որ սէրը սէրից առաջ կը գայ : Քուրդն էլ մարդ է, ըզգացմունք ունի, խօ գազան չէ : Եթէ գազան էլ լինի, սէրը անկեղծ սէրը, նրան մարդ կը դարձնի : Երբ դու գազանին սկսում ես սիրել, փայփայել, երբ սկսում ես նրա քաղցած փորը կերակրել, նա ոքր առ փոքր մոռանում է իր գազանութիւնը, մտերմանում է քեզ հետ եւ սկսում է սիրել քեզ :

Դրա համար մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը ասում էր՝ «սիրեցէք միմեանց » : — Շատ անգամ նա ինձ ասում է . «Այդ ձեր գործն է, տէր հայր, տարածել սէրը . դուք չպիտի զբաղուէք միայն մկրտութիւն, պսակ, թաղում կատարելով » : Ճշմարիտ է, բոլորովին ճշմարիտ է, այդ մեր գործն է սիրոյ տարածելը : Բայց մենք ոչինչ սովորեցինք . մենք քահանայ դարձանք, առանց քահանայի սրբազան պաշտօնի արժանաւորութիւնները ունենալու : Եւ մեզանից չպահանջեցին այդ արժանաւորութիւնները : Մեզանից պահանջեցին միայն վարձը, որով ամէն մի տգէտ քահանայ է դառնում : Երբեմն նա ինձ գրքեր է տալիս, կարդում եմ . իմ աչքերը նոր են բացւում եւ ես նոր եմ հասկանում, թէ որքան անպատրաստ եմ եղել : Ինչեր չէր կարող անել քահանան, մանաւանդ գիւղական քահանան : Այդ բոլոր գործերը, որ նա է կատարում, հէնց քահանայի գործ է : Միթէ քահանան չէ՞ր կարող կրթել գիւղացի մանուկներին . միթէ քահանան չէ՞ր կարող ծանօթացնել գիւղացուն երկրագործական նոր ձեւերի հետ . միթէ քահանան չէ՞ր կարող այցելել հիւանդներին եւ նրանց ցաւերին դարման տանել : Միթէ՞ առաքեալները նոյնպէս հիւանդների մօտ չէին գնում եւ բժշկութիւն չէի՞ն անում : Ո՞րքան գործեր կան, որ կարող էր կատարել լաւ պատրաստուած քահանան : Բայց մենք ոչինչ չսովորեցինք եւ քահանայի ծանր պաշտօնը յանձն առինք :

Լսելի եղաւ մի խուլ շաչիւն, շառաչիւն : Տէր հօր խօսակցութիւնը ընդհատուեցաւ : Ես սոսկացի :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի Ազգ. վարժարանի կրթ. Մարմինս շնորհակալութեամբ ըստացած է Պ. Պաշատուրեանէ (Լիոն) հինգ հազար փրանք, փոխան ծաղկեպսակի՝ Այրի Տիկին Ազնիւ Պօղեանի դառն մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Զուարթ Աղաջեան, Պ. Յակոբ Աղաջեան, օրիորդներ Արշակուհի, Աղաւնի եւ Ֆլորա Աղաջեան ինչպէս նաեւ Քէօսէյեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով, նամակով եւ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՆԹԻԿ ԱՂԱՋԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Պորտոյէն Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Թումիկեան տասը հազար փրանք կը նուիրեն ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան, իրենց մօր հանգուցեալ Տուտու Թումիկեանի մահուան առթիւ:

Նոյն առթիւ մայր Թումիկեանի հարսը Տիկին Զապէլ Թումիկեան կը նուիրէ 5000 ֆրանք: Սոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արշալոյս Ինէքճեան կը նուիրէ հազար ֆրանք:

Ռիքամարիէն Տիկին Եսթեր Պալեան ուխտի մը առթիւ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրէ հազար ֆրանք:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ օծման տարեդարձին առթիւ.—

Պ. Ասլրօ Խանճեան յիսուն հազար ֆր., Օր. Տիրուհի Անդրանիկեան տասը հազար, Տիկ. Ծաղիկ Զամասնեան հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան հինգ հազար ֆրանք:

Պ. Թորգոմ Պասմաճեան իր նկարած մեծադիր խաչելութեան պատկերը, Տիկ. Ակոնայեան երգեհոն մը, Տիկին Արշալոյս Սէմէրճեան մկրտութեան աւազան մը, Շաւիլցինակ երեք տիկիններ տասը թանկագին շապիկներ, որոնք պատրաստուած են Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօղոսեաններու կողմէ: Պ. Հաճի Պօղոսեան (Պանեէօ Բաչան) սեղանի խաչ մը, Տիկին Ալիս Մանուկեան (Ալֆորվիլ) երկու աշտանակներ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Արշամ Սրմաքեան իրենց մօր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի Օգ. կայանին եւ երեք հազար ֆրանք Փարիզի մասնաճիւղին:

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Տէիրմէնճեան նոյն առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի օգ. կայանին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Վահրամ Գալուստեան (Իսի լէ Մուլինօ) կը նուիրէ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ժէսանվիլիէի օժանդակութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Լեւոն Մօղեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Օր. Ֆլորա Աղաջեանի, իր հօր կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Ասմաօնոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Պէրկիւզար Իսկիւտարեանի (վարդապետիկ) մահուան առթիւ, իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Պօղոս Ղարիպեան (որ մեկնած է Փարիզէն) կը խնդրէ հետեւեալներէն իրենց հասցէն հաղորդել.—

Sarkis Yovanovitch
Penzioner Presevo
Serbia, Yougoslavie

Ղազմըղարցի Խնկօ Ճելատեան (Պուէնոս-Այրէս), Ղանթարոսցի Պօղոս Ճըտըխեան (Պուէնոս Այրէս) 1923ին Պէյրութէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած են:

Ղազմղարցի Համբարձում Ենովքեան (լուսանկարիչ, Մարսէյլ):

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Տիկին Պահատուրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գասպար Յարութիւնեանի (էն) իր անուան տօնախմբութեան առթիւ:

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ"Ը

Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը», Յունուար 8ին, ժամը 15–18, Սոսիէթէ Սավանթի թատերասրահին մէջ, 28 Րիւ Սէրփանթ, մեթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէոն:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Ս. Բաջեանի:

Կը ներկայացուի ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ: Պերճ Պառաւեանի եւ Ժիրայր Պալանճեանի կողմէ:

Տրամախօսութիւն Առնուվիլի «Անարատ Ցղութեան» վարժարանի աշակերտներով:

Արտասանութիւն Օր. Անժէլ Գաբոյեանէ: Պար Օր. Թերէզ Քէօշկէրեանէ եւ փոքրիկներ Արմենուհի Պագըրճեանէ եւ Ազնիւ Քէօշկէրեանէ:

Զուգերգ Նահապետեան քոյրերու կողմէ: Փոքրիկն Արմէն Խաչիկեան իր զուարթ երգերով եւ իր հեղինակած արտասանութիւններով:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Ծանօթ.— Առնուվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը երկուքին Պ. Նիկողոսեանի խանութին առջեւէն:

— Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 2·30ին Փլաս Գառնոյէն:

— Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը երկուքին Փուէնթ տը Շաւիլէն:

Իսիի օթօքարը կը մեկնի ժամը 2·30ին Խրիմեան դպրոցէն:

ՏՕՆԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի տօնական օրերու խնջոյքը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Հայր Պապեան մօղական լապտերով պիտի ցուցադրէ «Անուշ»ի թատերգութեան ֆիլմը: Նոյն ատեն տեղի պիտի ունենայ ծախուած քարդերու վիճակահանութիւնը:

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի հայ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս բարենպատակ ձեռնարկը:

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 11–ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Գեղարուեստական բաժինը դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամներ:

Մուտքը ազատ է:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու է սենեակ մը խոհանոցով, Յրդ յարկ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, առանց երախայի եւ ոչ երիտասարդ Հայ զոյգի մը համար: Յարմար պայմաններ: Դիմել՝ Գասպարեան,

28, Villa des Iris, Bagneux

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

Յունուար 7, Չորեքշաբթի, Բ. օր Ս. Ծննդեան, յիշատակ Մեռելոց Ս. պատարագ ժամը տասնին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտ, ժամերգ. ժամը 8·30, երեկ. ժամերգ. եւ Ս. պատարագ երկսեռ խումբով, ժամը 4·30:

11 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով, Ջրօրհնէք, հոգեհանգիստ Մեռելոցի, ժամը 8 – 12:

× Էջմիածինէն ստացուած է Վազգէն Ա. Հայրապետ Հայոց պատկերազարդ ստուար հատորը: Դիմել եկեղեցի:

×

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

7 Յունուար, Չորեքշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, Հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին, Հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց ժամը 11·45ին:

11 Յունուար, Կիրակի,— Զ. օր Ծննդեան, սկիզբ առաւօտուն արարողութեանց ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասին, Ջրօրհնէքի դաշն արարողութիւնք ժամը 11·30ին, Ով զարմանալին պիտի երգուի երկսեռ խումբով:

13 Յունուար, Երեքշաբթի.— Ութօրէք Ծննդեան, արարողութիւնք առաւօտեան ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին:

18 Յունուար, Կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, Հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպագճեանի որոշ կտակին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ «ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Սոսիէտէ Քոլէժի» սրահը, 24 Րիւ Տիւնուար:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Կը մասնակցի Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը:

Երգեր, արտասանութիւններ եւ «Անոյշ»ի տեսարանէն պատկեր մը:

Զանազան պարեր եւ հաւաքական պար մը, նաեւ երգախառն կենդանի պատկեր մը «Մայր Հայաստան»

Կը խօսի Ընկերուհի Ա. Սիսլեան (Կըրնոպլէն):

Հայկական Կաղանդ պապան նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ, ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն:

Մուտքը ազատ է:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի յարգոյ հայ հայրենակիցներու կը յայտարարուի թէ ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան «Թօմպօլա» պիտի քաշուի Մայիսի մէջ, շքեղ հանդիսութեան մը ընթացքին, Լիոնի Նուպարէն Ազգ. Տան մէջ:

Բոլոր Հայ պաշտօնական մարմիններու կոչ կ'ուղղուի 'ւ կը խնդրուի դիմել 295 Րիւ Պուալօ, Լիոն Հայոց նոր եկեղեցին, անձամբ եւ կամ նամակով ստանալու համար այս տոմսակները, հատը 200 ֆրանք է: Խիստ արժէքաւոր եւ շահեկան նուէրներ կը գտնուին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ–ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, թիւ 201-202, էջ 48:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Երաժշտութիւն եւ հոգեվերլուծում (ԽՄԲ.).— Նուշ կերպաւ թունաւորուեցաւ (ՏՕՔԹ. ԿՈԼԷ).— Ջկնորսութիւն եւ բժշկութիւն (ՏՕՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Հորթոնի հիւանդութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԻՆԵՐՎԱ).— Խմելիք ջուրի պահանջը (ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ). .. Անդիմադրելի քունը (ՏՈՔԹ. ԳԱ-ԼՈՒՍՏԵԱՆ).—Սեղանի Սպասները(ՏՔԹ. ՊԼՕՆՏԷԼ).— Հայաստանի բնութիւնը (Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ).— Դաշտանի անկանոնութիւն (ՓՐՈՖ. ԼԱՖՈՆ).— Բժշկ. գրչարեր (Յ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ).— Ցղի կիներուն ճամբորդութիւնը (ՏՈՔԹ. ԱԼ-ԹՈՒՆԵԱՆ).— Կերակուր եփելու ձեւեր (Ա. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ).— Սիրտը բաբախում է (ՏՈՔԹ. Հ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ).— Մայրեր որ կաթ չեն ունեցեր տալ (ՏՈՔԹ. ՔԼԱ-ՐԻՍ).— Քալեցէք, փա՛ռք ոտքերուն (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ).— Աչքի առողջապահութիւն (Ք.).— Ի՞նչպէս օգնել խեղդուողին (ԽԱՉՈՒՀԻ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.—
Տարեկան 1·200 ֆրանք
արտասահման 1·500 ֆրանք:

Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 8 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8388 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4189

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ

Չորրորդ Հանրապետութեան վերջին նախագահը՝ բարեմոյն Ռընէ Քոթի հրաժեշտ կուտայ այսօր Էլիզէի պալատին՝ իր հետ տանելով ամբողջ ժողովուրդի մը անխառն համակրանքը :

Իշխանութեան գլուխ եկած էր բոլորովին անակնկալ կերպով, երբ ազգային ժողովն ու Հանրապետութեան Խորհուրդը լոտ աւանդութեան հաւաքուած Վէրսայլի մէջ, օրերով չէին կրցած նախագահ մը ընտրել՝ ներկայացող թեկնածուներու մէջէն :

Ռընէ Քոթիի անուան շուրջ մեծամասնութիւն ղոյացաւ անմիջապէս : Իր անրատ իր անցեալն ու ազնիւ նկարագիրը սիրելի դարձուցած էին զայն բոլորին :

Դժնդակ պայմաններ ստեղծուած էին Ֆրանսայի համար : Հնդկաչինի աղէտը, Մարոքի եւ Թունուզի կորուստը չէին բաւեր, Ալժերիոյ շարժումը տագնապ մը աւելի պղտորեց մթնոլորտը :

Դահլիճներ տապալեցան՝ մէկը միւսին ետեւէն :

Հանրապետութեան նախագահը՝ պարզ եւ խմաստուն՝ խրատարար կը կատարէր ամէն անգամ, կողմերը հաշտեցնելու եւ կացութիւնը փրկելու համար :

Դժնդակ աշխատանք, զոր տարաւ մեծ ձեռնհասութեամբ :

Անցեալ Մայիսին Ալժերիոյ մէջ պատահած դէպքերուն առթիւ իր բռնած կարմիր դիրքը, ապստամբներու առջեւ տեղի չտալու իր վճռական ընթացքը, Հանրապետութիւնն ու ժողովրդավար կարգերը պահպանելու համար իր ցոյց տուած անյողդողդ կամքը տագնապ մը աւելի սիրելի դարձուցին զինքը բոլորին :

Շարժումը վարակիչ էր դարձած : Ալժերիայէն վերջ «փրկութեան կոմիտէ»ներ կը կազմուած Քորսիքայի մէջ : Քաղաքացիական կռիւներու մղձաւանջը կը սաւառնէր օդին մէջ :

Բախտորոշ վայրկեանի մը՝ Հանրապետութեան նախագահը ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնելով, գործադիր իշխանութեան ղեկը յանձնեց անոր, որ անգամ մը փրկած էր Ֆրանսան :

Անխառնակ փախճան մը ունեցաւ Չորրորդ Հանրապետութիւնը : Նախագահը կը հեռանայ օրինական պայմանաժամէն առաջ :

Հինգերորդ Հանրապետութեան առաջին նախագահը այսօր կը բազմի Էլիզէի պալատին մէջ :

Նոր Սահմանադրութիւնը լայն իրաւասութիւններով օժտած է զինքը :

Փոխանցման շրջանի ետքը ամիսներու ընթացքին Զօրավար Տը Կոլի կառավարութիւնը չվարանեցաւ յանդուգն քայլեր առնելու :

Խորհրդարանին շնորհած վեցամսեայ լիազօրութեան վրայ աւելցան յաջորդական երեք քուէարկութիւններ, որոնցմով Ֆրանսայի քաղաքացիները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ բացարձակ վստահութիւն յայտնեցին զօրավար - վարչապետին :

Ֆրանսան վերականգնելու, ներքին եւ միջազգային ճակատներուն վրայ վերըստին զայն իր արժանի բարձրութեան հասցնելու համար կառավարութեան թափած ջանքերը մեծ գոհունակութիւններ կը պատճառեն ժողովուրդին :

Նոր դահլիճը դժուարին պայմաններու տակ է որ կեանքի կը կոչուի :

Վերջին շաբաթներու ընթացքին, ելմտական - տնտեսական գետնի վրայ տրըուած որոշումներուն գործադրութիւնը բաւականին յանդուգն ձեռնարկ մըն է :

Գիտակից քաղաքացիներու անձնուէր համակերպութիւնն է միայն, որ մեծապէս պիտի դիւրացնէ իր գործը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՊԻՏԻ ԱՅՑԵԼԷ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԳՕՏԻՆԵՐ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ՆԻՔՍԸՆԻ ՀԵՏ

Խ. Միութեան փոխ վարչապետը կը շարունակէ հանդիպումներ ունենալ ամերիկացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու հետ : Երէկ ձոնսթընի կողմէ տրուած հացկերոյթը տեղի ունեցաւ եւ այնտեղ Միկոյեան առիթը ունեցաւ հանդիպելու եւ խօսակցելու ծերակուտականներու, երեսփոխաններու եւ ճարտարարուեստագէտներու հետ : Ճաշի ընթացքին հայ դիւանագէտը յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ սերտ գործակցութիւն ունենալ Միացեալ Նահանգներու հետ, բոլոր մարզերու մէջ.— Խ. Միութիւնը կ'ուզէ հասնիլ Ամերիկայի մակարդակին՝ կաթի եւ միսի արտադրութեան մէջ : Միացեալ Նահանգներու համար վտա՞նգ մը կը ներկայացնէ արդեօք այն պարագան՝ որ Ռուսերը Ամերիկացիներու չափ միս ուտեն եւ կաթ խըմեն ... :

Միկոյեան աւելցուց նաեւ թէ արեւին շուրջ դարձող խորհրդային արբանեակը ոչ ոքի համար վտանգ մը կը ներկայացնէ :

Ճաշէն վերջ Միկոյեան յայտարարած է թէ Խ. Միութիւնը քաղաքական սխալներ գործած է, բայց, աւելցուցած է ան, սխալներ չեն գործեր միայն անոնք՝ որ ոչինչ կ'ընեն ... :

Խ. Միութեան փոխ վարչապետը հանդիպում մը ունեցաւ նաեւ փոխ նախագահ Նիքսընի հետ : Խօսակցութեանց ներկայ էին Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպան Մենշիկով եւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպան Թոմփսըն : Այս հանդիպումին շուրջ պաշտօնական բացատրութիւն չտրուեցաւ, կը շեշտուի միայն, թէ խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ : Սրահին մէջ, լրագրողները յաջողած են լսել Միկոյեանի շնորհաւորական խօսքերը, ուղղուած Նիքսընի, Լոնտոնի մէջ «թշուառութեան դէմ պայքարելու» համար իր ըրած կոչին առիթով, աւելցնելով թէ Մոսկուայի մէջ շատ գնահատուած է Նիքսընի այդ նպատակը :

Քաղաքական շրջանակները դիտել կուտան թէ Մոսկուայի խօսակցութիւններուն մէջ, երկու կողմերէն ալ փաստք յայտնուած է որ մթնոլորտը հանդարտի Պերլինի հարցին շուրջ : Խ. Միութեան «Թիւ 2» մարդը վստահեցուցած է Տըլըսը թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը Պերլինի մէջ ուժի ցուցադրութիւն մը ընելու նպատակ չունի :

Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ Միկոյեան պիտի խօսի ամերիկեան հեռատեսիլէն, Կիրակի օր :

Միացեալ Նահանգներ հասնելէ ի վեր, Ա. Միկոյեանի քայլերուն կը հետեւին լրագրողները, գաղտնի ոստիկաններու հետ : Միկոյեան հաճելի անակնկալներ կ'ընծայէ մամուլի աշխատակիցներուն : Արդարեւ, առջի օր փոխ վարչապետը գացած է «Սուփըրմարքըթ» (բարձր շուկայ) իր գնումները ընելու համար : Մեքենայ կողով մը առնելով, պտտած է բոլոր յարկերը, գնելով քիչ մը ամէն բան. պտուղի հիւթ, բողկ, պղպեղ, վարունգ, ձիթապտուղ եւն. գումար՝ 9, 29 տոլար :

Լրագրող մըն ալ յաջողած է զինքը նըկարել ... հունգարական ճաշարանի մը առջեւ :

Չորեքշաբթի օր Ա. Միկոյեան մեկնեցաւ Քլիվլէնտ : Այսօր պիտի իջնէր Տիթրոյիթ, որ արգիլուած շրջան մըն է խորհրդային քաղաքացիներուն համար : Ամերիկեան ինքնաշարժի ճարտարարուեստի կեդրոնն է Տիթրոյիթ : Բայց կառավարութիւնը բացառութիւն մը ըրած է եւ Միկոյեան պիտի կարենայ այցելել նաեւ արգիլուած շրջանները :

Տասը օր Ամերիկայի զանազան շրջանները պտտելէ ետք, Յունուար 16ին պիտի վերադառնայ Ուաշինկթըն :

ՏԸ ԿՈԼ ԷԼԻԶԷ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈԹԻԻ ՅՈՒԶԻՉ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

Այսօր Հինգշաբթի ցերեկ Զօր. Տը Կոլ Էլիզէ պիտի հասնի, ուր զինքը պիտի դիմաւորէ Նախագահ Քոթի : Նոյն պահուն եւ Զօր. Տը Կոլի Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուած ըլլալուն պաշտօնական յայտարարութենէն ետք, թնդանօթի 21 հարուածներ պիտի հռչակեն նոր նախագահին գործի գլուխ անցնիլը : Մտերիմ ճաշէ մը ետք երկու նախագահները պիտի երթան Յաղթական Կամարը ուր Զօր. Տը Կոլ պիտի վերարծարծէ Բոցը :

Նախագահ Քոթի երեքշաբթի օր հրաժեշտը տուաւ նաեւ մամուլէն :

Հրաժեշտի յուզիչ արտայայտութիւններ ունեցան նաեւ Էլիզէի պալատին պաշտօնեաները որ ցաւ եւ տխրութիւն յայտնեցին Քոթիէն բաժնուելուն առթիւ :

× Քանի մը օրէն Նախագահ Տը Կոլ պիտի ներկայացնէ նոր կառավարութիւնը : Վարչապետին նշանակումը կասկած չի վերցներ : Արդարութեան ներկայ նախարար եւ նոր Սահմանադրութեան գլխաւոր հեղինակ՝ Միշել Տըպրէ : Պետական հաւանական նախարարներն են.—

Անթուան Փինէ (անկախ)՝ տնտեսական եւ ելմտական հարցեր :

Ֆլիմլէն (ժող. Շարժում) կցորդ Հասարակապետութեան բէֆնիֆ գործերուն :

Ժագինօ (անկախ) գիտական հետազօտութիւն :

Անտրէ Մալրօ մշակութային հարցեր :

Վարչապետին պատուիրակ նախարարը Ժագ Սուսթել (կոլեան) Ալժերիա եւ Սահարա :

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ.— Քուվ Տը Միւրվիլ (արտաքին), Կիյոմա (պատերազմական), Պերթուէն (կրթական), Փէլըթիէ (ներքին), Միշըլէ (արդարութիւն), Պիւրօն (Հանրօգուտ Շինութիւն), Պաքոն (աշխատանք), Սիւտրօ (վերաշինութիւն), Ուտէ (երկրագործութիւն) :

× Զօր. Տը Կոլ յայտնեց առջի օր պաշտօնապէս թէ պետական նախարար՝ Կի Մոլէ եւ թղթատարական՝ Թօմա, Դեկտ. 27ին տուած էին իրենց հրաժարականը չկարենալով համաձայնիլ ելմտական որոշումներուն հետ : Տը Կոլի պնդումին վրայ է որ երկու նախարարները ընդունած են մինչեւ Յունուար ութ մնալ :

× Մարսէյլի Ընկերվարական երեսփոխան Ֆրանսիս Լէնաւ որ խորհրդարանական խմբակին ալ նախագահն է յօդուած մը գրած է Փօփիւլէռի մէջ որ կը քննէ նոր ելմտացոյցը : Լէնաւ կը շեշտէ որ Ալժերիոյ խնդիրը, որ ամէն տարի 555 միլիառի հաւասար նոր տուրքերուն համապատասխան է, պիտի վերջանայ վեց ամիսէն : Մենք միշտ ըսած ենք որ կարելի չէ դրամական կայունութեան մասին խօսիլ որքան ատեն որ կռիւը կը շարունակուի Ալժերիոյ մէջ եւ մեր կարծիքը չենք փոխած : Եթէ իսկապէս ապահովութիւն կայ որ վեց ամիսէն Ալժերիոյ պատերազմը վերջ պիտի գտնէ, այն ատեն ինչո՞ւ տարւոյս սկիզբը ինը հարիւր միլիառով ծանրացնել 1958 ելմտացոյցը : Այս պայմաններուն տակ ընկերվարականները ոչ կ'ըսեն : Միշտ ոչ կ'ըսեն անարդարութեան :

ԼՈՒՍՆԱՅԻՆ ՀՐԹԻՌԻՆ ԱՐՁԱԿՄԱՆ ՄԷՋ Ա. ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ ԳՈՐԾՕՆ ԴԵՐԸ

Բրիտանական մամուլի «Ռէօյթէր» գործակալութիւնը Մոսկուայէն կը հաղորդէ թէ հրթիռներու անուանի մասնագէտ Ա. Գասապեան գործօն դեր մը ունեցած է լուսնային հրթիռին արձակման մէջ : Հայ գիտնականը լրագրողներուն յայտարարած է թէ «Լունիկ»ի յաջողութեամբ ապացուցուած է թէ վերացական գիտութիւն մը ըլլալէ եւ մտած է գործական գիտութիւններու շարքին մէջ :

Ըստ Ա. Գասապեանի այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ ճշգրտօրէն հասկնալ թէ ինչով լեցուած է անջրպետը, ինչ է լուսնին իրական դերը եւ ինչ են տիեզերական ճառագայթները որոնք արեւէն կը բխին եւ կը տարածուին ամբողջ արեգակնային դրութեան մէջ :

× Ներկայիս Լունիկը բոլորովին կորսուած է եւ որեւէ յարաբերութիւն չունի երկրին հետ : Խորհրդային գիտունները յայտարարեցին թէ հաւանական է որ Լուսինը բնական կազերով եւ հողով (քարի՞ւղ) օժտուած ըլլայ : Չայնատիփը բացատրեց թէ Փրօֆ. Քօզիրէֆի այս յայտարարութիւնը հիմնուած է լուսնին զանազան մասերուն գոյնի յաճախակի փոփոխութիւններուն վրայ, որոնք կրնան փաստը ըլլալ բոյսերու գոյութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ աւելի քան երեսուն մեռեալ կը հաշուեն համաձայն Իւնայթըտ Փրէսի, եւ մօտ 15 վիրաւոր : Ազգայնականներու ե համայնավարներու միջեւ բախումները կը շարունակուին : Միջին Արեւելքի համայնավար կուսակցութիւնները չորեքշաբթի օրը համագումար մը ունէին Պաղտատի մէջ : Այս ժողովին գլխաւոր նիւթն է հաստատել քաղաքականութիւն մը հաստատել Արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի համար : Իսրայէլի համայնավար պարագլուխները կը մասնակցին այս ժողովին իրաքեան իշխանութեանց հաւանութեամբ : Պաղտատ կը գտնուի նաեւ Խալէտ Պէքթաշ :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Պապը Ալի փողոցին վըրայ գտնուող շէնքերէն մէկուն մէջ պայթում մը պատահած է եւ փլատակներուն տակ մնացած են մօտ 150 հոգի. առաջին լուրերուն համաձայն 23 հոգի մեռած են, աւելի քան հարիւր վիրաւորներ կան, որոնց մեծ մասը՝ ծանր : «Իսթանպուլ էքսփրէս» եւ «Եէնի Կազէթէ» թերթերու տպարանները, ինչպէս նաեւ պանդոկ մը, որոնք յիշեալ շէնքին մէջ կը գտնուէին, քարուքանդ եղած են : Օթօպիւս մը, որ նոյն պահուն կ'անցնէր շէնքին առջեւէն, քարերու տակ մնացած է. յիսուն հոգի փոխադրող հանրակառքին եւեւ մասը ամբողջութեամբ ճզմուած է :

ՔՈՒՊԱՅԻ առժամեայ նախագահ Իւ-ռուփթիա հաստատուեցաւ մայրաքաղաք Հաւանայի մէջ, ուր կացութիւնը հանդարտած է : Միւս կողմէ, շարժանկարի ծանօթ աստղերէն Էրոլ Ֆլին կը գտնուէր ըմբոստներու մէջ, Ֆիտէլ Գասթրոյի կողքին, եւ կռիւներու ընթացքին ոտքէն վիրաւորուած է : «Ռոպէն ալ Պուա»յի հերոսը ժապաւէն մը պիտի պատրաստէ Քուպայի յեղափոխութեան վրայ :

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մայրաքաղաք Լէոփոլտվիլի մէջ կարգը վերահաստատուած էր երէկ, թէեւ լուսարդելի դրութեան հաստատումէն ետք երիտասարդ Ափրիկէցիներ կարգ մը խռովութիւններ ըրած եւ վաճառատուներ կրակի տուած էին : Ըմբոստներու պարագլուխը՝ Քասաւուպու փախած է Պրազավիլ :

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԼԵՒՈՆ ՕՐԲԵԼԵԱՆ

Դեկտ. 9ին, ծանր ու երկարատեւ հիւանդութիւնից յետոյ, իր կեանքի 77 տարում, վախճանուեց մեծ գիտնական, հայ ժողովրդի տաղանդաւոր զաւակ, աշխարհահռչակ բնախօս, մեր ժամանակի փայլուն մտածողներից մէկը, բիւրեղեայ մաքրութեան տէր, ակադեմական Լեւոն Օրբելեան :

ՍՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ, 12 Դեկտ.

Այս ռամբանական տողերով՝ Հայաստանի գիտնականները, գլխաւորութեամբ Վ. Համբարձումեանի, կ'ողբան հայ մեծ բնախօսին կորուստը :

Արտասահմանի Հայութիւնը ծանօթութիւն չունի այս մեծարժէք գիտնականին մասին, որ կը փառաւորէ հայ միտքը եւ կը շոյէ ազգային մեր հպարտութիւնը :

Իշխանական տոհմ մը կը կազմեն Օրբելեանք, գրուած երբեմն Որբելեան, նաեւ Ուռպէլեան: Զինաստանէն գաղթած է այս տոհմը ի Վրաստան, ինչպէս Մամիկոնեանք՝ ի Հայաստան: Վրաստանի մէջ հաստատուելէ ետք՝ Օրբելեանք, ժամանակով՝ ճիւղ մըն ալ կ'արձակեն դէպի Սիւնիք, ուր, ԺԳ. դարուն վերջերը, կը փայլի Տարսայիճ իշխանին որդին, Ստեփանոս եպ. Օրբելեան, ծանօթ իր մատենագրական աշխատութիւններով, (աղբիւր հարուստ տեղեկութիւններու, մասնաւորաբար Սիւնեաց աշխարհին իրադարձութեանց, տնտեսական կեանքին եւ ռազմումներու ցանցին մասին), ինչպէս եւ եկեղեցական - վանական գործունէութեամբ (Տաթեւի հայրապետանոցին պատմութեան բերած իր նպաստով):

Այս Օրբելեաններէն կուգայ, ապահովաբար, մեծանուն գիտնականը, Փրոֆ. Լեւոն Օրբելեան, որ ծնած է Ծաղկաձոր գիւղին մէջ 1882 Յուլիս 7ին: Միջնակարգ կրթութիւնը կը ստանայ Թիֆլիզի վարժարաններուն մէջ եւ 1899ին կը մտնէ Պետերբուրգի զին. բժշկական համալսարանը, ուր շուտով կը գրաւէ նշանաւոր Պավլովի ուշադրութիւնը: Այնպէս որ 1904ին, երբ կ'աւարտէ բժշկ. համալսարանը, Պավլովի յանձնարարութեամբ՝ կը ղրկուի Գերմանիա, ուր կ'աշխատի մեծանուն գիտնականներու մօտ: 1911ին կը վերադառնայ Պետերբուրգ, ու կը նուիրուի փորձնական բժշկութեան: Կը մտնէ բնախօսական փորձերու պետական աշխատանոցը, կը նշանակուի Պավլովի օգնական :

Պավլովի մահէն ետք (1936), կը նշանակուի վարիչ բնախօսութեան ուսումնարանին, որ կը կրէ Պավլովի անունը, միաժամանակ՝ վարիչ բարեշրջական բնախօսութեան եւ բարձրագոյն ջղային դրութեան ախտաբանութեան ուսումնարանին, իսկ 1943էն սկսեալ՝ նախագահ զին. բժշկական ակադեմիային :

1935ին կ'ընտրուի անդամ Խորհ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիային, 1944ին՝ Բժշկութեան ակադեմիային: Քանիցս գացած է Երեւան, կազմակերպելու համար Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիան, որու անդամ էր ընտրուած: Անդամ էր նաեւ արտասահմանեան ակադեմիաներու :

Գրաւած այս բարձր աթոռները կը հաստատեն հայ գիտնականին բացառիկ արժէքը :

Փրոֆ. Օրբելեանի արժանիքներէն մին ալ այն է, որ քաջալերած է երիտասարդները, թարմ ուժեր ու նոր մասնագէտներ պատրաստելով տարուէ տարի: Բնախօսութեան մէջ ստեղծած է իր դպրոցը, իւրայատուկ տեսութիւններ՝ գործնական փորձերու վրայ հաստատուած :

Կը վայելէր բացառիկ ժողովրդականութիւն եւ հռչակ: Ստացած էր «ընկերվարական աշխատանքի հերոս» շքանշանը, եւ զօրավարի աստիճան՝ զին. բժշկական ասպարէզի մէջ:

Մեծ տագնապ մը անցուց իր կեանքի վերջին տարիներուն :

ՆԱԽԱՆՁ ՈՒ ԴԱՒ

Ութ տարի առաջ (1950), իր պաշտօնակիցները զինք ամբաստանեցին թէ կը թերագնահատէ Պավլովի արժէքը, յատկապէս կը նսեմացնէ ռուս մեծ բնախօսին կատարած աշխատանքները, զանոնք համարելով «կրկնութիւն կամ ընդօրինակութիւն գերման գիտնականին՝ Հերինկի փորձերուն ու տեսութեանց», ըսելու համար թէ նորութիւն չէ բերած Պավլով: Նախանձորդները, աւելի ծանր բացատրութեամբ մը, Օրբելեանը կը ներկայացնէին իբրեւ գաղափարական թշնամի մը՝ որ կը ջանայ արժեւորել իտէալիզմը ի հեճուկս մատերիալիզմին :

Այսպէս, կը ներկայացուէր երկու ճակատ .

1.— Պավլովի ուղղափառ աշակերտները, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ ծանօթ հայ երիտասարդ գիտնականը, Եզրաս Հասրաթեան (պատերազմի որբերէն) :

2.— Օրբելեան եւ իր աշակերտները, որոնց մէջ կը գտնուէր ուրիշ հայ գիտնական մը, Ա. Ալեքսանեան :

Անմիջապէս նիստի հրաւիրուեցաւ Խորհրդային Գիտութեանց եւ Խորհ. Բժշկութեան ակադեմիաներուն խառն ժողովը :

Այս խառն ժողովը հրատարակեց իր բոլոր տեղեկագիրները եւ վիճաբանութիւնները բազմաթիւ լեզուներով (*) :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, որոնց, ինչպէս կ'ե՛րեւի, ներկայ էր նաեւ Փրոֆ. Օրբելեան, ծանր յարձակումներ կատարած է Փրոֆ. Բուկով,— գիտանական ձեւով՝ ամբաստանութիւնները թափելով հայ գիտնականին գլխուն վրայ :

Վիճաբանութեանց արձանագրութեան մէջ ոչ մէկ պատասխան Փրոֆ. Օրբելեանի կողմէ: Օրէնք էր, թերեւս աւանդութիւն, թերեւս սովորութիւն, որ մեծագրեալը միայն մտիկ ընէր :

Ստալին դեռ ողջ էր:

Գիտական այս բարձրագոյն ժողովը դրուած էր Ստալինի հովանաւորութեան տակ, ու Փրոֆ. Բուկով, որ խօսք առած է քանիցս, չի մոռնար ըսել. «Երախտապարտ ենք մեր սիրելի առաջնորդին, գիտութեան մեծանուն վարպետին՝ Ստալինի, որ խորհրդային գիտնականներուն ցոյց տուած է կատարուելիք մեծ աշխատանքը՝ ի սպաս գիտութեան բարգաւաճման եւ յօգուտ համայնավարական ընկերութեան կառուցման, — փա՛ռք այս ժողովուրդին առաջնորդին, մեծ Ստալինի »:

Կը յիշեցնէ Ներոնի մանկլաւիկներէն մէկուն ճառը:

Հետաքրքրական է նոյնպէս ակադեմական Վավիլովի բացման ճառին վերջաբանը. «Փա՛ռք Պավլովի հանճարին, կեցցէ՛ ժողովուրդներու մեծագոյն վարիչը, մեծ գիտնականը, մեր վարպետը, որ մեզի կը ներշնչէ մեր ամենակարեւոր ձեռնարկները, ընկեր Ստալինը »:

Ակադեմական Բադենկով այսպէս կը սկսի իր խօսքը. « Ստալինեան մեծ դարաշրջանը պսակուած է խորհրդային ժողովուրդին փայլուն յաղթանակներով, որոնք կատարուած են մեր երկրին մէջ՝ կոմունիզմ կառուցելու ուղղութեամբ: Կը բազմապատկուի՜ն ընկերվարութեան արտադրական ուժերը, կը հարստանա՜յ մշակոյթը, կը զարգանա՜յ խորհրդային գիտութիւնը: Խորհրդային գիտնականները իրենց բոլոր իրագործումները կը պարտին այն տեւական հոգածութեան, զոր մեզի կ'ընծայեն Կուսակցութիւնը, կառավարութիւնը, մեր սիրեցեալ առաջնորդը եւ ուսուցիչը՝ Եոզէֆ Վիսարիոնովիչ Ստալին»: Ու կը վերջացնէ. «Կեցցէ՛ յառաջապահ խորհրդային գիտութիւնը եւ գիտութեան մեծ վարպետը, ընկեր Ստալին»:

Այս բոլորը ձեւ է՝ դատը Ստալինի յանձնելու համար :

Եւ այս մթնոլորտին մէջ, անկիւն մը նստած՝ թէ ի՛նչ կը մտածէր Փրոֆ. Օրբելեան, որ ամբաստանուած էր թէ կը թերագնահատէր Պավլովը, թէ կը քանդէր մատերիալիզմը, թէ կը պաշտպանէր իտէալիզմը, զոր սովետական փիլիսոփայական բառարանը կ'անուանէ «հակագիտական, հակամարքսական, երբեմն մենշեւիզան», կը թողում ընթերցողին որ երեւակայէ պահ մը:

Ի՞նչ էր բուն միտքը, [illegible]

Ս. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Զեկոյց տակ ունիմ այդ հրատարակութեանց ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, տպուած՝ Մոսկուա: Ներկայ յօդուածին պատրաստութեան համար՝ օգտուած եմ նաեւ Ե. Հասրաթեանի գործէն, (Պավլովի կեանքն ու գործը, ֆրանս. թարգմ. ու տպուած Մոսկուա, 1953), ինչպէս եւ փրոֆ. Բուկովի գիրքէն (Ուղեղային կեանքը եւ ներքին գործունէութիւնը, ֆրանս. թարգմ. ու տպուած Մոսկուա, 1953): Կարեւոր են նաեւ Փաւր փիլիսոփայական բառարանը, ռուսերէնէ ֆրանսերէնի թարգմանուած ու տպուած Մոսկուա, 1955, ու Ենիտեքսին գործերուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, տպուած Փարիզ: Նոյնպէս Ֆրանսացիներու կողմէ հրատարակուած գործեր Պավլովի մասին :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔՈՒՊԱՅԻ ԱՆԿԵԱԼ ԲՌՆԱՏԷՐԸ՝ ՊԱԹԻՍԹԱ

1933 Սեպտեմբեր 4ին էր, մութնուլուսին, որ ենթասպայ Ֆուլճենցիօ Պաթիսթա ու քանի մը այլ ենթասպաներ առաջնորդ ճանակ՝ ի ձեռին յարձակեցան Քուպայի բանակին սպայակոյտի շէնքին վրայ եւ այսպէսով՝ դարձան երկրին տէրերը :

Պետական հարուածը կէս ժամ միայն տեւած էր: Այդ թուականէն ի վեր (25 տարի) Պաթիսթա կը մնար Քուպայի բացարձակ տէրը, եթէ չհաշուենք 1944էն 1952 տեւող կարճ ընդհատում մը:

Իշխանութեան տիրացած պահուն ենթասպայ Պաթիսթա երեսուն տարեկան էր, եւ բռնատէրի արհեստը վերջնականապէս որդեգրելէն առաջ ամէն տեսակի արհեստներ փորձած էր — ճաշարաններու մէջ աման լուացող, սափրիչի աշկերտ, երկաթուղիի պաշտօնեայ, պանան քաղող, եւայլն :

1933ի պետական հարուածէն վերջ, Պաթիսթա ամէն բանէ առաջ իր ձեռքը առնել ուզած էր բանակը: Այդ նպատակով ալ զինուորական գլխաւոր պաշտօնները յանձնած էր իրեն հաւատարիմ մարդոց — մեծ մասամբ՝ նախկին ենթասպաներ: Բանակին օժանդակութեամբ, Պաթիսթա հետզհետէ դարձած էր Քուպայի բացարձակ տէրը. ինքն էր որ կը նշանակէր կամ պաշտօնանկ կ'ընէր հանրապետութեան նախագահները, որոնք իբր թէ երկիրը կը ղեկավարէին, բայց իրենց հրահանգները կը ստանային բանակին նոր պետէն՝ Պաթիսթայէն :

Իբրեւ այս կացութիւնը տեւեց եօթը տարի. որմէ վերջ, « իր բարեկամներուն խնդրանքին տեղի տալով», Պաթիսթա ինքզինք հռչակեց Քուպայի նախագահ. պաշտօն, զոր վարեց չորս տարի — պատերազմի շրջանին :

1944ին, երբ վերջ գտաւ նախագահական իր շրջանը, Պաթիսթա մեծ անխոհեմութիւն մը գործեց՝ «պարկեշտ» ընտրութիւններ կազմակերպելով: Արդիւնքը այն եղաւ, որ իր հակառակորդը ընտր-

---

ԱՆՈՒՆԸ

Գետնից հալքւ պոկելով թուլցած ոտքերը, Տիկին Վարդուհի շարժուեց առաջ, եւ այժմ էլ կանգ առաւ դիմացի պատի մօտ, որտեղ կախուած էր Արմէնի նկարը, երկու ձեռքով ամուր փարուելով այդ նկարի շրջանակին, մայրը կամաց-կամաց շշնջաց .

— Արմէն :

Սակայն ինչո՞ւ նա շշնջոցով արտասանեց այդ անունը, ինչո՞ւ սենեակում մէկ չկար, որ այն եւ մօտ ականջին ինչո՞ւ չհասաւ որդու քաղցրալուր ձայնը .

— Լսում եմ, մայրիկ :

Արդեօք հիմա լսեցի՞ր, Արմէն, երբ մայրդ ահա այդպիսի երկիւղածութեամբ ու քնքշութեամբ տուեց անունդ :

Բարձրահասակ ու թիկնեղ մի տղայ էր որ դրոշմուած նկարի վրայ, խիտ ու գանգուր մազերով, եւ ինչքան գեղեցիկ էր այդ տղան : Ու այդ ոչ թէ նրա համար Տիկին Վարդուհու որդին էր նա. մայրերին միշտ էլ գեղեցիկ են թըւում իրենց զաւակները: Ոչ, պարզապէս գեղեցիկ տղայ էր Արմէնը: Այ, քանի - քանի աղջիկ էր եկել կայարան այսօր, նրան ուղեկցելու համար: Եւ բոլորին ըդ- , կայարան էր բերել ոչ միայն Արմէնի հետ ունեցած ծանօթութիւնը, ընկերութիւնը, այլեւ՝ նրա գեղեցկութիւնը, դէմքի գեղեցկութիւնը, սրտի գեղեցկութիւնը, հոգու գեղեցկութիւնը :

— Արմէն :

Գոնէ կրտսեր որդին լինէր տանը, փոքրիկ Սուրիկը, թէ չէ միայնութեան մէջ ծանր է մնալը, այն էլ, երբ գիտես, որ ահա աւագ որդիդ, Արմէնը, դէպի ռազմաճակատ է գնում, որտեղ հերոսութեան ու ազնուութեան հետ մահ ու արիւն էլ կայ :

Ո՛չ, ո՛չ, Սուրիկ ջան, դու հանգիստ վայելիր քո ճամբարային կեանքը, խաղա, երգիր, անտառներ գնա, ծառեր բարձրացիր, մտիր գետերը, ջրերի ալիքների հետ կռիւ բռնիր: Իսկ մայրդ թող ամէն օր ահա այսպէս կանգնի մեծ եղբօրդ նկարի առաջ, ու, սուս գաղտագողի, որպէսզի միայն ինքը լսի, իր համար արտասանելով այդ անունը, թոյլ ձայնով շշնջայ .

— Արմէն :

Այդ ե՞րբ կառուցուեցին այս բազմայարկ տները, ե՞րբ ստեղծուեց այս նոր փողոցը, որ միայն քաղաքի յատակագծի վրայ էր շարունակում դեռ իր գոյութիւնը: Այդ ե՞րբ մեծացան բակում միշտ գնդակ խաղացող երեխաները, որոնք այսօր արդէն ամօթով են նայում գնդակին եւ նոր յոյզեր, նոր զբաղմունք են փնտրում: Այդ ե՞րբ այդպէս ճերմակեցին իր մազերը: Շուրջը ամենուր տիրում է կանաչը, ծաղիկների ու գոյների խաղ կայ աշխարհում, եւ միայն իր գլխին է այդպէս իջել ձմեռը :

Երբեմն մարդ ինքն էլ չի հասկանում, աւելի շուտ չի նկատում, թէ ինչպէս անցաւ ժամանակը, թէ ինչպէս երէկուայ... Դէ ինչո՞ւ այդքան հեռուները գնալ, ինչո՞ւ չտեսնել հենց իրենց տանը կատարուած փոփոխութիւնները: Իր կեանքը դպրոցական նստարանին եւ պիոներական ճամբարում անցկացնող փոքրիկ Սուրիկը, իր Սուրիկը, այ, այնքան է մեծացել, որ ամուսնացել է, կնիկայ տէր է դարձել, իսկ այսօր ահա հայր էլ կը դառնայ :

Հենց միայն այս բաւական է, որ մայրը հասկանայ, թէ ինչքան ժամանակ է անցել այն օրուանից, երբ ...

Հեռախօսի զանգը ընդհատեց պառաւ մօր խոհերը :

— Լսում եմ :

— Մայրիկ, ես եմ, Սուրէնը — խօսափողի մէջ հնչեց որդու ձայնը, — տուն չեմ գալու: Քնիր, ինձ չսպասես :

— Լաւ, — ասաց մայրը եւ դրեց խօսափողը :

Դէ, ի հարկէ, ի՞նչպէս կարող է Սուրիկը, կնոջը պառկեցնել հիւանդանոցում, իսկ ինքը գալ տուն հանգիստ քնել: Նա կը մնայ հիւանդանոցում, գիշերն անքուն կ'անցկացնի որեւէ նստարանի նստած եւ, ճիշդ է, ոչ կնոջ հետ միասին, սակայն նրանից քիչ, շատ քիչ հեռու, կ'իմանայ աշխարհ եկած իր երեխայի, իր առաջին երեխայի լուրը :

Եւ միթէ՞ միայն Սուրիկն էր որոշել գիշերն անքուն լուսացնել ծննդատանը: Ահա նրա պէս մէկ ուրիշը եւս: Ահա մի երրորդն էլ: Այսպէս է, երբ կինդ երկունքի ցաւերով աշխարհ է բերում քո տան ծիծաղը, երջանկութիւնն ու անմեղութիւնը, դու էլ գոնէ արթուն մնա հիւանդանոցի սպասարանում, նստիր պահուարակին, երբ մօտդ մարդ կայ, զրուցիր հետը, եթէ ոչ՝ րոպէներ հաշուիր, մինչեւ որ երեւայ քոյրերից մէկը եւ ...

Եւ ի՞նչ են պարծենում այդ երիտասարդները, երբ ահա այժմ նրանց կողքին նստած է եւ, գուցէ, նրանցից էլ աւելի յուզուած, եօթը երեխայի հայր այս մարդը, որ այսօր էլ իր ութերորդին է սպասում: :

Երեխան, կ'ուզի նա քանիերորդ էլ լինի, միշտ նոյն յոյզերով է համակում հօրը, եւ նա էլ սրտի թրթիռով է միշտ սպասում նրա աշխարհ գալուն :

Ու մինչ հայրերն ահա այսպէս անհանգիստ նստած են ծննդատան սպասարանում, տնեցիներն արդէն, ով գիտի, թէ քանի - քանի երազ են տեսել :

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

(2 Շար.)

ուեցաւ. նոր նախագահը՝ Ռամոն Կրաու Սան Մարթէն, բժշկական կաճառին վիրաբուժական բաժնի փրոֆէսէօր, ազնիւ մարդ մըն էր :

Պաթիսթա ստիպուած էր համակերպիլ իրողութեան. յայտարարեց, որ կը խոնարհի ժողովուրդին կամքին առջեւ ու յարմար կը նկատէ հեռանալ երկրէն : Իրականութեան մէջ, կը վախնար, որ իր անձին դէմ մահափորձ մը կը կազմակերպուի, որպէս փոխադարձութիւն «Երիտասարդ Քուպա» կազմակերպութեան վարիչին սպանութեան :

Պաթիսթա հեռացաւ իր երկրէն ու ապաստանեցաւ Մ. Նահանգներ՝ Ֆլօրիտա, որ շատ մօտ է Քուպայի :

Բայց երկրին մէջ բազմաթիւ գործակիցներ ու համախոհներ ձգած էր, որոնք Սան Մարթէնէն վերջ ընտրուած նախագահէն (Տօքթ. Փրիօ Սօքարրաս) պաշտօնական խոստում առին, որ Պաթիսթա որեւէ հետապնդման պիտի չենթարկուի եթէ իր երկիրը վերադառնայ : Խոհեմ ու խորամանկ մարդ, Պաթիսթա, Քուպա վերադառնալէն առաջ իր թեկնածութիւնը դրած էր ծերակուտական ընտրութիւններուն համար եւ ի բացակայութեան ընտրուած : Որպէս ծերակուտական, այժմ կը վայելէր նաեւ երեսփոխանական անձեռնմխելիութեան իրաւունք :

Ուրեմն, Պաթիսթա իր երկիրը վերադարձաւ 1949ին, հաստատուեցաւ շքեղ վիլլայի մը մէջ, ուր քաղաքական խորհրդակցութիւններ կ՚ունենար իրեն հաւատարիմ մնացած անձնաւորութիւններու հետ, շռայլ կեանք մը կը վարէր, ու ազատ ժամերուն ալ մամպօի ու ռումպայի սալեր մտիկ կ՚ընէր : Պետական կարգադրութեամբ քսան զինուորներ գիշեր – ցերեկ պահակ կը կենային իր տան առջեւ, ու հաւանական որեւէ մահափորձէ մը կը պաշտպանէին իր անձը : Մինչ Քուպայի կառավարութիւնը կը հսկէր իր ապահովութեան վրայ, Պաթիսթա պետական նոր հարուած մը կը պատրաստէր կառավարութեան դէմ :

1949էն մինչեւ 1952 Պաթիսթա իր բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ պատրաստած էր պետական հարուածը : 1952 Մարտ տասնի առաւօտեան ժամը երկուքին, բարձրաստիճան չորս զինուորականներու եւ խումբ մը համախոհներու հետ մուտք կը գործէր Սպայակոյտի շէնքէն ներս, ձերբակալել կուտար սպայակոյտի պետը, մինչ իր միւս կողմնակիցները առանց դժուարութեան կը գրաւէին մայրաքաղաքին կենսական կեդրոնները, ռատիօկայանը, քաղաքապետարանը, ձայնասփիւռի շէնքը : Ճիշդ ու ճիշդ 1943ի պետական հարուածին նման :

1952էն ի վեր Պաթիսթա, որպէս Քուպայի միահեծան տէրը, ոչ միայն կը հետապնդէր քաղաքական իր հակառակորդները (որոնց մեծ մասը կամաւոր աքսորի մեկնեցան դէպի օտար երկիրներ), այլ նաեւ կ՚ուզէր պարպարտացնել պետութեան ու իր անձնական գանձը :

Իր երազներէն մէկն էր Քուպայի մայրաքաղաքը՝ Հավանան դարձնել Ամերիկայի խաղավայրերուն մայրաքաղաքը : Բայց մայրաքաղաքին խաղավայրերը արդէն իսկ կը գտնուէին զօրաւոր խմբակի մը ձեռքին, որոնց դէմ պայքարիլը աւելի դժուար էր քան թէ քաղաքական հակառակորդներու դէմ : Պաթիսթա բռնաւ չվարանեցաւ. Մ. Նահանգներէն Քուպա հրաւիրեց «Սպանողներու Միութեան» վարիչը, յայտնի «կանկսթէր» Մէյէր Լանսքի, որ տասնեակ մը «բարեկամներ»ու հետ եկաւ իր «լուսաւոր» խորհուրդներով եւ գործօն մասնակցութեամբ օգնելու Քուպայի բռնատէրին :

Խաղարաններու տեղացի տէրերը, անկարող՝ արհեստով աւազակ այսպիսի «կանկսթէր»ներու դէմ դնելու, նախընտրեցին հրապարակէն քաշուիլ. արդէն անոնք՝ որ կը դիմադրէին, դանդաղ «արկածներու» զոհ կ՚երթային հետզհետէ :

Բայց «Սպանողներու Միութենէն» ներս ալ անհամաձայնութիւններ կային : Նիւ Եորք մնացած «կանկսթէր» վարիչները — Ֆրանք Քոսթէլլօ եւ Անասթասիա — որոնց հսկողութեան ներքեւ կը գտնուէին Մ. Նահանգներու բոլոր խաղարանները, վնասուց հատուցում կը պահանջէին Մէյէր Լանսքիէն այն պատրուակով, որ Քուպայի խաղարաններու ցանցը արգելք կ՚ըլլայ Մ. Նահանգներու ցանցին շահերուն :

Քանի մը ամիս առաջ, Նիւ Եորքի մէջ, Անասթասիա «անծանօթներու» կողմէ կը սպաննուէր : Այս դէպքը շատ մեծ աղմուկ բարձրացուց : Այնքան մեծ աղմուկ, որ Պաթիսթա յարմար դատեց Մէյէր Լանսքին հեռացնել Քուպայէն : Այս վերջինին օգնական հազիւ ամերիկեան հողի վրայ իջած, շրջապատուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ :

Պաթիսթա հանգիստ շունչ քաշեց : Քուպայի խաղարաններուն միակ տէրը ինքը կը մնայ :

Բայց երիտասարդ փաստաբան մը, Ֆիտէլ Քասթրօ, 1952էն ի վեր որոշած էր Քուպան ազատել այս բռնատէրէն :

Պաթիսթայի երկրորդ անգամ իշխանութեան գլուխ անցած թուականին, Ֆիտէլ Քասթրօ հարիւրեակ մը երիտասարդներու գլուխը անցած, փորձած էր զօրանոց մը գրաւել. բայց ձախողութեան մատնուելով, ձերբակալուած էր իր ընկերներուն հետ : Մինչ իր ընկերներուն մեծ մասը մահուան կը դատապարտուէր, Ֆիտէլ Քասթրօ, անըրացատրելի բախտով մը՝ միայն 15 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր :

1955, ընդհանուր ներման օրէնքէ մը օգտուելով, Ֆիտէլ Քասթրօ ազատ արձակուեցաւ եւ ապաստանեցաւ Նիւ Եորք, ապա անցաւ Մեքսիքա, ուրկէ 1956ին գաղտնի կերպով անցաւ Քուպա՝ թիւով քառասուն կողմնակիցներու ընկերակցութեամբ :

Քուպա կղզիին ծայրագոյն մէկ մասին, Սիէրրա Մաէսթրայի մէջ բոյն հաստատած, Ֆիտէլ Քասթրոյի շարժումը օրէ օր աճեցաւ ու իր կողմնակիցները օրէ օր աւելցան : Երկրին գաղափարապաշտ երիտասարդութիւնը, զզուած մայրաքաղաք Հավանայի մէջ տիրող գեղխութեան ու բարոյական անկման կազմակերպուած մթնոլորտէն, հարիւրներով ու հազարներով կը միանային Ֆիտէլ Քասթրոյի շարժման, որ «Յուլիս 26» նշանաւով, նոր տարրերու խաչակրութիւն մը սկսած էր Պաթիսթայի ու իր փտած վարչաձեւին դէմ :

Ահա այս շարժումն է, որ պարտութեան մատնեց Քուպայի բռնատէրը եւ պարտադրեց որ փախչի երկրէն :

Պաթիսթա Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն 7րդ եւ նախավերջին բռնատէրն է : Վերջին հինգ տարիներուն ընթացքին եօթը հարաւ – ամերիկեան բռնատէրեր պարտութեան մատնուեցան ու ստիպուեցան հեռանալ իրենց երկրէն : Արդարեւ, 1954 Յունիս 30ին Կուաթէմալայի բռնատէրը, Աքոպա Արպէնց Կուզման, վար առնուեցաւ : 1955 Սեպտեմբեր 19ին՝ Արժանթինի բռնատէրը, Խուան Փէրոն, վտարուեցաւ իր երկրէն : 1956 Սեպտեմբեր 29ին՝ «Նիքարակուայի տէրը», Անասթասիօ Սոմոզա, սպաննուեցաւ : 1956 Դեկտեմբեր 12ին՝ Փօլ Մակլուար կը փախչէր Հայիթիէն : 1957 Մայիս 10ին՝ Կուսթավօ Ռոժաս Փինիլլա կը փախչէր Գոլոմպիայէն : 1958 Յունուար 23ին Վենեզուէլայի բռնատէր Մարկոս Փէրէզ Խիմէնէզի հերթն էր իր երկրէն հեռանալու : 1959 Յունուար մէկին՝ Ֆուլճենցիօ Պաթիսթա, Քուպայի նախկին բռնատէրը, հազիւ փախաւ իր երկրէն ու ապաստանեցաւ Տոմինիքեան Հանրապետութեան մէջ, Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն «բռնատէրերու խմբակ»ին վերջին ներկայացուցիչին՝ Ռաֆայէլ Թրուհիլյոյի մօտ, որ արդէն ապաստան տուած էր նաեւ Արժանթինի նախկին բռնատէր Փէրոնին :

Քուպայի ազատագրիչ Ֆիտէլ Քասթրոյի ամէնէն մօտիկ գործակիցներէն մէկը, որ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի, Յունուար երկուքի գիշերը կը յայտարարէր ֆրանսական հեռատեսիլէն, որ Ֆիտէլ Քասթրօ քաղաքական որեւէ յաւակնութիւն չունի եւ շատ հաւանաբար Քուպայի մէջ ժողովրդական հանրապետութեան մը հաստատումէն վերջ պիտի ձեռնարկէ «բռնատէրերու խմբակ»ին վերջին ներկայացուցիչը վար առնելու գործին : Խօսքը անշուշտ Տոմինիքեան Հանրապետութեան տիրոջ՝ Ռաֆայէլ Թրուհիլյոյի մասին է :

Թ. Ա. Թ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՄԵՐ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ԴԷՄՔԸ՝ ՀԱՅԱԶԳԻ Ռ. ԱՍԱՔԻ

Մոլտավիոյ (Ռումանիա) մշակութային կեանքին մէջ, 19րդ դարուն տիրապետող դէմքը եղած է Կէորկի Ասաքի, որ իր աշխատակիցներուն կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած է :

Ռումէն բազմաթիւ գիտնականներ, ինչպէս Բ. Սիոն, Նիքոլա Եորկա եւ Է. Լովինէսքու նշած են, թէ Ասաքի հայ է ծագումով, իսկ իր ընտանիքը Ասաքիովիչ, Իսաքովիչ կամ Սահակեւիչ անուան տակ Լեհաստանի Կալիցիոյ շրջանի հայ ամէնէն երեւելի ընտանիքներէն մէկն է : Ֆրանսացի հանրածանօթ հայագէտ Ֆրետէրիք Մաքլեռ Իսաքովիչ ընտանիքին անունը կը յիշէ Լեհաստանի ծագումով հայ ընտանիքներու շարքին մէջ :

Կէորկի Ասաքի ծնած է 1788 Մարտ 1ին, Հերցա գիւղաքաղաքը : Հայրը՝ Լազար Ասաքիեւիչ 1795ին անցած է Լեհաստանի Լեմպերկ քաղաքը, ուր Կէորկի սկսած է դպրոց յաճախել : 1804ին, ի մասնաւորութեան տաքթորի տիտղոս ստացած է, իսկ տարի մը ետք ճարտարապետի ու ճարտարագէտի վկայական : Ասաքի իր ուսումը շարունակած է Վիէննայի եւ Հռոմի մէջ, ուսումնասիրելով նկարչութիւն, բարձրագոյն թուաբանութիւն, բանասիրութիւն եւն. :

Մոլտավիա վերադարձին ձեռնարկած է մշակութային գործունէութեան :

1813ին ճարտարագէտներու դասընթացք մը բացած է : 1834ին հիմնած է Մոլտավիոյ առաջին համալսարանը՝ Ակադեմիա Միհրիլիա անուամբ :

Ասաքի եղած է Մոլտավիոյ թատերական կեանքի հիմնադիրը : Իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Մոլտավիոյ գրական շարժման, գրելով հայրենասիրական բանաստեղծութիւններ : Հիմը դրած է պարբերական մամուլին եւ տասնեակ մը հանդէսներ հրատարակած է :

Մեռած է 1869 Դեկտ. 12ին :

Ասաքի վերակենդանացուցած է Մոլտավիոյ հայ գաղութը եւ ապահոված անոր՝ քաղաքական իրաւունք, դպրոցներ և տպարան :

Մեծանուն հայազգի գիտնականը եղած է լեզուագէտ, քաջ ծանօթ ըլլալով գերմաներէն, լեհերէն, լատիներէն, իտալերէն եւ այլ լեզուներու :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ամսագիր, Նոյեմբեր 1958, 212 Սթիւըրթ Սթրիթ, Պոսթըն, (Ամերիկա) :

«ԹԵՐԹԻՍ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԹԻՒԸ», յօդուածներու ժողովածու, 150 էջ, գրեց Շահան Շահնուր, (1931 – 39) վերամշակուած հեղինակին կողմէ : Հրատարակութիւն 1958, Պէյրութ, տպարան՝ Սեւան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (324)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

— Այդ շղթայի ձայնն է, — հանդստացրեց ինձ տէր հայրը, ժպտալով :

— Ի՞նչ շղթայ :

— Նայեցէ՛ք :

Ես նայեցի դէպի տէր հօր ցոյց տուած կողմը : Այնտեղ պառկած էր նրա որդին, եւ մի տարօրինակ դատապարտեալի նման, նրա ոտքերից մէկը կապած էր բաւական հաստ շղթայի ծայրին, որի միւս ծայրը անց էր կացրած պատի միջով, ո՞ւր էր տարած, չէր երեւում : Քնի մէջ նա շարժեց ոտը եւ շղթայի շաչիւնը աղմուկ բարձրացրեց :

— Այդ ի՞նչ բան է, — հարցրի զարմանալով :

Տէր հայրը բացատրեց այդ խորհրդաւոր ոտնակապի նշանակութիւնը : Պատի միւս կողմում, ասաց նա, ախոռատունն է, որտեղ կապած է նրա որդու ձիու երկաթ – շղթայի միւս ծայրը պատի միջով տարած է ախոռատունը եւ կցած է ձիու երկաթեայ ոտնակապի հետ, որը ամրացրած է նոյնպէս երկաթեայ փականքներով :

— Ինչո՞ւ համար :

— Նրա համար, որ եթէ ձին տանելու լինեն, շղթան կը ձգուի եւ տէրը կը զարթնէ :

— Բայց գողը կարող է այնպէս զգուշութեամբ կտրել ձիու ոտնակապը, որ ձեր որդին ոչինչ չի զգայ :

— Այդ դժուար է, շատ դժուար է :

— Մի՞թէ դեռ եւս գողութիւններ են լինում :

— Լաւ ձիու գողութիւնը՝ տակաւին հին սովորութեամբ՝ մեր կողմերում յանցանք չէ համարւում, այլ համարւում է մի տեսակ քաջութիւն, ճարպիկութիւն, եւ ամօթը վերաբերւում է ոչ այնքան գողին, որքան ձիու տիրոջը, որ գողանալ է տալիս : Այդ խայտառակութիւնից ազատ մնալու համար՝ որդիս իր ոտը կապել է ձիու ոտին :

Զնայելով մեր այն օրուան դժուարին ճանապարհորդութեանը, չնայելով իմ սաստիկ յոգնածութեանը եւ չնայելով, որ գիշերի կէսից անցել էր, բայց ես քընելու եւ հանգստանալու կարիք չէի ըզգում : Պատրաստ էի ամբողջ գիշերը անցկացնել մինչեւ անգամ ամենադատարկ խօսակցութիւններով, միայն թէ կարելի լինէր սպաննել ժամանակը, մինչեւ կը լուսանար, մինչեւ կը տեսնէի նրան՛... Բայց տէր հայրը իմ հանգստանալու մասին էր մտածում :

Իմ անկողինը արդէն պատրաստ էր. հանուեցայ, մտայ տեղերիս մէջ : բարձերի մօտ դրած էր երկու անօթ, մէկը լի ջրով, միւսը լի գինով, որ եթէ գիշերը ծարաւ էի, որից որ կամենայի՝ նրանով ծարաւս կտրէի : Իմ կշտին անկողին մտաւ տէր հայրը : Նա էլ ինձ նման երկար անքուն մնաց : Բայց նրա անքնութեան պատճառը բոլորովին այլ էր. նա անկողնի մէջ աղօթում էր. ամբողջ «Եկեսցէն» պէտք է վերջացնէր, յետոյ քնէր :

Ես մաքով յափշտակուած էի դէպի դպրոցը եւ դէպի նրան կից երկու սենեակները : Այնտեղ եւս երկու անձինք անպատճառ անքուն կը լինէին, — Ասլանը եւ վարժապետը : Նրանք կը նստէին, նրանք կը խօսէին մինչեւ լոյս : Ախ, որքան ախորժելի կը լինէր ինձ լսել նրանց խօսակցութիւնը, նայել նրանց վրայ եւ հիանալ : Նա դիտմամբ ընտրեց Ասլանին. նա՛ կամեցաւ առանձնանալ նրա հետ :

Ինչու ինձ եւս իր հետ չտարաւ : Մի՞թէ տակաւին նա ինձ անարժան էր համարում իրանց հասարակութեանը : Մի՞թէ դեռ եւս այնքան անփորձ էի, որ չէի կարող մասնակցել նրանց խորհուրդներին : Ինչ էլ որ լինէր նրա կարծիքը իմ մասին, այնու ամենայնիւ, ես աչքի տակը պարզ նկատում էի, որ նա տակաւին սիրում է ինձ : Որքան կարօտով նայում էր իմ վրայ, որքան դժուարութեամբ զըսպում էր իրան, մի գուցէ դէմքի մի անզգոյշ ցնցումը մատնէր իրան... Ո՞վ կը մտածէր հանդիպել նրան այդ լեռնային խլութեան մէջ : Ինչո՞ւ Ասլանը առաջուց ոչինչ չասաց ինձ, ինչո՞ւ չնախապատրաստեց այդ ուրախալի տեսակցութեան համար : Գուցէ ես այնքան անխոհեմ լինէի, գուցէ իմ զգացմունքները զսպել չը կարողանայի, եւ երբ նիզակը ձեռին՝ վեհանձնաբար ներս մտաւ նա ուխի սենեակը, ես նետուէի նրա գիրկը եւ սեղմէի կուրծքիս վրայ թանկագին բարեկամիս : Ես խօ դրանով շատ բան կը փչացնէի... ես խօ կը մերկացնէի նրան ...

Որքան փոխուել էր նա, որքան այլակերպուել էր... Ես հազիւ կարողացայ ճանաչել : Փոխուել էր ամէն ինչ, որ արտաքին էր, — հագուստը, մազերը, սանտրուածքի ձեւը, մինչեւ անգամ ձայնը, բարբառը : Անփոփոխ պահպանուել էր նրա մէջ նախկին ջերմ, սիրող սիրտը, որի մէջ ամէն մի թշուառի համար անսահման գութ, անսահման կարեկցութիւն կար : Որքան զօրեղ եւ կախարդիչ էր նրա ազդեցութիւնը գիւղացիների վրայ, որքան յարգանքով էին վերաբերւում դէպի նա :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախմբ. Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը իր ժրաջան անդամներէն Յովհ. Գասպարեանի մահուան առթիւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր կնոջ եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ եղբօրը, զաւակներուն եւ բոլոր ազգականներուն:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլի օգնութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Պ. Պ. Հայկ Գրիգորեան տասը հազար ֆրանք, Պ. Զաքրեան եւ Ս. Յովհաննէսեան երեք հազարական ֆրանք:

Տիկին Էլոսեան, Պ. Շահինեան եւ Տէր եւ Տիկին Արապեան երկու հազարական ֆրանք, Պ. Սարգիսեան (Իսի լէ Մուլինօ) 2500 ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Ասլանեան, Տիկին Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Տքթ. Զատիկեան, Տիկին Սերոբեան, Տամլամեան վաճառատուն, Տօքթ. Եուսուֆեան, Պ. Պ. Օ. Դարբինեան, Կիւլլիւճեան, Գարաճա, Տիկին Բարեկամեան, Էմրէնեան, Տէր եւ Տիկին Եաղճեան, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան հազարական ֆրանք:

Տիկին Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Մայիսեան, Տիկին Բարատեան, Տէր եւ Տիկին Բարատեան, Օր. Սուլթանեան, Պ. Տէր Խաչատուրեան, Պ. Վարդանօֆ եւ Պ. Վարդանեան 500ական ֆրանք:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ալֆորվիլի Ազգ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները զանազան առիթներով.—

Պ. Օննիկ Եէկէնեան երկու հազար ֆր., Օր. Արշալոյս Եաղուպեան, Տիկին Բանիկեան 500ական, Պ. Քէօսէեան Սիմոն, Պ. Պ. Բալուլեան Պօղոս, Պապիկեան Կ. Աբրահամեան Կ., Բաղումեան Արշակ, Հէլվաճեան Արշամ հազարական ֆրանք, Գամէրեան Նշան 500, Մարաշլեան Հայկ (Մարսէյլէն) 5000, Կիւմիւշեան Խաչիկ հինգ հարիւր, Պօրզաղեան Ե. 500, Գալըպճեան Յակոբ (Էքս լէ Պէնէն), Ոմն, Տիկ. Ծաղիկ Զամաստեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Տարօնեան հազարական ֆրանք, (Ողբացեալ Լեւոն Մոզեանի մահուան առթիւ) Պ. Ս. Ժօհաննէսեան (Նըվէրէն) հինգ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Նորհատեան երկու հազար, (իրենց զաւկին՝ Փիէրի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ) Պ. Մուրատեան Կ. հինգ հարիւր, Պ. Հրանտ Պալեան 2500, (իր ապաքինման առթիւ) Պ. Ինճէեան Յակոբ 500, Գ. Կիւլպէնկեան հիմնադրամ 148.000:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ"Ը

Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը», Յունուար 8ին, ժամը 15-18, Սոսիէթէ Սավանթի թատերասրահին մէջ, 28 Րիւ Սէրփանթ, մեթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէոն:

Գեղարուեստ. բաժնին կը մասնակցին.—

Ց. Կ. Խաչի Իսիի վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Ս. Բաջեանի:

Կը ներկայացուի ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ: Պերճ Պառաւեանի եւ Ժիրայր Պալանչեանի կողմէ:

Տրամախօսութիւն Առնուվիլի «Անարատ Յղութեան» վարժարանի աշակերտներով:

Արտասանութիւն Օր. Անժէլ Գաքոյեանէ: Պար Օր. Թերէզ Քէօշկէրեանէ եւ փոքրիկներ Արմենուհի Պագըրճեանէ եւ Ազնիւ Քէօշկէրեանէ:

Ջութակ Նահապետեան քոյրերու կողմէ: Փոքրիկն Արմէն Խաչիկեան իր զուարթ երգերով եւ իր հեղինակած արտասանութիւններով:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Ծանօթ.— Առնուվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը երկուքին Պ. Նիկողոսեանի խանութին առջեւէն:

— Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 2.30ին Փլաս Գառնոյէն:

— Շավիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը երկուքին Փուէնթ տը Շավիլէն:

Իսիի օթօքարը կը մեկնի ժամը 2.30ին Խրիմեան ղպրոցէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Սարգիս Տէրմանեանի ընտանիքի առողջութեան՝ վերադարձին առթիւ, Ամերիկայէն Տէր եւ Տիկին Արամ Թաթուլեան եւ Մակարեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէրմանեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք:

Լիոնի Եկեղեց. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Այրի Տիկին Վեհանոյշ Բաղումեան իր ամուսնոյն հանգուցեալ Կարապետ Բաղումեանի հոգւոյն համար հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սէթեան փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Վիքթորի Ջիրէքեանի մահուան առթիւ հազար ֆրանք:

ՏՕՆԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղի տօնական օրերու խնջոյքը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Հայր Պապեան մոգական լապտերով պիտի ցուցադրէ «Անուշ»ի թատերգութեան ֆիլմը: Նոյն ատեն տեղի պիտի ունենայ ծախուած քարդերու վիճակահանութիւնը:

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի հայ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս բարենպատակ ձեռնարկը:

Սրահը ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտ, ժամերգ. ժամը 8.30, երեկ. ժամերգ. եւ Ս. պատարագ երկսեռ խումբով, ժամը 4.30:

11 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով, Ջրօրհնէք, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի, ժամը 8 - 12:

× Էջմիածինէն ստացուած է Վազգէն Ա. Հայրապետ Հայոց պատկերազարդ տարեցոյց հատորը: Դիմել եկեղեցի:

×

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

11 Յունուար, Կիրակի,— Ջ. օր Ծննդեան, սկիզբ առաւօտուն արարողութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասին, Ջրօրհնէքի դաշն արարողութիւնք ժամը 11.30ին, Ոմ զարմանալին պիտի երգուի երկսեռ խումբով:

13 Յունուար, Երեքշաբթի.— Ութօրէք Ծննդեան, արարողութիւնք առաւօտեան ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին:

18 Յունուար, Կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Ջամպազեանի որոշ կտակին:

×

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Ս. Ծննդեան տօներու առթիւ.—

Շաբաթ, Ճրագալոյց երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը հինգին: Ս. պատարագ ժամը վեցին:

Կիրակի, Ս. Ծնունդ, առաւօտեան ժամը 7.30ին, Ս. պատարագ տասնին, քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11.30ին:

Երգեցողութիւնք կը կատարուին Ս. եկեղեցւոյս երկսեռ դպրաց դասու կողմէ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի եւ ղեկավարութեամբ Օր. Սիգան Պօյաճեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ց. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 11ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամներ:

Մուտքը ազատ է:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ «ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ց. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Սոլիտէո Բոէքի» սրահը, 24 Րիւ Տինուար:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Կը մասնակցի Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը:

Երգեր, արտասանութիւններ եւ «Անոյշ»ի տեսարանէն պատկեր մը:

Ջանազան պարեր եւ հունգարական պար մը, նաեւ երգախառն կենդանի պատկեր մը «Մայր Հայաստան»

Կը խօսի Ընկերուհի Ա. Սիպեան (Կրընոպլէն):

Հայկական Կաղանդ պապան նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ, ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն:

Մուտքը ազատ է:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՇԱՒԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կաղանդի հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ եկեղեցիին կից սրահին մէջ, ժամը 8.30ին:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր թաղեցիները:

Մուտքը ազատ է:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 9 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8389 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4190

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ՍԵՄԻՆ

Հանրապետութեան նախագահի բարձր պաշտօնին ձեռնարկելէ առաջ, Զօրավար Տը Կոլ տենդոտ աշխատանքի լծեց կառավարութիւնը, որ քանի մը շաբթուան ընթացքին հարիւրաւոր նոր հրովարտակներ եւ հրամանագիրներ քուէարկեց:

Հիմնական փոփոխութեանց ենթարկուեցան չորրորդ հանրապետութեան բազմաթիւ օրէնքները:

Զօրավար – վարչապետը առաւելագոյն չափով օգտագործեց լիազօրութեան իրաւունքը, զոր տուած էր Ազգային ժողովին՝ անոր լուծումէն առաջ:

Այսքան օրէնքներ քուէարկելու համար խորհրդարանը տարիներով պիտի վիճաբանէր եւ ժամավաճառ ըլլար:

Կառավարութիւնը ամէն մէկ նիւթի ուսումնասիրութիւնը յանձնեց մասնագէտներու, որոնց խորհուրդները առնելէ ետք, վարչական կարգով վճռական որոշումներ տուաւ եւ զանոնք հրատարակեց պաշտօնաթերթին մէջ:

Այսպէս ուրեմն, հինգերորդ հանրապետութիւնը պիտի ղեկավարուի նոր Սահմանադրութեամբ եւ նոր օրէնքներով:

Հանրապետութեան Նախագահը իր լայն իրաւասութիւններով գործադիր իշխանութեան ղեկը կը պահէ իր ձեռքին մէջ:

Նորընտիր ազգային ժողովին կազմը երաշխիք մըն է գործիչին տեւականութեան:

Նոր կառավարութիւնը իրեն հետ ունենալով խորհրդարանի ստուար մեծամասնութեան աջակցութիւնը, պիտի կրնայ առանց արգելքի գործադրել նոր օրէնքները:

Ազգային ժողովի 546 երեսփոխաններէն առնուազն երեք չորրորդը կողմնակից են կառավարութեան կողքին:

Ամէնէն զօրաւոր խմբակցութիւնն է «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան»ը՝ իր 188 աթոռներով: Յետոյ կուգան Անկախները՝ 120 հոգի: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել Ալժերիոյ 67 երեսփոխաններն ու երեսուն զանազան պահպանողականներ:

Անհաւանական չէ նաեւ, որ ժողովրդական Հանրապետականները մասնակցին նոր կառավարութեան:

Դուրս կը մնան ընկերվարականներն ու համայնավարները, իբրեւ ընդդիմադիր:

Համայնավարները չորրորդ հանրապետութեան բոլոր խորհրդարաններուն մէջ մնացած էին ընդդիմադիրի դիրքին վրայ:

Վերջին ընտրութեանց մէջ ամէնէն աւելի տուժողներն եղան: Նոր ազգային ժողովին մէջ տասը աթոռ միայն ունին՝ 145ի փոխարէն: Կորուստը բարոյական չէ միայն, այլ նաեւ նիւթական: Համայնավար կուսակցութեան գանձը ամսական քառասուն միլիոն կը կորսնցնէ այժմ:

Տարբեր է ընկերվարականներու պարագան:

Անոնք գործօն մասնակցութիւն բերին ազատագրութենէն ի վեր եկող – գրեթէ բոլոր կառավարութեանց, բացի կարճ շրջանէ մը՝ երբ ընդդիմադիր դարձան: Պահ մը զուտ ընկերվարական կառավարութիւն կազմեցին: Իսկ 1956 Յունուար 2ի ընտրութիւններէն վերջ դարձան կացութեան իրաւարարը:

Իսկ մայիսեան դէպքերէն վերջ կանգնեցան Զօր. Տը Կոլի կողքին՝ Հանրապետութիւնն ու ժողովրդական վարչաձեւը փրկելու համար: Նոր Սահմանադրութեան եւ Զօրավարին քաղաքականութեան ի նպաստ քուէարկեցին:

Սակայն անոնք ալ պարտուեցան՝ 87ի փոխարէն 40 աթոռ միայն շահելով:

Հետեւողական ըլլալու համար ցարդ իրենց ընդգրկած քաղաքականութեան, ընկերվարականները պէտք է իրենց մասնակցութիւնը բերէին նոր կառավարութեան: Սակայն վերջին շաբաթներու ընթացքին դահլիճին քուէարկած կարգ մը օրէնքները պատճառ դարձան փոխելու իրենց քաղաքականութիւնը:

Հակառակ Զօրավար Տը Կոլի բուռն փափաքին եւ թախանձանքներուն, հաւանական չէ, որ Ֆիւթոյի ընկերվարական համախոհները մասնակցութեան ի նպաստ որոշում տան:

Օրինապահ ընդդիմադիրի դեր մը պիտի վիճակի ընկերվարական կուսակցութեան, պաշտպանելու համար աշխատաւոր զանգուածներու շահերը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԻՔՍԸՆ.— ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ՍԱԿԱՐԿՈՂՆԵՐ ԵՆ
ՄԻԿՈՅԵԱՆ.— ԱՅԴ ՀԱՅԵՐԸ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԵՆ

×

ՀԱՅ ՄԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱՐԻՆԷ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ԽՈՐՀՐԴ. ԴԵՍՊԱՆԸ

×

Մամուլ, ձայնասփիւռ կը շարունակեն մեծագոյն տեղը նուիրել Անաստաս Միկոյեանի ճամբորդութեան: Ընդհանուր այս լաւատեսութիւն կը տիրէ բոլոր շրջանակներուն մէջ եւ կը կարծուի որ Միկոյեան նոր առաջարկներ ունի Պերլինի շուրջ բայց մէջտեղ պիտի չհանէ Այզընհաուըրը տեսնելէ առաջ:

Չորեքշաբթի օր Միկոյեան տեսակցութիւն ունեցած է ամերիկեան ընկերակցութիւններու պարագլուխներու հետ զանոնք հրաւիրելով Խ. Միութիւն.— «Ձեզի կը հրաւիրեմ Խ. Միութիւն ուր կրնաք ձեր ուզածին պէս ճամբորդել եւ այցելել մեր բանտերը եւ արգելարանները»:

Միկոյեան նոյն օրը հիւրն էր ամերիկացի ծանօթ միլիոնատէր Սայրըս Իթընի: Մինչ Իթըն եւ իր բարեկամները ջերմ ընդունելութիւն մը պատրաստած էին Խ. Միութեան փոխ վարչապետին, բազմաթիւ ցուցարարներ մեծ ցուցատախտակներով կը փորձէին խանգարել ընդունելութիւնը: Ցուցատախտակներուն վրայ գրուած կային զանազան մեղադրանքներ, ինչպէս.— «Ձեր ձեռքերը կարմիր են, Միկոյեան, ռուսական արիւնով» կամ «Միկոյեան տունդ գնա՛ եւ Սայրըս Իթընն ալ հետդ տար»:

Այս ցոյցերը կազմակերպողներն էին լեհ, հունգարացի, ուքրանիացի տարագիրներ: Ողջոյնի իր ճառին մէջ Իթըն շեշտեց.— պէտք է ծափահարել Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան փոխ – այցելութիւնները, աշխարհի երկու ամէնէն զօրաւոր երկիրները: Ա. Միկոյեան պատասխանեց.— Խրուշչեւ շատ լաւ տպաւորուած է ձենէ եւ խնդրեց որ ձեր ձեռքը սեղմեմ իր կողմէ: Խաղաղութիւն եւ բարեկամութիւն կ'ուզէք, մենք ալ, ամէն մէկս կրնանք պահել մեր տեսակէտները դրամատիրութեան եւ ընկերվարութեան վրայ, բայց խաղաղութեան մէջ բարեկամ ըլլանք»:

Իր ճամբորդութեան ընթացքին, Միկոյեանի կ'ընկերանան իր տղան՝ Սերժ, Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը՝ Մենշիկով եւ հինգ ուրիշ անձնաւորութիւններ: Այս առթիւ «Փարի – Փրէս»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը կը հաղորդէ որ մօտ ատենէն Մենշիկով պիտի փոխարինուի հայ դիւանագէտի մը կողմէ:

Միկոյեան պատմած է որ առջի օր Նիքսընի հետ տեսնուած ժամանակ, այս վերջինը, բնիկ Քալիֆորնիացի, ըսած է Միկոյեանին.— Քալիֆորնիա ապրող Հայերը սակարկողի համբաւ ունին: Միկոյեան անմիջապէս պատասխանած է. լայն ժպիտով մը.— Անոնք անպայման ամերիկեան դպրոց տեսած Հայեր են...:

Քաղաքական լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն որ Միկոյեանի գլխաւոր նպատակն է առաջին առթիւ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել: Կը կարծուի նաեւ թէ ան «ժպտադէմ քաղաքականութեամբ» մեծերու ժողով մը կը պատրաստէ որուն այնքան ալ դէմ չեն Ուաշինկթընի մէջ:

Համաձայն կարգ մը զրոյցներու կը կարծուի թէ ամերիկեան բարձրագոյն անձնաւորութիւն մը կրնայ մօտերս Մոսկուա երթալ, կրկնուած անունը անշուշտ փոխ-նախագահ՝ Նիքսընի անունն է: Երբ այս մասին լրագրողները հարց տուած են թէ ճի՞շդ է այս լուրը, Միկոյեան պատասխանած է թէ իր կառավարութիւնը նպաստաւոր է նման այցելութիւններու եւ աւելցուցած.— Ըսի Նիքսընին որ ես լաւ ընդունելութիւն գտայ Ամերիկա, ուրեմն եթէ մէկն ալ իր կարգին Խ. Միութիւն գալ կ'ուզէ, լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ»:

Երբ Միկոյեանի հարց տուած են թէ Խ. Միութիւնը միտք չունի՞ իր դիրքը փոխելու Պերլինի հարցին առթիւ, պատասխանած է.— Ինչո՞ւ փոխել քաղաքականութիւն մը երբ ան լաւ է»:

Նոյն հարցին շուրջ ամերիկեան ճարտարարուեստական կազմակերպութեան փոխ – նախագահը՝ Ճէմս Քարէ որ ճաշ մը տուած էր Միկոյեանի ի պատիւ ըսաւ որ անկեղծ խօսակցութենէ մը ետք իր տպաւորութիւնը այն է թէ Միկոյեան իբրեւ «վերջնագիր» չի նկատեր Պերլինի

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՉԸՐՉԻԼ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Երկու տարիէ ի վեր առաջին անգամ խօսելով, Անգլիոյ նախկին վարչապետ Չըրչիլ Վուտֆորտի մէջ յայտարարեց թէ թեկնածու է երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութեանց: Զօր. Տը Կոլի մասին խօսելէ ետք «իր հին բարեկամը եւ գործակիցը՝ պատերազմի ընթացքին, որ ներկայիս կը նախագահէ իր մեծ երկրին», Չըրչիլ անդրադարձաւ Եւրոպայի ներկայ կացութեան.— «Զօր. Տը Կոլ եւ Տոքթ. Ատընաուըր երկու իմաստուն եւ զօրաւոր առաջնորդներն են իրենց երկիրներուն եւ անկեղծ բարեկամները՝ Անգլիոյ»:

Ապա փոխանակութեան շուկայի կնճռոտ հարցին մէջ սըր Ուինսթըն ուրախութեամբ արտայայտուեցաւ ֆրանքօ-գերմանական գործակցութեան.— «12 տարի առաջ յոյս կը յայտնէի որ Ֆրանսա յաջողէր Գերմանիան միացնել եւրոպական հասարակապետութեան: Ուրախ եմ տեսնելով ֆրանքօ-գերմանական բարեկամական կապերու սերտացումը եւ վստահ եմ թէ Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգները պիտի շարունակեն օգնել անոնց»:

Իր ճառին մէջ արագ ակնարկ մը նետեց միջազգային ներկայ կացութեան վրայ եւ բազմաթիւ առիթներով խօսեցաւ երեսփոխանական ընտրութեանց շուրջ, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ ծերունի դիւանագէտը քաղաքական ասպարէզէն հրաժարելու նպատակ չունի:

Միւս կողմէ, Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակները կը յայտարարեն թէ աշունէն առաջ երեսփոխանական ընտրութեանց հարց չի կրնար ըլլալ Անգլիոյ մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ դարձեալ սկսաւ ռմբակոծել Քեմոյ կղզին եւ ազգայնականները պատասխանեցին. մօտ երկու ժամ կատաղի ռմբակոծումներ եղան երկու կողմերէն ալ հաւասարապէս: Համայնավարները 30.000 ռումբ արձակեցին: Փէքինի ղեկավարներուն առած այս քայլը մեծ անհանգստութիւն մը չպատճառեց ազգայնականներուն, որոնք համոզուած են թէ համայնավարները միշտ պատրաստ են վերսկսելու իրենց ռմբակոծումները:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ հանդարտութիւնը հետզհետէ աւելի հաստատուն հիմերու վրայ կը դրուի, հակառակ անոր որ քանի մը անգամ յայտարարուեցաւ Ֆիտէլ Գասթրոյի ժամանումը Հաւանա, մինչեւ երէկ գիշեր յեղափոխութեան ղեկավարը տակաւին մայրաքաղաք չէր հասած: Միւս կողմէ Սանթիակօ Տը Քուպայի մէջ բարձրաստիճան տասը զինուորականներ, որոնք կը կռուէին ըմբոստներուն դէմ՝ բանակի շարքերուն մէջ, գնդակահարուած են: Այս վերջիններուն մէջ կը գտնուի գնդապետ Լիմժիւս, որ Սանթիակոյի մէջ ապստամբներուն դէմ կռուող զօրաբաժինին հրամանատարն էր:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն գոհ չէ մարեշալ Բուլկանինի ինքնամբաստանութենէն, եւ կը պահանջէ որ նոր բացատրութիւններ տայ Մալենկով – Մոլոթով Գականովիչ – Շեփիլով «հակակուսակցական խմբակ»ի գործունէութեան շուրջ, քանի որ մարեշալը յայտարարեց թէ ինք գլխաւոր ղեկավարն էր այդ խմբակին:

ԻՐԱՔԻ վարչապետ զօր. Քասիմ յայտարարեց թէ բանակին մէջ նոր զօրաբաժին մը կազմուած է, բոլորովին արդիական կարգաւորքով եւ աւելցուց թէ ծրագրուած է իրաքեան բանակը ամբողջութեամբ վերակազմակերպել, արդիական զէնքերով:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Իտալիոյ վարչապետ Ֆանֆանի վերջին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Նասրի հետ՝ մշակութային, առեւտրական եւ տնտեսական հարցերու շուրջ: Միւս կողմէ եգիպտական ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Նասր ընդունած է Ֆանֆանի հրաւէրը, եւ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Իտալիա:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նախագահական ընտրութեանց ձախողած թեկնածու Զօր. Տելկատօ զինուորական համագումարէն զրկուեցաւ, բայց նկատի ունենալով իր մատուցած ծառայութիւնները՝ կառավարութիւնը զայն չզրկեց զօրավարի տիտղոսէն:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ 1958ի ընթացքին 4300 օտարականներ ապաստան խնդրած են, իբրեւ քաղաքական տարագիր. այս օտարականներուն մեծ մասը Եուկոսլաւ, Հունգար եւ Պուլկար փախստականներ են:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Վարչապետ Պէն Կուրիոն որոշած է իսրայէլեան գիտութեանց եւ գրականութեան ակադեմիա մը հիմնել Երուսաղէմի մէջ: Այս ուղղութեամբ ծրագիր մը պատրաստուած է արդէն եւ մօտ ատենէն պիտի ձեռնարկուի ակադեմիայի շէնքերուն շինութեան:

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՕՅԻ մայրաքաղաքին մէջ կացութիւնը հանդարտած է, թէեւ փոքր միջադէպեր կը պատահին տակաւին. կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Ապաքոյի ըմբոստներու պարագլուխ Քասավուպու ձերբակալուած եւ բանտ առաջնորդուած է:

ԻՏԱԼԻՈՅ նաւային ընկերութեանց պաշտօնեաները 24 ժամուան գործադուլ մը ըրին, բողոքելու համար անցեալ Նոյեմբերին գործադուլ կատարած բանուորներու դէմ մեծ ընկերութիւններու ձեռք առած միջոցներուն:

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ
ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 1958Ի ՇՐՋԱՆԻՆ

Ա.

Բաւական դժուար է ներկայացնել 1958 տարուան գրական համայնապատկերը, որովհետեւ մէկ շրջանի մը կամ երկրի մը մէջ կեդրոնացած չէ մեր արդի արեւմտահայ գրականութիւնը։

Ինչպէս նախորդ տարիները, 1958ին ալ գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, մեր մամուլը աւելի կամ պակաս չափով գործօն դեր մը կատարեց։ Օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր եւ հանդէսներ շարունակեցին իրենց հրատարակութիւնը։ Մասնաւորաբար գիրքեր եւս լոյս տեսան, բայց թէ որակով եւ թէ քանակով ո՛չ նախորդ տարիներուն համեմատութեամբ։

Դժուար է ներկայացնել, որովհետեւ գրական կամ լրագրական մէկ շրջան կամ մէկ կեդրոն չունինք ներկայիս։ Տարիներ առաջ երկու կեդրոն ունէինք Պոլսահայ եւ Թիֆլիսահայ գրականութիւններ, ուրիշ խօսքով, արեւմտահայ եւ արեւելահայ, ամէն մէկն իր մամուլով եւ հրատարակութիւններով։ Ներկայիս՝ արեւմտահայ գրականութիւնը բազմաթիւ կեդրոններ ունի։ Այնպէս որ չենք կրնար կեդրոնանալ մէկ շրջանի վաստակով եւ անխուսափելի կերպով մեր ուշադրութենէն վրիպած կամ անտեսուած երկասիրութիւններ չեն մտներ տարուան մեր հաշուեյարդարին մէջ։ Այդ տեսակէտով համայնապատկեր բացատրութիւնն ալ պիտի դառնայ միակողմանի։

Մեր խորհրդածութիւններուն առարկայ պիտի դառնան այն հեղինակներն ու գործերը, որոնք 1958ի ընթացքին՝ մեր նկատողութեան ենթարկուեցան։

Կայ ուրիշ պարագայ մըն ալ։ Կարելի չէ ժխտել որ գրականութեան եւ արուեստի մարդերուն մէջ հեղինակներուն քաղաքական տարակարծութիւնները, իրենց ժխտական դերը կը խաղան գրողներուն իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւններուն մէջ։ Մէկ ճակատին կողմէ գնահատուած, փառաբանուած ու ներկայացուած հեղինակ մը, կ'անտեսուի միւս ճակատին կողմէ։ Մեր մէջ քիչ մը աւելի չեշտուած է այս բացասական գիծը դժբախտաբար, յաճախ ուրացումի աստիճան։

Քանի մը ուրիշ հարցեր ալ կ'իյնան այս ընդհանուր խորհրդածութիւններու շարքին մէջ։ Ֆրանսահայ եւ Ամերիկահայ գրական նոր սերունդ չունեցանք, եւ այլ եւս պիտի չունենանք։ Նախորդ սերունդէն են արտադրողները։ Այս տեսակէտով բազմաթիւ ձեռագիրներ կը պահուին տակաւին գզրոցներու մէջ։ Շատ քիչ ձեռագիրներ լոյս տեսան։ Եւ այդ քիչն ալ չի ներկայացներ բացառիկ արժէքով, որակով ու արուեստով նշանակելի գրական յաղթանակ մը։ Հայ ստեղծագործ միտքը ինքզինքը կը կրկնէ։ Գրական նորութիւններ չղիմաւորեցինք 1958 տարուան ընթացքին։ Յաճախ կը գանգատինք թէ գիրքեր չեն վաճառուիր։ Այս գանգատը ճիշդ չէ անշուշտ մօտաւոր արեւելքի հրատարակչական ձեռնարկներուն համար, ուր տակաւին հայ ընթերցողներ ունինք։ Հայ ընտանիքներ գիրքը կը փնտռեն։ Եւ յաճախ կը լսենք թէ ամիսներու ընթացքին նոր հրատարակութիւնները կը սպառեն արդէն։

Քանի քանի անգամներ հրատարակչականներ կազմելու ծրագիրներ մշակուեցան ու ձեռնարկներ եղան, բայց միշտ չիրականացան։ Յանդուգն անհատներ եւ հաւաքականութիւններ մասամբ իրականացուցին այդ ծրագիրը։

Այս ընդհանուր խորհրդածութիւններէն ետք, փորձենք պատկերացնել արեւմտահայ գրականութեան արդի վիճակը, բանաստեղծական, վիպական, պատմական արտադրութիւններով։

×

Բանաստեղծական.— Գրական այս սեռը միշտ գերազանցող եղած է, հակառակ անոր որ քիչ ընթերցողներ հաւատարիմ մնացած են։ Աւելի շատ կը փնտռուին ու կարդացուին այն հեղինակները, որոնք արդէն դասական կը նկատուին, Պետրոս Դուրեան, Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Վ. Տէրեան, Միսաք Մեծարենց, Վ. Թէքէեան, եւ որոնց նոր տպագրութիւնները սիրով կը վերհրատարակուին հրատարակիչներու կողմէ։

1958ին ունեցանք Համաստեղի «Աղօթարան»ը ինչպէս խորագիրը կը յայտնէ, լոյսին, արեգակին, բնութեան յաւիտենական երգին հետ, գերագոյն ուժին փառաբանութիւնն է։ Գեղեցիկ քերթուած մըն է արձակով ներկայացուած, հովուերգութիւն մը նաեւ հաւատքին ու բարութեան նուիրուած։

Մ. Իշխանի վերջին տաղարանին տիտղոսն է «Ողջո՜յն Քեզ, Կեանք»։ Երկու վէպերէ ետք, անգամ մը եւս Քնարը ձեռք առաւ Մ. Իշխան, որ կը յիշեցնէ Համաստեղի քերթողագիրքը, այլասիրութեան, բնութենապաշտութեան ու կեանքին նուիրելու համար իր լաւատես երգերը։

Յ. Գեղարդի «Լիբանանեան Համանուագ»ը գրեթէ նոյն ներշնչումներով կը ներկայանայ մեզի, բնութեան տարրերուն ոգեկոչումը կը գտնէք, շատ սեղմ բայց հարազատ ու ջերմ տողերու մէջ։

Դժբախտ հեղինակի մը վերջին աղաղակը կը ներկայացնէ ողբացեալ Արմէն Անոյշի «Երկիր Խոովքի»ն։ Սիրոյ քնքուշ ու երազային բառերուն հետ, կռիւին ու պայքարին, յաղթութեան ու մահուան ըմբոստ բառերն ալ ունի հեղինակը։ Ան կ'երգէ նաեւ մեր մշակոյթի վարպետները, երբ անոր բառերը կը դառնան մարդկային, սիրելի ու մտերիմ։

Այս հարազատ, արուեստին նուիրուած տաղարաններուն քով անհարազատ ու արուեստակեալ ձայներ ալ կը լսուին դժբախտաբար, որոնք հեռաւոր Պարսկահայութեան կուրծքէն կը լսուին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայ բանաստեղծներէն, որոնք ներշնչումի բնական ուղիները լքած, խորհրդապաշտութեան իրենց տուրքը կը փորձեն տալ, դառնալով հեղինակները բռնաճիգ քերթողութեան մը։

Վիպական.— Աւելի շատ պատմուածքներու գրականութեան ուժ տրուած է մեր մէջ, քան թէ վէպերու։ Քանի մը տարին է վեր կը փորձուի նաեւ վէպը, բայց ոչ յաջողութեամբ։ Նշան Պէշիկթաշլեան իր երկու տասնեակ գիրքերէն ետք, 1958ին լոյս ընծայեց երկու վէպ, «Յիսուսի դիմանկարը», որ նախապէս իբրեւ թերթօն լոյս տեսաւ «Յուսաբեր» օրաթերթին մէջ։ Երկրորդը՝ «Տանկ» խորագրով, Ֆրանսահայ կեանքէ վէպ մը, «Ակօս» ամսագրին մէջ հրատարակուելէ ետք գրքի վերածուած։

Նշան Պէշիկթաշլեանի հինգերորդ պատմական վէպն է «Յիսուսի դիմանկարը», որուն նիւթը քաղուած է բազմաթիւ աղբիւրներէ եւ համադրուած այնպէս, ինչպէս կը պահանջէ այդ փափուկ եւ պատասխանատու նիւթը։ Պատմական նիւթերէ առնուած էին «Գր. Նարեկացի, Սմբատ Բ.», «Հրաշալուր պատմութիւն Բագրատունեաց», «Հրաշալուր պատմութիւն Ռուբէնեանց», «Վերջալոյսի Արծիւները». (Թատերախաղ) եւ վերջինը՝ «Յիսուսի դիմանկարը», որուն մէջ կը հանդիպինք էջերու, որոնք կը յիշեցնեն «Սիդոննան» եւ «Բապպին», բանաստեղծական ներշնչումով։ Հեղինակին երկրորդ հեղինակութեան տիտղոսն է «Տանկ», որ կազմուած է չորս բաժերու առաջին գիրքովը, «Տէրերու Ազատագրական Նոր Կուսակցութիւն»։ Փարիզահայ կեանքէ վէպ կը խորագրուի։ Բայց մեզի կը թուի թէ վէպի մը պայմանները չի լրացներ այս գործը։ «Տանկ» կուսակցութեան վարիչն է Հայկազ Թուրեան, իբրեւ գլխապետ մարդիկներու եւ ալբատամբապետ Քիւրտերու։ «Տանկ»ի մէջ կը գտնենք երկու դասախօսութիւն, որուն մէկը նուիրուած է Քիւրտերու եւ միւսը՝ Հայերու, իրենց բոլոր մանրամասնութիւններով։ Վերջաւորութեան կը գտնենք քրտական ապստամբութեան տեղեկատուութիւնը՝ թրքական աղբիւրներու համաձայն։ «Տանկ» կուսակցութիւնը կազմող ամէն մէկ անձը արկածախնդիր մըն է, բոլորն ալ բախտախնդիրներ։ Իսկ իրենց վարիչը՝ Հայկազ Թուրեան կատարեալ երազատես մը։

Վերջերս լոյս տեսաւ Կ. Փօլատեանի նոր վէպը, «Արծիւները անապատին մէջ»։ Այս՝ վէպին մասին ուրիշ առթիւ պիտի արտայայտուինք։

Այս գլուխին տակ կարելի է յիշել Արմէն Երկաթ բանաստեղծին վերջին երկասիրութիւնը, «Արձակ էջեր» (յուշագրութիւններ եւ պատմուածքներ)։ Գեղեցիկ արձակով մը իր պատմուածքներուն մէջ կը ներկայացնէ մեր ժողովրդական, համեստ դէմքերէն մէկ քանին։ Լաւատեսութեան՝ կրակով ու շունչով, նոյնիսկ ամէնէն ողբերգական պահերուն։ Ամէն առթիւ Արմէն Երկաթ լաւ պատմող է եւ նոյնիսկ աննշան մանրամասնութիւնները գիտէ հետաքրքրական դարձնել։

Պատմուածքներու հատորէ մը ետք, «Խաչին ճամբան», Մատթէոս Պէպէրեան վէպ մըն ալ տուաւ մեր գրականութեան «Կարմիր փոթորիկը»։ Անշուշտ վէպ մը նոյն արուեստով ու յաջողութեամբ դժուար է գլուխ հանել, քան պատմուածք մը կամ պատմուածքներ։ Այս է պատճառը որ նոյնիսկ Գրիգոր Զօհրապի պէս նորավիպագիր մը ձախողած է։ Իր «Անհետացած սերունդ մը» վէպին մէջ։

Պատմուածքներու հատոր մըն է նաեւ Զ. Մ. Որբունիի «Անձրեւոտ Օրեր»ը։ Վերջերս Պէյրութի մէջ Նշան հրատարակչատանին կողմէ լոյս տեսաւ նաեւ հեղինակին առաջին վէպը «Հալածուածները» շարքէն «Փորձը»։ Զ. Որբունի կը սիրէ խորասուզուիլ հոգեբանական նրբութիւններու մէջ, երեւան հանելու համար իր ընտրած դէմքերուն հոգին պատկերը, որքան անոնք թուին պարզ եւ խոնարհ հոգիներ, առանց մանուածապատ բարդութիւններու։

Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ
ՔԵՄՈՅ ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի մէջ հրատարակուած Ճոզէֆ Օլսոփի մէկ յօդուածէն կը քաղենք հետեւեալը։

Փարիզի մէջ վերջերս գումարուած Ատլանտեան Ուխտի ժողովը ցոյց տուաւ մէկ հարցի շուրջ բացարձակ միաձայնութիւն գոյացուց. այն՝ որ եթէ Պերլինի խնդրին մէջ տեղի տանք, բոլոր հարցերուն մէջ ալ ի վերջոյ պիտի տեղի տանք։ Ատլանտեան Ուխտի ամէնէն գլուխ եւ խոհեմ անդամներն իսկ որեւէ վերապահութիւն չունէին այս խնդրին վերաբերմամբ. ընդհակառակն։

Բայց եւ այնպէս, աչքառու հակասութիւն մը կայ Պերլինի հարցին հանդէպ Արեւմտեան ղեկավարներու վերաբերմունքին ու Խրուշչեւի վերաբերմունքին միջեւ։ Խրուշչեւի բոլոր յայտարարութիւնները, յուշագիրներն ու դանազան ընդունելութեանց ընթացքին Պերլինի մասին կատարած սպառնալիքները կարելի է խտացնել հետեւեալ երեք պարզ առաջարկութիւններուն մէջ։

Նախ՝ ազատ Պերլինը «քանսէր» մըն է խորհրդային արբանեակ կայսրութեան մարմնին վրայ, եւ այդ «քանսէր»ը պէտք է փճացուի։

Երկրորդ՝ «ոչ – ոք» (այսինքն՝ Արեւմուտքի մէջ ոչ ոք) հիւլէական պատերազմ պիտի ընէ Պերլինի համար։

Երրորդ՝ Խ. Միութիւնը պատրաստ է

ԱՆՈՒՆԸ

Ախ, հայրեր, հայրեր, ձեզ միշտ ահա այդպէս է թւում։ Թւում է, թէ միայն ձեզ է յուզում ձեր առաջին կամ նոր երեխայի աշխարհ գալը, դրա համար էլ դուք, Սուրէնի պէս հանդիստ ու անտարբեր, տուն էք զանգահարում.

— Տուն չեմ գալու։ Քնիր։ Ինձ չսպասես։

Սուրիկ, Սուրիկ, միամիտ երեխայ։ Դէ ի՞նչպէս կարող է տիկին Վարդուհին քնել, երբ ահա դու տանը չես։

— Տուն չեմ գալու։ Քնիր։ Ինձ չսպասես։

Այդպէս յաճախ ասում էր նաեւ Արմէնը, երբ ընկերներով որոշում էին գիշերը միասին անցկացնել։

Արմէնը։

Պատերազմը վերջացաւ եւ, ուրախութեան փոխարէն, իրենց տան աստիճաններով վերեւ բարձրացաւ տխրութիւնը, հասաւ իրենց դրանը եւ ուժեղ, խիստ ուժեղ ծեծեց այն։ Երբ Տիկին Վարդուհին բացեց դուռը, փոստատարը նրան յանձնեց Արմէնի սեւ թուղթը։

— Տուն չեմ գալու։ Քնիր։ Ինձ չսպասես։

Միթէ՞ այդ ասաց Արմէնի վերջին հայեացքը, վերջին ժպիտը, վերջին նամակի՝ «ամուր գրկում եւ համբուրում եմ» խօսքը։

Տարիներ են անցել այն օրից, դու մեծացել ես, ամուսնացել եւ երբեք էլ չես իմացել, սիրելի Սուրիկ, որ քո մայրը, Տիկին Վարդուհին գիշերները միշտ արթուն է լուսացրել իր Արմէնի նկարի առաջ, ահա այսպէս կանգնած, եւ միշտ էլ նրա վերադարձին ահա այսպէս սպասելիս։

Նորից հնչեց հեռախօսի զանգը։

— Մայրիկ, ես եմ, Սուրէնը։ Ներիր, եթէ քունդ խանգարեցի։

— Ասա, Սուրիկ ջան, լսում եմ։

— Ես երջանիկ եմ, մայրիկ, մենք տղայ ունեցանք։ Դու արդէն տատիկ ես։

— Կեանքը երկար լինի եւ երջանիկ։

Դողացող ձեռքերը, թէ այնտեղ, թէ այստեղ, հաղիւ վայր դրին խօսափողները։

Տիկին Վարդուհին փորձ չարեց նոյն իսկ զսպելու աչքերից հոսող արցունքները, եւ հենց այդպէս, լճացած աչքերով նայեց աւագ որդու նկարին։

Դու էլ այդպէս երջանկութեամբ կը լցնէիր մօրդ սիրտը, Արմէն, եթէ ողջ եւ առողջ վերադառնայիր ռազմաճակատից։ Դու գնացիր բանակ, եւ մայրդ քեզ ուղեկցող աղջիկների մէջ չիմացաւ նոյնիսկ թէ որ մէկն է գրաւել քեզ, դուցէ դու դեռ չէիր էլ սիրել։

Այ, եղբայրդ արդէն հայր դարձաւ, այն փոքրիկ, չարաճճի Սուրիկը, որի հետ սիրում էիր պահմտոցի խաղալ։

Սուրիկը։

Դէ, ի՞նչպէս կարող ես նրան այսուհետեւ Սուրիկ անուանել, երբ նա արդէն իր որդին ունի, իր անանուն երեխան։

Ինչո՞ւ անանուն, նա անուն կ'ունենայ։ Իսկապէս որ, ահա մի քանի օր անց, փոքրիկին կը բերեն տուն, եւ հարկ կը լինի նրան անունով կոչել։

Այ քեզ զարմանալի բան։ Ուրեմն նոր անո՞ւն կ'աւելանայ իրենց տանը, ինքը, որդու եւ հարսի հետ, կ'արտասանի ու կը սիրի՞ այդ անունը։

Դէ ի հարկ է, ի՞նչպէս կարող է մայրը չսիրել, չպաշտել իր թոռան, իր Սուրիկի որդու անունը։

Հետաքրքիր եւ սակայն, թէ ի՞նչպէս կ'անուանեն նրան, թէ ի՞նչ անուն...

— Արմէն, — տիկին Վարդուհին ինքն էլ չիմացաւ թէ ինչպէս իր շուրթներից պոկուեց ահա այդ անունը։

Արմէն։

Դէ ի հարկ է։ Քանի քանի տարի է անցել պատերազմից, եւ ահա այսօր առաջին անգամ այս տանն այսպէս բարձրաձայն հնչեց այդ նուիրական անունը։

Արմէն։

Այո, այո, Արմէն կը դնեն իր թոռան անունը, եւ այդ անուան հետ կը կենդանանայ նա, ով մի ժամանակ եղել էր, բայց հիմա չկար, այդ անուան մէջ կ'ապրէր նա, ով ահա մի քանի ժամ առաջ էր աշխարհ եկել։

— Արմէն — Տիկին Վարդուհին մի անգամ էլ բարձրաձայն ու համարձակ արտասանեց որդու անունը, այն անունը որ այժմ արդէն իր թոռը պիտի կրէր, եւ դէմքը հպեց պատից կախուած նկարի շրջանակին...

3.

Վերջապէս աստիճանների վրայ երեւաց Քնարիկը։

Սուրէնը պոկուեց տեղից ու վազեց նրա ընդառաջ։

— Այ ընկեր, ախր չի կարելի վերեւ բարձրանալ, — նրա ետեւից ձայնեց պահակը, ինքն էլ իմանալով որ, քանի գոյութիւն ունեն այդ աստիճանները, հայրերը միշտ բարձրանալու են դրանցով, որ մի վայրկեան առաջ տեսնեն իրենց երեխային։

Հասնելով կնոջը, Սուրէնը հենց այդտեղ, աստիճանների վրայ եւ առանց քաշուելու, գրկեց ու համբուրեց նրան.

— Քնարիկ, ջանիկս։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

(3 Շար.)

զինուորական իր մեծ միջոցներուն դիմելու՝ Արեւելեան Գերմանիոյ օժանդակելու համար, եթէ Արեւմուտքը փորձէ Պերլինի շուրջ ստեղծուած պաշարումը (պլոքիւս) խախտելու :

Խրուշչեւի այս առաջարկութիւններուն ետին կանգնած է այն գիտակցութիւնը, որ այժմ կարելի չէ Պերլինը պարենաւորել օդային ճամբով, այնպէս ինչպէս այս բանը կատարուած էր 1948ին: Եթէ Խրուշչեւի այս համոզումը ճիշդ է, եւ եթէ Խրուշչեւի առաջարկութիւններուն երկրորդ եւ երրորդ կէտերն ալ ճիշդ են, ապա ուրեմն Պերլինը կորսուելու դատապարտուած քաղաք մըն է Արեւմուտքի համար: Հետեւաբար, եթէ արեւմտեան ղեկավարները իրենք զիրենք անպատրաստ կը նկատեն Խրուշչեւի այս նոր ռազմավարութեան դէմ դնելու, իրենց վրայ բարոյական պարտականութիւն կ՚իյնայ ազատ Պերլինցիներուն խորհուրդ տալ, որ փախչին՝ քանի ուշ չէ :

Արեւմտեան ղեկավարները համաձայնութիւն գոյացուցած են սակայն, որ եթէ Պերլինի հարցին մէջ տեղի տան, ապա ուրեմն բոլոր հարցերուն մէջ տեղի պիտի տան հետզհետէ: Հետեւաբար կարելի է յուսալ, որ Արեւմուտքը տեղի պիտի չտայ: Բայց այստեղ ալ կը ծագի այն հարցը, որ արեւմտեան դաշնակիցները Գերմանիոյ մէջ բաւականաչափ զինուորական ուժ չունին առանց հիւլէական զէնքերու օժանդակութեան Կարմիր Բանակին դէմ դնելու համար: Ուրեմն, եթէ Պերլինի մէջ Արեւմուտքը տեղի պիտի չտայ, պէտք է կարենայ բացէն ի բաց Խրուշչեւի ցոյց տալ, որ պատրաստ է հիւլէական պատերազմ մղելու Պերլինի համար :

Հիւլէական զէնքեր գործածելու կամ չգործածելու հարցին առնչութեամբ, Պերլինի տագնապը կը նմանի Քէմոյի տագնապին: Քէմոյ քայքայումէ եւ գրաւումէն փրկուեցաւ, որովհետեւ, վերջին հաշուով, Կրեմլին ու Ամերիկա նպատակ չունէին հիւլէական պատերազմ մղել Քէմոյի տիրապետութեան համար: Համայնավար Չինաստանը շատ դիւրաւ կրնար Քէմոյ կղզիները գրաւել՝ զանոնք աւելի խիտ «պլոքիւս»ի մը ենթարկելով կամ զինուորական շատ աւելի լուրջ յարձակում մը կատարելով: Բայց որոշ է, որ Ազգայնական Չինացիները Քէմոյէն քաշուելէ առաջ ոչ միայն մինչեւ վերջին շունչը պիտի դիմադրէին կղզիներուն վրայ, այլ նաեւ օդային ռմբակոծման պիտի ենթարկէին իրենց հակառակորդներուն ռազմական ու այլ կեդրոնները: Համայնավարները պիտի փոխադարձէին, ու ոչ ոք պիտի կարենար նախատեսել թէ այս բոլորը ինչ հետեւանք կրնար ունենալ: Հետեւաբար Համայնավար Չինացիները հրաժարեցան ընդհանուր յարձակումէ, ոչ թէ որովհետեւ բաւարար ուժ չունէին, այլ որովհետեւ Կրեմլին կը վախնար որ Ամերիկացիները իրենց հիւլէական ռումբերուն կը դիմեն :

Սակայն Քէմոյի եւ Պերլինի տագնապներուն միջեւ գլխաւոր տարբերութիւն մը կայ. Քէմոյի ու Համայնավար Չինաստանի մէջ բաւարար տարածութիւն մը կար սովորական զէնքերով կռիւ մղելու եւ սպասելու համար, թէ Ամերիկացիներն ու Ազգայնական Չինացիները տեղի պիտի տա՞ն: Մինչդեռ Պերլինի պարագան նոյնը չէ. սպառողական կռիւ մղելու տեղ չկայ. երկու կողմերն ալ անմիջապէս որոշում պէտք է տան որ հիւլէական զէնքեր պիտի գործածե՞ն թէ ոչ: Պարտուած առաջին զնդակը դիմացի կողմը պիտի մղէ անմիջապէս փոխադարձելու. չփոխադարձող կողմը ամբողջ աշխարհին կողմէ պիտի նկատուի պարտուած, որովհետեւ Պերլինի խնդիրը երկու կողմերուն համար ալ դարձած է արժանապատուութեան, հետեւաբար՝ կենաց եւ մահու հարց :

Ուրեմն, քանի որ Խրուշչեւ կը կարծէ թէ Արեւմուտքը հիւլէական պատերազմ պիտի չսկսի Պերլինի համար, աշխարհը վերջնական քայքայումէ փրկելու միակ ճար մը կայ. փաստել Խրուշչեւի, որ ինքը չարաչար կը սխալի, որ Արեւմուտքը պատրաստ է հիւլէական պատերազմ մղելու՝ քան թէ Պերլինէն հրաժարելու: Իրերու ներկայ կացութեան մէջ, աշխարհի վերջնական քայքայումէ փրկելու միակ ուղին այս է :

ՈՒՔՐԱՆԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

●

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Պատմութեան հաստատութիւնը ձեռնարկած է հին հայկական գաղութներու եւ հայաբնակ վայրերու պատմութեան ուսումնասիրութեան: Գիտական արշաւներ կազմակերպուած են այն շրջանները՝ ուր գոյութիւն ունեցած են հայկական գաղութներ: Աստրախանի եւ Կազանի մէջ յայտնաբերուած են 14 – 15րդ դարերէն մնացած արժէքաւոր 16 ձեռագիրներ եւ 17 – 18րդ դարերուն հրատարակուած հայերէն 175 հնատիպ գիրքեր:

Վերջերս պատմական հաստատութեան գերաշխատողներէն Վ. Ոսկանեան եւ Վ. Գրիգորեան գացած են Արեւմտեան Ուքրանիոյ այն վայրերը՝ ուր առենօք Հայեր բնակած են: Հետազօտութիւնները երեւան հանեցին մօտ 5 հազար էջ գանազան փաստաթուղթեր ու հին ձեռագիրներ: Անոնց մէջ մասնաւորապէս ուշագրաւ են Կամենեց — Պոդոլսկի հայկական դատարանի վարած գործերու արձանագրութիւնները, որոնք կազմուած են Մխիթար Գոշի «Դատաստանագրքի» հիման վրայ եւ առաջին գրաւոր վկայութիւնը կը հանդիսանան այդ «Դատաստանագրքի» գործնական կիրառման :

Լվովի եւ շրջակայքի մէջ հայ պատմաբանները ուսումնասիրեցին բազմաթիւ հայկական եկեղեցիներ, մատուռներ, փողոցներ ու տուներ: Այստեղ տակաւին կանգուն վիճակի մէջ է հայկական հնագոյն եկեղեցիներէն մէկը, որ կառուցուած է 1363ին:

Հայ ճարտարապետութեան ոճով կառուցուած այդ հոյակապ կոթողը այժմ թանգարան է: Ուքրանիոյ կառավարութիւնը այդ յուշարձաններու նկատմամբ կը ցուցաբերէ բացառիկ հոգատարութիւն: Ներկայիս կը վերականգնուի Կամենեց – Պոդոլսկի հայկական եկեղեցիին զանգակատունը: Կը բարեկարգուէին Սուրբ Աւետման եկեղեցին, 14րդ դարուն շինուած հայկական ջրհորը՝ որ ունի հինգ մեթր տրամագիծ եւ քառասուն մեթր խորութիւն :

Աւելի քան տասը Ուքրանիացիներ, բոլորն ալ գիտնական, կը զբաղին հայկական հին գաղութներու պատմութեան ուսումնասիրութեամբ: Ուրքանացի Ակադեմական եւ պատմաբան Ի. Կրիպեակեւիչ ներկայիս ուսումնասիրութիւն մը կը պատրաստէ՝ ուքրանահայ գաղութներու պատմութեան սկզբնաղբիւրներու վերաբերեալ: Լվովի գիտական հաստատութեան մէջ կը կազմուի ուքրանահայ գաղութներու պատմութեան մանրամասն մատենագրութիւնը:

Ուքրանիացիները մեծապէս կ՚օգնեն իրենց երկրին մէջ հայկական հետքեր փնտռող հայ գիտնականներուն, յաճախ՝ մասնակցելով անոնց աշխատանքին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

---o---

ՀՐԱԿԱՅՈՒՆ ԱՂԻՒՍԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

●

Տարեցտարի ընդլայնւում ու մեծանում է Թումանեանի հրակայուն աղիւսի գործարանը: Այստեղ վերջին շրջանում չափազանց աճել է արտադրութեան ծաւալը. նաեւ կատարելագործւել է արտադրութեան տեխնոլոգիան...

Տարեցտարի ընդլայնւում ու մեծանում է Թումանեանի հրակայուն աղիւսի գործարանը: Այստեղ վերջին շրջանում չափազանց արտադրուած է յանձնուել օդային ճոպանուղին, որը այժմ հանքերից հումք է տեղափոխում ձեռնարկութեան հիմնական բաժանմունքը: Դրա շնորհիւ կրկնակի անգամ թեթեւացել է բանուորների աշխատանքը: Հումքի պահեստում տեղադրուել է արտադրական բարձր կարողութեամբ հանքաքար ջարդող մեքենայ, որը հնարաւորութիւն է տալիս գնդային աղացին տալ հումքի աւելի մանր կտորներ, օգտագործման է յանձնուել չորացնող նոր ամբարը, որը մօտ երեք անգամ արագացրել է չորացման ժամանակաշրջանը :

Եօթնամեայ ծրագրով նոր հեռանկարներ են բացւում գործարանի զարգացման համար: 1965ին, ընթացիկ տարուայ համեմատութեամբ, ձեռնարկութեան արտադրանքը գրպլիօրէն կ՚աւելնայ :

Հրակայուն շինուածքների աւելացումը պահանջում է ամէն կերպ բարելաւել արտադրութեան թէքնիքը, լայնօրէն օգտագործել ներքին աղբիւրները:

Նոր ծրագրի հիմնական խնդիրը կայանում է նրանում, որպէսզի, անցնենք հրակայուն աղիւսի ձեւաւոր տեսակների զանգուածային թողարկմանը՝ ըստ պատուիրատուների պահանջի: Դրա համար այս տարինախատեսւում է հիմնականբաժանմունքում տեղադրել երրորդ քառածունկ մամլիչը, տեղադրուել են արդէն երկու խառնող մեքենաներ :

Լեռնային բաժանմունքի հումքի հիման վրայ նախադծուած է մինչեւ 1960 կառուցել էլեկտրա – թեքնիք իրերի բաժանմունք, որի շինարարութեան համար այս տարի տրամադրուած է ութ հարիւր հազար ռուբլի: Այդ նոր բաժանմունքը երկրի տնտեսութեան կտայ կրկնակի անգամ աւելի արտադրանք, քան այժմ տալիս է գործարանը :

Ամէն օր ապրանքատար գնացքներ են դուրս գալիս Թումանեանի հրակայուն աղիւսի գործարանից: Դրանք գործարանի արտադրանքը՝ հրակայուն աղիւսն ու հրակայուն փոշին տանում են շուրջ 150 հասցէներով երկրի տարբեր քաղաքներն ու արդիւնաբերական կեդրոնները:

Խ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ», գրեց Ս. Վրացեան, երկրորդ տպագրութիւն, քառասնամեակի առթիւ: Տպարան Մշակ, Պէյրութ, 1958: 684 էջ, շքեղ տպագրութիւն, ճոխ պատկերներով :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6–7Ի ՀԱՐՑԸ ՓԱԿՈՒԱԾ Է

ԽՄԲ. — Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները. —

Ներքին նախարարութեան պիւտճէին շուրջ տաք վիճաբանութիւններ եղած են Թրքական խորհրդարանին մէջ: Երեսփոխանները զիրար անարգած են եւ քիչ մընացած է որ ծանր դէպքեր պատահին :

Ներքին նախարար Կէտիկ պատասխանած է իրեն ուղղուած 113 հարցումներու, մօտ երեք ժամ խօսելով :

Սեպտեմբեր 6 – 7ի դէպքերուն շուրջ եղած հարցումի մը պատասխանելով, Թուրքիոյ Ներքին նախարար Կէտիկ ըսած է. —

« Դատարաններու եւ բարձրագոյն ատեաններու կողմէ կատարուած քննութիւններէն ետք հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ այդ դէպքը եւ թղթածրարը փակուեցաւ : Հակառակ այս իրողութեան յաճախ այս խնդիրին անդրադառնալով ոչ միայն ցաւ կը պատճառէք ինծի, այլեւ կը վիրաւորէք ազգային խղճմտանքը: Բոլորս գիտենք թէ այդ դէպքերը քաղաքական եւ ազգային ինչպիսի պարագաներու մէջ խմորուեցան եւ ինչպիսի պատճառներու կապուած էին:

« Եթէ կարելի չէ եղած մեր երկրին մէջ գտնել այս խնդիրին բուն պատասխանատուները՝ հակառակ ամենանուրբ, անկողմնակալ ու բծախնդիր քննութիւններու, ճիշդ չէ սպրդել եւ շարունակել մեր մէջ փնտռել պատասխանատուներն ու յանցաւորները : Անիկա վերջին ծայր սխալ է եւ վնասակար :

« Եթէ հարցումին տէրը չի գիտեր այս բոլորը եւ սակայն ունի չօշափելի ապացոյցներ՝ պատասխանատուներու մասին, բողոքը թող ներկայացնէ պատկան իշխանութիւններուն: Հակառակ պարագային, կը խնդրեմ որ վերջ իջնէ այդօրերուներկրին մէջ տիրող հոգեվիճակը, ներքին թէ արտաքին դէպքերը, այդ օրերու մեր ազգային խնդիրները, մամուլին դիրքը եւ ջանայ տրամաբանել հայրենասիրական ոգիով :

« Հրաժարինք անպայման պատասխանատու մը, յանցաւոր մը փնտռելէ, եթէ կրնաք մարմին տալ այդ օրերուն երկրին մէջ տիրող ազգային յուզումին, ազգային խղճմտանքին եւ իրաւացի պոռթկումներուն՝ առանց այլեւայլի զայն յանձնենք արդարութեան »:

ԽՄԲ. — Սեպտեմբեր 6 – 7ի դէպքերու ընթացքին Թուրքիոյ Ներքին նախարարը ուրիշ մէկը չէր, եթէ ոչ նոյն ինքն՝ Կէտիկ, վերի «սրտաեմլի՜կ» յայտարարութեանց հեղինակը: Ուրեմն այդ դէպքերուն թղթածրարը փակուած է արդէն եւ պատասխանատուները «կարելի չէ եղած գտնել...»: Եւ, տակաւին, կը խօսին «ազգային խղճմտանք»ի մասին :

Այո՛, թրքական «խղճմտանք...»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (325)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Նա ինձ վրայ այն տպաւորութիւնն էր գործում, ինչ տպաւորութիւն գործում է գազանների աչարկու զապոզը. ամեհի առիւծը լիզում է նրա ձեռքերը, կատաղի վագրը թաւալւում է նրա ոտների տակ... Որքան ուժ եւ կամքի զօրութիւն կար նրա մէջ, որ կարողացել էր մեղմացնել, հեզացնել եւ մինչեւ անգամ ազնուացնել այդ մարդակերպ գազանների բնաւորութիւնը ... Նա այժմ իր սիրած մթնոլորտի մէջն էր, այստեղ կար լեռ, անտառ, ծով եւ կենդանի աշխուժով լի ժողովուրդ: Նրա երազների ցնորքն էր՝ մի այդպիսի ժողովրդի մէջ լինել, մի այդպիսի աշխարհում գործել: Հմուտ բրուտը իր ձեռքի տակ ունէր խիստ ընտիր կաւ, նրան ինչ ձեւ որ կամենար՝— կը տար :

Նրանից շատ հեռու չէին Ոստանի աւերակները, որտեղ մի ժամանակ կանգնած էր նրա հօր հոյակապ ամրոցը, որտեղ կատարուել էին այնքան սոսկալի արկածներ... Նրանից շատ հեռու չէր Ռազմիրան գիւղը, որտեղ դրած էին նրա նախահարց պատկառելի շիրիմները: Հայրը այդ երկրի արէն ու իշխանն էր: Որդին դարձել էր նրա աշխատասէր մշակը, նրա բնակիչների դաստիարակը: Որպիսի խաղ անագորոյն բախտի, որպիսի մեծ փոփոխութիւն ...

Բայց ես համոզուած էի, որ նախահարց մոռացուած շիրիմները եւ հայրական ամրոցի տխուր փլատակները այնքան ցաւ չէին կարող ազդել նրա զգայուն սրտին, որքան վերջին գիւղացու խարխուլ խրճթի թշուառութիւնը, ուր տառապեալ մայրը, սովատանջ երեխաների լացն ու տրտունջը հանդստացնելու համար, միայն պարզ ջրով լցրած պտոյկը դնում է օջախի վրայ, շերեփով խառնում է, որպէս թէ կերակուր է պատրաստում երեխաների համար :

Ախ, որքան երկար էր այդ գիշերը: Տէր հայրը դեռ չէր վերջացրել իր «Եկեսցէն». նրա շրթունքները դեռ լուռ շնչշջում էին: Ե՞րբ պիտի քնէր նա: Այնտեղ պլպլում էր մի այլ անքուն արարած — ճրագը: Ես պատրաստ էի մի շունչի հարուածով սպաննել նրան, թող մութ լինէր, թող ամէն ինչ ծածկուէր խաւարի մէջ :

Ես կը վերկենայի, կը հագնուէի ու կը գնայի... Ինչ կը մտածէին տանեցիք, եթէ նկատէին:

Ինչ կ՚ուզէ թող մտածէին, բայց ես կը գնայի... Գուցէ կը մոլորուէի, կը կորչէի խրճիթների լաբիւրինթոսի մէջ, գուցէ գայլանման շները պատառ – պատառ կ՚անէին ինձ, բայց կը գնայի ... Կը գնայի դէպի գպրոցը եւ նրան կից երկու սենեակները ...

Գոնէ շուտ լուսանար: Տէր հօր աղօթքի շշունջը այլ եւս չէր լսւում. նա քնեց: Խրճիթում արթուն ոչ ոք չմնաց: Ես ուրախացայ: Պէտք էր միայն ճրագը հանգցնել: Բայց ահա աքաղաղը սկսեց կանչել: Նրա ձայնից զարթեց օրօրոցի մէջ քնած մանուկը եւ զարթեցրեց քնած մօրը: Մի հսկող եւս աւելացաւ: Ի՞նչ պէտք էր արած: Մայրը ծիծը դրեց երեխայի բերանը եւ, գլուխը դնելով օրօրոցի դաստակի վրայ, նստած տեղում դարձեալ քնեց: Այդ լաւ եղաւ: Ամբողջ օրը աշխատած գեղջկուհու անդամները կարօտ էին հանգստութեան: Բայց երեխան այդ չգիտէր: Նա կրկին սկսեց լաց լինել, կրկին զարթեցրեց մօրը: Երեւի, ծիծը դուրս պրծաւ նրա բերանից: Ես պատրաստ էի խեղդել նրան, որ ձայնը կտրէ: Մայրը դարձեալ ծիծը դրեց բերանը, դարձեալ գլուխը դրեց օրօրոցի դաստակի վրայ. խոկոյն քունը տարաւ :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

մասին խորհրդային առաջարկները եւ աւելցուցած է .— Միկոյեան լուծում մը կը փնտռէ :

× Իտալական մամուլը ընդհանրապէս մեծ բան չի սպասեր Միկոյեանի այցելութենէն բայց թերթերը մեծ վստահութիւն կը յայտնեն Ամերիկայի հանդէպ : Հարաւային Եւրոպայի կարեւորագոյն օրաթերթերէն Միլանոյի «Իլ Նուօվօ Քօրիէռէ Տէլլա Սերա»ն կը գրէ թէ Եւրոպացիները քիչ մը մտահոգ են Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան բանակցութիւններէն որոնց ընթացքին կրնան զոհուիլ եւրոպական շահերը, բայց նման վախեր աւելորդ են, կ'աւելցնէ նոյն թերթը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ալթուն Մուրատեան եւ զաւակները, Լեւոն եւ Նշան իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ Կարապետ Մուրատեանի տխուր մահուան առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, Բազմաչէնի Հայր. Միութեան եւ բոլոր անոնց որոնք հեռագրով, նամակով եւ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին եւ վշտակից եղան իրենց սուգին :

Նոյն առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի Հայ Մշակոյթի տան Շ. Միսաքեան սրահին, երկու հազար ֆրանք Բազմաչէնի Հայր. Միութեան (Վիէն), երկու հազար ֆր. Վիէնի Կապոյտ Խաչի գպրոցներուն եւ հազար. ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Պօյաճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ճելոյեան եւ Քիլարճեան ընտանիքները կուգան ծանուցանել թէ այս Կիրակի Լիոնի եկեղեցիին մէջ (Րիւ Պուալօ 295) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ ազգականին՝ Պապուշ Պօյաճեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

....

Օր. ՎԵՐԺԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Եւ

Պ. ՊԵՐՃ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Նշանուած

Գրիւնէլ — Փարիզ

1 Յունուար, 1959

....

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն Պ. Սարգիս Խաչիկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ, իր հայրենակից Թ. Նազաչեանի, Առնուվիլ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻ կոմիտէի ընկերները հանգուցեալ ընկեր Կարապետ Մուրատեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 11.000 ֆրանք Մշակոյթի տան : Նոյն առթիւ ընկեր Պ. Մանուկեան (Կրընոպլէն) երկու հազար ֆր. Շասէն ընկեր Սարգիս Թորոսեան հազար ֆրանք, Վիէնէն Տէր եւ Տիկին Յ. Ուզունեան եւ զաւակունք հազար ֆրանք :

ՎՐԻՊԱԿ.— Չորեքշաբթի օրուան «Յառաջ»ի մէջ, Բ. էջ Պ. Հայկ Թօփաքեանի յօդուածին մէջ Բ. սիւնակ, Գ. տող «եւ քաղաքապետներու...» կարդալ՝ քաղաքացիներու :

ՏՕՆԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի տօնական օրերու խնջոյքը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Հայր Պապեան մաղական լապտերով պիտի ցուցադրէ «Անուշ»ի թատերգութեան ֆիլմը: Նոյն ատեն տեղի պիտի ունենայ ծախուած քարգերու վիճակահանութիւնը :

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի հայ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս բարենպատակ ձեռնարկը :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտ, ժամերգ. ժամը 8.30, երեկ. ժամերգ. եւ Ս. պատարագ երկսեռ խումբով, ժամը 4.30:

11 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով, Ջրօրհնէք, հոգեհանգիստ Մեռելոցի, ժամը 8 – 12:

× Էջմիածինէն ստացուած է Վազգէն Ա. Հայրապետ Հայոց պատկերազարդ ստուար հատորը: Դիմել եկեղեցի :

×

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

11 Յունուար, Կիրակի,— Զ. օր Ծնընդեան, սկիզբ առաւօտուն արարողութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասին, Ջրօրհնէքի դաշն արարողութիւնք ժամը 11.30ին, Ով զարմանալին պիտի երգուի երկսեռ խումբով:

13 Յունուար, Երեքշաբթի.— Ութօրէք Ծննդեան, արարողութիւնք առաւօտեան ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին:

18 Յունուար, Կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, բատ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպագճեանի որոշ կտակին :

×

Սէնթ Անթուանի Ս Թադէոս եկեղեցւոյ Ս. Ծննդեան տօներու առթիւ.—

Շաբաթ, Ճրագալոյց երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը հինգին : Ս. պատարագ ժամը վեցին :

Կիրակի, Ս. Ծնունդ, առաւօտեան ժամը 7.30ին, Ս. պատարագ տասնին, քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11.30ին:

Երգեցողութիւնք կը կատարուին Ս. Եկեղեցւոյս երկսեռ գպրաց դասու կողմէ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի եւ ղեկավարութեամբ Օր. Սիւզան Պօյաճեանի :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փօթօրիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, (33 Պուլվ. Բօտէն, Իսի):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 11ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին գպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամներ :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ «ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Սոխուտիօ Քոէքի» սրահը, 24 Րիւ Տինուար :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Կը մասնակցի Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը :

Երգեր, արտասանութիւններ եւ «Անոյշ»ի տեսարանէն պատկեր մը :

Ջանազան պարեր եւ հունգարական պար մը, նաեւ երգախառն կենդանի պատկեր մը «Մայր Հայաստան»

Կը խօսի Ընկերուհի Ա. Սիսլեան (Կրընոպլէն) :

Հայկական Կաղանդ պապան նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ, ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԷՐ

ՆԻՍԷՆ Պ. Առաքել Ատալեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի տան, 2500 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Տիկին Էօլմէզեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ
10
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
10 JANVIER
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8390 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4191

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԸ ԳՆԱՑ Դ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՏԸ ԿՈԼ

ՄԻՇԷԼ ՏԸԲՐԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆՇԱՆԱԿՈՒԵՑԱՒ

×

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈԹԻ ՀԱՒՐ ՀԱՄԱՐ

Յունուար 8 պատմական թուական մը պիտի մնայ Ֆրանսայի հանրապետական պատմութեան մէջ, արդարեւ նոյն օրը Հանրապետութիւն մը գնաց որ միայն յուսախաբութիւն բերած էր ժողովուրդին եւ երկրին՝ իրեն հետ տանելով իր վերջին նախագահը՝ Րընէ Քոթի որ միայն համակրանք, յոյս եւ հաւատք բերած էր նոյն երկրին :

Յունուար ութին կը ծնէր Ֆրանսայի Ե. Հանրապետութիւնը որ յոյս եւ խոստում կը բերէ ինչպէս իր առաջին նախագահը՝ Զօր. Շառլ Տը Կոլ :

Հինգշաբթի օր ժամը 12ին Էլիզէի պալատին մէջ նախագահ Քոթի պաշտօնապէս Տը Կոլին յանձնեց Հանրապետութեան Նախագահի պաշտօնը ըսելով. — Ֆրանսացիներու առաջինը այլեւս Ֆրանսայի առաջինն է » :

Նախագահ Քոթի շեշտեց այս առթիւ. — Առաջին անգամ ըլլալով մեր երկրին մէջ, մաքերու հանդարտութեան մէջ եւ օրէնքներու յարգանքով տեղի ունեցաւ յեղափոխութիւն մը, անհրաժեշտ յեղափոխութիւն մը, շինարար յեղափոխութիւն մը :

Իր կարգին Զօր. Տը Կոլ ըսաւ. — Ձեր խօսքերը ալ աւելի իմաստուն կը դառնան քանի որ ըսուած են մեծ քաղաքացիի մը կողմէ որ այսօր կը հեռանայ այն պաշտօնէն զոր վարեց օրինակելիօրէն :

Զօրավարը շեշտեց թէ Ֆրանսայի եւ Համարակապետութեան կազմած ամբողջութեան մէջ ընտրեալ տեղ մը ունի, Ալժերիան : «Այդ. հասարակաց շահը Համարակապետութեան մէջ, ահա ինչ որ հիմա ինչպէս երէկ, կը պարտիմ ներկայացնել եւ արժեցնել, նոյնիսկ պարտադրել եթէ պատահի որ հանրային փրկութիւնը այդ պահանջէ : Ասոնք են իմ պարտաւորութիւններս» :

Խօսք առաւ նաեւ Րընէ Քասէն որ փոխ-նախագահն է Սահմանադրական առժամեայ յանձնախումբին որուն վիճակուած էր պաշտօնապէս յայտարարել Տը Կոլի ընտրութիւնը : Քասէն խօսքը ուղղելով Տը Կոլին ըսաւ. — «Անոնք որ գիտեն թէ ամէնէն կարեւոր վայրկեաններուն ձեր ամէնէն յանդուգն քայլերը առած էք՝ միշտ հիմնաւորութեանց եւ տրուած խօսքին հանդէպ յարգանքը պահելով, վստահ են որ ձեր եօթը տարուան շրջանին Հանրապետութիւնը միայն պիտի չշարունակուի եւ բարգաւաճի, այլ պիտի պահէ Ֆրանսային մարդկային դիմագիծ մը որ ապահոված է՝ ժողովուրդներու եւ մանաւանդ հասարակապետութեան անդամ երկիրներու մեր եղբայրներուն սէրը » :

Մտերիմ ճաշէ մը ետք երկու նախագահները՝ Դ. Հանրապետութեան վերջին նախագահը եւ Ե. Հանրապետութեան Ա. նախագահը միասին կառքով գացին մինչեւ Յաղթական Կամար : Շան զ'Էլիզէի ամբողջ երկայնքին ժողովուրդը յուզիչ համակրանք մը ցոյց կուտար մեկնող նախագահին՝ Րընէ Քոթիի որ անմոռանալի յիշատակ մը կը թողու քառասուն միլիոն Ֆրանսացիներու սրտերուն մէջ, արժանացած ըլլալով ամբողջ ժողովուրդին անվերապահ համակրանքին : Յուզուած, պարզ եւ քաշուած Քոթի ամբողջ պատիւը կը ձգէր անոր որ այսօր նոր հանրապետութեան մը նախագահն է :

Զօր. Տը Կոլ վերադարձաւ անծանօթ Զինուորին Բոցը ապա հրաժեշտ առաւ Քոթիէն որ իր անձնական կառքով մեկնեցաւ Լը Հավր : Տը Կոլ պաշտօնապէս մտաւ Էլիզէ, այս անգամ իբրեւ հանրապետութեան նախագահ եւ առաջին առթիւ ընդունելով արդարութեան նախարարը՝ Տըպրէ, անոր յանձնեց Ե. Հանրապետութեան առաջին դահլիճին կազմութիւնը : Նոր վարչապետը նոյն իրիկունը կազմեց իր կառավարութիւնը որ Հինգշաբթի օր պիտի ներկայանայ Ազգ. Ժողովին : Քիչ տարբերութեամբ Ե. Հանրապետութեան առաջին կառավարութիւնը կը նմանի Դ. Հանրապետութեան վերջին կառավարութեան : Բացակայ են ընկերվարականները :

Վարչապետ՝ Միշէլ Տըպրէ (Մ. Ն. Հանրապետութեան) :

Պետութեան նախարար վարչապետին մօտ՝ Ժագ Սուսթէլ :

Արտաքին՝ Քուվ տը Միւրվիլ :

Ներքին՝ Պէռթուէն (Արմատական) :

Բանակ՝ Կիյոմա (պաշտօնեայ) :

Ելմտական եւ տնտեսական՝ Փինէ (անկախ) :

Կրթական՝ Պօյօշ (պաշտօնեայ) :

Հանրօգուտ Շինութիւն՝ Պիւրօն (Ժող. Շարժում) :

Երկրագործութիւն՝ Ուտէ (անկախ) :

Աշխատանք՝ Պաքօն (Ժող. Շարժում) :

Առողջապահական՝ Շընօ :

Շինութիւն՝ Սիւտրօ (պաշտօնեայ) :

Լրատուութիւն՝ Ֆրէ (Մ. Ն. Հ.) :

Նախկին Ռազմիկ՝ Թրիպուլէ (ՄՆՀ) :

Թղթատար՝ Քոռնիւ-Ժանթիլ (ՄՆՀ.) :

Փոխ նախարարներ՝ Օր. Սիտ Քառա (Ալժերիա), Շաթընէ, Ֆէշէ, Ֆոնթանէ, Կիւքառ տ'Էսթէն, Պօքանովսքի :

Կառավարութեան կազմութենէն ետք, Միշէլ Տըպրէ իր առաջին յայտարարութիւնը բրաւ : Վարչապետը շեշտեց թէ ինչ ծանր պատասխանատուութիւններ կան իր ուսերուն վրայ, յիշեց նաեւ թէ Տը Կոլի կառավարութեան կատարած աշխատանքը շատ մեծ է եւ ներկայ կառավարութիւնը աւելի լաւ բան չի կրնար ընել քան շարունակել նոյն աշխատանքը :

× Շնորհաւորական հեռագիրներ հասան աշխարհի ամէն կողմէ : Պելժիոյ Թագաւորը, դաշնակցային Գերմանիոյ նախագահ Հէօյս եւ Վարչապետ Ատընաուըր, մարեշալ Թիթօ, Զանք Քայ Չէք, Նախագահ Այզընհաուըր եւ բազմաթիւ ուրիշ ղեկավարներ իրենց համակրանքը յայտնած են Տը Կոլին :

× Նախագահ Քոթի Էքուալի հրապարակէն մեկնելով իր անձնական կառքով հասաւ Լը Հավր, ուր հազարաւոր Ֆրանսացիներ եկած էին զինքը դիմաւորելու, նոյն օրը նաեւ ծաղիկներու տակ կորսուած էր Տիկին Քոթիի գերեզմանը : Նախագահ Քոթի տասներկրորդ նախագահն է որ իր շրջանը չվերջացուցած կը մեկնի : 1871էն ասդին գանազան պատճառներով եօթը տարուան շրջանը չէին լրացուցած.— Թիէռ, Մաք-Մահոն, Ժիւլ Կրեվի, Սատի Քառնօ, Քազիմիռ Փէրիէ, Ֆէլիքս Ֆոռ, Փօլ Տէշանէլ, Ալեքսանտր Միլլրան, Փօլ Տումէր, Ալպէր Լըպրէօն եւ վերջապէս Քոթի :

Տը Կոլ երրորդ վարչապետն է որ Հանրապետութեան Նախագահ կ'ընտրուի-Իրմէ առաջ՝ Փուէնքարէ եւ Միլլրան :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՀՈՂ ՇԱՀԵՑԱՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԴԺԳՈՀ Է ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԵՐԷՆ

Միջազգային մամուլին գլխաւոր տարրկաններէն մէկը կը մնայ Ա. Միկոյեանի ճամբորդութիւնը : Խ. Միութեան «միշտ ժպտուն» փոխ վարչապետը համակրանք սահեցած է Միացեալ Նահանգներու մէջ, յարմարելով ամերիկեան միջավայրին :

Քլիվլէնտի եւ Տիթրոյթի մէջ այցելեց քիմիական եւ ինքնաշարժի արդիւնաբերութեան երկու մեծ կեդրոնները : Ա. Միկոյեան Քլիվլէնտի մէջ փառաբանեց Ամերիկացիներու ճարտարարուեստական տաղանդը, յիշելով Լենինի խօսքը՝ թէ «Ռուսները շատ բան ունին սորվելիք Ամերիկացիներէն » :

Հայ գիւտարարէտ հիւրն էր միլիոնատէր Իթընի, որ վերջերս ճամբորդութիւն մը ըրած էր Խ. Միութիւն եւ հիւրասիրուած՝ Խրուշչեւի կողմէ : Միջազգային առեւտուրի մարզին մէջ երկու տաղանդաւոր դէմքեր են՝ Միկոյեան եւ Իթըն, որոնց հանդիպումը եղած է սիրալիր եւ բարեկամական : Թերթերը կը շեշտեն թէ «անոնք եղած են գիրար հասկնալու համար» : Միկոյեան Ռուսիայէն նուէր մը բերած էր իր բարեկամին՝ «Թրոյքա» մը, երեք սպիտակ ձիերով : Տէր եւ Տիկին Իթըն անմիջապէս «Թրոքիա»յին բազմեր բրին, իրենց կողքին ունենալով հայ գիւտարարը :

Ամերիկեան զրամատիրութեան եւ խորհրդային ընկերվարութեան մերձեցման ամէնէն յաջող փորձը կը նկատուի «յախտենական երկրորդ»ին շրջապտոյտը՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ : Միկոյեան երբեք չի ծածկեր այն պարագան, թէ Ռուսաստանի մէջ ապրուստի մակարդակը շատ ցած է եւ իրենք ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն՝ հասնելու համար Ամերիկացիներու մակարդակին.— «Այսօր,— յայտարարեց ան,— մեր միակ նպատակն է հասնիլ Միացեալ Նահանգներու արտադրութեան եւ ապրուստի մակարդակին » : Ինչ որ Խրուշչեւն ալ ըսած է, բազմաթիւ առիթներով :

Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան տնտեսական ու բարեկամական մերձեցման այս քայլը խանդավառութիւն չառաջեցեց Քլիվլէնտի բոլոր բնակիչներուն մօտ : Մասնաւորապէս արեւելեան Եւրոպայի տարագիրները բողոքի ցոյցեր բրին խորհրդային ղեկավարին դէմ : Տիթրոյթի մէջ, Հունգարիոյ 1956ի յեղափոխութեան ընթացքին կազմուած խորհրդարանի անդամ Թիպոր Մաձար յայտարարեց.— «Միկոյեանի առջեւէն պիտի տողանցենք՝ դագաղ մը կրելով, իբրեւ խորհրդանիշը այն ոճիրներուն, որոնք գործուեցան իր երկրին կողմէ՝ Հունգար ժողովուրդին եւ բոլոր այն ժողովուրդներուն դէմ՝ որոնք ենթարկուած են խորհրդային լուծին » :

Հակախորհրդային այս ցոյցերէն դժգոհ, Նախագահ Այզընհաուըր պաշտօն յանձնեց Սպիտակ Տան մամուլի ներկայացուցիչ Հակըրթիի, որ կատարէ հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

« Նախագահը յոյս կը յայտնէ թէ այս երկրին բոլոր այն շրջանները՝ ուր պիտի երթայ Միկոյեան, քաղաքավարութեամբ պիտի ընդունուի, ինչ որ Ամերիկացիներու աւանդութիւնն է՝ արտասահմանէն եկող բոլոր այցելուներուն նկատմամբ :

«Նախագահը կը փափաքի որ Միկոյեան տեսնէ իրական Ամերիկան, որպէսզի՝ երբ վերադառնայ իր երկիրը, կարենայ միասին տանիլ մեր իրական պատկերը, եւ գաղափար մը կազմէ մեր ուժին, մեր վստահութեան ու խաղաղութեան համար մեր ունեցած ըմբռնումներուն մասին » :

× Մոսկուայի մէջ մամուլը եւ ձայնասփիւռը մեծ խանդավառութեամբ կը խօսին Միկոյեանի ճամբորդութեան մասին : Կ'ըսեն թէ այդ այցելութիւնը ներդաշնակութեան եւ բարեկամեցողութեան խորհրդանշանն է եւ թէ Միկոյեանը խանդավառեց Ամերիկան, ուր Թագաւորի պէս կ'ընդունուի եւ նշանաւոր դարձած է արդէն :

Խորհրդային շրջանակները կը ճշդեն նաեւ թէ Միկոյեանի խօսակցութեանց նիւթը եղած է գլխաւորաբար Պերլինը, Գերմանիան եւ զինաթափութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ անձնական քարտուղարը՝ Ալեքսանտր Վասիլեւիչ Ուզով, 39 տարեկան, թոյն խմելով անձնասպան եղած է, կը գրէ Արեւմտեան Գերմանիոյ «Նախթ-Տէփէշ» թերթը, աւելցնելով թէ անցեալ Նոյեմբերին համայնավար կուսակցութեան պատասխանատու դէմքերէն մէկն ալ մեռած էր «խորհրդաւոր պայմաններու մէջ» : Կը կարծուի թէ Վասիլեւիչ անձնասպան եղած է՝ վերջին մաքրագործումներէն մտահոգուելով :

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպան Վինոկրատով աղջի օր այցելութիւն մը տուած է Նախագահ Տը Կոլի եւ զայն տեղեակ պահած՝ Պերլինի հարցին շուրջ Միկոյեանի եւ Տըլըսի ունեցած խօսակցութիւններէն :

ՔՈՒՊԱՅԻ յեղափոխութեան ղեկավար Ֆիտէլ Գասթրօ Հաւանա մտաւ ժողովրդական ընդհանուր խանդավառութեան մը մէջ :

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ բանակի բանբերներէն մէկուն համաձայն Նեկեւի վերեւ եգիպտական Միկ. 17երու եւ իսրայէլեան հալածիչներու միջեւ օդային կռիւ մը տեղի ունեցած է :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարար Ֆաուզիի հետ երկուքուկէս ժամ խորհրդակցելէ ետք, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշըլտ մեկնեցաւ Լիպիա, ուր Միջին Արեւելքի իր շրջապտոյտին վերջին կայանը պիտի ըլլայ :

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական փորձերու ընդհանման ժողովին մէջ նոր տարակարծութիւններ ծագեցան անգլօ-ամերիկեան եւ խորհրդային պատուիրակութեանց միջեւ, Ռուսերը վճռապէս կը մերժեն ամերիկեան վերջին առաջարկը, պահանջելով որ անմիջապէս ճշդուի ընդհանման ժամանակաշրջանը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարութիւնը նոր յուշագիր մը յանձնեց Պաքիստանի, դժգոհութիւնը՝ յայտնելով Միացեալ Նահանգներուն հետ կնքելիք զինուորական համաձայնութեան մը դէմ :

ՖԱՆՖԱՆԻ - ՆԱՍԸՐ խօսակցութիւններէն ետք հրատարակուած պաշտօնական գեկոյցի մը մէջ կը յայտարարուի թէ պետական երկու մարդիկը համաձայնութիւն գոյացուցին «աշխարհի խաղաղութեան եւ ապահովութեան ամրապնդման շուրջ » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ողողումները կը շարունակուին : Մառն, Իոն եւ Սէն գետերը միշտ կը բարձրանան. Փարիզի մէջ, 24 ժամերու ընթացքին Սէնը 44 սանթիմեթր բարձրացած էր՝ չորս մեթր 21ի հասնելով Օսթերլիցի կամուրջին տակ : Մոզէլը եւ Մէօզը իրենց կարգին բարձրանալով կը վտանգեն բազմաթիւ շրջաններ :

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ մէջ (Լիոնի շրջան) դըրամատան մը վրայ յարձակելով գողցուած հինգ աւազակներ 15 միլիոն թողուցին : Գործողութիւնը տասը վայրկեանէն պակաս տեւած է :

1957/2 ԶՕՐԱԲԱԺԻՆԸ առ այժմ պիտի չարձակուի, ինչպէս նաեւ այն զինուորները՝ որոնց շրջանը կը վերջանար Յունուար 31էն Յուլիս 30ի ընթացքին :

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ
ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 1958Ի ՇՐՋԱՆԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պատմական – Յուշագրական.— Այս բաժնին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Ս. Վրացեանի «Հայաստանի Հանրապետութեան» Բ. տպագրութիւնը, աւելի ճոխացած ու սրբագրուած։ Ա. տպագրութիւնը շատոնց սպառած էր եւ բազմաթիւ ընթերցողներ պահանջը կը զգային ունենալու իրենց մատենադարանին մէջ։ Բոլորին գոհացում կը տրուի ուրեմն։

Յիշատակելի են նաեւ այն հատորները, որոնք նուիրուած են մեր նահատակ քաղաքներուն եւ իրենց ժողովուրդին, 1958 տարուան ընթացքին։

Նախորդ տարիներուն մէջ արդէն լոյս տեսած բազմաթիւ հատորներուն վրայ աւելցան հետեւեալները. «Կարին – Նապատում» հեղինակութեամբ՝ Ղազար Զարըդի։ Մեծադիր 790 էջերով հատոր մը, զոր լոյս ընծայեցին Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Լիբանանի Կարնոյ Հայրենակցական Միութիւնները։ Բազմաթիւ էջերու մէջ կ'ողբան աւերակ դարձած իրենց ծննդավայրը։ Կուտան նաեւ քաղաքին եւ շրջականներուն մշակութային կեանքը։

Ուրիշ հատոր մըն է նաեւ «Յուշեր Շապին Գարահիսարէն եւ իր հերոսամարտը» խորագրով, եւ խմբագրութեամբ Արամ Հայկազի։ Այս հատորէն առաջ աւելի համեստ հեղինակի մը մէկ ուրիշ գիրքը լոյս տեսած էր արդէն «Յուշեր Շապին Գարահիսարէն» որուն հեղինակն էր՝ Սարգիս Խ. Տէօվլէթեան։ Արամ Հայկազ կը գրէ. «Տասնեւհինգ տարի ապրեցայ այս հատորով ու նախապաշարումներով ապրող եւ առաջնորդուող իմ աքանչելի ժողովուրդին հետ, եւ ահա քառասուն տարի վերջ, երբ այս էջերուն վրայ եմ հակած, յուզումս կը խեղդէ զիս, եւ հոգիս խուզարկելով կը գտնեմ որաչխարհի չարն ու բարին շատ բան չեն եղծած զաւառացի տղու իմ բարի ու միամիտ հոգիիս մէջ»։

Վերջինը այս շարքէն՝ . «Մեր գիւղը Դատեմ»ն է «Հին ու նոր ժամանակներու յուշագրութեամբ», խմբագրութեամբ եւ յառաջաբանով գրագէտ եւ հրապարակագիր Գ. Մխիթարեանի։ Այսօր աւերակ դարձած Խարբերդի այդ գիւղին ու գիւղերու անցեալը հետեւեալ գեղեցիկ տողերով կ'ողեկոչէ Հ. Սրապիոն Վ. Ուլուհոճեան, ընդհ. Աբբայ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան.— Նուաղի մը պէս քաղցր է Դատեմի յիշատակը իմ սրտիս, թէեւ պատանի հասակիս թողած ըլլամ ծննդավայրս։ Աքչիս առջեւն են իր գմրուխտէ դաշտերը, երբ գարնան չունչով դալարադեղ՝ կ'երկարէին մինչեւ հեռաւոր հորիզոնները։ Ամառը խարտեաշ անդերով, ոսկեհատիկ ցորենները ալետատան ծովու մը պէս կը ծփային, բապանելով զուարթ հնձողներուն։ Կալերը անօրինակ ոգեւորութիւն մը կը ստեղծէին։ Աշունը՝ իր մերմերով, այգեկութքով գիւղացիին, մարգրտէ քրտինքը օրհնուած բերքի վերածուած, շտեմարանները կը լեցնէր։ Ձմրան երկար իրիկունները մեր պապերու հէքեաթներով նահապետական կեանքի երազային քաղցրութիւնը կուտային։ Երջանիկ եւ անհոգ օրեր մեր մանկութեան»։

Երկու գիրքեր ունեցանք իբրեւ Ամերիկահայ հրատարակութիւններ։ Ա. «Ամենայն Հայոց Հայրիկ» Համալսարանական Հայր. Միութեան ձեռնարկը, Խրիմեան Հայրիկի մահուան յիսնամեակին առթիւ հրատարակուած, ուր կը գտնենք նաեւ մինչեւ հիմա անտիպ մնացած 89 նամակներ, ստորագրուած մեծ վարդապետին կողմէ։ Նամակներ, որոնք կուտան նաեւ Հայրիկին նկարագիրը։

Երկրորդը՝ «Մեծ եղեռնի նահատակ հայ բժիշկներ» ին նուիրուած հատորն է ողբացեալ բժիշկ Գ. Մ. Կարոյեանի կողմէ խմբագրուած։ Հատոր՝ ուր՝ հայապահպանման եւ ազգապահպանման ազդակներուն կարեւորութիւնը քննութեան կ'առնուի։ Մասնաւորաբար ընտանիքը եւ հայ մայրը, հայ եկեղեցին, հայ լեզուն, հայ մշակոյթը, հայ տպագրութիւնն ու մամուլը եւ հայ դպրոցը զուրգուրանքով նկատողութեան կ'առնուին։

Արդի արեւմտահայ գրականութեան վաստակ կարելի է նկատել նաեւ «Համայնապատկեր իսթանպուլահայ գրականութեան» ստուար հատորը, զոր Պոլսոյ մէջ լոյս ընծայած է Արամեան Սանուց Միութիւնը, ուր կը գտնենք նաեւ Իսթանպուլահայ գրական շարժումին, նախորդ տարիներէն սկսած մինչեւ մեր օրերը ներկայացուցած գրական պատկերը։ Կը խոստովանին թէ դժուար է մեծ անունի մը ժառանգորդ դառնալ անհատապէս, աւելի դժնդակ է, երբ հաւաքականութիւն, յաջորդել սերունդի մը, որ փառաւոր գեղարուեստական նուաճումներ ընելով, անջնջելի դրոշմ թողած է՝ պատմական վերիվայրումներու թոհուբոհին մէջէն, առասպելական գիմագիծ մը առնելով»։

Կը լսենք թէ պոլսահայ գրականութեան ուրիշ հատորներ ալ լոյս տեսած են։ Կը խոստովանինք սակայն թէ անոնցմէ ոչ մէկը տեսած ենք, բացի «Երջանիկ»ին տարեցոյցներէն, որոնք ժամացոյցի մը կանոնաւորութեամբ ամէն տարի լոյս կը տեսնեն, գրական, գեղարուեստական խնամուած բովանդակութեամբ, մեզի բերելով նաեւ իսթանպուլահայ համայնքին մշակութային եւ ընկերային պատկերը։

Դիտողութիւն մը սակայն։ Նոր սերունդէն «բանաստեղծներ» արտառոց բառերու չափ «քնարերգութիւն» մը կը մշակեն, ոչ մէկ կերպով յանձնարարելի։

Մեր նկատողութեան առարկայ կը մնայ դարձնել «Օրեր եւ Ժամեր» ստուար եւ պատկառելի հատորը, ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի, որ 1958 տարուան ընթացքին լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի հրատարակութեամբ, 700է աւելի մեծադիր էջերով։ Յիսուն տարուան վաստակի մը մէկ մանրանկարն է այս հատորը, որ կը պարունակէ ուսումնասիրութիւններ, գրական էջեր (արձակ եւ չափածոյ), Տումներ եւ խմբագրականներ։ Շ. Նարդունիի յառաջաբանով։

Յիսուն տարի՛...։ Հայ ժողովուրդին ճակատագիրը, ճակատագիրն է եղած նաեւ Շ. Միսաքեանին, որ Բարձր Հայքէն եւք, Պոլիս եւ Փարիզ հայ գրագէտին ու մտաւորականին, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդին ամէն օրուան տագնապները, յոյսերն ու յուսախաբութիւնները արձանագրած է ամէն օր, ամէն ժամ, պայծառատեսութեամբ, յստակատեսութեամբ։

1958 տարուան լաւագոյն հրատարակութիւնն է այս հատորը, որ պէտք է ամէն մատենադարանի մէջ անկիւն մը գրաւէ։

×

Արդի հայ գրականութիւնը գիրքերէն անկախաբար, իրեն բնակարան ընտրած է օրաթերթերը եւ մասնաւորաբար հանդէսները, ամսագիր, շաբաթաթերթ, եւ պարբերաթերթ։ Գրեթէ բոլոր օրաթերթերը կուտան թերթօններ։ «Յուսաբեր» տուաւ Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան» ընդարձակ վէպը, Մուշի կեանքէն առնուած եւ այնքան պատկերալից ու յաջող։ Ներկայիս նոյն օրաթերթը կը հրատարակէ իբրեւ թերթօն, Վ. Անանեանի «Յովազաձորի գերիները» (արկածային վիպակ մը), ապահովաբար գրքի պիտի վերածուի։

«Հայրենիք» օրաթերթը տուաւ մէկէ աւելի թերթօններ։ Շիրվանզադէի «Քաոս»ը, «Յառաջ» օրաթերթը, բացի փոքրիկ պատմուածքներէն, մէկ տարիէն աւելի է որ իր ընթերցողներուն կը ներկայացնէ Րաֆֆիի «Կայծեր»ը որ այնքան հետաքրքրութեամբ կը կարդացուի ընթերցողներուն կողմէ։ Անկասկած մեր միւս օրաթերթերն ալ ունին թերթօններ։ Բայց տեղեակ չենք անոնց։ Պատկառելի հրատարակութիւն մըն է «Յուսաբեր»ի լոյս ընծայած երկու մեծադիր «Դրօշակ»ները, 1880 – 1901։

Մեր բոլոր ամսագիրներն ալ իրենց գոյութիւնը պահեցին 1958 տարուան ընթացքին, նախանձելի ճշդապահութեամբ մը։ «Բազմավէպ», «Հանդէս Ամսօրեայ», «Հասկ», «Սիոն», «Սուրբ Փրկիչ», «Հայ – Բոյժ», ամէն մէկը իր մասնագիտութեան եւ առաջադրութեան նուիրուած։ Գրական – գեղարուեստական իրենց ծրագիրը հետապնդեցին «Հայրենիք», «Ակօս», «Անդաստան», «Զուարթնոց» պարբերականները։

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է «Խտվան» հրատարակչականին գործունէութիւնը (Պէյրութ), որ 1958 տարուան շրջանին իր մատենաշարին շարքը բարձրացուց 36ի, տալով՝ Զ. Եսայեանի «Աւերակներուն մէջ»ը, Վ. Թէքէեանի «Հայերդութիւնը եւ հատընտիրը», Ինտրայի «Նոճաստան»ը, Զ. Որբունիի «Հալածուածները – Փորձը», Վ. Շուշանեանի «Մահուան Առագաստը եւ Առաջին սէրը»։ Բոլորն ալ մատչելի գիներով եւ ընտրուած հատորներ։

Ինչպէս տեսան մեր ընթերցողները, եթէ բացառիկ արժէքով վիպական, բանաստեղծական, պատմական ու յուշագրական երկասիրութիւններ չարձանագրեցինք մեր համայնապատկերին մէջ, 1959 տարին յոյսը կը ներշնչէ, նոր նուաճումներու ու նոր յայտնութիւններու։

Մ. ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՏԱՌԵՐՆ ԷԼ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՆ

Ժողովուրդների կեանքում լինում են հարցեր, որոնց լուծումը դարեր է տեւում։ Ճիշդ այդպիսի հարցերից մէկն էլ հայկական տպագրական տառերի բարելաւման խնդիրն է։

Պետականութիւնից զրկուած հայ մարդը սկսած 1512 բարեբախտ թուականից մաքառել է անյաղթահարելի դժուարութիւնների դէմ, որպէսզի կարողանայ հրատարակել մեր հոգեւոր մշակոյթի հարուստ գանձերը, գեղեցկացնել, բարելաւել ու բազմազան դարձնել մեր տպագրական տառաձեւերը։

Հայ գրահրատարակչութեան պատմութեան մէջ կան երջանկայիշատակ անուններ՝ Արաբեան, Միւհէնտիսեան, Արամեան եւ ուրիշներ, մարդիկ, որոնք օտար երկնքի տակ հազար ու մի դժուարութիւնների գնով սկիզբ են դրել եւ առաջ են մղել հայ տպագրութեան զարգացումը։ Խօսելով անցեալի գործիչների մասին՝ չենք կարող անտարբերութեամբ անցնել այն մարդկանց կողքով, որոնք չխնայելով իրենց ջանքերն ու եռանդը՝ առաջ են մղել մեր տպագրական մշակոյթի զարգացման գործը։

Թէեւ շատ մեծ ու շահեկան աշխատանք են կատարել հայ գրաձուլիչներն ու փորագրիչները, բայց եւ այնպէս չենք

ԱՆՈՒՆԸ

—o—

— Երեխան, — հազիւ շշնջաց կինը։

Նրանց կողքից, նորածինը գրկին, իջնում էր քոյրը։

Սուրէնն անմիջապէս վերցրեց երեխային, որ աշխարհից անտեղեակ, հանգիստ քնած էր իր համար։

— Փոնատուել ես, նիհարել, — ասաց նա, նայելով կնոջը։

Քնարիկը ժպտաց։ Ժպտաց նաեւ Սուրէնը։ Դէպ ի հարկ է, կը գունատուես ու կը նիհարես։

Մեքենան որ վաղուց էր սպասում նրանց, թռաւ քաղաքի պողոտաներում։

Ընդամէնը մի քանի օր առաջ էր, որ ահա այդպէս մեքենայով եւ կողք կողքի նստած, երկուսով եկան հիւանդանոց։ Այսօր դարձեալ մեքենայով եւ դարձեալ կողք – կողքի նստած գնում են տուն, սակայն ոչ թէ երկուսով. այսօր իրենց հետ է նաեւ մէկ ուրիշը, իրենց երջանկութիւնը։

— Գիտե՞ս ինչ, Քնարիկ, — խօսեց Սուրէնը, — այն պահին երբ ամբիոնի մօտ կանգնած պատմական գիտութիւններին թեկնածուի դիսերտացիաս էի պաշտպանում, ահա այս ժամն էի երազում, թէ ինչպէս մի քանի օր անց քեզ հետ միասին մեր առաջին երեխան գրկիս, այսպէս պիտի տուն գնանք։

Զծիծաղես, Քնարիկ ջան, եթէ ասեմ որ այն ժամանակ էլ ես սրա համար անուն ընտրեցի։

— Անո՞ւն։

— Այո, անուն։ Դիսերտացիայիս մասին էի խօսում, բայց միտքս ուրիշ տեղ էր, քեզ մօտ։ Եթէ տղայ ծնուի, մտածում էի ես, մենք նրան Վարդան կ'անուանենք. թող Վարդան զօրավարի անունը միշտ հնչի մեր տունը։

— Վարդա՞ն։

— Այո, ինչո՞ւ զարմացար։

— Զգիտեմ, — կմկմաց Քնարիկը, — իսկ ես նրան արդէն Կարէն անունն եմ տուել։

— Կարէ՞ն։

— Այո, եթէ աղջիկ լինէր՝ Կարինէ։

— Կարինէի դէմ ոչինչ չունեմ, — ասաց Սուրէնը, — բայց քանի որ տղայ է ծնուել, Վարդան կ'անուանենք։ Ընկերներս էլ գիտեն այդ մասին։

— Ես արդէն ընտելացել եմ Կարէն անուանը, — առարկեց Քնարիկը։ — Երեխան Կարէն է ինձ համար։

Մեքենան կանգ առաւ։

— Լաւ, թողնենք մայրիկին, — դժկամութեամբ վրայ բերեց Սուրէնը, — այդ անուններից որ մէկը նա ընտրի, այդ պէս էլ կ'անուանենք երեխային։

— Համաձայն եմ, — հանգիստ ասաց Քնարիկը, հաստատ իմանալով որ մայրը միշտ մօրը կը պաշտպանի։

Իրենց սաւիճանահարթակին դեռ չէին հասել, երբ բացուեց մի դուռ եւ շէմքում երեւաց տիկին Վարդուհին։

Մի պահ, միայն մի պահ իրար նայեցին մայրերը, յետոյ գրկախառնուեցին հենց այնտեղ, դրսում, եւ արցունքներ հոսեցին նրանց աչքերից, արցունքներ, որ երջանկութեան ժամանակ էլ են ահա այդպէս դուրս վազում մարդու աչքերից, դժբախտութեան ժամանակ էլ։

Ուրիշի քայլերով, սակայն, նորածինն էլ անցաւ տան շէմքը, տուն, որ այսուհետեւ նա պիտի լցնէր իր ներկայութեամբ, իր լացով ու կչկչոցով։ Երեք հոգի այդ պահին սաեւ միայն նրանով էին ապրում, նրանով շնչում։

Քնարիկը նստեց առաջին պատահած աթոռին։ Նրա կողքին, առաջուայ պէս երեխան գրկին, նստեց նաեւ Սուրէնը։

Տիկին Վարդուհին կանգնել էր նրանց դէմ – դիմաց, պատին յենուած, ու լուռ նրանց էր նայում, Սուրէնին էր նայում, Քնարիկին էր նայում, նորածինին էր նայում։

— Գիտե՞ս, մայրիկ, — շշնջաց Սուրէնը, — ես եւ Քնարիկը տուն գալիս մի լաւ վիճեցինք։

— Ինչո՞ւ, — զարմացաւ Տիկին Վարդուհին։

— Երեխայի անուան համար։ Քնարիկն ուզում է որ նա Կարէն կոչուի, իսկ ես նրա համար վաղուց եմ Վարդան անունն ընտրել։ Դու պիտի լուծես մեր վէճը. ինչ անուն որ ընտրես, այնպէս էլ կը կոչուի երեխան։ Ճիշդ չէ՞, Քնարիկ։

— Ճիշդ է, մայրիկ, մենք այդպէս ենք պայմանաւորուել, — վրայ բերեց Քնարիկը։

Տիկին Վարդուհին շրջուեց դէպի պատից կախուած Արմէնի նկարը, հայեացքը քարացրեց նրա վրայ։

Վարդան, Կարէն...

Մայրդ ուզում էր որ նորածինը քո անունը կրէր, Արմէն, բայց ահա ուրիշ անուններ են ուզում։ Ինչ արած, թող այդպէս լինի. թող ծնողքներն իրենք որոշեն իրենց որդու անունը, իսկ դու միշտ կը մնաս Տիկին Վարդուհու սրտում, միշտ նա քո անունը շշնջալով կ'արտասանի, բայց կ'արտասանի։

Տիկին Վարդուհին դեռ չէր շրջուել, որ հարազատներին յայտնէր իր որոշումը, երբ արագ ոտքի կանգնեց Սուրէնը։

— Մայրիկ, — ձայնեց նա, — մենք արդէն գտանք երեխայի անունը։ Մենք որոշեցինք Արմէն անուանել նրան։

Արմէն։

Տիկին Վարդուհու ծնկներն սաեւ թուլացան եւ աչքերում փայլեց արցունքը։ Նա այդպէս արտասուախառն աչքերով էլ նայեց նորածնի մօրը՝ Քնարիկին։

— Այո, մայրիկ, մենք Արմէն ենք անուանում երեխային, — ասաց Քնարիկը։

Տիկին Վարդուհին ձեռքերը պարզեց առաջ եւ իր գիրկն առաւ նորածինին։

— Արմէն, — բարձրաձայն ու փաղաքշ արտասանեց նա եւ կրծքին սեղմեց նրան, որն այսօր ահա վերցրեց իր որդու անունը, ու մօրը թուաց թէ Արմէնը չի սպաննուել ռազմաճակատում, որ նա այստեղ է ահա, իր հարազատների մօտ, իր բարեկամների հետ։— Արմէն։

Ռազմաճակատում սպաննուած Արմէնի նկարը հանգիստ նայում էր նրանց։

(4 եւ վերջ)

կարող չխոստովանել, որ այն ինչ ժառանգել ենք անցեալից, չափազանց հեռու է մեր այսօրուայ պահանջները բաւարարելուց :

Ներկայումս օգտագործուող տառերը ոչ միայն չեն բաւարարում մեր մշակոյթի օրաւուր ծաւալող առաջընթացին, այլեւ լուրջ կերպով արգելակում են գրահրատարակչական գործի զարգացմանը :

Հաշուի առնելով տառային տնտեսութեան ներկայիս վիճակը եւ նկատի ունենալով մեր մշակոյթի զարգացման հեռանկարները՝ Հայկական Նախարարների Խորհուրդը նախատեսել է առաջիկայում նոր յատկացումներ կատարել տառային տնտեսութեան բարելաւման համար :

Մշակոյթի նախարարութեան փոլիկրաֆ – հրատի վարչութեան առջեւ խնդիր է դրուած առաջիկայ մի քանի տարուայ ընթացքում պատրաստել եւ գործածութեան մէջ դնել բազմատեսակ տառամայրներ :

Նկատի ունենալով տպագրական տառերի բարելաւման հարցի լրջութիւնն ու համաժողովրդական նշանակութիւնը եւ ցանկանալով այդ գործում ներգրաւել Հանրապետութեան մէջ եւ նրա սահմաններից դուրս գտնուող ամենալայն խաւերին, Մշակոյթի Նախարարութեան փոլիկրաֆ – հրատի վարչութիւնը նպատակայարմար է գտել այն բաց ամենայնի լուրջ ու պատասխանատու աշխատանքը իրականացնել մրցանակաբաշխութեան ճանապարհով :

Յայտարարուած մրցանակաբաշխութիւնը շատ շատերի վրայ այն տպաւորութիւնն է թողել, թէ հարց է բարձրացւում փոխելու հայկական տպագրական տառերը: Շտապելով պէտք է ասել, որ բարելաւել ու հարստացնել տպագրական տառերի տնտեսութիւնը նոր տեսակաչարով դեռ չի նշանակում մերժել գոյութիւն ունեցողը :Հրատարակչական գործի արագ զարգացումը պահանջում է արդիւնաբերութեան մէջ դնել աւելի ու աւելի բազմազան բնոյթի տառատեսակներ: Քերականութեան դասագրքերի, աշխարհագրութեան քարտէզների, թէքնիք, գիտական ու գեղարուեստական եւ յատկապէս մանկական գրականութեան, ինչպէս նաեւ լրագրերի ու հանդէսների հրատարակման համար պահանջւում է մօտ 15 – 20 տեսակի ու տարբեր չափերի տառամայրներ :

Մեր փոլիկրաֆի ու մշակոյթի աշխատողների առջեւ խնդիր է դրուած ընթացք տալ այս պահանջների բաւարարմանը եւ առաջ մղել տառային տնտեսութեան զարգացման ու հարստացման գործը :

Տպագրական նոր տառատեսակների ստեղծումը յանդեցնում է մեր տառաձեւերի հարստացմանը, համալրում տառատնտեսութիւնը նոր եւ դիւրընթեռնելի տեսակաչարով: Տպագրական տառերի բարելաւումը պահանջում է մօտեցման զգուշաւորութիւն, խուսափելու առաւելապէս ազգային ձեւի պահպանման հարցին: Նրանք, ովքեր մասնակցելով այս խնդրի լուծմանը, կը ձգտին լրջօրէն վերափոխել մեսրոպեան տառապատկերի հիմնական ձեւը, կամայ թէ ակամայ կանգնած կը լինեն ազգային մշակոյթի ժխտման ճանապարհին, որովհետեւ մերժել ու ձեւափոխել մեսրոպեան տառերի աւանդական կառուցուածքը, նշանակում է մոռանալ ու կորցնել դարերի ընթացքում մեր ժողովրդի ստեղծած մշակութային արժէքները: Հէնց այս պատճառով էլ երբեք չեն կարող խրախուսուել ու իրականացուել նման փորձերն ու ձգտումները: Փոլիկրաֆ – հրատի գլխաւոր վարչութեան պետ Ե. Յովհաննիսեանի մի յօդուածում որոշապէս ասուած է, որ «այդպիսի առաջարկութիւններն ու փորձերը կը մնան անհետեւանք» ու կը մատնուեն անուշադրութեան: Եթէ անցեալի գործիչներից շատերին չի յաջողուել տառատնտեսութեան զարգացման ճանապարհին հասնել մեծ յաջողութիւնների, ապա դրա պատճառներից մէկն էլ այն է, որ նրանք ձգտել են անճանաչելիօրէն վերափոխել մեսրոպեան տառապատկերը:

Անազարտ պահել տպագրական տառապատկերը, այդ նշանակո՞ւմ է արդեօք ընկնել միւս ծայրայեղութեան մէջ եւ կառչած մնալ եղածին :

Ի հարկէ ոչ ...

Տեսակաչարի բազմացման ու բարելաւման ընթացքում անհրաժեշտ է խուսափել մեր տպագրական տառերում արդէն նկատուած եւ բազմիցս նշմարուած թերութիւններից : Այս նշանակում է հարթել ազգակից տառերի՝ «Գ»ի ու «Դ»ի, «Ջ»ի, ու «Զ»ի, «Ռ»ի ու «Ո»ի, ինչպէս նաեւ «Հ»ի, «Ն»ի ու «Ճ»ի միջեւ գոյութիւն ունեցող շփոթութիւնը: Հետեւութիւնը պարզ է՝ նոր ստեղծուող տառատեսակները ունենալով նախկին տառերի պատկերը՝ պէտք չէ ունենան նրանցում տեղ գտած թերութիւնները :

Մեր տառային մշակոյթի մէջ աչքի ընկնող բացերից մէկը համարւում է այն, որ հիմնական շարուածքի համար ուղիղի փոխարէն օգտագործում ենք թեք տառաձեւերը: Այս պարագայում մեր առաջնահերթ անելիքներից մէկը հիմնական շարուածքի համար ուղղահայեաց դիւրընթեռնելի տառեր ստեղծելու խնդիրն է : Աշխարհի համարեա բոլոր ժողովուրդները հիմնական շարուածքի համար օգտագործում են ուղիղ տառերը, սակայն մեզնում դիւրընթեռնելի եւ համապատասխան կարողութեամբ տառ չլինելու պատճառով այդ բացը տակաւին լուծուած չէ: Անհրաժեշտ է թեք տառերի հետ ունենալ նաեւ դրանց ուղիղ տեսակը, որպէսզի միւս ժողովուրդների նման մենք էլ հիմնական շարուածքի համար կարողանանք հետզհետէ օգտագործել այդ տառաձեւը :

Խօսել ուղիղ եւ թեք տառեր ունենալու մասին այդ ամէնից առաջ նշանակում է տեսակաւորել ու համակարգման ենթարկել տառը: Այդ բանին հասնելու համար անհրաժեշտ է ստեղծել կայուն եւ միմիանցից ընդգծուած ձեւով զանազանուող տեսակաչար :

Տեսակաչարի ստեղծումը թէեւ իր հետ բերում է մի շարք բարդութիւններ, բայց եւ այնպէս դրա առարկայութիւնն ու կիրառումը անհրաժեշտ է մեր գրահրատարակչութեան զարգացող պահանջները բաւարարելու համար : Եթէ ցանկանում ենք հասնել այդ բանին, ապա իւրաքանչիւր տառ իր ուղիղից ու թեքից բացի պէտք է ունենայ նաեւ այդ տեսակաչարի կիսասեւ եւ սեւ տարբերակը, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտութեան դէպքում՝ նեղ եւ լայն տարատեսակները :

Մեր օրերում տառերի բարելաւման ամենահիմնական խնդիրը համարւում է տառի տեսանելի կարողութիւնների մեծացումը: Ինչպէս բազմիցս ասուած է, մեր այժմ գործածուող տառերը առանձնապէս չեն փայլում այս տեսակէտից :

Օժտել տառը տեսանելի կարողութեամբ այդ դեռ չի նշանակում արհեստականօրէն մեծացնել տառապատկերը եւ կամ քմահաճօրէն աղաւաղել տառի ազգային ձեւը: Այդ նպատակին հասնելու հարցում աւելի քան գործնական նշանակութիւն ունի ծայրամասերի հաշուին տառամարմինը մեծացնելու մեթոդը, որի կիրառումից առաջ անհրաժեշտ է պարզել մեծացուող չափերի յարաբերութեան հարցը: Նոր տառերի ստեղծման ընթացքում պէտք է նայել այն բանին, որ հնարաւոր լինի ուժերի նուազագոյն լարումով տեսողական մեծ արդիւնքի հասնել :

Մեր տպագրական տառերի լուրջ թերութիւններից մէկն էլ այն է, որ տառի վերջաւորութիւնների երկարութեան պատճառով բացառւում է առանց շպոնի (միջակ) շարուածք ունենալու նշանակութիւնը: Եթէ յաջողուի տառը տեսանելի կարողութեամբ օժտելու ճանապարհին մասնագիտօրէն լուծել այս հարցը, ապա դրա հետ մէկտեղ լուծւում է նաեւ խնայողութեան խնդիրը : Պարզ է ու հասկանալի, որ էջում տողաքանակ շահելով աւելի մեծ խնայողութեան կարելի է հասնել, քան տողում՝ տառաքանակ: Երբեմն հայերէն տառերով շարուած գրքում առաջացած մամուլների ոճը սխալ կերպով վերագրում են մեր լեզուի աղքատութեան: Բանն այն է, որ միեւնոյն չափի էջում ռուսերէն տառերով շարուածքի դէպքում տեղաւորւում է 45, իսկ հայերէն տառերով՝ ընդամէնը 36 տող: Ահա այս տարբերութիւնից է առաջանում է տպագրական մամուլների մօտ 20 – 25 տոկոսի աճ :

Այս ամէնից բնաւ էլ չի հետեւում, որ խնայողութիւնը պէտք է դարձնել նպատակ եւ, որ ամէնից վտանգաւորն է, այն կատարել տառի տեսանելի կարողութիւնների նուազեցման հաշուին: Նման պարագայում մեր խորին համոզմամբ առաջնութիւնը պէտք է տրուի տեսանելիութեան հարցին:

Օգտագործուող տառի լուրջ թերութիւններից մէկն էլ մի շարք տառերի միջեւ գոյութիւն ունեցող նմանութիւնն է : Բարելաւման ընթացքում անհրաժեշտ է վերացնել կամ նուազագոյնի հասցնել միմիեանց ազգակից տառերի միջեւ գոյութիւն ունեցող շփոթելիութիւնը :

Ցանկալի է, որ նոր ստեղծուող տառերը ազատագրուեն մազածիկների աւելորդ ծանրաբեռնուածութիւնից առաւելապէս այն դէպքում, երբ դրանք չեն արդարացնում որեւէ լուրջ նպատակ : Մազածիկների վերացումը փոքրացնում է վնասուածքների հաւանականութիւնը եւ տառը դառնում է աւելի երկարակեաց :

Ի վերջոյ նոր տեսակաչարի ստեղծման գործում էական պահանջներից մէկն էլ այն է, որ տառերը լինեն գեղեցիկ ու բարեձեւ եւ, որ ամէնից կարեւորն է, իրենց տեսակի մէջ աչքի տեսողութիւնը շոյելու աստիճան ներդաշնակ ու ռիթմիկ:

×

Թէեւ հարցեր կան, որոնց լուծումը դարեր է տեւում, բայց ժամանակներ էլ կան, երբ հարիւր տարուայ ճամբան մարդը մէկ օրում է անցնում: Այն, ինչ դարեր շարունակ երազում էին մեր անցեալի գործիչները, այսօր դառնում է իրականութիւն: Մնում է ցանկալ, որ նոր ստեղծուող տառամայրները օժտուած լինեն մեր տառային մշակոյթի բոլոր լաւագոյն յատկանիշներով, իրենց մէջ արտայայտեն մեր փոլիկրաֆիի ազգային ոճը եւ պարզութեամբ, դիւրընթեռնելիութեամբ, մատչելիութեամբ ու գեղեցկութեամբ բաւարարեն մեր ընթերցող հասարակութեան բարձր պահանջները :

Խ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

«Ս. Հայաստան» ամսագիր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիրակի, Յունուար չորսին, արեւոտ երկինքի մը տակ, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ հանդիպում ունեցաւ Նանժիսի հետ: Պահեստի խումբը հաւասար մնալէն ետք (2–2), առաջին խումբի մրցումը սկսաւ: Հազիւ 15 վայրկեան անցած, մեր աջ յառաջապահ գիծը, յաջող խաղէ մը վերջ, կէտ մը նշանակեց (Պրոզա): Առաջին մասը այսպէս վերջացաւ, Հայերուն տիրապետութեան տակ: Երկրորդ մասին, հակառակորդ խումբը աւելի զօրաւոր խաղ մը ցուցադրեց, բայց չկրցաւ կէտ մը նշանակել: Վերջապէս Ալֆորվիլի մարզականը Նանժիսին յաղթեց 0ի դէմ 1ով: Եկէք բոլորդ քաջալերել Հայ Մարզականը :

Ս. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (326)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Այդ ուրախացրեց ինձ: Բայց ահա մի նոր անյաջողութիւն: Կրկին լսելի եղաւ շղթայի շաչիւնը : Այս անգամ ձին ձիգ տըւեց շղթան: Երեւի, նա շարժեց ոտները : Տէրը զարթեց, գլուխը վեր բարձրացրեց եւ ականջները լարեց դէպի ախոռատան պատը :

Ոչինչ չկար. ձին հանդարտուեց : Տէրը կրկին գլուխը դրեց բարձի վրայ: Ինչ երջանիկ մարդիկ են դրանք, գոնէ կարող են քնել, — քնել, որ մարդու գլխաւոր մխիթարութիւններից մէկն է: Ինձ համար չէր այդ մխիթարութիւնը: Գոնէ շուտ լուսանար: Մտածեցի դրադեցնել ինձ, որ ժամանակը անցնի: Տասն անգամ համարեցի առաստաղի գերանները, տասն անգամ համարեցի գերանների վրայ շարած փարդուկները: Այդ եւս, վերջապէս, ձանձրացրեց ինձ: Աչք ածեցի դէպի խրճթի չուրջը: Նայում էի, թէ ինչ բան ինչ տեղ է դրած: Իր տեղումն էր աւելը, իր տեղումն էր անթրոցը, իր տեղումն էր լուացքի տաշտը: Ամէն ինչ անշարժ էր: Մի արարած միայն շարժուեցաւ տեղից: Թառի վրայ թառած էր աքաղաղը, իր հարեմը չուրջը հաւաքած : Մարիներից մէկը կամաց անցաւ աքաղաղի ետեւից եւ, խորամանկութեամբ մի կողմ հրելով նրա կշտին կանգնած առաջին մարիին, ինքը բռնեց նրա տեղը :

Այդ հաճոյամոլութիւնը գրգռեց առաջինի խանդը, նա սկսեց տրտնջալ : Աքաղաղը, կարգ պահպանելու համար, կտցահարեց նորեկի գլխին եւ, նրան իր յափշտակած տեղից հեռացնելով, դարձեալ առաջինին կանգնեցրեց իր կշտին : Առաջինը գեղեցիկ էր, իսկ վերջինը տգեղ... Թռչունները եւս զուրկ չեն գեղասէր ճաշակից: Այդ կարգադրութիւնից յետոյ, աքաղաղի երկրորդ ձայնը աղմկեց փոքրիկ խրճթի լռութիւնը : Նրա ձայնից այժմ զարթնեց պառաւ երէցկինը: : Դա էր պակաս: Դա քնած էր առանց հանուելու :

Վերկացաւ, խարխափելով մօտեցաւ օջախին, այնտեղ, կրակի վրայ, ինչ որ եփ էր գալիս, թրթ – թրթում էր: Պտոյկի խուփը բարձրացրեց եւ նայեց՝ արդեօք ջուրը քաշել չէ՞ր: Նրա մէջ անպատճառ կամ հարիսայ, կամ խաշ եւ կամ քէշկէկ պիտի լինէր,, որ ամբողջ գիշերը սախուած է եփուել, որ վաղ – առաւօտեան պատրաստ լինի ուտելու համար: Այդ երեք անդադար կերակուրները ուտւում են արեգակից առաջ, որ ամբողջ օրը կարելի լինի մարսել: Վերջացնելով իր գործը օջախի մօտ, երբ պառաւը մի ինչ որ բան որոնում էր խրճիթի մէջ, նրա աչքին ընկաւ օրօրոցի դաստակի վրայ քնած հարսը: Նա մօտեցաւ եւ, ոտքով բօթելով նրան, մրմրթաց.— «Դու մի օր այդ երեխային կը խեղդես. քանի անգամ ասել եմ քեզ, որ ծիծ տալու ժամանակ քնելու չէ»: Նկատողութիւնը ծանր էր : Հարսը ուղղեց իր դիրքը եւ, տեսնելով, որ երեխան վաղուց արդէն քնած էր, օրօրոցի քօղը ցած թողեց, իր տեղում նստած մնաց :

Պառաւը այլեւս չմտաւ իր անկողինը, խրճթի դուռը կամաց բաց արաւ, դուրս եկաւ սրահը, նայեց դէպի երկինքը, տեսնելու, թէ գիշերի որ ժամն է: Աստղերը նրա ժամացոյցն էին : Նա վերադարձաւ եւ, թէլ մանելու ճախարակը իր ետեւից քարշ տալով, կրկին դուրս եկաւ սրահը : Այնտեղ մնաց, եւ մի քանի րոպէից յետոյ լսելի եղաւ ճախարակի բարակ ճլվլոցը : Այժմ ամէն յոյս կորած էր. նա Կերբերոսի նման դուռը բռնեց : Ես այլեւս չէի կարող դուրս գալ : Պառաւը այնտեղ կը մնար եւ մինչեւ լոյս կը մանէր: Սկեսուրը վեր կենալուց յետոյ, հարսին արդէն անպատշաճ էր քնել. դա էլ վերառեց իր կարը, նստեց սիւնի մօտ, ճրագի հանդէպ: Սկեսուրը մանում էր, հարսը կարում էր: Իսկ ինձ տանջում էր մի կողմից անքնութիւնը, միւս կողմից նրան տեսնելու, նրա հետ խօսելու սաստիկ փափաքը : Գոնէ շուտ լուսանար. որքան երկար էր այդ գիշերը: Ես կրկին սկսեցի համարել առաստաղի գերանները :

Առաստաղից ցած իջայ, սկսեցի համարել խրճթի սիւները : Այդ եւս վերջացաւ. սկսեցի համարել, թէ դեռ քանի հոգի քնած են մնացել: Իմ աչքերը կանգ առին գեղեցիկ պատկերի վրայ : Ես տեսնում էի այժմ նրա կիսամերկ թիկունքը միայն. երեսը շուռ էր տուած դէպի հակառակ կողմը: Նայում էի, երկար նայում էի այդ լիքը թիկունքի վըրայ, որ սքանչելի կերպով լուսաւորուած էր ճրագի լուսով: Երկու ուրիշ աչքեր եւս դարձան դէպի այդ կողմը, եւ ուշադրութեամբ նայեցին Դրանք հարսի աչքերն էին: Նա ցած դրեց կարը, մօտեցաւ եւ ձեռքով բռնեց օրիորդի կողքը: Նա զարթնեց : «Այդ ի՞նչպէս ես քնած, — լսելի եղաւ հարսի յանդիմանութիւնը : Օրիորդը ոչինչ չպատասխանեց, որովհետեւ նա չգիտէր, թէ ինչպէս էր քնած : Նա վերառեց իր մօտ դրած կարմիր չապիկը եւ չտապելով հագաւ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

[redacted]

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կիւլպէնկեան, Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Գառնիկ Կիւլպէնկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան ինչպէս նաեւ Կիմխաչեան, Կիւլպէնկեան, Աճէմեան, Ճիլաճեան, Ունճեան, Զիթունի, Շիմշիրեան (Ամերիկա), Գալանճեան եւ Զիլինկիրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, թոռան եւ ազգականին փոքրիկին՝

ՊԱՏՐԻԿ – ՊՐԻՒՆՕ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

(11 ամսու)

ցաւագին մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 7ին:

Յուղարկաւորութիւնը այսօր, Շաբաթ ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս նկատել իբրեւ այդ:

[redacted]

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտ, ժամերգ. ժամը 8·30, երեկ. ժամերգ. եւ Ս. պատարագ երկսեռ խումբով, ժամը 4·30:

11 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով, Ջրօրհնէք, հոգեհանգիստ Մեռելոցի, ժամը 8 – 12:

× Էջմիածինէն ստացուած է Վազգէն Ա. Հայրապետ Հայոց պատկերազարդ ստուար հատորը: Դիմել եկեղեցի:

×

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

11 Յունուար, Կիրակի,— Զ. օր Ծննդեան, սկիզբ առաւօտուն արարողութեանց ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասին, Ջրօրհնէքի գաշն արարողութիւնք ժամը 11·30ին, Ով զարմանալին պիտի երգուի երկսեռ խումբով:

13 Յունուար, Երեքշաբթի.— Ութօրէք Ծննդեան, արարողութիւնք առաւօտեան ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին:

18 Յունուար, Կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպագճեանի ուխտին:

×

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Ս. Ծննդեան տօներու առթիւ.—

Շաբաթ, Ճրագալոյց երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը հինգին: Ս. պատարագ ժամը վեցին:

Կիրակի, Ս. Ծնունդ, առաւօտեան ժամը 7·30ին, Ս. պատարագ տասնին, քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11·30ին:

Երգեցողութիւնք կը կատարուին Ս. եկեղեցւոյս երկսեռ դպրաց դասու կողմէ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի եւ ղեկավարութեամբ Օր. Սիւզան Պօյաճեանի:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առտու ժամը 10·45ին: Կը խօսի պատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ՝ Ամէն բանին համար ժամանակ կայ:

«ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի վերջին թիւին կողքին վրայ, տպագրութեան ժամանակ, ինկած են ԱՅՎԱԶԵԱՆ անուան երկու առաջին գիրերը, եւ բաժանորդները կը գրկուին ՎԱԶԵԱՆ անուան, ինչ որ կը դժուարացնէ ղանձումը: Շատ կը խնդրենք բաժանորդներէն, որ ՀԱՅ – ԲՈՅԺի բաժնեգինները գրկեն ճիշդ այսպէս, այս ուղղագրութեամբ.—

Ch. Aïvazian

աւելցնել Բէտաքսիոն ՅԱՌԱՋ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9): Շէնքին գանազան բաժանումներուն պատճառով, անհրաժեշտ է գրել՝ Յառաջի խմբագրութիւն (ֆրանսերէն):

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է եւ լոյս կը տեսնէ Հայ – Բոյժի Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր թիւը:

ԲԱՅԱՌԻԿԸ, 112 էջ, լոյս տեսած է եւ պիտի ղրկուի զայն չարթուընէ սկսեալ՝ բոլոր անոնց որ վճարած են իրենց բաժնեգինը, յաւելեալ 300 ֆրանք:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Պ. Գրիգոր Մէրճանօֆ կը նուիրէ երեսուն հազար ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ «ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Սալւափօ Բոլէքի» սրահը, 24 Րիւ Տիւնուար:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Կը մասնակցի Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը:

Երգեր, արտասանութիւններ եւ «Անոյշ»ի տեսարանէն պատկեր մը:

Ջանազան պարեր եւ հունգարական պար մը, նաեւ երգախառն կենդանի պատկեր մը «Մայր Հայաստան»:

Կը խօսի Ընկերուհի Ա. Սիսլեան (Կրընոպլէն):

Հայկական Կաղանդ պապան նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ, ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն:

Մուտքը ազատ է:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէոլէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ:

×

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ Փետրուար քսանին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը իննին:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԿԵԴՐ. ԿՐԹ. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները դպրոցներու համար:

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պօղոսեան հազար ֆրանք, Տիկին Ժանէթ Զաքրեան երկու հազար, Պ. Ժօաննէսեան (Նրվէռ) երկու հազար ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԹՈՔՍԱՏԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, (33 Պուլվ. Բօռէն, Իսի):

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 11ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամներ:

Մուտքը ազատ է:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՏՕՆԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի տօնական օրերու խնջոյքը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Հայր Պապեան մոզական լապտերով պիտի ցուցադրէ «Անուշ»ի թատերգութեան ֆիլմը: Նոյն առեն տեղի պիտի ունենայ ծախուած քարդերու վիճակահանութիւնը:

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի հայ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս բարենպատակ ձեռնարկը:

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 11 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8391 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4192

ՏՕՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

Այժմ որ տօնական օրերը վերջացան, հասած է ժամանակը քիչ մը ամփոփուելու եւ գործի լծուելու :

Ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան համար չկայ աւելի կենսական աշխատանք՝ քան նոր սերունդի փրկութիւնը :

Կը կարծենք թէ այս կէտին շուրջ ո՛չ մէկ տարակարծութիւն կայ մեր Հայրենակիցներուն միջեւ, ինչ հոսանքի ալ պատկանին անոնք :

Քանի՛ երկարին ակամայ տարագրութեան տարիները, ա՛յնքան կը դժուարանայ այս ճակատին վրայ մեր տանելիք աշխատանքը :

Գրեթէ երկու սերունդ փոխուած է այն օրէն ի վեր, երբ վերջին անգամ գաղթականի ցուպը ձեռք առնելով հեռացանք մեր ծննդավայրէն :

Իրենց հայկական դիմագիծը անաղարտ պահեցին անոնք, որ ապաստան գտան Սուրիոյ, Լիբանանի, Իրաքի, Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի հիւրընկալ հողերուն վրայ :

Ժամանակին Թուրքիոյ մէջ կրօնական հալածանքներն էին, որ միացած ցեղային աւելութեան՝ ինքնապաշտպանութեան մղած էին Հայութիւնը :

Մզկիթներն էին, որ պատճառ դարձան սերտիւ փարելու մեր ազգային եկեղեցին, — միակ ապաւէնը անհայրենիք Հայութեան :

Կարմիր Ջարդը կոտորակեց մեզ, սակայն մեր հոգիներէն չկրցաւ վանել ազգային գիտակցումը : Ընդհակառակն կեղեքումներն ու հալածանքները աւելի եւս զօտեպնդեցին մեզ եւ սիրելի դարձուցին մեզի մեր ազգը, իր դարաւոր ու փառաւոր անցեալով, իր բարձր մշակոյթով եւ քաղաքակրթութեամբ :

Այսօր արեւելքի արաբական երկիրներուն մէջ Հայերը ամէն առաւելութիւն կը վայելեն՝ շնորհիւ տեղական իշխանութեանց բարեացակամ վերաբերումին եւ եղբայրական աջակցութեան :

Նոր սերունդը հայ կը մեծնայ այնտեղ, որովհետեւ մեծ ու փոքր բոլոր հայաշատ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ունինք մանկապարտէզներ ու նախակրթարաններ : Չենք յիշեր Պէյրութի ու Հալէպի ճեմարանները, որոնք միջնակարգ վարժարաններ են եւ դարձած են տնկարան՝ ուսուցիչներ եւ հանրային գործիչներ պատրաստելու համար :

Հայերէնը մայրենի լեզուն է արեւելքի բոլոր Հայերուն համար, նորագոյն սերունդէն սկսեալ մինչեւ երէցները :

Հասած ենք այնպիսի շրջանի մը, որ այս պարագան մեծ մխիթարութիւն մը կը նկատենք մեր ազգին համար :

Արեւմուտքի մշակոյթով բարձր երկիրներուն մէջ նոր սերունդը կը հալի մեր աչքերուն առջեւ :

Ու մենք ազգովին անճրկած՝ չենք կրնար հիմնական դարման մը գտնել այս ցաւին, Ֆրանսայէն մինչեւ Միացեալ Նահանգներն ու Հարաւային Ամերիկա :

Զանազան կազմակերպութեանց պահած հայերէնի շաբաթական դասընթացքները կիսամիջոցներ են միայն :

Դիւրահաւան ենք դարձած եւ կը գոհանանք այս քանով :

Չենք տեսներ թէ շուրջ հարիւր հազարի հասնող ֆրանսահայութեան մէջ քանի՛ հոգի կը հետեւին այդ դասընթացքներուն :

Ժամանակ է, որ սթափինք եւ հիմնական միջոցներ որոնենք նոր սերունդի փրկութեան համար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Նոր վարչապետը՝ Միշէլ Տըպրէ, շաբաթ առաւօտ ժամը 11.30ին պիտի երթար Էլիզէ, Ե. Հանրապետութեան առաջին կառավարութեան 27 անդամները պաշտօնապէս ներկայացնելու համար Նախագահ Տը Կոլի : Թէեւ նոր նախարարներուն մեծ մասը ծանօթ են Նախագահին, քանի որ անոնց 18ը մաս կը կազմէին արդէն նախորդ կառավարութեան :

11 երեսփոխաններ կան նոր դահլիճին մէջ : Համաձայն նոր Սահմանադրութեան, այն երեսփոխանները որ նախարար կ'ըլլան, երեսփոխան ըլլալէ կը դադրին, փոխարինուելով իրենց յաջորդներով : Այս ձեւով երեսփոխան ըլլալէ կը դադրին՝ Ժագ Սուսթէլ, Ժագինօ, Փինէ, Լըքուր, Կիւկար տ'Էսթէն, Պիւրոն, Թրիպուլէ, Ֆոնթանէ, Բուանի - Ժանթիլ, Մորիս - Պոքանովսքի եւ Օր. Սիտ Քառա :

Լուսանկարուելու աւանդական գործողութիւններէն ետք, նախարարութեանց մէջ իշխանութիւններու հաստատում եւ փոխանցումներ պիտի ըլլան : Զօրավար Տը Կոլ, որ վերջին գիշեր մը եւս անցուցած էր Մաթինեոնի մէջ, առաւօտ ժամը 9ին փոխադրուեցաւ Էլիզէ :

Զօր. Տը Կոլի գլխաւորեց Փամփիտու շաբաթ օր վարչապետ Տըպրէի պիտի յանձնէր նաեւ իշխանութեան հետ՝ պաշտօնական բոլոր թղթածրարները :

Վարչապետը իր ծրագիրը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացնէ հինգշաբթի օր միայն, — իր 47րդ տարեդարձին օրը :

Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Ընկերվարականները Փիւթոյի իրենց ժողովը գումարելով կը գտնեն ընդդիմադիր : Կուսակցութեան Ազգ. Խորհուրդը պիտի քննէր վերջին անցուդարձերը եւ իր դիրքը ճշդէր՝ կառավարութեան ծրագրին դէմ, որ տակաւին ծանօթ չէ իր ամբողջական գիծերուն մէջ :

Անկասկած ժողովին մէջ պիտի խօսուի նաեւ Կի Մոլէի Դեկտեմբեր 27ին Զօր. Տը Կոլի ղրկած հրաժարագրին մասին : Յիշեալ նամակը եւ զօրավարին պատասխանը առջի օր հրատարակուեցաւ Կի Մոլէի կողմէ, Զօր. Տը Կոլի հաւանութեամբ :

Անդրադառնալէ ետք Զօր. Տը Կոլի խնդրանքին՝ նախարարական պաշտօնէն չհրաժարելու համար, ընկերվարական պարագլուխը մասնաւորապէս կը շեշտէ. — Մայիսէն ի վեր առած որոշումներուս ոչ մէկին համար կը զղջամ, ուրախ եմ, հպարտ՝ որ օգնած եմ ձեզի, հանրապետութեան հաստատութիւնները ամուր հիմերու վրայ դնելու համար եւ խոստացած՝ մինչեւ Յունուար մէկ օժանդակել ձեր կառավարութեան վերջին վճիռներուն : Համոզուած եմ որ արդար նպատակներ կը հետապնդէք՝ միջազգային, Հասարակապետութեան եւ Ալժերիոյ հարցերուն մէջ :

Կի Մոլէի հրաժարական այս նամակին պատասխանելով Զօր. Տը Կոլ կը գրէր. — Մէկ հարց միայն կ'իշխէ բոլոր խնդիրներուն վրայ. հանրապետութիւնը դնել իր արժանաւոր տեղը : Անիկա պիտի ըլլայ Յունուար ութին՝ ազատութեան, ժողովրդավարութեան մէջ եւ ժողովուրդին զանգուածային հաւանութեամբ : Դուք մասնակցեցաք կառավարութեան՝ այդ բոլորը ինծի հետ ընելու համար : Դուք չէք կրնար, դուք պէտք չէ զիս լքէք այն պահուն՝ երբ պիտի հասնինք մեր նպատակին : Անիկա սկզբունքի հարց է :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

« ՖՈՐՏԻ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՀԱՅՈՒՆ ՁԵՌՔԸ ՍԵՂՄԵՑԻՆ » ԿԸ ԳՐԷ ՖՐԱՆՍ - ՍՈՒԱՌ

Շաբաթ մը վերջն ալ միջազգային մամուլի կարեւորագոյն նիւթը կը մնայ Անաստաս Միկոյեանի այցելութիւնը Ամերիկա : Եթէ Ամերիկան միշտ խանդավառ է, պէտք չէ մոռնալ սակայն որ Եւրոպան շատ գոհ չէ այս փիլոքէն եւ կը վախնայ որ երկու հսկաները Եւրոպայի գլխուն վրայէն համաձայնութիւն մը կնքեն :

Հինգշաբթի օր յայտնուեցաւ որ Միկոյեան յուշագիր մը յանձնած է Տըլըսի, առջի օր, Պերլինի հարցին շուրջ : Կ'ըսուի սակայն թէ կարելի չէ խստապէս իբրեւ յուշագիր նկատել այդ, այն իմաստով որ յուշագիր կը նշանակէ պետութեան մը պաշտօնական առաջարկը ուրիշ պետութեան մը : Աւելի ճիշդը տեսակ մը ամփոփումն է Միկոյեանի եւ Տըլըսի 90 վայրկեան տեւած խօսակցութեան :

Այս ամփոփումին մէջ խորհրդային տեսակէտը թէեւ նոյնը կը մնայ Պերլինի շուրջ, բայց գործածուած լեզուն շատ աւելի մեղմ է եւ նախապէս եղած առաջարկները այլեւս վերջնագրի հանգամանք չունին : Միկոյեան գիտել տուած է նաեւ թէ Գերմանիոյ վերամիացման միակ ձեւը հետեւեալն է .— ձգել որ երկու Գերմանիաները իրարու հետ կարգադրեն, ապա «Մեծ»երու (Ֆրանսա, Անգլիա, Ամերիկա, Խ. Միութիւն) հետ պատրաստուի հաշտութեան դաշնագիր մը :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՏԻԹՐՈՅԻԹԻ ՄԷՋ

Ինչպէս երէկ գրած էինք Ա. Միկոյեան Չորեքշաբթի օր հասաւ Տիթրոյիթ : Երկար ժամանակ տրամադրեց Ֆորտի գործարանները այցելելու համար, հետաքրքրուելով ամէն տեսակ թեքնիք մանրամասնութիւններով :

Միշտ ժպտելով, Միկոյեան կը խօսակցէր բանուորներուն հետ, երբ, ինչպէս կը գրէ «Ֆրանս - Սուառ»ի թղթակիցը, հայ գործաւորներ մօտեցան «սեղմելու համար աշխարհի ամէնէն նշանաւոր Հային ձեռքը» :

Միկոյեան այս այցելութեան առթիւ յիշած է որ 22 տարի առաջ երկար տեսնուած է մեծ Ֆորտին հետ (Հանրի Ֆորտ) եւ աւելցուցած .— Երեսնական թուականներուն ամերիկեան կառավարութիւնը տակաւին չէր ճանչցած Խ. Միութիւնը, բայց Ֆորտը, ինք, ճանչցած էր մեզի եւ շատ օգուտներ քաղեց ատկէ, ներշնչուեցէք այս նախընթացէն, այսօրուան Չինաստանի համար » :

Ապա քիչ մը այլ - լեզի խօսքերէ ետք, Միկոյեան ըսաւ.— Կը կարծէք որ մենք յանցաւոր ենք, մենք ալ կը կարծենք որ դուք յանցաւոր էք, եթէ Սողոմոն Իմաստունը մեզ դատէր երկուքիս ալ հաւասար յանցանք կը գտնէր » :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՇԻՔԱԿՈՅԻ ՄԷՋ

Հոս ալ կարգ մը ցոյցեր եղան Միկոյեանի դէմ Արեւելեան Եւրոպացիներու կողմէ : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Խ. Միութեան փոխ - վարչապետը ըսաւ. — Կարեւորութիւն չեմ տար այդ ցոյցերուն : Պաղ պատերազմին վերջ տալու ամէնէն գլխաւոր արգելքը վստահութեան պակասն է : Այս ցոյցերը կը նկատեմ իբրեւ կատակերգութիւններ : Ամերիկեան կարծիքին պատկերը չեն : Ոչ պաղ պատերազմ կ'ուզենք, ոչ պատերազմ, բայց եթէ մեզի պարտադրուի ամէն ինչ ունինք պատասխանելու համար : Հովը տակաւին պաղ է բայց գարունը մօտալուտ է (այս պատկերը՝ ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց համար) :

Կարգ մը հարցումներ եղան Հունգարիոյ մասին ինչպէս նաեւ Խ. Միութեան կառավարութեան մէջ եղած փոփոխութիւններուն : Այս առթիւ Միկոյեան ըսաւ. — Ամէն ինչ լաւ է Փեշտայի մէջ եւ տնտեսական պայմանները գոհացուցիչ : Գալով մեզի, մեր կառավարութիւնը աշխարհի ամէնէն կայուն կառավարութիւններէն մէկն է : Եղած փոփոխութիւնները մեծ բան չեն : Մարդիկ որ կ'ընդդիմանային կուսակցութեան միասնականութեան հեռացուեցան, կամ ուրիշ նոյնքան կարեւոր պաշտօններ ստացան : Մոլոթովը դեսպան է, պզտի՞կ պաշտօն է դեսպանի պաշտօնը » :

Միկոյեան Շիքակոյէն մեկնեցաւ դէպի Սանֆրանչիսքօ, տեղական մամուլը եւ «Ֆրանս - Սուառ»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը գիտել կու տան թէ ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց բարելաւման համար մեծ աշխատանք կը կատարուի եւ Միշէլ Կորտէ կ'եզրակացնէ .—

Ռուսեւամերիկեան համակեցութիւնը եւ բարեկամութիւնը կարելի է վաղուան համար չէ, բայց հաւանաբար վաղը չէ միւս օրուան համար է եւ այդ՝ մասամբ շնորհիւ Անաստաս Միկոյեանի » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ Վելա տէ Թեռայի ամբարտակը քանդուած է առտուան ժամը 5ին եւ ջուրերը ողողած են հինգ հարիւր բնակիչ ունեցող փոքր գիւղ մը՝ Ռիպատելակօ, երբ գիւղացիները խոր քունի մէջ էին : Աղէտին առաջին հաշուեկշիռին համաձայն 117 հոգի խեղդամահ եղած են եւ 47 ուրիշներ կորսուած, որոնք կը փնտռուին ազատարարներուն կողմէ : Ռիպատելակօ գիւղը տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով քանդուած ամբարտակէն երեք քիլոմեթր անդին կը գտնուի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ Ա. Միկոյեան յաջողած է արդէն առեւտրական կարգ մը համաձայնութիւններ կնքել. Քլիվլենտի մեծ ընկերութիւններէն «Ըրփըպլիք Սթիլ» քսան հազար թոն պողպատ պիտի ղրկէ Խ. Միութիւն, փոխարէն 80 հազար թոն ռուսական քրոմ (մետաղ մը) ստանալու համար : Այս պարագան մեծապէս շահագրգռած է Անգլիացիները եւ « Տէյլի Էքսփրէս» թերթը կը յուսայ որ Միացեալ Նահանգներէն վերադարձի իր ճամբուն վրայ Միկոյեան կը հանդիպի Լոնտոն, Անգլիացիներուն հետ ալ «առեւտուր ընելու համար» :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ամերիկեան Խորհրդարանին առջեւ տարուան աւանդական հաշուեկշիռը ընելով յայտարարեց թէ այսուհետեւ Միացեալ Նահանգներու պիւտճէին վաթսուն առ հարիւրը պիտի յատկացուի ազգային պաշտպանութեան :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ «ժամանակաւոր կառավարութեան» բանբերներէն մէկը հերքեց թերթերու մէջ հրատարակուած այն լուրը, որուն համաձայն խորհրդային կառավարութիւնը ալժերիական պատուիրակութիւն մը հրաւիրած էր Մոսկուա :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան ազգային կոմիտէի անդամներէն Ջարլզ Լոմըն, սեւամորթ, որ միաժամանակ Նիւ Եորքի Պրուքլին կոմիտէին ղեկավարն էր, կուսակցական իր պաշտօններէն արձակուած է, առանց լուր տալու. Երկարատեւ ճամբորդութեան մը ձեռնարկած ըլլալուն համար : Պաշտօնանկութեան բուն պատճառները յայտնի չեն, բայց կը կարծուի թէ սեւամորթը կուսակցութեան դրամները գրպանելով անհետացած է հրապարակէն :

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԽՄԲ.— Կաղանդի թիւով՝ տուած էինք նմոյշ մը այն յուշերէն, զորս գրած է *Յառաջի* ողբացեալ խմբագրապետը՝ պատերազմի օրերուն, օրը օրին: Մօտ տասնեւհինգ տետրակ կը լեցնեն այդ յուշերը, — երբեմն ներքին ցաւերու արձանագրութիւն, երբեմն քաղաքական օրուան դէպքերու վրայ խորհրդածութիւն, ինչպէս եւ Ֆրանսայի Հայութեան տագնապները (զինուոր, տարապարհակ աշխատանք, պարենաւորման դժուարութիւն): Պատկերազարդ Պատմութիւն Հայոց: *Յառաջի* ընթերցողներուն փափաքով, զոր արծարծեցին Կաղանդի օրը հրատարակուած էջերը, պարբերաբար պիտի տանք այդ յուշերը այստեղ.—

1941 Յունիս 28

Գարշելին Քլօտ Ֆառէր իր մէկ վէպին մէջ (Լ'Օմ քի ասասինա) *կը սահեցնէ հետեւեալ զանելիքը, երբ Թէ Իսլամի մը բերնով.—*

Ալլահ ստեղծեց բոլոր ժողովուրդները: Յետոյ, ուզելով որ անոնք արդար եւ ուղղամիտ ըլլան, պարկեշտութիւնը եփել տուաւ աղուոր պտուկի մը մէջ: Եօթը տարի վերջը, պարկեշտութիւնը աղուոր մը եփեցաւ: Աստուած զայն պէտք եղածին պէս խառնած էր (պռասսէ) *ոսկիէ խոշոր շերեփով: «Հիմա գնա, ըսաւ հրեշտակապետին, եւ քովս բեր արարածները»: Հրեշտակապետը գնաց աշխարհ փնտռելու զանոնք: Առաջին անգամ եկան հաւատացեալները, որովհետեւ աւելի մօտ կը բնակէին Աստուծոյ: «Հաւատացեալ մարդիկ, ահա ձեզի համար», ըսաւ Ալլահ եւ առանց չափելու՝ լման դգալ մը լեցուց իր պատրաստած Թանկագին դեղէն: Եւ անոնք ելան գացին, պարկեշտ առ յաւէտ: Ֆրանկներն ալ եկան իրենց կարգին. «Անհաւատներ ձեզի համար» ըսաւ Ալլահ, եւ լեցուց երկրորդ բաժին մը, նոյնքան խոշոր որքան առաջինը: Վերջապէս եկան կռապաշտները: «Այս ալ ձեզի համար, Թշուառ մարդիկ»: Եւ պարպուեցաւ երրորդ դգալը: Այլեւս շատ բան չէր մնացած սանին մէջ: «Տէ՛ր, Տէ՛ր, աղաղակեց յանկարծ Հրեշտակապետը, ահա Հրեաները եւ Պարսիկները, զոր մոռցեր էինք»: Ալլահ նեղը մնալով շրջեց սանը, բայց նոյնիսկ տակը քերելով եւ եզերքները սրբելով հազիւ կրցաւ լեցնել վերջին դգալը: «Այսքանը Թող իրենց միջեւ բաժնեն» ըսաւ: Եւ Հրեաներն ու Պարսիկները ելան գացին, կէս առ կէս աւելի նենգ ու գող քան կռապաշտները, Ֆրանկները եւ հաւատացեալները: Այլեւս կաթիլ մը պարկեշտութիւն մնացած չէր սանին մէջ: Ահա այն ատեն էր որ, ափսո՛ս, հասան Հայերը, ողբալի կերպով ուշ մնացած»* (էջ 157 – 158):

Այս գոմէշը, Քլօտ Ֆառէր, եթէ կարդացած ըլլար Եւրոպայի ու Թուրքիոյ, գէթ իր երկրին վերջին հարիւր տարուան պատմութիւնը, եւ Ալլահին բաշխած պարկեշտութենէն ունեցած ըլլար մէկ կաթիլ, կը կոտրէր գրիչը եւ կը նետուէր Սէն գետին մէջ: Բայց մնաց նոյն կենդանին, երբ նոյնիսկ իր պաշտած, սրբագործած Թուրքերը Թքին իր երեսը, վերջին տարիներու ընթացքին, զինք կոչելով «ցնդած», «պազիրկեան» եւայլն:

Յետին Հայ գիւղացին գետինը պիտի անցնէր, տեսնելով Եւրոպայի պետական մարդոց եւ գրող – բրոցներուն այսօրուան պատկերը, մանաւանդ 1920էն ի վեր:

Յունիս 29

Այց Ա. Ջամալեանի գերեզմանին, Թիէ: Այս գերեզմաննոցը աւելի ընդարձակ է քան մեր հայրենիքը, համեմատաբար: Բայց եւ այնպէս չափազանց խճողուած: Կարծես մեռելները շարած են քով քովի եւ հողով ծածկած: Մեր դժբախտ Արշակն ալ տեղաւորեր են Թանձրակուռ դամբարանի մը քովիկը, ճամբուն ափը, կ'ըսես վար պիտի իյնայ: Այսպէս չէ՞, մեր կեանքն ալ,— լայնանիստ պարիսպներով, հաստ ու շքեղ քարերով ճամբու մը ափը ինկած, միշտ քովնտի, մոռցուելու դատապարտուած:

Կը խօսին երեք հոգի, — Հայ (Ա. Խ.), *Վրացի եւ Ազերի, յարգանք: Այս վերջինները՝ Թափթփած Ֆրանսերէնով մը: Սարսէլէն Օր. Աւետիսեան ծաղկեփունջ մը կը դնէ ուրիշներու վրայ: Յետոյ խմբովին կ'երթանք փնտռելու ուրիշ երկու գերեզմաններ, — Օհան Կարօ* (1933) *եւ Բարաշա – Լ. Թաղէոսեան* (1935): *Տղաքը առած են Թաղին հասցէն.— Թաղամասին* (տիվիզիոն) *47 շարք 22 Թիւ 5, միւսը՝ 49 շարք 25 Թիւ 13: Բայց հրամմէ տուր: Մեռել մեռելի վրայ դիզուած եւ վրան ալ հող ու վայրի խոտեր:*

Վերջապէս գտան Օհան Կարօն, պարզապէս անոր համար որ ողջ մնացած էր խաչափայտը, Թէ տախտակով եւ Թէ արձանագրութեամբ: (Զարմանալի է որ Հայ Գրագէտներու Բարեկամները չեն խորհած համեստ քար մը զետեղել, նոյն ինքն Օհան Կարոյի գրքին հասոյթով): Ծաղկեփունջ մը եւ խոնարհութիւն:

Իսկ Բարաշա՞ն: Ասդին դարձանք, անդին դարձանք, Թաղը, շարքը եւ Թիւը գտնուեցաւ ի վերջոյ: Բայց ո՞ւր է գերեզմանը: Ո՛չ փայտ կամ խաչի կտոր մը, ոչ ալ ուրիշ որեւէ արտայայտիչ նշան: Թիւ 13ը հողակոյտ մըն է խեղդուած՝ վայրի խոտերու տակ: Արձանագրութիւնը սրբուած տախտակներ կան, ուրիշ ոչ մէկ հետք: Յուղարկաւորութեան մասնակցողներն ալ հազիւ Թէ կը յիշեն: Վերջապէս եզրակացուցին Թէ ա՛յս պէտք է ըլլայ, այն որ 13 կ'ըլլար համրելով: Եւ տեղաւորեցինք երկրորդ ծաղկեփունջը:

— Տղաք, ըսի, երբ մեր աչքին առջեւ Թաղուած մեռելներն անգամ դժուար կը գտնենք, ի՞նչպէս պիտի գտնենք անոնք որ... (ու նորէն քրքրեցի 1915 – 1920 *շրջանի պատմութիւնը): Կամ անոնք որ Թաղուեցան այսպիսի գերեզմանատուներու մէջ, բայց միայն Թաղման օրը տեսանք ու մոռցանք ...:*

Երեքին յուղարկաւորութեան ալ ներկայ չեմ եղած: Օհան Կարօն մեռած ատեն կը գտնուէի Լոնտոն: Բարաշային՝ ուշ մնացեր էի: Իսկ Ջամալեանի մահը լսեցի Լիոնի մէջ 1940 Դեկտ. 29ին (Թաղուած օրը):

Յուլիս 27

Նարդունին եկած էր: Նորէն շօշափեցինք «Աշխարհական Միաբանութիւն» *մը կազմելու ծրագիրը, որու իրականացումով կարելի է գործի լծել արժէքաւոր գլուխներ, պրպտելու, դասաւորելու եւ տեսական գործեր արտադրելու համար:*

— Ի՜նչ Թանկագին ձեռագիրներ կան, Վիէննայի եւ Վենետիկի Մխիթարեանց Թանգարաններուն մէջ, որոնք դեռ լոյս չեն տեսած: Առջի օր Հ. Տաշեանի կազմած ցուցակը աչքէ կ'անցընէի, անհնկ բաներ գտայ որ զարմացայ: Պատերազմէն վերջը դրամ ճարելով վանք պիտի երթամ ուսումնասիրելու համար:

— Երկու վանքերը մեծ ծառայութիւն մատուցին մինչեւ հիմա: Բայց կրօնական հանգամանքը Թոյլ չի տար ամէն բան կատարելու: Մենք դեռ լիովին ծանօթ չենք մեր պատմութեան, մանաւանդ ժամանակակից շրջանին, մինչեւ Հայաջինջ Սարսափները: Հապա մատենագրական գանձե՞րը: Միւս կողմէ երկու վանքերուն բազմավաստակ, երկարաշունչ միտքերն ալ սպառեցան: Շատ քիչեր կան տքնաջան աշխատանքի նուիրուած: Ո՞ւր են հիմա այն հաստափոր, կուռ, քրտինք հոտող հատորները, գրական գործերէն մինչեւ մեծ ու փոքր բառարանները: Նոյնիսկ ընթացիկ բառարանները, հայերէն կամ երկլեզուեան (Ֆրանսերէն – Հայերէն, անգլերէն – Հայերէն) սպառելու վրայ են:

Նարդունին դեռ չէ յուսահատած Զ. Ո. Միութեան «ազարակի ծրագրէն», — հաստատութիւն մը ուր հողագործութիւնը եկամուտի աղբիւր դառնայ եւ անոր շնորհիւ խումբ մը արժէքներ մտաւոր աշխատանքի լծուին:

Ինչո՞ւ չէ, բայց ո՞ր ունեւորը կրնայ համոզել որ խանդավառուի այդ ծրագրով: Եւ մտածել որ միլիոննե՛ր կը հալին արտասահմանի մէջ, շնորհիւ անզգայութեան, անզաւակ ամուսնութեանց կամ օտար սիրուհիներու: Միայն քանի մը մեծահարուստներու մուտքն ու ելքը եւ հաւանական վախճանը երբ կը յիշեմ, միտքս կուգայ բանաստեղծին ողբը.—

Էլ ինչո՞ւ ես քարը թողնեմ քարի վրայ,
Քա՛ր աշխարհ:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

7.

ՍՏՈՒԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՑ ... ԱՐՑՈՒՆՔԻ

(ԱՄԷՆ ԵԲՐԱՅԵՐԷՆ)

«Աղօթքի աղօրիք» (Ֆրանսերէն Թարգմանութեամբ՝ մուլէն ա փռիէր, *Թուրքերէն՝* տուա տէյիրմէնի) *կը կոչուի հնդկական ծիսական առարկայ մը,— մետաղեայ կամ փայտէ գլան մը, որ կը դառնայ առանցքի մը շուրջ: Առանցքին ստորին ծայրը, կոթ կամ մեղեխ, կը ծառայէ գլանը դարձնելու ափին մէջ՝ իլիկ ոլորելու ձեւով: Գլանին արտաքին երեսին վրայ գրուած են աղօթքի տարազներ,* մանտրա, *ըստ ոմանց՝* մանտրամ, *ինչպէս այս մէկը. «Օ՛մ, Մանի պադմի, հունգ», որ Թարգմանի. «Ո՜հ, գոհար՝ լոտոսի մէջ գրուած, ամէն»: Առաջին միավանկ բառը, երեք գիրէ բաղկացած, կը խորհրդանշէ հնդկական երրորդութեան անձերը, — այդ պատճառով, իբրեւ նուիրական սրբասացութիւն, մտքով միայն արտասանելի:*

Ծիսական այս առարկան կը յիշեցնէ մեր մանկական խաղալիկներէն մին, ծանօթ՝ ճօճանակ կամ կարկաչայ կամ ճեռ անուններով: Այս խաղալիկը, կը գրէ Սահակ վրդ. Ամատունի, «երեխայք ճօճում են» Հայոց եկեղեցիներուն մէջ՝ Ծաղկազարդին օրը, «Փա՛ռք ի բարձունս» երգելու ժամանակ: (Երախաներու այս սովորութիւնը, Պաղեստինէն մինչեւ Եգիպտոս, կը յիշատակէ նաեւ Յովհան Մոսխոս, եօթներորդ դարուն): Իսկ եկեղեցիներէն դուրս, «ճեռ կամ կարկաչէք» ի ձեռին՝ ման կուգան տունէ տուն, ու կ'երգեն. «Ճեռ – ճեռ ճեճենակ» կամ «Կարկաչայ, կարին կաչայ», եւ հաւկիթ կը հաւաքեն:

Հնդկական ծիսական առարկան կը յիշեցնէ նաեւ քշոցը, որ սակայն չունի գլանի ձեւ, այլ ընդհակառակն տափարակ է՝ կլոր տերեւի կամ սկաւառակի պէս: Ոմանք զայն կը շփոթեն փլապէլլոմին *հետ, որ հասարակ հովահարն է, իսկ Օրմանեան՝* մուսֆարիմին *հետ, որ յատուկ է «ճանճ քշելու» սրբագործեալ մարմիններու վրայէն, կ'ընդունի նաեւ Թէ «ուրախութեան նուագարան է», որովհետեւ չի գործածուիր Մեծ Պահքի օրերուն:*

Հարկ չկայ յիշեցնելու Թէ հին է ճօճանակին գործածութիւնը: Յովհան Օձնեցի հայրապետը կը վկայէ. «Որպէս եւ ի գալստեան աւուր ոստոն բառնալ եւ ճօճանակս շարժել»: Հարկ չկայ յիշեցնելու նաեւ Թէ քշոցը, «բոժոժազարդ ճօճանակ», հին է գործածութեամբ սկզբնական նշանակութիւնը մոռցուած:

Ո՛չ մանկական խաղալիկ է առաջինը, ոչ ճանճավան է կամ նուագարանային առարկայ՝ երկրորդը, (եկեղեցական գործածութեան տրուած են բազմաթիւ այլ նշանակութիւններ, կարդալ աբբայ Մարթինեի, բոլորն ալ բռնազբօսիկ): Ի՜նչ հարուստ, ի՜նչ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան, սակայն, մատենագրական օտար ժառանգութեանց մէջ՝ այդ մասին, — զբաղիլ այդ առարկաներուն ծիսական հնագոյն նշանակութեամբ, շա՜տ հեռու կը տանէր մեզ:

Վերադառնալով «աղօթքի աղօրիքին», Թող ոչ ոք զարմանայ աղօթք եւ աղօրիք բառերուն ամուսնութեան վրայ,— արդարեւ առարկան շատ լաւ կը յիշեցնէ աղօրիքը: Կոմս Կոպլէ տ'Ալվիէլլա կը վկայէ Թէ տեսած է բազմատեսակ նման աղօրիքներ, կը շեշտեմ՝ աղօթքի յատուկ, որոնք կը դառնան ... ջուրով՝ առուներու եզերքը զետեղուած, կամ ... հովէն՝ բլուրներու վրայ հաստատուած, կամ վերջապէս ... լամաներու ափին մէջ, — պուտտայական այս քուրմերուն պաշտօնն է անդուլ անդադար դարձնել աղօթքի արձանագրութիւն մը՝ ջրաղացի պէս, հողմաղացի պէս, ինչպէս հայկական ճօճանակները:

Ի՞նչ իմաստ ունի դարձնել աղօթագրութիւն մը, յարատեւօրէն, մշտնջենապէս:

*Երկար պիտի ըլլար քննել: Այստեղ գիս կը հետաքրքրէ միայն մէկ պարագայ, — «աղօթքի աղօրիք»ներուն ծիսական նշանակութեան մէջ աւագ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ այն պայմանը որ է աղօրիք*ներուն դառնալը ձախէն աջ: *Վա՛յ Թէ աջէն ձախ դառնայ աղօթքի աղօրիքը, նշան է դժբախտութեան, չարաբաստիկ պատահարներու, ահաւոր աղէտներու: Ամէն աղօթք, ինչպէս աղօթող, պէտք է դառնայ շարունակաբար դէպի աջ, որպէսզի դառնայ ընդունական:*

Ահաւասիկ Թանկագին վկայութիւն մը հնագոյն «բոլորաշարժ ծէսերէն» (րիթ ժիռաթուար):

Մատենագարան մը կրնան լեցնել այն աշխատանքները, որոնք նուիրուած են այս նիւթին, ծիսական ժիռասիոնին, *պատկերազարդուած՝ ժողովրդական աւանդութեանց նկարագրութիւններով:*

Դառնալ, աղօրիքի պէս դառնալ անընդհատ, բայց միշտ դէպի աջ, շարունակ ճակատը ուղղել աջին, — փառքի, մի՛ մոռնաք, աստուածները մեր աջ կողմը կը գտնուին: *Եթէ հարկ է տալ վկայութիւններ, բացէք Պլօտիոսի մէկ Թատերախաղը, (զոր ոմանք կը Թարգմանեն* Ռուտին, *ուրիշներ՝* Մակաբոյծ, *ըստ բնագրին՝* Կուրկուլիօ), *առաջին արարուած, ուր հերոսներէն մին, Պալինուրոս, կ'ըսէ. «Եթէ կ'ուզես ողջունել աստուածները (պաշտամունքի համար), պէտք է աջ դառնաս»: Աջին տրուած այս նուիրականութիւնը կը հաստատեն Հոմերոսէն մինչեւ Պլինիոս, իսկ Աստուածաշունչ Մատեանը լեցո՜ւն է վկայութիւններով: Աքանչելի՛ է Սաղմոսին սա անէծքը. «Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ, մոռասցի զիս աջ իմ»* (Սաղմ. ՃԼԶ. 5): *Ծիծաղելի Թարգմանութիւն մըն է ըսել. «Թող իմ աջ ձեռքս իր պաշտօնը մոռնայ»: Սաղմոսին անէծքին կը համապատասխանէ իրլանտական սա անէծքը. «Միշտ ձա՛խ դառնաս»:*

Աջադարձութեան մասին հետաքրքրական վկայութիւն մըն է ծիսական պարը, որ Սկովտիոյ մէջ կը կոչուի տէիսէալ *(գրուած՝ տառը տառին եւ ոչ ըստ արտասանութեան): Այս պարը կը կատարուի դառնալով ձախէն աջ: Ֆրէյզըր եւ ուրիշներ կը նկարագրեն բազմաթիւ աւանդութիւններ նման պարերու,— դառնալ միշտ ձախէն աջ, կամ շրջանն ընել ձախէն աջ՝ պաշտամունքի կամ գոհաբերութեան ենթակային շուրջ, կամ կրակին շուրջ՝ ինչպէս* պալթայն *պարը: Կանգ չեմ առներ* մէվլէվիներու *պարին վրայ,—* դառնալու *ուղղութեան մասին նոյն սկզբունքը չունի, Թէեւ ծագումով՝ նոյն, ըստ պատկերին համաստեղութեան:*

Ոմանք տէիսալ *կամ* պալթայն *բառերը կը Թարգմանեն դառնալ արեւին ուղղութեամբ, դէմքը դէպի արեւելք՝ շրջելով դէպի հարաւ, որ կ'իյնայ աջին, — ահա Թէ ինչո՛ւ եբրայերէն կամ արաբերէն հարաւ կը նշանակէ աջ, կամ աջ կը նշանակէ հարաւ* (շմոլ):

Մաքս Միւլլէր, իր կարգին, կը հաստատէ Թէ սանսկրիտ բառը, րիթա, *կը նշանակէ օրէնք կամ կանոն, նշան ուղղութեան, սկզբնապէս՝ արեւին ճամբան: Արդարեւ, հանապազօրեայ շարժումը, զոր կը կատարէ արեւը՝ արշալոյսէն մինչեւ վերջալոյս, ուղեգիծ մըն է զոր ոչ մէկ ուժ կրնայ շեղել: Տիեզերական կարգապահութեան եւ ներդաշնակութեան ճամբան է ատիկա: Արեւ աստուծոյ ճամբան: Ու մարդ արարածը, կ'ըսէ կրօնքներու պատմութիւնը, կը հետեւի այդ ուղղութեան՝ պաշտամունքի եւ քաւութեան համար: Աջը համարելով «սրբութեան սրբոց»: Գերիներն իսկ, Հռոմի մէջ, քանիցս կը դառնային իրենց աջին վրայ, որպէսզի ազատագրուէին:*

Առանց այլեւս կանգ առնելու աջին տրուած այս կարեւորութեան, այս նուիրականութեան, այս պաշտամունքին վրայ, որով կ'աստուածանայ, Աջը ի վերջոյ, (զանց կ'առնեմ պատմութիւնը, որ այդ աստուածութեան բնակավայր կուտայ աջ ձեռքը), այժմ տեսնենք Թէ ինչո՞վ ամէն *բառը կը կապուի այս հին աւանդութեանց, անգամ մը եւս մտնելով Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ:*

Իսրայելացւոց Նախահայրը, Յակոբ, Հայրենիք կը վերադառնար Խառանէն, ուր տէր դարձած էր երկու կիներու, բազմաթիւ հարճերու՝ անկողնոյ ընկեր, տասներկու զաւակներու եւ հազարաւոր անասուններու: Բեթղեհէմի ճամբուն վրայ, յանկարծ կը սկսին երկրորդ կնոջ տղաբերքի ցաւերը: Եբրայեցի մատենագիրը կը պատմէ Թէ սաստիկ էին երկունքի ցաւերը: Իսրայելացւոց մէջ ընդունուած կարծիքի մը համաձայն՝ աղջիկ զաւկի մը ծնունդին կ'ընկերանան սաստիկ ցաւեր, մինչ մանչը դիւրաւ կուգայ աշխարհ: Արդ, Ռաքէլ շա՛տ կը տառապէր, այնքան որ կը յուսահատէր՝ երբ կը

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսական Հրատարակչական մեծագոյն տուներէն մին, Կալիմար, որ ծանօթ է առաւելապէս գրական իր պարբերաթերթին սկզբնատառերով, էն-էռ-էֆ (Նուվէլ Ռըվիւ Ֆրանսէզ), վերջերս լոյս ընծայեց բանաստեղծութեան երկու ստուար հատորներ :

Առաջինը ծաղկաքաղ մըն է (անթոլոժի), ուր փունջ կը կազմեն այն բոլոր բանաստեղծները, որոնք բուսած են էն-էռ-էֆի պարտէզին մէջ: Համայնապատկեր մը չէ այս գործը, որ ցոյց տայ ֆրանսական արդի բանաստեղծութեան դէմքը: Բայն ալ կատարուած չէ ընտրութեան կամ գնահատութեան որոշ չափանիշով: Կը ներկայացնէ պարզապէս Հրատարակչական տան նպաստը ֆրանսական արդի քերթողական հարստութեան: Զմոռնալ, սակայն, թէ շատ անմատչելի է Կալիմար հաստատութեան դուռը, աւանդական դժուարահաճութեամբ մը պաշտպանուած: Այստեղ ապրած են ֆրանսական Մուսային մեծագոյն գարպասողները: էն-էռ-էֆ կը մատնէ նաեւ արուեստի ըմբռնում մը, որ ցոյց կու տայ յառաջապահութեան ճաշակ :

Այս գործին սկիզբը դրուած է Վալէրիի մէկ տեսութիւնը, «բանաստեղծութեան հարցերը», առանձին ներկայացման եւ պարզաբանութեան արժանի :

Հատորը, 570 էջ, հանդէս կը բերէ 132 քերթող, տալով ծննդեան թուականը եւ վայրը, հրատարակած գործերուն խորագիրները (էն-էռ-էֆէն ներս), եւ իւրաքանչիւրէն՝ մէկ կամ աւելի քան տասը քերթուած (ոմանք արձակ):

Հատորին մէջ կ'երեւայ նաեւ Շահան Շահնուր (Արմէն Լիւպէն) չորս քերթուածով :

X

Միւս գործն է Թանգարան համաշխարհային բանաստեղծութեան, մեծափոր հատոր մը 781 էջ: Յառաջաբանը գրած է Ռոժէ Քայյուա, որ իր իմաստասիրական պրպտումներով, այնքան համբերատար՝ որքան բանասիրական պրպտումներու մարդը, կը քալէ կարծես դէպի Ժիւլիէն Պէնտայի համբաւը: Դիւրին յղացուածագրութեան, ինչպէս հին օրերու յիշատակ՝ ներշնչումի մարդը չէ Քայյուա, բառերու հիւթը ծծող արուեստագէտ մը կայ իր մէջ, այլ մանաւանդ ծանօթութեանց, հարուստ գաղափարներու յաճախորդը, որ հմտութեան կը տանի: Հետաքրքրական են իր վերլուծումները, որքան ալ հակադրութիւն մը ներկայացնեն իր ընդվզումները հանդէպ «վերջալուսային» արդի քաղաքակրթութեան եւ համակրանքը մանկունակ մշակոյթներու մասին :

Գանձարանը կազմողն է երիտասարդ բանաստեղծ մը, Ժան-Քլարանս Լամպէր, որ ծաղկաքաղ մը կը կատարէ աշխարհի հին ու նոր, մեծ ու փոքր ժողովուրդներու մտքի ստեղծագործութիւններէն՝ դասաւորման այնպիսի ձեւով մը, որ կը մատնէ Քայյուայի ձեռքը,— կախարդական, ծիսական, բնապանցական տաղերու կարգին՝ պատմաշնչական ու կենցաղային երգեր: Այսպէս, իրարու կը յաջորդեն Ափրիկէի, Ասիոյ, Ամերիկայի, Եւրոպայի, նոյնիսկ բեւեռային գօտիներու կամ ովկէանեան կղզիներու ժողովուրդները,— այնտեղ կ'երեւին յունական, հռովմէական, արաբական, պարսկական բանաստեղծները, նոյնիսկ... Թուրքերը: Պարի երգեր, սիրոյ երգեր, աշխատանքի երգեր (բրինձ ցանել, ագօրիք դարձնել), աղօթքներ ու բանաղբանքներ :

Այս խայտաճամուկ ու բազմերանգ համայնապատկերին մէջ կ'երեւին... Հայերն ալ սիրոյ եւ «վիճակի« երգերով (Զօպանեանի թարգմանութիւններէն քաղուած): Հայերը կրնային աւելի փառաւոր տպաւորութիւն մը թողուլ՝ եթէ Արեւմուտքին տրուէր թարգմանութիւն մը ոճի եւ միջուկի հաւատարմութեամբ, առանց... չամիչը զոհելու կոթին :

———o———

ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՏԱՍԸ ԳԻՐՔԵՐԸ

«Քոմպա» իր գրական էջին մէջ հրատարակած է 1958ի լաւագոյն տասը գիրքերու անունները, կարճ բացատրութիւններ տալով :

Արակոնի «Սուրբ Շաբաթը», վէպ մը, որու մասին շատ խօսուեցաւ: Արակոնի տեսակ մը «վերածնունդը», իբրեւ արուեստագէտ: Պատմութիւն մը՝ չափաւոր կողմնակալութեամբ եւ ջերմութեամբ, անկեղծութեամբ եւ յուզականութեամբ :

Ռոպէր Միւզիլի «Հանգամանք չունեցող մարդը», վէպ, թարգմանուած գերմաներէնէ: Հոգեբանական աւանդական վէպ մը, Մարթէն տիւ Կառի, Ժիւլ Ռոմէնի կամ Թոմաս Մաննի նման, Քաֆքան յիշեցնող ջերմութեամբ: Ընկերային մեծ վէպ մը:

Էօժէն Իոնեսքոյի «Թատրոն, Բ. հատոր»: Գործը անոր՝ որ Սամուէլ Պեքէթի հետ յետպատերազմեան ֆրանսական թատրոնի անվիճելի յեղափոխութիւնը կը ներկայացնէ :

Ռոժէ Քայյուայի «Խաղերը եւ մարդիկը», փորձ: Ընկերաբանութիւն մը՝ խաղերու ուսումնասիրութեամբ: Հոյակապ փորձ մը՝ ամէնէն ուժեղ քննադատներէն մէկուն կողմէ :

Պորիս Շրէյպէրի «Ժամերը՝ որ կը դիմանան» վէպը: Իրապէս խորունկ, կնճռոտ, յուզական վէպ, զոր կ'արժէ դասել «երիտասարդ»ներու շարքին :

Սալին Սիզօ, «Բանաստեղծութիւններ»: Վերջապէս, տաղանդաւոր բանաստեղծուհի մը, որ գրել սկսած է 14 տարեկանին (1928):

Փիէր տը Պուատեֆրի «Արդի գրականութեան կենդանի պատմութիւն մը» փորձը: Հակառակ կարգ մը հապճեպ վճիռներուն, ամէնէն կրթողական ուսումնասիրութիւնն է, որ 1945էն ի վեր հրատարակուած է ֆրանսական գրականութեան վրայ :

Տոմինիք Օնիի «Ընթերցանութիւն բոլորին համար» փորձը: Պտոյտ մը՝ դասական գրականութեան մէջ :

Իվ Պոննըֆուայի «Երէկ, երբ ամայութիւնը կ'իշխէր» բանաստեղծութիւնները: Երիտասարդ բանաստեղծներու տեսակէտէն խեղճ տարուան մը մէջ (1958) քերթուածներու այս հաւաքածոն ուշագրաւ է իր ջերմութեամբ եւ խորհրդաւորութեամբ :

Ֆրանսիս Վալտէրի «Սէն Ժերմէն կամ բանակցութիւնը» փորձը, որ ստացաւ Կոնքուրի մրցանակը: Այս մասին երկարօրէն գրած ենք արդէն :

X

Ես կը գամ, երբ դու մենակ կը մնաս
Տրտում իրիկուայ ըստուերների տակ,
Երբ դու կը թաղես տենչերդ խորտակ
Եւ վհատութեամբ երբ կը հեռանաս...

Ես կը գամ, որպէս մոռացուած մի երգ,
Հիւսուած աղօթքից, սիրուց ու ծաղկից
Քո մեռած սրտում կը լինի թախիծ,
Ես կը կանչեմ քեզ դէպի այլ եզերք :

Ես կը գամ, երբ դու կը լինես տրտում,
Երբ երազներդ յաւէտ կը մեռնեն,
Ձեռքերդ կը բռնեմ, ցաւդ կ'ըմբռնեմ
Կը վառեմ ուրիշ լոյսեր քո հոգում :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

զգայ թէ կը դաւաճանեն իր ուժերը: Դայեակները, մխիթարելու համար զինք, կ'աւետեն. «Մի՛ երկնչիր, զի ուստր ծնար»: Այսինքն՝ մանչ զաւակ մը ունեցար: Գրեթէ հոգեվարքի մէջ, Հռաքէլ կը խնդրէ որ զաւկին անունը դրուի Բեն-Ոնի, որ թարգմանի «որդի վշտաց իմոց»: Այսինքն՝ ցաւի մէջ ծնած, հայկական անձնանունով՝ Ցաւակ: Յակոբ, որ Քաղդէացիներէն կուգար, ծանօթ էր քաղդէական գուշակութեան արուեստին, որ ցոյց կու տայ ծնունդներու եւ անուններու ներգործութիւնը մարդոց ճակատագրին վրայ (ժէնէթլիաք): Ուզելով չէզոքացնել դժբախտութեան մը եւ ձախորդ օրուան մը յիշատակը, կը մերժէ իր վերջնեկ մանչը անուանակոչել Բեն-Ոնի, ուստի կ'ըսէ.— Պիտի կոչուի Բենիամին, որ թարգմանի «որդի աջոյ»:

Ոմանք Բենիամին անուն բառը թարգմանած են «որդի ծերութեան»: Պրպտեցի եբրայերէն բազմաթիւ բառարաններ, ու տեսայ թէ... ույտուրմա է ինքնակոչ եբրայագէտներու այդ թարգմանութիւնը:

ԲեՆ կը նշանակէ որդի, իսկ իամին կամ եամին, ոսկեդարեան ուղղագրութեամբ յամին, (այս անձնանունով մարդիկ կա՛ն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ), կը նշանակէ աջ:

Բանիմաց ընթերցողը հասկցաւ անշուշտ թէ ո՛ւր կ'երթամ փնտռել ամէն բառին ծագումը կամ արմատը, որ ընդհուպ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՈՒՂԵՂԸ

———o———

Կը կարծէի թէ նախապաշարումներէ զերծ անձ մըն եմ. նախապաշարումներ չունիմ: Սխալ: Ահա 1959ի առաջին օրն է ու ես տունն եմ: Փոխանակ նախկին գիշերուան գինովութենէս յիշատակ մնացած գլխացաւս դարմանելու մասին մտածելու, կը մտածեմ բան մը գրելու մասին... Եթէ տարւոյն առաջին օրը բան մը գրեմ, տարիս բեղնաւոր կ'անցնի,— կը մտածեմ՝ առանց անդրադառնալու թէ նախապաշարեալ մըն եմ... Պոլիս, ուսանողութեանս օրերուն ինծի հաւատացուցին որ եթէ տարւոյն առաջին օրը ուրախ անցընելու ըլլայի, միւս օրերը ինքնաբերաբար, ուրախ կ'անցնէին... Կը մտածեմ թէ Պոլսեցիները աւելի նախապաշարեալ են քան գաւառացիները որոնք ամէն չհասկցուած բան Արարչին կամքով կը բացատրեն:

Այսքանը իբրեւ յառաջաբան :

Բան մը գրելու որոշումս դեռ տիրական է մտքիս մէջ, բայց ուղեղս չի գործեր: Ներշնչուելու կամ ամփոփուիլ կարենալու համար կը բանամ հին թուղթերուս ծրարը ու կը թափառիմ անոր մէջ: Հին, մոռցուած բաներ կը գտնեմ՝ որոնք նորութիւն ըլլալ կը թուին: Հոն կան կտորներ, բոպէական տպաւորութեան տակ առնուած նօթեր, դիտողութիւններ, հում ու հասուն կարծիքներ, նկարագրական տողեր՝ աշնան գոյն մը կամ գարնան տեսարան մը նկարող, ու գծաւոր դեղնած թուղթի մը վրայ ալ վերնագիրս «Մարդկային ուղեղը». տակը, մանր գրերով ու մանուշակագոյն մելանով, հետեւեալը.—

Զարմանալի բան է մարդկային ուղեղը. ընդունարան ու արձանագրող՝ հազար—հազար գիտելիքներու, տպաւորութեանց, յուշերու: Գորշ, աստուածային ստեղծագործութեան նախանիւթը յիշեցնող այդ ափ մը կաւին վրայ ինչպէ՞ս այդքան հազարներով գիտելիքներ ու նիւթեր արձանագրուած կը մնան՝ անըմբռնելի է: Իսկ դասաւորումի ձեւը, ուղղակի ապշեցուցիչ է... Պէտք եղած ատեն, ծանօթութեան բեկոր մը յանկարծ դուրս կու գայ իր աննշան անկիւնէն ու կը ներկայանայ բոլորովին գործածուելու վիճակին մէջ պատրաստ... Եթէ հարկ ըլլար այդ աշխատանքը պաշտօնեայ աղջիկներով կատարել, ով գիտէ քանի՞ հարիւր օրիորդ վարձել ստիպուած պիտի ըլլայինք... Ու այդքան աղջիկ, մէկ յարկի տակ, պիտի կրնայի՞ն արդիւնաւոր աշխատանք կատարել... Կը կասկածիմ: Յետոյ անոնցմէ ամէն մէկը պիտի ուզէր ինք պահողն ըլլալ հաճելի բաներու՝ նուազ հետաքրքրական ու նուազ հաճելի բաները ձգելով իր պաշտօնակիցներուն. ու այն ատեն, վստահ եմ, կռիւն ու ծեծկռուքը պիտի սկսէր մեր ուղեղին մէջ՝ ու անիծէր մեր խելը...

Տուփերու եւ դարակներու համար տեղ գտնելն ալ ուրիշ դժուարութիւն... Դարակներ պէտք էին օրինակի համար մեր սէրերուն ու ատելութեանց համար. մեր կեանքի բոլոր դէպքերուն ու մեր գիտցած բոլոր բաներուն համար: Բայց ո՞ր գլխուն տակ պիտի դասաւորէինք, օրինակի համար, հետեւեալները .

Հին սիրոյ մը քաղցր յիշատակը, երգի բեկոր մը, մանկութեան օրերուն լըսուած օրօրի մը աղօտ՝ բայց անհունօրէն քաղցր եղանակը... ծաղկի մը բուրումը, սիրելի մը ձեւը, գգուանքի մը պատճառած դողն ու քաղցրութիւնը, աշնան զունատ երկինքին տակ բոցավառուող ծառի մը պայծառ գոյնը, մանկութեան օրերուն քաշուած ականջի մը անջնջելի տաքութիւնը, համբոյրի մը խռովքը, յոյսեր, յուսախաբութիւններ, վախեր, քաղցրը ու դառն յուշեր, դասեր, գիտելիքներ, երազներ չքեղ ու արեւոտ, մեղապարտ ու տաք... Ու վերջապէս կարօտներ, խորունկ կամ թեթեւ սէրեր, ատելութիւններ...

Դարակներ պէտք էին նաեւ մանկութեան համար, պատանեկութեան համար, երիտասարդութեան չքեղ օրերուն համար, ծերութեան համար... կը վախնամ մանաւանդ թէ մեր ծերութեան օրերու յոյզերուն ու ապրումներուն դասաւորումով զբաղուող աղջիկները խնդալէն պիտի ճաթէին օր ի բուն...

Այսօրուան պէս կը յիշեմ թէ հայ այբուբենին մէջ ամէնէն առաջ ճանչցած գիրս Օ-ն եղաւ՝ որովհետեւ մեր կատուին աչքին կը նմանէր... Ուղղագրութեան դասերուս մէջ, երկար ատեն, Ձ եւ Զ չփոթեցի իրարու հետ, ու Դին ու Թին տարբերութիւնը չգիտնալուս համար քանի՛ քանի՛ անգամներ ծունկի եմ դրուած չոր գետնին վրայ...

Այս բոլոր բաները ո՞ւր եւ ինչպէս պիտի դասաւորէինք...

Ահա եւ մեր դպրոցը :

Գաւառ: Փլփլած շէնք մը՝ ուր ձմեռը տաքութիւն չկայ որովհետեւ վառարանին մէջի փայտը թաց է, անտառէն նոր կտրուած: Ահա եւ ուսուցիչը՝ որ տաքնալու համար թեւերը վեր վար կը շարժէ ու դասարանին մէջ կը քալէ անընդհատ: Երբ դասաժամը կուգայ, ան կը խօսի ազգերու, իրենց քաղաքակրթութեան չափին, պատմութեան, աշխարհագրութեան, անոնց պատերազմներուն, յաղթանակներուն ու պարտութեանց մասին ու մեր ուղեղները կը բռնեն այդ բառերը ու կ'արձանագրեն զանոնք անըմբռնելի արագութեամբ, կարգ ու կանոնով ու մեծ մասով՝ անջնջելի...

Հոն գրուած է օրինակի համար թէ Ասորեստան ուժեղ պատերազմիկներ ու սիրով հիւանդ թագուհի կը նշանակէ :

Անհետացած, սրբուած՝ ու միայն պատմութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ուժ :

Հոն գրուած է Եգիպտոս: Երկիր մը՝ որուն արքաները աշխատանքի քրտինքով անապատներ թրջեցին՝ մեռած մարմիններու համար մնայուն դերեզմաններ կառուցանել տալու սիրոյն... Եգիպտոս նաեւ կը նշանակէ Նեղոս, տաք հովեր, սփինքս, անապատի աղջիկներ, Ռամսէս, Կղէոպատրա, օձ, սիրահար զօրավար, աստղաբաշխութիւն, մեհենադղեր ու հին քաղաքակրթութիւն...

Պարսկաստան.—

Ծուլութիւն, գաւեր, փիղեր, Վարդան, Ղեւոնդ Երէց, Սաադի, Խայեամ, Շիրազ վարդ, Հաֆըզ, հօճա, հաշիշ...

Հռոմ.—

Վահաններու ու յաղթական արշաւանքներու երկիր, Լէգէոնականներու ուսերուն յաղթանակի տաք փոշի, շան կաթ ծծած նախահայրեր, Ներոն. Ս. Պետրոս, անսխալական պապ...

Ֆրանսա.—

Լուիներ, Լուիներ, Լուիներ... Միռապօ, Ռոպեսփիէռ, Մառա, Տանթոն, Մարի Անթուանէթ, կառափնատ ու Պարսայի աժան գինի:

Լիպէրթէ, էկալիթէ, ֆրաթէրնիթէ...

Յունաստան.—

Սոկրատ, Պերիկլէս, Մշակոյթի օրրան... Թեւը կոտրած Աստղիկ, Սպարթա, Փալիքարիա, Այա Սոֆիա, Մեծ Յունաստանի անհնար երազ՝ ու Պանթէոն :

Հայաստան.—

Պատմութիւնը ըմբոստութեամբ սկսող հին ժողովուրդ, Արարատ, Ս. Մեսրոպ, Աստուածաշունչ, Զուարթնոց :

«Եթէ կռուելու կուգան քիչ են, եթէ բանակցելու կուգան՝ շատ են...»:

Հազար անգամ փլած ու հազար անգամ շինուած երկիր. փիւնիկ :

Նարեկ, վանք, ճրագի աղօտ լոյսին տակ մագաղաթի վրայ հակած խոհուն գլուխ :

Անդրանիկ, Սերոբ, Գէորգ, Մուրատ :

Մայիս 28 :

Արարատի ծեր գմբէթից...

Հերթը մի պահ քոնն է հիմա, Դու էլ նայիր, լոյս գագաթին ու անցիր...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Պ. Քեվրապաշեան Սանփան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան, Պ. Կարապետ Ոսկանեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ եւ քերկինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ՔԵՎՐԱՊԱՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ոսկանեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի 8 Յունուար, Բօշէնի հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Երկուշաբթի 12 Յունուար, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սապոնճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սապոնճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գալենտէրեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով ու նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն ու հօր Յարութիւն Սապոնճեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Լեւոն Մոզեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլժէի օղափոխութեան կայանին կը նուիրեն. Պ. Պ. Ժիրայր Ժամկոչեան (Անգլիա), Վահրամ Ժամկոչեան (Անգլիա) հազարական ֆրանք։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի հաւաքոյթը այս երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 8·30ին, Ազգային Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ։

Ունկնդրութիւն՝ երգչախումբի վերջին համերգին որ արձանագրուած է ժապաւէնի վրայ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ելեկտրականութեան, տուրքերու, թղթատարի եւ առաքման ծախքերու յաւելումը մեծ դժուարութիւններ ստեղծեց թերթիս վարչութեան համար որ կը փորձէ սակայն պահել բաժանորդագրական նոյն պայմանները։ Մեր այս զոհողութիւնը անկարելի կը դառնայ, եթէ բաժանորդները իրենց կարգին ԿԱՆԽԻԿ եւ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ չվճարեն իրենց բաժնեգինները։

Եթէ կ'ուզէք որ պահենք մեր գիները, նկատառակ ստեղծուած պայմաններուն՝ ԱՊԱՌԻԿ ԹԵՐԹ ՄԻ ԿԱՐԴԱՔ ԵՒ ՓՈԽ ՄԻ ՏԱՔ ՁԵՐ ԹԵՐԹԸ։

Արտասահմանի բաժնեգին՝ տարեկան 4500 ֆրանք։

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՉ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԱԿ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ Ի ՎԵՐ

Մահազդ	2500
Շնորհակալիք	1500
Հոգեհանգիստ (1 անգամ)	1500
Հարսանիքի, ծնունդի, նշանախօսութեան յայտարարութիւն	2000

Այս գիներուն վրայ՝ հարիւրէն քսան զեղչ՝ մեր բաժանորդներուն։

Առեւտրական յայտարարութեանց համար մասնաւոր պայմաններ։ Դիմել վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութեան հանդէսը 15 Փետրուար, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օղափոխութեան կայանին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն. — Փոքրիկներ Արուսեակ եւ Վարուժան Լօրէնեաններ (Տրակինեանէն) հինգ հազար ֆրանք, Պ. Գէորգեան հինգ հազար, Տիկին Խորասանճեան երկու հազար, Տիկ. Վ. Նուպար, Պ. Մ. Թիւթիւնճեան երեք հազարական, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալեքսանեան 1500, Պ. Ա. Մենծիկեան (Մարսէյլ), Օր. Ս. Արապեան հազարական։

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի վերջին թիւին կողքին վրայ, տպագրութեան ժամանակ, ինկած են ԱՅՎԱԶԵԱՆ անուան երկու առաջին գիրերը, եւ բաժնեգինները կը ղրկուին ՎԱԶԵԱՆ անուան, ինչ որ կը դժուարացնէ գանձումը։ Շատ կը խնդրենք բաժանորդներէն, որ ՀԱՅ – ԲՈՅԺի բաժնեգինները ղրկեն ճիշտ այսպէս, այս ուղղագրութեամբ.—

Ch. Aïvazian

աւելցնել Րէտաքսիոն ՅԱՌԱՋ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)։ Շէնքին գանազան բաժանումներուն պատճառով, անհրաժեշտ է գրել՝ Յառաջի խմբագրութիւն (ֆրանսերէն)։

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է եւ լոյս կը տեսնէ Հայ –Բոյժի Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր թիւը։

ԲԱՑԱՌԻԿԸ, 112 էջ, լոյս տեսած է եւ պիտի ղրկուի գալ շաբթուընէ սկսեալ՝ բոլոր անոնց որ վճարած են իրենց բաժնեգինը, յաւելեալ 300 ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէոփէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ։

×

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ Փետրուար քսանին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը իննին։

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

18 Յունուար, Կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպագեանի որոշ կտակին։

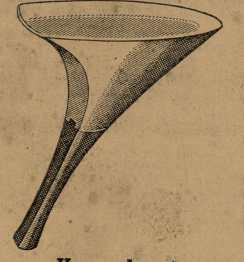
ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան ժողովը այսօր Կիրակի ժամը երեքին, 17 Րիւ Պլէօ։

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ

Առթիւ Յունուար 13, Երեքշաբթի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ Ս. պատարագ։ Յետ պատարագի Տան Օրհնէքի արարողութիւն եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք ; Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 13 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8392 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4193

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵՅՈՅՍ ՆՇԱՆՆԵՐ

Օրուան մարդն է Անաստաս Միկոյեան, որուն անունն ու լուսանկարները միջազգային մամուլի առաջին էջերը կը գրաւեն աւելի քան տասը օրէ ի վեր: Իսկ ձայնասփիւռը իր մասին կը խօսի օրն ի բուն: Բոլորն ալ քայլ առ քայլ կը հետեւին իր շարժումներուն, արձանագրելով ամէնէն պզտիկ մանրամասնութիւնն անգամ:

Լուսնիկի Թռիչքը դէպի անհուն զուգադիպած ըլլալով դէպի Ամերիկա իր ճամբորդութեան, Թերթ մը Միկոյեանի Բ. անունով մկրտած էր զայն:

Կրեմլինի հերթական ստահակնքներուն վերջինն էր Պերլինի խնդիրը, որ խիստ ճնշիչ տպաւորութիւն գործած էր արեւմուտքի դիւանագիտական շրջանակներուն վրայ: Պահ մը նոյնիսկ մութ ամպեր կուտակուած էին քաղաքական հորիզոնին վրայ՝ յաւելեալ, սեւ հեռանկարներով:

Արեւելք — արեւմուտք հակամարտութիւնը յանկարծ սուր հանգամանք ստացած էր վերստին:

Երեք մեծ դաշնակիցները, որոնց միացաւ նաեւ դաշնակցային Գերմանիան, վճռական դիրք բռնեցին՝ պաշտօնապէս հաղորդելով Մոսկուայի թէ յօժար չեն տեղի տալու բոլշեւիկեան «վերջնագրին»:

Սպասուած այս անախորժ կացութեան վաղորդայնին է, որ կը զուգադիպի խորհրդային Միութեան առաջին փոխ վարչապետին ճամբորդութիւնը:

Շնորհիւ իր հանդարտաբարոյ եւ մեղմ բնաւորութեան, հայազգի նախարարը առաջին վայրկեանէն իսկ համակրանք բանեցուց իր անձին շուրջ, ո՛չ միայն պետական մարդոց մօտ, այլ առ հասարակ ամերիկեան ժողովուրդին մէջ:

Առաջին անգամ մէկ ու կէս ժամ տեւող «նախապատրաստական ու սիրալիր» խօսակցութեան մը ընթացքին Միկոյեան եւ Ֆոսթըր Տըլըս անդրադառնալով օրուան հրատապ հարցերուն, որոնք ամէն վայրկեան կը սպառնան վտանգել խաղաղութիւնը, — կրցած էին բռնել լեզու հանել:

Հանրապետութեան փոխ — նախագահ Նիքսընի հետ իր տեսակցութիւնը եւս բոլորովին պայծառացուցած էր ճնշիչ մթնոլորտը եւ մեղմացուցած հակամարտ երկու ճակատներու ձգտեալ վիճակը:

Յետագային իր այցելութիւնները դէպի ամերիկեան մեծ քաղաքները եւ իր «գործի մարդու» տեսակցութիւնները ճարտարարուեստի մեծ ջոջերուն հետ, բոլորովին փարատեցին այն ծանր տպաւորութիւնը, զոր Խրուշչեւի սպառնական ծանուցագիրներն ու Կրեմլինի խիստ ճառերը ձգած էին արեւմուտքի, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու քաղաքագէտներուն վրայ:

Ամերիկացիները աւելի լաւ կը հասկնան առեւտուրի լեզուն:

Միկոյեան կը խոստանայ «խաղաղութիւն» բերել «առեւտուրի ճամբով»:

Բարեյոյս նշաններ կ'ուրուագծուին հորիզոնին վրայ:

Երեւոյթները ցոյց կուտան թէ Կրեմլինի «Թիւ 2» վարիչին առաքելութիւնը դարձակէտ մը պիտի կազմէ աշխարհի ճակատագիրը վարող երկու մեծ ուժերու պատմութեան մէջ:

Ամբողջ քաղաքական աշխարհը ուշի ուշով կը հետեւի հայազգի նախարարի քայլերուն: Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա մեծապէս կը հետաքրքրուին ռուս-ամերիկեան շփումներով: Որոշ մտահոգութիւններ ունին: Չեն փափաքիր, որ քաղաքական կարգադրութիւններ ըլլան իրենց գլխուն վրայէն:

Ո՛րքան պիտի մաղթէինք, որ Միկոյեանի այցելութիւնը հեռացնելով պատերազմի վտանգը, ամրապնդէր խաղաղութիւնը:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՅՈՒՇԱԳԻՐ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԿՆՔԵԼ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ

×

ԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍԷՆ ԺՈՂՈՎ՝ ՓՐԱԿԱՅԻ ԿԱՄ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ

Պերլինը ազատ գօտի հռչակելու խորհրդային առաջարկին պատասխանելով, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա դեկտեմբեր 31ին կը յայտարարէին թէ նախկին մայրաքաղաքին հարցը կարելի չէ լուծել՝ առանց խօսելու երկու Գերմանիաներու վերամիացման շուրջ:

Նոր յուշագիրով մը Խրուշչեւ այսօր կ'առաջարկէ գերմանական հարցը լուծել իր ամբողջութեան մէջ՝ խաղաղութեան դաշնագրի մը ձեւին տակ: Մոսկուա կը ճշդէ նաեւ չորսերու ժողովին վայրն ու ժամանակը — Երկու ամիսէն, Փրակայի կամ Վարշաւայի մէջ:

Խ. Միութեան նոր առաջարկին գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են. —

1.— Գերմանիոյ 1959 Յունուար մէկի սահմանները պիտի պահուին:

2.— Արեւմտեան Պերլին պիտի մնայ «ազատ եւ զինաթափ քաղաք» մինչեւ որ իրականանայ երկու Գերմանիաներու վերամիացումը:

3.— Խաղաղութեան դաշնագրին ստորագրութենէն մէկ տարի ետք Գերմանիա հաստատուած օտար բանակները պիտի հեռանան:

4.— Գերմանիա զինուորական ոչ մէկ ուխտի պէտք է մաս կազմէ:

5.— Պէտք է հրաժարի Օտէր — Նայսի սահմաններու վերաքննութենէն:

6.— Աւստրիոյ հետ պէտք չէ միանայ:

7.— Իրեն պիտի արգիլուի հիւլէական զէնքեր ունենալ եւ իր բանակը զինել:

8.— Սուզանաւեր պէտք չէ շինէ, ինչպէս նաեւ իր բանակը ընդծովեայ նաւատորմիղ պէտք չէ ունենայ:

Մոսկուա կ'առաջարկէ նաեւ որ խաղաղութեան դաշնագրի այս ժողովին մասնակցի համայնավար Չինաստան: Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիաներու մասնակցութիւնը այս հանդիպումին՝ «իբրեւ հարցին հետ ուղղակի շահագրգռուած երկիրներ», անկարելի չէ, ըստ երեւոյթին:

25 էջերէ եւ 48 յօդուածներէ բաղկացած խորհրդային այս յուշագիրը, որ շաբաթ օր յանձնուեցաւ Արեւմտեան երեք երկիրներուն, մասնաւոր նորութիւններ չի բերեր: Խ. Միութիւնը միշտ կը մերժէ Պերլինի հարցը կապել Եւրոպայի ապահովութեան խնդրին: Այսուհանդերձ Մոսկուա տեղի կուտայ, երբ գիտենք թէ երկու ամիս առաջ կը յայտարարէր վեց ամիսէն Արեւելեան Պերլինը ձգել Փանքովի կառավարութեան, յուսալով որ այդ ձեւով Արեւմուտքը պիտի ստիպուէր ազատ քաղաք հռչակել Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը:

Միւս կողմէ, տարօրինակ արագութեամբ, խորհրդային կառավարութիւնը արեւմտեան երկիրներուն առաջարկեց վերսկսիլ Ժընեւի ժողովին՝ անակնկալ յարձակումներու հարցը լուծելու համար: Ինչպէս ծանօթ է անցեալ Դեկտեմբերին այս ժողովը յետաձգուած էր «ցնոր անօրինութիւն», անեկի մը յանդելով:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգները չեն աճապարեր պաշտօնական յայտարարութիւն մը ընել, յուշագիրը քննելէ առաջ: Այսուհանդերձ, Ուաշինկթըն անընդունելի կը նկատէ Խրուշչեւի առաջարկները. առաջին առիթով կիսապաշտօնական աղբիւրներ կը յայտարարեն թէ նոր յուշագիրը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ 1954ին Պերլինի ժողովին ներկայացուած խորհրդային առաջարկին մէկ տարբերակը:

Այս խնդրին շուրջ Նախագահ Այզընհաուըր պիտի խօսի Ա. Միկոյեանի հետ, երբ յառաջիկայ շաբաթ օր Խ. Միութեան փոխ վարչապետը այցելէ Սպիտակ Տուն:

Ո՛չ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն նաեւ Լոնտոնի մէջ, ուր Անգլիոյ Արտաքին նախարարութիւնը գոհացում հաստատելով թէ ստացած է խորհրդային յուշագիրը, որ «լրջօրէն պիտի ուսումնասիրուի»: Քաղաքական շրջանակներու համաձայն՝ Մոսկուա նորութիւններ չի

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Անաստաս Միկոյեան Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը անցուց Սան — Ֆրանչիսքօ եւ Լոս Անճըլըս:

Ուրբաթ բաւական խորանցում եղած էր Շիքակօ ուր Խ. Միութեան փոխ — վարչապետը կարեւորութիւն չտալով ցոյցերուն կ'ուզէր առանձին պտտիլ փողոցներուն մէջ: Ոստիկանութեան գլխաւոր պատասխանատուն ընդդիմացած էր ըսելով «այսքանը կը բաւէ»: Միկոյեան շատ պնդած էր սակայն եւ ի վերջոյ համաձայնութիւն մը գոյացած էր որ մըրչընտայզ Մառթը պտտի: Հոն քանի մը անպատեհ եւ ծիծաղելի միջադէպեր պատահած էին: Նախ երբ ննջասենեակի բաժինը կ'այցելէր գիշերուան զգեստով օրիորդ մը առաջարկած էր Միկոյեանին որ իր կողքին երկարի անկողնին վրայ զայն փորձելու համար: Միկոյեան նստած է միայն եւ «կակուղ» գտած: Նմանօրինակ տեսարան մը եղած է հեռատեսիլի կայանը ուր լուսանկարիչներ ուզած են «Քանասի Թագուհի»ին հետ նկարել Խ. Միութեան փոխ — վարչապետը:

Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ Միկոյեան անձնական շատ մեծ յաջողութիւն մը արձանագրած է: Բազմաթիւ Ամերիկացիներ մոռնալ տալու համար երկու հազար հակա-համայնավարներու ցոյցերը, հաւաքուած էին պանդոկ, ողջունելու համար Խ. Միութեան «Թիւ 2»ը: Հոն, Միկոյեան մամուլի ասուլիս մը տուած է 300 հոգիի ներկայութեան, ապա ութ հարիւր հոգինոց ճաշի մը ընթացքին ժպտելով համակրութիւն եւ ծափահարութիւն յառաջ բերած: Մամուլի գործակալութիւնները կը շեշտեն թէ Միկոյեան մեծ հմայքով, բարի կամեցողութեամբ եւ հիւմուրով պատասխանած է բոլոր հարցումներուն: Յիշեց որ Խրուշչեւ իրեն ըսած է Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ. — «Եթէ հոն մնաս պիտի ստիպուինք քեզի դրամ ղրկել որպէսզի մեզի դէմ չխօսիս»:

Նախորդ օր Շիքակոյի մէջ Միկոյեան հիւր եղած էր Ատլայ Սթիվընսընի կողմէ կազմակերպուած ճաշի մը: Ապա այցելած է լեհ — ամերիկացի նախկին ռազմիկի մը տունը: Փօլօնիքի ճակատի այն կռուողներէն է որոնք 1945-ին խորհրդային եւ ամերիկեան բանակներուն կցումը ըրած են:

Հարիսըն Սալզպըրի որ Միկոյեանին կ'ընկերանայ Նիւ Եորք Թայմզի մէջ կը գրէ. — «Ուաշինկթըն թերագնահատած է Միկոյեանի եռանդը եւ ուշիմութիւնը, ինչպէս նաեւ անոր ջանքերը, համոզելու համար Ամերիկացիները որ պէտք է վերջ տալ պաղ պատերազմին»:

× Կարտինալ Քուշինկ, Պոսթընի արքեպիսկոպոսը յայտարարեց որ Խ. Միութեան փոխ—վարչապետը «արիւնով ծածկուած դահիճ մըն է», աւելցնելով թէ ո՛չ կ'ընդունի Խ. Միութեան փոխ — վարչապետը ոչ ալ ներկայ կ'ըլլայ որեւէ հաւաքոյթի անոր ի պատիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ որուն ազգային խորհուրդը նիստ ունէր Շաբաթ եւ Կիրակի Փիւթոյի մէջ, որոշեց վերջնապէս ընդդիմադիր դառնալ Տը Կոլի կառավարութեան: Մոլէ զգուշացուցած է սակայն, բոլորովին Տը Կոլը առանձին ձգելէ եւ շեշտած. — Տը Կոլ, անջատուած ընկերվարականներէ, կրնայ այլ եւս չկարենալ ընել ինչ որ պատշաճ կայ իր քաղաքականութեան մէջ եւ այդ պարագային՝ հակա — հանրապետական ուժերը կը յաղթեն, եւ կը պարտադրեն յետադիմական քաղաքականութիւն մը: Երրորդ քաղաքականութիւն մըն ալ կրնայ ինքզինք պարտադրել: Հունգարական եւ Ֆրանքոյի վտանգներուն մէջ երրորդ վտանգ մը կայ «Սալազար վտանգն է»:

Ժողովը մասնաւորաբար քննադատեց ելմտական եւ տնտեսական որոշումները զոր բանաձեւով մը դատապարտեց:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՐԱԲՆԵՐԸ շարժում մը սկսան Ֆրանսայի «Մշակութային կայսերապաշտութեան» դէմ: Գեղարուեստից համալսարանի ուսանողները կ'ուզեն որ արաբերէնով կատարուած ուսումներու վկայականները համարժէք ըլլան ֆրանսական համալսարաններու վկայականներուն: Պէյրութ Մասսաձ կը ղեկավարէ այս շարժումը ըսելով որ «ճիգ մըն է հայրենիքին դէմ՝ փափաքիլ որ Ֆրանսայի մշակութային դիրքը զօրանայ»: Նոյն ժամանակ կառավարութեան նախարարները կ'ուզեն ճանչնալ «Ալժերիոյ ազատ կառավարութիւնը» ինչ որ պէտք չէ նկատել իբրեւ թշնամական վերաբերմունք մը Ֆրանսայի հանդէպ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15էն սկսեալ գիներու յաւելումները ի զօրու պիտի դառնան Ֆրանսայի մէջ. կազի ու ելեկտրականութեան վրայ՝ 10 — 12ուկէս առ հարիւր, ածուխ՝ 11 — 15 առ հարիւր, մազութ՝ 14 — 17 առ հարիւր, կաթ եւ գինի՝ 15 — 20 առ հարիւր: Յաւելումները զգալի են նաեւ ծխախոտներու վրայ. «Կոլուազ»ը որ 95 ֆրանք էր պիտի արժէ 115 ֆր., «Ժիթան»ը՝ 130, «Սելթիկ» 135: Յաւելում կը կատարուի նաեւ ամերիկեան ծխախոտներու վրայ. Չէսթրֆիլտ, Լըքի եւ. որ 190 ֆր. կ'արժէին, պիտի արժեն 220 ֆրանք: Կը կարծուի թէ մեթրոյի եւ օթօպիւսի գիները անփոփոխ պիտի մնան, բայց երկաթուղիի գիներուն վրայ յաւելումը անխուսափելի է:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ բոլոր երկիրներուն մէջ ձիւնը, փոթորիկն ու սառոյցները բաւական վնաս պատճառեցին: Անգլիոյ մէջ կը ձիւնէ, ինչպէս նաեւ Հոլանտայի մէջ: Լիւքսէմպուրկի բազմաթիւ փողոցները ջուրերու տակ մնացին, Մոզէլ գետը բարձրացաւ հինգ մեթր 45ի եւ բազմաթիւ շրջաններ ողողուեցան: Ձիւնի հետեւանքով երթեւեկը դժուարացաւ Պրիւքսէլի մէջ: Փոթորիկն ու ձիւնը մեծ դժուարութիւններու պատճառ դարձան Լեհաստանի մէջ, մանաւանդ երկաթուղիին ու ինքնաշարժերու համար: Սիպերիոյ մէջ տաքաչափը նուազ 46 ցոյց կուտայ: Ցուրտ — ձմեռ նաեւ Ֆրանսայի մէջ: Կիրակի գիշեր սկսաւ ձիւնել Փարիզի վրայ, մինչ Սէնը կը շարունակէ բարձրանալ, Օսթերլիցի կամուրջին տակ հասնելով հինգ մեթրի:

ՌԻՕ ՏԸ ԺԱՆԷՅՐՈՅԻ մէջ գերմանական ճամբորդատար օդանաւ մը կրակ առնելով ջախջախուեցաւ օդակայանին մէջ. միայն երեք հոգի կարելի եղաւ փրկել. 36 մեռեալ կայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին Նախարար Զօրլու Անգարայի խորհրդարանական յանձնախումբին առջեւ գոհունակութեամբ յայտարարեց թէ Թուրքիոյ եւ արաբական երկիրներու յարաբերութիւնները սկսած են բարելաւուիլ:

ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՃԸ

Լրագրութեան հիմնական պայմաններէն մէկն է արագ մտածել եւ արագ գործել: Կ'ապրինք դարու մը մէջ, ուր քալել չկայ, վազել կայ. վազել չկայ, թռչիլ կայ: Ստիպուած ենք յարմարիլ ժամանակին եւ իր պահանջներուն, եթէ չենք ուզեր ժամանակավրէպ համարուիլ:

Լրագրութեան միւս պայմանն է տեսնել գիտնալ, այսինքն՝ ունենալ հստատութիւն եւ ընտրողութեան զգայարանք: Կան, որ կը նային միայն, բայց չեն տեսներ. ուրիշներ զուրկ են սուր հստատութենէ եւ կամ ծնած են առանց «ընտրողական» զգայարանքի:

Օրաթերթը ծնունդն է հեւ ի հեւ աշխատանքի մը, զոր լրագրողը ոչ թէ կը կատարէ, այլ կ'ապրի ջիղերով եւ որուն մէջ կը դնէ — դնէ պարտաւոր է դնել— ազնուագոյն մասը իր մտաւորական ու հոգեկան կարողութիւններուն: Ամբողջական նուիրումի գործ մըն է լրագրութիւնը, ինչպէս ուսուցչութիւնը: Մէկուն կոչումն է դաստիարակել նոր սերունդը, միւսին կոչումն է դաստիարակել թէ հին եւ թէ նոր, թէ այսօրուան եւ թէ վաղուան սերունդները: Երկուքն ալ — լրագրող եւ ուսուցիչ — իրենց բովանդակ «գրամագլուխ»ն է, որ գրած են, պէտք է գրած ըլլան իրենց գործին մէջ:

Ոմանք ծանր, ուրիշներ թեթեւ կը գտնեն ինչ որ կուտայ օրաթերթը: Ծանր կամ թեթեւ, տրուած նիւթերը պէտք է իրենց մէջ ունենան ծանրութեան իրենց կեդրոնը եւ գոյութեան իմաստը: Բայց մանաւանդ կարենան տարածել գաղափարներ եւ սկզբունքներ, զորս պաշտպանած ըլլալուն համար կարմրելու պատճառ մը չունենայ լրագրողը: Ամէն նիւթ գրողէն կը պահանջէ մաս մը իր եռանդէն, ջիղերէն ու հոգիէն, անշուշտ եթէ արհեստ չէ դարձուցած իր առաքելութիւնը եւ անոր վրայ չի նայիր չէզոք «գիտող»ի աչքով: Պէտք է կարենալ տոկալ այս սպառիչ լարումին եւ վերանորոգուիլ ամէն օր:

Հաւատք եւ խանդավառութիւն անհրաժեշտ «նախանիւթ»եր են ասպարէզգով լրագրողին համար: Խանդավառել բազմութիւնները ոչ միայն իր գաղափարներուն ներգործական զօրութեամբը, այլեւ անոնց «ճարտարապետութեամբ»ը, պարտք մը չէ միայն, այլ նաեւ կոչում մըն է ինքզինք յարգող ամէն լրագրողի համար:

Լրագրողին ոճը պէտք է լրացնէ կարգ մը պայմաններ, ունենայ մանաւոր յատկանիշներ, գրեթէ բոլորովին տարբեր անոնցմէ, որոնք կրնան յարգի ըլլալ գրականութեան միւս սեռերուն մէջ: Ծաղկազարդուած, մթասքող, դարձդարձիկ, ճապաղ ոճը չէ լրագրութեան մէջ փնտռուածը: Ինտրայի ոճով կարելի չէ խմբագրական գրել, ոչ ալ Սիամանթոյի ոճով քաղաքական յօդուածներ «չարադրել»:

Զօհրապի բացառիկ տաղանդը միայն կրցաւ առեղծել «երկակենցաղ» այն ոճը, որ նոյնքան գեղեցիկ է հրապարակագրութեան, որքան զուտ գրականութեան մէջ եւ որ չխախտեց հրապարակագրութիւնը գրականութեան մօտեցնող կամ զանոնք իրարմէ բաժնող ներդաշնակութիւնը:

Ծանր, տափակ, միապաղաղ ոճը մեծ ապահով միջոցն է ձախողելու լրագրութեան մէջ, անկախ՝ ասպարէզին միւս պահանջներէն: Շարժուն, յստակ, ազդու, կենդանի ոճն է, որ կրնայ շահեկան ու հաճելի ընծայել այն գաղափարները, զորս լրագրողը կ'ուզէ տարածել եւ արմատացնել հանրութեան մէջ: Ասոր համար է, որ անհող, անփոյթ, կրաւորական կամ երազուն խառնուածքով մարդիկ չեն կրնար լրագրող ըլլալ, որքան ալ բազմապատիկ ու բազմակողմ երեւին լրագրութենէ տարբեր ասպարէզի մէջ յաջողելու իրենց հնարաւորութիւնները: Պէտք է, որ լրագրողը նախ ինք ըլլայ արթուն, ապա նաեւ ունենայ ոճ մը, որ շարժէ, հոսի եւ կարենայ արթուն պահել ընթերցողը, փոխանակ զայն ոտքի վրայ քնացնելու:

«Երբ գրելիք բան մը ունենաք, աշխատեցէք ձեր նախադասութիւններուն մէջ դնել միայն բայ մը, տէր բայի մը եւ խնդիր մը: Իսկ երբ հարկ տեսնէք ածական մը գործածելու, եկէք խորհուրդ հարցուցէք ինծի»,— կ'ըսէր Քլեմանսօ երիտասարդ լրագրողի մը, որ ածականներու ծանր բեռան տակ գրեթէ հաշմանդամ կը դարձնէր իր նախադասութիւնները:

Ածականը գրականութեան մէջ մտաւ ռոմանթիզմին հետ, որ կը սիրէ աւելի շատ յուզուած երեւիլ, քան յուզուած ըլլալ: Դասական ոճը ժուժկալ է, կը գոհանայ գոյականով եւ բայով: Ռոմանթիկ ոճը, քնարերգական ու ենթակայական, կ'ախորժի ածականներու շռայլ գործածութենէն:

«Ոչ մէկ հոգ կը խորշէ իր ճակատը»· ասիկա, ըստ Անտրէ Մորուայի, դասական ոճն է:

«Ոչ մէկ վաղահաս հոգ խորշոմած էր երբեւիցէ իր մանկատիպ ճակատը»· ասիկա, դարձեալ ըստ Մորուայի, ռոմանթիկ ոճն է:

Այս երկու «ոճ»երը անով մանաւանդ կը տարբերին իրարմէ, որ մէկուն մէջ ոչ մակբայ կայ, ոչ ածական, մինչ միւսին մէջ թէ մակբայ կայ, թէ ածական:

«Դասական կը կոչեմ ինչ որ «առողջ» է, ռոմանթիկ կը կոչեմ ինչ որ «ապառողջ» է»,— կը գրէր գերման գրականութեան քուրմը՝ Կէօթէ: Իսկ ֆրանսական հանճարը կը վկայէր Փասքալի բերնով. «Շողշողուն բառերը յոռի նկարագրի յայտարար նշաններ են»:

Սթանտալի շիրիմին վրայ արձանագրուած է. «Գրեցի, սիրեցի, ապրեցայ»: Ֆրանսացի քննադատ մը աւելորդ կը գտնէ առաջին երկու բառերը· իր կարծիքով՝ վերջինը լոկ կը բաւէր:

Գրական ուսումնասիրութիւն մը գրել չէ մեր նպատակը: Ուզեցինք, այս մէկ քանի վկայութիւնները յիշատակելով, հաստատել թէ լրագրութիւնը իրեն յատուկ «ոճ» մը ունի, որուն գլխաւոր յատկանիշներն են ժուժկալութիւն, սեղմութիւն, յստակութիւն, շարժունութիւն, կենդանութիւն:

Միայն «տեղեկատու պրակ» մը չէ օրաթերթը իր բնոյթով ու ծիրով: Ան պէտք է ըլլայ մանաւանդ ուղեցոյց մը եւ առաջնորդ մը: Օտար մեծագրեցիկ թերթի մը խմբագիրը, որ հետագային նաեւ իր երկրին վարչապետը դարձաւ, հետեւեալ «ազդ»ը փակցուցած էր խմբագրութեան սրահին մէջ, իբրեւ ուղեցոյց կանոն.

«Լաւ գրուածք մը պէտք է բան մը սորվեցնէ ամէնէն գիտուն մարդուն եւ միաժամանակ հասկնալի ըլլայ ամէնէն տգէտ մարդուն»:

Որքան այս կանոնը կը յարմարի հիմա մեզմէ ամէն մէկուն, գրող թէ լրագրող··

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՄԻՋՆԱԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ՄԵԾ ԻՄԱՍՏԱՍԷՐԸ

ԽՄԲ.— Երեւանի «Գրական Թերթ»ին մէջ, Հր· Մուրադեանի ուշագրաւ յօդուած մը գրած է Ա· Սրապեանի հրատարակած «Յովհաննէս Երզնկացի» գործին շուրջ. ստորեւ կը ներկայացնենք այդ գրութիւնը՝ արեւմտահայերէնի վերածելով:

×

Թէ՛ վուր հուզուդ կամքն իս անում,
Մարմինդ բեդամազ է ըլում՝
Վո՞ւր մէ դարդին կու դիմանաս
Դուն ջրատար Սայաթ – Նովա:

Հայ միջնադարեան քնարերգութեան վերջին հանճարեղ ներկայացուցիչ Սայաթ-Նովայի այս տողերուն մէջ խոր արտայայտութիւն գտած է աշխարհիկ կեանքին փարած, բայց միստիկ աշխարհայեցողութենէ տակաւին վերջնականապէս չազատագրուած միջնադարեան մարդու հոգեկան ներքին տառմը: Կռիւ՝ «հոգի»ի եւ «մարմնի» միջեւ մեր միջնադարեան բանաստեղծութեան հիմնական հարցերէն մէկն է: Մարդուն զարթնող միտքը արդէն դժուարութեամբ կը հրաժարէր կեանքի իրական եւ բնական վայելքներէն, յանուն եկեղեցւոյ կողմէ առատօրէն խոստացուած, սակայն անստոյգ հանդերձեալի երջանկութեան:

Միստիկականութեան բացարձակ տիրապետութեան դէմ առաջին անգամ ծառացողը 13րդ դարու հայ բանաստեղծ եւ մատենագիր, գիտնական եւ փիլիսոփայ, մանկավարժ եւ քերականագէտ, քարոզիչ եւ հռետոր Երզնկացին էր, Պլուզ մականունով:

Սայաթ-Նովայի վերոյիշեալ տողերը գրուած ժամանակաշրջանէն կէս հազարամեակ առաջ, Յովհաննէս Երզնկացի գրած էր հետեւեալ քառեակը.

Զերկուս ընկեր ո՞նց պահեմ, մէկը՝ հող, մէկս հոգի է,
Հոգիս թէ ի վեր ճարշ է, հողս ծանր՝ ի վայր կու հակէ,
Վախեմ թէ հողոյս լսեմ, նա հոգոյս լոյսըն պակասէ,
Ու հետ հոգոյն ո՞վ թռչի, երբ նրա տունըն հեռի է:

Անհնարին է եւ անիմաստ հոգին փրկելու համար ժխտել մարմինը. իր ժամանակի համար խիզախ այս գաղափարն է արտայայտուած Երզնկացիի տողերուն մէջ: Բայց Երզնկացին մարմնական–աշխարհիկ սկզբունքի հաստատման ու պաշտպանութեան կը յանգի ոչ միայն իր տաղերուն, այլեւ իր փիլիսոփայական, գիտական աշխատութեանց եւ իր քարոզներուն մէջ: Երզնկացին կոչ կ'ընէր իմաստասիրել մարդն ու բնութիւնը, իր խօսքերով՝ «մեծ աշխարհը» եւ «փոքր աշխարհը» եւ ինք կուտար անոր լաւագոյն օրինակը:

Յովհաննէս Երզնկացիի (Պլուզ) անձին ու ստեղծագործութեան հետ կապուած հարցերը վաղուց զբաղեցուցած են մեր բանասիրութիւնը: Երզնկացին արժանացած է անուանի հայագէտներու ուշադրութեան, ինչպէս՝ Զամչեան, Ալիշան, Աբեղեան, Ադոնց եւայլն: Սակայն յիշեալ բանասէրները, բացառութեամբ Աբեղեանի, զբաղած են Պլուզի ստեղծագործութեան այս կամ այն յատկանիշով, այնպէս որ միջնադարու այդ մեծ հեղինակին կեանքին ու ստեղծագործութեան բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնն ու չպարզաբանուած խնդիրներու պարզաբանումը թողուած է մեր օրերուն:

Վերջերս, Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս տեսաւ Արմենուհի Սրապեանի «Յովհաննէս Երզնկացի» աշխատութիւնը: Ա· Սրապեան նախ զբաղած է Յովհաննէս Երզնկացիի անձնաւորութեան հարցով: Մեր բանասիրութիւնը շփոթած է Պլուզ եւ Ծործորեցի մականուններով երկու Յովհաննէս Երզնկացիները: Այս պատճառով Յովհաննէս Երզնկացի – Պլուզ համարուած է 13 – 14րդ դարերու բանաստեղծ եւ Ծործորեցիի կեանքին շարք մը տուեալները վերագրուած են անոր:

Բանասիրական մանրակրկիտ հետազօտութեան միջոցով Ա· Սրապեան կ'ապացուցանէ թէ Պլուզ Երզնկացին ապրած է միայն 13րդ դարուն, կը ճշդէ անոր ծննդեան տասնամեակը եւ մահուան տարեթիւը (1293), կ'ապացուցանէ թէ 13րդ դարու ութսունական թուականներուն ան մեծահռչակ ընկերային – քաղաքական գործիչ էր արդէն, գիտնական – վարդա–

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ա·— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպիսին էլ լինի Հայերի ճակատագիրը, որ մինչեւ այժմ տխուր է եղել, ինչ էլ սպասի նրանց՝ ապագայում, Հայաստան կը մնայ աշխարհի ամենահետաքրքրական երկրներից մէկը:

ԲԱՅՐԸՆ (1817)

Կասկած չի կարող լինել, որ ժամանակակից Հայերն արժանի են իրենց նախահայրերին, իրենց վեհ ոգիով, գիտութեան ու կրթութեան ձգտումով, իրենց բազմազան ընդունակութիւններով վերին աստիճանի արժանի՝ բովանդակ քաղաքակիրթ աշխարհի համակրանքին:

ՀԻՒԲՇՄԱՆ (1890)

ՆԱԽԱՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ (վարկած)

Հայաստան, մի ժամանակ մեծ ու հզօր պետութիւն, այժմ կորցրել է իր քաղաքական անկախութիւնը եւ բաժանուած՝ երեք պետութիւնների, Ռուսաստանի (Երեւանի նահանգ, Կարսի մարզ, Բաթումի եւ Գանձակի նահանգների մի մասը), Թիւրքիայի (Էրզրումի, Վանի, Երզնկայի նահանգները, Զէյթունն ու Կիլիկիան) եւ Պարսկաստանի (Ատրպատական) միջեւ:

Բոլորովին ուրոյն ձեւով է ստեղծուել այս երկրի ճակատագիրը: Այն ժողովուրդը, որ մեր թուականից մի քանի հազար տարի առաջ ամենահզօրն էր Փոքր Ասիայում, որ դեռ Եգիպտացիներից ու Յոյներից առաջ քաղաքակրթութիւն էր տարածում այնտեղ, այժմ կախուած է ուրիշների զիջողամտութիւնից ու կարեկցութիւնից:

Հայաստանի պատմութեան հնագոյն շրջանը կորչում է ժամանակների խորքում եւ, ինչպէս բոլոր ժողովուրդների մօտ, պարուրուած է զանազան աւանդութիւններով:

Հայերն իրենք իրենց անուանում են «Հայ» Յաբէթի չորրորդ որդու՝ Հայկի անունով: Ըստ աւանդութեան՝ Հայկն այն ժամանակ դրեց հայկական ցեղի հիմքը: Իրենց երկիրը նոյնպէս անուանում են «Հայաստան»: Իսկ «Արմենիա» անունն առաջացել է Հայկի թոռ Արմենակից, որի անունով էլ Յոյներն անուանեցին երկիրը Արմենիա: Այսպէս է առասպելը (Մովսէս Խորենացի):

Հայերի ծագման գիտական բացատրութիւնները տարբեր են: Ենսեն կարծում է թէ «Հայ» անունն առաջացել է Հիթիթից կամ Խեթիթից: Այդ Հիթիթները մի ժամանակ ապրում էին մի մեծ կայսրութեան մէջ, որ յաճախ է սպառնացել Եգիպտոսին: Ի միջի այլոց, նրանք օգնեցին նաեւ Պաղեստինին՝ ազատագրուելու համար փարաւոնների գերագոյն իշխանութիւնից:

Բէյկ արտայայտել է այն կարծիքը թէ Հայերի մուտքը Փոքր Ասիա կապուած է Կիմերների հարաւային Ռուսաստանից հեռանալու հետ: Կիմերներն, ուրեմն, նրա կարծիքով, Հայերի նախահայրերն են՝ վտարուած ռազմատենչ Սկիւթացիների կողմից:

Լեզուի տեսակէտից՝ Հայերը պատկանում են Արիացիներին: Պրոֆ· Պատկանովի (Պատկանովն էլ Հայ է) կարծիքով Հայոց լեզուն ամենուրեք գերմանական, սլաւոնա – լիտվական լեզուների միջակայ տեղ է գրաւում եւ հնդեւրոպական լեզուախմբի մի ինքնուրոյն ճիւղն է: Նորագոյն լեզուաբանները Հայոց լեզուն համարում են Թրակիա – փռիւգիական լեզուի մի ճիւղը, այսպիսով հետեւելով Հերոդոտոսին, որ Հայերին համարում էր Թրակիացիներին ազգակից մի ժողովուրդ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ.— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ.— ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՐՑՆԵԼԸ

Խոր հնութեան շրջանում՝ Հայաստան երկար ժամանակ գտնւում էր Ասորեստանի, Բաբելոնի ու Պարսկաստանի գերագոյն իշխանութեան ներքոյ:

Յայտնի է որ Զ· դարում, Քրիստոսի ծնունդից առաջ, Հայերը նորից ազատագրուեցին եւ ստեղծեցին ինքնուրոյն պետութիւն, որի կառավարողն էր Տիգրան Ա·: Իր աշխարհագրական դիրքի պատճառով՝ Հայաստան միշտ եղել է կռուախնձոր Յունաստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ: Նրանց միջեւ մղուած պատերազմներում Հայաստանին միշտ կարեւոր դեր էր պատկանում:

Բ· դարում (Ն· Ք·) Հայաստան բաժանուած էր երկու մասի, Մեծ եւ Փոքր Հայք: Առաջինը շուտով ստացաւ Արշակունիների իշխանութիւնը (պարսկական Սասանեան իշխանութեան երկրորդական մի ճիւղը): Արշակունիներն իշխեցին մօտ չորս դար, մօտաւորապէս մինչեւ Գ· դար: Բաղդադի խալիֆաների ու կայսրերի պատերազմների ժամանակ՝ Հայաստան յաճախ էր աւերածութեան մատնւում: Հռոմի տիրապետութեան շրջանում Հայերը հռոմէական քաղաքացիութիւն մտցրին Կովկաս ու Պարսկաստան:

ՌԱՅՆԻՍ

(1 Շար·)

պետ, բազմաթիւ քարոզներու եւ ճառերու հեղինակ, մինչեւ Ծործորեցին ասպարէզ կ'իջնէ 1300էն յետոյ միայն :

Պարզաբանելով Յովհաննէս Երզնկացիի անձնաւորութեան հետ կապուած հարցերը, Ա. Սրապեան հնարաւորութիւն կ'ունենայ ճիշդ շարադրելու անոր կեանքն ու գործունէութիւնը եւ ցոյց կուտայ այն մեծ դերը, որ ունեցաւ ան հայ ժողովուրդի մշակութային ու ընկերային-քաղաքական կեանքին մէջ: Այս նպատակով Ա. Սրապեան առաջին անգամ քննութեան կ'առնէ Երզնկացիի նաեւ արձակ ստեղծագործութիւնը, որ ցարդ ուսումնասիրուած չէր: Անոր շնորհիւ ան երեւան կը հանէ Յովհաննէս Երզնկացիի աշխարհայեացքին շարք մը ուշագրաւ կողմերը, կ'ընդգծէ, որ այդ մեծ գիտնական փիլիսոփան խմբագրած է իր ժամանակի ընկերային, մշակութային միտքը զբաղեցնող շարք մը հարցեր եւ զանոնք լուսաբանած է դարուն առաջաւոր գիտութեան դիրքերէն: Ուշագրաւ է յատկապէս հոգիի եւ մարմնի փոխյարաբերութեան եւ նիւթի ըմբռնման հարցին մէջ անոր ունեցած դիրքորոշումը :

Մեծանուն գիտնական Մ. Աբեղեան տարիներ առաջ ցաւով կ'արձանագրէր այն փաստը, թէ տակաւին Երզնկացիի բանաստեղծութիւնները չեն հաւաքուած եւ հրատարակուած ամբողջական ժողովածուի մը մէջ: Սրապեան յաջողութեամբ իրականացուցած է այդ խնդիրը:

Հեղինակը նախ կը ներկայացնէ Յովհաննէս Երզնկացիի անունով պահպանուած չափածոյ բոլոր ստեղծագործութեանց գիտական բնագրերը՝ բանասիրական ընդարձակ հետազօտութիւններով եւ ծանօթագրութիւններով: Առանձին քննութեան կ'ենթարկէ գրեթէ իւրաքանչիւր քերթուած, նոյնիսկ առանձին քառեակ, ճշդելու համար անոնց բուն հեղինակը : Ի մի բերելով Երզնկացիի բանաստեղծութիւններուն Մատենադարանի ձեռագրերուն մէջ պահպանուած բոլոր ընդօրինակութիւնները, նկատի ունենալով նաեւ եղած հրատարակութիւնները, Ա. Սրապեան առանձին բանաստեղծութիւններ պահպանուած հատուածներու ամբողջութիւնը, զատած է որպէս մէկ քերթուած նկատուող տողերը, ճշդած է բազմաթիւ աղաւաղումներ եւ, որ գլխաւորն է, համոզիչ կերպով լուծած է «Երկուսն ի մէկ տեղ բերած» սկզբնատողով քառեակներու շարքին Երզնկացիի պատկանելուն հարցը: Այս խնդրին մէջ յատկապէս օգտակար եղած է հեղինակին արձակ եւ չափածոյ գործերուն միջեւ գոյութիւն ունեցող նիւթի այն սերտ կապը, որ յայտնաբերած է Ա. Սրապեան :

Վերլուծելով Երզնկացիի բանաստեղծութիւնները, հեղինակը ցոյց կուտայ այն նորութիւնները՝ որ բերած է ան, նիւթի, արուեստի եւ տաղաչափութեան մէջ միաժամանակ: Յատկապէս ուշագրաւ է քառեակներու վերլուծումը, ուր երեւան կու գան հեղինակին յառաջադէմ մտքերը, դատողութիւններն ու խոհերը՝ կապուած աշխարհի, հանդերձեալ կեանքի, ապաշխարանքի, հոգիի եւ մարմնի փոխյարաբերութեան եւ նման այլ հարցերու հետ: Գոհունակութեամբ կարելի է նշել աշխատութեան մաքուր եւ յստակ լեզուն :

Միակ դիտողութիւնը որ պէտք է ընել այս մենագրութեան հեղինակին, հետեւեալն է.— Լուրջ եւ հիմնական կերպով ցոյց տալով վերածնունդի ժամանակաշրջանը յատկանշող որոշակի փաստերը՝ Երզնկացիի ստեղծագործութիւններուն մէջ, Սրապեան, դժբախտաբար, համապատասխան եզրակացութիւն չըներ, չընդրադառնար հայկական վաղ վերածնունդին՝ թերեւս եւ վիճելի, սակայն շատ կարեւոր, որ միանգամայն տեղին պիտի ըլլար :

Այսուհանդերձ Ա. Սրապեանի «Յովհաննէս Երզնկացի» գործը ուշագրաւ է՝ հայ միջնադարեան պատմութիւնը վերականգնելու գործին մէջ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

La Chatte sur un toit brûlant

Թէնէսի Ուիլեըմսի այս թատերգութիւնը մեծ աղմուկ հանած էր նախ պրոտուէյի բեմերուն եւ յետոյ փարիզեան բեմի մը վրայ ներկայացուելով: Քաջալերուելով այս զոյգ յաջողութիւններէն, Հոլիվուտ զայն ժապաւէնի վերածած է: Ցանդուգն ձեռնարկ, քանի նիւթը շարժանկարի վերածուելու ոչ մէկ ստորոգելի ունի: Շարժանկարի բուն էութիւնը կը կայանայ շարժուն պատկերներու շնորհիւ նորանոր գործողութիւններ ստեղծելուն մէջ ու անոնց հոլովոյթով արտայայտելու նիւթին իմաստը: Բայց երբ այդ իմաստը ըմբռնելի կը դառնայ միայն բառերու զօրութեամբ, այն ատեն ներկայացուած ժապաւէնը իր նպատակէն շեղած կ'ըլլայ: Ժապաւէնի մը մէջ պէտք է որ պատկերները տիրապետեն եւ ուղղեն բառերը եւ ոչ թէ ենթարկուին բառերուն: Այս իրողութեան վրայ կը հիմնուի բովանդակ շարժանկարի էութիւնը եւ այդ է զայն թատրոնէն զանազանողը:

« Լա Շաթ »ը յատկապէս թատրոնի նիւթ մըն է, այս իսկ պատճառաւ զայն շարժանկարի վերածելը յանդուգն ձեռնարկ մըն է: Րիչըր Պրուքս, բեմադիրը, համեմատաբար նորեկ մըն է շարժանկարի ասպարէզին մէջ: Թատրոնը եղած է միշտ իր օրրանը եւ այս պատճառաւ ալ որոշ նախասիրութիւն ցոյց կուտայ հանդէպ թատերական կտորներուն: Այս առթիւ ալ շատ բարդ նիւթ մը ընտրած է : Բարդ անոր համար՝ որ իր հերոսները հոգեախտաբանական վիճակի մը ենթակայ են: Րիչըր Պրուքս խուսափած է պարզաբանելէ իր նիւթը պարզ այն պատճառաւ որ իր նիւթին հերոսները կը մերժեն իրենց բարդոյթներու հանգոյցէն ձերբազատուիլ: Օրինակի համար Պատրին, (Փոլ Նիւման), մէկը այդ հերոսներէն, կը նախընտրէ շարունակ ուիսքիին ազդեցութեան տակ մնալ խուսափելու համար իր ենթաշխարհին յարուցած խնդիրներուն վերլուծումէն : Ան կ'ատէ բոլոր անոնք որ կը փորձեն իր հոգեկան հանգոյցները քակել : Իր կինը Մակին (Էլիզապէթ Թէյլըր) առաջին զոհն է այս կացութեան, որովհետեւ Պատրին ժամանակէ մը ի վեր խզած է իր «մտերմական» յարաբերութիւնները իրեն հետ : Մակին կ'աշխատի իր իգական « յատկանիշներով» յաղթահարել ամուսնոյն սառն անտարբերութիւնը: Բայց ի զուր կ'անցնին իր ջանքերը, քանի Պատրին կը շարունակէ ապրիլ մեռած ընկերոջ մը պաշտամունքով: Ահա կը մնան այս հիւանդագին պաշտամունքին դրդապատճառները, ցորչափ Պատրին քաջութիւնը չունի ինքնիրմէ խոստովանելու իրողութիւնը :

Այս երկու անձերուն քով կան նաեւ ուրիշ տիպարներ, նոյնպէս ենթակայ ներքին տագնապներու: Ըստ իս այս ժապաւէնին կարելի էր «ինքնախաբէութիւն» մակդիրը տալ, քանի բոլոր անձերը չեն ինչ որ կը կարծեն ըլլալ, կամ ալ են այն որ չեն ուզեր ըլլալ: Այս է պարագան նաեւ Պատրինի հօրը (հարուստ կալուածատէր), որ կը կարծէ տիպար հայր մը ըլլալ, իր զաւակները բանէ մը զրկած չըլլալուն համար: Բայց իր զաւակները կ'ատեն իրենց հայրը, քանի անոնք չեն ունեցած այն որ իրապէս կը պակսէր իրենց՝ սէրը:

Քիչ վերը կ'ըսէի թէ յատկապէս թատրոնի համար գրուած է «Լա Շաթ»ը եւ Րիչըր Պրուքս զայն շարժանկարի վերածելով յարգած է անոր թատերական կառուցուածքը: Արդ՝ քանի շարժանկարը իրեն յատուկ դրոշմը չէր կրնար դնել այս գործին վրայ եւ ինչպէս բեմին վրայ, հոս ալ բառերը պիտի տիրապետէին պատկերներուն, ինչո՞ւ այս ձեռնարկը: Այս հարցումին կրնայ պատասխանել հեղինակը : Ըստ իս ան կրնայ երախտապարտ ըլլալ Րիչըր Պրուքսին, որ կարողացած է իր հարազատ թարգմանը ըլլալ եւ մեծ ճարտարութեամբ պատկերացնել այս շատ բարդ եւ կնճռոտ տիեզերքը, որ եզականօրէն կը պատկանի Թէնէսի Ուիլեըմսի:

Ժապաւէնին յաջողութեան մեծապէս սատարած են դերասանները՝ Էլիզապէթ Թէյլըր, Փոլ Նիւման եւ հօրը դերին մէջ՝ Պիւրլիվ:

Եթէ կը սիրէք թատրոնը, կրնաք անվարան տեսնել այս ժապաւէնը, որ այս պարագային — ինչ հեգնութիւն — աւելի թատրոնին կը ծառայէ քան շարժանկարին:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Գերաշնորհ Տ. Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեան, Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց, Փարիզ. —

×

Այսօր երբ մեզ կը յայտնուի մեծ եւ սքանչելի խորհուրդը մեր Տիրոջ Յիսուսի Քրիստոսի Սուրբ Ծննդեան, Փրկչի իջման Սուրբ Տաճարէն յուսացեալ սրտով ձեզ կը բերենք հրեշտակներու քաղցր երգը յաղթական՝ իբրեւ աւետիս եւ պատգամ՝ « Փառք ի բարձունս Աստուծոյ, եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն »:

Եւ վերջապէս կ'աղօթենք առ Պարգեւատուն բարեաց որ Սուրբ Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան շնորհներով, պարգեւէ ձեզ Սրբազնութեան, թեմիդ քահանայից դասուն, թեմական խորհուրդին, եկեղեցական – ազգային կազմակերպութեանց անդամներուն եւ համայն հաւատացեալ եւ սիրեցեալ մեր զաւակներուն անխտիր, արեւշատ երկար տարիներ քաջառողջութեամբ, բարօրութեամբ եւ խաղաղութեամբ :

Ողջ լերուք բոլորդ ի Քրիստոս սիրով միաբան եւ համերաշխ, ու հաւատարիմ մեր մայր եկեղեցիին եւ մեր Մայր Աթոռ Էջմիածնին ի փառս Աստուծոյ եւ ի շինութիւն մեր ազգային հոգեւոր կեանքին:

Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ: Շնորհաւոր Նոր տարի :

Հայրապետական օրհնութեամբ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐ. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՇԵՀԱՊ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – Ս. ԵՂԻԱ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՑՈՒՄԸ ԿԱՏԱՐԵՑ

ՊԱՏԱՐԱԳԸ ՄԱՏՈՅՑ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Յունուար չորսին, կիրակի առաւօտ Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան Ս. պատարագ մատոյց նորակառոյց Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ – Ս. Եղիա եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան Հանրապետութեան նախագահ՝ Զօր. Շեհապի, կառավարութեան անդամներուն ի պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններու:

Պատարագէն ետք ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ հիւրասրահին մէջ, ուր պերճիմաստ ճառ մը խօսած է Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Կաթողիկոսը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (327)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Գեղեցիկ Թիկունքը անհետացաւ իմ աչքից : — « Ես քեզ չասեցի, որ ինձ չես զարթեցնես », — ասաց օրիորդը:— «Հիմա էլ ուշ չէ», — պատասխանեց Հարսը, կրկին գնալով եւ իր տեղը նստելով : Օրիորդը հաղնուեցաւ եւ դուրս եկաւ սրահը: Խրճիթի կիսաբաց դռնից ես տեսնում էի, թէ ինչպէս լուացուեցաւ նա, թէ ինչպէս շապիկի լայն դրօշակով սրբեց երեսը, եւ թէ ինչպէս մատներով սանտրեց, ուղղեց գլխի մազերը: Իր պչրանքը վերջացնելուց յետոյ, նա վեր առեց հարթ կարած մի կոճղ, աթոռի նման դրեց տակին եւ նստեց իր ոստայնի առջեւ :

Ճարտար մատները սկսեցին արագութեամբ խաղալ գոյնզգոյն թելերի հետ :

Ես հիացած նայում էի. սրահում վառւող ճրագը լուսաւորում էր նրա աշխատութիւնը : Նա մի գեղեցիկ գորգ էր հիւսում. մի ամբողջ տարի սկսել էր եւ մօտ ժամանակում վերջացնելու վրայ էր: Որպիսի մեծ եռանդով աշխատում էր նա, որքան ոգեւորութեամբ շարժւում էին նրա ճարպիկ մատները : Կարծես, իւրաքանչիւր նկարը, իւրաքանչիւր գոյնը ամփոփւում էին նրա սրտի մէջ նոյնպիսի գեղեցիկ նկարներ ապագայի, — ջերմ փափագով սպասուող ապագայի մասին .. Նա գործում էր եւ մեղմ ձայնով երգում էր: Նա նշանուած էր. նա այդ գորգը իր օժիտի համար էր պատրաստում : Այնտեղ, հարսանիքի ժամանակ, փեսայի տանը, բաց կ'անէին այդ գորգը եւ բոլոր գիւղացիք կը զարմանային նորահարսի շնորհքի եւ ճարտարութեան վրայ : Աքաղաղը երրորդ անգամ սկսեց խօսել: Այս անգամ զարթնեց տէր հօր որդին — օրիորդի հայրը: Նա շղթան բաց արեց ոտից եւ, հէնց իր անկողնի մէջ, նստած տեղում, հաղնուեցաւ: Երբ վեր կացաւ, նա մի փոքր ջուր քսեց երեսին, որպէս թէ լուացուեցաւ: Ցետոյ կանեփի երկար ձողը, մօմի նման վառելով, ձեռին բռնած, դիմեց դէպի ախոռատունը՝ իր նըժոյգին եւ միւս անասուններին նայելու: Նրա կինը, որ ճրագի առջեւ կար էր կարում, ամենեւին իր տեղից չշարժուեցաւ ամուսնի վեր կենալու ժամանակ : Կարծես, նրան չէր ճանաչում :

Գիւղացու ընտանեկան կարգերին անծանօթ մէկը, նրանց միմեանց հետ կռուած կը համարէր : Բայց ինձ յայտնի էր, որ կինը իր ամուսնին ոչ մի ծառայութիւն չէ ցոյց տալիս, երբ նրա հայրը կամ մայրը ներկայ էին: Նրանք գաղտնի էին վայելում թէ իրանց սէրը եւ թէ փոխադարձ յարգանքը: Սրահում հայրը տեսաւ իր աղջկան, որ նստած գործում էր: Մօտեցաւ, ձեռքը գգուանքով քսեց նրա մազերին եւ անցաւ: Լսելի եղաւ եկեղեցու կոչնակի ձայնը: Կարծես, մի մարդ խթեց տէր հօր կողքին, նա իսկոյն զարթնեց: Նրա երեք անգամ հազալու ձայնը արդէն նշան էր իր զարթնելուն: Հարսը շուտով տեղից վեր կացաւ, մօտեցաւ, սկսեց օգնել նրան հաղնուելու: Աչքերի բացուելու հետ, բացուեցաւ եւ տէր հօր բերանը, սկսեց ինչ որ սաղմոս մրմրթալ: Մրմրթում էր նա հաղնուելու ժամանակ, մրմրթում էր նա լուացուելու ժամանակ, մրմրթում էր նա երեսը սրբելու ժամանակ, եւ այդ անվերջ սաղմոսը շարունակուեցաւ, մինչեւ մօրուքը եւ գլխի մազերը սանտրեց :

Հարսը ամենայն կամակատարութեամբ ցոյց էր տալիս իր ծառայութիւնները : Այժմ համարեա ընտանիքի մեծ մասը ոտքի վրայ էր: Մնացել էին մի քանի երեխաներ, որոնք բոլորը մի վերմակի տակ քնած էին: Դրանք էլ սատանայի նման դուրս վազեցին իրանց անկողնից, եւ միայն կարճ շապիկները հագներին, բոլորվեցին օջախի շուրջը: Խիստ ծիծաղելի էր տեսնել, թէ որպիսի ախորժակով ականջ էին դնում մեծ պտոյկի մէջ եփուող կերակուրի ձայնին: Նրանք առանց գիտենալու, թէ ինչ էր եփւում, արդէն սկսեցին միմեանց հետ վիճել: Մէկը ասում էր՝ հաւի ջնաղը իմն է, կարծելով, թէ հարիսայի է. միւսը ասում էր ոչխարի ճանը իմն է, կարծելով, թէ խաշ է. երրորդը ծաղրում էր նրանց, թէ ոչ ջնաղ կայ եւ ոչ ճան, որովհետեւ եփուողը քէշկէկ է: Երեխաների վէճը դեռ շարունակւում էր, երբ տէր հայրը առեց գաւազանը, պատրաստւում էր դուրս գալ: Այդ միջոցին ես ձայն տուեցի :

— Ես էլ կը գամ :
— Ո՞ւր :
— Եկեղեցին :
— Օրհնեալ լինիս, գնանք միասին:

Նա մի փոքր համբերեց, մինչեւ ես պատրաստուեցայ :

Դուրս գալով սրահը, ես վերջին անգամ նայեցի օրիորդի գեղեցիկ գորգի վրայ, վերջին անգամ նայեցի եւ նրա գեղեցիկ երեսին: Նա կարմրեց, ինչպէս այն վարդագոյն ծաղիկը, որ այդ րոպէում կազմում էր գորգի վրայ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

րերը : Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, թէ բրիտանական կառավարութիւնը ոչ Վարշաւան եւ ոչ ալ Փրակն պիտի ընդունի իբրեւ հաւաքավայր :

Արեւմտեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ անակնկալ մը եղաւ խորհրդային նոր յուշագիրը : Մոսկուայի առաջարկները յուսախաբութիւն պատճառեցին Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակներուն, որոնք վճռած են տեղի չտալ :

Արեւելեան Գերմանիա դիւրահաճութեամբ դիմաւորեց Մոսկուայի յուշագիրը եւ Պոնի կառավարութեան առաջարկեց խորհրդակցիլ, իբրեւ ժողովի նախապատրաստական աշխատանք, գերման ժողովուրդը հրաւիրելով որ ընդունի Խ. Միութեան ծրագիրը :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ շեշտեց նաեւ թէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը կը կայանայ տնտեսական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ սերտ գործակցութեան մէջ, աւելցուց.— «Պերլինի խնդիր գոյութիւն չունի. մէկ հարց կայ միայն՝ Գերմանիա»: Այնուհետեւ, Արտաքին նախարարը բսաւ.— «Ֆրանսա իր դաշնակիցներուն նման պատրաստ է գերմանական հարցը քննելու, պայմանաւ որ ո՛չ մէկ նախապայման դրուի այս ուղղութեամբ»:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սանփան Տամլամեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն եկեղեցւոյ կրթական նպատակներուն, ողբացեալ Լեւոն Մօղեանի յիշատակին :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան Հ. Սարգիսեան եւ ընտանիքը փոքրիկն Պատիկ – Պրինո Կիւլպէնկեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ անոր յիշատակին երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Ազգատախնամին :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ դանազան առիթներով.— Պ. Պալըճեան Գէորգ 25.000 ֆրանք, (հանգուցեան տուներու համար մատաղի փոխարժէք), Պ. Մերճանօֆ 30.000 ֆր., Այրի Տիկին Ժանէթ Զագրեան (Ալժէէն) իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Հրանդ Զագրեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 2000 ֆրանք Աղքատախնամին, տասը հազար ծերանոցներուն : Պ. Պ. Սիմոնեան Բարսեղ հազար, Մուրատեան Կ. 500, Ինճէեան Յակոբ հինգ հարիւր ֆրանք :

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ

Առթիւ Յունուար 13, Երեքշաբթի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ Ս. պատարագ : Յետ պատարագի Տուն Օրհնէքի արարողութիւն եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը իննին, Քաֆէ Քատէի սրահը : Կը խօսի Պ. Բ. Նազարեան (շրջանաւարտ քաղաքական գիտութեանց) : Նիւթ ունենալով Խ. Հայաստանի տնտեսութիւնը մեր օրերուն, ըստ Մոսկուայի վերջին տեղեկագրութեան :
Կը խնդրուի ճշդապահութիւն : Մուտքը ազատ է :

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

18 Յունուար, Կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպագճեանի որոշ կտակին :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ելեկտրականութեան, տուրքերու, թղթատարի եւ առաքման ծախքերու յաւելումը մեծ դժուարութիւններ ստեղծեց թերթիս վարչութեան համար որ կը փորձէ սակայն պահել բաժանորդագրական նոյն պայմանները: Մեր այս զոհողութիւնը անկարելի կը դառնայ, եթէ բաժանորդները իրենց կարգին ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ չվճարեն իրենց բաժնեգինները :

Եթէ կ'ուզէք որ պահենք մեր գինը, հակառակ ստեղծուած պայմաններուն՝ ԱՊԱՌԻԿ ԹԵՐԹ ՄԻ ԿԱՐԴԱՔ ԵՒ ՓՈԽ ՄԻ ՏԱՔ ՁԵՐ ԹԵՐԹԸ :

Արտասահմանի բաժնեգին՝ տարեկան 4500 ֆրանք :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՉ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԱԿ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ Ի ՎԵՐ

Մահազդ	2500
Շնորհակալիք	1500
Հոգեհանգիստ (1 անգամ)	1500
Հարսանիքի, ծնունդի, նշանախօսութեան յայտարարութիւն	2000

Այս գիներուն վրայ՝ հարիւրէն քսան զեղչ՝ մեր բաժանորդներուն :

Առեւտրական յայտարարութեանց համար մասնաւոր պայմաններ : Դիմել վարչութեան :

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին՝ «Մանուկներու Օր»ը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագրով, այս Կիրակի ժամը 15ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ:

Դպրոցի բոլոր աշակերտները բեմին վրայ իրենց խմբական երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով : Կը ներկայացուի Յիսուսի Ծնունդը, երգախառն գեղեցիկ պատկերներով :

Սիրով կը հրաւիրուին գաղութիս բոլոր երախաներն անխտիր եւ ազգապահպանման գործին բծախնդիր հայրենակիցները : Կաղանդ Պապան նուէր կը բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն :

Ճոխ պիւֆէ՝ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՄԱՐՍԷՅԼ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի ութ Յունուար, Մարսէյլ Րիւ տը Ռոմի փոստէն թերթիս ղրկուած 3500 ֆրանք բաժնեգինին տէրը իր անունը եւ հասցէն անպայման իմացնէ փութով : Մանդա – չէքին թալոնին վրայ փոխանակ իր անունին, թերթին անունը եւ հասցէն գրած է :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէօրէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ:

×

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ Փետրուար քսանին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը իննին:

×

Նոր Սերունդի օրը Պանեէօի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարահանդէսը Մայիս 9ին, Եըղ քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Օր. ԷԹԻԼ ԵՈՐՆԵԱՆ
եւ
Պ. ԹԱԳՒՈՐ ՊԱՐԹԱՆԼԵԱՆ
Նշանուած
11 Յունուար, 1959
Շուազի – լը – Ռուա Փարիզ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի հաւաքոյթը այս երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 8.30ին, Ազգային Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ :
Ունկնդրութիւն՝ երգչախումբի վերջին համերգին որ արձանագրուած է ժապաւէնի վրայ :

1959 ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Կիրակի Յունուար 18, ժամը 16ին Նոթր Տամ տը Լորէթի եկեղեցիին մէջ նախագահութեամբ Պ. Րիւէի (Փարիզի երեսփոխան) :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱՉԻՆ

Փիէր Ռօնտօ (արեւելագէտ – գրագէտ) եւ Փօլ Պերրթրան տը լա Կրասիէր :
Գունաւոր ժապաւէններ (փաստանկար)

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Տեղի պիտի ունենայ
31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր,
Քլիւպի մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
փետրուար 1, կիրակի, ժամը 15 – 24
LES AMBASSADEURS
3 Avenue Gabriel, Champs-Elysées
Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր
PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մուտք 500 ֆրանք
Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03 :
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19ուկէսին : Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 · R. C. Seine 57 A 2731 · Téléph : PRO. 86 - 60 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 փրանք: Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ · MERCREDI 14 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8393 · 35EME ANNÉE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4194

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՐԱԿԱՆ ՉԷԶՈՔՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ շաբթուան ընթացքին միջազգային դիւանագիտութիւնը անգամ մը եւս իր ուշադրութեան առարկայ դարձուց Միջին Արեւելքը :

Տեղւոյն, կարելի է ըսել նոյնիսկ աննախընթաց գործունէութեան կեդրոն հանդիսացաւ Գահիրէն, ուր իրարու ետեւէ Նախագահ Նասրի ներկայացան չորս վարչապետներ, — Րաշիտ Քարամէ (Լիբանան), Ամինթորէ Ֆանֆանի (Իտալիա), Օթթօ Կրոթիվոլ (արեւելեան Գերմանիա) եւ Ն'Քրումէ (Գանա):

Բացի այս բարձրաստիճան քաղաքական դէմքերէն, նոյն օրերուն Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ կը գտնուէին նաեւ չեխոսլովաք նախարար մը, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Համըրշոլտ եւ համաշխարհային դրամատան տնօրէն Եուժէն Պլէք:

Անոնք նոր տարւոյ առթիւ իրենց շնորհաւորութիւններն ու բարեմաղթութիւնները ներկայացնելու համար չէ, որ Գահիրէ գացեր էին: Թէեւ այս առթիւ պակաս չեղան սրամիտ ակնարկներ, վարչապետներու այցերը նմանցնելով «մոգերու երկրպագութեան», մանաւանդ որ անիկա կը զուգադիպէր Աստուածայայտնութեան տօնին:

Տարուան այս եղանակին դէպի Նեղոսի ափերը կատարուած այս այցելութիւնները վերջին ծայր յատկանշական են եւ ցոյց կուտան թէ Միջին Արեւելքը որքան կարեւոր դեր մը կը գրաւէ միջազգային քաղաքականութեան մէջ:

Հաստատ կանգնած «դրական չէզոքութեան» ուղեծին վրայ, Նախագահ Նասր ցարդ կրցաւ հաւասարակշռութիւնը պահել արեւելքի եւ արեւմուտքի հակամարտ ուժերուն միջեւ :

Այս վերջինները այժմ մրցումի ելած են իրարու հետ՝ արաբական աշխարհի, մանաւորապէս անոր գլխաւոր փարիչին շնորհները վայելելու համար :

Մ. Նահանգներու արտաքին պաշտօնատան Միջին Արեւելքի փոխ - նախարար Ռաունթրիի Գահիրէ այցելութիւնը քանի մը շաբաթ առաջ՝ որոշ յոյսեր ներշնչած էր Ուաշինկթընի մէջ: Եուժէն Պլէքի երթեւեկները արաբական աշխարհը աւելի մօտեցուցին արեւմտեան ճակատին :

Համաշխարհային տնտեսական տագնապի այս օրերուն մեծ ճարտարարուեստի տէր երկիրներ նոր շուկաներ ճարելու հետամուտ են :

Մեծերուն միջեւ ներկայիս մրցակցութեան գլխաւոր առարկան է Ասուանի ամբարտակը, որուն պատճառաւ քիչ մնաց աշխարհ տակնուվրայ ըլլար 1956ի Յուլիսին, մանաւանդ աշնան :

Տարակոյս չկայ այլեւս, որ ամբարտակը պիտի կառուցուի՝ օտար դրամագլուխի օժանդակութեամբ: Բոլոր անոնք, որ երեք տարի առաջ կը դժկամակէին օգնել եւ որոշ պայմաններ կ'առաջարկէին, աւելի ճկուն դարձած են այսօր :

Նախագահ Նասր չի մերժեր օգնութեան որեւէ առաջարկ, արեւելքէն գայ անիկա թէ արեւմուտքէն :

Ֆրանսայէն վերջ Անգլիացիք ալ կրցան համաձայնիլ Եգիպտոսի հետ՝ առկախ խնդիրները կարգադրելու համար :

Իտալիա յաջողած է Սինայի թերակղզիին մէջ քարիւղ փնտռելու մենաշնորհ ստանալ :

Արեւելեան Գերմանիա հիւպատոսարաններ պիտի բանայ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան մէջ:

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ համայնավարներու զանգուածային ձերբակալութիւնը արգելք մը չէ, որ Նախագահ Նասր բարեկամական յարաբերութիւններ մշակէ խորհրդային երկիրներու հետ :

«Դրական չէզոքութիւն»ը սնամէջ բառ մը չէ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Պոնի կառավարութեան բանբերներէն մէկը մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ խորհրդային նոր յուշագիրը առաջարկներու հաւաքածոյ մըն է, անընդունելի է՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ իր դաշնակիցներուն համար: Ուշադրաւ է այն պարագան թէ բանբերը իր յայտարարութիւնը կատարեց, յուշագրին քննութեան աւարտումէն առաջ: Արդարեւ, վարչապետ Ատենաուէր անմիջապէս սկսած էր խորհրդային առաջարկներու ուսումնասիրութեան, իր կողքին ունենալով Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօն եւ փոխ նախարար Ֆոն Շարփենպերկը :

Գերման կառավարութեան բանբերին համաձայն, խորհրդային յուշագրին շուրջ կարծիքի փոխանակութիւններ բացուած են արդէն արեւմտեան երկիրներու միջեւ. առ այժմ կարելի չէ ըսել թէ այս կառավարութեանց ղեկավարներու ժողով մը պիտի ըլլա՞յ թէ ոչ :

Իր կարգին, վարչապետ Ատենաուէր Քրիստոնեայ - դեմոկրատներու խորհրդարանական խմբակցութեան բիւրոյին առջեւ խօսելով յայտարարեց թէ խաղաղութեան դաշինք մը կրնայ ստորագրուիլ միայն համագերմանական կառավարութեան մը կողմէ, որ պէտք է կազմուի ազատ ընտրութիւններով: Վարչապետը առաջարկեց որ Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները այս եզրակացութեան յանգին եւ պաշտպանեն ազատ ընտրութիւններով համագերմանական կառավարութիւն մը կազմելու գաղափարը: Ատենաուէր յիշեցուց թէ նախապէս այս էր բոլորին ալ ծրագիրը, մինչեւ այն օր՝ երբ որոշ տարակարծութիւններ ծագեցան կուսակցութիւններու միջեւ :

Պերլինը «ազատ քաղաք» հռչակելու խորհրդային փորձերուն դէմ Գերմանիոյ բոլոր կուսակցութիւնները նոյն դիրքը պէտք է որդեգրեն, ինչպէս վերջերս՝ երբ նոյն վտանգը կը սպառնար նախկին մայրաքաղաքին վրայ: Վարչապետէն ետք խօսք առնելով՝ Արտ. նախարար Ֆոն Պրենթանօ յայտարարեց թէ գերմանական պատասխանը ժխտական պիտի ըլլայ: Նոյնիսկ եթէ կացութիւնը պիտի չբարելաւուի, աւելցուց ան, այդ պատասխանը «յստակ եւ ուժի առջեւ չստորնացող մը» պէտք է ըլլայ:

Այժմ կը սպասուի որ Դաշնակցային Հանրապետութեան քաղաքական բոլոր հոսանքները իրենց դիրքը ճշդեն Մոսկուայի յուշագրին դէմ: Ազատական - ժողովրդավարները եւ տարագիրներու կուսակցութիւնը արդէն մերժեցին խորհրդային առաջարկները:

Ազատականները յայտարարեցին թէ ռուսական յուշագիրը Գերմանիոյ վերամիացման մասին մտածողներուն յուսախաբութիւն պատճառեց:

Տարագիրներու կուսակցութեան նախագահը վճռական «ոչ» մը ըսաւ Մոսկուայի առաջարկներուն:

Ընկերային ժողովրդավարներն ալ «ոչ» պատասխանեցին, բայց անոնց դիրքը համեմատաբար մեղմ է.— Անշուշտ Մոսկուայի առաջարկները անընդունելի են, ըսին անոնք, — բայց անոնք վերջնագիրի մը բնոյթը չեն կրեր: Հետեւաբար՝ կարելի է պատասխանել անոնց հակառաջարկներ դնելով ...:

Օրէ Օր

ԿԱՐԿՏՈՒՔ ...

Ասկէ 81 տարի առաջ, 1877ի Ապրիլին, երբ բոլոր Ռուսաստաններու Կայսրը, Աղեքսանդր Երկրորդ, պատերազմ կը յայտարարէր Օսմանեան կայսրութեան դէմ, իր թնդանօթներուն երախը բանալէ առաջ, իր նուիրական եւ դիւանագիտական պարտականութիւնը կը սեպէր լուր դրկել Բրիտանիական գահուն վրայ բազմած Վիքթորիա թագուհիին :

— Սիրելի զարմուհիս, իրար չ'անցնիս ... Քեզի պատուոյ խօսք կուտամ որ Պոլսոյ դուռներուն պիտի չմօտենամ եւ պիտի չվտանգեմ Սուէզի Ջրանցքին ապահովութիւնը ... խե՞նթ եմ, առանց քան կ'ընե՞մ... Ազգականներ ենք, վերջապէս ... Միայն քանի մը սրբագրութիւններ՝ սահմանին վրայ ...: Յետոյ, նաեւ պզտիկ ծառայութիւն մը սա հայ քրիստոնեաներուն ...

Այդ երանելի օրերուն, Ամերիկայի ձայնը ձունը չէր ելլեր: Երկրագունդին չորս կողմը, մարդիկ կը տեսնէին միայն բրիտանական առիւծին բաշերը եւ կը լսէին, ամէնէն առաջ, այդ առիւծին մռնչիւնը: Ասիկա այն առիւծն էր, որուն մէկ խոժոռ նայուածքին անգամ կը բաւէր որ ազգերը իրենց տեղը նստէին: Ու կը նստէին :

Ասկէ ութսուն տարի առաջ, ոչ Հիթլէր կար, ոչ ալ Սթալին, ոչ Մուսթաֆա Քեմալ կար, ոչ ալ Մուսոլինի, ոչ Խրուշչեւ կար, ոչ ալ Նասր :

×

Դարը իր վախճանին հասած չէր տակաւին, երբ ուրիշ կայսր մըն ալ սկսաւ հովեր առնել ու փորձեր կատարել՝ Պերլինի սահմանները Միջին Արեւելքէն ալ անդին հասցնելու համար: Առաջին Աշխարհամարտը մաքրեց իր հաշիւը :

Եւ սակայն, առիւծին մռնչիւնը սկսաւ տկարանալ, 1923ին, Լոզանի մէջ :

Արեւելեան կողմն աշխարհի երեւան եկած էր Կարմիր Արջ մը :

— Խլէզ է, բան մը չէ, մի վախնաք, կ'ըսէին՝ ասկէ քառասուն տարի առաջ ...

Բայց հիմա այդ խլէզը եղեր է հազար գլուխով վիշապ մը, որ ո՛չ թէ առաջուց լուր չի դրկեր եւ առաջուց արտօնութիւն չի խնդրեր իր ընելիքներուն մասին, այլ կը պարտադրէ ուրիշներուն որ իրմէ արտօնութիւն խնդրեն ...

Ութսուն տարի առաջ, կար մէկ առիւծ, այս կողմերը, հիմա կայ երկու առիւծ, բայց, նորէն, վիշապը իր երախը գոցած չէ :

Այս այն վիշապն է, որուն առաջին զոհերէն մէկը եղանք մենք, 1920ին : Այդ տարին — Օգոստոս 10ին — Դաշնագիր մը կնքուեցաւ եւ այդ դաշնագրով մեզի «տրուեցան» մեր հողերը: Այդ տարին — Նոյեմբեր 22ին — Ամերիկայի Նախագահը իր ձեռքով գծեց մեզի «տրուելիք»ներուն սահմանները: Ու դարձեալ, այդ տարին — Դեկտեմբեր 2ին — վիշապը պատռել նետել տուաւ Սեւրի դաշնագիրն ալ, Ուիլսընի քարտէսն ալ: Այդ վիշապն էր որ երեսունըութ տարի առաջ, այս օրերս, մեր հայրենիքէն ներս մտաւ, նիշդ այնպէս, ինչպէս ոչխարներու փարախէն ներս կը մտնէ գայլը :

Շփացեր է այս վիշապը այսօր ալ: Եւ ինչպէ՜ս :

— Ա՛ս կ'ուզեմ, ա՛ն կ'ուզեմ ... Սուէզէն դուրս ելէք ... Լիբանանէն դուրս ելէք ... Յորդանանէն դուրս ելէք ... Պերլինէն դուրս ելէք ...

Ու երբ, կէս - բերան կը յանձնարարեն իրեն որ ինքն ալ դուրս ելլէ իր գրաւած տեղերէն, կը բղաւէ.

— Լռեցէ՛ք ... Ես հրաւէրով գացած եմ ... Կանչեցին՝ գացի ...

Ո՞վ է վիշապը «մարդ ընող»:

Անշուշտ, Արեւմտեան ճակատը, որ աւելի քան տասը տարի է, կարկտուքով զբաղած է եւ իր «անելիք»ները կը չափէ, կը ձեւէ. կը կարէ՝ համաձայն վիշապին «անելիք»ներուն :

Այս կարկտուքին զոհուեցաւ մեր դատն ալ, 1923ին, երբ մեզ «շատ սիրողները» չկրցան իրենց կամքը պարտադրել Ըսմէթ Ինէօնիւի մը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ - ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՇԱԲԱԹ

×

ՆՈՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԸԼԸՍԻ ՀԵՏ՝ ՈՒՐԲԱԹ

Ուաշինկթընէն պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ որ Միկոյեան պիտի տեսնուի Շաբաթ առտու Նախագահ Այզընհաուըրի հետ: Անկէ առաջ սակայն Խ. Միութեան փոխ - վարչապետը նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Արտաքին նախարար Տըլըսի հետ: Նկատելի է որ շատ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Միկոյեանի այս «զբօսաշրջիկի» ճամբորդութեան եւ կը շեշտուի մանաւանդ անոր տարած անձնական յաջողութիւնը Ամերիկայի մէջ:

Ամէնէն կարեւոր հարցը կը մնայ սակայն գիտնալ, ինչպէս գրեց կուտայ նաեւ «Փարի - Փրէս»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը թէ «ի՞նչ կ'ուզէ այս վարպետ Հայը»: Պատրա՞ստ է Մեծերու համաժողով մը, Գերմանիոյ հարցը կարգադրե՞լ թէ մեծ վարկեր ապահովել ամերիկեան դրամատուներէն ներածումներու համար:

Երկուշաբթի օր Անաստաս Միկոյեան Հոլիվուտ էր ուր մամուլի նոր ասուլիս մը տուաւ. մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան (Ա. Ֆ. Փ.)ի թղթակիցը դիտել կուտայ թէ Միկոյեան մեծ պատրաստակամութեամբ եւ անկեղծութեամբ պատասխանած է բոլոր հարցումներուն: Եւ կը շեշտէ.—«Միկոյեան այնքան հմայք և վարպետութիւն ցոյց կուտայ հանրութեան առջեւ որքան պիտի ընէր Ամերիկացի մը ընտրական պայքարի ժամանակ»: Եւ Շիքակոյէն ամերիկացի լրագրող մը կ'աւելցնէ.— Այս մարդը, կարծես, Միացեալ Նահանգներու նախագահութեան համար պայքար կը տանի եւ կրնայ ալ շահիլ :

Մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին Միկոյեան ակնարկելով Այզընհաուըրի այն յայտարարութեան ուր նախագահը կ'ըսէր թէ Խ. Միութիւնը բոլոր դաշինքները թուղթէ քուրջերու տեղ դրած է, Խ. Միութեան փոխ - վարչապետը ըսաւ.—«Ամերիկացիները պէտք է կորսնցնեն իրենց գիրենք սուրբի տեղ դնելու այդ սովորութիւնը դատապարտելով միշտ Խ. Միութեան նենգամտութիւնը »:

Սան Ֆրանչիսքօ պատած տանը «Թիւ 2»ը պնդած է որ միջին Ամերիկացիի մը բնակարանը տեսնէ: Իրեն ընկերացող ոստիկան մը այն տանն տուն հետաձայնած է կնոջը լուր տալու համար, եւ ապա Միկոյեանը իր տունը առաջնորդած է: Հոն Միկոյեան ամէն բանով հետաքրքրուած է տանն շինութեան թուականը, գինը, ոստիկանին ամսաթոշակը, եւն. եւն.:

Հոլիվուտի մէջ Միկոյեան հիւրը եղած է Շարժանկարի մեծերէն՝ Ճոնսընի :

× Ֆրանսական հեռատեսիլը երկուշաբթի օր իր հերթական հաղորդումները (մտքի ազատութիւն) նուիրած էր Միկոյ–

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԽԱԼԴ - ԽԱՅ - ՀԱՅ - ԱՐՄԷՆ

«Հայաստանի Կոչնակ»ի (Թիւ 37, Սեպտ. 10) մէջ Պ. Արշակ Սաֆրաստեան մատենախօսական մը գնահատած էր Փրոֆ. Քէօնիկի «Ձեռնարկ Խալդ (եան) արձանագրութեանց» գրքին մասին:

Պարոն Արշակ Սաֆրաստեան իւր վերնագիր ունէր խալդ–Հայկազանց: Ա. տողին մէջ Խալդ – Խայ, ապա նոյնին կրկնութիւնը քանի մը անգամ եւս, կարծէք տպաւորելու համար ընթերցողը եւ զայն համոզելու, որ Խալդ – Խայ–Հայ հաւասարութիւնը ընդունի իբր պատմաբանական ուղիղ դաւանանք: Յօդուածին մէջտեղերը պարոնը կը գրէր. «Փութամ անմիջապէս ասելու որ Քեօնիկ փաստից գիտութեամբ բոլորովին արտաքսել է յորջորջումն Ուրարտու կամ ուրարտական ըսելով (թարգմանաբար գերմաներէն բնագրէն), ըստ իրենց դիցահայր խալդիի գերապատիւ դիրքին զոր կարող ենք մատնանշել մի միայն ի սոյն պայազատութիւնն Խալդ.— «խալդական կոչեմ այս պայազատութեան պաշտօնական եւ պաշտամունքի լեզուն: Ես մերժեմ նորերս տարածեալ յորջորջումն — Ուրարտական — քան զի սատ մենք գործ չունինք Ուրարթու (Արարատ) կոչեցեալ մի երկրի լեզուին հետ ...»: Երկրանունըն Ուրարթու մեր հայրենեաց շնորհեալ է մեր վաղեմի դրացի Բաբելացիներէ (Ասուրեաններէ՝ Մ. Ք.) եւ ուրիշներէ, որ չունի եւ չէ ունեցել որեւէ արժէք Խալդ–Հայկազանց աչքին, ճիշդ ինչպէս հայրանունն Արմենիօն (Արմենիո՞ս՝ Մ. Ք.) 25 դարէ ի վեր չունի որեւէ պատմական նշանակութիւն մեզ համար այսօր: Մօտ 20 տարիէ ի վեր թախանձել եմ սոյն պատմական հանգամանաց վրայ եւ մեր ցեղային հայրանունն խայ – Հայ ածանցել եմ դիցահայր Խալդու անունէն: Այժմ Պրոֆ. Քեոնիկ իր մասնագիտական հեղինակութեամբ կը հաստատէ իմ հայեցակէտն: Արդէն ուրիշ ստուգաբանութիւն չէր կարող լինել բանաւոր»:

Հանգուցեալ վաստակաւոր պատմաբանը իր այս հատուածով 2 հարց կը յուզէ, 1. Ուրարտու, 2. Հայ (կազունք):

1.— Պրոֆ. Քէօնիկէն առաջ ուրիշ բանասէրներ արդէն վճռած են, թէ ըստ վանեան արձանագրութեանց՝ Ուրարտու յորջորջումը երբեք չէ գործածուած Տոսպեան թագաւորներուն կողմէ: Անոնք իրենք զիրենք կոչած են «Թագաւոր Նայիրիի» կամ «Թագաւոր Բիայնայի եւ Տիեզերաց (չորսուէ)», ինչպէս որ պարսիկ թագաւորներ իրենք զիրենք կը կոչէին «Թագաւոր Արեաց եւ Անարեաց»:

2.—Պրոֆ. Քէօնիկէն եղած որեւէ մէջբերում խալդ – Հայ հաւասարութիւնը վաւերացնելու բնոյթը չունի. ուրեմն ի՞նչ իրաւունքով խալդ – խայ – Հայ կարծեցեալ նոյնութիւնը առաջ քշուած է, չենք գիտեր: Հայկը եւ Հայը Խալդին հետ զուգակշռող ուրիշ բանասէրի մը չենք հանդիպած՝ մեր ընթերցումներու միջոցին: Այդ, յօդուածագիրը մեզի քանի մը մէջբերում ցոյց տալու էր պրոֆ. Քէօնիկի գիրքէն, ուր կը հաւատանք թէ հայկական նախապատմութեան վերաբերեալ այս մթին կէտը, ինչպէս նաեւ ուրիշները լուսաբանող նորութիւններ կրնան գտնուիլ:

Հակառակ Պ. Սաֆրաստեանի թախանձանքին՝ կարելի չէ ընդունիլ, որ Խալդը (Ալդ տարբերակով) որեւէ առնչութիւն ունեցած ըլլայ Խայ – Հայու կամ Հայոց անուանադիր Հայկի հետ:

Հայկական Բարձրաւանդակի վրայ նախ Սրմանց (Բինգէօլ լեռներէն արեւմուտք Հայասա երեւան կուգայ եւ կը գործէ: Ապա այդ հաստատեաէն դէպի հիւսիս Դայաենի կամ Տայքը եւ հուսկ յետոյ արեւելեան կողմը Ուրարտու կուգայ պատմութեան ասպարէզ: Նոյն ատեն՝ Արարատեան շղթայի հիւսիսային զառիթափերէն մինչեւ Կուրի հովիտը՝ նշանաւոր եղած է Ետիունի կամ Ետիուսեան կոչուած մանրպետութիւնը, որու մասին մեր ծանօթութիւնը վանեան արքաներու նուաճողական արշաւանաց արձանագրութիւններէն կուգայ: Ն. Ք. 6րդ դարէն ասդին Արմէն անունը տրուած է նոյն Բարձրաւանդակը բնակող բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք տակաւ ձուլուած են Հայութեան մէջ, իրենց մշակոյթէն ինչ–ինչ տարբեր հրխտակ թողլով: Եւ այսօր փաստ է, որ թէեւ մենք մեզ Հայ կը կոչենք, օտարը մեզ գիտէ իբր Արմէն:

Պ. Սաֆրաստեան ուրիշ առիթով մը Հայասան տեղաւորած էր Կարինէն Պայազիտ բարձրագաւառին մէջ: Սակայն ըստ Ղափանցեանի «Հայասայի հողամասն էին Ալիսի, Իրիսի, Ճորոխի եւ Հիւսիսային Եփրատի (Գարա Սու) ծնունդ տուող լեռներն ու դաշտերը»: Որով, ինչպէս ըսուեցաւ, Հայասայի սահմանը կը յանգէր արեւելքէն Սրմանց (Բինգէօլ) լեռներուն:

Քետական կայսրութեան դէմ Հայասան պայքարած է իր անկախութիւնը պաշտպանելու համար 14րդ եւ 13րդ դարերու ընթացքին: Այս շրջանին՝ քետական արձանագրութիւններ երեք թագաւոր — Կարաննիս, Հուկկանաս եւ Անննիյաս — ու երկու երեւելի անձինք — Մարիյա եւ Մուտի — կը յիշատակեն Հայասայի մէջ:

Շուրջ Ն. Ք. 1200ին քետական կայսրութիւնը կործանեցաւ արեւմուտքէն՝ Եգէականի ափնեայ մարզերէն խուժող ցեղատոհմերու հարուածներուն տակ: Ուստի՝ քետական սեպաձեւ արձանագրութիւնք կը դադրին յեղակարծօրէն:

Հայասայէն ետքը կարեւորութիւն կը ստանայ Տայոց մանրպետութիւնը Սրմանց լերանց հիւսիսային կողմը:

Տայքը Դայաիէի ձեւին տակ երեւան կուգայ Ասորեստանի Թագաւոր Տագլաթ–Փալասար Ա.ի արձանագրութեանց մէջ, այսինքն Ն. Ք. 1114ին: Գրուած է, թէ Նաիրիի 23 թագաւորներուն բանակները բոլորովին պարտուեցան: Դայաինին յիշուած է իբր 23րդը այս իշխանութեանց եւ ամէնէն հիւսիսայինը: Դայաինին էր, որ ամէնէն ետքը հպատակեցաւ՝ տեսնելով ընդդիմանալուն անօգուտ ըլլալը: Այնպէս կ'երեւի թէ Դայաինին այն ատեն Սրմանց լեռներու արեւելեան կողերն ալ բռնած էր եւ կը հասնէր մինչեւ Սուխմէ (Բալուի կողմերը), Արածանիի եզերքը:

Ըստ Ղափանցեանի, «Դայաինի համապատասխանում է վանեան արձանագրութեանց Դիաուխի (Դիաուսի որդի) տեղանուան եւ թագաւորական դինաստիայի ... որ մինչեւ Ուրարտուի հանդէս գալը՝ իշխում էր Նաիրեան երկրում, գրա ... կոալիցիայի գլուխը կանգնած»:

Ասորեստանցիք ուրարտական պետութեան կազմութենէն առաջ Նաիրի կը կոչէին իրենց երկրին հիւսիսային կողմը բռնած լեռնաստանը, զոր ընդհանուր աշխարհագրութիւնը կը ճանչնայ Հայկական Բարձրաւանդակ անունով:

Ուրարտուն անկասկած ամէնէն զօրաւոր քաղաքական ու ռազմական կազմակերպութիւնն է, որ Հայկական Բարձրաւանդակի յատուկ է: Ուրարտուի բարձրացումէն ետք Տայք կը նսեմանայ, իսկ Հայասա անունը երբեք չի յիշուիր:

Մ. ՔԱՍՈՒՆԻ

(1 Շար.)

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՒԵՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

Հայաստանի մէջ կը տօնուի բեմի վաստակաւոր գործիչներէն մէկուն՝ Աւետ Աւետիսեանի ծննդեան վաթսուն եւ բեմական գործունէութեան քառասնամեակը:

Զամբախով, Սաղաթել, Բալաբէկ, Սաքօ, Փարսիղ, Սարգիս, Մատուէյ Եղորիչ, Պեպօ եւ տասնեակ այլ դերեր զարդարած են իր դերացանկը:

Հետաքրքրական եւ ուսանելի է Աւետ Աւետիսեանի անցած ուղին: Կօշկակար բանուորի որդի՝ հազիւ կը յաջողի որոշ կրթութիւն ստանալ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին մէջ: Թատրոնի հանդէպ իր ունեցած սէրը կը սկսի աշակերտական շրջանէն: 1918ին կը յաջողի մտնել Պաքուի հայ դերասաններու խումբին մէջ, ուր տարի մը աշխատելէ ետք կը փոխադրուի Թիֆլիս եւ կը մտնէ հայկական թատերախումբին մէջ: Այդ ժամանակաշրջանին յստակօրէն կը դրսեւորուին իր ընդունակութիւնները. պարարտ հող պէտք էր անոր տաղանդին աճման համար:

Քանի մը տարի վերջ երիտասարդ Աւետիսեանը կը մեկնի Ղարաքիլիսայ (այժմ՝ Կիրովական) եւ կը մտնէ Ամօ Խարազեանի ղեկավարութեամբ գործող թատերախումբին մէջ, աւելի քան տարի մը Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ ներկայացումներ տալով: Երբ կը կազմակերպուի Երեւանի Պետական Թատրոնը (այսօր՝ Սունդուկեան Թատրոն) Աւետ Աւետիսեան կը մտնէ հոն, ուր կ'աշխատի մինչեւ այսօր:

Աւետ Աւետիսեան մշակուեցաւ Սունդուկեան Թատրոնին մէջ: Առաջին իսկ քայլերէն ուշադրութիւն գրաւելով իր վրայ, ան ստանձնեց պատասխանատու գլխաւոր դերեր: Երիտասարդ դերասանը ուշադրութիւն կը գրաւէր նախ իր աշխատասիրութեամբ եւ պարտաճանաչութեամբ, յետոյ՝ արուեստագէտի յատուկ տեսնելու կարողութեամբ:

Աւետիսեանի մեծութիւնը կը կայանայ անոր մէջ, որ մասնագիտական կրթութիւն չունենալով, պատասխանատուութեան զգացումով եւ աշխատասիրութեամբ կարողացաւ փայլեցնել իր տաղանդը, թոյլ չտալով որ ան ժանգոտի: Սկիզբէն իսկ ան աշխատեցաւ իւրացնել թատրոնի հին գործիչներու, մեծ դերասաններու՝ Աբելեանի, Զարիֆեանի, Արմենեանի, Մանուէլեանի, Գրիգոր Աւետեանի լաւագոյն աւանդութիւնները՝ անսահման յարգանք ու սէր դէպի իր արուեստը: Ինչպիսի դեր ալ կատարէ Աւետիսեան՝ մեծ թէ փոքր, հաւասար արժէքով եւ պատասխանատուութեամբ հանդէս կուգայ: Այն հազուագիւտ արուեստագէտներէն է, որոնք միշտ սիրահարուած են իրենց դերերուն: Ան երբեք չի դաւաճաներ, երբեւ չի դարձներ անոր, այլ նոյն զգացումը՝ որ ունեցած է առաջին ներկայացման ընթացքին, կը պահէ տարիներ շարունակ, աւելի կը խորացնէ եւ կը ջերմացնէ զայն:

Սրընթաց աճեցաւ Աւետ Աւետիսեան եւ տասնամեակէ մը յետոյ արժանացաւ «վաստակաւոր արուեստագէտ»ի կոչման: 1938ին արդէն դարձած էր ժողովրդական դերասան:

Իր բեմական գործունէութեան երրորդ եւ չորրորդ տասնամեակներուն՝ Աւետ Աւետիսեան հաստատաքայլ առաջ կ'ընթանայ իր կերպարներու խորացման եւ նոր արժէքներ ստեղծելու ճամբով: Անոր փայլուն արդիւնքը այն է, որ այսօր մեր թատերական պատմութեան գանձարանին մէջ արժանաւոր տեղ գրաւած են արուեստագէտին ստեղծած կերպարները: Այս ձեւով ան հայկ. թատրոնի պատմութեան մէջ կը մտնէ իբրեւ հայ դասական թատրոնի կերպարներու փայլուն վերարտադրող: Ի դէմս Աւետիսեանի, կը տեսնենք հիւթեղ արուեստագէտ մը՝ իր ազգային երանգով եւ չեշտուած անհատականութեամբ, որով ան սերտօրէն կապուած է իր ժողովուրդին հետ:

Աւելին: Աւետիսեանի ստեղծագործութիւնները ուսումնասիրութեան նիւթ դարձած են Խ. Միութեան բոլոր ժողովուրդներու թատերագէտներուն համար, որոնք կը գրուատեն անոր տաղանդը, արուեստագէտի մեծ կարողութիւնները եւ իւրայատուկ ոճական առանձնայատկութիւնները:

Աւետ Աւետիսեան օժտուած է բեմական մեծ թէքնիքով: Ան կը տիրապետէ իր

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Հայերը քրիստոնէութիւն ընդունեցին 286 թուականին, թէեւ Ա. դարում արդէն շատ քրիստոնեաներ կային Հայերի մէջ: Նրանք քրիստոնէութիւն մտցրին ամբողջ Կովկաս, տուին քրիստոնէական դպրոցի ու «գնոստիկ»ների լաւագոյն ուսուցիչներն ու ներկայացուցիչները եւ վերջ ի վերջոյ ստեղծեցին Կովկասի պատմական ընդարձակ գրականութիւնը:

Բագրատունիների հարստութեամբ (Թ. — Ժ. դարերում) Հայերն իրենց մշակոյթըն ու արուեստը մտցրին ամբողջ Կովկաս: Նրանք հաւատով ազդակից լինելով բիւզանդական կայսրութեան, տուին նրան բազմաթիւ իրաւագէտներ, պետական գործիչներ եւ նոյնիսկ կայսրեր:

Յուլիանոս Հերձուածող կայսեր օրով՝ Հռոմում կար մի նշանաւոր հայ հռետոր, Պրոյերեսիոս, որին Յաւիտենական Քաղաքը, Հռոմ, արժան էր կանգնեցրել այսպիսի շոյող մակագրութեամբ, «Արքայից արքայ Հռոմը՝ ճարտասանութեան արքային»: Հայ կայսրերից (ընդամէնը մօտ 10) ամենանշանաւորը Յովհան Զմշկիկն է:

ԺԱ. դարում վերացաւ Բագրատունիների իշխանութիւնը եւ Բիւզանդիայի վարած քաղաքականութեան պատճառով, սկսուեցին երկպառակութիւններ ու տարաձայնութիւններ, որով երկիրը երկար ժամանակ զրկուեց խաղաղութիւնից: Սելջուկներից ու Թիւրքերից ջախջախուած Հայերը չկարողացան պահել իրենց անկախութիւնը, եւ նրանց պետութիւնը վերացաւ:

Երբ Մեծ Հայքը կորցրեց իր անկախութիւնը, Հայերի մի մասը Բագրատունիների իշխանութեան յետնորդների հետ անցաւ Յունաստան: Փոքր Ասիայում ու Կիլիկիայում դեռ եւս հին ժամանակներից կար Փոքր Հայք ինքնուրոյն պետութիւն, որ կառավարեց Ռուբինեանների իշխանութիւնը 1080ից մինչեւ 1375 թուականը:

Ռուբինեան հարստութեան վերջին թագաւորը Լեւոն Ե. վախճանուել է Փարիզում ու թաղուել Նոտր Դամում (Ծ. Թ.— Սէն – Դընիի աբբայարանում, որտեղ Ֆրանսիայի արքաներն են թաղուած): Նրա շառաւիղներն ապրում են մինչեւ մեր օրերը:

Խաչակրաց արշաւանքների ժամանակ՝ Կիլիկիան շատ անգամ օգնել է քրիստոնեաներին՝ անհաւատների դէմ մղած նրանց կռիւներում: 1405 թուականին, Կիլիկիան նուաճեցին Սելջուկները եւ 1408ից սկսած՝ նա վերջնապէս ենթարկուեց նրանց:

ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐ, ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐ, ԳԱՂԹ.— ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՆՈՒԱՃԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

Հայկական պետութիւնը վերանալուց յետոյ, նրա անկախութիւնն, այնուամենայնիւ, վերջնական ջնջուեց: Հիւսիսային Հայաստանում դեռ եւս ԺԸ. դարի սկզբին կային նրանց ինքնուրոյն մելիքութիւններ: Շատ անգամ Հայերը փորձել են վերադարձնել քաղաքական անկախութիւնը:

Սելջուկների, Պարսիկների իշխանութիւնը շատ շուտ զգալ տուեց իր ամբողջ ծանրութիւնը:

Մահմետականների մոլեռանդ իշխանութեան ճնշման հետեւանքով սկսուեց Հայերի արտագաղթ: Շատերը գնացին Վրաստան, Հնդկաստան, Ղրիմ, Բեսարաբիա ու Հունգարիա:

Փոքր Ասիայում հայ ժողովուրդը, ինչպէս ականատես Աբիխն է ասում (1845). «Այստեղ, քրիստոնէութեան բարերար ազդեցութեան ներքոյ, Հայերը շատ վաղ հասան մշակութային բարձր աստիճանի եւ ընդհանրապէս Արեւելքի պատմութեան ամենազարմանալի երեւոյթներից մէկն է»: Այս յիրաւի դժբախտ ժողովուրդը կրել է բազմաթիւ բռնութիւն, հալածանքներ եւ ենթարկուել անողոք բնաջնջման:

Արդէն ի բնէ լինելով խաղաղ երկրագործներ, (Հայերի 90 տոկոսը զբաղւում էր հողագործութեամբ՝ քրտինքով ցօղելով այն հողը, որի տակ նրանց նախնիքն են ննջում, ծանր հառաչելով անդրջրհեղեղեան արօրի վրայ), Հայերը աղաչում էին Թիւրքերին կենդանի թողնել իրենց, կանանց ու երեխաներին, չաւերել իրենց սրբարանները: Բայց սրան էլ չէին կարող հասնել: Ուստի եւ միանգամայն հասկանալի է այն ձգտումը, որ Հայերն զգում են քրիստոնեայ Ռուսիայի նկատմամբ:

Այս ուժը շատ բանով օգնել է Ռուսաստանին՝ նուաճելու Կովկասը: Պարսիկների ու Թիւրքիայի դէմ Ռուսաստանի մղած պատերազմներում Հայերը հերոսութեան օրինակներ երեւան բերին: Պատահմամբ չէ ռազմական պատմական Գլինկան ասում, որ «Երեւանի բերդը գրաւելիս՝ Ռուսների ամենամեծ ուժը հայկական կրծքումն էր ...»:

Մեծ ուժ, տոկունութիւն ու մշակութային հաստատամտութիւն էր պէտք՝ պահելու համար իրենց հաւատը, լեզուն եւ ընդհանրապէս հոգեւոր կերպարանքը ռազմաշունչ իսլամի հալածանքներից, մանաւանդ երբ քրիստոնեայ Արեւելքը դադարեց Բիւզանդիային նեցուկ լինելուց:

ՌԱՑՆԻՍ

(2 Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով այս տարի եւս տօնեց «Մանուկներու Օր» Յունուար 8ին Սաւիէթէ Սավանթի թատերասրահին մէջ:

Որոշեալ ժամուն Փարիզի արուարձաններէն Առնուվիլէն, Ալֆորվիլէն,, Շավիլէն, Իսիէն մասնաւոր հանրակառքերով բերուած պզտիկները լեցուցին սրահը:

Ներկայ էին աւելի քան 350 մանուկներ, ինչպէս նաեւ հարիւրէ աւելի մեծեր:

Բացումը կատարուեցաւ Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի վարժարանի աշակերտներուն խմբերգներով, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գ. Ս. Բաքեանի:

Նահապետեան շնորհալի քոյրերուն գեղերգները եւ արտասանութիւնները ունկնդրուեցան մեծ հաճոյքով:

Առնուվիլէն Ժիրայր Գալանցեան, Գերճ Պառաւեան եւ Քրիստին Ֆիլիպոսեան յաջող կերպով ներկայացուցին «Դղումի վաճառականը» որ մեծ զուարթութիւն առաջ բերաւ սրահին մէջ, ամէն կողմէ կը լսուէր երախաներուն ուրախ խնդուքը:

Օր. Անժէլ Գարայեան խոր զգացումով արտասանեց Աւետիք Իսահակեանի «Վէրաքարը» ներկաներուն փափաքին վրայ օրիորդը արտասանեց նաեւ «Մօր սիրտը» նոյն հեղինակէն:

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան վարժարանի աշակերտներուն խմբերգները, արտասանութիւնները եւ արամախօսութիւնը «Բանտարկուած պարիկը» հետաքրքրութիւնը շարժեց ներկաներուն:

Փոքրիկներ Այնի Բէօշկէրեան եւ Արմենուհի Գալըրճեան յաջող կերպով պարեցին, ղեկավարութեամբ Օր. Թերէզ Բէօշկէրեանի:

Փոքրիկն Արմէն Խաչիկեանի զուարթ երգերը ֆրանսերէն եւ անգլերէն մեծ հաճոյքով լսուեցան մեծ ու փոքր ներկաներուն կողմէ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Հանէսեանի:

Իսկ Կաղանդ Պապային բերած նախընթրիքը ախորժակով ճաշակեցին փոքրիկները:

Երախաները ամբողջ հանդէսին տեւողութեան հաճելի եւ զուարթ պահեր ապրեցան, ի գոհունակութիւն ծնողաց եւ ժրաջան կազմակերպիչներուն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

✕ Այս առթիւ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը պարտք կը զգայ հրապարակաւ յայտնել իր ջերմ շնորհակալութիւնները ամէն անոնց որոնք իրենց նուիրատուութիւններով այս հանդէսին նպաստեցին.—

Կոնտոյօ հաստատութեան եւ Պ. Բարգէն Գավէզի, որ ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս առատ պխքիւի նուիրած էին:

Տիկին Աստղիկ Այնթապլեանի որ ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս տասը քիլօ պօնպօն նուիրած էր եւ Ռաֆֆի Կլնապըեանի որ չորս հարիւր կտոր շոքոլա տրամադրած էր նախընթրիքին:

Շնորհակալութիւն նաեւ այն բոլոր ընկերուհիներուն, որոնք իրենց բարոյական աջակցութեան հետ բերած են նաեւ իրենց նիւթական օժանդակութիւնը:

Շնորհակալութեան խօսք ունինք նաեւ գեղարուեստական բաժնին իրենց թանկագին մասնակցութիւնը բերողներուն:

Անարատ Յղութեան Առնուվիլի դպրոցին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի ուսուցիչ Գ. Ս. Բաքեանին:

Ինչպէս նաեւ մեծ ու փոքր դերակատարներուն: Եւ վերջապէս Օր. Թերէզ Բէօշկէրեանի որ թէեւ անակնկալ արկածի մը հետեւանքով չկրցաւ պարել, բայց ամէն տարի չի մերժեր իր գեղեցիկ պարերով ուրախացնել մեր փոքրիկները:

մարմնին: Իւրաքանչիւր շարժումը արտայայտիչ է, խօսքը՝ արժէքաւորուած: Անհատական յատկութիւն մը, որուն կրնան նախանձիլ ոչ միայն երիտասարդները, այլեւ աւագ սերունդի ներկայացուցիչներէն շատերը:

Կարելի չէ չխօսիլ նաեւ Աւետիսեանի խմուրին մասին, որ կը վարակէ հանդիսականներն ու իր խաղընկերները միաժամանակ: Վարակիչ շեշտ մը ունի՝ որ անմիջականօրէն կ'անցնի դահլիճ եւ կ'առաջացնէ ծիծաղի հուժկու պոռթկումներ:

Հարկ է նշել նաեւ լաւագոյն յատկութիւն մը. իր յարգալից վերաբերումը՝ դէպի հանդիսականը: Թատերասրահին մէջ հարիւր մարդ նստած ըլլայ թէ եօթը հարիւր, իրեն համար միեւնոյնն է. դերը կը կատարէ ոգեւորութեամբ եւ բարեխղճօրէն:

Մեծ աշխատանք կատարած է նաեւ շարժանկարի արուեստին մէջ: Այնտեղ նաեւ զինքը կը տեսնենք հետաքրքրական ստեղծագործութիւններով, յատկապէս Զիմզիմովը՝ «Պեպոյ»ի եւ սպարապետը՝ «Զանգեզուր»ի մէջ:

Աւետ Աւետիսեան սերտօրէն կապուած է Հայաստանի միջշրջանային թատրոններու հետ, յաճախակի ելոյթներ կ'ունենայ այդ թատերախումբերուն մէջ, անոնց հաղորդելով իր փորձն ու վարպետութիւնը:

Բացի թատերական գործերէ, Աւետ Աւետիսեան կը տանի նաեւ ընկերային աշխատանք, Երեւանի բարեկարգման եւ մշակութային զարգացման բնագաւառներուն մէջ: Ունի բազմաթիւ շքանշաններ:

Վաթսունամեայ դերասանին յոբելեանը կը կատարուի, բայց ան կայտառ է տակաւին եւ աւիւնով լի: Անոր ստեղծագործական շտեմարանին մէջ տակաւին պահպանուած են բազմաթիւ կերպարներ, անոր տաղանդը դեռ կ'ապրի իր վերելքի շրջանը, կը բոցավառի տակաւին եւ այս բոլորը ան կը ծառայեցնէ իր սիրած արուեստին եւ իր հարազատ ժողովուրդին:

(Քաղուած Հայաստանեան թերթերէ)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

«ՑՈՒՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»Ն

Հայկական տալերու (տխոք) արտադրութեանց մէջ բացառիկ գեղեցկութեամբ օժտուած գործ մըն է Յուք Հայաստանին որ վերջերս լոյս տեսաւ պատրաստուած Արա Պարթեւեանի կողմէ մասնակցութեամբ իր երգչախումբին, նուագախումբին ընկերակցութեամբ եւ մէկ քանի մեներգներով զուգաւորուած:

Տասնեակ մը հայկական պարերու, ռոմանսներու եւ խմբերգներու շարք մը որ ինկապէս Հայու զուարթ կամ մելամաղձոտ հոգին կը ցոլացնէ եւ մեր հայրենիքին խանդավառ կենսունակութեան մէկ ցայտուն ապացոյցն է, իր առաջին երգովն իսկ:

Այս բաժակն առնե'նք մեր մայր Հա –
յաստան
կենացը խմենք քո մեծ խնդութեան.
խմե'նք անմար լոյսիդ կենաց
քո կենարար յոյսիդ կենաց:

Ժողովրդական բանաստեղծ Սարմէնի քառեակներուն վրայ այս ոգեւորիչ կտորը շարքը կը բանայ տասներեք երգերու եւ պարերու, իրարմէ զանազան թէ նկարագրով եւ թէ կշռոյթով:

Ծարտարօրէն նուագախմբաւորուած եղանակները մեր աչքին կը պարզեն հեզանկուն պարը Նայիրեան աղջիկներու, գեղջուկ սիրահարի Տուլ տուլը, Արեւելեան պարը, վարդը, փոխն ի փոխ հորինուններ կը բանան անկեղծ խոյանքներու կամ տրամութեան պահերու: Մեղկ եւ յետոյ վառվռուն՝ արեւելեան պարը կամ կորդահիւս աղջկանց պարը նմոյշներ են վառ երեւակայութեան մը:

Բացի դաշնաւորումներէ, Պարթեւեան ունի եօթը կտոր իր անձնական հեղինակութիւններ: Անոնցմէ մէկ քանին ուշադրութեան արժանի են: Կարաւանը որ մեր աչքին կը պարզէ անոր հեռաւոր անցքը, որ հորիզոնին մէջ կ'անհետանայ, ինքնուրոյն գործ մըն է: Բայց ահա ռոմանթիք նկարագիրով «Արագը» բանաստեղծութիւն Վահրամ Ալազանի:

Մի ափին՝ ցերեկ, միւս ափին գիշեր
Մի ափին վարդեր, միւս ափին փշեր.
Սարերի միջով, դարերի միջով
Քարերի միջով կ'երթայ Արագը …

Նայում է տխուր նա Մասիս սարին
Ու սիրտն է մխում, խփում է քարին.
Էն Մասիս սարին, էն քարից եարին
Ջինր կատարին, օտարի ձեռին …

Մեներգովը Օր. Իրէն Պիւլպիւլեանի, որու կ'ընկերանայ խումբը, այս կտորը առանցքը առաջին Յուք Հայաստանիին, որուն առաջին բաժինը կը լրանայ Յոէնքի, Հայկական լեռնական պարով:

Յաջող մեներգներ ունին Արա Սերոբեան (Վարդը), Եղ. Տէրտէրեան (Տուլ – Տուլ):

Առնենին ունկնդրած ենք Պարթեւեանի նուագահանդէսները, որոնք ոչ մէկ կապ ունին անտարակոյս սոյն աշխատանքներուն հետ: Ֆօլքլօրիք երաժշտութեան նուիրուած իր երեք սալերուն երգահանին հաւանական նպատակն է Ֆօլքլօրիք երաժշտութեան միջազգային շուկային մէջ պատուաբեր ձեւով ներկայացնել նաեւ հայկականը, դիմել ժողովրդական խաւերու հոգեբանութեան եւ խանդավառել զանոնք իբր պահանջք մը ներկայ ժամանակներուն: Այս մասնաւոր սեռին մէջ յաջողութեամբ կատարած է, ինչ որ պէտք էր ընել:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

—o—

Դեկտեմբեր 28ին Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ քահանայական ձեռնադրութիւն եւ օծում: Ձեռնադրիչ Սրբազանն էր Արտակ Եպիսկ. Մանուկեան: Իսկ ընծայեալը Յովհաննէս Լափաչեան, որ Քարանթինա եւ Ամանոս թաղերուն Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ եւ տեղւոյն ազգային Մեսրոպեան վարժարանի դպրապետ ուսուցիչն էր:

Ձեռնադրութեան արարողութեան ընթացքին խարտաւիլակութեան պաշտօնը կատարեց Արսէն Արեղայ Աւետիքեան:

Շաբաթ առաւօտ, Ս. պատարագի ընթացքին ընծայեալը Սարկաւագութեան աստիճան ստացաւ: Երեկոյեան տեղի ունեցաւ քահանայութեան կոչման արարողութիւնը:

Կիրակի առաւօտ դարձեալ Ս. Պատարագի ընթացքին ստացաւ Քահանայական ձեռնադրութիւն եւ օծում: Ընծայեալը վերակոչուեցաւ Պարգեւ քահանայ: Օծման արարողութենէն ետք, պատարագիչ Սրբազանը ընծայեալին ուղղած իր խօսքին մէջ յայտնեց, թէ ինչ պատրաւորութիւններ եւ պարտականութիւններ ունի քահանան Հայց. Եկեղեցւոյ ու հայ ժողովուրդին հանդէպ, եւ բրաւ օգտակար թելադրութիւններ: Ձեռնադրութեան եւ օծման հոգեպարար այս արարողութեան ներկայ էր հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը:

Յաւարտ Ս. պատարագի, Նորընծայ Տէր Հօր անդրանիկ օրհնութիւնը ստանալու համար հաւատացեալներ մի առ մի մօտեցան անոր աջահամբոյրի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԺԻՇԿ», բժշկական եւ առողջապահական ամսաթերթ, թիւ 5: Նոյեմբեր եւ թիւ վեց Դեկտեմբեր: Տպարան «Ատլաս», Պէյրութ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (328)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Աղօթարանը (արեւելքը) դեռ չէր լուսաւորուել. գիշերային խաւարը դեռ ամէն ինչ ծածկել էր իր սեւ թեւքերի տակ: Գիւղի մէջ տիրում էր խորին լռութիւն. միայն հեռուից լսելի էր լինում նիրհող ծովի խուլ շնչառութիւնը: Մենք անցնում էինք ոլորմոլոր փողոցներով, աւելի ճիշդ կը լինէր ասել, կտուրների վրայով: Տէր հայրը դեռ շարունակում էր մրթմրթալ իր անվերջ սաղմոսը: Տեղ տեղ խրճիթների դռների առջեւ դուրս էին բերել եզները; լծում էին արօրը, որ տանեն արտերը հերկելու: Տեղ տեղ հանդիպում էինք մշակների, որ, մանգաղները թեւքի տակ դրած, դիմում էին դէպի դաշտը: Գործը եւ աշխատասէր գործաւորը զարթել էին միասին:

Եկեղեցու դրանը մենք գտանք մի խումբ ծերունիներ, որոնք նստած էին գերեզմանաքարերի վրայ, ջերմեռանդութեամբ սպասում էին, մինչեւ դռները բաց անեն:

— –Ես պէտք է գնամ պարոն բժշկապետի մօտ,— ասաց տէր հօրը, — յետոյ կը գամ ժամ:

— Գնացէք, որդի, — ասաց նա, ցոյց տալով վարժապետի սենեակները:

Լուսամուտների թանձր վարագոյրները ցած էին թողած. ես կարծեցի, քնած կը լինեն. բայց ներսից աղօտ լոյս էր երեւում: Ես մօտեցայ նախասենեակի դրանը, սկսեցի բախել: Աւելի սաստիկ, քան դրան տախտակները, բաբախում էր իմ սիրտը: Ինչպէս պէտք է հանդիպէի նրան, ինչեր պէտք է ասէի նրան: Ճանապարհին տէր հօր հետ գնալու ժամանակ, իմ գլխում արդէն պատրաստել էի մի ամբողջ ճառ, բոլորը պէտք է կարդայի նրան, որ նա տեսնէր, որ ես այլ եւս առաջուայ տղէտ Ֆարհադը չեմ, որ ես բաւական զարգացել եմ: Այդ կ'ուրախացնէր նրան: Դուռը բացուեցաւ, ես դողդողալով ներս մտայ, որպէս դասը լաւ չսերտած աշակերտը մտնում է դասատունը: Նախասենեակում նա գրկեց ինձ: Ես մի բառ անգամ չգտայ նրան ասելու, բոլորը, ինչ որ կազմուել էր իմ գլխում, չփոթուեցաւ, մոռացուեցաւ սրտիս սաստիկ յուզմունքից: Ես միայն փաթաթուեցայ նրա պարանոցին:

Երբ մտանք սենեակը, Ասլանը լուռ նստած էր գրասեղանի մօտ, որի վրայ վառւում էին երկու մոմեր եւ լուսաւորում էին այնտեղ թափուած թղթերը: Երեւում էր, որ դրանք եւս, ինձ նման, ամբողջ գիշերը չէին քնել: Ես պատմեցի, թէ ինչպէս անցկացրի իմ գիշերը:

— Այս ես երեւակայում եմ,— ասաց վարժապետը ծիծաղելով.— տէր հայրը իր աղօթքներով հանգստութիւն չէր տայ քեզ: Նա թէեւ մոլեռանդ է, բայց շատ լաւ մարդ է:

Նա բռնեց իմ ձեռքից, նստեցրեց իր մօտ, մի փոքրիկ հայկական թախտի վրայ, որ ծածկուած էր գեղեցիկ գորգով, որը տեղային ձեռագործութեան արդիւնք էր: Նայում էր իմ երեսին, նայում էր իմ հասակին եւ երկար իմ ձեռքը բաց չէր թողնում իր ափի միջից: Կարծես; նոր էր տեսնում ինձ, եւ աշխատում էր միանգամից լրացնել երկար ժամանակների կարօտութիւնը:

— Ես ամենեւին չէի սպասում, որ այդ գիւղում կը տեսնեմ քեզ.— ընդհատեցի ես մեր մէջ տիրող լռութիւնը:

— Իսկ ես սպասում էի,— պատասխանեց նա, ձեռքը դնելով իմ ուսի վրայ:

—– Ուրեմն դու գիտէի՞ր, որ մենք գալու ենք այստեղ:

— Ինչպէս չգիտէի… Ասա, —- խօսքը փոխեց նա,— հաւանո՞ւմ ես այդ գիւղը:

—– Շատ գեղեցիկ տեղ է, հիանալի տեսարաններ ունի:

— Եւ լաւ բնակիչներ, — աւելացրեց նա:

Ասլանը մեզանից հեռու, գրասեղանի մօտ, պարապում էր: Նրան չխանգարելու համար մենք կամաց էինք խօսում: Նա ինչ որ թուաբանական հաշիւներ էր անում եւ խորասուզուած էր խնդրի լուծման մէջ: Վերջը մատիտը մի կողմ դրեց, ինքն իրան ասելով. — էհ, սատանան տանէ … չէ դուրս գալիս …

Վարժապետը թողեց ինձ, մօտեցաւ գրասեղանին եւ, մատը թղթի վրայ դնելով, ասաց.

— Այդ թուանշանները պէտք է միացնել միւսների հետ …

— Այս ես փորձել եմ …

— Բայց դու մի սխալ ես արել … ահա այստեղ …

Ասլանը կրկին վեր առեց մատիտը:

Վարժապետը կրկին վերադարձաւ իմ մօտ:

— Հիմա պատմիր, — ասաց նա, այժմ խնկապէս վարժապետի եղանակով.—- ո՞ր երկրներում եղար, ի՞նչ մարդկանց հետ տեսնուեցար, ի՞նչ տպաւորութիւններ գործեցին քո վրայ տեսածներդ:

— Կարծեմ, դու այդ բոլորը գիտես, թէ որ տեղերում եղել եմ ես եւ ինչ մարդկանց հետ՝ տեսնուել եմ, — պատասխանեցի ես ժպտալով:

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

եանի ճամբորդութեան: Վեց լրագրողներ որոնց երկուքը ամերիկացի, երկուքը ֆրանսացի (Ֆլամէլ՝ «Քոմպա» եւ անորէ Ֆոնթէն՝ «Մոնտ») եւ երկու խորհրդային («Իզվեստիա» եւ Մոսկուայի ռատիօ) շահեկան վկայութիւն մը ունեցան ուր փորձեցին նաեւ քննել Միկոյեանի ճամբորդութեան բուն նպատակները եւ բացատրել նաեւ Միկոյեանի անձնական յաջողութեան պատճառները: Անտրէ Ֆոնթէն գրեց թէ, մանաւանդ ամերիկացի լրագրողներուն, որ ամերիկեան քարոզչութիւնը այնքան սխալ ձեւով ներկայացուցած է «համայնավարը» ընդհանրապէս որ այսօր ամերիկեան հանրային կարծիքը զարմանքով կը գիտէ որ «համայնավար Միկոյեան» ամէն մարդու պէս մէկն է, համակրելի, հեզահամբոյր, մաքուր, ածիլուած, քաղաքավար եւ սրամիտ: Խորհրդային լրագրողները յայտնեցին թէ Մոսկուա շատ գոհ է Միկոյեանի ճամբորդութենէն եւ թէ մամուլը լայն տեղ կուտայ թիւ 2ին ճամբորդութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ կառավարութեան միակ կին անդամը, Տիկին Ֆուրցեւա, որ 1954էն ի վեր Առողջապահական նախարար էր, պաշտօնանկ եղաւ. Իր տեղը տրուած է ռուսական Հանրապետութեան Առողջապահական նախարար Քուրաշովի:

ՔՈՒՊԱՅԻ յեղափոխութեան ղեկավար Ֆիտէլ Կասթրօ ամերիկացի երեք լրագրողներու հետ ունեցած մէկ տեսակցութեան ընթացքին յայտարարեց թէ 18 ամիսէն առաջ ընտրութիւններ պիտի չըլլան երկրին մէջ:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ընդդիմադիր շարժումի պարագլուխ Զօր. Տելկատօ, որ նախագահական վերջին ընտրութեանց մէջ պարտուած էր, Լիզպոնայի Պրազիլիական դեսպանատունէն ապաստան խնդրեց:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Կրոթըվոլ Պաղտատէն գնաց Նոր Տելհի, ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենար Վարչապետ Նեհրուի հետ:

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը յայտարարեց թէ Նախագահ Այզընհաուըր կը մտածէ գարնան ճամբորդութիւն մը ընել դէպի Եւրոպա:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ բախումները կը շարունակուին բանակին եւ ըմբոստներու միջեւ. Մեծ Քապիլիի մէջ անցի օր եղած կռիւներու ընթացքին քառասուն ապստամբներ սպաննուած եւ երեք ուրիշներ վիրաւորուած են:

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՕՅԻ մէջ մթնոլորտը միշտ լարուած է եւ օգնական ուժեր կը ղրկուին, հաւանական որեւէ խռովութեանց առաջքն առնելու համար: Ապաքօ կուսակցութիւնը արգիլուած է, վերջին դէպքերէն ի վեր:

ԻՐԱՔԻ հիւսիսային շրջանին, Քերքիւքի մէջ նոր միջադէպեր պատահած են. վեց մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Շրջանին մէջ փոքրամասնութիւն կազմող Թուրքերը ահուսարսափի մատնուած են:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ հիմնուեցաւ «Արաբական բարգաւաճման» դրամատունը, որ պիտի ուսումնասիրէ եւ իրագործէ արաբական աշխարհի տնտեսական բարգաւաճման հետ կապ ունեցող ծրագիրները: Ցարդ հինգ ազգեր մաս կը կազմեն այս դրամատան. Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն, Արաբիա, Յորդանան, Լիբանան եւ Լիպիա:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ֆրէզնոյէն Տէր եւ Տիկին Շամչեան երկու տոլար կը նուիրեն հանգուցեալ Զաքար Քէնտէրեանի մահուան առթիւ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ելեկտրականութեան, տուրքերու, թղթատարի եւ առաքման ծախքերու յաւելումը մեծ դժուարութիւններ ստեղծեց թերթիս վարչութեան համար որ կը փորձէ սակայն պահել բաժանորդագրական նոյն պայմանները: Մեր այս զոհողութիւնը անկարելի կը դառնայ, եթէ բաժանորդները իրենց կարգին ԿԱՆԽԻԿ եւ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ չվճարեն իրենց բաժնեգինները:

Եթէ կ'ուզէք որ պահենք մեր գինը, հակառակ ստեղծուած պայմաններուն՝ ԱՊԱՌԻԿ ԹԵՐԹ ՄԻ ԿԱՐԴԱՔ ԵՒ ՓՈԽ ՄԻ ՏԱՔ ՁԵՐ ԹԵՐԹԸ:

Արտասահմանի բաժնեգին՝ տարեկան 4500 ֆրանք:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՉ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԱԿ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ Ի ՎԵՐ

Մահազդ	2500
Շնորհակալիք	1500
Հոգեհանգիստ (1 անգամ)	1500
Հարսանիքի, ծնունդի, նշանախօսութեան յայտարարութիւն	2000

Այս գիներուն վրայ՝ հարիւրէն քսան զեղչ՝ մեր բաժանորդներուն:

Առեւտրական յայտարարութեանց համար մասնաւոր պայմաններ: Դիմել վարչութեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը ինին, Քաֆէ Քատէի սրահը: Կը խօսի Պ. Բ. Նազարեան (շրջանաւարտ քաղաքական գիտութեանց): Նիւթ ունենալով՝ Խ. Հայաստանի տնտեսութիւնը մեր օրերուն, ըստ Մոսկուայի վերջին տեղեկագրութեան:

Կը խնդրուի ճշդապահութիւն: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի ութ Յունուար, Մարսէյլ Րիւ տը Ռոմի փոստէն թերթիս ղրկուած 3500 ֆրանք բաժնեգինին տէրը իր անունը եւ հասցէն անպայման իմացնէ վարչութեան: Մանտա-չէքին թալոնին վրայ փոխանակ իր անունին, թերթին անունը եւ հասցէն գրած է:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

18 Յունուար, Կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպագնեանի որոշ կտակին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

——o——

ՍԵՊՏԿՄԲԵՐ-ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, թիւ 201-202, էջ 48:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Երաժշտութիւն եւ հոգեվերլուծում (ԽՄԲ.) — Նուշ կերաւ թունաւորուեցաւ (ՏՕՔԹ. ԿՈԼԷ) — Ձկնորսութիւն եւ բժշկութիւն (ՏՕՔԹ. ԱՃԵԱՆ) — Հօրթօնի հիւանդութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԻՆԵՐՎԱ) — Խմելիք ջուրի պահանջը (ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ). — Անդիմադրելի քունը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ) — Սեղանի Սպասները (ՏՔԹ. ՊԼՕՆՏԷԼ) — Հայաստանի բնութիւնը (Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ) — Դաշտանի անկանոնութիւն (ՓՐՈՖ. ԼԱՖՈՆ) — Բժշկ. գրչագրեր (Յ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ) — Յղի կիներուն ճամբորդութիւնը (ՏՈՔԹ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ) — Կերակուր եփելու ձեւեր (Ա. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ) — Սիրտը բաբախում է (ՏՈՔԹ. Հ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ) — Մայրեր որ կաթ չեն ուզեր տալ (ՏՈՔԹ. ՔԼԱՐԻՍ) — Քալեցէք, փա՛ռք ոտքերուն (ՏՈՔԹ. ՆԱԽԱՍԱՐԴ) — Աչքի առողջապահութիւն (Ք.) — Ի՞նչպէս օգնել խեղդուողին (ԽԱՉՈՒՀԻ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.—
Տարեկան 1.200 ֆրանք
արտասահման 1.500 ֆրանք:
Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընդհանրական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Յունուար 17) ժամը 16ին, Քաֆէ Րեժան: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏՕՆԱԾԱՌ - ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին՝ «Մանուկներու Օր»ը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագրով, այս կիրակի ժամը 15ին, Րիւ Ժէնի սրահին մէջ:

Դպրոցի բոլոր աշակերտները բեմին վրայ իրենց խմբական երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով: Կը ներկայացուի Յիսուսի Ծնունդը, երգախառն գեղեցիկ պատկերներով:

Սիրով կը հրաւիրուին գաղութիս բոլոր երախաները անխտիր եւ ազգապահպանման գործին բծախնդիր հայրենակիցները: Կաղանդ Պապան նուէր կը բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն:

Ճոխ պիւֆէ՝ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — JEUDI 15 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8394 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4195

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը Փիւթոյի իր արտակարգ Ազգային Խորհուրդին մէջ որոշեց չմասնակցիլ Միշէլ Տըպրէի կառավարութեան եւ դառնալ ընդդիմադիր:

Ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէի ցարդ հետեւած քաղաքականութեան դէմ որոշ քննադատութիւններ եղան, մանաւանդ նախկին նախարար Ալպէր Կազիէի կողմէ:

Կի Մոլէ գլխաւոր աջակիցն էր եղած Զօրավար Տը Կոլի՝ կառավարութեան եւ կուսակցութեան մէջ: Այս վերջինը յաջորդական երեք քուէարկութեանց մէջ ի նպաստ զօրավարին էր քուէարկած:

Ընկերվարական երեք նախարարները համերաշխօրէն գործեցին դահլիճի միւս անդամներուն հետ՝ մինչեւ այն օրը, երբ ելմտական նախարար Անթուան Փինէ ելմտացոյցի վայր պակսեցնելու համար ընդունիլ տուաւ իր ծանօթ ծրագիրը:

Կի Մոլէ եւ Ժօժէն Թոմա Դեկտեմբեր 27ին ներկայացուցին իրենց հրաժարականը՝ չուզելով մասնակից ըլլալ ֆրանքի արժեզրկման, նպաստներու ջնջումին եւ գիներու յաւելումին մասին տրուած որոշումներուն: Զօրավարին խնդրանքին վրայ է, որ մնացին նախարարութեան մէջ, մինչեւ Յունուար 8:

«Ընդհանուր քաղաքականութեան» բանաձեւը, որ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ, հակառակ իր խմբագրութեան մեղմ ձեւին, կը պարունակէ շատ խիստ քննադատութիւններ կառավարութեան տնտեսական, ելմտական եւ ընկերային մարզերուն մէջ ձեռք առած միջոցներուն դէմ:

Կառավարութեան ծրագիրը իր ամբողջութեան մէջ կը նկատէ «ողջմտութեան եւ արդարութեան» հակառակ:

Պատճա՞ռ: Որովհետեւ անիկա հաշուի չառներ Ալժերիոյ պատերազմը, որ կը շարունակէ քաղաքական եւ տնտեսական դժուարութիւններ ստեղծել երկրին համար:

Ու նաեւ անոր համար, որ գիներու բարձրացման հետեւանքով աշխատաւոր եւ միջակ դասակարգերը 800 միլիառ ֆրանքի նոր զոհողութիւններու պիտի ենթարկուին, մինչ տուրքերու յաւելումով հարուստներուն ընելիք զոհողութիւնը յիսուն միլիառ է միայն:

Բանաձեւը միեւնոյն ատեն կը շեշտէ, որ ո՛չ արտաքին առեւտուրը, ո՛չ սթերլինի ոսկիով փոխանակելիութեան համար տրուած մասնակի որոշումը, ո՛չ ալ համաշխարհային տնտեսական ընդհանուր կացութիւնը կը ստիպէին արժեզրկել ֆրանքը:

Այս եւ այլ նկատումներով, Փիւթոյի բանաձեւը կ'արգիլէ կուսակցութեան անդամներուն մասնակցիլ ներկայ կառավարութեան:

Ազգային ժողովին մէջ ընկերվարական երեսփոխանները «դրական ընդդիմադիրի» դերը պիտի բռնեն:

Ինչպէս բացատրեց ընդհ. քարտուղար Կի Մոլէ, ընկերվարականները բացասական իմաստով «ընդդիմադիր»ներ պիտի չըլլան, այլ պիտի դառնան «հակառաջարկողներ»: Այսինքն կառավարական ծրագիրներուն դէմ իրենց առաջարկները պիտի ներկայացնեն:

Խորհրդարանէն դուրս, ընկերվարական կուսակցութիւնը պիտի ջանայ իր շուրջ համախմբել ինչպէս հանրապետական եւ ժողովրդավար տարրերը՝ առանց նկատի առնելու վարդապետական երկրորդական տարակարծութիւնները, որպէսզի կարելի ըլլայ Ֆրանսայի տալ «ժողովուրդին կառավարութիւնը, ժողովուրդին միջոցով եւ ժողովուրդին համար»:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի Միկոյեան այցելած է Լոս-Անճըլըս եւ շարժանկարի սթիւտիօները: Խօսակցութիւններ ունեցած է բազմաթիւ ծանօթ դերասաններու հետ ինչպէս Քլառք Կէյպլ, Մարլոն Պրանտօ, Ճերի Լեվուիս, Սոֆիա Լօրէն, այս վերջինը նոյնիսկ հրաւիրելով Խ. Միութիւն:

Շարժանկարի հրեայ դերասանը՝ Լեւիս՝ կայծհան մը նուէր տալով Միկոյեանին աւելցուցած է.— «Իմիններուն կողմէ շինուած է, Իսրայէլի մէջ», բայց ինչպէս կը գրէ «Փարի-Փրէս», «Միկոյեան շատ կարեւորութիւն չէ տուած քաղաքչութեան այս յանկերգին»:

Միկոյեան կարճ տեսարան մըն ալ դարձուցած է որ հազար տոլարի վնաս մը բերած է Շարժանկարի արտադրիչին:

Հոն Միկոյեան ծագումով ռուս բանուորներու ալ հանդիպած է եւ երկար խօսած: Այս այցելութենէն առաջ Միկոյեան խօսք առած էր նաեւ Քալիֆորնիոյ Քաղաքական Գիտութեանց Համալսարանը ուր յայտնած էր թէ ինք «Սելֆ Մէյտմէն» մըն է (ինքնիրեն հասած մէկը) եւ աւելցուցած.— «Առիթը չեմ ունեցած համալսարան երթալու: Կեանքի եւ յեղափոխութեան դպրոցէն շրջանաւարտ եմ: Ան, շարունակեց Միկոյեան իր տղան Սերժը ցոյց տալով, ինծմէ աւելի բախտաւոր է: Համալսարան աւարտած է բայց կը կարծեմ թէ ինծմէ տկար է»: Փարի-Փրէս կ'աւելցնէ.— Ով որ փորձեց տապալել այս յուզիչ առասպելը եւ յիշեցնել թէ Միկոյեան նախկին շատ փայլուն ճեմարանական մըն է» (էջմիածին):

Հեռատեսիլին ներկայանալով Միկոյեան յայտարարած է ի միջի այլոց.— «Ես անհաւատ եմ եւ էի Մարքս կարդալէս շատ առաջ, դպրոցը ուսուցիչներ ունեցած եմ որ կ'ուզէին ինծի հաւատացնել թէ Աստուած կայ բայց չյաջողեցան»:

Միկոյեան յայտարարած է նաեւ թէ շատ լաւ տպաւորութիւն ստացած է ամերիկացի ժողովուրդէն եւ այն համոզումը ունի թէ Ամերիկան ալ խաղաղութիւն կ'ուզէ.— Այնքան ճառ խօսեցայ, շարունակած է ան, որ պիտի կարծէք թէ միտք ունիմ Քալիֆորնիոյ ծերակուտական ընտրուիլ, ձեզ կրնամ վստահեցնել թէ այդպիսի նպատակ չունիմ, շուտով կը վերադառնամ: Մոսկուայի մէջ, 92 տարեկան մայրիկ մը ունիմ, երբ մեկնեցայ ըսաւ ինծի.— Տղաս, շուտ եկուր»:

Համաձայն ամերիկեան սովորութեանց, Միկոյեանի տուած տեսակցութիւնը հեռատեսիլէն (ինթրվիւն կատարած է Փոլ Քօֆի) չորս անգամ ընդհատուած է զանազան ծանուցումներու համար.— Անգամ մը գորգի, անգամ մը կաւքի, անգամ մը շունի յատուկ կերակուրի եւ վերջապէս սրճարանի մը ծանուցումը:

Նիւ Եորքի մէջ Միկոյեան պիտի տեսնուի եւ ճաշէ մեծ դրամատէրներու հետ եւ հիւրը պիտի ըլլայ Նիւ Եորքի Տնտեսական Ակումբին: Մամուլը միշտ գիտել կու տայ թէ Ա. Միկոյեան «ամէնէն ընկերվարական» պետութեան ներկայացուցիչը, կը տեսնուի միայն դրամատէրներու եւ մեծահարուստներու հետ...

Յիշենք նաեւ թէ Միչիկանի Հնդիկներու ցեղախումբի մը պետը՝ Ճերմակ Թռչուն ներողութեան նամակ մը գրած է Անաստաս Միկոյեանի ըսելով.— «Քանի որ այցելու մըն էք այս հողամասին վրայ որ ժամանակին Հնդիկներունն էր, պարտք կը զգամ ներողութիւն խնդրել ձենէ այն վարուեցակերպին համար որ կարգ մը արդի վայրենիներ ցոյց տուին ձեզի հանդէպ: Դուք մինչեւ հիմա շատ լաւ ընթացք բռնած էք»:

ԱԶԱՏ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԱՅՄԱՆ ՉԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՏԸԼԸՍ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Ամերիկայի արտաքին նախարարը կարգ մը շահեկան յայտարարութիւններ ըրած է Գերմանիոյ հարցին մասին:

Տըլըս, անդրադառնալով խորհրդային նոր յուշագրին «յիմար» կը գտնէ խորհրդային առաջարկները, ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ հետ կնքուելիք հաշտութեան դաշնագրին: Այս մասին Տըլըս շեշտած է խորհրդային եւ արեւմտեան տեսակէտներու տարբերութիւնը նոյն հարցին նկատմամբ: Խ. Միութիւնը կը նախատեսէ չէզոքացուած Գերմանիա մը որ զրկուած ըլլայ ընկերութեան իրաւունքէն իր դրացիներուն հետ եւ արեւմտեան տեսակէտը, որուն համաձայն Գերմանիոյ ապագան անմիջականօրէն կապուած է խաղաղասէր իր դրացիներու ապագային հետ:

Ըստ Տըլըսի, Գերմանիան պէտք է մնայ եւրոպական ամբողջութեան մը մէջ, սերտօրէն կապուած քաղաքական եւ տնտեսական գետնի վրայ իր դրացիներուն հետ:

Գալով խորհրդային առաջարկներուն Տըլըս կարգ մը դիտումներ ըրած է.— 1) Գերմանիան պէտք է վերամիացուի, բայց ոչ այնպիսի պայմաններու մէջ որոնք վտանգաւոր նկատուին Խ. Միութեան կողմէ իր ապահովութեան համար, ուրեմն պէտք է ապահովութիւններ տալ Ռուսիոյ որ Գերմանիոյ վերամիացումը արեւմուտքի զօրացում մը պիտի չըլլայ Եւրոպայի սրտին վրայ, ռազմական տեսակէտով: 2) Տըլըս անհրաժեշտ չի նկատեր ազատ ընտրութիւնները Գերմանիոյ միացման համար, ոչ ալ իբրեւ միակ միջոցը այդ վերամիացման:

Տըլըս յայտնած է թէ կարելի է ուրիշ միջոցներ գտնել: Գ) Վերջապէս անդրադառնալով Միկոյեանի հետ իր ունեցած խօսակցութիւններուն, Տըլըս ըսած է որ Միկոյեան հաստատած էր որ Խ. Միութիւնը երբեք վերջնագիր մը չէ ուզած տալ արեւմտ. պետութեանց եւ ժամանակամիջոց մը ճշդել Պերլինի համար: Տըլըսի համար, այս ապահովութիւնը քաջալերական է, որովհետեւ արեւմուտքը, աւելցուցած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, կը մերժէ բանակցիլ վերջնագրի մը սպառնալիքի մը տակ:

ՄՈԼՈԹՈՎԻ Լա Հէյի դեսպան նշանակման լուրը հաստատուեցաւ, մեծ անակնկալ պատճառելով Երկաթէ Վարագոյրէն անդին ու ասդին, մանաւանդ՝ երբ գիտենք թէ խորհրդային մամուլին մէջ իր անունը կը յիշատակուէր միայն իբրեւ անդամ «հակակուսակցական խմբակին»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ շաբաթ մը բանակցութիւններ վարելէ ետք, ալպանական պատուիրակութիւն մը Գերմանացիներու հետ գեկոյց մը հրատարակեց, անգամ մը եւս ծանր յարձակումներ գործելով եուկոսլաւ համայնավարներու եւ Թիթոյի վրայ, «անջատողական» կոչելով զանոնք:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր յայտարարեց թէ ոչ մէկ հաւանականութիւն կայ որ Խ. Միութիւնը Պերլինի համար պատերազմ ընէ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ անգործներու թիւը անցեալ Դեկտեմբերին բարձրացած էր 4.108.000ի, Նոյեմբերին՝ 3.833.000 անգործ կար:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով, Եւրոպայի խորհրդարանական ժողովի Նախագահ Ռոպէր Շուման յայտարարեց թէ Ֆրանսա պիտի յարգէ եւրոպական բոլոր դաշնագիրները:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԱՐՇԱԿ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք, որ Յունուար 9ին Պրիւքսէլի մէջ մեռած է ընկեր Արշակ Մուշեղեան (Եղիա) երկարատեւ հիւանդութենէ վերջ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է ձեռամբ Յովհ. Ծ. Վրդ. Նալպանտեանի:

Հանգուցեալ ընկերը բնիկ Պիթլիսցի էր եւ ծանօթ «Պիթլիսցի Արշակ» անունով:

Կանուխէն մտած էր կուսակցութեան շարքերը եւ նուիրուած յեղափոխական աշխատանքի:

Յիշատակութեան արժանի է մանաւանդ իր գործունէութիւնը Պոլսոյ մէջ, համաշխարհային առաջին պատերազմի վաղորդայնին, Զինադադարի շրջանին:

Հայ եւ օտար լրտեսներ ու դաւաճաններ Մեծ Եղեռնի օրերուն Թուրք ջարդարար կառավարութեան հաշուոյն աշխատած էին եւ պատճառ դարձած բազմաթիւ Հայերու սպանութեան եւ բանտարկութեան:

Քսան կախաղաններ բարձրացած էին Պայազիտ հրապարակին վրայ 1915 Յունիսին՝ Հնչակեան ստոր մատնիչի մը պատճառաւ:

Պիթլիսցի Արշակ եղաւ մէկը այն վրիժառու բազուկներէն, որոնք արժանի պատիժը տուին դաւաճաններուն:

Պոլսէն տարագրուելէ վերջ, պահ մը մնաց Փարիզ, յետոյ հաստատուեցաւ Պրիւքսէլ, ուր ապրեցաւ մինչեւ իր մահը: Շուրջ 65 տարեկան էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ե. Հանրապետութեան նախարարաց խորհուրդի առաջին ժողովը գումարուեցաւ երեքշաբթի, Զօր. Տը Կոլի նախագահութեամբ: Բազմաթիւ որոշումներ տրուեցան.— 1.— Մեսալի Հաճ, որուն բնակարանը ցարդ հսկողութեան տակ կը գտնուէր, այսուհետեւ Մայր Երկրի մէջ ազատ շրջագայութեան իրաւունք կը ստանայ: 2.— Կարգ մը բանտարկեալներ, որոնց հետ՝ Պէն Պելա, պատժի մեղմացում կը ստանան, առ այժմ բերդարգելութեան ենթարկուելով: 3.— Բոլոր մահապատիժները կը փոխուին ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի: 4.— Ալժերիոյ մէջ Ֆրանսա կը պահէ իր բոլոր իրաւասութիւնները, մերժելով որեւէ բանակցութիւն՝ այս հարցին շուրջ: Անկախ այս բոլորէն, Հանրապետութեան Նախագահ Տը Կոլ նամակ մը ղրկեց Խորհրդարանին, որ այսօր, հինգշաբթի, պիտի կարդացուի Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի առջեւ:

ՊԵԼՃԻՔԱՆ Խորհրդարանին առջեւ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ խնդրոյ առարկայ են Քոնկոյի ինքնավարութիւնն ու անկախութիւնը: Նախապէս Պոտուէն Թագաւորը ձայնասփիւռ յայտարարութիւն մը ըրած էր, մասնաւորապէս շեշտելով.— «Վճռած ենք առանց յապաղումի, բայց նաեւ առանց անխոհեմ աճապարանքի, Քոնկոյի ժողովուրդը առաջնորդել դէպի անկախութիւն՝ ապահովութեան եւ խաղաղութեան մէջ»: Քոնկօ Պելժիոյ կապուած էր յիսուն տարի առաջ:

ՍՊԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Ֆեռնանտօ Գաստիէլա Գահիրէ գնաց, ուր քաղաքական եւ տնտեսական խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Նախագահ Նասըրի հետ. այնուհետեւ պիտի երթայ Դամասկոս, նախապատրաստելու համար Միջին Արեւելքի սպանական բոլոր դեսպաններու ժողովին:

ՏԻԹՐՈՅԻԹԻ մէջ շուն մը, իր տիրոջ մահով ժառանգեց գեղեցիկ վիլլա մը, սենեկապահ մը եւ 15.000 տոլար (7 միլիոն 350.000 ֆրանք):

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԳՐԱՒԸ

Այս խորագրին տակ է, որ տեղական մամուլը կը պատկերացնէ կառավարութեան տնտեսական – ելմտական որոշումները: Ով որ գրաւ կ'ըսէ, անշուշտ ի մտի ունի յաջողութեան կամ թէ ձախողութեան հաւանականութիւնը :

Ըսինք թէ տրուած որոշումները եւ արդէն իսկ առնուած քայլերը լուրջ բողոքներու եւ քննադատութիւններու տեղի տուած են ընկերվարական կուսակցութեան եւ « Ժողովրդական Շարժում »ին մէջ, ինչպէս եւ խորհրդարանային ներկայացուցչական տեսակէտով նուազ կարեւոր խմբակցութիւններու (արմատական, համայնավար եւն.) կողմէ: Ամէնէն զարմանալի վերջին ելոյթներն են բուն իսկ Փինէի կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Տիւշէի եւ Զօր. Տը Կոլի թիկունքը կազմող Նոր Հանրապետութեան Միութեան ընդհ. գանձապահ եւ ելմտական մասնագէտ Պ. Շալանտոնի հրապարակային արտայայտութիւնները: Առաջինը բուռն քննադատութիւններով մատնանշած է նոր ելմտական – տնտեսական քաղաքականութեան հակասութիւնները, թերութիւնները եւ վտանգները: Երկրորդը աւելի քօղարկեալ տարազով մը ըսած է թէ «երկրին տնտեսական – ելեւմտական հիւանդութիւնը այնչափ ծանր չէր, որ կարելի չըլլար զայն դարմանել հասարակ դեղերով, փոխանակ աննախընթաց ու ծանր վիրաբուժական գործողութիւն մը կատարելու »:

Ուրեմն միաձայնութեամբ է որ քաղաքական շարժումները եւ յարակից արհեստակցական կազմակերպութիւնները աւելի կամ նուազ կը քննադատեն ներկայ դրութիւնը եւ անոր պատասխանատուութիւնը կը նետեն բուն հեղինակը նկատուած, թիւով փոքր բայց մասնագիտութեամբ զօրաւոր եւ արժէքաւոր բարձր պաշտօնատարներու խումբին վրայ, որոնք կը կազմեն ելմտական քննիչները :

Եթէ հարցին տուեալներուն մօտենանք, նոյնիսկ հարեւանցի կերպով, պիտի տեսնենք թէ անոնք խիստ հակասական են եւ արդար պիտի թուի որ տնտեսական – ելմտական ծրագիրը «գրաւ» կը յորջորջուի քանի մը օրէ ի վեր :

Մեր նպատակը չէ եւ մեր կարողութենէն ալ վեր է, գուշակել թէ գրաւը ո՞ր կողմ պիտի հակի: Փորձենք միայն թափանցել հարցին մէջ, կարենալ հետեւելու համար օրուան հրատապ հարցերուն, գլխաւոր գաղափար մը կազմելով : Անհերքելի է տնտեսական կացութեան խաթարումը վերջին վեց ամիսներու ընթացքին: Շաբաթական միջին աշխատաժամը ինկած էր քառասուն ժամի (Յունիս, 946) : Անգործներու եւ մասնակի անգործներու թիւը զգալաբար աւելցած էր, մինչդեռ հարիւր հազարի կը հասնէր գոհացում չստացող նոր գործ փնտռողներու թիւը : Ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին որոշ մասերը սկզբնական տագնապի մատնուած էին: Ապրուստը սկսած էր սղել, միւս կողմէ դժբախտաբար Ալժերիոյ պատերազմի ծախքերուն վրայ խնայողութիւններ ընելու հարց չէր կրնար ըլլալ, գոնէ անմիջականօրէն: Ահա Դեկտեմբերին պատկերը: Խրախուսիչ մէկ կէտով՝ կը պահուէր արտաքին վճարումներու, ինչպէս եւ արտածումներու, ներածումներու հաւասարակշռութիւնը, որով անխախտ կը մնայ ազգ. դրամատան մէջ կուտակուած ոսկեղրամը, սակայն անմիջական, Յունուարին գործադրելի, Հասարակաց Շուկային վտանգներով ու առաւելութիւններով :

Դասական միջոցներ – հասարակաց դեղեր — անբաւական նկատուած են պատասխանատուներու կողմէ եւ որոշուած են վիրաբուժական գործողութիւններ, երեւութապէս հակասական, յաճախ հակոտնեայ, ամէն պարագայի տակ՝ պէտք եղած չափէն եւ խիստ պէտքերէն աւելի ծանր ::

Հակասական, քանզի Փրանքին արժեզրկման նպաստաւոր հետեւանքներուն գլխաւորը, արտաքին հրապարակներու վերագրաւումը, ուստի օտար դրամներու (տըվիզ) պահեստին վերակազմութիւնը ծանր դժուարութիւններու կը հանդիպի, զանազան պատճառներով: Յիշենք նկատի առնուած հրապարակներուն վրայ տիրող մրցակցութիւնը, — ուրիշ երկիրներն ալ գոհողութիւններ ընելու միջոցներ ունին — քաղաքական անորոշ կացութիւն, տեղական պահանջներուն յագեցումը եւն., եւայլն :

Առհասարակ այդ հրապարակները, արժեզրկումի մը հետեւեալ օրերն իսկ կը նետուէին շահագիտական ապրանքներու մէջ, օգտուելու համար «փոխանցման շրջան»էն, որուն ընթացքին արժեզրկող երկրին արտադրութեան գիները ընդհանրապէս կը մնային հին չափանիշերու վրայ, ուրեմն ու արժեզրկումէ լիուլի կ'օգտուէր գնորդը: Այս անգամ սակայն կառավարութեան կողմէ յայտարարուած հարկային, ելեւմտական, ընկերային որոշումները, անմիջապէս գործադրելի, ուղղակի ազդած են ներքին գիներուն վրայ եւ արտադրողներուն ըստիպուած են պահպանողական կամ գալիք ազդեցութեան առթիւ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնելու, ուստի բարեփոխելու հին գիները: Այսպիսով օտար գնորդին համար շահագիտական ապրանքները կորսնցուցած են ամէն հմայք եւ հրապոյր : Եթէ ի վերջոյ Փրանսական գիներու տարբերութիւնը 5, 6 կամ 7 առ հարիւր պիտի ըլլայ, օտար գնորդին շահը կը պահանջէ, (եթէ ուրիշ երկիրներէ կարելի չէ նոյն ապրանքը ներածել), փոխանակ շահագիտական վտանգաւոր անմիջական գնումներու կամ պայմանագրութիւններու, սպասել իրեն յարմար ժամուն :

Ուրեմն այս մարզին մէջ է որ ակնկալուած կացութիւնը կրնայ յուսախաբութիւններ պատճառել, տրուած ըլլալով որ ընդունելի վեց կամ եօթ առ հարիւր գիներու յաւելումը արդէն հասած է այդ կէտին եւ յաջորդ շաբաթներու ընթացքին թերեւս անցնի աննպաստ շրջանին մէջ :

Կառավարութիւնը սակայն կը յուսայ թէ օտար երկիրներէ ներածումները կամայ ակամայ պիտի պարտադրեն նոր գոհողութիւններ Փրանսայի գործատէրերուն, ստիպելով օտար մրցակցութեան դիմադրելով պաշտպանել իրենց դիրքերը ներքին յաճախորդներուն մօտ, մանաւանդ որ ներքին պահանջները օր ըստ օրէ պիտի նուազին, տրուած ըլլալով ապրուստի սղելը, գնելու կարողութեան անկումը :

Կը յուսան նաեւ որ ներքին հրապարակին սահմանուած արտադրութեան բաժինը եւ յաւելուածական արտադրութիւն մըն ալ կարելի է արտածել նպաստաւոր գիներով, որոնց կը ձգտին արդիւնաբերութեան միջոցները արդիականացնելով, ճարտարարուեստին տրամադրելով պետական հսկայ դրամագլուխներ : Ասոնց վրայ պիտի աւելնան անհատական դրամագլուխներ, մինչեւ այսօր «սառած» օտար երկիրներու մէջ, ուրկէ պիտի կրնան «ներգաղթել» Փրանքին վերածելիութիւնը ապահովութիւն ընդունելով, եթէ ոչ ազգային շահերու գիտակցութեամբ :

Ամփոփենք: Ապրուստի ու արդիւնաբերութեան սղում, ներքին գիներու վրայ հակազդեցութիւն տատ ապատ ներածումներով, նոր դրամագլուխներով արդիւնաբերութեան եւ տնտեսութեան բարգաւաճում, օտար շուկաները գրաւելու համար՝ դրամի կայունութիւն, բազմազան սեղմումներ եւ գոհողութիւններ հակասական ըլլալէ չեն դադրիր՝ ինչ անուն ալ որ տրուի, բայց կառավարութեան համար ալ անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը լըրացնէ միւսին պակասը :

Գրաւը հոն է :

Կա՞րելի է այս հակասական, յաճախ ալ հակոտնեայ միջոցներով վերականգնել Ֆրանսայի տնտեսութիւնը եւ ելեւմուտը: Անկարելի չէ եթէ ընկերային դժգոհութիւններ, խլրտումներ կամ պարզապէս ուժգին պահանջներ չխանգարեն դժուարաւ նորոգուած հաւասարակշռութիւնը: Անցեալին մէջ Ֆրանսան ալ աւելի դժնդակ կացութիւններէ յաղթական դուրս եկած է, պատճառ չկայ որ չյաջողի: Լաւատես ըլլանք :

Հ. ԹՈՓԱՔԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԽԱԼԴ - ԽԱՅ - ՀԱՅ - ԱՐՄԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ըստ պատմագէտներու, նախ Տիարպէքիրէ հիւսիս Տիգրիսի ակնաղբիւրներուն շրջակայքը յառաջ եկած է Ուրարտի կամ Ուրուատրի անունով մանրապետութիւն մը: Ասորեան արձանագրութեանց համեմատ՝ այս պետութիւնը երբեմն մեծաչափ ու երբեմն փոքրածաւալ երեւան կուգայ իբր ուժ մը, որ կը գործէ ու կը ներգործէ արեւմտեան եւ արեւելեան Տիգրիսի աւազաններուն մէջ: Շուրջ երկու հարիւր տարի այդպէս շարունակելէ ետք՝ Ուրուատրի կը փոխուի Ուրարտուձեւին եւ կը գործածուի բովանդակ Բարձրաւանդակը բռնող պետութիւնը նշանակելու համար եւ այնպէս ալ կը շարունակէ շուրջ երեք հարիւր տարի եւս, մինչեւ այն օրը, երբ Ն. Ք. 608ին Ասորեստան կը կործանի ու կը չքանայ քարտէսէն:

Ասիկէ ետք Ուրարտու (բաբելերէն՝ Ուրաշտու) անունն կը հանդիպինք քանի մը բաբելական սեպագիր արձանագրութեանց մէջ: Նաեւ խիստ շահագրգռական է բիսիտունեան եռալեզու արձանագրութիւնը, որ Մեծն Դարեհի կողմէ շուրջ 520ին փորագրուած է եւ ուր բաբելերէն սինակի Ուրաշտուն՝ պարսկերէն սինակի մէջ Արմինա եւ եղամերէնի մէջ Հարմինու ձեւով ի յայտ կուգայ :

Շիտակ է, որ վանեան թագաւորները Ուրարտու անունը երբեք չեն գործածած : Իսկ պատմաբաններ ուրարտեան ածականին տեղ երբեմն վանեան եւ երբեմն խալդեան յորջորջումը կը գործածեն : Այս վերջին ածականը կ'ածանցեն Խալդիսէ, որ վանեան թագաւորներու ամենամեծ աստուածն էր եւ որուն մեծ մեհեանը կը գտնուէր ի Բագաւան (Արարատեան շղթայի հարաւը), ըստ վեր. Ե. Քասունիի ենթադրութեան:

Վանեան թագաւորներու բնիկ երկիրը եղած է Ապահունիք (Մանազկերտ) եւ շրջակայքը: Վանէն առաջ իրենց մայրաքաղաքը եղած է Արզաշկու (Արծկէ – Ադելջեւազ) Վանայ ծովուն հիւսիսային եզերքը՝ Ախլաթէն շուրջ 12 մղոն դէպի արեւելք :

Վանեան պետութիւնը կը ճանչնար երեք գլխաւոր եւ շատ մը երկրորդական աստուածներ: Պրոֆ. Ադոնց կ'ըսէ. «Ըստ Մհերի դրան (ի Վան) զոհաբերական ցուցակին՝ Խալդիս պիտի ստանար 17 եզ եւ 34 ոչխար, Տէյշպաս՝ վեց եզ եւ 12 ոչխար, Արդինիս՝ չորս եզ եւ ութ ոչխար, իսկ երկրորդական աստուածներն՝ առհասարակ մէկ եզ եւ երկու ոչխար :

Կը թուի, թէ ուրարտական կայսրութեան բուն կորիզը եւ թագաւորական առհմին բնակավայրն էր Արամալի նահանգը (Արմարիլի եւ Ամիրալի տարբերակներով): Այս նահանգը կը գրաւէր Արածանիի ակնաղբերաց աւազանը եւ Ուրարտուի եօթ նահանգներէն մին կը կազմէր՝ շուրջ տասը ամրացեալ քաղաքնե –

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Զնայած դրան՝ Հայերը երբեք չէին կորցնում մահմեդական լծից ազատուելու յոյսը. եւ բազմիցս (դեռ եւս ԺԷ. դարից) փորձում էին քաղաքական անկախութիւն ձեռք բերել: Այդպիսի մտքեր ու ծրագրեր ունէին նաեւ նրանց հարեւանները: Այսպէս դեռ եւս Եկատերինա Բ.ի օրով Պոտեմկինն ու Զուբովը կազմեցին հայ. վրացական թագաւորութեան նախագիծը Ռուսաստանի հովանաւորութեան ներքոյ, սակայն այդ նախագիծը երբեք չկենսագործուեց :

ՀԱՅԵՐԻ ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԸ, ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ, ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ, ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ դրութեան մէջ են Հայերը: Հայաստանը հիմա էլ մտնում է երեք տարբեր երկրների մէջ՝ Ռուսաստանի, Թիւրքիայի եւ Պարսկաստանի: Բացի դրանից, Հայերն ապրում են նաեւ այլ պետութիւններում: Հայերի ընդհանուր թիւը, 1900ին, 4·5 միլիոն էր, դրանից Ռուսաստանի կազմում ապրում էր 1,5 միլիոն, Կովկասում՝ գրեթէ մէկ միլիոն, իսկ այսպէս կոչուած Ռուսահայաստանում՝ 845·667 Հայ, դրանցից 291·591ը ապրում էր քաղաքներում: Այսպիսով, Ռուսահայաստանում ապրում էր Կովկասի Հայերի 69·6 տոկոսը :

Հայ ժողովրդի մեծ մասը, առնուազն ութսուն տոկոսը, ապրում է գիւղերում եւ հողագործ է: Գլխաւորապէս զբաղւում են հացահատիկային տնտեսութեամբ : Այգեգործութիւնը, բամբակի, մետաքսի մշակութիւնը եւ անասնապահութիւնը գլխաւորի՝ հողագործութեան, լոկ յարակից զբաղմունքներն են :

Հայ գիւղացիները դեռ եւս նահապետական կեանք են վարում : Նրանք դժկամութեամբ են բաժանում իրենց տունը: Դրա համար էլ կարելի է պատահել ընտանիքների, որոնք կազմուած են 15·20 եւ նոյնիսկ երեսուն շնչից: Արդիւնաբերութիւնը, մանաւանդ գործարանայինը, սկզբնական վիճակումն է, արհեստաւորական բնոյթ ունի :

Ժողովրդական կրթութիւնը ոչ միայն Ռուսաստանից ցած չէ, այլ նոյնիսկ բարձր է: Ըստ վիճակագրական տուեալների՝ դպրոցներում ուսանում էր 19·907 տղայ եւ 8214 աղջիկ, ընդամէնը 28·121 մարդ, այսինքն Կովկասում ապրող Հայերի 3·8 տոկոսը: Եւրոպական Ռուսաստանում, ընդհակառակն, դպրոց գնացողների տոկոսն է 2·6:

Առաջ ուսուցումը տեղի էր ունենում հայերէն: Սակայն 1896 թուին ռուսական կառավարութիւնն անհրաժեշտ գտաւ փակել մօտ չորս հարիւր հայկական դըպրոց, որոնք գտնւում էին քահանաների վարույթի ներքոյ :

Առաջ տարրական դպրոցները հոգեւորականութեան ու ծխերի հսկողութեան տակ էին, յետագայում յանձնուեցին լուսաւորութեան նախարարութեան վարոյթին, սակայն դաստիարակչութեան կրօնա – բարոյական կողմը մնում է հոգեւորականութեան ձեռքում : Ինչպէս առաջ, հիմա էլ դպրոցները տեղական համայնքներն ու ծխերն են պահում, առանց կառավարութիւնից որեւէ օգնութիւն ստանալու: Դպրոցներ թոյլ էր տրւում բանալ միայն այն պայմանով, որ ծրագիրը փոխուի, բոլոր առարկաներն աւանդուէին ռուսերէն, բացի կրօնագիտութիւնից ու Հայոց լեզուից : Իսկ ինչ վերաբերում է հայ մտաւորականութեան, ապա նա արագ աճում է եւ 1900 թուին արդէն բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող շատ Հայեր կային: Ըստ պաշտօնական տուեալների՝ օրինակ, Փարիզի Սորբոնում աւելի շատ Հայուհի, քան թէ Ֆրանսուհի կար :

ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ — ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՑԱՒՈՏ ՏԵՂԸ — ԽԱԹԹԻ ՀԻՄԱՅՈՒՆ — ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ՎԵՐՋԸ

Պարսկահայաստանը (Պարսկաստանում մօտ մէկ միլիոն Հայ կայ) Հայաստանի ամենաանկուլտուրական մասն է: Վերջին ժամանակներս միայն, երիտասարդ սերնդի շնորհիւ, այնտեղ որոշ աշխուժութիւն եւ մշակոյթի, բազմադարեան խաւարից ու տգիտութիւնից դուրս գալու ձգտում է նկատւում : Այնուամենայնիւ անհրաժեշտ է նշել որ Պարսկաստանում Հայերը մեծ դեր են կատարում թէ բարձր պետական դիրքերում, թէ մանաւանդ արդիւնաբերական եւ ելմտական ասպարէզում : Պէտք է ասել որ ֆանատիկոս մոլլաների ու նրանց մահմետական կրօնի եւ կոյր, անհանդուրժող դերվիշների ուժեղ ազդեցութեան պատճառով պարսիկ ժողովուրդը աւելի խաւար է մնացել քան Թիւրքերը: Ուստի եւ զարմանալի չէ որ ժողովուրդն այնտեղ արտակարգ ինքնակամ ու թշնամի է ամենայն «նորի», ամուր կառչած է հնին եւ խորշում է մշակութային գործունէութիւնից: Հետեւաբար բնական է որ եւրոպական մշակոյթի ռահվիրաների եւ առաջատարների դերում այնտեղ հանդէս են գալիս Հայերը, որոնց ձեռքում է գտնւում ամբողջ երկրի առեւտուրը, մասամբ էլ արդիւնաբերութիւնն ու ելմտական կեանքը :

ՌԱՑՆԻՍ

(3 Շար.)

բով: Գերման Հոմմէլէն սկսեալ՝ բանա–սէրները համաձայն են ընդունելու, որ Արամալի կը նշանակէ Արամէ՝ երկիրը: Որոշ է, որ մինչեւ Արամէ՝ Նախրեան մանր – մունր իշխանութիւններ կային, ո–րոնք վտանգը դիմագրաւելու համար կը գինակցէին առժամաբար: Արամէն կեդ–րոնացեալ պետական կազմակերպութիւնը կիրարկեց Հայկական Բարձրաւանդակին վրայ եւ Զագրոս լեռնաշղթայի ուղղու–թեամբ տարածուեցաւ մինչեւ Ուեւան–դուզ: Արդ, ենթադրելով որ Խալդիս է–ալէս Արամալի աստուածն էր եւ Ար–դինիս ալ՝ Մուցացիրի, դիւրին է ընդու–նիլ թէ Տէիսպաս – Տեսեպաս (Տեսուր) ալ կը պատկանէր Վանայ նահանգին: Քանի որ վաննեան արձանագրութիւնք մեզի չեն իմացներ Վանի եւ Ուեւանդուզի գրաւու–մը, ուրեմն Արամէն առդէն այդ մարզերը կեդրոնին միացուցած եւ պետութեան հիմունքը հաստատած էր: Ադոնց Մու–ցացիրը կ՚որակէ ուրարտեան գաղութ:

Արդ, Խալդիս – Տէիսպաս – Արդինիս երրորդութիւնը կը թելադրէ թէ ուրարտ–եան պետական դրութեան մէջ Ապահուն–եաց շրջակայքը առաջնակարգ, Վանը երկրորդական եւ Արդինիս – Մուցացիր (Ուեւանդուզ) երրորդական դիրք ունէին:

Հետեւաբար, Սաֆրաստեանի սա տո–ղերը զարմանք կը պատճառեն.— Մօտ 20 տարիէ ի վեր թախանձել եմ սոյն պատ–մական հանգամանաց վրայ եւ մեր ցե–ղային հայրանունն Խայ – Հայ ածանցել եմ դիցահայր Խալդու անունէն:

Հայաստան յատուկ անուններն մէջ ասա մանիկ կը համարուի պատմաբաններու կողմէ, ուստի կը մնայ հայ, որ մեր ա–նունը եղած է գէթ 3500 տարիէ ի վեր եւ մենք ուրիշ անուն չենք գործածած: Հայք ձեւը, որ կը գործածուի Հայաստան պարակերէն ձեւին տեղ՝ ինչպէս Փոքր Հայք, Բարձր Հայք, եւն., մեր կարծի–քով ժառանգորդն է Հայասա տեղան–ուան: Այս տեսակէտէն նկատողութեան արժանի են սա տեղական անունները.— Գամս, Մոկս, Վարդենիս, Կարս, Մասիս, Եկեղիս, եւն.: Գրեցինք Եկեղիս եւ ոչ Ե–կեղիք, որովհետեւ այս տեղանուան հը–ռովմէական ձեւն է Ակիլիս – ենէ: Կը նշանակէ, թէ Եկեղեաց սեռական յոր–ջորջումին նախորդ ձեւն էր Եկեղիս: Ա–կէ կը հետեւի, որ յոդնակի հայցականի համար գործածուող ս յոդնակի ուղղա–կանի համար ալ գործածուած է:

Եթէ Հայասան կամ Խայաշան մերժուի իբր հայ անունին ծնունդ տուող մանրա–պետութիւն, Խալդը ոչ երբեք կրնայ մեզի օգտակար ըլլալ Հայ անուան ստուգաբա–նութեան համար:

Արդէն ըսինք, թէ Արամալի կամ Արա–միլի բանաստեղծներու վճիռով կը նշանակէ Արամէի երկիրը:

Խորենացին նոյնը կ՚ըսէ Արմենիայի համար, թէ «բոլոր ազգերը Արամի անու–նով կը կոչեն մեր աշխարհը Արմէն՝ ինչ–պէս Յոյները, իսկ Պարսիկներն ու Ասո–րիները՝ Արմենիկ»:

Վեր. Քասունի կը տեղեկացնէ, թէ ըստ Անանիկեանի՝ «Ուրարտուի Արամէ թա–գաւորին անունն է, որ դեռ կ՚ապրի հայկական դիւցազնավէպի Արամին մէջ»: Այս հաստատումին կը ձայնակցին Հ. Ս. Տէր – Մովսէսեան, Ղափանցեան եւ Ա–դոնց:

Վեր. Քասունի կը թելադրէ Արամալի – Արմիրալի – Արմինա նոյնացումը, երբ կը գրէ, թէ Ղազար Փարպեցիի յիշած «գիւ–ղըն Արամանայ ի նահանգին Բագրեւան–դայ» յիշատակը պահած է Արամալի նա–հանգին:

Եզրակացութիւնը սա է ուրեմն թէ Արմ – ինա կը նշանակէ Արամէի երկիրը. ուստի՝ մինչ սեմական ժողովուրդներ Հայկական Բարձրաւանդակի պետութիւ–նը Ուրարտու – Ուրաշտու – Արարատ կ՚անուանէին, մեր կարծիքով Մաննայե–ցիք, Եղամացիք եւ անոնցմէ ետք քա–ղաքական ասպարէզ իջած Սկիւթացիք, Մեդացիք ու Պարսիկներ նոյն երկիրը կոչած են Արմինա – Հարմինա եւ բնա–կիչներն ալ՝ Արմինիյա, որ կը նշանակէ Հայաստանցի եւ ոչ թէ Հայ:

Կ՚ուզենք չեշտել թէ արդէն շատեր Սաֆրաստեանի նման՝ պնդած են, թէ «Հայրանուն Արմենիօն՝ (Արմենոս՝ Մ. Ք.) 25 դարէ ի վեր չունի պատմական նշանակութիւն մեզի համար»: Արմէն ա–ղանունը ծնունդ տուած է անուանադիր Արմենիոսին եւ ոչ թէ Հայր Արմենոս մը գոյութիւն ունեցած է, որմէ յառաջ ե–կած ըլլան Արմէնիէնները:

Արդ, մենք իբրեւ Հայ՝ ժառանգորդն ենք Հայասայի եւ իբրեւ Արմէնիէն՝ ձու–լոզը եւ շարունակողն ենք Ամիրալի կո–րիզով Ուրարտուին, որ գլխաւոր մըցա–կիցը եղած է Ասորեստանի հզօր կայս–րութեան:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՔԱՍՈՒՆԻ

(Յուսաբեր)

ԷԼԻԶԷԻ ՊԱԼԱՏԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

●

1718ին, Էվրէօյի կոմս Հանրի տը լա Թուր տ՚Օվերներ, պարտքերու տակ ընկ–ճուած, ամուսնացաւ մեծահարուստի մը՝ Գրոզաթայի աղջկան հետ: Կնոջ դրամով «Նէօյիի ճամբուն վրայ» հող մը գնեց եւ ճարտարապետ Մոլէէն խնդրած է որ պանդոկ մը կառուցանէ այնտեղ:

Այս պանդոկը անցաւ Էվրէօյի կոմսին մէկ զարմիկին, իշխան տը Թիւրէնի, որ զայն ծախեց մարքիզուհի տը Փոմփա–տուրի մահէն ետք Լուի ԺԵ. Էվրէօյի պանդոկը կը վերապահէ օտար դեսպան–ներու ընդունելութեան: Բայց Լուի ԺԵ. չի կրնար վճարել դրամատէր Պոժոնի ու–նեցած իր պարտքերը, որոնց փոխարէն անոր կը յանձնէ Էվրէօյի պանդոկը: Լուի ԺԶ. վերստին կը գնէ զայն Պոժո–նէն 1786ին եւ կը նուիրէ Պուրպոնի դք–սուհիին, որ զայն կը կոչէ Էլիզէ պան–դոկ:

1792ին դքսուհին պարտէզը վարձու կու տայ Հովէն անուն մարդու մը, որ զայն կը կոչէ «Ամօ տը Շանթիյի»: Աւելին, պարտէզը կը վերածէ ժողովրդական պա–րերու վայրի մը, ցուցադրութեան խցիկ–ներ ալ շինելով անոր մէջ: Հարստանա–լով, Հովէն կը գնէ շէնքը: Երբ իր հայրը կը մեռնի, Օր. Հովէն Էլիզէն կը բաժնէ 15 յարկաբաժիններու եւ կ՚ապրի անոնց վարձքով:

1806ին Միւրա Էլիզէն կը գնէ Օր. Հո–վէնէն, մէկ միլիոնի: 2 ճարտարապետ–ներ՝ Փերսիէ եւ Ֆոնթէն կարգի կը դնեն Էլիզէն, որ կը գնուի Նափոլէոնի կողմէ, 1808էն ետք կայսրը մեծ հաճոյք կը զգայ այնտեղ բնակելով:

1815 Յունիս 22ին Նափոլէոն այնտեղ ստորագրեց իր հրաժարագիրը: 1816ին պալատ կը հաստատուին Պերիի դուքսն ու դքսուհին:

Իր ամուսնին, սպանութենէն ետք, 1820ին դքսուհին կը հեռանայ պալատէն, այնուհետեւ, տասը տարի Էլիզէ անբնակ մնաց, մինչեւ որ 1830ին Լուի – Ֆիլիփ զայն օգտագործեց օտար իշխանաւորնե–րու ընդունելութեան համար:

Պէտք է սպասել մինչեւ 1848, որպէսզի Էլիզէն Հանրապետութեան Նա–խագահի բնակարան դառնայ: 1848 Դեկ–տեմբեր տասնին բնտրուելով, Լուի – Նա–փոլէօն Պոնափարթ այնտեղ հաստատուե–ցաւ Դեկտեմբեր քսանին, երդման արա–րողութեան օրը:

Թիէ բնակեցաւ Վերսայլի մէջ (այ–սօրուան սաւիկանատունը): 1879ին մի–այն Էլիզէ իրապէս կը դառնայ Հանրա–պետութեան Նախագահի բնակարան: Թէեւ, 1873էն ի վեր Էլիզէ տրամադրուած էր Հանրապետութեան Նախագահու–թեան, բայց տիկին Մաք – Մահոն, Թիէի յաջորդին կինը ուզած է որ նախագահա–կան բնակարանը փոխադրուի խորհրդա–րանի Նախագահութեան պանդոկը, ո–րովհետեւ Էլիզէի սրահները... փոքր էին:

Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին, Գեր–մանացիներու կողմէ Էլիզէ փոխակեր–պուեցաւ զինուորական կեդրոնի: Պալա–տը բաւական վնասուեցաւ: Նախագահ Օրիօլ իր կնոջ հետ եկաւ կարգն ու ա–ւանդութիւնը վերահաստատել Էլիզէի մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Արձակուրդէն օգտուելով, այցելեցի Միջերկրականի մէկ փոքրիկ նաւահան–գիստը, Փոռ տը Պուք:

Այս փոքրիկ եւ արեւավառ քաղաքը կը գտնուի Մարսէյլէն քառասուն քմ., իսկ Մարթիկէն հինգ քմ. Ասլի ճամբուն վրայ, ձկնորս եւ նաւաշինարար բան–ուորներու գանգուածով մը:

Տեղացի բնակչութեան կողքին կ՚ապ–րին նաեւ քանի մը հայ ընտանիքներ, որոնք կը զբաղին մանր առեւտուրով:

Բարեկամներուս ընկերակցութեամբ այցելեցինք նորաշէն նաւ մը, որուն ա–նունը էր Ժալլին:

Այս այցէն ետքը, գիս առաջնորդեցին ճաշարան մը, խոստանալով ինձ՝ անա–կնկալ մը:

Գիտէին Հայ ըլլալս: Ու գիս տարին հայ ճաշարան մը: Այստեղ էր որ ունե–ցայ հաճելի անակնկալը ու հպարտացայ բառին բովանդակ իմաստով:

Նոր է հաստատութիւնը: «Իսկական գոհար» մը, ինչպէս կը գրէր Ֆրանսական օրաթերթ մը: Հազիւ երեք շաբաթուան կեանք ունի: Բայց արդէն, ոչ միայն տեղւոյն մէջ, այլ մինչեւ Ֆոս սիւր Մէռ եւ Մարթիկ կամ Իսթռ, համբաւ է շինած իր արդիական կառուցուածքով եւ իր խո–հանոցով:

Ցաւեցայ չարաթ մը առաջ եկած չըլ–լալուս, քանի որ պաշտօնական բացումն է տեղի ունեցեր:

Ներկաներու ցանկին վրայ կարդացի կարեւոր անձնաւորութեանց անուններ՝ ինչպէս, քաղաքապետը, նաւաշինարա–րութեանց տնօրէնները, քիմիական գոր–ծարաններու տնօրէնները եւ ճարտարա–պետներ, որոնց կարգին հայ ճարտարա–պետի մը անունը, Պ. Ս. Յակոբեան:

Բացման առթիւ, Մարսիլիոյ երեք մեծ օրաթերթերու թղթակիցները գովասա–նական տողեր գրած էին:

Գետնայարկը կը կազմէ կոկիկ «պառ» մը, ճաշարահ մը, ուր կը գտնուի «Փից–ցային» փուռը:

Առաջին յարկը կը կազմէ մեծ սրահ մը, ճաշերու համար, նաեւ սենեակ–ներ եւ լոգարան, տաք եւ պաղ ջուրը կը հոսի առատ: Մաքրութիւնը կը ծփայ:

Այս այցելութեանս ընթացքին՝ Հայու մը յաջողութիւնը, հաստատութեան տնօ–րէն Պ. Յ. Սէֆէրեանի այս անակնկալը անմոռանալի պիտի մնայ:

ՌՈՒՍԱՆՈՂ Ի ՄՈՆՓԷԼԻԷ

ԵՐԲ ՀԱՅԵՐ ԿԱՆ

●

Պզտիկ լուր մը դարձեալ մեր նախկին հարեւաններէն.— «Թուրքիոյ մարզական միութիւնը Հայ մը հրաւիրած է, որպէս մարզիչ կափամարտի ազգ. խումբին...»: Այլ առիթներով ալ հրաւիրուած են Հա–յեր, ու կը հրաւիրուին տակաւին, իբրեւ վարիչ՝ Թուրքերու:

Այսուհանդերձ, Հայը միշտ փուշ կը մը–նայ իրենց աչքին, ինչպէս նաեւ՝ հա–յերէնը:

Կը պարտադրեն որ հայկական դպրոց–ներու մէջ դասաւանդութիւնները ըլլան թրքերէն լեզուով (հայերէնն ալ լեզո՞ւ է...):

Կը պահանջեն որ անունները փոխուին, «եան»երը կտրուին, որպէսզի հայ «հայ–րենակից»ները աւելի մօտ ըլլան թուրք «հայրենակից»ներուն...:

Աւելի լաւ է սակայն գոհանալ՝ եղածը արձանագրելով: Մե՞նք խօսք պիտի հաս–կցնենք Թուրքերուն, որոնք համաձայն չեն... իրարու միջեւ: Խորհրդարան ու–նին, բայց ժողովները կը սկսին... հայ–հոյանքով, վերջանալու համար պոռչ–տուքներով, խայտառակութիւններով եւ ամբաստանութիւններով (իրարու դէմ):

Պիտի ըսէք անշուշտ, թէ այս ձեւով երկիրը կը տանին դէպի անդունդ:

Իրենք ալ կը խոստովանին այդ:

Ի՜նչ փոյթ սակայն, երբ Հայեր կան, որ օր մը իբրեւ մարզիկ, ուրիշ օր մը՝ իբրեւ գիտնական, երաժիշտ, նկարիչ, ճարտարապետ կը շինեն, կը գեղեցկացը–նեն ու կը զարդարեն Վոսփորի ափերը:

ՄԷՆ – ՍԷ

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

— Այո, գիտեմ, բոլորը գիտեմ...

— Էլ ո՞ւր ես հարցնում:

— Ինձ հետաքրքրում են քո տպաւորու–թիւնները եւ քո կարծիքները:

Ես համառօտ կերպով պատմեցի իմ ճանապարհորդական տպաւորութիւննե–րը, պատմեցի, թէ որպիսի մտքեր էին զարթեցնում իմ մէջ հայրենի աշխարհի աւերակները, պատմեցի եւ իմ կրած հո–գեկան տանջանքները ժողովրդի թշուա–ռութեան մասին: Նա ուշադրութեամբ լսում էր, իսկ ես նրա դէմքի վրայ նըշ–մարում էի ճշմարիտ վարժապետի ուրա–խութիւնը, երբ սիրած աշակերտի մէջ մի փոքրիկ յառաջադիմութիւն է նկա–տում: Նա դարձեալ դրկեց ինձ, ասելով.

— Քո մէջ միտք կայ, Ֆարհադ: Դու բաւական զարգացել ես:

— Այդ մարդուն եմ պարտական: — Ես ցոյց տուի Ասլանի վրայ:

Նա գրասեղանի վրայից գլուխը բարձ–րացրեց եւ գոհունակութեամբ ժպտաց, չգիտեմ, իմ յայտնած շնորհակալութեան համար, թէ նրա համար, որ դժուարին խնդիրը լուծուեցաւ: Վերջինը պէտք է հաւանական լինէր, որովհետեւ նա մա–տիտը դարձեալ ցած դրեց եւ ինքն իրան ասաց.

— «Հիմա դուրս եկաւ»...

Որպէս յետոյ իմացայ, Ասլանը հաշ–ւում էր, թէ ո՞րքան ծախք է հարկաւոր, եթէ մինչեւ Դատուանի նաւահանգիստը սայլակի հարթ ճանապարհ շինուի, եւ ո՞րքան ժամանակ է հարկաւոր մի այդ–պիսի ճանապարհ պատրաստելու համար:

Ես տէր հօր նկարագրութիւններից ա–ռաջուց այնքան շատ տեղեկութիւններ էի ստացել վարժապետի դպրոցի, սեննակնե–րի կացութեան, սովորութիւնների եւ առհասարակ նրա կեանքի մասին, որ այժմ ինձ մնում էր միայն ստուգել, թէ որքան ճշմարիտ էին նրանք: Մի հայ–եացք բաւական էր բոլորը ստուգելու հա–մար: Ամէն ինչ ակներեւ էր: Բայց նրա դպրոցը, կացարանը, նրա տարօրինակ սովորութիւնները եւ նրա ամբողջ գոր–ծունէութիւնը, որ տէր հօրը զարմանք էին պատճառում եւ մինչեւ անգամ օտա–րոտի էին թւում, ընդհակառակն, ինձ վրայ բոլորովին այլ տպաւորութիւն էին գործում: Ես այդ բոլորի մէջ տեսնում էի մի անձնազոհ միսիոնարի առաքելու–թիւն՝ անկիրթ ժողովրդի մէջ: Այդ առա–քելութիւնը՝ իր ինքնուրոյն ձեւերով՝ ա–մենեւին միակողմանի նպատակ չունէր. Նա այնքան բազմակողմանի էր, որքան բազմակողմանի էին ժողովրդի պէտքերը, որի կրթութեանը, որի բարօրութեանը նուիրել էր անխոնջ գործիչը իր անձը եւ իր գործունէութիւնը:

Բայց ինձ զբաղեցնում էր մի միտք. այն բոլորը, որ ես տեսայ, որ ես լսեցի, այն բոլորը, որ կատարուել էր այստեղ, չէր կարող փոքր ժամանակի աշխատու–թեան արդիւնք լինել: Այն օրից, որ ես վերջին անգամ բաժանուեցայ Նրանից Որ–սորդի տանը, շատ ժամանակ չէր անցել: Մի՞թէ այդքան կարճ միջոցում կարելի էր այդքան շատ գործ կատարել: Անտա–րակոյս, նա շատ վաղուց յարաբերու–թիւններ ունէր այդ գիւղացիների հետ: Ուէսի տան խօսակցութիւններից երեւաց, որ նա գլխաւորապէս ձմեռն է պարապ–ւում երեխաների հետ, իսկ տարուայ միւս եղանակներում ազատ է: Այդ ազատ ժամանակներում նա կամ պարապւում է գիւղացիների հետ, կամ գնում է իր հայրենիքը բարեկամներին տեսնելու: Ո՞վքեր էին նրա բարեկամները, ո՞րտեղ էր նրա հայրենիքը, — այդ ես լաւ գի–տէի... Երեւի, հէնց այդ արձակուրդ–ների ժամանակ նա գալիս էր մեզ մօտ եւ ես առիթ էի ունենում տեսնելու նրան: Իսկ երբ բաժանւում էր մեզանից, կամ վերադառնում էր այդ գիւղը, սկսում էր իր աշխատանքը, կամ ուրիշ տեղերում ճանապարհորդութիւններ էր անում: Ան–կասկած, այդ պէտք է լինէր պատճառը, որ նա երբեմն յայտնւում էր մեզ մօտ, եւ դարձեալ շուտով անյայտանում էր...

— Գիտէ՞ք, դուք այս առաւօտ խան–գարեցիք ինձ եկեղեցի գնալ, — բաւա–կան լուրջ կերպով ասաց նա, դառնալով դէպի Ասլանը եւ դէպի ինձ:— Ես ամէն երեկոյ եւ ամէն առաւօտ եկեղեցուց եր–բեք յետ չեմ մնում:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ֆլորա Այվաջեանի իր հօր մահուան առթիւ եւ այս տխուր առթիւ երեք հազար ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյն աղքատներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տէֆոնդրնել եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէմրիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կիւլպէնկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առտու հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին իրենց ողբացեալ ծնողքին Հայկանոյշ եւ Միհրան Ողուրլեաններու յիշատակին :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սաթենիկ Խաչատուրեան կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, փոքրիկ Պատրիկ Կիւլպէնկեանի տխուր մահուան առթիւ :

Տիկին Ժանէթ Զաքրեան իր ողբ. ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ, կը նուիրէ 1500 Ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օգափոխութեան կայանի ընդարձակման :

Պ. Հրանդ Պալեան (Վերսայլէն) իր ապաքինման առթիւ կը նուիրէ 2500 Ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թագուհի Պետոյեան եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, նամակով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Էլմաս Քէչիչեանի մահուան առթիւ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, քառասնօրեայ պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ եւ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԱՌԱՔԵԼ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ : Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

18 Յունուար, Կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպագճեանի որոշ կտակին :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ելեկտրականութեան, տուրքերու, թղթատարի եւ առաքման ծախքերու յաւելումը մեծ դժուարութիւններ ստեղծեց թերթիս վարչութեան համար որ կը փորձէ սակայն պահել բաժանորդագրական նոյն պայմանները: Մեր այս զոհողութիւնը անկարելի կը դառնայ, եթէ բաժանորդները իրենց կարգին ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ չվճարեն իրենց բաժնեգինները :

Եթէ կ'ուզէք որ պահենք մեր գինը, հակառակ ստեղծուած պայմաններուն՝ ԱՊԱՌԻԿ ԹԵՐԹ ՄԻ ԿԱՐԴԱՔ ԵՒ ՓՈԽ ՄԻ ՏԱՔ ՁԵՐ ԹԵՐԹԸ :

Արտասահմանի բաժնեգին՝ տարեկան 4500 ֆրանք :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՉ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԱԿ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ Ի ՎԵՐ

Մահազդ	2500
Շնորհակալիք	1500
Հոգեհանգիստ (1 անգամ)	1500
Հարսանիքի, ծնունդի, նշանախօսութեան յայտարարութիւն	2000

Այս գիներուն վրայ՝ հարիւրէն քսան զեղչ՝ մեր բաժանորդներուն :

Առեւտրական յայտարարութեանց համար մասնաւոր պայմաններ : Դիմել վարչութեան :

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին՝ «Մանուկներու Օր»ը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագրով, այս կիրակի ժամը 15ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ:

Դպրոցի բոլոր աշակերտները բեմին վրայ իրենց խմբական երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով: Կը ներկայացուի Յիսուսի Ծնունդը, երգախառն գեղեցիկ պատկերներով :

Սիրով կը հրաւիրուին գաղութիս բոլոր երախաներն անխտիր եւ ազգապահպանման գործին բծախնդիր հայրենակիցները: Կաղանդ Պապան նուէր կը բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն :

Ճոխ պիւֆէ՝ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսիթալը յառաջիկայ Մարտ ամսին, Սալ Կավոյի մէջ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կը տօնուի Տէսինի մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Ազգային դպրոցի ու կրթական մարմնին :

25 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը երեքին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւններ, երգեր եւ սիրուն անակնկալներ դպրոցին աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագոշի: Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր : Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէսիէ Մէյէ»ի չքեղ սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

—o—

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Յունուար 17) ժամը 16ին, Քաֆէ Րեժան: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 16 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8395 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4196

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՏԱՔ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ"

« Պաղ պատերազմը տաք խաղաղութեան պիտի փոխակերպեմ » յայտարարած էր Թիֆլիսցի մը Անաստաս Միկոյեան, որուն պտոյտները Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը կը շարունակեն գրաւելու ոչ միայն Միացեալ Նահանգներու, այլ ամբողջ աշխարհի մամուլը :

Ամերիկեան ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը իրենց սովորական գըրգալից մեթոտներով առաջին տեղը կուտան Խորհրդային Միութեան փոխ – վարչապետին շարժումներուն, իբրեւ օրուան ամէնէն հետաքրքրական այժմէութիւնը :

Անիկա «հարուածային կարգով» օրական աւելի քան հազար քիլոմեթր ճամբայ կը կտրէ օդանաւով՝ քաղաքէ քաղաք երթալու համար :

Նիւ Եորքէն Ուաշինկթըն, անկէ Քլիվլէնտ, յետոյ Շիքակօ, Տիթրոյիթ ու անմիջապէս վերջ Քալիֆորնիա (Սան Ֆրանչիսքօ, Լոս Անճըլըս ու Հոլիվուտ) : Յետոյ կրկին Նիւ Եորք :

Այսօր՝ Ուրբաթ՝ պիտի երթայ Ուաշինկթըն, ուր երկրորդ եւ աւելի կարեւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ արտաքին նախարար Ֆոսթըր Տըլըսի հետ :

Իսկ վաղը՝ Շաբաթ՝ Սպիտակ Տան մէջ պիտի ընդունուի նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ :

Իր այցելած բոլոր վայրերուն մէջ հայազգի նախարարը մեծ հետաքրքրութիւն եւ համակրութիւն առեղծեց իր անձին շուրջ :

Շիքակօ մէջ մտաւ ժողովրդական ամէնէն խոնարհ խաւերէն սկսեալ մինչեւ ամենաբարձր շրջանակներու հետ :

Հարիւրաւոր Մեծահարուստ դրամատէրերու, գործարանատէրերու եւ առեւտրականներու կողմէ իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթներու ընթացքին խօսեցաւ ճարտար ճառեր, մեծապէս տպաւորելով ունկնդիրները :

Ջերմ ընդունելութեան արժանացան իր խօսքերը Քալիֆորնիոյ համալսարանի ուսանողներուն կողմէ : Թերթերու թղթակիցներուն տուած իր սրամիտ պատասխանները նոյնպէս լաւ ազդեցութիւն գործեցին :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, որ Միկոյեանի պտոյտներն ու յայտարարութիւնները արդէն իսկ մեծ յեղաշըրջում առաջ բերած են Ամերիկայի հանրային կարծիքին մէջ : Մեծ չափով հալեցուցած են սառոյցը :

Իր սրտաբաց խօսքերը, Հունգարացի հայրենասէրներու թշնամական ցոյցերուն հանդէպ իր բռնած պաղարիւն եւ սառնասիրտ ընթացքը գինաթափ ըրած են բոլոր անոնք, որ կանխակալ կարծիքներով տոգորուած էին :

Ստեղծուած այս խաղաղասիրական մթնոլորտին մէջ, կը յուսացուի որ Տըլըսի եւ Այզընհաուըրի հետ ունենալիք իր տեսակցութիւնները արդիւնաւէտ պիտի ըլլան :

Բոլոր աչքերը ներկայիս ուղղուած են դէպի Ուաշինկթըն, ուսկից պիտի ծագի լոյսը :

Խրուշչեւի յուշագիրը Գերմանիոյ եւ Պերլինի մասին՝ մրցումած է արեւմտեան աշխարհը :

Ի՞նչ լուսաբանութիւններ պիտի տայ Միկոյեան Ամերիկայի պատասխանատու վարիչներուն՝ Խորհրդային Միութեան ծրագիրներուն եւ իսկական նպատակին մասին :

Պիտի յաջողի՞ իրականացնել իր խոստումը, — «պաղ պատերազմը փոխակերպել տաք խաղաղութեան» :

Մեծապէս բաղձալի է :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍԻԱ ՊԷՏՔ ՉԷ ՎԱԽՆԱՅ ՎԵՐԱՄԻԱՑԱԾ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷ ՄԸ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

Ամերիկեան Մամուլի Ազգային Ակումբը իր հիմնարկութեան յիսնամեակին առիթով ճաշի հրաւիրած էր Նախագահ Այզընհաուըրը, որ պատասխանելով հինգ հարիւր լրագրողներու հարցումներուն, կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, միաժամանակ պատասխանելով իրեն դէմ եղած քննադատութիւններուն : Մամուլի այս ասուլիսը մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանար անոր համար, որ առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի կը հեռասփռուէր :

Անդրադառնալով գերմանական հարցին, Նախագահը ըսաւ թէ Միացեալ Նահանգներն ու իրենց դաշնակիցները պատրաստ են Խ. Միութեան տալու ամէն առահովութիւն՝ պաշտպանելու համար զայն վերամիացեալ Գերմանիոյ որեւէ մէկ յարձակման դէմ : Պատճառաբանելով այս պարագան, Այզընհաուըր շեշտեց մասնաւորապէս .— Անիմաստ եւ ունայն պիտի ըլլար փորձել չէզոքացնել եւ զինաթափել Գերմանացիներու նման ուժեղ, կարեւոր եւ առնական ժողովուրդ մը :

Անշուշտ Միացեալ Նահանգները կողմնակից չեն Գերմանիոյ սանձարձակ վերազինման, շարունակեց ան, այնպէս՝ ինչպէս Հիթլէր պարտադրեց իր ժամանակին : Բայց Ամերիկա կ'ուզէ որ Գերմանիա սերտօրէն կապուի արեւմտեան Եւրոպայի իր դրացիներուն հետ, քաղաքական թէ տնտեսական մարզերու մէջ, որպէսզի նման վերազինման մը անհրաժեշտութիւնը չզգայ : Միւս կողմէ, Արեւմտեան Գերմանիա արդէն մաս կը կազմէ Հատլանտեան Ուխտին եւ Եւրատոմին, որոնք այնպիսի ձեւով մը կապած են զինքը իր դրացիներուն, որ նոյնիսկ եթէ ուզէ՝ պիտի չկարենայ յարձակողական նպատակներ հետապնդել : Աւելին, Գերմանացիները կը փափաքին ապրիլ խաղաղութեան եւ ապահովութեան մէջ :

Գալով չորսած օրուան Այզընհաուըր – Միկոյեան տեսակցութեան, Նախագահը ըսաւ թէ նոր առաջարկներ ընելու որեւէ նպատակ չունի, որովհետեւ, նման պարագայի մը մէջ՝ պարզ տեսակցութիւն մը պիտի վերածուէր բանակցութիւններու : Այզընհաուըր աւելցուց թէ Ա. Միկոյեանի ճամբորդութենէն ամէնէն շատ կը սպասուի՝ պաշտօնական բացատրութիւններէ դուրս, հասկնալ Խրուշչեւի խորքին միտքը :

Նախագահին այս յայտարարութիւնները ցոյց կուտան թէ Միացեալ Նահանգները կը մտածեն բարեփոխել իրենց քաղաքականութիւնը՝ Գերմանիոյ վերամիացման համար, պայմանաւ որ իրենց նոր տեսակէտը ընդունուի Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ միւս դաշնակիցներուն կողմէ :

× Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան բոլոր անդամները իրենց համաձայնութիւնը յայտնեցին Վարչապետ Ատընաուըրի, գերմանական հարցին առնչութեամբ խորհրդային առաջարկները վճռապէս մերժելու համար :

Գերմանացիներու կարծիքը այն է, թէ այս ձեւով Ռուսիա կը մտածէ հետզհետէ խորհրդայնացնել բովանդակ Գերմանիան, ինչ որ անիրականանալի ձգտում մըն է :

Միւս կողմէ, գերմանական կարեւոր պատուիրակութիւն մը Միացեալ Նահանգներ գնաց հակակշռելու համար Միկոյեանի այցելութեան ձգած տպաւորութիւնը :

ՀԱՄԲԸՐՇՈՒՏ ՄԻԿՈՅԵԱՆԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ

Ինչպէս գրած էինք Անաստաս Միկոյեան Չորեքշաբթի օր Նիւ Եորք հասաւ ուր պիտի տեսնուէր մեծ դրամատէրերու հետ : Ոստիկանութիւնը, որ ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին արդէն մեծ աշխատանք կը թափէր, աւելի զօրացուց իր պաշտպանութիւնը Նիւ Եորքի մէջ ուր կ'ապրին շատ մը եւրոպացի տարագիրներ : Առաջին առթիւ «Ուոլ Սթրիթ»ի մէջ ճաշեց Նէշընըլ Սիթի Պանքի 17 տնօրէններուն հետ :

Այս անգամ ալ պզտիկ միջադէպեր պատահած էին Լոս Անճըլըսէն մեկնած ժամանակ : Հանդարտ ճամբորդ մը կը պատրաստուէր օդանաւ մտնել (Միկոյեանի օդանաւը) երբ ոստիկաններ իրեն հարց տուին թէ ի՞նչ ունի ձեռքի պայուսակին մէջ : Ճամբորդը նոյն հանդարտութեամբ պատասխանեց .— Ռումբ փոխադրող հրթիռներ .... : Ոստիկանը անշուշտ կարծեց թէ սխալ լսած է բայց հաստատուեցաւ թէ մարդուն բաւծը ճիշդ է . բանակի գործարանի մը համար աշխատող ճարտարագէտ մըն էր ան, որուն պաշտօնն էր այդ հրթիռներու նախատիպեր փոխադրել ... :

Նիւ Եորքի մէջ Անաստաս Միկոյեան հաստատուեցաւ ՄԱԿի խորհրդային կեդրոնը, շատ փառաւոր պանդոկ մը, ուր 1954ին յանկարծամահ եղած էր Վիշինսկի : Ամբողջ գիշերը շէնքը լուսաւորուած էր բազմաթիւ լուսարձակներով աւելի լաւ հսկելու համար թէ 2րդ բնակավայրը : Այս պատճառով կարմիր թուղթէ շատ հաստ վարագոյրներ դրուած էին Միկոյեանի սենեակին պատուհաններուն որպէսզի կարենայ քնանալ : Միւս կողմէ ի մանրամասն կը գրէ թէ Լոս Անճըլըսի ոստիկանապետը ըսած է որ դաւ մը պատրաստուած էր Միկոյեանի դէմ որովհետեւ հունգար գաղթականներ երդում ըրած են որ «Միկոյեանը ողջ դուրս պիտի չելլէ Ամերիկայէն» :

Ուրբաթ օր Միկոյեան պիտի այցելէ ՄԱԿի շէնքը ուր պիտի ընդունուի ընդհ. քարտուղար Տակ Համըրշըլտի կողմէ : Հաւանական է որ մամուլի ասուլիս մը ունենայ հոն եւ առանձին տեսակցութիւն մը՝ Համըրշըլտի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Վարչապետ Ֆանֆանի անցեալ օր Փարիզ գալով տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Տը Կոլի հետ . հակառակ անոր որ կը կարծուէր թէ Ֆանֆանի Գահիրէ այցելութենէն ետք Ալժերիոյ Ազատագր . Ճակատի ղեկավարներուն առաջարկները կը բերէր Փարիզ, լրագրողներէ հարցաքննուելով վարչապետը ըսաւ թէ նման հարց գոյութիւն չունի եւ Նախագահ Տը Կոլի հետ խօսած է առաւելապէս ֆրանքօ-իտալական գործակցութեան շուրջ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը հասաւ Գահիրէ, վերսկսելու համար անցեալ Եգիպտոսէն ընդհատուած ֆրանքօ-եգիպտական տնտեսական բանակցութիւնները : Պատուիրակութեան նախագահ Ժան Ռոպէր յայտարարեց այս առթիւ .— «Գահիրէ եկած եմ լրացնելու համար այն գործը որուն ձեռնարկած էի» :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ Գահիրէի գերման (Արեւմտեան) դեսպանին յայտարարեց թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը մերժած է ճանչնալ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մայրաքաղաք Լէոփոլտվիլի միջադէպերուն պաշտօնական հաշուեկշիռը հրատարակուեցաւ .— 71 հոգի սպաննուած եւ 243 ուրիշներ ձերբակալուած են : Միւս կողմէ կարգը վերահաստատուած է քաղաքին մէջ :

ԻՍԹԷՆՏԷՐՈՒՆԻ նաւահանգիստին մէջ (Ալեքսանտրէթ) փանամական նաւթատար « Միրատօ» նաւը պայթեցաւ, հրդեհի մը հետեւանքով . ազատարար նաւ մը որ կը գտնուէր այնտեղ, նաւթատարին հետ ընկղմեցաւ : Ծովուն մակերեսին վրայ բոցերը տարածուեցան, գրաւելով մէկ քառ . քիլոմեթր : 22 մեռեալներ կան եւ բազմաթիւ վիրաւորներ :

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԻ մէջ Մառեշալ Թիթօ եւ իր 17 հետեւորդները դիմաւորուած են թրնդանօթի հարուածներով եւ մեծ պատիւներով, ուր օդանաւէր թռիչք կատարած են նաւահանգիստին վրայ, ուր Թիթօն դիմաւորելու գացած էին Նախագահ Փրասատ, փոխ նախագահը եւ վարչապետ Նեհրու :

Օրը Օրին

ԱՐՇԱԿ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

Երբ լսեցի Պիթլիսցի Արշակի մահը, Պրիւսէլի մէջ, գաղափարներու զուգորդութեամբ, անմիջապէս յիշեցի Կոմսին « խոնրհներ»ու շարքը, հետաքրքրական պատուածքներ, այնքան պարզ եւ սակայն այնքան սրտառուչ եւ բաքախուն, նուիրուած իսկական խոնարհներու : Անոնցմէ ամէնէն արժանաւորներէն մէկն էր Արշակ :

Երկար ատեն է ի վեր Պրիւսէլ հաստատուած էր ինք, ուր հացը կը ճարէր երբեմն համեստ բանուորական աշխատանքով եւ երբեմն ալ «փաքիր»ի պատրալից եւ խաբուսիկ ապրումներով :

1956ի գարնան հանդիպեցանք իրեն, երբ արդէն հիւանդ էր — կ'ըսէին անբուժելի կերպով : Բայց ի՜նչ ոգեւորութեամբ, յուզումով եւ — ինչու չէ՞ — արդար հպարտութեամբ մը կը պատմէր այն բոլոր ծանօթ դէպքերու մանրամասնութիւնները, որոնց ուղղակի եւ երբեմն ալ անուղղակի, մասնակցած էր, զինադադարի երջանիկ օրերուն, Պոլսոյ մէջ, ռեւէ ղեկավար ընկերոջ հրամանին տակ, որպէս հաւատարիմ պարզ զինուոր :

Կ'ուզէր թուղթին յանձնել իր «Յիշատակներ»ը, գրքոյկի մը ձեւով հրատարակել եւ կցել հօրը՝ յեղափոխական «Պիթլիսցի Մուշեղ»ի պրակին . որպէս զի գալոց սերունդները եւս տեղեակ ըլլան թէ ի՜նչպէս անուս, բայց հաւատաւոր տղայ մը, պարզ *մշակ բանուոր* երիտասարդ մը, իր յանդուգն ու վրէժխնդիր բազուկը գիտցաւ զինել եւ անվախ անձնուիրութեամբ զայն իր ժողովուրդին վրիժառութեան տրամադրել :

Երիտասարդ ուսանող ընկեր մը ստանձնած էր այդ հոգը : Արշակ կը պատմէր, կիսով հասկնալի իր բարբառով, Երուանդ խնամքով կը մաքրէր, կը զտէր այդ հայերէնը, հրատարակելի դարձնելով զայն : Որքա՜ն պիտի ուզէինք որ յաւէտ կորսուած չըլլային անոնք եւ գալիք սերունդները կարդային այդ համեստ տղուն պատմութիւնը . երբ իր գունագեղ լեզուով խօսէր անոնց՝ թէ ի՞նչպէս աղբիւրի մը մօտիկը, ջուրին կուժը ձեռքը, հարսի մը հանգիստ քալուածքով սա իրէշ ծերունին քաշած էր իր մեղքը : Եւ կամ քանի կախաղաններու մղձաւանջովը թափառուն սա միւս հայ զաւակը գացած էր միանալու իր անմեղ զոհերուն Վանիկին կամ Փարամազին :

Խեղճ Արշակ որքան երջանիկ էիր երբ կը պատմէիր այս բոլորը շրջապատիդ : Գիտեմ որ երջանիկ պիտի ըլլաս դարձեալ գերեզմանիդ խորը, երբ գիտնաս որ պիտի չմոռցուին ո՛չ անունդ, ո՛չ գործդ որքան ալ «խոնարհ» մը եղած ըլլաս դուն :

Չէ՞ որ «մեծ» էր կատարուածը :

ՆՈՃԻ

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

68-ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

(ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆՇԱՆՆԵՐ)

Ելմտական նոր օրէնքին 68րդ յօդուածը երկու շաբաթէ ի վեր արդարացի է որ մտահոգութեան մատնած է ժողովուրդը, այն հասկացողութեամբ որ տուրքերու քննիչներուն իրաւասութիւն տրուած է հարկատուի մը տարեկան եկամուտը որոշել, անոր «ապրելու եղանակին արտաքին երեւոյթները» հիմ առնելով: Օրէնքին մէկ տրամադրութիւնն ալ հարկատուն կը զրկէ նուազ եկամուտ ունենալը փաստելու կարելիութենէն:

Տեղական մամուլը անխտիր առաջին օրէն իսկ բուռն բողոքներ բարձրացուց այս կանոնին դէմ: Ելմտական նախարարը որոշ մեղմացումներ խոստացաւ, բայց իր վերջին յայտարարութենէն կ'երեւի որ այդ մեղմացումները պիտի կիրարկուին միմիայն ամսականաւոր պաշտօնէութեան ի նպաստ, այսինքն անոնց որ կարելիութիւն չունին իրենց եկամուտին ամենաչնչին մասն անգամ չյայտարարելու, գալով միւսներուն կամ պարտին յաւելուածական տուրքեր վճարել, նոյնիսկ ի չգոյէ համապատասխան եկամուտի մը կամ պէտք է որ իջեցնեն ապրելու իրենց եղանակը եւ ակներեւ ծախքերը, ուստի եւ... խնայողութիւններ ընելու ստիպուին: Ուրիշ հարց որ եթէ երկրին իւրաքանչիւր բնակիչը այս վերջին օրինակին հետեւէր, օգնած կ'ըլլա՞ր թէ ոչ երկրին առեւտուրին, ուրեմն եւ տնտեսութեան:

Տուրքերու քննիչներու կողմէ նկատի պիտի առնուին հետեւեալ չափանիշերը:

Ա) Բնակարանի վարձք, գլխաւոր բնակարանի տարեկան վարձքին չորս անգամը եթէ այդ վարձքը «ազատ» է, կամ ութ անգամը եթէ զայն սահմանափակող կանոններ գոյութիւն ունին:

Բ) Երկրորդական բնակարանի մը, վարձքին տասը անգամը (գիւղ, ծովեզերք, եւայլն):

Գ) Սպասաւորներ. — 60 տարեկանէն վար կին սպասաւորի մը համար 600.000 ֆրանք կամ իւրաքանչիւր այր սպասաւորի եւ յաւելուածական սպասուհիի համար 900.000 ֆրանք:

Դ) Ինքնաշարժ կառքերու ձիու ուժին իւրաքանչիւրը 75.000 ֆրանք (5 տարիէ աւելի հին կառքերու համար 37500):

Ե) Պտոյտի առագաստանաւերը, մինչեւ հինգ «թոնը» 250.000 ֆր., վեցէն տասը՝ իւրաքանչիւր թոնը 75.000 ֆրանք տասնէն 25՝ 100.000 ֆրանք, 25էն վեր երկու հարիւր հազար ֆրանք:

Զ) Պտոյտի ինքնաշարժ նաւեր, մինչեւ քսան ձիու ուժ 250.000 ֆրանք, քսանէն վեր իւրաքանչիւր ձիու ուժին 150.000 ֆրանք:

Է) Օդանաւ՝ իւրաքանչիւր ձիու ուժի վրայ 15.000 ֆրանք:

Ը) Ձիարշաւի ձիերուն իւրաքանչիւրին, 600.000 ֆրանք (երկու տարեկանէն վեր):

Օրինակ մը տանք: Հարկատու մը կը բնակի 300.000 ֆրանք վարձքով յարկաբաժին մը, ունի կամ կը վարձէ երկրորդական բնակարան մը 50.000 ֆրանք, ունի սպասուհի մը եւ տասը ձիու ուժով ինքնաշարժ կառք մը, ուստի եթէ իր վաճառական կամ ազատ ասպարէզի մարդ տարեկան երկու միլիոն եկամուտ յայտարարած է, տուրքերու քննիչը եկամուտ պիտի հաշուէ 4.250.000 ֆրանքի գումար մը, այսինքն վարձք 8 անգամ 300 հազար եւ տասը անգամ 50.000, 600.000 ֆրանք սպասուհիին համար եւ տասը անգամ 75.000 ֆրանք կառքին համար:

Իսկ եթէ հարկատուն ունի 5րդ, 6րդ, 7րդ կամ 8րդ «հարստութեան արտաքին նշաններ» (նաւ, ձի, եւայլն), բացի գլխաւոր վարձքի չափանիշէն միւս բոլոր տուեալները պիտի կրեն, ըստ պարագային, 25, 50, 75 եւ 100 առ հարիւր յաւելում:

Ինչպէս ըսինք արդէն այս անախորժ կանոններուն պիտի ենթարկուին ոչ-պաշտօնեայ կամ պաշտօնատար դասակարգը, ուրեմն առաւելապէս առեւտրական կամ ազատ ասպարէզներու պատկանողները:

Տարակոյս չկայ թէ այս չափանիշերէն ամէնէն ծանրը տուներու վարձքին 8 անգամ բազմապատկուիլն է: Ներկայ բնակարանային տագնապին ու մանաւանդ վերջին հինգ վեց տարիներու ընթացքին վարձքերու յառաճուն սղութեան առթիւ ո՞ր վարձակալն է որ ամսական 20–30.000 ֆրանք չի վճարեր երեք կամ չորս սենեակնոց յարկաբաժինի մը համար:

Նոյնպէս ծանր պիտի երեւայ հինգ տարի չունեցողինքնաշարժի մըիւրաքանչիւր ձիու ուժին 75.000 ֆրանքը: Միւս չափանիշները, նաւ, ձի, օդանաւ եւն. քննադատութիւն չեն վերցներ: Քանզի կը վերաբերին իսկապէս ունեւոր դասակարգին:

Տեղական թերթերու մէջ հրատարակուած բաղդատական տախտակներէն կարելի է հետեւցնել թէ այս կանոններուն ենթարկուած հարկատուները երեսունէն յիսուն առ հարիւր աւելի պիտի վճարեն քան իրենց անվիճելիօրէն իսկական եկամուտները յայտարարողներէն ծագելիք տուրքերը:

Կը կարծուի նաեւ որ վեց–եօթը ձիու ուժէ վեր նոր կամ գործածուած ինքնաշարժերու առեւտուրը դժուարին օրեր պիտի ապրի:

Հարիւր հազար հարկատուներու անհանգստաւէտ կացութիւնը, ինքնաշարժ կառքերու հրապարակին ապագայ նեղութիւնը անշուշտ ինքնին բաւական չեն խախտելու համար ելմտական, տնտեսական նոր կարգուսարքէն ակնկալուած բարգաւաճութիւնը:

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱՆ՝ 1958ԻՆ

Մոնտի մասնաւոր թղթակիցը, Ժան Քնեխթ, երկար գրութեամբ մը կուտայ 1958ի ընթացքին Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցած պատկերը: Ստորեւ՝ յօդուածին գլխաւոր մասերը:

12 օրուան համար Չեխ կառավարութեան որպէս հիւր Չեխոսլովաքիա հրաւիրուած ըլլալով, Փրակայի օդակայանը հասած վայրկեանէս զիմաւորուեցայ կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչին կողմէ: Անմիջապէս յայտնեմ, որ նախատեսուած այցելութիւններէն ու հանդիպումներէն դուրս, կատարեալ ազատութիւն ունեցայ անպաշտօն անհատական տեսակցութիւններ ու շփումներ ունենալու: Այս բանին շնորհիւ, կրցայ շատ աւելի ընդարձակ գաղափար մը կազմել Չեխոսլովաքիոյ մէջ ժողովուրդին ապրած կեանքին զանազան երեւոյթներուն մասին:

Ընդհանուր առմամբ կարելի է ըսել, որ Չեխ ժողովուրդը, որ նախապէս բարեկեցիկ վիճակ մը ունէր, տակաւին չէ գտած կեանքի իր նախկին մակարդակը՝ հակառակ իր հողին պարունակած հարստութեան ու աճող արդիւնաբերութեան: Բայց, ըստ երկաթէ վարագոյրէն անդին գտնուող բոլոր երկիրները տեսած ճամբորդներու վկայութեան, Չեխ ժողովուրդին կեանքի մակարդակը շատ աւելի բարձր է քան արեւմտեան եւ խորհրդային միւս ժողովուրդներունը:

Խանութներու ցուցափեղկերը շատ ճոխ չեն թէեւ, բայց ապրանքները բաւական առատ են ու ժողովուրդը, իր շահած դրամով, կրնայ բաւական բան գնել: Անկէ զատ, ժողովուրդը կ'օգտուի նաեւ ընկերային օրէնքներէն, բժշկական խնամքները, դեղերն ու դպրոցները ձրի են: Անգործութիւն չկայ: Բայց կարգ մը դժուարութիւններ կան, որոնց գլխաւորն է կառավարութիւնը:

Զոր օրինակ, գոյութիւն ունի բնակարանի տագնապ մը, որ, ըստ չեխ համայնավար կուսակցութեան 11րդ համագումարին որոշման, լուծուած պիտի ըլլայ մինչեւ տասը տարի: Արդարեւ, կը ծրագրեն մինչեւ 1970 աւարտել մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար նոր բնակարաններու շինութիւնը: Այս նպատակով ալ, կառավարութիւնը ժողովուրդը կը մղէ իր խնայողութիւնները յանձնել շինարարական ընկերութիւններու եւ փոխարէնը իր բնակարանին տէրը դառնալու: Պետութիւնը յարմար սակերով դրամ փոխ կու տայ անոնց, որոնց խնայողութիւնները բաւարար չեն անձնական յարկաբաժնի մը շինութեան ծախքերը գոցելու:

Զիս մասնաւորաբար հետաքրքրող կարգ մը խնդիրներու մասին գոհացում ստացայ Չեխոսլովաքիոյ Ազգային Ժողովի նախագահ եւ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անդամ Պ. Ֆիէրլինկէրի հետ ունեցած տեսակցութեանս ընթացքին:

Հարց տուի, զոր օրինակ, թէ ի՞նչ բացատրութիւն պէտք է տալ այն վարչական մաքրագործումներուն, որոնց քանի մը ամիսէ ի վեր ձեռնարկած է Չեխ կառավարութիւնը: Պատասխանեց ինծի, որ այս բանը մաքրագործումէ աւելի վարչական վերակազմակերպում մըն է՝ որոշ մարզերու մէջ ապակեդրոնացման քաղաքականութիւնը իրագործելու համար: Այս միջոցառումները անշուշտ քաղաքական հետեւանքներ ալ ունեցած են մանաւանդաբար այն իմաստով, որ պատասխանատու պաշտօններէ հեռացուած են կարգ մը անվստահելի ու անկարող տարրեր:

Հարց տուի, թէ երկրին տնտեսական յառաջդիմութիւնը գոհացուցի՞չ է:

Ազգային Ժողովին նախագահը բոլորովին հաստատական պատասխան տուաւ այս ուղղութեամբ: 1958ի առաջին տասը ամիսներուն ընթացքին, արդիւնաբերութեան բոլոր մարզերուն արտադրութիւնը աւելի եղած է քան ամբողջ տարուան համար նշանակուած ծրագիրը, որ իր հերթին 1957ի համեմատութեամբ 8 – 10 առ հարիւրի յաւելում մը կը նախատեսէր: Արտադրութեանց սակերը նուազելու վրայ են եւ արտադրութեանց քանակն ալ՝ հետզհետէ կ'աւելնայ: Հետեւաբար, հաւանական է, որ ժողովուրդին կեանքի մակարդակը որոշ բարձրացում մը կրէ շուտով, ըլլայ ամսավճարներու ընդհանուր յաւելումով, ըլլայ ապրանքներուն գիներու նուազումով: «Ընկերվարական միւս երկիրներուն հետ ունեցած տնտեսական մեր յարաբերութիւնները, — աւելցուց խօսակիցս, — յառաճուն վերելքի մէջ են: Մեզի ամէնէն աւելի դժուարութիւն պատճառող կէտը այն է, որ հում նիւթերու պակաս ունինք: Մեզի անհրաժեշտ հում նիւթերը կը ներածենք առաւելաբար Խ. Միութենէն:

Մեր վրայ սուղի նստող ուրիշ պարագայ մըն ալ այն է, որ մեր ամբողջ արդիւնաբերութիւնը հիմնուած է ածուխի գործածութեան վրայ: Այդ պատճառով ալ կը նախատեսենք նաւթուղիի մը շինութիւնը, որուն շնորհիւ պիտի կարենանք խորհրդային քարիւղ ներածել: Միեւնոյն առեն մեծ զարկ կուտանք ջրա-ելեկտրական կայաններու շինութեան, որոնց արտադրած ուժը պիտի գործածենք արդիւնաբերութեան եւ հողամշակութեան մարզերուն մէջ: Բացի այդ, Սլովաքիոյ մէջ հիւլէական ուժի արտադրիչ կեդրոնի մըն ալ շինութիւնը կը ծրագրենք. թէեւ այս՝ բաւական սուղի ապրանք պիտի ըլլայ մեզի: Մեծ յոյսեր դրած ենք, միւս կողմէ, Սլովաքիոյ մէջ գտնուող բնական կազերու օգտագործման ծրագրին վրայ, որ եթէ իրականանայ, մեծ զարկ պիտի տայ քիմիական նիւթերու մեր արտադրութեան»:

Իսկ գալով արտաքին քաղաքականութեան, առաւելաբար հետաքրքրուեցայ Չե–

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Թրքահայաստանը Հայերի ցաւոտ տեղն է: Հին ժամանակներից՝ բացառիկ կերպով ծանր է եղել Հայերի վիճակը Թիւրքիայում:

Չնայած այն բանին, որ 1774 թուին Քիւչիւք–Կայնարջիկի դաշնագրից յետոյ Թիւրքիայի քրիստոնեայ բնակիչները գտնւում էին Եւրոպայի հովանաւորութեան ներքոյ, իրականում նրանց դրութիւնը խիստ ծանր էր մինչեւ Ղրիմի պատերազմի վերջանալը, երբ Նապոլէոն Գ. Փարիզի վեհաժողովում ստիպեց սուլթանին մի քանի բարենորոգում անցկացնել յօգուտ քրիստոնեաների: Այդ վեհաժողովում Եւրոպայի երկիրները յօգուտ հաւասարակշռութեան անհրաժեշտ գտան Օսմ. կայսրութեան գոյութիւնը եւ ապահովեցին նրա հողային ամբողջութիւնը, պայմանով որ բարենորոգումներ կատարուէին: Սուլթանը հռչակեց Խաթթի Հիւմայունը, այսինքն 1856 թուի հրովարտակը, որով հաղորդեց կատարուած բարենորոգումները՝ անձի անձեռնմխելիութիւն, բոլոր քաղաքացիների հաւասարութեան օրէնքի առաջ: Խաթթի Հիւմայունը արմատական բարենորոգումներ էր խոստանում նաեւ Հայերին:

Արդարեւ, Ֆուատ եւ Ալի փաշաների ազատական նախարարութիւնների ժամանակ Հայերի մասին հրապարակուեց մի օրէնք, որով նրանց տրւում էր ինքնավարութիւն, 1861 թուի Մայիսի Ազգ. սահմանադրութիւնը:

Նոր օրինադրութեամբ Հայերն ստեղծեցին իրենց Ազգ. Ժողովը, որ կազմուած էր թաղականութեան ներկայացուցիչներից եւ զբաղւում էր տեղական գործերով: Ընդհանուր գործերը վարում էր Ազգ. Կեդր. Ժողովը (նոյնպէս ընտրովի), որ գտնւում էր Կ. Պոլսի Հայոց պատրիարքարանում: Այդ Ազգ. Ժողովները զբաղւում էին եկեղեցիներով, հարկերով ու տնտեսական գործերով, ժողովրդի իրաւունքներով ու նրա կրթութեամբ:

Սակայն այս ինքնավարութիւնները երկար գոյութիւն չունեցան: Ֆրանսիայի եւ Ռուսաստանի մրցակցութիւնը, մեծ Բարենորոգիչներ Ֆուատի եւ Ալի փաշայի մահը, Ֆրանսիայի պարտութիւնը 1871 թուականին, հայկական ժողովները զրկեցին սուլթանի կառավարութեան վրայ որեւէ ազդեցութիւն ունենալուց, եւ այդ ամէնը յանգեցրեց յետաշրջութեան: Բարենորոգումներն աստիճանաբար ոչնչացին, տեղի տալով «հին իրաւակարգին», կառավարչական կամայականութիւնը ճնշում էր Ազգ. Սահմանադրութիւնը վերածնելու ամէն մի ձգտում:

Միդհատ փաշայի (1876) եւ ռուս-տաճկական պատերազմի անյաջողութիւններից յետոյ Սան-Ստեֆանոյի հաշտութեան դաշնագրով (1878) Թիւրքիան նորից ստիպուեց բարենորոգումներ կատարել Հայաստանում եւ տալ նրան ինքնավարութիւն, իսկ այդ բարենորոգումների կատարման վերահսկողութիւնը յանձնւում էր Ռուսաստանին: Սակայն Բեռլինի վեհաժողովում, Բիսմարկի պահանջով, Սան-Ստեֆանոյի դաշնագրի 16րդ կէտը փոխարինուեց Բեռլինի դաշնագրի 61րդ կէտով, ըստ որի Հայերի բախտը յանձնուեց Եւրոպայի ձեռքը: Թէ ինչպէս Եւրոպան հոգ տարաւ Հայերի բախտին, կը պատմեն հետեւեալ իրադարձութիւնները:

ՍԿԻԶԲ Է ԱՌՆՈՒՄ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ. — ՆՈՐԻՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐ. — Ի՞ՆՉ ԴԵՌ ՉԷՐ ՏԵՍԵԼ ԱՐԵՒԸ. — ԹԱԳԱԿԻՐ ՋԱՐԴԱՐԱՐԸ. — ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ:

«Հայկական հարց գոյութիւն չունի, բայց մենք կը ստեղծենք», ասաց Թիւրքական կառավարութեան գործիչներից մէկը Ֆրանսիական դեսպան Կամբոնին, 1890 թուին:

Այդ կանխագուշակութիւնն իրականացաւ աւելի շուտ քան կարելի էր նախատեսել: Արդէն 1894ին Կամբոնը գրում էր իր կառավարութեանը.

— «Հայկական հարցն արդէն ստեղծուած է: Համարեա մէկ տարի է արդէն, ինչ Հայաստանը եւ նրա մերձակայ նահանգները դարձել են կարեւոր իրադարձութիւնների թատերաբեմ: Մեր հիւպատոսները ամէն շաբաթ հաղորդում են մեզ Հայերի ու կառավարութեան միջեւ տեղի ունեցող արիւնահեղ ընդհարումների ու ձերբակալութիւնների մասին: Դեսպաններին ուղարկած իր վերջին շրջաբերականներից մէկում Բարձր. Դուռը խոստովանեց որ Եուզղադում (Եոզղատո՞ւմ) յիրաւի արիւն է թափուել, եւ մեծ եպարքոսը յայտնեց որ Հայաստանը իսկապէս մեծ մտահոգութեան առարկայ է Բարձր. Դրան համար: Այսպիսով Հայկ. Հարցը նորից է բարձրացուած: Ի՞նչպէս կը լինի նրա լուծումը: Սուլթանի խոստացած բարենորոգումները առասպել են միայն»:

Այո՛, եւ վերջ ի վերջոյ ճիշդ է ասում Կամբոնը.

— «Նախ քան Թիւրքիայում բարենորոգումներ մտցնելը, պէտք է ամէն ինչ վերափոխել այնտեղ»:

Ինքնապիտակցութեան աճի հետ միասին աճում է եւ նրա փրկութեան շարժումը:

ՌԱՑՆԻՍ

(4 Շար.)

խոսլովաքիոյ եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ, փոխ – յարաբերութեանց հարցով :

Խօսակիցս նախ ուզեց զանազանութիւն դնել « նացի » Գերմանացիներուն եւ «դեմոկրատ» Գերմանացիներուն (այսինքն՝ Արեւելեան Գերմանացիներուն) միջեւ : Ապա աւելցուց, որ հակառակ վերջին պատերազմէն անմիջապէս առաջ տեղի ունեցած դէպքերուն, որոնց յիշատակը տակաւին թարմ է չեխ ժողովուրդին մտքին մէջ, չեխ կառավարութիւնը կ'ուզէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Պոնի եւ Փրակայի միջեւ : Սակայն բնականոն յարաբերութիւնները կրնան վերահաստատուիլ այն ատեն, երբ Արեւմտեան Գերմանիա վստահութիւն ներշնչէ Չեխոսլովաքիոյ . այսինքն՝ երբ « հրաժարի վրիժառութեան » ու իր հողամասին վրայ հիւլէական կայաններ հաստատելու ծրագրէն : «Արեւելեան Գերմանիոյ հետ սերտ կապեր ունենալով հանդերձ, պատրաստ ենք բնականոն ու տնտեսական յարաբերութիւններ ստեղծել Պոնի կառավարութեան հետ : Կը կարծեմ, որ Գերմանիոյ երկու մասերուն ալ շահը այս կը պահանջէ : Մենք կողմնակից ենք Գերմանիոյ միացման հարցին, պայմանաւ, անշուշտ, որ այդ միացումը զէնքի ուժով չկատարուի » :

Չեխոսլովաքիոյ Ազգային Ժողովին նախագահէն զատ, բազմաթիւ տեսակցութիւններ ալ ունեցայ պաշտօնական ուրիշ անձնաւորութիւններու կամ պարզ անհատներու հետ : Բացած տպաւորութիւնս այն է, որ Չեխոսլովաքիա բոլորովին հաւատարիմ է խորհրդային քաղաքական ուղեգծին. իսկ որոշ հարցերու մէջ, նոյնիսկ աւելի՝ ծայրայեղ : Զոր օրինակ, մինչ Մոսկուայի պաշտօնական մամուլը զգուշաւոր վերաբերմունք մը ունի Զօրավար Տը Կոլի հանդէպ (մանաւանդ Սեպտ. 28ի հանրաքուէէն ի վեր), Փրակայի մամուլը ու ձայնասփիւռը խիստ յարձակումներ կը կատարեն Տը Կոլի դէմ, զայն կոչելով դիկտատոր ու նոյնիսկ զայն նմանցնելով Հիթլէրի :

Միւս կողմէ, Չեխիոյ համայնավար կուսակցութիւնն է, որ ամէնէն աւելի սերտ կապեր ունի Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան հետ : Փրակայի համայնավար ղեկավարներն են, որ Ֆրանսայի իրենց համախոհներուն խորհուրդ տուին վերջ տալ Ֆրանսայի մէջ Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի սկսած ահաբեկումներուն, որովհետեւ դէշ տպաւորութիւն կը գործէին համաշխարհային հանրային կարծիքին վրայ :

Առեւտրական ու տնտեսական մարզերուն մէջ, սակայն, Չեխոսլովաքիա յարաբերութիւններ ունի ոչ միայն խորհրդային ու արբանեակ երկիրներուն հետ, այլ նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Սքանտինաւեան երկիրներուն, Մ. Նահանգներուն, հարաւ – ամերիկեան հանրապետութիւններուն եւ տնտեսապէս թերաճ շատ մը երկիրներու հետ : Կ'արտածէ արդիւնաբերութեան մէջ գործածող գործիքներ եւ նիւթեր, ու կը ներածէ հում նիւթեր եւ սննդանիւթեր :

Առ այժմ չեմ տեսներ, թէ Չեխոսլովաքիա ի՞նչպէս կրնայ մշակութային կապեր ալ հաստատել Արեւմտեան երկիրներուն հետ, որովհետեւ կը հանդիսանայ թերեւս ամէնէն թթու մարքսական երկիրը, ուր միայն համայնավար օտար թերթերու մուտքը արտօնուած է : Բայց կարելի է յուսալ, որ առեւտրական փոխանակութեանց շնորհիւ, հետզհետէ կրնան հաստատուիլ նաեւ մշակութային եւ այլ կապեր՝ Չեխոսլովաքիոյ եւ արեւմտեան աշխարհին միջեւ :

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

×

ՎԻԷՆԻ (Յատուկ) — Ֆրանսահայ գաղութը բախտաւորներէն մէկն է : Երկար տարիներէ ի վեր, իր ծոցին մէջ կը պահէ Կապոյտ Խաչի պէս ազգային ողիով եւ յամառ կամքով օժտուած կազմակերպութիւն մը :

Ոչ միայն բարեգործութեամբ, այլ նաեւ մատաղ սերունդի հայեցի դաստիարակութեամբ կը փայլի ան մշտապէս հայ իրականութեան մէջ :

Աւանդական հայրենի սովորութեան մը համաձայն, ամանորի առթիւ, Յունուար չորսին, տեղի ունեցաւ «Մանուկներու Օրը» : Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահը, այս առթիւ, փոքրիկներու եւ իրենց ծնողներու տեսակ մը հաւաքավայրը դարձած էր : Այս ամէնը շնորհիւ Կապոյտ Խաչին :

Վարագոյրը բարձրանալով, անպաճոյճ բեմին վրայ շարուած տեսանք կարգով, երեք դպրոցներու երկսեռ աշակերտութիւնը, միշտ վառվռուն եւ անհանդարտ :

Իսկ մէկ անկիւնը, համեստ կերպով պճնուած՝ կեցած էր սիրունիկ տօնածառը, այս տարի նուէր եղած Պ. Մանաս Ահարոնեանի կողմէ :

Ընկերուհի Վ. Երամեան, իր բացման խօսքին մէջ, տալով քանի մը շահեկան տեղեկութիւններ, թելադրեց ծնողներուն որ աւելի մօտէն հետաքրքրուին մեր նորածիլ սերունդի հայապահպանման գործով, եւ վերջացնելով իր խօսքը Ֆր. Կապ. Խաչի քարտուղարուհին, հրաւիրեց ուսուցիչ Պ. Կ. Տէրմոյեանը, որպէս զի, ան ալ իր կարգին խօսի եւ քանի մը բացատրութիւններ տայ յայտագրին շուրջ. ինչպէս նաեւ, յանուն Կ. Խաչի ընելու շնորհակալութեան խօսքեր բոլոր անոնց, որոնք կը քաջալերեն Վիէնի մասնաճիւղի ձեռնարկները եւ անոր համար կը զոհաբերուին :

Այս կարճ նախաբանէն յետոյ, աշակերտները մէկիկ մէկիկ արտասանեցին, իրենց ուսուցչին հրաւէրով : Ընդհանուր առմամբ, բոլոր արտասանողներն ալ (20 հոգի) արժանացան գնահատանքի եւ ծափահարութեանց :

Ոմանք, երեք աղջիկներ եւ մէկ մանչուկ, Հելէն Փլթոյեան, Անժէլ Գուլթուեան, Զապէլ Հայթայեան եւ Ժ. Փիէր Թօփալեան ստացան Կապոյտ Խաչի կողմէ մէյ մէկ գիրք իբրեւ նուէր, (Կ. Մեհեանի «Ապազգայնացման վտանգը» եւ «Մայրիմ» Շ. Նարդունիի) :

Ուսուցիչ Պ. Կ. Տէրմոյեան, նորէն բեմ գալով, այս անգամ, յայտարարեց որ Կապոյտ Խաչը միշտ զիմած է իր անդամներուն եւ բարեկամներուն սրտին : Այսպէս, կարճատեւ նուիրատուութեան ցանկ մը բանալով, անշշուկ կերպով գոյացաւ 41 հազար հինգ հարիւր Ֆրանքի գումար մը հոխացած սրահի ծափերով :

Իսկ տօնածառի կնքահայր յայտարարուեցաւ ընկեր Նշան Ռոտիկեան, վեց հազար ֆրանք նուիրած ըլլալով ի յիշատակ ողբացեալ ընկեր Ս. Ռոտիկեանի :

Կարճ դադարէ մը վերջ, դպրոցի աշակերտութիւնը ներկայացուց «Ծնունդի ծառը» երեք արարնոց փոքրիկ թատերգութիւնը : Բոլոր դերակատարները — աղջիկ թէ տղայ — թէեւ առաջին անգամն ըլլալով բեմ կ'ելլէին, կրցան իրենց դերերը յաջողութեամբ տանիլ եւ ներկաները գոհ ձգել : Կարգը եկած էր վերջապէս՝ Կաղանդ Պապային (Պ. Մկրտիչ Մարգարեան) որ եկաւ բեռնաւորուած, եւ խօսեցաւ բոլոր պզտիկներուն եւ իրենց ծնողքներուն, մաղթելով լաւագոյն օրեր եւ տարիներ :

Նուէր – ծրարներու բաշխումը լրանալով խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, դպրոցի աշակերտները (35 հոգի) իրենց ծրարին մէջ, այս տարի ինքնահոս մատիտ մըն ալ գտան. իսկ միւս փոքրիկները միայն ուտելիք ունէին :

Այսպէս, այս ուրախալի եռուզեռը ու խրախճանքը վերջ գտաւ Մանուկներու Օրուան այս քնքոյշ եւ աւանդական տօնակատարութեան : Գոհ էին մանուկները, ծնողքները — Գոհ էին նաեւ Կապ. Խաչի ընկերուհիները եւ անձնուէր բարեկամները որոնք աշխատանք տարած էին ձեռնարկի յաջողութեան :

Կ. Տ.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԹՈՅԼՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ի՞ճչ կ'ըսէ էջմիածճական եպիսկոպոս մը :

ՖՐԷԶՆՕ, Քալիֆորճիա.— « Ֆրէզնօ Պի» օրաթերթը իր 22 Նոյեմբեր 1958ի թիւին մէջ կը հրատարակէ իր թղթակիցներէն Քլիֆ Կրոլի տեսակցութիւնը Քալիֆորնիոյ շրջանի էջմիածնական Առաջնորդ Բարգէն Եպիսկ. Պուրուճուզեան – Վարժապետեանի հետ, որ վերջերս էջմիածին գացած էր Վազգէն Կաթողիկոսի կրկնակ տարեդարձներուն առթիւ :

Բացատրելով այն կրօնական թոյլտուութիւնները, զորս Խորհրդ. իշխանութիւնը ըրած է իր սահմաններէն ներս, եպիսկոպոսը ըսած է.—

« Որոշ Կրօճակաճ թոյլտուութիւճճեր կատարուած եճ Ռուսիոյ մէջ, բայց աճոճf կը վերաբերիճ մի միայճ եկեղեցակաճ սպասարկութեաճց : Ռուսակաճ իշխաճութիւճը չի բխիր բարեպաշտութեճէ : Աճիկա գործճակաճ վերաբերումի մըճ է կացութեաճ հաճդէպ : Աճոճf (*Թոյլտուութիւնները*), կատարուած եճ պրոպագաճդայիճ ճպատակճերով » :

Պուրունուզեան – Վարժապետեան եպիսկոպոսը աւելցուցած է թէ այս թոյլտուութիւնները շնորհուած են Հայոց եկեղեցւոյն՝ միայն Խ. Հայաստանի մէջ, եւ թէ խորհրդ. կառավարութիւնը տակաւին վերադարձուցած չէ Խ. Միութեան այլ մասերուն մէջ Հայ Եկեղեցւոյ պատկանած գոյքերն ու կալուածները : (Իրողութիւճճ այճ է որ Հայ Եկեղեցւոյ պատկաճող գոյքերճ ու կալուածճերը վերադարձուած չեճ ճաեւ Հայաստաճի մէջ) :

« ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՑԻ »

Երեւանի մէջ հրատարակուած է «Անանիա Շիրակացի» հատորը՝ Ռ. Ա. Աբրահամեանի, Բ. Ե. Թումանեանի, Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Ս. Տ. Մելիք – Բախշեանի հեղինակութեամբ :

Անանիա Շիրակացի եօթներորդ դարու հայ նշանաւոր գիտնականներէն մէկն է, որ հանդէս գալով իբրեւ հռչակաւոր թուաբանագէտ, աստղաբաշխ, բնագէտ, տոմարագէտ, աշխարհագրագէտ, պատմաբան, դասագիրքերու հեղինակ ու մանկավարժ՝ հաստատուն հիմերու վրայ դրաւ ճշգրիտ գիտութիւններու ուսումնասիրութիւնը՝ Հայաստանի մէջ : Գիտական հարուստ ժառանգութիւն մը ձգած է ան, ինչպէս նաեւ հանճարեղ ստեղծագործութիւններ, որոնք իրենց ուրոյն տեղն ունենալով գիտութիւններու պատմութեան մէջ, անթառամ փառքով պսակած են գիտնականին պայծառ անունը :

Հայպետհրատի լոյս ընծայած այս գործը լայն տեղեկութիւններ կուտայ Անանիա Շիրակացիի կեանքին ու ստեղծագործութեան շուրջ : Գրքին առաջին էջերուն մէջ որոշ գաղափար մը տրուած է մեծ գիտնականին ապրած ժամանակաշրջանին մասին, այնուհետեւ առանձին գլուխներով տրուած են կենսագրութիւնն ու գիտական աշխատութիւններուն համառօտ նկարագրութիւնը :

Գրքին վերջին մասին մէջ զետեղուած է Դեպմանի կարծիքը Անանիա Շիրակացիի մասին.— «Մաթեմաթիկական մշակոյթի հնութեան կարգով՝ Խ. Միութեան մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն Հայերը : Մօտ 7րդ դարուն, Հայերը ունեցած են հրաշալի գիտնական մը, Անանիա Շիրակացին, որուն աշխատանքները մեծ քանակով հասած են մինչեւ մեր օրերը : Անանիա Շիրակացին իր աշխատանքներուն մէջ բացի զուտ մաթեմաթիկական խնդիրներէ, կ'արծարծէ նաեւ այլ հարցեր՝ երկրի գնդաձեւութեան, լուսնի եւ արեգակի խաւարումներու, բազմանկիւն թիւերու, օրացուցային հաշիւներու, արեգակնային ժամացոյցներու մասին եւ այս բոլորը ըսած է այն դարուն, երբ եւրոպական ժողովուրդներու մօտ գրեթէ ոչ ոք զբաղած էր այդ հարցերու ուսումնասիրութեամբ » :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (330)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

— Դարձեալ կարող ես գնալ, — պատասխանեց Ասլանը հեղինական եղանակով :

— Այժմ ուշ է, ժամասացութիւնը վերջացել է, ժամուորները ահա դուրս են գալիս :

Նա մօտեցաւ, բարձրացրեց լուսամուտի վարագոյրը, նայեց դէպի եկեղեցու բակը : Ժամասացութիւնը վերջացել էր այն ժամանակ, երբ արեգակը դեռ չէր ծագել : Նրա այժմեան ժամասիրութիւնը զարմացրեց ինձ, աւելի այն պատճառով, որ ինձ վաղուց յայտնի էին նրա կրօնական հայեացքները :

– Երեւի, վանքերի մօտ ապրելով, դու սովորեցիր ժամասէր լինել,— նկատեցի ես ծիծաղելով :

— Այո... պատասխանեց նա դրական կերպով գլուխը շարժելով : — Բայց ի՞նչ մի առանձին օգուտ կայ գայթակղութեան պատճառ տալ ջերմեռանդ գիւղացուն : Երբ վարժապետը ժամ չէ գնում, երբ վարժապետը պաս չէ պահում, նա ոչինչ ազդեցութիւն է չկարող ունենալ գիւղացու վրայ :

— Ուրեմն դու պա՞ս էլ ես պահում :

— Ոչ միայն պաս եմ պահում, այլ օրերով ծոմ էլ եմ պահում :

Նրա ծոմ պահելու նպատակը ես գիտէի, տէր հայրը բացատրել էր ինձ : Բայց երբ Ասլանը լսեց վերջին խօսքը, ասաց .

— Այդ բոլորը շատ լաւ է, այո, պէտք չէ գիւղացուն գայթակղութեան պատճառ տալ, բայց մի առանձին օգուտ էլ չունի՝ քաջալերել ամէկի աւելորդապաշտութիւնները : Ինչ որ աւելորդ է, ինչ որ հին է, պէտք է ոչնչանայ :

— Թող ոչնչանայ, — պատասխանեց նա, Ասլանի նկատողութիւնը վաղաժամանակ համարելով : — Բայց ի՞նչու ըշտապել կործելու հին տեւերը, քանի որ, նորը դուրս գալուց յետոյ, նա ինքն իրան կը թառամի եւ ցած կը թափուի :

— Նրա համար պէտք է շտապել, որ հինը կործելով, նորը աւելի շուտ է աճում :

Նրանց վիճաբանութիւնը ընդհատուեցաւ : Լսելի եղաւ դրան ձայնը :

— Անպատճառ տէր հայրը կը լինի, — ասաց վարժապետը : — Նա սովորութիւն ունի ամէն առաւօտ, ժամից դուրս գալուց յետոյ, իմ սենեակը մտնել եւ սուրճ խմել :

Նա գնաց դուռը բաց անելու : Այդ միջոցին Ասլանը հաւաքեց գրասեղանի վրայ թափուած թղթերը եւ կղպեց արկղիկի մէջ : Եւ իրաւ, ներս մտաւ տէր հայրը, ուխսին իր հետ բերելով : «Բարի ողջոյն» եւ «ողորմեա Աստուած» ասելով, նրանք նստեցին վարժապետի մահճակալի վրայ : Հարցնում էին, թէ ի՞նչպէս անցկացրեց պարոն բժշկապետը գիշերը, արդեօք հանգիստ էր, լա՞ւ քնեց, թէ անհանգիստ եղաւ : Ասլանը յայտնեց իր շնորհակալութիւնը : Յետոյ սկսեցին խօսել այն բանի վրայ, թէ եկեղեցում այս առաւօտ՝ այս ինչ տիրացուն՝ այն ինչ շարականը շատ լաւ երգեց, թէ նրա ձայնը օրըստօրէ ախորժելի է դառնում եւ, ընդհակառակն, միւս տիրացուի ձայնը փչանում է, երեւի, շատ խմելուցն է, եւ վերջ ի վերջոյ այն եզրակացութեանը հասան, որ նրան պէտք է արգիլել, որ չխմէ :

Վարժապետը ոչ ծառայ ունէր եւ ոչ աղախին. նա ինքն էր մաքրում իր սենեակները, ինքն էր պատրաստում իր կերակուրը, ինքն եւս սկսեց թէ իր հիւրերի եւ թէ մեզ համար սուրճ պատրաստել : Ծառայ չպահելը՝ բացատրում էին նրա չափազանց համեստ եւ անփափկասէր կացութեամբ : Գուցէ գլխաւոր պատճառն այն էր, որ նա չէր ցանկանում իր մօտ երկրորդ աչքեր ունենալ : Նրան երբեմն օգնում էր եկեղեցու ծերունի ժամկոչը, որ երկու ականջներից եւս խուլ էր եւ աչքերը վատ էին տեսնում : Այն առաւօտ նա չյայտնուեցաւ, որովհետեւ եկեղեցում իր գործը դեռ չէր վերջացրել : Միեւնոյն սենեակի վառարանի մէջ կրակ կար : Այնտեղ վաղուց արդէն եփ էր գալիս սուրճը. մի այլ ամանում տաքացրած էր կաթը : Երբ նա լիքը բաժակները դրեց մեր առջեւ, յետոյ բաց արեց իր սենեակի պահարաններից մէկը, այնտեղից դուրս բերեց սպիտակ հաց, սեր եւ կարագ նախաճաշիկի համար : Սերը եւ կարագը ընծայել էին նրան հօվիւները, որոնց մօտ էր գնացել նախընթաց օրը, բայց տէր հայրը արգիլեց այդ վերջինները սեղանի վրայ դնել, ասելով .

— Ի զուր անօրժակներդ մի փչացրէք, ես եկել եմ ձեզ հրաւիրելու մեր տունը :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ համաձայնագիր մըստորագրուեցաւ Միացեալ Նահանգներու մէջ, գիտական ցուցահանդէսներու փոխանակութեանց համար :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ բոլոր շրջաններուն մէջ ձիւն – ձմեռը կը շարունակուի, ոգս – գումներու պատճառ դառնալով : Լոնտոնի օդակայանը առջի օր անգործածելի դարձած էր մշուշի հետեւանքով : Դանիոյ մէջ ձիւնամրրիկը արգելք հանդիսացաւ շրջագայութեան . բազմաթիւ կառքեր լքուած էին փողոցներու մէջ : Հոլանտա սառոյցի տակ կը մնայ, թէեւ կարգ մը շրջաններու մէջ երկաթուղիները դտան իրենց բնականոն վիճակը : Պելճիոյ կէսը սառած է, մանաւանդ ճամբաները : Բանակը կ'աշխատի ազատել մեկուսացած գիւղերը, միաժամանակ ձիներու տակէն դուրս հանելով լքուած կառքերը : Աւստրիոյ մէջ կը շարունակէ ձիւնել, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի պանազան շրջանները եւ Փարիզ : Նոր ոգոգումներու վտանգը չէ հեռացած, որովհետեւ Սէն գետը կը շարունակէ բարձրանալ :

ԱՖՐԻՔԱՆԻ մէջ արկածի մը զոհ գացած է գերապայծառ Շափուլ, Անժէի արք – եպիսկոպոսը, որ հովուական այցելու – թեան գացած էր Թօժ – տ'Իվուար եւ կառախումբի մը սխալ կողմէն վար իջնելով ջախջախուեցաւ օթոբայի մը կողմէ : Մարմինը Ֆրանսա փոխադրուեցաւ :

Այրի Տիկին Եղիս Ալեքսանեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Ապաճեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ալեքսանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Տէր Գասպարեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վարդերեսեան (Պոլիս), Օր. Նատիա Ալեքսանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուպար Կիլքայա (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Ղազերեան, Այտընեան, Պէրպէրեան, Վարժապետեան, Մէսթճեան, Քարաքաշեան, Հէպոյեան, Սարեան, Ֆէրմանեան, Ճիհանեան, Արապեան եւ Քրրքճեաշեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, եղբօր, փեսին, հօրեղբօր, ազգականին՝

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 13ին, 71 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը այս Ուրբաթ՝ Յունուար 16, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շավիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ յարգոյ հասարակութեան թէ, յառաջիկայ Կիրակի յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հայ Կարմիր Խաչի վաստակաւոր անդամուհի Օր. Զարուհի Գալֆայեանի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ : Եկեղեցւոյ գլխներէն Պ. Զաւէն Յովհաննէսեանի եւ Յակոբ Դուիթեանի հանգուցեալ ծնողաց հոգւոց հանգստեան համար, ինչպէս նաեւ վաղամեռիկ Պ. Սարգիս Պետրոսեանի համար :

× Տիկին Պէաթրիս Տատուրեան հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Շավիլի եկեղեցիին :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեանէ քսան հազար ֆրանք իրենց անմոռանալի թոռնիկին՝ փոքրիկն Պատրիկ – Պրինօ Կիւլպէնկեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Փոխան ծաղկեպսակի նոյն առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Պասմանեանէ երկու հազար ֆրանք, Տիկին եւ Պարոն Եդուարդ Յակոբեանէ երկու հազար ֆրանք :

1959 ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Կիրակի Յունուար 18, ժամը 16ին Նոթր Տամ տը Լորէթի եկեղեցիին մէջ նախագահութեամբ Պ. Րիւէյի (Փարիզի երեսփոխան) :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱՉԻՆ

փիէր Ռօնտօ (արեւելագէտ – գրագէտ) եւ Փօլ Պերթրան տը լա Կրասիէր :

Գունաւոր ժապաւէններ (փաստանկար)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ելեկտրականութեան, տուրքերու, թղթատարի եւ առաքման ծախքերու յաւելումը մեծ դժուարութիւններ ստեղծեց թերթիս վարչութեան համար որ կը փորձէ սակայն պահել բաժանորդագրական նոյն պայմանները : Մեր այս զոհողութիւնը անկարելի կը դառնայ, եթէ բաժանորդները իրենց կարգին ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ չվճարեն իրենց բաժնեգինները :

Եթէ կ'ուզէք որ պահենք մեր գիները, հակառակ ստեղծուած պայմաններուն՝ ԱՊԱՌԻԿ ԹԵՐԹ ՄԻ ԿԱՐԴԱՔ ԵՒ ՓՈԽ ՄԻ ՏԱՔ ՁԵՐ ԹԵՐԹԸ :

Արտասահմանի բաժնեգին՝ տարեկան 4500 ֆրանք :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՉ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԱԿ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ Ի ՎԵՐ

Մահազդ	2500
Շնորհակալիք	1500
Հոգեհանգիստ (1 անգամ)	1500
Հարսանիքի, ծնունդի, նշանախօսութեան յայտարարութիւն	2000

Այս գիներուն վրայ՝ հարիւրէն քսան գեղչ՝ մեր բաժանորդներուն :

Առեւտրական յայտարարութեանց համար մասնաւոր պայմաններ : Դիմել վարչութեան :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ» Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէոլէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11 Սֆուար Ալպոնի, Փարիզ (16) : Դասախօս՝ Պ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ : Նիւթ՝ 11 – 14րդ Դարերու խաչակիրներուն եւ Հայերուն ունեցած յարաբերութեան մասին : Մուտքը ազատ է :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին՝ «Մանուկներու Օր»ը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագրով, այս կիրակի ժամը 15ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ :

Դպրոցի բոլոր աշակերտները բեմին վրայ իրենց խմբական երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով : Կը ներկայացուի Յիսուսի Ծնունդը, երդախառն գեղեցիկ պատկերներով :

Սիրով կը հրաւիրուին զաղութիս բոլոր երախաներն անխտիր եւ ազգապահպանման գործին բծախնդիր հայրենակիցները : Կաղանդ Պապան նուէր կը բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն :

Ճոխ պիւֆէ՝ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ալիս Մանուկեանէ իր մօր մահուան քառասունքին առթիւ 15.000 ֆրանք : Պ. Գ. Մերճանօֆէ երեսուն հազար ֆրանք : Տիկին Ժանէթ Զաքրեանէ 1500 ֆրանք իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Ողբ. Տիկին Մուրատի յիշատակին Տիկին Ռոքսանէ Պօղոսեան, Պաղտատ, տասը հազար ֆր. : Տիկին Հայարփի Կարիպեան տասը տոլար, Տիկին Մաննիկ Պէկեան հինգ տոլար, Տէր եւ Տիկին Յ. Պաղտասարեան հազար ֆրանք :

Ողբ. Լեւոն Մօզեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Միհրան Մազլըմեան երկու հազար ֆրանք, Պ. Բ. Տամլամեան հազար ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Ա. Պօղոսեան հազար ֆրանք :

Ամանորի հանդէսին առիթով Տիկին Վ. Զըրբաշեան երեսուն քիլօ թուղ. Պ. Հըրաչեան չորս քիլօ մրգեղէն, Պ. Պ. Մարգարեան եւ Պագրըճեան չաքարեղէն :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութեան հանդէսը 15 Փետրուար, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ :

×

Սեդրակ Եավրուեանի պաշնակի ռեսի – թալը յառաջիկայ Մարտ տասնին, Սալ Կավոյի մէջ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, քառասնօրեայ պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ եւ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԱՌԱՔԵԼ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ : Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը մէջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը չորսին, Ռէժանի վերնայարկը : Օրակարգ .— Հաշուետուութիւն «Մանուկներու Օր»ուան : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Յունուար 17) ժամը 16ին, Քաֆէ Րեժան : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՊԱՆԵԽՈՑ – ՔԱՇԱՆ .— Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15.30ին, Տիկին Հանչէրեանի բնակարանը : Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

18 Յունուար, Կիրակի .— Բարեկենդան Ս. Սարգսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, բատ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպազճեանի որոշ կտակին :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — SAMEDI 17 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8396 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4197

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

Նոր կառավարութեան նախարարական առաջին խորհուրդը՝ նախագահութեամբ Զօրավար Տը Կոլի՝ պատմական պիտի մնայ Ֆրանսայի տարեգրութեանց մէջ :

Հանրապետութեան Նախագահը պետական մեքենան կարգի դնելէ եւ երկրին մէջ իր դիրքը ամրապնդելէ վերջ՝ սկսած է կեանքի կոչել իր քաղաքական ծրագիրները :

Առաջին քայլը առաւ երեքշաբթի օր՝ կռթնած իր անժխտելի հեղինակութեան վրայ :

Հետեւելով վեհապետական վայելչութեան մը, զօրավարը ուզեց յիշատակելի ժեստով մը նշել իր գահակալութիւնը: Ներում շնորհեց ալժերիացի հազարաւոր քաղաքական կալանաւորներու եւ դատապարտեալներու :Ան նոյնպէս եօթը հազար բանտարկեալներ ազատ պիտի արձակուին, 180 մահապարտներ ներման պիտի արժանանան, Ազգային Ազատագրական Ճակատի վարիչները պատիժի թեթեւացում պիտի ստանան :

Զօրավար Նախագահը այս յանդուգն քայլով ուզեց ցոյց տալ բոլորին — բարեկամին թէ ընդդիմադիրին — որ վճռած է ամէն գնով վերջ տալ Ալժերիոյ պատերազմին, առանց ազդուելու աջէն ու ձախէն, մանաւանդ ծայրայեղ աջակողմեան գալիք դիտողութիւններէն :

Մինչ Ալժերիոյ իսլամական շրջանակները գոհունակութիւն կը յայտնեն եղածին համար, տեղւոյն Ֆրանսացի կալուածատէրերն ու դրամատէրերը յայտնապէս դժգոհ են: Սակայն երբեք պիտի չհամարձակին նոր «Մայիս 13» մը ստեղծել :

Ֆրանսական այս նոր քաղաքականութեան անմիջական հետեւանքը պիտի ըլլայ մեղմացումը այն լարուած վիճակին, որ հինգ տարիէ ի վեր ա՛յնքան ծանր զոհողութիւններ կը պարտադրէ երկրին՝ ներքին թէ արտաքին ճակատներուն վրայ :

Մթնոլորտը պայծառացնելէ եւ մտքերը պատրաստելէ վերջ, կառավարութեան համար դիւրին պիտի ըլլայ առնել յաջորդ քայլը, — զինադուլ :

Անգամ մը, որ դադրին կռիւները, կարգը պիտի գայ դիւանագիտական աշխատանքին: Բանակցութիւններու ճամբով եւ փոխադարձ զիջումներով ճամբան կը հարթուի դէպի վերջնական լուծում :

Ֆրանսա վճռած է պահել իր իրաւունքները Ալժերիոյ վրայ: Այս կէտին շուրջ ո՛չ մէկ զիջում կ'ընդունի, սակայն կ'ուզէ նաեւ գոհացում տալ Ալժերիոյ իսլամ բնակչութեան :

Զօրավարը մայիսէն ի վեր հինգ անգամ այցելեց Ալժերիա եւ յստակ ու անկեղծ լեզուով պարզեց իր տեսակէտները:

Ալժերիացիները պիտի դառնան «ամբողջական բաժին»ով Ֆրանսացիներ եւ պիտի վայելեն քաղաքացիի բոլոր իրաւունքները :

Բացառիկ վարկեր պիտի յատկացուին Ելմտացոյցէն՝ դպրոցներ բանալու եւ ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը բարձրացնելու համար :

Հանրապետութեան Նախագահին որոշումը մեծ տպաւորութիւն գործեց հանրային կարծիքին վրայ : Ժողովուրդը կ'ուզէ, որ օր առաջ վերջ գտնէ Ալժերիոյ պատերազմը, աղբիւր բոլոր չարիքներու :

Բոլորն ալ սրտանց կը մաղթեն, որ չուշանայ այդ օրը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ
ԿԸ ՀՄԱՅԷ ՈՒՈԼ - ՍԹՐԻԹԻ ՄԻԼԻԱՌԱՏԷՐՆԵՐԸ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Աւելի քան 10 օր է, Կրեմլինի թիւ 2ը կը շարունակէ առաջին տեղը գրաւել միջազգային մամուլին մէջ: Առջի օր Նիւ Եորքի մէջ երկար ժամեր հմայած է աշխարհի ամէնէն մեծահարուստները : «Փարի - Փրէս»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Նաշընըլ Սիթի Պանքի ճաշին մասնակցող երեսուն դրամատէրներէն մէկը ըսած է. « Վիրտիւօզ մըն է », Միկոյեանին համար: Դրամատան նախագահն ալ ըսած .— «Նշանաւոր տպաւորութիւն մը բրաւ մեր վրայ: Մարդ մըն է որ շուրջը միայն համակրութիւն կը ստեղծէ իր ինքնավստահ եւ հաճելի խօսակցութեամբ»: Ոչ ոք ակնարկած է այն հինգ հարիւր միլիոն տոլարի փոխառութեան զոր Խ. Միութիւնը կը փնտռէ Ամերիկայէն ընելիք իր ներածումներուն համար, ոչ ոք յիշած է նաեւ թէ նոյն դրամատունը 39 միլիոն տոլարի առնելիք մը ունի ցարական Ռուսիայէն, պարտք մը զոր պոլշեւիկները չեն ընդունիր :

Նոյն իրիկունը, Միկոյեան, որ միայն միլիառատէրներու հետ գործ ունի, 700 «գործի մարդոց» հետ ճաշ մը ունէր Ուալտորֆ Աստորիայի մէջ ուր 700սմօքինկի մէջ, Միկոյեան կը ներկայանար կապոյտ զգեստով մը, կուրծքին ալ Լենինեան շքանշանը դրած: Այս առթիւ Միկոյեան բաւական խօսած է, լեղի - կծու, քիչ մը խիստ, քիչ մը հեգնական շեշտով, երբեմն դժգոհ ձգելով հանդիսականները, բայց միշտ վառ պահելով անոնց հետաքրքրութիւնը եւ հիացումը :

« Խրուշչեւ երբեք չէ ըսած որ ձեզի թաղել կ'ուզէ, ըսած է միայն որ ձեր թոռները ընկերվարական պիտի ըլլան » ըսած է Միկոյեան եւ աւելցուցած՝ երբ բողոքի ձայներ ելած են— «խնդրեմ ձեր թոռներուն անունով մի՛ խօսիք» : Դժգոհութիւն յառաջ բերած է նաեւ երբ ըսած է.— « Մամուլի ազատութիւն, գիտէ՞ք ինչ է մամուլի ձեր ազատութիւնը, մէկ միլիոն տոլար, մէկ թերթ, տասը միլիոն տոլար՝ տասը թերթ: Մեր մօտ՝ մամուլը ժողովուրդին կը պատկանի »:

Թերթին թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Միկոյեան չկրցաւ անակնկալի բերել Նիւ Եորքցիները որ իրեն հետ վարուեցան այնպէս ինչպէս կը վարուին քաղաքին միւս քսան հազար Հայերուն հետ :

Ուալտորֆ Աստորիայի ճաշին ընթացքին ըսած էր նաեւ .— « Այս իրիկուն մենք՝ համայնավարներ եւ դուք դրամատէրեր միասին կը ճաշենք եւ մենք մեզի լաւ կը զգանք: Դուք եւ մենք խաղաղ համակեցութիւն կ'ուզենք, ապրիլ կ'ուզենք եւ ձգել որ միւսները ապրին » : Այս խօսքերը բուռն ծափահարութիւններ յառաջ բերին: Նոյն համակրանքը գտաւ Միկոյեան երբ ըսաւ .— «Մենք ալ ձեզի չափ լաւ առեւտրական ենք (Պիզնըսմէն) աժան գնել եւ սուղ ծախել կ'ուզենք»:

Ճաշէն դուրս, Միկոյեան խօսած է նաեւ Հարիմանի, Ռօքֆէլլէրի, Մորկանի նման միլիառատէրներու հետ :

Մամուլը գիտել կուտայ թէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ յայտնի պիտի ըլլայ թէ «նրբամիտ Հայը» Ֆրանս - Սուառ ինչ պահած է իր գրպանը մինչեւ վերջին վայրկեանը :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

250 լրագրողներու առջեւ, հինգշաբթի օր, Միկոյեան մամուլի ասուլիս մը տըւաւ, ուր յայտնեց գլխաւորաբար թէ Մեծերու ժողովը ի վերջոյ տեղի պիտի ունենայ: « Չեմ ուզեր գուշակի դեր կատարել, բայց չեմ կարծեր որ տակաւին երկար ատեն կարելի ըլլայ խուսափիլ ղեկավարներու ժողովէ մը »: Հարց տրուած է Միկոյեանին թէ ի՞նչ կը մտածէ Ալժերիոյ մասին: Խ. Միութեան փոխվարչապետը «արդար» կը գտնէ Ազատ. Ճակատի պայքարը եւ կը կարծէ որ ան կը ներկայացնէ Ալժերիոյ ժողովուրդին « բուն բաղձանքները » :

× Ձեխ տարագիր մը որ տասը տարի է չէ տեսած իր աղջիկը, յուզիչ նամակով մը դիմած է Միկոյեանին որ արտօնէ աղջկանը Ամերիկա գալը (Փրակա ձգած է երեք տարեկանին): Միկոյեան շատ ազդուած այս կացութենէն, խօսք տուած է անձամբ զբաղիլ այս պարագայով :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏԸ

×

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

×

ԲՈՒՌՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ազգ. Ժողովը իր առաջին մեծ նիստը գումարեց, օրակարգի վրայ ունենալով բազմաթիւ հարցեր: Բացառիկ այս նիստին առիթով, ինչպէս գրած էինք, Հանրապետութեան Նախագահ Տը Կոլ նամակ մը ղրկած էր, ուր մասնաւորապէս կը շեշտուէր «Ալժերիոյ խաղաղութիւնն ու վերափոխումը, որոնք, անկասկած, քաղաքական լուծում մը գտնելու էական պայմաններն են»: Նախագահը իր նամակին մէջ կը ծանրանայ նաեւ Հասարակապետութեան, Ֆրանսայի դերին եւ դիրքին, բանակի արդիականացման, ելեւմուտքի, տնտեսութեան եւ այլ հարցերու վրայ :

Վարչապետ Տըպրէ կարդաց իր կառավարութեան առաջին յայտարարութիւնը, որ տեսակ մը խտացումն է ընդհանուր քաղաքականութեան, ներքին թէ արտաքին :

ԱԼԺԵՐԻԱ

Ազգային մեր մտահոգութեանց մէջ, ըսաւ Վարչապետը, Ալժերիան կը գրաւէ առաջին տեղը: Ֆրանսան, այնտեղ, իր դրօշին շուրջ համախմբեց Եւրոպացիներ եւ Ափրիկեցիներ, բոլորն ալ մեզի նման քաղաքացիներ: Անոնց աչքերուն մէջ հաստատակամ յոյսը կը տեսնենք: Ուրեմն, կ'աւելցնէ Տըպրէ, ցո՛յց տանք անոնց Սահարան, հսկայական գործ մը, որ նոր դարաշրջան մը կրնայ բանալ Ալժերիոյ եւ Ափրիկէի, Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի համար: Ֆրանսա՛ն միայն կարելիութիւնը ունի հաստատ իրաւունքներ հաստատելու՝ Ալժերիոյ մէջ :

Անհրաժեշտ է խաղաղութեան վերահաստատումը: Անցեալ հոկտեմբերին Վարչապետը առաջարկեց զայն: Այսօր, դարձած Հանրապետութեան եւ Հասարակապետութեան Նախագահ՝ ան կը պահէ իր առաջարկը: Մերժել՝ կը նշանակէ աշխատիլ Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ : Ընդունիլ՝ կը նշանակէ հնչեցնել եղբայրութեան ժամը, որ միայն Ֆրանսայի հետ կրնայ ըլլալ :

ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Առաջարկուած՝ Զօր. Տը Կոլի կողմէ, Հասարակապետութիւնը խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ: Անթիլեան ծովէն մինչեւ Հնդկաց ովկիանոս, ափրիկեան հողամասէն մինչեւ Խաղաղականի կղզիները մարդիկ ու կիներ քուէարկեցին, ընդունելով իրենց ճակատագիրը կապել Ֆրանսայի :

Գործակցութեան եւ իրերօգնութեան այս պարտականութիւնը, որ ընդունուած է եւ կը ղեկավարուի Ֆրանսայի կողմէ, Եւրոպայի եւ Արեւմուտքի ի նպաստ գործ մըն է, որ կ'օժանդակէ նաեւ քաղաքակրթութեան :

Մենք մեր պարտականութիւնները ունինք Եւրոպայի եւ Արեւմուտքի հանդէպ, որովհետեւ եւրոպական ազգերու միջեւ կռիւներու ժամանակը այլեւս վերջացած պէտք է համարել :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունեցաւ կարգ մը պարտականութիւններ, որոնք կը պարտադրուին իրեն Ատլանտեան Ուխտին կողմէ: Պաշտպանողական եւ զինուորական կարգ մը պարտականութիւններ: Այս դաշնակցութիւնը պէտք է ծառայէ աշխարհի խաղաղ հաւասարակշռութեան, միաժամանակ՝ ան ցոյց պէտք է տայ իր ուժը եւ կարենայ դիմադրել արտաքին ճնշումներուն եւ քաղաքական «շանթաժ»ներու: Վերջապէս, Ատլանտեան Ուխտը միշտ ցոյց պէտք է տայ, թէ ինք պատրաստ է գոյակցութեան :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջին տարիներու ընթացքին տնտեսական կարեւոր դաշնագիրներ կնքուեցան: Կառավարութիւնը պիտի յարգէ բոլոր դաշնագիրները :

Հասարակաց շուկան ծանր պարտականութիւն մըն է, սակայն անհրաժեշտ էր որ Ֆրանսա դուրս ելլէր իր փակ տնտեսութենէն, մասնակցելու համար շուկաներու ընդարձակման այս գործին :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առաջին առթիւ՝ բնակարաններու հարցը: Վերջին քառասուն տարիներու յապաղումը եւ բարեշրջումը նոր գործելակերպ մը կը պահանջեն: Չի բաւեր տուն շինել. հարկ է մաքուր շինել եւ արդիական պահանջներով: Ֆրանսա հարկ եղած

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցաւ «Ալժերիոյ կառավարութիւնը»: Ծանօթ է որ երկու ամիս է կառավարութեան երկու անդամները՝ Քարամէ եւ Ճէմայէլ բուռն վիճաբանութիւններ ունեցած են այս մասին: Վախ կար նաեւ որ նոր տագնապ մը ծագի : Ի վերջոյ քրիստոնեայ Ճէմայէլ տեղի տուած է : Զեկոյցը կը ճշդէ թէ այս որոշումը որեւէ ձեւով պիտի չխանգարէ Ֆրանսայի եւ Լիբանանի բարեկամական յարաբերութիւնները :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ արդար բողոք մը կը յայտնէ թղթատարի յաւելումին համար որ արտասահմանի համար հարիւրէն հարիւրը կ'անցնի: Արդարեւ, ինչպէս «Մոնտ»ը գիտել կուտայ, արտասահմանի համար չորս ֆրանքէն տասի բարձրացած է, իսկ օդային ճամբով հարիւրէն երեսունէն մինչեւ 75 յաւելում: Եւ «Մոնտ»ը հարց կուտայ թէ պաղեցնելո՞ւ համար է արտասահմանի բաժանորդները թէ սնանկացնելու համար թերթերը: Այս հարցը մասնաւոր ուշադրութեանը յանձնուած է տեղեկատուութեան նախարար Ֆրէյի որ միջամտէ Փինէի մօտ :

ՆԱՓՈԼԻԻ մէջ ընկերվարական կուսակցութեան 33րդ համագումարը բանալով Նէննի խստօրէն քննադատեց «խորհրդային բռնատիրութիւնը», որմէ ետք աւելցուց թէ իրենք ընդդիմադիր կը մնան Իտալիոյ մէջ :

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական ժողովը դարձեալ ընդհատուեցաւ, այս անգամ՝ անգլեւամերիկեան առաջարկով :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ մէջ լուսարգելի դրութիւն հաստատուած է ժամը 21էն սկսեալ :

ՓԱՎԼՈՎԻ ԿԵԱՆՔԸ

Փավլով (Իվան Պետրովիչ Պաւլով) ծնած է Ռիազան, 1849 Սեպտեմբեր 14ին: Հայրը, աղքատ քահանայ մը, եկեղեցական պարտականութիւններէն դուրս՝ կը գրաղէր պարտիզամշակութեամբ, բերքին վաստակով թեթեւցնելու համար ընտանիքին կարօտութիւնները: Ու Փավլով կ՚օգնէր իր հօրը, կը փորէր հողը, ակօս եւ ածու կը շինէր, պարարտանիւթ կը լեցնէր, ծաղիկ կը մշակէր, մրգաստանը կը խնամէր, ու դեռ ժամանակ կը գտնէր, իր դասերէն դուրս, երթալ լողալու, թիավարելու, հեծելանիւով արշաւ կատարելու, նոյնիսկ գորոդկի խաղալու: Կը սիրէր ֆիզիքական աշխատանքը, որքան մտաւորական աշխատանքը:

Իր աշխատասիրութիւնն էր որ զինք տարաւ բարձունքէ բարձունք: «Գիտական ասպարէզի մէջ, կը գրէ Կ. Մարքս, չկա՛յ արքայական ճամբայ, — լուսազարդ բարձունքներու կը հասնին անո՛նք միայն՝ որոնք չեն վախնար յոգնութենէն՝ մագլցելով սեպ արահետներն ի վեր»: Ու Փավլով մագլցեցաւ, շարունակ մագլցեցաւ, առանց երբեք յոգնութիւն զգալու, մինչեւ որ հասաւ արեւափառ բարձունքը:

Փավլով հրատարակած է ինքնակենսագրութիւն մը: Իր կինն ալ, Սերաֆիմա Վասիլիեւնա, գրած է իր Յուշերը: Ահաւասիկ երկու գործեր, որոնք կը հաստատեն թէ աշխատանքի զարկը զուգընթաց հնչած է սրտի զարկին հետ, աւելի ճիշդ՝ ուղեղն ու ձեռքերը գործած են համընթաց, յարաժամ եւ հանապազ:

60ական թուականներու ռուսական գրականութիւնը, մասնաւորաբար Պիսարեւի գործերը այնքան խոր ազդեցութիւն կը գործեն երիտասարդ Փավլովի վրայ, գրեթէ ամբողջ սերունդին վրայ, ինչպէս ինքն իսկ կը խոստովանի՝ իր ինքնակենսագրութեան մէջ, որ ապագայ մեծ բնախօսը կը վճռէ ինքզինք նուիրել բնական գիտութեանց ուսումնասիրութեան: Երկրորդ, ռուս հանճարեղ գիտնականը, Սեչենով, իր գործերով, մասնաւորաբար Ուղեղին անդրադարձները գործով, մագնիսի դեր կը կատարէ՝ գրաւելով երիտասարդ ուսանողին միտքն ու հոգին: Ու վերջապէս Փավլովի սիրտը կը թրթռայ հայրենասիրութեան քաղցր յաւակնութիւններով, որոնց մարգարէական շունչ պիտի տար Բելինսկի. — «Ապագային, մենք եւրոպական կեանքի սկուտեղին մէջ պիտի նետենք ոչ միայն ռուսական յաղթական սուրը, այլ եւ ռուսական միտքը»:

Համալսարանական իր փայլուն յաջողութիւններուն զուգընթաց՝ նիւթական դժուարութիւններ ու ծանր մտահոգութիւններ մինչեւ որ կուգայ Լէնին: Ռուսական մեծ յեղափոխութեան առաջնորդը, որքան ալ մտաւորական ասպարէզի մարդ՝ իր կազմութեամբ, ըմբռնեց թէ հսկայակա՛ն արժէք կը ներկայացնէ բէֆլամը յեղափոխութեանց յաջողութեան մէջ, մանաւանդ գիտական նուաճումնեբու բէֆլամը: Ուրիշ ամէն բէֆլամ փըրփուր է, գունաւոր փրփուր, — մեր օրերու նուաճումները վկայ: Եւ արտակարգ վարկ բացաւ ի պէտս Փավլովի, — կազմեց յանձնախումբ մը Կորքիի նախագահութեամբ՝ Փավլովի ընծայելու համար բացառիկ միջոցներ, որպէսզի ամենակարճ ժամանակի մը մէջ՝ ստեղծուին աշխատանքի լաւագոյն պայմաններ, Փավլովի եւ կնոջ տրուին ապրուստի եւ սնունդի մասնաւոր դիւրութիւններ, ինչպէս նաեւ բնակարան եւ աշխատանոց ամէնէն կատարեալ եւ արդիական յարմարութիւններով, Փավլովի գործերը հրատարակուին ամէնէն շքեղ տպագրութեամբ: Լէնինի այս հրովարտակը պատմական կը մնայ անով որ կը մատնէ աննախընթաց ուշադրութիւն ու հետաքրքրութիւն գիտական նուաճումներու համար, նիւթական դերագանց ծախքեր պահանջելով Յեղափոխութեան աղքատ սընտուկէն:

Այսպէս կարճ ժամանակի մը մէջ Կոլտուշի գիւղը, որ կը գտնուի Լենինկրատի շրջակայքը, կը դառնայ «բնախօսական փորձերու (անդրադարձ շարժումներու) մայրաքաղաք», հռչակաւոր՝ իր հրաշալի աշխատանոցներով, «լռութեան աշտարակով» եւ բնախօսական այլազան փորձարաններով, Ուսումնարան - Քաղաք մը (ԷՆսթիթիւ - Սիթէ) աշխարհի մէջ միակը, որ կը կրէ Փավլովի անունը: Ու վերջապէս կապ մը ստեղծելու համար տեսականին ու գործնականին միջեւ՝ արնթեր հիմնուեցան հոյակապ բնախօսական փորձարաններ եւ ուսումնարան, ջղային դրութեան հետազօտութեանց նըւիրուած:

Ռուսական գիտութեան մեծագոյն փառոսներէն ոչ մին, ոչ Սեչենովը, ոչ Մենտելէեւը, ոչ Տիմիրիազեւը, ոչ Մեչնիկովը, ոչ Պիրոկովը, ոչ Միչուրինը, ոչ Լոմոնոսովը (որքան գիտուն, նոյնքան մեծ բանաստեղծ) վայելեցին ինչ որ կը ստանար Փավլով, — փառք, հարստութիւն, աշխատանքի ամէն յարմարութիւն եւ ազատութիւն: Հէքեաթային պարիկ մը կը շնորհէր առատօրէն ինչ որ երազ կը թըւէր Փավլովի: Այնքան որ Փավլով մտահոգութեան մատնուեցաւ, — պիտի կըրնա՞ր արժեցնել ամէն յոյս՝ որու համար կը ծախսուէին միլիոններ:

Պէտք է անմիջապէս ըսել թէ բոլշեւիկեան թամ - թամին համընթաց՝ մեծ նըւաճումներ կը կատարուէին «բնախօսական փորձերու համաշխարհային մայրաքաղաքին մէջ»: Այդ նուաճումներուն փարիչը, որ 1935ին, բնախօսական միջազգային ԺԵ. համագումարին, կը հռչակուէր «աշխարհի առաջին բնախօսը»՝ անշուշտ բոլշեւիկներու մղումով, սովորական մարդ մը չէր, — 1904ին ստացած էր արդէն Նոպէլի մրցանակը:

Եւ սակայն գնահատութեան տարբեր ձայներ եւս կը լսուէին իր գործին մասին: Ինչ որ կը ներկայացուէր Փավլովի անունով, նախընթաց չունէ՞ր իրապէս: Փավլով մեռաւ 1936ին, ինչպէս կայսր մը, փառքի ծիրանին՝ իր ուսերուն, անմահութեան դափնեպսակը՝ իր գլխուն:

Բոլշեւիկները, ինչպէս եւ իր հաւատարիմ աշակերտները, որոնց մէջ՝ Բիկով(*), ջերմեռանդօրէն կը հսկեն իր շիրիմին վրայ, իր փառքին ու համբաւին վրայ:

Բիչ մնաց որ Փրոֆ. Օրբելեան գոհ երթար այդ հսկողներու ջերմեռանդութեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Փրոֆ. Բիկովի անունը Բուկով գրած էի նախորդ յօդուածիս մէջ, շփոթելով անուան ... ֆրանսերէն ուղղագրութենէն, (ֆրանսերէնը կը գրուի *իկրէքով*, — իսկ *իկրէքի* ձեւով գիրը ռուսերէնի մէջ կը կարդացուի *ու*): Բայց երբ աչքի առջեւ ունեցայ Փրոֆ. Բիկովի աշխատութեանց մատենացոյցը, տեսայ որ իր անունը գրուած է ռուսերէն այբուբենին 28րդ տառով, որ կարծր ի տառն է, — ուրեմն կարդալ Բիկով, ինչպէս սկզբնական վանկը նոյն ձեւով կը գրուի ու կը կարդացուի *բիկ* ու կը նշանակէ ցուլ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՄՈՆՍՈՐՈՅԻ ՏԻԿԻՆԸ"

Ֆրանսայի Ազգային Թատրոնը (Քոմէտի Ֆրանսէզ) իր դարաւոր աւանդութիւններէն պահ մը ձերբազատուած, ըլլալով դասական խաղացանկը, անցեալ շաբթու իր յայտագրին վրայ զետեղեց Ալեքսանտր Տիւմայի մէկ պատմական մելոդրամը՝ «Մոնսորոյի Տիկինը»:

«Երեք Հրացանակիրներու» հանճարեղ հեղինակին այս գործին նիւթը կը կազմէ Ֆրանսայի թագաւորներէն Հենրիկոս Գ.ի արքունիքին մէջ պատահած նըշանաւոր դէպք մը:

Հենրիկոս Գ. որդին էր Կատարինէ Մետիչիսին եւ գահ բարձրացաւ իր եղբօր՝ Կարոլոս Ժ.ի մահէն ետք:

Այս ապերջանիկ վեհապետը ունեցաւ չարաբաստիկ վերջաւորութիւն մը, քանի որ մոլեռանդ կղերականի մը՝ Ժաք Քլէմանի կողմէ սպաննուեցաւ երիտասարդ տարիքին:

Իր տիրակալութեան շրջանին ալ չունեցաւ հանդարտ ու երջանիկ պահ մը, վասնզի շրջապատուած էր միշտ դաւադիրներու ցանցով մը, որոնց գլուխը կը գտնուէր Անժուի դուքսը՝ Ֆրանսուա տըՎալուա, իր հարազատ եղբայրը:

Այս վերջինը սիրահարուած էր երիտասարդ ազնուականուհիի մը՝ Տիան տը Մերիտորի, ու շարունակ կը դարպասէր զայն:

Տիանի ծնողքը իրենց զաւակը կարենալ հեռու պահելու համար Անժուի Դուքսին վտանգաւոր դարպասէն, կ՚որոշեն զայն ամուսնացնել յառաջացեալ տարիքով Մոնսորոյի կոմսին հետ, որ խիստ աչքառու դիրք մը կը գրաւէր արքունիքին մէջ, ըլլալով վեհապետին որսորդական կազմակերպութեան գլխաւոր արարողապետը:

Ամուսնութենէն ետք, Մոնսորոյի Կոմսը իր երիտասարդ կինը կը տեղաւորէ Փարիզի մէջ, գաղտնի յարկարաժին մը յատկացնելով անոր:

Եւ գիշեր մը, երբ Կոմսը բացակայ կը գտնուէր տունէն, մենամարտ մը տեղի կ՚ունենայ Տիանի յարկարաժնին պատուհաններուն տակ, եւ յառաջացող աղմուկէն եւ բարձրացած օգնութեան աղաղակներէն Տիան ընդոստ արթննալով կը վազէ փողոց եւ իր տան դրան առջեւ արիւնաթաթախ վիճակի մէջ կը գտնէ երիտասարդ ազնուական մը, որ ակնյայտնի կերպով անմիջական խնամքի կը կարօտէր:

Բարեսիրտ Կոմսուհին անմիջապէս կը հրամայէ իր ծառաներուն ներս փոխադրել վիրաւորը: Կոմսը քանի մը օր բացակայելով տունէն, Տիան իր ամբողջ սրտով ու հոգւով կը խնամէ վիրաւորը, որ ուրիշ մէկը չէր եթէ ո՛չ այդ շրջանին իր սիրային արկածախնդրութիւններով, իր անվախ ու յանդուգն նկարագրով բոլորին ծանօթ ու սիրելի Քլերմոնի Կոմսը, աւելի հանրածանօթ Պիւսի տ՚Ամպուազ անունով:

Ու կը պատահի անխուսափելին:

Տիան եւ Պիւսի բոլորովին կը տարուին փետրաւոր Կուպիտոնի խաղերէն ու կը սիրեն զիրար կաթոգին:

Մոնսորոյի դաժան կոմսը, սակայն, նախանձ է ու կասկածոտ, կը հսկէ Տիանի վրայ: Կը կռահէ նոյնպէս որ իր երիտասարդ կինը իր սիրտը տուած է մէկուն, բայց որո՞ւ:

Եւ աւելի առաջ տանելով ու խստացնելով իր հսկողութիւններն ու քննութիւնները, Մոնսորոյի Կոմսը կը յաջողի թափանցել իր կնոջ սրտի գաղտնիքին եւ կը տեղեկանայ թէ իր ամուսնական առագաստին դէմ յարձակողական ձեռնարկներ կատարողը գեղանի Պիւսին է:

Եւ այնուհետեւ ինքզինք բոլորովին կը նուիրէ վրէժխնդրութեան զգացումին, որ ահաւոր պիտի ըլլար:

Եւ արդարեւ, դաւադրութիւն մը սարքելով, Մոնսորոյի Կոմսը կեղծ նամակ մը կ՚ուղարկէ Պիւսի տ՚Ամպուազի, իբրեւ թէ ստորագրուած Տիանի կողմէ, եւ զայն կը հրաւիրէ սիրային ժամադրութեան մը:

Առանց դոյզն կասկածի, սիրաբորբոք Պիւսին կը սլանայ դէպի իր սիրածին կողմէ նշանակուած ժամադրավայրը, ուր մութին մէջ դարանակալ եւ Մոնսորոյի կոմսին կողմէ վարձուած մարդասպաններ հարիւր եւ աւելի դաշոյնի հարուածներու տակ դիտապաստ կ՚ընեն Մոնսորոյի Տիկնոջն միակ սէրը՝ Զլերմոնի Կոմս, Պիւսի տ՚Ամպուազը:

Այս է ահա Ալեքսանտր Տիւմայի «Մոն-

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Եւ զարմանալի չէ, որովհետեւ Թիւրքահայաստանում, չնայած պատմութեան բոլոր դասերին, դեռ եւս մեր ժամանակ ոչ ունեցուածքի, ոչ էլ անձի անձեռնմըխելիութիւն կայ, ճնշւում է կրթութեան ամէն մի ձգտում, բացասւում է ու հետապնդւում ազատ ասուած ամէն մի խօսք: 90ական թուականների ջարդերն այնպիսի արհաւիրք են, որպիսիք դեռ պատմութիւնը չի տեսել:

— «Պատմութիւնը չի իմանում, գըրում է Լըռուա - Բօլիէօն, աւելին ասեմ՝ ինքը արեւը, որին, ինչպէս Վիրգիլիոսն է ասում, ոչ ոքի չի կարող մեղադրել ստելու մէջ, արեւը չի իմանում՝ տեսե՞լ է արդեօք նա բազում ոճրագործութիւններով արատաւորուած մեր մռայլ մոլորակի վրայ այնպիսի զարհուրելի պատկերներ, որ տխրուեցինք ամիսներ ու շաբաթներ շարունակ տեսնել 1895 - 1896 թուականներին՝ հայկական բարձունքներում»:

1896 թուի Օգոստոսեան սպանդը սեւ բծի նման ընկաւ Եւրոպայի վրայ եւ «Թիւրքիայի գոյութիւնը անարգանք է բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդների համար», ասում է Պրոֆ. Կոմարովսկին: Իրօք որ չի կարելի չհամաձայնել նրա հետ:

Ի դժբախտութիւն Հայերի՝ հայկական հարցը հեշտ լուծելի չէ: Նա բախւում է հարեւան երկրների շահերի հետ, ուր նոյնպէս Հայեր են ապրում: Թիւրքահայաստանը «պէտք է» Եւրոպային՝ դոյավիճակը պաշտպանելու համար: Եւ «Թագակիր Ջարդարարը», ինչպէս սուլթանին անուանեց Գլադստոնը, օգտագործում է յարմար իրադրութիւնը յօգուտ իր շահերի:

Անուամենայնիւ այս արհաւիրքներով չվերջացան հայ ժողովրդի տառապանքները: Եկաւ համաշխարհային պատերազմը հայկական ջարդերով եւ պատերազմը գործում էր սիստեմատիկ կերպով: Հայերի բնաջնջումը կատարւում էր նախօրօք մշակուած ծրագրով, որովհետեւ գերագոյն իշխանութիւնը գտնւում էր գերմանական զօրավարների ձեռքում: Սակայն այս բնաջնջումը, որ Հայերից խլեց ժողովրդի մէկ միլիոն ներկայացուցիչ, շատ թարմ է յիշողութեան մէջ, որպէսզի կանգ առնենք դրա վրայ: Աւելի լաւ է անցնինք հայ գրականութեանը, որպէսզի մոռանանք այդ արհաւիրքները եւ Հայերի չարչարանքների պատմութիւնն աւարտենք այս խօսքով. —

«Բայց հաւատալով հայ ժողովրդի հոգեկան ուժերին ու կենսունակութեանը՝ մենք չենք կասկածում որ շուտով վերջ կ՚ունենան բազմաչարչար այդ ժողովրդի տառապանքները»:

Բ. ԳԼՈՒԽ

ՀԱՅ ՀԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ի՞ՆՉ Է ՄՆԱՑԵԼ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԻՑ. — ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ:

Այն ինչ այժմ պահպանուել է հայ հին գրականութիւնից, չի կարող լինել այդ ժողովրդի հոգեւոր կեանքի լրիւ արտացոլումը: Դա գլխաւորապէս եկեղեցական գրականութիւն է: Այնտեղ չկայ այն բազմազանութիւնն ու լրիւութիւնը, որ ունի յոյն գրականութիւնը, չկայ այն աշխուժութիւնը, ֆանտազիայի այն ճոխութիւնն ու թռիչքը, որ յատկանշական է արեւելեան գրականութիւնների համար: Դա խստաշունչ է ու միօրինակ. սա հէնց իմ հայ բարեկամի դատողութիւնն է: Բայց մենք, հիւսիսի մարդիկս, ճիշդ հակառակը կը դատէինք: Այդ հոգեւոր հայ բանաստեղծութիւնը մեզ այնքան վառ, գունազեղ ու ֆանտաստիկ է թւում, որ այլ կերպ չենք էլ կարող երեւակայել:

Ոչ մի կերպ չի կարելի համեմատել դա մեր հոգեւոր գրականութեան հետ. մերն այնքան է կորցնում որ խղճում ես նրան:

Մենք այդ դրուածքների մասին կը խօսենք քիչ յետոյ: Այստեղ բերենք միայն մի փոքրիկ օրինակ՝ առաւօտեան աղօթքը, որ երգում է բանաստեղծ «Շնորհալի» մականուանեալ Ներսէսը. —

Առաւօ՛տ լուսոյ,
Արեգա՛կն արդար,
Առ իս լոյս ծագեա:

Բղխումն ի հօրէ,
Բղխեա ի հոգւոյս
Բան քեզ ի հաճոյս:

Գանձ ողորմութեան
Գանձիդ ծածկելոյ
Գտող զիս արա:

Դուռն ողորմութեան
Դաւանողիս բաց,
Դասեցո վերնոցն . . .

ԺՈՂՈՎՐԴ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ. — ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏԸ ՈՉՆՉԱՑՆՈՒՄ Է ԱՅՆ

Մենք տեսնում ենք թէ ո՛րքան հարուստ ու գեղեցիկ է Հայերի բանաստեղծութիւնը: Բայց եւ այնպէս պէտք է ասել թէ նրանից խլուած է ամենաինքնատիպ մասը՝ հին հեթանոսական, դիւցազներգական բանաստեղծութիւնը համարեա բոլորովին անհետացել է եւ նրա կոթողներից շատ քիչ է հասել մեր օրերը:

ՌԱՅՆԻՍ

(5 Շար.)

ՄԱՐՈՔԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԳԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, (Յառաջ) — Մարոքահայ համայնքի տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Յունուար 11ին, Այն Տիապի մէջ, նախագահութեամբ Մոնթէվիտիոյէն տեղս ժամանած Պ. Վ. Թորոսեանի:

Նախագահը կարդ մը հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուաւ Հարաւ. Ամերիկայի մեր հեռաւոր գաղութի՝ Մոնթէվիտէոյի շուրջ 8 հազար Հայութեան մասին:

Պ. Ե. Գարապիլիքեան քանի մը խօսքով ընդգծեց հրաժարեալ վարչութեան համերաշխ եւ ներդաշնակ գործունէութիւնը եւ կոչ ըրաւ, որ համերաշխութեան ոգին տեւական դառնայ, ամենուրեք: «Համերաշխութեան ոգին պէտք է տիրէ հայ բոլոր անհատներուն մէջ, ընտանիքէն ներս թէ դուրս, որովհետեւ այդ է միայն Հայութեան փրկարար ուժը»:

Պ. Վարժապետեան, հակիրճ ձեւով ներկայացուց վարչութեան նիւթական գործունէութիւնը, պատկերացնելով այս փոքրաթիւ հայ գաղութի զոհողութեան ոգին:

Ապա խօսք տրուեցաւ Պ. Վ. Համբարձումեանի, որ վարչութեան բարոյական գործունէութեան յարակցութեամբ, ծանրացաւ հայ գաղթաշխարհի ազգապահպանման ճիգերուն վրայ.—

«Հայ հողմացրիւ բազմութիւնները տնտեսապէս, առաւել կամ նուազ չափով կազդուրուելէ վերջ, հոգեկան մշտնջենական պայքարի մէջ կը գտնուին, այսօր: Օտար բարձր քաղաքակրթութեան ալիքները մտահոգիչ կերպով պաշարած են մեր նոր սերունդն ու յաջորդական սերունդները: Իբր Ասիացի եկանք արտաշխարհ, բայց շուտով եւրոպացի դարձանք: Մեզ չի խանդավառեր անունով Հայ, բայց գործով ու յաճախ հոգիով օտարացած որեւէ շողշողուն անուն: Մեր միակ պահանջն է ազգային զգացումի մշտնջենական ներկայութիւնը, որ մանուկներուն կը փոխանցուի հայ ընտանիքներու եւ կրթական հաստատութիւններու միջոցաւ: Հայութիւնը մէկ է եւ անբաժան, ապա ուրեմն Հայաստանն ալ պէտք է ըլլայ մէկ եւ անբաժան եւ Ամենայն Հայոց Հայաստան»:

Ապա ժողովն անցաւ ընտրութեանց եւ միաձայնութեամբ վերընտրուեցան նախորդ վարչութեան բոլոր անդամները:

Այս հաւաքոյթի գեղարուեստական յայտագիրը շատ ճարտար ու աշխոյժ կերպով վարեց Պ. Կ. Սարեանը, զուարթ ու կենսուրախ մթնոլորտ ստեղծելով: Երգ, արտասանութիւն ու պար, կը յաջորդէին իրարու: Հանդէսին մասնաւոր փայլ տուին իրենց երգերով եւ արտասանութեամբ Եսայեան քոյրերը, Տիկին Վարժապետեանը, Վ. Փափազեանը եւ Կ. Սարեանը:

Պ. Ժ. Արիկեան ներկայացուց անմահ Դ. Վարուժանի յուշաքանդակի զետեղման տօնակատարութիւնը, Կանտի մէջ, մասնաւոր ժապաւէնի վրայ առնուած, իսկ Պ. Ա. Տէյիրմէնճեան ներկայացուց Մարոքահայ գաղութի դաշտահանդէսներու գունաւոր ժապաւէնները:

Հայրենատենչ հանդիսականները, խանդավառ տրամադրութեամբ իրարմէ բաժնուեցան երեկոյեան ուշ ատեն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

սրոյի Տիկինը» երկին առաջձը:

Տասնըմէկ տեսարաններէ բաղկացած այս պատմական թատերակը մեծ յաջողութիւն գտաւ Քոմէտի Ֆրանսէզի բեմին վրայ:

Մոլիէռի Տան գլխաւոր դէմքերէն՝ Ենէլ, Փոլ Էմիլ Տեպեր եւ Ժաք Էյմէր ստանձնած էին կարեւոր դերեր, շրջապատուած իրենց երիտասարդ դերասան եւ դերասանուհի ընկերներով, որոնց մէջ աչքի կը զարնէին Տէստոփ, Միշէլ Ռուսայէ, Մոռիս Փորթրրս, Պերնար Տերան եւ մանաւանդ Տիկին Քլոտ Վինթեր, որ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ Տիանի պատասխանատու դերով, արժանանալով ներկայ հասարակութեան խանդավառ ծափերուն եւ մամուլին անվերապահ գնահատանքին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԽԱՉԻԿ ՆՇԱՆԵԱՆԻ ԵԿԵՂ. ԵՐԳԵՐԸ

×

Ամիս մըն է հրապարակ ելած են Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մեներգող դպիր Պ. Խ. Նշանեանի կրօնական երգերու եւ տաղերու սալերը, մասնակցութեամբ նոյն եկեղեց. դպրաց դասուն եւ երգեհոնի, դպրապետ Պ. Պօղոս Գույումճեանի ղեկավարութեան տակ:

Իր տեսակին մէջ այս սալը երկրորդը ըլլալով երաժիշտ Նշան Սերդոյեանէ վերջ — չմոռնալով Շահ – Մուրատեանի առաջին փորձերը — մեծ յաջողութիւն կ'ապահովէ:

Պ. Խ. Նշանեանի ձայնը յատուկ է հայկական եկեղեցւոյ երաժշտութեան: Ան փայլուն եւ մաքուր թէնոր է, ճըշգրիտ արեւելեան ոճի ելեւէջներուն մէջ, զուսպ եւ լալագին՝ իր լայն թրթռացումներով: Պ. Նշանեան հոգի կը դնէ առանց ձայնի սայթաքումներ ունենալու իր մեկնաբանութեանց մէջ:

Այս սալին վրայ կը լսենք «ընտրեալդ Աստուծոյ», «Մայր անարատ կոյս», եւ «Ուրախ լեր» որուն կատարումը կը պահանջէ, թռիչք եւ ուժգնութիւն, որով խօսոր կը համեմատի իր մեղկ ոճին: Մինչդեռ շատ յաջող են «Դարձ անցն իմ եւ սիրեցի» եւ «Ուստի բուրելով»: Մընացած կտորները «Ալէլուք Յարութեան», «Համեմատ քեզ» եւայլն կ'երգուին երգչախումբին կողմէ միաձայն, առանց սակայն ձայներու միադոյն ամբողջութեան, տրուած ըլլալով որ երգչախումբը փոքրաթիւ է:

Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել թէ Խաչիկ Նշանեան հայկական կրօնական երգերու շատ որոշ եւ յատուկ մասի մը մէջ կը հանդիսանայ մեր եկեղեցական լաւագոյն մեներգիչներէն մին:

Ապացոյցը՝ այս սալը:

ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Պ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, խորհրդահայ հռչակաւոր երգիչ Պօղոս Լիսիցեան ճափոն գացած էր, շարք մը երգահանդէսներ տալու համար: Իրեն կ'ընկերանար դաշնակահար Նաում Վալթերի:

Ճափոնի մէջ 15 համերգներ տալէ ետք, Մոսկուա վերադարձի իր ճամբուն վրայ Լիսիցեան հանդիպած է Կալկաթա, հեռաւոր ափերու վրայ ապրող Հայերու ծանօթանալու նպատակով:

Մասնաւոր կարգադրութեամբ Լիսիցեան երկու համերգներ տուած է Կալկաթահայերու համար՝ Հայոց Մարդասիրական Ճեմարանի հանդիսասրահին մէջ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան:

Մեծ երգիչը իր համերգներու յայտագիրը բաժնած է երկու մասի: Առաջինին մէջ երգած է Չայքովսքի, Ռիմսքի — Քորսաքով, Ռուպինշթայն, Շուպերթ եւն.: Յայտագրին երկրորդ մասը, ամբողջութեամբ նուիրուած հայ երաժիշտներու ստեղծագործութեանց, անջնջելի տպաւորութիւն ձգած է ունկնդիրներու վրայ, որոնք հմայուած ու յուզուած են մասնաւորապէս «Կռունկ»ով:

Անկախ այս երկու համերգներէն, Լիսիցեան երգահանդէս մը տուած է Հնդիկ եւ եւրոպացի ունկնդիրներու համար: Յայտագիրը կազմած է ռուսական, եւրոպական եւ հայկական երգերով: Այս առթիւ Կալկաթայի «Տը Սթէյթմէն» թերթը գրած է.— «Պ. Լիսիցեան, Պալշոյ թատրոնի մեներգիչ, հռչակաւոր հայ պարիթոնը, սքանչելի համերգ մը տուաւ: Շուպերթի «Երաժշտութիւն» եւ «Աթլաս» երգերը կատարեց հրաշալի քնարականութեամբ եւ կատարեալ հասկացողութեամբ: Մեծ երգիչը անթերի կերպով մեկնաբանեց «Փալիաչի»ի նախերգանքը եւ «Զաթրթոն» օփերայէն կտոր մը: Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ երգիչը գերազանց յաջողութեամբ կատարեց բոլոր երգերը: Այստեղ Լիսիցեան կը գտնուէր հայրենի հողին վրայ, երգելով հայերէն կտորներ, ինչպէս նաեւ՝ ռուսերէն: Լիսիցեան հասաւ իր գագաթնակէտին, երբ երգեց Դոլուխանեանի, Խաչատուրեանի, Բարխուտարեանի եւ Սպենդիարեանի երգերը...»:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ Յունուար 10ին Պէյրութէն Հռոմ վերադարձած է: Պէյրութի օդակայանը գացած էին Հանրապետութեան նախագահին եւ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչները ողջերթ մաղթելու համար:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Սկիւտարի Սանուց Միութիւնը Սայաթ – Նովայի մահուան 160րդ տարեդարձին առթիւ հանդիսութիւն մը սարքած է վերջերս: Խօսած է Ս. Խաչ դպրեվանքի վերատեսուչը՝ Գարեգին Ծ. Վարդապետ Գազանճեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ հաստատուած է բժշկական ապակիի տարրալուծարան մը եւ ակադեմական Մ. Մանուէլեանի գլխաւորութեամբ ստացուած է առաջին բժշկապակին: Ապակին իր մաքրութեամբ, փայլով եւ որակի յատկանիշերով ետ չի մնար չեխական նշանաւոր բիւրեղապակիէն եւ անկէ 6 – 7 անգամ աւելի աժան է: Միաժամանակ մշակուած են նաեւ բարձրորակ գեղարուեստական ապակիներու զանազան տեսակներ:

ՓԵՇԹԱՅԻ մէջ հրատարակուող հունգարական «Նաճի Վիլաճ» ամսագիրը հրատարակած է Դերենիկ Դէմիրճեանի, Եղիշէ Չարենցի, Գուրգէն Բորեանի եւ Վիգէն Խեչումեանի արձակ գրութիւններըն ու բանաստեղծութիւնները: Թարգմանութիւնները կատարած են հունգար գրագէտներ եւ բանաստեղծներ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կը բեմադրուի Ղազարոս Աղայեանի «Անահիտ» հէքեաթը, որ թատերգութեան վերածուած է ռուս թատերագիրներու կողմէ: Բեմադրութեան համար օգտագործուած են Վալերի Բրիւսովի թարգմանած հայկական բանաստեղծութիւնները: Ներկայացման երաժշտութիւնը գրած է Էդ. Յովհաննիսեան:

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ պուլկար գրողներու նախաձեռնութեամբ եւ հայկական «Երեւան» կազմակերպութեան մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր երեկոյ մը՝ նուիրուած նշանաւոր հայ գրող Ալ. Շիրվանզադէի ծննդեան հարիւրամեակին: Շիրվանզադէի կեանքին ու գործին մասին խօսած է Պուլկարիոյ Գրողներու Միութեան քարտուղար Անգել Տոդորով:

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԸ լոյս ընծայած է Կիրովական քաղաքի երիտասարդ գրողներու գործերուն հաւաքածոն՝ «Լոռի» անունով: Խմբագրութիւնը կատարած է Սողոմոն Տարօնցի:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ շրջանին մէջ բացուած է մանկական մասնագիտացած նոր խանութ, ուր կը ծախուին պատրաստի հագուստներ, կօշիկներ եւն.: Անցեալ տարուան ընթացքին շրջանին մէջ շահագործման յանձնուած երրորդ խանութն է ասիկա:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (331)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

— Երեւի, երէցկինը մի լաւ բան պատրաստած կը լինի նախաճաշիկի համար, — ժպտալով հարցրեց վարժապետը:

— Եթէ լաւ չլինի, վատ էլ չլինի, — պատասխանեց քահանան նոյնպէս ժպտալով:

— Անպատճառ լաւը կը լինի. ես հրամայում եմ իմ ունեցածը սեղանի վրայ դնել. թող մնայ. այսօր իմ ճաշը դրանցով արդէն կարելի է պատրաստ համարել:

Որքան փոխուել էր նա, որքան մեղմացել էր նրա բնաւորութիւնը, որքան քաղցրութեամբ էր վարւում այդ մարդկանց հետ: Ես միշտ համարում էի նրան խստասիրտ, անհամբեր, կամակոր եւ բռնաւէր մի անձնաւորութիւն: Բայց այժմ ներկայանում էր նա՝ որպէս գիւղացու սրտի, հոգու, զգացմունքների մարմնացած մի արտայայտութիւն, որ, նրանից ծագելով, գիտէր նրան սիրելի լինել:

Սուրճից յետոյ մենք ամէնքս դիմեցինք տէր հօր տունը: Արեւը նոր էր սկսել ծագել. նրա արշալոյսը աւելի գեղեցիկ էր, քան երեկոյեան վերջալոյսը: Փոշիանըման նուրբ մառախուղը վեր էր բարձրանում ցօղազարդ բուսականութեան վրայից եւ ամբողջ շրջակայքը եփ էր գալիս, կոլորշիանում էր: Աղջիկները, ջրի սափորները ուսներին, վերադառնում էին մերձակայ աղբիւրից: Վաղորդեան թեթեւ ցուրտը տուել էր նրանց թշերին թեթեւ կարմրութիւն: Ծերունիները, նստած կտուրների վրայ, տաքանում էին առաջին ճառագայթներով եւ նայում էին դէպի ծովը, որ փայլում մի արծաթեայ մեծ ափսէի նմանութիւն էր ստացել: Ուշացած, յետ ընկած երիտասարդները շտապում էին լծել արօրը կամ գութանը: Հնձւորի մանգաղի փայլը շողշողում էր հեռուից: Հաւարների նախիրը, ձիաների երամակը վաղուց էին դուրս քշել, իսկ ոչխարների հօտերը դեռ նոր քաղում էին թարմ ծաղիկները կանաչ խոտերի հետ: Գեղեցիկ էր գիւղական առաւօտը, որի քրտինքը վաղորդեան ցօղի հետ ոռոգում էր դաշտերը, որի վաստակը չէր հարստահարում, որի զաւակները ամբողջ տարի ուտելու հաց ունէին եւ տաք բնակարան:

Որ կողմից եւ անց էինք կենում, կըտուրների վրայ նստած մարդիկը խմբով ոտքի էին կանգնում եւ գլուխ տալիս: Այդ պատիւը վերաբերում էր, ի հարկէ, գլխաւորապէս տէր հօրը, ռէսին եւ վարժապետին, որոնք գիւղացիներից հաւասար յարգանք էին վայելում: Խրճիթների երդիկներից ծուխը, թանձր սիւներով վեր էր բարձրանում եւ միախառնւում էր բաւակ, թափանցիկ մառախուղի հետ: Թոնիրները վառւում էին:

Երբ մտանք տէր հօր տան բակը, նրա որդին իր նժոյգը ախոռատնից դուրս բերելով, այնտեղ կապել էր եւ ձեռքով թիմարում էր: Մենք ամէնքս կանգնեցինք, նայում էինք սիրուն նժոյգի վրայ: Վարժապետը մօտեցաւ նրա հետ մի կատակ խաղալ:

— Ի՞նչ ես այդքան փայփայում, — ասաց նրան, — մի գիշեր կը գողանան այդ ձին:

— Ո՞վ կարող է գողանալ, — ինքնահաւան կերպով պատասխանեց նա եւ շարունակեց իր գործը:

— Օրինակ, ես:

— Չես կարող:

— Կարող եմ:

Տէր հայրը պատմեց այն բոլոր գողութիւնները, որ որդին գիշերը գործ է դնում իր ձիու պահպանութեան համար, յիշեց եւ շղթայի մասին, թէ ինչպէս նա կապում է ոտին:

— Շղթան շատ հեշտութեամբ կարելի է կտրել, — դառնութեամբ ասաց վարժապետը. — այդ չի փրկի ձիուն:

— Հեշտութեա՞մբ, — ձայն տուեց տէր հօր որդին, սաստիկ վրդովուելով, — ապա փորձեցէք:

Վերջին խօսքերի հետ նա ներս վազեց ախոռատունը եւ, դուրս բերելով այնտեղից ծանր շղթան, ձգեց վարժապետի առջեւ: Նա ամբողջ մարմնով դողում էր բարկութիւնից: Վարժապետը արհամարհանքով ժպտում էր: Այդ աւելի սաստկացրեց նրա վրդովմունքը:

— Ո՞ր ծայրն ես կապում ձիու ոտին, — հարցրեց վարժապետը:

Նա ցոյց տուեց:

— Այդ ծայրը կապիր ձիու ոտին, ինչպէս միշտ կապում ես, իսկ միւսը ծայրը՝ քո ոտին:

Նա կատարեց պատուէրը:

Մենք անհամբերութեամբ նայում էինք, թէ ինչով կը վերջանայ այդ վէճը: Վարժապետը դուրս հանեց գրպանից դանակի նման մի ծալովի սղոց եւ, բռնելով շղթայի մէջտեղից, սկսեց սղոցել: Երբ շղթան կիսով չափ կտրուեցաւ, նա մնացած մասը հուփ տուեց եւ ձեռքով կոտրեց:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ճարտարապետները, մանրապետները եւ որակաւոր արհեստապէտներ չունի՝ ճարտարարուեստի թէ երկրագործութեան մէջ: Պէտք է կարգի դնել այս բոլորը, չմոռանալով բարեփոխել կրթական մեթոտները:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ծրագիր մը պիտի կազմուի՝ յառաջիկայ տարուան պիւտճէին՝ իբրեւ խարխիս ծառայելու համար: Պիտի նուազի ուգղակի տուրքերու (էմփօ տիրէքթ) քանակը: Պետութիւնը պիտի օգնէ արդիւնաբերական եւ երկրագործական տնտեսութեան, գիներու նուազումի մը համար:

Վարչապետը իր ճառը վերջացուց, յայտարարելով թէ կառավարութիւնը Աստղին կառավարութիւնն է, որ բարենորոգումներ պիտի բերէ: Այնուհետեւ, բազմաթիւ երեսփոխաններ, նախապէս արձանագրուած, խօսք առին: Ասոնց կարգին Մարսէյլի երեսփոխան՝ ընկերվարական Ֆրանսիս Լէճառ որ ծանր յարձակումներ բրաւ, ելմտ. որոշումներու եւ Ռիւէֆի ծրագրին առթիւ, յայտնելով թէ ընկերվարականները դէմ պիտի քուէարկեն:

Խօսողներու կարգին, գիշերուան նիստին առաջին առթիւ եղաւ Ֆրէսինէ (անկախ). — Պէտք է զօրավիգ կանգնիլ կառավարութեան հակառակ իր տուած ոչ ժողովրդական որոշումներուն: Բայց գիտում կ'ընենք որ նախկին ռազմիկներուն թոշակը պահուի եւ ուրիշ տեղեր սեղմումներ ըլլան: Ֆրէսինէ խստօրէն քննադատեց պետական կարգ մը հաստատութիւնները գլխաւորաբար ելեկտրականութիւնը, ինչ որ պատճառ եղաւ Ե. Հանրապետութեան Ա. Ազգ. Ժողովի, Ա. նիստին առաջին միջամտութեան—«35.000 ֆրանք ամսական կ'առնեն» պոռաց համայնավար Կրընիէ: Լօրիօլ, Ալժերիոյ երեսփոխան, շեշտեց.— «Միակ կուիւ զոր Ֆրանսա չի կրնար կորսնցնել Ալժերիոյ կուին է: Լըժանտր (անկախ) բեմ կը բարձրանայ եւ սրամտութեամբ կը յարձակի վարչապետին վրայ.— Ժամանակին « Բարկութեան Սուրհանդակը » անունով թերթ մը կը հրատարակէիք որ վերջը «Աստղին Սուրհանդակը» կոչեցիք եւ որ, եթէ շարունակուի, «Սրտին Սուրհանդակը» պիտի կոչուի (քըքիջներ): Ապա Ռւադի անկախ երեսփոխանը յիշեց որ Տըպրէ յայտարարած էր թէ բացարձակապէս դէմ է Պէն Պէլլայի ազատագրման, ինչ որ Տըպրէի գործին չէ եկած եւ վարչապետը բառած է.— «Եթէ հոս մէկը կայ որ Դ. Հանրապետութիւնը կը յիշեցնէ ան ալ դուք էք», բայց Լը Ժանտր անմիջապէս ճշդած է թէ կառավարութեան մէջ իսկ Դ. Հանրապետութենէն շատ մարդ կայ:

Նիստը փակուած է կէս գիշերին, վերսկսած ուրբաթ ամբողջ օրը: Իրիկուան դէմ տեղի պիտի ունենար քուէարկութիւնը, կը կարծուի թէ Տըպրէ 400էն 450 ձայն ապահոված է արդէն:

ՈՉ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԱԿ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ Ի ՎԵՐ

Մահազդ	2500
Շնորհակալիք	1500
Հոգեհանգիստ (1 անգամ)	1500
Հարսանիքի, ծնունդի, նշանախօսութեան յայտարարութիւն	2000

Այս գիներուն վրայ՝ հարիւրէն քսան զեղչ՝ մեր բաժանորդներուն:

Առեւտրական յայտարարութեանց համար մասնաւոր պայմաններ: Դիմել վարչութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ յարգոյ հասարակութեան թէ, յառաջիկայ Կիրակի յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հայ Կարմիր Խաչի վաստակաւոր անդամուհի Օր. Զարուհի Գալֆայեանի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ: Եկեղեցւոյ գլխներէն Պ. Զաւէն Յովհաննէսեանի եւ Յակոբ Դաւիթեանի հանգուցեալ ծնողաց հոգւոց հանգստեան համար, ինչպէս նաեւ վաղամեռիկ Պ. Սարգիս Պետրոսեանի համար:

Օր. ՆՈՅԵՄԻ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ
Պ. ԱՐԱՄ ԼԱՌՈՍԵԱՆ
Նշանուած

Պոլիս 1959, Յունուար 11 Վիրօֆլէ

×

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Շմաւոնեան կը նուիրեն երեք հազար ֆր. Շաւիլի դպրոցին եւ երկու հազար ֆր. Կապ. Խաչին: Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Կարօ Նիկողոսեան կը նուիրեն հազար ֆրանք Շաւիլի Կապ. Խաչին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԳՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

Գրեց՝ ՃՕՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Լաթակազմ, 433 էջ: Առաջին անգամ լոյս ընծայուած է անգլերէն լեզուով Նիւ Եորք:

ԳԻՆ 1000 ՖՐԱՆՔ

Դիմել Հրանտ–Սամուէլ, Պարսամեան գրատուններ եւ «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ–Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութեան հանդէսը 15 Փետրուար, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ:

×

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսիթալը յառաջիկայ Մարտ ամսին, Սալ Կավոյի մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

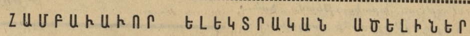
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

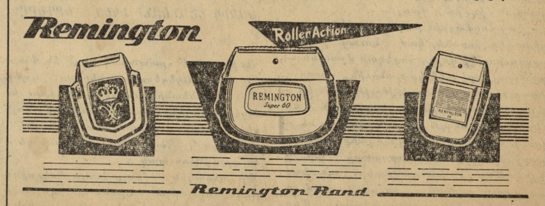
Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժամը չորսին, Ուէժանի վերնայարկը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն «Մանուկներու Օր»ուան: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Յունուար 17) ժամը 16ին, Քաֆէ Ռեժան: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՆԵԼՈՅ – ՔԱՇԱՆ.— Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15.30ին, Տիկին Հանչէրեանի բնակարանը: Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16): Դասախօս՝ Պ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Նիւթը՝ 11–14րդ Դարերու խաչակիրներուն եւ Հայերուն ունեցած յարաբերութեան մասին: Մուտքը ազատ է:

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին՝ «Մանուկներու Օր»ը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագրով, այս կիրակի ժամը 15ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ եւ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԱՌԱՔԵԼ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ: Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՊՈՄՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

18 Յունուար, կիրակի.— Բարեկենդան Ս. Սարգիսի, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպագճեանի որոշ կտակին:

1959 ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Կիրակի Յունուար 18, ժամը 16ին Նօթր Տամ տը Լօրէթի եկեղեցիին մէջ նախագահութեամբ Պ. Րիւէի (Փարիզի երեսփոխան):

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱՉԻՆ

Փիէր Ռօնտօ (*արեւելագէտ – գրագէտ*) եւ Փօլ Պէրթրան տը լա Կրասիէռ:

Գունաւոր ժապաւէններ (*փաստանկար*)

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 18 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8397 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4198

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁՔ

Ի՞նչ նպաստ բերաւ Սփիւռքը հայ գրականութեան անդաստանին՝ վերջացող տարուան ընթացքին :

Անցեալ շաբթու Թերթիս գրական քննադատը երկու յօդուածներով տուաւ «Արեւմտահայ արդի գրականութեան համայնապատկերը 1958ի շրջանին» (Յառաջ, 9 եւ 10 Յունուար) :

Առատ չէ եղած հունձքը : Կարելի է աչք գոցել քանակի մասին : Ցաւալին ա՛յն է, որ որակն ու արուեստն ալ ո՛չ «նշանակելի գրական յաղթանակ» մը եւ ո՛չ ալ՝ «բացառիկ արժէք մը» կը ներկայացնեն :

Փայլուն չէ ուրեմն արտասահմանի հայ գրականութեան պատկերը : Ցուցադրիչ չէ նկարն : Իսկ ապագան կը ներկայանայ մռայլ հեռանկարներով :

Շատ յստակ է մեր աշխատակիցը իր խորհրդածութեանց եւ եզրակացութիւններուն մէջ :

Դիտել տալէ վերջ թէ «Ֆրանսահայ եւ Ամերիկահայ գրական նոր սերունդ չունեցանք», անմիջապէս կ՚աւելցնէ թէ «այլեւս պիտի չունենանք» :

Ձեւով — եւ ոչ թէ ոգիով — նահանջապաշտութիւն մատնող այս վճիռ դժբախտաբար ճշմարիտ մատնանշումն է տխուր ու ցաւալի իրականութեան :

Փա՞ստ կ՚ուզէք : «Գրական նորութիւններ չունեցանք 1958 տարուան ընթացքին : Նախորդ սերունդէն են արտադրողները» :

Իսկապէս ալ յիշուած հեղինակներուն ամէնէն երիտասարդը 45էն բարեւ կու տայ :

Քանիցս շեշտած ենք, որ մեր անտարբեր աչքերուն առջեւ սերունդ մը կը հալի, կը կորսուի հայութեան համար :

Հայերէն սորվող չկայ : Սորվելու փափաք ունեցող ալ չկայ դժբախտաբար : Մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուն երիտասարդներու ստուար մեծամասնութեան կողմէ կ՚արհամարհուի իբրեւ անպէտ առարկայ :

Քիչ - շատ տաղանդ ունեցողներն ալ Ամերիկայի մէջ անգլերէն Ֆրանսայի մէջ ֆրանսերէն կը սիրեն գրել, նախ՝ որովհետեւ հայերէն չեն գիտեր, յետոյ մանաւանդ անոր համար, որ օտար լեզուով հրատարակուած գիրքը նիւթական կարեւոր շահեր կ՚ապահովէ հեղինակին :

Տարին տասներկու ամիս կը մտանդրչենք բոլոր հայրենանուէր հոգիները տանջող ցաւը, առանց դարման մը գտնելու :

Հայ գրականութեան անդաստանին մէջ ներկայացուցիչներ չունինք նոր սերունդէն :

Արտասահմանի մեր երկրորդական վարժարաններէն միայն Համազգայինի Պէյրութի ճեմարանն է, որ մատի վրայ համրուող քանի մը գրողներ տուաւ : Միւս գրողները ամուլ եղան այդ մարզին մէջ :

Հայերէն գիտնալը չի բաւեր անշուշտ գրագէտ դառնալու համար : Գրողը, մանաւանդ բանաստեղծը բնածին տաղանդ պէտք է ունենայ : Տեսնելու, զգալու, ստեղծագործելու յատկութիւններով օժտուած պէտք է ըլլայ :

Կ՚ապրինք նիւթապաշտ դարու մը մէջ : Ցիրուցան նետուած ենք չորս հովերուն : Հայրենի հող չունինք մեր ոտքին տակ : Առօրեային հոգերով կլանուած՝ մէկ կողմ ենք նետած գաղափարականն ու հոգեկանը :

Ասո՛նք ալ պատճառներ են, որ նիհար է Սփիւռքի գրական հունձքը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ - ՏԸԼԸՍ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

×

ԵՐԿՈՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք Խ. Միութեան փոխ - վարչապետը Ուրբաթ օր կրկին անգամ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ամերիկայի Արտաքին Նախարար Ֆոսթըր Տըլըսի հետ :

ՄԱԿի մէջ տուած մամուլի իր ասուլիսէն ետք, Ա. Միկոյեան Ուրբաթ օր հասած է Ուաշինկթըն եւ առաջին առթիւ 2 ժամ 25 վայրկեանի տեսակցութիւն մը ունեցած Տըլըսի հետ : Քաղաքական երկու դէմքերը որոշած են նոր տեսակցութիւն մը ունենալ Ուրբաթ կէսօրէ ետք : Այս առթիւ ամերիկեան մայրաքաղաքի քաղաքական գիտողներ կը կարծեն թէ Միկոյեանի եւ Տըլըսի երկու տեսակցութիւն ունենալը լաւ նշան է եւ այն տպաւորութիւնը կը թողու որ համաձայնութեան գետին մը գտնուած է երկուքին միջեւ :

Ընդհանուր ձեւով մեծ բան չըսաւ իր երկու մարդոց խօսած նիւթերուն շուրջ, Միկոյեան յայտարարած է լրագրողներուն — երկու երկիրներու հասարակաց շահերուն վերաբերեալ խնդիրներու մասին խօսած ենք : Յայտնի է սակայն որ խօսուած է նաեւ Պերլինի մասին, արեւելեան Եւրոպայի եւ նաեւ Բալթիքի ծրագրին, նկատի ունենալով տեսակցութեան ներկայ եղած քաղաքական մասնագէտներու հանգամանքը :

Ծերակուտական Հըմֆրէ յայտնած է թէ Միկոյեան կ՚առաջարկէ բանակցութիւններ սկսիլ նոր կէտի մը շուրջ, Էլպայի երկու կողմերէն հինգ հարիւր մղոն քաշել զօրքերը : Այս ձեւով Խ. Միութեան զօրքը գրեթէ պարպած կ՚ըլլայ Լեհաստանը եւ ամերիկեան ուժերն ալ հեռացած կ՚ըլլան հիւսիսային Եւրոպայէն : Հըմֆրէ ըսած է թէ Միկոյեան այս մասին խօսեցաւ երբ հարց տրուած է թէ Խ. Միութեան տեսակէտը ի՞նչ է Բալթիքի ծրագրին շուրջ : Այս առթիւ Միկոյեան ըսած է որ Խ. Միութիւնը նպաստաւոր կարծիք ունի Բալթիքի ծրագրին մասին : Ապա կարծիք մը յայտնած է .— Էլպայի երկու կողմերէն հինգ հարիւր մղոն քաշուինք : Ծերակուտական Հըմֆրէ կ՚աւելցնէ թէ Միկոյեան կ՚ուզէ խօսիլ նման գաղափարի մը շուրջ :

Այս խօսակցութիւնը տեղի ունեցած է երբ Հըմֆրէ եւ Միկոյեան առանձին էին եւ ոչ թէ Տըլըսի ներկայութեան :

Նոյն օրը Միկոյեան երկու ճաշի ներկայ եղաւ, ցերեկը ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբին, իսկ իրիկունը ակումբի մը մէջ, որ շատ սեղմ շրջանակի մը վերապահուած է : Իրիկուան ճաշին ներկայ եղած է նաեւ Տըլըս :

Նիւ - Եորքի մէջ Միկոյեան ճաշած է նաեւ հրէական կոմիտէի անդամներուն հետ եւ վստահեցուցած է որ Խ. Միութիւնը միտք չունի աքսորելու Հրեաները : Միկոյեան ճաշեց նաեւ տնտեսական բարգաւաճման կոմիտէին հետ : Կը կարծուի թէ այս զօրաւոր կոմիտէին միջոցով է որ Կրեմլինի եւ ամերիկեան դրամատիրութեան մէջ յարաբերութիւնները պիտի վերսկսին :

Փարի - Փրէսի Թղթակիցը միշտ շեշտը կը դնէ այս «վարպետ Հայուն» վրայ որ 10 օրէ ի վեր, ինչպէս Ամերիկացիք կ՚ըսեն, «բերնին երկու կողմէն կը խօսի, մէկ կողմէ համաձայնութիւն, անուշ լեզու կը գործածէ, իսկ միւս կողմէ միշտ կը կրկնէ խորհրդային դիրքը» :

× Պելկրատի Պօրպան կը դատապարտէ Ա. Միկոյեանը որ զրպարտած է Եուկոսլաւիան : Համաձայն ամերիկեան մամուլին, կը գրէ «Պօրպա», Լօս Անճըլըսի մէջ Միկոյեան ծաղրած է ամերիկեան օժանդակութիւնը Եուկոսլաւիոյ եւ ըսած որ Եուկոսլաւիան խաբած է Մ. Նահանգները :

Միկոյեան աւելցուցած է նաեւ թէ Խ. Միութիւնը կրնայ ապահովել Եուկոսլաւիոյ համագործակցութիւնը, եթէ ուզէ անոր գինը վճարել : «Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ գաղափարական բոլոր տարակարծութիւնները կ՚անհետանան եթէ Մոսկուան տարեկան հարիւր միլիոն տոլար ապահովէ Պելկրատի, 50 տարի» :

56Ի ԴԷՄ 453 ՁԱՅՆՈՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՒ

×

Ուրբաթ կէսօրէ ետք վերջացաւ Ե. Հանրապետութեան խորհրդարանական առաջին նիստը : Ինչպէս կը սպասուէր, 56ի դէմ 453 ձայնով եւ 29 ձեռնպահութեամբ Ազգ. Ժողովը վաւերացուց կառավարութեան ծրագիրը :

Վարչապետ Տըպրէ նախորդ օրը ներկայացուցած էր արդէն իր կառավարութեան ծրագիրը. այնպէս որ, Ուրբաթ օրուան նիստը ամբողջութեամբ յատկացուած էր հարցումներու, քննադատութեանց եւ լուսաբանութեանց :

Անկախ երեսփոխան Լը Փէն ցաւ յայտնեց որ վարչապետը իր ծրագրին մէջ աւելի կարեւոր տեղ մը չէր յատկացուցած բանակին. — 50 - 60.000 հոգի միայն, բանակին մէջ, արդիական ձեւով զինուած եւ մարզուած են, բայց մնացեալը իր գործին բարձրութեան վրայ չի գտնուիր : Չորս տարիէ ի վեր բանակը ձախողութեան կ՚ենթարկուի ըմբոստներու կողմէ. մինչդեռ, իր առաքելութիւնն է՝ նախ ռազմապէս յաղթել ապստամբութեան :

Լը Փէն խստօրէն քննադատեց նաեւ Պէն Պէլլայի եւ ընկերներուն պատիժի մեղմացման որոշումը, բուռն յարձակումներ գործելով կառավարութեան ալժերիական քաղաքականութեան վրայ .— «Ալժերիա Ֆրանսայի անբաժան մասը պէտք է մնայ. ան պէտք չէ նոյնիսկ Համարակապետութեան մէկ մասնիկը ըլլայ :

Անկախ երեսփոխանը քննադատեց նաեւ Կինէի անջատումը :

Կապէլ (Ժող. Շարժում) բողոքեց որ ազգին պարտադրուած զոհողութիւնները անարդար կերպով բաժնուած են : Աշխատաւորներն ու միջին դասակարգը անգամ մը եւս կը կրեն ամէնէն ծանր զոհողութիւնները : Պետական նպաստներու գեղչը գիներու յաւելում յառաջ կը բերէ : Անկախ երեսփոխան Պուատէ նոյնպէս մտահոգուած է այս հարցով, պահանջելով որ դիւրութիւններ ըլլան. «կեղծ պատասխանութիւն մը գործադրուեցաւ» :

Վարչապետը քննադատութեանց պատասխանեց, շեշտելով թէ կառավարութիւնը կը գործադրէ Սահմանադրութիւնը : Իսկ պատասխանելով ընկերվարական երեսփոխան Լենարի այն մեղադրանքին՝ թէ Տըպրէ Ծերակոյտին մէջ սիսթեմաթիկ ընդդիմութիւն մը ցոյց տուած էր, վարչապետը ըսաւ թէ «եթէ ընկերվարական կուսակցութիւնը կառավարութեան ի նպաստ քուէարկէ՝ յաճախ պիտի գտնուի մեծամասնութեան մէջ, փոխանակ փոքրամասնութիւն ըլլալու ...» :

Վերջապէս Տըպրէ պատասխանեց ընկերային հարցերու .— Խօսուեցաւ բանուորներէ եւ երկրագործներէ պահանջուած զոհողութիւններու շուրջ : Բայց ինչո՞ւ չեն խօսիր անգործութեան, ընկերութիւններու մէջ՝ աշխատաւորներու շահագրգռութեանց եւ ընդհանրապէս բանուորներու ի նպաստ տրուած որոշումներու մասին ... :

Անդրադառնալէ ետք կրթական ծրագրի բարեփոխման, — որուն լուծման համար միջոցներ պիտի գտնուին, — տնտեսական քաղաքականութեան եւն. Տըպրէ հասաւ Ալժերիոյ հարցին .— Ալժերիա կը պատկանի ֆրանսական գերիշխանութեան : Ընկերային, տնտեսական եւ մարդկային գործեր պիտի կատարուին այնտեղ : Կառավարութիւնը կը փափաքի խաղաղութիւնը վերահաստատել, զինադադարի համար առաջարկներ եղած են արդէն, բայց, քաղաքական բանակցութիւններ չեն կրնար ըլլալ եւ պիտի չըլլան :

Ալժերիոյ երեսփոխան Սիտ Քարա խօսք առնելով նախ շեշտեց թէ ալժերիացի երեսփոխաններ չեն իրենք, այլ «Ալժերիոյ նահանգի երեսփոխանները», որմէ ետք աւելցուց .— Կառավարութեան հետ գործակցելով կ՚ուզենք նոր Ալժերիա մը կառուցանել :

Սիտ Քարա յայտարարեց նաեւ թէ կառավարութեան վստահութիւն պիտի յայտնեն, մինչ, նախապէս նոյնը յայտարարած էր անկախ երեսփոխան Պերկաս : Տորէի բերնով Ժողովրդ. Շարժումն ալ ճշդեց իր դիրքը .— Կառավարութեան ի նպաստ :

Ընկերվարականները, որ միշտ կը քննադատեն կառավարութեան աշխատաւորական եւ երկրագործական քաղաքականութիւնը, դէմ քուէարկեցին (43 հոգի) : Տասը համայնավարներ, մէկ անկախ գիւղացի եւ երկու անհատներ աւելցան Ընկերվարականներու վրայ :

25 երեսփոխաններ քուէարկութեան չմասնակցեցան եւ 29 ուրիշներ ձեռնպահ մնացին :

ԱՇՆԱՆ ԵՐԳ

Ցրտահա՜ր, հողմավա՜ր,
Դողացին մեզ համար
Տերեւները դեղին,
Պատեցին իմ ուղին ...

Կանաչներս աշնան — .
Ծանանչները թօշնան ...
Իմ խոհերը մոլար՝
Ցրտահա՜ր, հողմավա՜ր ...

Կրակներս անցան
Ցուրտ ու մէգ է միայն ...
Անուրջներս երկնածին
Գնացի՜ն, գնացի՜ն ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԿՐԱԿ

Ցանախ, որպէս ծանօթ,
Ցանախ՝ օտար,
Ապրել ենք սէ՜ր, կարօ՛տ,
Տանջել իրար :

Սառն ենք եղել յանախ,
Եւ յանախ տաք,
Լո՞ւրջ է այս խաղը չար,
Թէ՛ սին կատակ :

Ցանախ խօսել ենք մենք
Լեզուով անբառ .
Ու տխուր՝ լռել ենք
Ինչպէս ժէռ քար :

Միշտ պահել ենք մեզ վեհ, —
Ինչպէս երբեք,
Դու ինձ վի՛շտ ես տուել,
Իսկ ես՝ քեզ — ե՛րգ :

Այսպէս՝ տարինե՜ր են
Անցել արագ,
Եւ, հեռուից, այրուե՜լ են
Երկու կրակ :

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

8.

Այսպէս, ուրեմն, պատմութի՛ւն ունի եբրայերէն եամին կամ յամին բառը, պատմութիւն մը որ իմաստ կուտայ ի-րեն։ Այլապէս պիտի շրջուէր տեսութի-նը՝ ըսելու համար, թիւր ձեւով, թէ բառն է որ կը շինէ պատմութիւն։

Մեկնելով բառագիտութեան ուղիղ տե-սութենէն՝ կրնանք աւելցնել, նոյնպէս, թէ ի՛նչ պատմութիւններ կան, որոնք բառերու մէջ են թաղուած, ու ժողո-վուրդներ՝ որոնց պատմութիւնը գրուած է ոչ այնքան ապառաժներու կամ մագա-ղաթներու վրայ, որքան իրենց լեզուին բառերուն մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ կախար-դական հետաքրքրութիւն կը պատճառէ ինծի՝ ճեղքել ու պեղել մեր հայերէն բա-ռերուն ընդերքը, ի կարի իմում, որո-նելու համար ոսկին, որ կը մնայ իբրեւ վկայութիւն մեր հին փառքերուն եւ հա-րստութեան։

Ըսելէ ետք թէ յամին, եբրայերէն, կը նշանակէ աջ, պահ մը կանգ առնենք աջ ու ձախ բառերուն վրայ, որոնք հետա-քրքրական ու թանկագին ծանօթութիւն-ներ կը բերեն ոչ միայն Իսրայելացւոց, այլ եւ հին ու նոր ժողովուրդներու կեան-քէն։

Այսպէս, հին աւանդութիւններէ եւ հա-ւատալիքներէ կը մնայ վկայութիւն՝ եթէ նոր հարսը աջ ոտքով կը մտնէ փեսային տանը սեմէն ներս, եթէ սովորութիւն է նախ աջ ոտքով հագնիլ կօշիկը, եթէ չար կոչուած է ձախ աչքը, եթէ Ֆին ժողո-վուրդը չար կ'անուանէ ձախ ձեռքը(*), Ֆրանսացիները՝ «պառաւ ձեռք», «ցաւոտ ձեռք», «թմրած ձեռք», Իրլանտացինե-րը՝ «տարբեր ձեռք», յունարէն՝ «միւս ձեռք», Պղատոն՝ «գողի ձեռք» (տեսնել Պարսիկը Թատերախաղը, զոր պէտք է թարգմանել Պարսկական,— արար Բ. 228)։ Իսկ Շուէտի մէջ՝ «ոսկի ձեռք» կոչ-ուած է աջ ձեռքը կամ «քաջ ձեռք», Ես-թոնիոյ մէջ՝ «բարի ձեռք», միջին գեր-մաներէնով՝ «լաւագոյն ձեռք»։

Դժբախտաբար չեմ կրցած բացատրու-թիւն մը գտնել թէ ինչո՛ւ «անհեկագործ» կոչուած է Բենիամինի ցեղը Աստուածա-շունչ Մատեանին մէջ (Դատ. Գ. 15, Ի. 16)։ Եբրայերէն բառացի՝ «աջ ձեռքը գոցուած»։ Ըստ Քրամփոնի՝ «աջ ձեռքը չգործածող»։ Իսկ ըստ գրաբար Թարգ-մանութեան՝ «զերկոցունց ձեռաց աջո-ղակ», որ կը համապատասխանէ ամպի-տէքսթր բառին, ինչպէս գործածուած է այլ տեղ մը (Ա. Մնաց. ԺԲ. 2)։ Աւել-ցնենք այստեղ եբրայերէն ուրիշ բացատ-րութիւն մը՝ առանց մեկնաբանական վի-ճաբանութեան. «Ոչ ծանեան զաջ եւ զահ-եակ իւրեանց» (Յովն. Դ. 11)։

Գրեցինք թէ Բենիամին կը նշանակէ « որդի աջոյ»։ Կապ մը կա՞յ «աջորդի» կոչման աւանդութեան եւ «անհեկագործ» կոչման վկայութեան միջեւ, երբ կ'ար-գիլուի գործածել աջ ձեռքը։ Կը թուի թէ նուիրապետական հրահանգ մըն է որ ա-ջորդի կամ անհեկագործ ցեղին կուտայ առաքելութիւն մը, — սուրբ պահել աջ ձեռքը։ Այդ պատուէրը բացատրելու համար՝ կը յիշեմ Խրիմեանի երազը, — թոյլ չէր տար համբուրել իր աջ ձեռքը, որով կը յուսար թագաւոր մը օծել օր մը։

Իսրայելացիներու աւանդութենէն ան-կախ, մինչեւ մեր օրերը՝ ժողովուրդներ կան, որոնք սուրբ կամ սրբագործեալ կը համարին աջ ձեռքը, ««պորտէն վար» մաքրութեան ամէն գործ թողլով ձախ ձեռքին, որ կը համարուէր ոչ միայն պատճառ ամէն ... ձախողութեան, այլ եւ գործիք պղծութեանց։ Եթէ պատահէր որ անսուրբ դառնար նոյնիսկ աջ ձեռքը՝ որեւէ աշխատանքով, ենթական կը ստիպուէր կերակրուիլ առանց երբեք ձեռք գործածելու, ա լա պէֆէ՝ ճիշդ ինչպէս կաթնկեր երախաները, լամէգ-կեր՝ Վանի բարբառով, կամ ... շուներ-ը, որոնք կը լակեն լեզուով։ Վերջա-պէս Նիկերիոյ մէջ՝ կիներուն արգիլուած է ձախ ձեռք գործածել կերակուրի պատ-րաստութեան ժամանակ, որովհետեւ ձախ ձեռքին պատրաստածը մահ կը պատճա-ռէ։

Ինչո՞ւ այս խորշանքը ձախէն։

Ըստ հիներուն՝ մարդը կրկին էակ մըն է (հոմօ տուփլէքս), երկուութիւն մը, ո-րու ներքին խաղաղութիւնը կախում ու-նի չար եւ բարի ոգիներու (**) կողմնա-կեցութեան (լաթերալիզասիոն) ներդաշ-նակութենէն։ Ատով ալ կը բացատրեն ա-նոնք մարդկային մարմնոյն համաչափու-թիւնը (սիմէթրի), որ արտաքին է մի-այն։ Աջը կամ ձախը ձեռք չէ, աչք չէ, ոտք չէ, այլ կողմ,— երկու թշնամի ու-ժեր։ Մին ղարանակալ միւսին։ Ջախն է որ կ'ապստամբէ երբեմն, ու կը պատճա-ռէ զանազան ախտեր եւ աղէտներ, դժ-բախտութիւն ու «ձախի հիւանդութիւն»։ Այս վարդապետութեան վրայ հիմնած են գուշակները իրենց նախատեսութիւնները, — անոնք կը յաւակնին թէ կը տեսնեն չար եւ բարի ոգիներու պայքարը մարդ-կային կեանքին մէջ։ Այսպէս Հելլէնները կը հաւատային թէ աջէն թռչող արծիւը նշան էր բարի ոգիներու յաղթանակին, ուրեմն յաջողութեան (Ոդիս. ԺԵ. 160 կամ 525), ձախէն թռչող արծիւը՝ նշան էր ձախողութեան (Ոդիս. Ի. 242)։ Հո-մերոս չի հաւատար նման գուշակու-թեանց, բայց երբ կը պատմէ թէ Հեկտոր որեւէ կարեւորութիւն չ'ընծայեր արծի-ւին թռիչքին, ա՞ջ է սլացեր՝ դէպի «ար-շալոյս եւ արեւ», թէ ձախ՝ դէպի «մայ-րամուտ» «Իլիական, ԺԲ. 137), կարծես կը բացատրէ թէ արեւապաշտութեան հետք մը կայ աջ ու ձախ կողմերու վե-րագրուած հաւատալիքներու մէջ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը՝ Երեքշաբթի)

(*) Այնքան չարաբաստիկ կը համար-ուէր ձախ ձեռքին ներգործութիւնը, որ աջ ձեռքով խմելիք մը կամ ուտելիք մը բերան տանելու ժամանակ՝ սովորութիւն էր հագուստին ծալքերուն մէջ ծածկել ձախ ձեռքը, որպէսզի «չիմանայ կամ չտեսնէ աջ ձեռքին բրածը»։ Ասկէ ոմանց ստուգաբանութիւնը թէ *սինիսթէր* (ձախ կամ ձախորդ) կոչուած է՝ որովհետեւ կը ծածկուի հագուստին ծալքերուն (*սինուս*) մէջ։ Զուգադիպութեա՞մբ ար-դեօք՝ արաբերէն *շամալ* (ձախ) կոչուած է, որովհետեւ կը ծածկուի հագուստին (*շամալա*) տակ։

(**) Աջը միշտ... աստուածակողմ է համարուած։ Նեմեսիս, զոր կը պաշտէին Ասորեստանցիները, Բաբելացիները, Ե-գիպտացիները, Պարսիկները, Հելլէննե-րը, Հռովմայեցիները, իբրեւ տիեզերա-կան աստուածուհի՝ կը բնակէր մարդոց աջ ականջին ետեւը,— կը հսկէր ան-զգուշապահներուն ու սիրադրուժներուն վրայ։ Երբ մէկը սխալէր ու մեղաւոր բառ մը արտասանէր, աստուածուհին պատիժէն խուսափելու կամ ներում խնդ-րելու համար՝ կը համբուրէր իր մատնե-մատը եւ կը քսէր աջ ականջին ետեւը։ Մոռացկոտները ալ իրենց մատը կը դնէին իրենց աջ ականջին ետեւը՝ հայցելու հա-մար աստուածուհիին օգնութիւնը։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ"

Հեղինակ՝ Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Նոր տարին գրական հատորով մը կը դիմաւորենք։ Էջ մը Կ. Փօլատեանէն, հեղինակ երկու ուրիշ վէպերու։ Առաջի-նը՝ «Արեւելքի Տղաքը», երկրորդը՝ «Կը Հրաժարիմ Հայութենէ» եւ վերջինը՝ « Արծիւները Անապատին մէջ»։ Ստուար հատոր մը 540 էջերով, որուն մէջ հեղի-նակը կը փորձէ խտացնել մէկէ աւելի նիւթեր, ջանալով համադրել բոլորը, յանգելու համար իր մտադրած եզրակա-ցութեան, վէպին մարմին եւ հոգի տալու համար։

Ո՞րն է այդ մտադրութիւնը։

Սէրայէվոյի սպանութեան առաջին օրե-րուն մէջն ենք։ Մարդկութիւնը անակըն-կալի մը առջեւ կը գտնուի։ Տագնապն ու անորոշութիւնը օր օրի կը շեշտուին, մինչեւ առաջին ընդհանուր պատերազմը։

Լեռնային հայ գիւղ մը, Կիլիկեան շըր-ջանին մէջ, կ'ապրի իր աշնանային եռու-զեռ ու խաղաղ օրերը։ Տագնապին ու ա-նորոշութեան արձագանգները չեն հասած տակաւին այդ անկիւնը։

Առաջին այդ նիւթը, որ վէպին լաւա-գոյն մասն է, միեւնոյն ատեն հայկական մշակականն է, հովուերգութիւնը արտ ու անդաստանին, այգիներուն ու պարտէզ-ներուն, ցորեններուն, կալին ու կու-տին, երկրագործին, մշակին ու այգե-գործին, բոլոր աշխատաւորներուն, եր-կու սեռէ, ամէն տարիքէ։

Երկրորդ նիւթը տարագրութիւնն է։ Պետական որոշում – հրամանը հասած է հայկական գիւղը, որ արծիւներու բնա-կութեան կեդրոնն է։ Բնակիչները առա-ջին առթիւ այնքան չեն տպաւորուիր։ Բայց եւ այնպէս երկու խումբի կը բաժ-նուին։ Մէկ խումբը լեռ բարձրանալու եւ դիմադրելու կողմնակից է։ Միւս խումբը տարագրութեան ճամբան բռնել կ'որոշէ։ Տարագիրներու կեդրոնական անձերը կը կազմեն Նահապետեանց գեր-դաստանին անդամները, մեծ ու պզտիկ, հասնելու համար մինչեւ անապատ, կրե-լով բոլոր հետեւանքները Դժոխքին, որ վէպին վերջին մասն է։

Լեռը բարձրացող ըմբոստներու վիճա-կին եւ խաղացած դերին մասին գրեթէ ո-չինչ գիտենք վէպին մէջ։ Վերջին պա-հուն միայն, երբ տարագիրները սպան-նուած ու կոտորուած են արդէն, անա-կընկալ կերպով կը յայտնուի յանդուգն ու խիզախ Շաքէն, որ կը բաժնուի կըռ-ուողներէն, միանալու համար տարագիր-ներու եւ որ քանի մը յուսահատական լու-րեր կուտայ կռուողներուն մասին։ Շաքէ կը հանդիպի Արմէնին եւ Վարդգէսին, ո-րոնցմէ առաջինին կը կապուի երիտա-սարդական համակրանքով ու սէրով։

Վէպին վերջին մասին խորագիրն է Դժոխք, որուն մէջ վիպագիրը կը փորձէ խտացնել տարագրութեան հետ կապուած երեւակայելի եւ աներեւակայելի բոլոր տանջանքները, դժոխային բոլոր չարչա-րանքները, առեւանգում, մանուկներու հրկիզում, սպանութիւն, կողոպուտ, կաշառակերութիւն, եւ աւելի ահաւորը, հացի եւ ջուրի չգոյութեան հետեւանքով մարդկային հոգիներու տառապանքը։

Վէպը կը վերջանայ երեք «տեսարան-ներով», տալու համար գինադադարէն ետք վերապրող տարագիրներուն վիճակ-ուած կեանքը, Հալէպ, Կիլիկիա եւ խան-դավառութեան յաջորդող յուսահատական դրութիւնը, յաղթական բանակին նահան-ջը, երբ թրքական բանակը պարտուած, փախուստի ճամբան կը բռնէր ...։

Ինչո՞ւ համար սակայն վերջին այս ե-րեք «տեսարանները», ինչպէս կ'որակ-ուին, որոնք պատմութեան մը տապձր կը ներկայացնեն միայն եւ դժուար է վի-պական արուեստի սահմանին մէջ առնել։

« Արծիւները անապատին մէջ» խորհր-դաւոր եւ պերճախօս խորագիր մը կը ներկայացնէ, բայց վերջաւորութիւնը չարդարանար։ Եթէ «Արծիւները» լեռը բարձրացող ըմբոստներն են, անոնց մա-սին ոչ մէկ գրական տեղեկութիւն ու-նինք, այլապէս Շաքէին բաժնուիլը եւ անոնց մասին նոյնիսկ աննպաստ տեղե-կութիւն յայտնելը։ Եթէ «Արծիւները» տարագրութեան ճամբան բռնողներն են, անոնց վախճանը եւ քանի մը հոգիի վե-րապրիլը դարձեալ չարդարացներ այդ հանդիսաւոր որակումը։ Վերապրողներն են մասնաւորաբար Շաքէ եւ Արմէն եւ ի-րենց զաւակը։ Վէպը կը վերջանայ ար-դէն հետեւեալ խօսքով.— «Արծիւները

ՈՍԿԻ ՓՈՇՈՎ ԱՂՈՒԷՍԸ

Էս օր ուրբաթ է, պաս է,
Սրտիկս արծաթէ թաս է...

Ձայնը ձգած՝ կ'երգէր աղուէսը լերան կողերուն վրայ։ Ի՛նչ ուրախութի՛ւն, ձայնական ի՛նչ ճիլվէնե՛ր։ Երբեք այդ-քան ուրախ տեսնուած չէր աղուէսը, ոչ ալ երբեք արուեստագէտի այդքան շը-նորհք ցոյց տուած որեւէ ժամանակ։ Հարսնեւոր էր կարծես։

Լսեց գայլը, վազեց եկաւ։ Պահ մը կանգ առաւ առուակին միւս եզերքը, նայեցաւ աղուէսին, որ կը պարէր։ Կը պարէր ու կ'երգէր։

Էս օր ուրբաթ է, պաս է,
Սրտիկս արծաթէ թաս է։

— Քեռորդի՛, պոռաց գայլը, չամչցա՞ր որ մարդ դարձար ու գինովցար։

— Մօրաք, պանի՛ր եմ գտեր, պանի՛ր եօթն օր ուտեմ՝ չի հատնիր, եւ ի՛նչ պա-նիր։ Ափսո՛ս որ այսօր Պահք է։ Համտե-ռը վաղը։ Այսօր ուրախութիւն։

Էս օր ուրբաթ է, պաս է,
Սրտիկս արծաթէ թաս է։

Ու կ'ոստոստէր, կը կայտռէր ու կ'եր-գէր։ Մէկ թաթը բերնին կը տանէր՝ պաս է, միւս թաթը սրտին՝ արծաթէ թաս։ Մեղքի ոչ մէկ բիծ՝ սրտին վրայ։

Գայլը մէկ ոստումով ցատկեց առուակին վրայէն, նոյն կարկինով հասաւ աղուէ-սին մօտ։

— Բաղարջի մեծութեամբ պանի՛ր ա-հաւասիկ, ըսաւ աղուէսը։ Իւղը կը ծփա՛յ վրան։ Մէկ շաբաթ կը բաւէ ինծի։ Ըն-տո՞ր չգինովնամ ու չերգեմ։

Գայլը բաժին չպահանջեց, նոյնիսկ ա-ւելորդ գտաւ սպառնալ՝ ըսելու համար թէ ի՛րն է ամբողջը։ Նետուեցաւ պանի-րին վրայ եւ... ծուղակն ինկաւ,— եր-կաթէ օղակ մը կազմուած էր վզին շուրջ։

Աղուէսը վախ չունէր այլեւս, թակար-դը տեսած էր իր գործը,— ազատ էր պանիրը։

Եւ սկսաւ ուտել, եօթն օրուան ուտե-լիքը մէկ անգամէն։

— Ի՞նչ է, տիրացո՛ւ, ըսաւ գայլը խեղ-դուկ ձայնով մը, կ'ըսէիր թէ պահք է։

— Օրացոյցը անգամ մը եւս նայեցայ, տեսայ որ չփոթեր եմ օրս։ Ուտիք է եղեր այսօր։

×

Օրացոյց չէ միայն, այլեւ մարքսիս-տական գիրքեր կը կարդար աղուէս ալ-բարը։ Կը հիմնա՛ր Լէնինի վրայ, որ գրեր էր սոցիալիզմ կառուցելու բոլոր տե-սութիւնները եւ օր մըն ալ կոլխոզ կազ-մեց։ Այսպէս, յանո՛ւն Մարքսի, Լէնինի եւ ... ներողութի՛ւն, Խրուշչեւ քէն չը-նէ՛, պակա՛ս ըլլայ երրորդին անունը,— ընկեր եղան նապաստակը, եղնիկը, եղջե-րուն եւ աղուէսը։ Երեկոյ մը, չեմ գի-տեր ո՞ր կոմունիստին ճառը մտիկ ընելու համար՝ ճամբայ ելեր էին ու կ'երթային դիմացի գիւղը, առաջնորդութեամբ ըն-կեր աղուէսին, երբ յանկարծ չորսը միա-սին ինկան կոյր հոր մը։ Անօթի – ծա-րաւ, դատապարտուած էին փտելու եւ նեխելու՝ արեւին եւ անձրեւին տակ։ Եւ ահա միտք մը յղացաւ կոլխոզապետը։

Փրկութեան մէկ հրամայական կար.

— Կե՛ր ընկեր։

— Առաջին զոհը այն է՝ որու անունը տգեղ է, ուտենք տգեղ անուն ունեցողը, ըսաւ։

Կոլխոզը համաձայնութիւն չտուած՝ աղուէսն յարեց.

Ըլբաստրակ,
Վոնները քեաստրակ։

— Ասանկ ալ անո՛ւն, տձեւ ինչպէս ին-քը, նապաստակը, ոտքերը թաթերէն եր-կու անգամ երկա՛ր։

Եւ վճիռը գործադրուեցաւ, նապաստա-կէն մնաց միայն ոսկերոտիքը։

Եւ եղեւ երեկոյ։ Եւ եղեւ առաւօտ։ Ստամոքսը դարձեալ խօսեցաւ աղուէսին բերնով.

— Ցարդելու համար նապաստակին յի-շատակը, արդարութիւնը կը պահանջէ որ երկրորդ զոհը ըլլայ այն՝ որու անունը նոյնքան տգեղ է։

Եւ աղուէսը գտաւ երկրորդ տգեղ ա-նունը.

Գխտար,
Մինն էլ պըտէր ճխտար։

— Իհարկէ, եղնիկն որ գխտայ՝ մէկն ալ պէտք է որ ճխտայ։

Եւ նետուեցաւ եղնիկին վրայ, ճխտեց ու բզիկ բզիկ ըրաւ։

Մնաց եղջերուն։ Աղուէսը, բարկա-ցայտ, աւելորդ գտաւ կարդալ լոգիկա ու դիալեկտիկա։ Ինչո՞ւ յոգնէր, օրինա-գիրք բանար, դատապարտութեան պատ-ճառ փնտռէր։

Է՛ բախրա,
Վոններդ կախ արա։

Եղջերուն ալ տնկեց ոտքերը։ Եւ լուծ-ուած յայտարարուեցաւ կոլխոզը։

Բայց, երբ մինակ մնաց աղուէսը, յան-կարծ սկսաւ մտածել թէ ի՛նչպէս դուրս պիտի ելլէ ցամքած հորէն։

Կը մնար լալ եւ ողբալ, ողեկոչելով ըն-կերներուն յիշատակը։ Աղի արցունք թափեց, կանչեց նապաստակը, եղնիկը, եղջերուն, կարծես ողջ ըլլային ու լսէին։ Յանկարծ գայլը, ձայն առած, դունչը կախեց հորին բերնէն վար։

մեռան, պէտք է ապրի Արծուիկը, որ ուրիշ մէկը չէ բայց եթէ իրենց հարազատը, որուն անունն է Վրէժ :

Բարեբախտաբար վէպին մէջ ներկայացուած են բազմաթիւ դէմքեր, որոնք նկարագրի գրական գիծերով կը յայտնուին : Մէկ ծայրէն միւսը, նոյնիսկ ամենէն ողբերգական պահերուն, վէպը լաւատեսութեան շունչով օծուն է, ուր կը շեշտուի հայկական նկարագիրը :

Որո՞նք են այդ դէմքերը, իրենց յատկանշական գիծերով :

Նահապետը Համանուն գերդաստանին տանուտէրը զարտուղի տիպար մը, բարութեան մարմնացումը, որ կ'ապրի ճոխութեան եւ հարստութեան մէջ, միեւնոյն ատեն խորհրդաւոր դէմք մը, ամէնուն յարգանքին առարկայ, որուն խօսքը պատգամի տեղ կ'ընդունուի : Հողի մը որ արեւին պաշտամունքը ունի, ինչպէս նաեւ գիտէ ընկերանալ թռչունի մը երգին : Իր տունը մեղուի փեթակի մը կը նմանի : Քաղցրութեամբ եւ մարդկայնական շունչով կը դիմաւորէ որեւէ խօսակից, նոյնիսկ իր ընտանիքին հարազատ անդամները : Գիտէ որ աքսորի ճամբան պիտի բռնէ, լքելով ամէն հարստութիւն, ամէն բան, բայց եւ այնպէս իր պարտէզին ծառերը կը յօտէ, որպէսզի անխնամ չմնան անոնք, պտուղ տան, հոգ չէ թէ ուրիշները վայելեն : Իր մէջ տրամաբանութիւնը զօրաւոր է, իբրեւ դասական տիպար Հայ մը : Վարանող երիտասարդներուն, որոնք հարցումներ ունին իրենց շրթներուն, կ'ըսէ . «Բոլորդ ալ լաւ պէտք է գիտնաք թէ ինչո՞ւ համար կը մեռնինք : Որովհետեւ չուզեցինք ուրանալ մեր հողին» : Ընտանիքին մայրը Ոսկին, համակ բարութիւն, զոհաբերութիւն, աշխատութիւն, որ միեւնոյն ատեն ընտանիքին եւ թաղուհին, եւ ծառան է : Նահապետը Րաֆֆիի «Խենթ»ին ծերունի տանուտէր Խաչօն կը յիշեցնէ :

Մանուկ աղան պահպանողական տիպարն է, հակապատկերը Նահապետին : Իր սիրական խօսքը, որ միեւնոյն ատեն նշանաբան մըն է, հետեւեալն է . «Քեզմէ զօրաւոր ձեռքը եթէ չես կրնար կտրել, համբուրէ եւ ճակատիդ դիր» : Բայց Մանուկ աղան նոյնքան ազգասէր ու հայրենասէր է : Եթէ կախաղան ալ հանեն, չի դաւաճաներ : Թրքական բանակին հացը կը հայթայթէ, բայց լեռը ապաստանողներուն ալ բաժին կը հանէ : Քիւրտ ջորեպաններուն հետ ձաւար, ալիւր եւ հաց կը ղրկէ : Բանակին իր ծառայութեանը համար կ'ազատի աքսորէն, բայց տարի մը յետոյ կուգայ միանալու տարագիրներու կարաւանին, որպէս զի իր մասին աննպաստ կարծիք մը, կասկած մը չյայտնեն : Այն պահուն որ միւսներուն ճակատագիրը պիտի բաժնէ, վէպին վերջաւորութեան կը կարդանք . «Գեղեցկացեր էր անոր դէմքը, հանդարտեր, լուսաւորուեր, լոյսով մը որ պակսած էր անոր իր ամբողջ կեանքին ընթացքին : Կը յայտնուէր նաեւ վերջին վայրկեանին» : Մանուկ Աղան «Խենթ»ի Թովմաս էֆէնտին էր, բայց տարբեր նկարագրով :

Հայր Սուքքը կ'ընկերանայ իր հօտին, հաւատարիմ իր պաշտօնին, իր ուխտին : Մինչեւ վերջին վայրկեանը իր հօտին մխիթարութիւն կը ներշնչէ : Այդ ահաւոր ու հալածանքի օրերուն, Աւագ Հինգշաբթիի Ոտնլուայի արարողութիւնը կը կատարէ : Միշտ օրուան տօներուն մասին կը մտածէ : Այս ալ «Մուսա Լերան 40 օրերուն» Տէր Հայկազունն է :

Մսագործ Սարգիսը, գիւղին փառքն ու պարծանքը : Բոլոր ուրախ հաւաքոյթներուն զարդը : Բարի, մարդասէր սրամիտ, պատրաստաբան, կատակախօս, քրիստոնեայ, տեսնելու եւ դատելու ողջմտութիւն ունեցող գիւղացի մը : Կեանքի երեւոյթներուն մօտենալու առանձնայատուկ եղանակ մը ունի : Ոչ մէկ բան կը յուսահատեցնէր զինքը, ոչ մէկ դէպք զինքը անակնկալին առջեւ կը դնէր : Մէկը որ երեք անգամ ընտանիք կը կազմէ, երկու անգամ զոհ տալով կին եւ զաւակներ : Լաւատես միշտ, առողջ տրամաբանութեան տէր, ժողովրդական իմաստութիւնը կը խորհրդանշէր : Վէպին մէջ այսպէս կը ներկայացուի : Արտակարգ մարդ մըն էր ան, բնութեան մէկ ստեղծագործութիւնը, եզակի երեւոյթ մը, որուն նմանին ես չեմ հանդիպած դեռ ... Եթէ լաւ խորհինք, ան կը ներկայացնէ մեր ժողովուրդը, ինչ որ ունի ան իբրեւ անընկճելի կամք, լաւատեսութիւն, կեանքի սէր, ու նաեւ, հաւատացէք տըղաք, ինչ որ ունի նաեւ մեր ժողովուրդը իբրեւ ազնուութիւն, անսահման բարութիւն ... » :

Արմէնը եւ Վարդգէսը իրարու միացընող ուժը, գաղափարակից ընկերներ ըլլալով մէկտեղ, դէպի հայ մշակոյթը երկուքին ունեցած անսահման սէրն ու պաշտամունքն էր : Միեւնոյն դաստիարակութիւնը ստացած են Պոլսոյ մէջ : Կը վերադառնան հայրենի գիւղը, բաժնելու համար բոլորին ճակատագիրը : Չեն կրնար հաշտուիլ բոլոր այն տաղնապներուն հետ, որոնք կը վիճակուին Հայերուն : Անտարբեր չեն իրենց շուրջը անցած դարձածին : Կը տեսնեն որ լեռնականներուն հողերը հետզհետէ կը խորտակուին : Իրենք ալ կը հետեւին տարագիրներու կարաւանին : Արմէն կարեկից սիրտ մը ունի համր Շուշանին հանդէպ, որուն հայերէնի դասեր կուտայ : Վէպին վերջաւորութեան Արմէն մենախօսութիւն մը ունի, քիչ մը միամիտ եւ երիտասարդական : Կը փնտռէ այն էակը, ուժը, աստուածութիւնը, որ պատճառ է բոլոր չարիքներուն, բոլոր աղէտներուն, տեսնելով կարաւանները, որոնք հիւսիսէն հարաւ, արեւելքէն ու արեւմուտքէն հետզհետէ կը հասնին հայկական գետին, Եփրատի եզերքները ... :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՈՒԵԼԻԻՆ ՍԵՆԵԱԿԸ

Հօրս վարժարանին գիշերօթիկներու խոշոր ննջարանին մէկ անկիւնը սենեակ մը կար, որուն դուռը եւ պատուհանը ննջարանին վրայ կը բացուէին :

Առիկա գիշերապահին սենեակն էր : Գիշերապահը հօրս վաղեմի ուսուցիչն էր Խասգիւղի վարժարանին մէջ, պատուելի Զօրայեանը : Ծերացած էր, այլեւս ուսուցիչ չէր : Հայրս զինքը իր դպրոցը առած էր : Ան կը բնակէր այդ սենեակին մէջ, գիշերները արթուն մնալու, եւ ննջարաններուն մէջ քնացող տղոց վրայ հսկելու պաշտօնով : Եւ այդ կ'ընէր հաւատարմութեամբ, քանի որ գիշերները արդէն քուն չունէր, ու չէր իսկ պառկեր :

Զօրայեան պատուելիին սենեակը ինծի համար, հազար ու մէկ գաղտնիքներու համադրում էր, տեսակ մը որջ, ուր կ'ապրէր, սակայն, ծեր բանաստեղծ մը :

Գիշերները, սերտողութեան պահէն ետքը, երբ դպրոցին տղաքը ճաշի գացած կ'ըլլային, կը փախչէի մեր յարկաբաժինէն, եւ կը մտնէի պատուելիին սենեակը : Հոն ցերեկն ալ մութ էր, քանի որ դուրսէն պատուհան չունէր : Բայց գիշերները հոն կուտակուող մթութիւնները, առասպելական երեւոյթ մըն էին իմ տղու երեւակայութեանս համար :

Ձմեռ գիշերուան մէջ, պատուելին նըստած կը գտնէի կրակարանին առջեւ, մէկ ձեռքը համրիչ մը, միւսին մէջ՝ հինաւուրց գիրք մը : Գէր ու կլոր մարդ մըն էր, ճերմակ եւ թանձր գիծերով դէմքով մը : Վրայէն հագած էր երկար սեւ կապայ մը, եւ գլուխը դրած՝ գտակ մը :

Սենեակին մէջ կային երկաթէ մահճակալ մը, թիկնաթոռ մը եւ երկու պահարաններ :

Պահարաններէն մէկը մահճակալին քովըն էր, ուր գիրքերը կը պահէր : Ինքն ալ տպուած ունէր գրաբարով գրուած իր բանաստեղծութիւնները, բարակ, դեղնած հատորի մը մէջ :

Բայց ինչ որ ամէնէն շատ ունէր, յիշատակներ էին Խասգիւղի օրերէն, ուր գրաբարի ուսուցիչ էր Ներսէսեան վարժարանին մէջ, Գարագաշեանին հետ : Այս երկուքը եղած էին հօրս գրաբարի ուսուցիչները :

Միւս պահարանը, աւելի կարեւորը, ուտելիքներու պահարանն էր, որ կը գտնուէր թիկնաթոռին եւ կրակարանին ձախ կողմը, ձեռքին շատ մօտիկ :

Հոն կուտակուած էին պատուելիին ախորժակին յարմար ընտրեալները ...

Կամաց մը ներս կը սպրդէի առեղծուածային սենեակէն, եւ կ'երթայի պատուելիին քով : Իմ ներկայութիւնս, յանկարծ, այդ սեւ ու մութ որջին մէջ, խեղճ պատուելիին համար դարձած էր իր կեանքին՝ լոյսի եւ ջերմութեան ճառագայթը : Ձեռքի գիրքը վար կը դնէր, ակնոցը խոշոր քիթին վրայէն վեր կը հրէր, եւ ժպտելով, ծանր պեխերով բերանին եւ ուռած աչքերուն մէջէն, կ'ըսէր, ամուր թաթը դնելով ուսիս .—

— Եկուր տեսնեմ, Մաննիկ : Ի՞նչ կ'ընես, ի՞նչպէս ես ...

Կը նստէի դիմացը, կրակարանին միւս կողմը, եւ ատեն մը, անոր գողգոջուն հաստ ձեռքը եւ իմ փոքրիկ աղջկան ազազուն ձեռքս, քով քովի կը տաքնային կրակին վրայ ...

Երբեմն խոշոր մուկ մը կը սպրդէր դըրան տակէն ներս, եւ կը մտնէր ուտելիքներու պահարանին տակ :

— « Թշուառական, ապուխտս է խելքը . հօտը առաւ, եկաւ : Հա, կը գտնես, կ'ուտես, եպերելի արարած ...» — կը խօսէր պատուելին, մուկին փախած կողմը դառնալով, քարոզչական թոնով մը :

Եւ արդէն, ինքն ալ կը խորհէր, մուկին պէս, իր ապուխտին վրայ միայն : Պահարանը կը բանար, ապուխտը դուրս կը հանէր, շերտերը կը կտրէր, կրակին վրայ ունելին կը գետեղէր, վրան կը դնէր ամանը որուն մէջի դեղին գոյնով ծանր իւղը կը սկսէր անմիջապէս աղեկէզ ձայներով այրիլ :

Անկէ յետոյ ապուխտի շերտերը իւղին մէջ կը շարէր, եւ վրան կը կոտրէր քանի մը հաւկիթ : Այս բոլորը, ատեն մը միասին կը փշշային, կ'ուռէին, անժխտելի ձեւով մը կը տապկուէին :

Հիացումով կը դիտէի յառաջ եկած երեւոյթը : Եւ ախորժակս կը գրգռուէր :

— « Եկուր նայիմ, Մաննիկ, միասին ուտենք . համով է ...» կը յորդորէր պատուելին, հաւկիթով ծեփուած ապուխտի ծանր շերտ մը դնելով հացի հաստ կտորի մը վրայ : Ինքը, ուտելու ձեռնարկելէ առաջ, քանի մը պատառ օղի կը խմէր : Եւ ես կ'իյնայի, անճարակ ձեւով մը, ապուխտ ուտելու արկածախնդրութեան մէջ ...

Ինչ ծանր գործողութիւն ... Բայց համով էր անպիտանը, եւ մինչեւ ծայրը կ'ուտէի :

Երբ տեսնէի որ պատուելին, իր կտորը շատոնց լափած, կը ձեռնարկէր ամանին մէջ մնացած իւղերը սրբելու, հացի թանձր միջուկի մը վրայ, այն ատեն, այդ երեկոյեան կարեւոր գործողութիւնը վերջացած նկատելով եւ նոր մուկի մը գալուստը նախատեսելով, «գիշեր բարի, պատուելի» մը կը նետէի մուխով եւ հոտերով թանձրացած մթնոլորտին մէջ, ու կը փախչէի դուրս ...

Եւ արդէն մեր յարկաբաժինը հասնելուս, անմիջապէս կը հիւանդանայի ...

— «Ո՞ւր էիր դուն նորէն, — կ'ըսէր մայրիկս, կասկածներով լեցուած, — կը տեսնեմ կոր, պատուելիին ապուխտն է .. կ'արգիլեմ որ հոն երթաս նորէն : Հասկցա՞ր ...» :

Բայց արդէն քանի մը օր վերջ, երեկոյեան, կը սպրդէի դարձեալ պատուելիին կախարդական սենեակէն ներս, ուր կը գտնէի դարձեալ զինքը կրակին առջեւ, բանաստեղծութեան գիրք մը ձեռքը : Կ'երթայի՝ վարպետութեամբ, ազազուն ձեռքս դնելու անոր հաստ թաթին վրայ, մինչ մուկը առաստաղին մէջ, կը խըլտար ... Բայց երեքնուս ալ խելքը, թէ պատուելիինը, թէ իմս, եւ թէ մուկինը, պահարանէն դուրս ելլալիք եւ կրակին վրայ ճզզալիք այն անդիմադրելի ապուխտին վրայ էր ... :

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

— Պզտի՛կ աղբար, ի՞նչ բան ունիս այդտեղ :

— Տիկի պանիր գտայ, հօրեղբա՛յր, տիկի պանիր, այնքան համեղ պանիր՝ որ գիշերը քունդ չի տանիր, տիկը դնողին տո՛ւնը չքանդուի :

Եւ ցոյց տուաւ եղջերուին մորթը, տիկի ձեւ տուած :

— Մէկ բաժին ալ ինծի, պահանջեց գայլը :

— Լա՛ւ, լա՛ւ, կուտամ, այնքան շատ է որ զիս ալ կը կշտացնէ, քեզ ալ : Միայն թէ շնորհ ըրէ, չուան մը կախէ, դուրս ելլեմ հորէն :

Գայլը, անճարակ կենդանի, ուրկէ՞ գտնէր չուան կամ պարան :

— Մտիկ ըրէ՛, չարունակէ՛ ճամբադ աջին վրայ : Կը հասնիս այգի մը : Պահապանը, անբան արարած մը, այնքան շատ խաղող կ'ուտէ որ, յաճախ կը քակէ գօտին, կը ձգէ մեծ կաղնիին տակ, ու կ'երթայ կը կորսուի որթատունկերուն ետին : Օգտուէ առիթէն, գօտին առ եւ եկուր :

Այսպէս երբ գայլը գօտին բերաւ ու կախեց հորին մէջ, աղուէսը չուլլուեցաւ գօտիին ու դուրս ելաւ : Յետոյ կախեց գօտին ու գայլը մտաւ հորը՝ տիկի պանիր ուտելու համար, բայց գտաւ միայն եղջերուին, եղնիկին, նապաստակին մորթերն ու ոսկորոտիքը : Նաեւ այգեպանին գօտին՝ իր գլխուն :

×

Հպարտացա՛ւ աղուէսը, ինքզինք հըռչակեց կենդանիներուն մէջ ամէնէն խելացին : Ապացո՞յց : Հաստատելու համար՝ ընկերութիւն կազմեց մեծախօսիկ գայլի մը հետ : Ամէն օր աղուէսը հաւ մը կը բերէր, իսկ գայլը՝ ոչինչ : Խելք, խորամանկութիւն, աղուէսին է միայն տըրուած, կ'ըսէր ու կը պարծենար : Գայլը, սակայն, կը մերժէր աղուէսին գերազանցութիւնը ու կը հեգնէր միշտ :

— Բերածդ ի՞նչ է, հա՛ւ մը : Մէկ քաշ ծանրութիւն ալ չունի : Գալ Կիրակի քեզի ոչխա՛ր մը բերեմ, ոչխա՛ր մը, որ տեսնես : Ութ օր ուտես՝ չկարենաս լըմընցնել :

Բարկացաւ աղուէսը ու գնաց ... մեծ որսի : Տեսաւ ուղտ մը, երկար չուանով մը կապուած : Վախն ի վախ մօտեցաւ, բռնեց չուանը, քաշեց չուանը եւ քալեց՝ չուանը միշտ ձեռքը : Ո՛վ զարմանք, տեսաւ որ ուղտը կը հետեւի իրեն : Վախը փորին մէջ, միշտ ուղտէն հեռու, զայն առաջնորդեց ընկերոջ մօտ :

— Հօ՛յ հօ՛յ, բացագանչեց գայլը, շա՛տ մեծ է այս կենդանին, ինտո՞ր կրնանք ուտել, կը բռնէ մեզ կը ճզմէ իր ոտքերուն տակ :

— Այդքան խելք որ ունենար, կը հետեւէ՞ր ինծի, վիթխարի իր մարմնով : Խելացին ես եմ, ե՛ս :

×

Շքանշան կ'ուզէր այլեւս աղուէսը, — կը պահանջէր որ պատուեն զինք՝ իբրեւ կենդանիներուն մէջ ամէնէն արժանաւորը, ամէնէն տաղանդաւորը : Ո՞վ կրնար, սակայն, շքանշան տալ աղուէսին, եթէ ոչ ... աղուէսը :

Արդարեւ, երբ լերան կատարէն տեսաւ թէ հարսնիք կայ վարը եւ հարս կը տանին մէկ գիւղէն միւսը, սրարշաւ իջաւ վար : Մտաւ հարսնեւորներուն մէջ, նետուեցաւ հարսին ձիուն գաւակը եւ գաղտնօրէն ըսաւ հարսին ականջին .

— Մէկ աչքդ կո՛յր է, հիմա կը պոռամ՝ հարսին մէկ աչքը կո՛յր է : Ի՞նչ կուտաս որ չպոռամ :

Հարսնեւորները կարծեցին թէ հօպիտ է ու կը խնդային քրքջալից : Հարսը խոհեմութիւն համարեցաւ, տուաւ իր ճտանոցը (մանեակ) :

Աղուէսը առաւ ճտանոցը, ու փախաւ լեռ : Ճտանոցը կապեց պոչին :

Օրեր ետքը, որսորդները լուր բերին թէ անտառին մէջ տեսած են «ոսկի պոչով աղուէս» մը : Որսորդները շատցան, գիւղացիները զինուեցան, հովիւները չըղթայ կապեցին, — հարիւրաւոր հազարաւոր մարդիկ անտառ թափեցան՝ որսալու համար «ոսկի պոչով աղուէսը» :

Խորամանկ աղուէսը հասած էր խորամանկութեան սահմանը, անկէ անդին՝ անդունդ : Պահուըտելու տեղ կը փնտռէր ու կը մտմտար զղջահար .

— Հասկցայ թէ ամէն խորամանկութիւն խելացութիւն չէ՛, կ'ըսէր ինքնիրեն :

Մացառէ մացառ տեղ կը փոխէր :

— Ամէն խորամանկութիւն ըրի, ամէն վտանգ յանձն առի՝ կշտացնելու համար փորս, ու կերայ նապաստակը, եղնիկը, եղջերուն, հաւը, պանիրը, — հալալ էր : Բայց կեանքս որ վտանգեցի՝ զարդարելու համար պո՛չս, հարա՛մ է, սկսաւ խոստովանիլ ու նոր թաքստոց փնտռել :

Շուարած, շփոթած, մտաւ հիւղակ մը : Հովիւի մը պատսպարանը : Եւ հովիւը ողջ բռնեց աղուէսը :

— Հովի՛ւ աղբար, կտրէ՛ գլուխս որ զոհ գնաց պոչիս, ըսաւ՝ կարծես ատիկա ըսելու համար մտած ըլլար հիւղակը :

Հովիւը իր կնոջ նուիրեց աղուէսին մորթը, բոլորեց վզին շուրջ, ըսելու համար կարծես .

— Զըլլա՛յ թէ պոչ կամ վիզ զարդարելու համար՝ դուն ալ կորսնցնես երջանկութիւնդ, առ ի յուշ՝ աղուէսին մորթը քնքուշ :

ԱՍՈՂԻԿ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ Պաթիսթայի կողմնա-կիցներուն դատավարութիւնը սկսաւ, միւս կողմէ, յեղափոխութեան ղեկավար Ֆիտէլ Գասթրօ յայտարարեց.— «Ամէ-ըկացիներուն պիտի չծախուիմ եւ հրա-հանգներ պիտի չստանամ անոնցմէ»:

ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի լիբանանցի նախագահ Շարլ Մալիք յայտարարեց թէ «շատ մօտ ատենէն» համայնավար Չի-նաստան պիտի ընդունուի ՄԱԿի մէջ, ա-ւելցնելով թէ այս հարցին մէջ Միացեալ Նահանգներու ընդդիմութիւնը արդէն սկսած է տկարանալ եւ պիտի գայ ժամա-նակը, երբ Ամերիկան ալ պիտի ստիպուի ընդունիլ:

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդային դեսպան Ժա-քոպ Մալիք ինը շաբաթ Խ. Միութիւնը մնալէ ետք վերադարձած է Լոնտոն. կը կարծուի թէ Մալիք պիտի ձգէ Անգլիոյ մէջ իր ունեցած պաշտօնը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ հնարած են ելեկտրական կեդրոն մը, փոքր ծաւալով (հազիւ երկու քիլօ) որ կը գործէ հիւ-լէական ուժով, 14 ս. մ. երկայնութիւն ունի եւ տասը ս. մ. տրամագիծ: Ելեկ-տրական մարզին մէջ շատ կարեւոր գիւտ մը կը նկատուի ասիկա:

ՍՊԱՆԻՈՅ շինութեանց նախարար Առեղ յայտարարեց թէ ամբարտակի քանդու-մով կործանած Ռիվարելակօ գիւղը կա-ռավարութեան կողմէ պիտի շինուի. ար-դիական 70 բնակարաններ պիտի կառու-ցանուին, աղէտին երեք հարիւր վերապ-րողներուն համար:

ՌՈՆՔՈՒՐԻ (Մոզէլ) երկաթի հանքին մէջ արկած մը պատահեցաւ առջի օր, հինգ հանքագործներու մահուան պատ-ճառ դառնալով. երկու ուրիշներ ծանրօ-րէն վիրաւորուած են:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Սէնի բարձրանալը սկսած է մտահոգիչ դառնալ. կը կարծուի թէ Յունուար 18–19ին ջուրերուն մակար-դակը պիտի հասնի վեց մեթր 20ի, մինչ առջի օր կը գտնուէր 5·38 մեթրի վրայ: Գետերու վրայ նաւարկութիւնը ընդհատ-ուեցաւ Փարիզի շրջանին մէջ: Շաբաթ առաւօտ մշուշի խաւը պատած էր մայրա-քաղաքը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Դաստակեան եղբայրներէ տասը հազար ֆրանք:

Կը խնդրուի նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Maison de la Culture Arménienne
51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e
Chèque Postal : 5460-11

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Արամ Մարտիրոսեան ի-րենց մեծ մօրեղբօր՝ Արշակ Մուշեղեանի մահուան առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթ Տան Շ. Միսաքեան սը-րահին եւ հանգստեան տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խա-չի Ֆէօանվիլիէի օգափոխութեան կայա-նի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.

Պ. Ալեանաքեան տասը հազար ֆրանք, Տիկին Մուրատեան եւ Ժ. Օ. Մ. հաստա-տութիւն հինգ հազարական ֆրանք, Օր. Տիրուհի Անդրանիկեան երեք հազար, Պ. Ն. Գույումճեան (Մարսէյլ), Պ. Պ. Համճեան (Նիս), Գիզիլեան (Սէվրան), Տիկին Մաքրուհի Արուլեան (Մըլէօն), Պ. Պ. Գուստիկեան, Գոճիկեան (Վալանս), Թէքէեան (Նիս), Սրրմաքէշեան (Ալֆոր-վիլ) երկու հազարական ֆրանք, Պ. Պ. Պահատուրեան (Լիոն), Գօճապաշեան (Մարսէյլ), Մանուկեան (Լուար է Շէր) հազարական ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ,— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խում-բի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ց. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը մէջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փա-րիզի շրջանի մասնաճիւղերու ընկերու-հիները այս երկուշաբթի ժամը չորսին, Ռէժանի վերնայարկը: Օրակարգ.— Հաշ-ուետուութիւն «Մանուկներու Օր»ուան: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը իր կազմակերպած «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին առթիւ հրապարակաւ շնորհա-կալութիւն կը յայտնէ անխտիր բոլոր այն հայրենակիցներու եւ մասնաւորապէս ա-ռեւտրականներուն, որոնք դանազան նը-ւէրներ ըրին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չո-րեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քատէի սը-րահը: Հիւրաբար քաղաքս գտնուելով Հ. ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴ. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ, պիտի պատմէ ինչ որ տեսած է Խ. Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ 1942է 54:

Կը խնդրուի ճշդապահութիւն: Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 20 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8398 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4199

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ-ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ Է

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Ամերիկեան քաղաքական շրջանակները շատ բան չէին սպասեր Միկոյեան – Այզընհաուըր տեսակցութենէն : Տըլըսի հետ ունեցած իր խօսակցութիւններէն յայտնի էր արդէն որ Կրեմլինի թիւ 2ը նոր ոչինչ ունէր իր պայուսակներուն մէջ : Ուրբաթ օրուան երկրորդ տեսակցութենէն ետք ալ նորութիւն չկար եւ մինչ Միկոյեան ոչ մէկ յայտարարութիւն կ'ընէր լրագրողներուն, Նիքսըն կ'ըսէր միայն .— Ոչ մէկ նորութիւն, ոչ մէկ առաջարկ, ոչ մէկ փոփոխութիւն խորհրդային տեսակէտին մէջ» :

Ուրբաթ իրիկուն «Աշխատանքի ճաշ» մը (առանց կիներու) տեղի կ'ունենար, ապա շաբաթ առտու ժամը 9ին (ամերիկեան ժամ) նախագահ Այզընհաուըր կ'ընդունէր Խ. Միութեան փոխ – վարչապետը :

Խօսակցութիւնը տեւած է մէկ ժամ 45 վայրկեան : Դրական մէկ արդիւնք, արտաքին նախարարներու ժողով մը գարնան :

Խօսակցութեան ներկայ եղած են նաեւ արտաքին նախարար Ճոն – Ֆոսթըր Տըլըս եւ պաշտօնական թարգմաններ : Միկոյեան Այզընհաուըրին փոխանցած է Խրուշչեւի մաղթանքները լաւագոյն առողջութեան մը, եւ Ամերիկայի ու Խ. Միութեան յարաբերութեանց բարուոքման համար : Նմանօրինակ մաղթանքներ բրած է Մ. Նահանգներու նախագահը Միկոյեանին միջոցաւ՝ Խրուշչեւի :

Ամերիկայի թիւ մէկը եւ Խ. Միութեան թիւ երկուքը կարծիքներու փոխանակութիւն մը ունեցած են հասարակաց խնդիրներու շուրջ, բանակցութիւններու մասին ոչ մէկ խնդիր չէ եղած : Մէկ խօսքով, համաձայն Սպիտակ Տան պաշտօնական բանբերին՝ «օգտակար տեսակցութիւն» մը : Հարց չէ եղած նաեւ Խրուշչեւի մօտաւոր այցելութեան մասին՝ Միացեալ Նահանգները :

Անաստաս Միկոյեան որոշած է անմիջապէս Մոսկուա վերադառնալ առանց այցելելու Ֆլորիտայի նահանգը, որ իր ամերիկեան ճամբորդութեան վերջին հանգրուանն էր : Այս առթիւ յիշենք որ Ֆլորիտայի արքեպիսկոպոսը Գերապայծառ՝ Հըրլէ որ կը բնակի Ս. Օկըսթայն քաղաքը (Ամերիկայի ամէնէն հինը) որոշած էր ահազանգ հնչեցնել տալ : Արքեպիսկոպոսը դէշ յիշատակներ ունի համայնավար աշխարհէն, առաքելական նախկին պատուիրակ եղած է Պելկրատի մէջ :

Ամերիկեան ոստիկանութիւնը կը շարունակէ հսկայական ուժեր տրամադրել Միկոյեանի պաշտպանութեան համար : Կ'ըսեն որ նախագահ Այզընհաուըրի համար անգամ, այսքան կարեւոր շքախումբ չէ տրամադրուած :

Կը կարծուի նաեւ որ Միկոյեանի երեք՝ օր կանուխ վերադառնալուն գլխաւոր պատճառը այն է որ Յունուար 27ին կը բացուի կուսակցութեան 21րդ համագումարը, եւ անկէ առաջ թիւ 2ը պէտք է թիւ մէկին պատմէ իր խօսակցութիւնները :

Ամերիկեան լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն նաեւ թէ Միկոյեանի պիտի տրուի նաեւ նոր պաշտօն մը՝ արտաքին նախարարութիւնը :

Մնաց որ համաձայն «Նըրամիտ Հայուն» (Ֆրանս – Սուար) խիկ գործածած բառերը, արտաքին նախարարներու ժողովի մը համար, հետեւեալներն են .— «Պարկեշտ ժողով» մըն է :

Իբրեւ եզրակացութիւն այս ճամբորդութեան եւ տեսակցութեանց, երկու գլխաւոր կէտեր կարելի է նշել Ա.) Պ. Միկոյեան համոզուեցաւ թէ Ամերիկայի եւ իր դաշնակիցներուն դիրքը վճռական է Պերլինի հարցին նկատմամբ . այս՝ պատճառ է որ — եթէ Ռուսերը պատերազմ չեն ուզեր ինչպէս Միկոյեանն ալ հաստատեց համոզումով — բանակցութիւններ սկսին տրամաբանական լուծումի մը համար :

Բ) Պաշտօնական անձնաւորութիւնները որ տեսնուեցան Միկոյեանի հետ յայտնած են անոր թէ Ամերիկա շատ լաւ կը հասկնայ ռուսական վախերը վերազինուած Գերմանիայէ մը :

Այս պատճառներով կը կարծուի որ արտաքին նախարարներու ժողովը տեղի ունենայ Մայիս 27էն առաջ, այդ թուականին է որ Ռուսերը արեւելեան Գերմանիայ կ'ուզէին յանձնել Պերլինի արեւելեան բաժնի իրաւասութիւնները :

Երկուշաբթի օր Միկոյեան ներկայ պիտի ըլլար Նէշընըլ Փրէս Քլըպի ճաշին, եւ Երեքշաբթի վերադառնար Մոսկուա :

Այս առթիւ Նիւ Եորք Հերըլտի Ռուսինկթընի Թղթակիցը կը գրէ թէ աւելի շատ պաշտպանութիւն շնորհուած է Միկոյեանի քան Մ. Նահանգներու նախագահին կամ օտար բարձրաստիճան հիւրի մը :

Խորհրդային դեսպանատան առաջարկին վրայ խիկ զաղտնի ոստիկան մը պիտի ըլլայ Նէշընըլ Փրէսի խոհանոցը Երկուշաբթի օր, միասին ունենալով ժէժէն հաշուիչ մեքենայ մը դնելու համար բոլոր տեսակի թոյները որ կրնան դրուիլ փոխ – վարչապետին կերակուրին մէջ :

× Նիւզ օֆ տը Ուորլտ անգլիական թերթը կը գրէ թէ Այզընհաուըրի եւ Միկոյեանի տեսակցութիւնը լաւագոյն դէպքն է պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր : Նոյն կարծիքը ունի «Օպզըրվըր» (Ազատական) որ կը ճչէ թէ Խրուշչեւ յաջողեցաւ յաղթել դիւանագիտական արգելքները զոր Տըլըս պատրաստած էր : Միկոյեան մտաւ Սպիտակ Տունէն ներս Ամերիկացիներու մեծամասնութեան հաւանութեամբ :

× Մաչի մէջ Րէյմոն Քառթիէ շահեկան յօդուած մը ունի Միկոյեանի մասին ուր ի մէջ այլոց հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ անոր «երկարակեցութիւնը» : «63 տարեկանին երբեք չէ խառնուած քաղաքական եւ դիւանագիտական կեանքին : ... 31 տարեկանին մտած է քաղաքական Բիւրօ : Եւ 32 տարուան ընթացքին երբեք չէ դադրած կառավարութեան եւ կուսակցութեան բարձրագոյն տեղերը գրաւելէ : Իր շուրջը տեսաւ շատեր որ բարձրացան եւ ինկան, իր «փենոմենալ» երկարակեցութիւնը կը պարտի այն բանին որ միշտ աւելի շատ օգտակար եղած է քան փայլուն, աւելի թեքնիք քան վարդապետական կամ քաղաքագէտ : ..Ճարտարապետ մը խորհրդային տնտեսութեան եւ ամէն բանէ առաջ, համաձայն իր ցեղին հանճարին, առեւտրական մը :

ՋԻՒՆ-ՋՄԵՌ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

×

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻՈՆԻ ՎՆԱՍ

Քանի մը օրէ ի վեր ջուրերը կը բարձրանան Փարիզի շրջանին մէջ : Շաբաթ եւ Կիրակի, Սէն եւ Մառն գետերը իրենց հուներէն դուրս յորդեցան, ողողելով ճամբաներ, տուներ եւ աշխատանոցներ, բազմաթիւ միլիոններու վնաս պատճառելով : 350 հոգի պարպուեցան իրենց բնակարաններէն եւ հազար ուրիշներ կը գտնուին նոյն սպառնալիքին տակ,

Մինչ Շաբաթ օր 5·65 մեթրի բարձրացած էր Սէնը Կիրակի օր ջուրերու մակարդակը հասաւ 6·11 մեթրի եւ կը սպասուէր որ բարձրացումը շարունակուի մինչեւ 6·20 մեթր : Լուրջ միջոցներ ձեռք առնուած էին մայրաքաղաքը ծանր ողողումներէ փրկելու համար : Այսուհանդերձ, անզգալի բարձրացող ալիքները մեծ վնասներ պատճառեցին, մանաւանդ բազմաթիւ գետերու մօտէն անցնող ստորերկրեայ երկաթուղիներուն : Ինվալիտ – Վերսայլ գիծը արգիլուեցաւ Շաբաթ օր, Օրսէ – Օսթէրլից՝ երկուշաբթի : Կը սպասուէր որ ուրիշ ճամբաներու վրայ ալ երթեւեկը արգիլուէր :

Մառն գետը իր ամբողջ երկայնքին վրայ հունէն դուրս ելած է : Լանիի մէջ հարիւր բնակարաններ ողողուեցան, Նուժըլի մէջ՝ 150, Կուրնէի մէջ՝ 200 :

Սէնի բարձրացումը կացութիւնը ծանրացուց Քորպէյէն մինչեւ Շարանթոն, ուր 880 տուներ ջուրերու մէջ մնացին, 491 ուրիշներ անմիջական վտանգի մէջ կը գտնուին, 310 տուներու բնակիչները պարպուեցան, նկատի առնուած են նաեւ 1·370 ուրիշներ :

Ողողումները վտանգաւոր բնոյթ ստացան նաեւ Վիլնէօվ Սէն Ժորժի մէջ :

Նաւախալ 446 եւ 448 ճամբաները կտրուած են :

Վերսայլի մէջ գինուորները իրենց մակոյկներով ժողովուրդին օգնութեան կը փութան :

Արժանթէօյէն Մէօլան կացութիւնը նոյնքան ողբերգական է : Կիրակի օր այդ շրջանին մէջ 313 շէնքեր ողողուած էին և 79 հոգի պարպուած : Նաւախալ 311 ճամբան Արժանթէօյի մէջ կտրուած է . Ջուրերը կը շարունակեն բարձրանալ փողոցներու մէջ եւ բազմաթիւ գործարաններ ողողումի անմիջական սպառնալիքին տակ կը գտնուին : Կտրուած են նաեւ թիւ 186 եւ 13 Նաւախալները՝ Պուժիվալի եւ Մարլիի մէջ :

Մոնթեսոնի մէջ, ուր քառասուն տուներ ջուրերու տակ կը գտնուին, երկու գործարաններ փակեցին իրենց դուռները, ութսուն բանուորներ անգործ ձգելով : Ողողումները կը շարունակուին գրեթէ ամէն կողմ . Մանթի մէջ գետին ջուրերը բարձրացած են 6·64 մեթրի :

Մասնագէտներու կարծիքը այն է, թէ քանի մը օրէն կացութիւնը պիտի բարելաւուի, մանաւանդ փարիզեան շրջանին մէջ, ուր այսօրուընէ սկսեալ ջուրերը պէտք է պակսին :

Ցուրտ ձմեռը մեծ աւերներ գործեց նաև Եւրոպայի մէջ : Միւնիխի (Գերմանիա) երկաթուղիները մնացած են ձիւներու տակ, պատճառ դառնալով կառախումբերու յապաղման, եթէ այսպէս շարունակուի, կը կարծուի թէ շոգեկառքերը արժամապէս բոլորովին պիտի դադրին :

Լոնտոն միշտ կը մնայ մշուշապատ, իսկ արուարձանները ծածկուած են ձիւներու տակ : Էլիզապեթ Թագուհին, որ իր զաւկին հետ, Իշխան Շարլ, ինքնաշարժով պտոյտի ելած էր, ձիւներու մէջ խրած է եւ անկէ դուրս չէ կրցած գալ : Վերջապէս վար իջնելով, ձիւնածածկ ճամբաներէն քալելով տղուն հետ հասած է մօտակայ գիւղը եւ հիւրասիրուած համեստ պանդոկապետի մը կողմէ : Կէս ժամ վերջ հսկայ ինքնաշարժ մը օգնութեան կը փութար :

Առաջին անգամ ըլլալով սաստիկ ցուրտ ըրած է նաեւ Ճափոնի մէջ, ուր ստորճանաչափը նուազ 37 ցոյց կուտայ : Երկիրը ծածկուած է սառոյցի տակ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կացութիւնը ծանրացաւ . փերոնականները որոշեցին գործադուլը շարունակել մինչեւ այն օրը՝ երբ պիտի հրաժարի կառավարութիւնը : Ամերիկեան դեսպանատան Լա Փլաթայի մշակութային կեդրոնին եւ նախարարի մը բնակարանին վրայ ռումբեր արձակուեցան : Միւս կողմ, փերոնական բանուորներու հետ դրամատան պաշտօնեաները, տպարաններու գրաշարները եւ լրագրողները որոշեցին գործադուլին մասնակցիլ . երկուշաբթիէն սկսեալ ոչ մէկ թերթ պիտի հրատարակուի : Կը կարծուի թէ շարժումը պիտի տարածուի երկրին մէջ : Բանթողները կրակի տուին կարգ մը շրջաններ եւ բախումներ ունեցան բանակին հետ : Երթեւեկը դադրած է երկրին մէջ, երկաթուղիները կը գործեն՝ բայց զինուորներու հսկողութեան տակ, արտասահմանի հետ Արժանթինի բոլոր կապերը պիտի կտրուին, քանի որ բոլոր ակենտիֆաները թիկունք կը կանգնին փերոնականներու : Հակառակ այս բոլորին, Նախագահ Ֆրոնտիսի ոչ մէկ փոփոխութիւն մտցուց իր ծրագրին մէջ եւ Կիրակի օր մեկնեցաւ Միացեալ Նահանգներ :

ՄԱՕ – ՑԷ – ԹՈՒՆԿ կարմիր Չինաստանի նախագահը Մոսկուա կ'երթայ ներկայ ըլլալու համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ մոլորակը երեսուն միլիոն քիլոմեթր է իր մեկնակէտէն եւ ամէնէն մօտը արեւին՝ 146 միլիոն 400 հազար քիլոմեթր :

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութիւնը (նեննիական) կը շարունակէ իր համագումարը : Բուռն վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան : Ձախ թեւը կը դատապարտէ Նեննին որ կ'ուզէ ինքնավար դառնալ եւ չգործակցիլ Թոլիաթիի համայնավար կուսակցութեան հետ : Կասկածելի չէ թէեւ Նեննիի յաղթանակը, բայց այս վերջին պարագան ալ նոր դժուարութիւններ յառաջ պիտի բերէ : Նեննիի ինքնավար կուսակցութիւնը կրնայ տեսակ մը երրորդ ուժ դառնալ Թոլիաթիի եւ Ֆանֆանիի կուսակցութեանց միջեւ եւ զօրանալ նոր անդամներով, մէկ մասը՝ յուսախաբ համայնավարներ միւսը՝ ժողովրդավար Ընկերվարականներու (Սառակաթ) կուսակցութենէն :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Աւերոֆ Փարիզ եկաւ առջի օր, ուր կարգ մը խօսակցութիւններ պիտի ունենայ նաեւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Զօռլուի հետ Կիպրոսի հարցին շուրջ : Այս առթիւ թրքական նախարարութեան պաշտօնական մէկ բանբերը հերքեց այն զրոյցները որոնց համաձայն Պոնի կառավարութիւնը առաջարկած է միջնորդել : Դաշնակցային Գերմանիոյ կը վերագրուի նաեւ ծրագիր մը .— Եղէականի մէկ կղզին փոխադրել Կիպրոսի Թուրքերը, այդ կղզին տալով Թուրքիոյ : Այս ծրագրին առթիւ ալ բանբերը ըսած է թէ «յիմար» բան է : Յոյները նոյն ձեւով հերքած են այս լուրերը :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազգ. Շարժումի պարագլուխ Մեսալի Հաճ, որ Մայր Երկրին մէջ ազատ շրջագայութեան իրաւունք ստացաւ, վերադարձաւ Շանթիյիի իր բնակարանը :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

9·

Արդարեւ, արեւն է բոլոր այս հաւատալիքներուն աղբիւրը, աջակողմին նուիրականութեան իմաստ տուողը: Հիները, առաւօտուն, աղօթելու պահուն, իրենց երեսը կ'ուղղէին արեւելք, որ կը համարուէր «աշխարհի դուռը», — եբրայական աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ Ադամ, ստեղծուած պահուն, դրուած էր երեսը ուղիղ դէպի արեւելք, որպէսզի աչքերը հազիւ բացուած՝ արեւին առաջին շողն իյնար աչքերուն մէջ:

Աշխարհի դրան դիմաց տեղաւորուած նոյնպէս, աղօթողը կը դառնար արեւին հետ, կը դառնար միշտ ձախէն աջ՝ որ կը նշանակէ հարաւ(***), — այսպէս եբրայերէն հարաւ կը նշանակէ աջ, կամ աջ կը նշանակէ հարաւ (յամին), ինչպէս հիւսիս կը նշանակէ ձախ, ու ձախ(****) կը նշանակէ հիւսիս (շմոլ): (Նախորդ յօդուածիս տպագրութեան մէջ ինկած կորսուած էր զուգահեռ այս կրկնութիւնը, եւ հարաւը դարձած էր շմոլ):

Հիմա այստեղ է կարեւորագոյն կէտը:

Յամին, որ կը նշանակէ աջ, աղօթքի պահուն՝ աղօթողին դիրքին համապատասխան երկրորդ իմաստով մը կը նշանակէ նաեւ հարաւ, եւ աղօթողին արարողութիւններուն համապատասխան երրորդ իմաստով մը կը նշանակէ նաեւ երդում, այսինքն յայտնել հաւատարմութիւն: Արդարեւ, աղօթողը կը բարձրացնէր իր աջ ձեռքը եւ հանդիսական ձեւով մը կ'արտասանէր իր հպատակութիւնը· Յամի՛ն կամ խամի՛ն:

Ցեղային, պատրաստ աղօթքներու մասնակցութիւն կամ յաւելուած, աջին դարձած, այդ երդումը ուրիշ իմաստ չունէր, բայց եթէ՝

Ինչ որ է կամքդ, կը հպատակիմ կամքիդ: Կը հպատակիմ քեզի որ աջս կը կենաս:

Սեմական բառ, եբրայերէն լեզուէն զուրս՝ յամին կ'ապրի նաեւ արաբերէնին մէջ: Դեռ աւելին, — յունարէնն ալ առած է նոյն բառը (*****), ինչպէս կը պնդէ Լայ: Օմնիօ, նոր յունարէնով՝ օմնօ (Անտրիոթիս, Ստուգ· բառարան), կը նշանակէ երդում ընել (Պուազաք, Ստուգաբանական բառարան յունարէնի, կը մերժէ այս ծագումը, էջ 701): Արդ, Լայ խնամութիւն մը կը տեսնէ յամին եւ ամէն բառերուն միջեւ:

Առաջինը կը գրուի խոտ, մեմ, նուն գիրերով ու կը կարդացուի խամին, իսկ երկրորդը՝ ալեֆ, մեմ, նուն գիրերով ու կը կարդացուի ամէն:

Երկրորդը կը թուի անզարմ եւ անզաւակ բառ, որովհետեւ չունի պատմութիւն, ոչ ալ իմաստի ընդլայնում: Բուսած է ինչպէս գլուխ մը սխտոր՝ ցորենի արտի մը մէջ, ու մնացած մինակ: Կան աման, օմէն, էմուն ձեւեր, որոնց զործածութեան տեղին համաձայն տրուած նշանակութիւնները չեն տարբերիր իրարմէ, — ամրութիւն, հաւատարմութիւն, ապահովութիւն, վստահութիւն: Կը թուի թէ քաղդէերէն բառ է, ծագումով կախարդական, — առով միայն բացատրելի հրէական այն աւանդութիւնը թէ բաւական է սրտեռանդ արտասանել ամէն բառը, աղօթքներէն աւելի ներզօր, «որպէսզի բացուին երկնքի դռները»: Քաղդէերէն ամէն բառին տրուած նշանակութիւնը, հաւատք, կուղայ կը զօրացնէ նոյնպէս եբրայերէն յամին բառին ոչ միայն ներքին իմաստը՝ հպատակութիւն աջին, այլ եւ արտաքին իմաստը, արարողական ձեւով՝ բարձրացմամբ աջին, երդումնալու համար:

Արդարեւ, մեծ Բաբրունին Վոկուէ, (որ հրատարակած է Հնդամատեանին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը բնագրին հետ դէմ առ դէմ, տարբեւ՝ ծանօթութիւն ու մեկնութիւն, որոնք աւելի տեղ կը գրաւեն քան բնագիրն ու թարգմանութիւնը), կը հաստատէ թէ ամէն համազօր է ֆրանսերէն ծը լը ժիւր տարազին (6):

Ուրեմն ամէնը խամինն է, Արաբացւոց ամինը, նաեւ ծանօթ եէմինը, որ կը նշանակէ․— Կ'երդնում ու կ'ուխտեմ հաւատարիմ մնալ կամ հպատակիլ:

Ուստի գրեցէք ամէն (տարազ աղօթքի), գրեցէք ամեն, գրեցէք ամին, — տարբերութիւն չ'ըներ, բառը օտար է:

Բայց հայերէն բառը, ամէն, իբրեւ արմատ ամենայն բառին, կը գրուի միշտ էով, համաձայն հայ լեզուին օրէնքներուն:

×

Գրեր էի թէ Ամէնտիկին անձնանուն մը կայ, յիշուած՝ Հալէպի ձեռագրերուն մէջ: Անձնանունը օրինակ բերած էի ուղղագրութեան, ամէն բառին էագրութեան՝ առանց մեծ կարեւորութիւն ընծայելու ձեռագրական վկայութեանց, յետաձգելով կարծիքս բառակազմութեան մասին, որ, այժմ, ահաւասիկ․—

Ամէնտիկին հայերէն բառ չէ, — արաբերէն էմին կամ ամին բառերով կազմուած ամին – էտ – տին (ապահով ի կրօնս) անուան աղաւաղումն է: Արդարեւ ունինք Ամնադին անձնանուն մը եւս, (արաբական բառերով կազմուած անձնանուն շատ ունինք), որ անունն է դաւաճան Հայու մը: Վրաց Ալեքսանտր Ա· Թագաւորը կաշառեց զայն ու թունաւորել տուաւ իշխան Օրբելեանը 1438ին: Հայերը պատժեցին դաւաճանը՝ կտրելով ձեռքին մատներն ու ոտքերը:

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ· Գ·— «Ամէն» բառին ուղղագրութեան մասին՝ այսքան: Նախ քան «ո՞յ թէ օ» վերջավանկով անուններու ուղղագրութեան վէճը, միջանկեալ մէկ յօդուած մատենագրութեան մասին եւ մէկ յօդուած՝ Օրմանեանի մասին՝ իբրեւ եզրակացութիւն: Շ· Ն·

(***) «Որ ի ձախմէ Դամասկոսի» (Ծննդ· ԺԴ· 15):

(****) Հայերէն հարաւ բառը եւս, ստուգաբանական փորձի մը համաձայն, կը նշանակէ արեւ:

(*****) Հետաքրքրական է դիտել տալ թէ Աստուածաշունչ Մատեանի Եօթանասնից թարգմանութեան մէջ, յունարէն գենօյտօ (տառացի՝ այսպէս) դրուած է հոն ուր գրուած է ամէն կամ եղիցի:

(6) Աջին վրայ երդուընելու, եւ առհասարակ երդումի զանազան արարողութեանց մասին՝ կարդալ Հ· Վարդան Հացունիի գիրքը․— Երդմունք հին Հայոց մէջ:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ"

Հեղինակ՝ Կ· ՓՈԼԱՏԵԱՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Վէպին մէջ ունինք նաեւ քանի մը կնոջական դէմքեր:

Շաքէն յանդուգն ու խիզախ, քսան տարեկան, աննման աղջիկ մը, որ այդ լեռնային միջավայրին մէջ բարձրագոյն դպրոց մը բանալու ծրագիրը կը յղանայ, եւ այդ գաղափարին ամէնէն առաջ կը լծուի Նահապետը իր նուէրով: Արմէնն ու Վարդգէսը առաջին ուսուցիչները պիտի ըլլան, եւ դպրոցը պիտի կոչուի «Սուրբ Ներսէս Շնորհալի»: Շաքէ լեռը բարձրացողներուն մէջ միակ կինն է, քաջալերելու համար կռուողները, բայց յետոյ կը բաժնուի զալ մնալու համար տարագիրներուն: Իր ճակատագիրը կը միացնէ Արմէնին, որուն հետ կ'ամուսնանայ անապատին մէջ:

Շուշանը դժբախտ աղջիկ մըն է տասնեւութ տարեկան եւ համեստ: Որդեգրուած Նահապետին կողմէ, երբ ամբողջ ընտանիքը կոտորուելէ ետք, անկիւն մը պահուըտած կը գտնուի: Նահապետը կը փափաքի երջանկացնել այդ դժբախտ էակը, որ ամէն բան կը զգայ, բայց չի կրնար արտայայտուիլ: Արմէն Շուշանին հանդէպ համակրանք կը զգայ, եւ նոյնիսկ աքսորի օրերուն ազնուական մտածումը կ'ունենայ երջանկացնել զինքը: Եւ սակայն ամէնէն մեծ եւ հակամարդկային դժբախտութեան զոհը կը դառնայ խեղճ աղջիկը: Արմէն գիշեր մը Շուշանին ակռուած մարմինը կը գտնէ վիրաւոր վիճակի մէջ: Հեզհետէ յղութեան նշաններ կը յայտնուին դէմքին վրայ: Քաջութիւնը կ'ունենայ սակայն այդ օտար ծնունդը աւազներուն վրայ, ոտքերովը ոչընչացնելու ... իր մէջ խեղդելով մայրական զգացումը:

Բաքգէնը Արմէնին երէց եղբայրը տարօրինակ արտակեդրոն տիպար մըն է: Գիշեր մը երբ եղբօրը հետ կ'առանձնանայ, Բաքգէն սիրոյ իր փորձառութիւններուն մասին կը խօսի: Իր մտածումներն ու խորհուրդները տարօրինակ են, մասնաւորապէս սեռային արարքին մասին ինչ որ կը մտածէ: «Կը խորհիմ, կ'ըսէ, թէ մարդիկ չեղած են բնական ճամբէն: Սեռային արարքին տուած են հանդիսաւորութիւն մը, տեսակ մը սրբութիւն, վերածած են ծէսի, կրօնական, բարոյական խեղկատակութեան մը: Մինչդեռ շատ պարզ արարք մըն է ան: Դաս առնենք կենդանիներէն ...»: Բաքգէն ուսումնասիրած է Նիցչէի և Շոփենհաուրի փիլիսոփայութիւնները, ընկերային կեանքի երեւոյթներուն մասին: Ամուսնութիւնը թակարդ մը կը նկատէ ան, շղթայ մը: Ամուրի է, հետեւաբար ազատ ամէն կապանքէ ...:

Սրբուհին ուրիշ նկարագիր ունի: Երեւոյթէն դատելով ուրիշներուն հաճոյք պատճառող եւ Բաքգէնի սիրոյ մասին ունեցած ըմբռնումները բաժնող մըն է: Խորհրդաւոր կին մը: Ամուսինը ինքզինքը կախած է անտառին մէջ, հսկայ ծառէ մը: Սրբուհին սիրոյ արուեստագիտուհին է: Գրաւած է նաեւ Բաքգէնը: Կը նուաճէ կեանքին մեծ երաժշտութիւնը, մեծագոյն օփերան... իր լռութիւնով, իր երաժշտութեամբ...: Ուրիշներուն համար Սրբուհին կը նկատուի անբարոյական, անարգուած, մեղապարտ կին մը: Եւ սակայն գերագոյն զոհաբերութեան հերոսուհին կը դառնայ: Զոհ մը պէտք էր Թուրք պաշտօնատարին հաճոյք պատճառելու համար: Եւ Սրբուհին կամաւոր զոհը կը դառնայ, սրբանալու համար ժողովուրդին աչքին:

Եւ սակայն ընթերցողին համար Բաքգէնին եւ Սրբուհիին դեռամոյն անձնասպան ըլլալը միշտ անբացատրելի պիտի մնայ, մինչ կրնային հետեւիլ տարագիրներուն եւ բաժնել անոնց ճակատագիրը:

Վերջին դէմքն է Իշխան Թորոսը: Երբ Նահապետը կառավարական հրամանին կը համակերպի, այս ժողովրդական դէմքը կը դոչէ· «Արծիւներուն տեղը լեռն է, այս բարձունքները, արծիւները չեն կրնար դաշտ իջնել ... չեն կրնար հաւ դառնալ ...»: Իշխան Թորոս կը հետեւի ըմբոստներուն, բայց բան մը չենք գիտեր իր, ինչպէս նաեւ, իր բոլոր ընկերակիցներուն վիճակին մասին:

Ամբողջ գիրքին մէջ հաղուագիւտ են նկարագրական էջերը, բացի երկու տեղէ, որոնցմէ մէկը նուիրուած է համր Շուշանին, «երկար, ոսկեգոյն մազեր կը շրջապատէին հիմա անոր անոյշ դէմքը: Մորթին եւ աչքերուն գոյներն անգամ փոխուած էին: Սատափի թափանցկութիւն էր ստացեր անոր ողորկ, կաթնային մորթը: Աչքերը մեղրագոյն էին հիմա, որոնցմէ անհուն քաղցրութիւն կը ծորէր: Անոր նուրբ շրթները կը բացուէին դէմքին վրայ, քաղցրահամ պտուղի մը պէս: Անծանօթ խռովք մը կար Շուշանին աչքերուն մէջ: Մանկական անմեղութիւն մը, ու նաեւ տեսակ մը վախ: Աչքերը՝ անմեղ եղնիկին»:

Երկրորդը գեղձանիկի մը գայլային

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

●

Քրիստոնէական կրօնը հայ ժողովրդի հոգում խեղդել է ստեղծագործելու այն բանաստեղծական հրճուանքը, որով հին հայ բանասացներն ու երգիչներն էին երգում դիցաբանական ու հերոսական աւանդութիւնները: Մեզ մօտ էլ քրիստոնէական կրօնը նոյնն է արել, միայն թէ առանց մեծ յաջողութեան· մեր ժողովրդական երգը փրկուել է:

Ս· Գրիգորը, քրիստոնէութեան քարոզիչը, Հայաստանում կործանեց ոչ միայն կռատունները, այլ եւ այն բոլոր բանաստեղծական երգերը, որոնց մէջ գովերգւում էին հին Հայաստանի աստուածներն ու դիւցազունները:

Դատելով առասպելներից՝ հայ ժողովուրդը դեռ եւս ԺԲ· տարի վերջում (Ք· Ե·) յիշում ու սիրում էր երգել այդ հինաւուրց հեթանոսական երգերը:

Որքան էլ սակաւաթիւ լինեն պատմագիրների պահած նմոյշները, այնուամենայնիւ բաւական են ապացուցելու որ հեթանոսական Հայաստանում եղել է պայծառ, խրոխտ ու կենսուրախ բանաստեղծութիւն: Այդ կոթողներից մէկը՝ ամենակարեւորի մէջ մենք գտնում ենք դիցաբանական բանաստեղծութեան մի փոքրիկ նմոյշ: Դրա մէջ գովերգւում է Վահագն աստծու՝ արիութեան ու արեւի մարմնացման ծնունդը·

Երկնէր երկին, երկնէր երկիր,
Երկնէր եւ ծովն ծիրանի·
Երկն ի ծովուն ունէր զկարմրիկն եղեգնիկ,
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր,
Եւ ի բոցոյն վազէր խարտեաշ պատանեկիկ·
Նա հուր հեր ունէր,
(Ապա թէ) բոց ունէր մօրուս,
Եւ աչկունքն էին արեգակունք:

Երկրորդ պատառիկը, որ լի է պարզամտութեամբ ու վայրագ գեղեցկութեամբ, պատկերում է Արտաշէս Բ· Թագաւորի կեանքի մի ռոմանտիկական դրուագը, պատմում Ալանաց արքայի դստեր առեւանգութիւնը·

Հեծաւ արի արքայն Արտաշէս ի սեաւն գեղեցիկ,
Եւ հանեալ զոսկէօղ շիկափոկ պարանն,
Եւ անցեալ որպէս արծուի սրաթեւ ընդ գետն,
Եւ ձգեալ զոսկէօղ շիկափոկ պարանն,
Ընկեց ի մէջք օրիորդին Ալանաց,
Եւ շատ ցաւեցոյց զմէջք փափուկ օրիորդին,
Արագ հասուցանելով ի բանակն իւր:

Այսպիսի բանաստեղծական երկեր հաւանօրէն շատ են եղել: Հայը իր խառնուածքով ու աւինով հակուած է քնարերգութեան: Նա միշտ խորապէս սիրել է բանաստեղծութիւնը, որ այն ժամանակ էլ նրա հասարակական ու մասնաւոր կեանքի հիմնական տարրերից մէկն էր:

Ժողովուրդն ունէր երգիչներ ու պարասաց կանայք: Արքունիքում խիստ սիրում ու յարգում էին բանաստեղծներին: Անգամ արքայորդիներից ոմանք ամբողջ աւինով եւ ոչ առանց տաղանդի նուիրւում էին բանաստեղծութեան: Օրինակ՝ Տիգրան Մեծի որդին, Արտաւազդը, որին Հռոմայեցի Անտոնիոսը գերի տարաւ Հռոմ, մի քանի յունարէն ողբերգութիւններ է գրել, որոնք երկար ժամանակ մեծ յաջողութեամբ բեմադրուել են: Անգամ Պղուտարքոսը տեսել է դրանք եւ այդ մասին պատմում է մեզ: Նմանապէս եւ Արտաշէս Բ·ի տղան, Վրոյրը, յայտնի բանաստեղծ ու մեկենաս էր: Քրիստոնէական Հայաստանի կառավարիչների մէջ էլ եղել են գեղարուեստական գրականութեան հովանաւորողներ, ինչպէս Վասպուրական արքան, եւ այնպիսի իշխաններ, ինչպէս Սահակ Բագրատունին (Մովսէս Խորենացու բարերարը), Վահագն Ամատունին ու Գրիգոր Մագիստրոսը: Այս Գրիգորը մեծահմուտ մարդ էր եւ հայերէն է թարգմանել Պղատոնի փիլիսոփայութիւնը:

Ժողովրդական անվիր բանահիւսութիւնը այժմ էլ խիստ տարածուած է ամբողջ Հայաստանում: Դա թարմ է, պարզ ու ազնիւ, ինչպէս այն բոլոր երգերը, որոնք ժողովրդի սրտից են բխում, եւ ֆանտաստիկ է որպէս արեւելեան ստեղծագործութիւնները·

Օրօր կանչիմ իմանաս,
Պառկիս ու անուշ քնանաս,
Մեծնաս ու մեծ մի լինիս,
Բոլբրիս ու գեղ մի լինիփ:
Ան գեղն ուր մեծ չի կենայ,
Ան գեղին մեծը դուն լինիս·
Դուն լինիս անտառ մօրուն,
Որ զարնես քօքիկըդ խորուն,
Քօքիկըդ խորուն զարնես,
Ծառըդ շուք անէ գեղերուն:
Ծառի շքեր, վրայ եկէք,
Շուք արէք մեր պիւպիւլներուն:

ՌԱՅՆԻՍ

(6 Շար·)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ... ՄԻԿՈՅԵԱՆԵՐԷՆԷ

ԽՄԲ.— Նիւ Եորք Հէրալտի աշխատակիցներէն Մարկըրիթ Հիկինս հետեւեալ յօդուածը ստորագրած է Միկոյեանի ամերիկեան ճամբորդութեան եւ այնտեղ կատարած յայտարարութիւններուն մասին :

Միկոյեանի հետ ունեցած « ազատ ու անկեղծ կարծիքի փոխանակութիւններ»էն մէկէն վերջ, գործատէր միլիոնատէր մը անցեալ շաբաթ կը յայտարարէր մեծ գիւտ մը ըրողի նման. «Այս Ռուսը Ամերիկացիներու հետ համակցողութեան լեզու մը գտնելու եւ իրական խաղաղ գոյակցութեան մը հիմքը դնելու մասին այնպէս կը խօսի, որ կարծէք իրապէս անկեղծ է» :

Միկոյեան պէտք չունէր Ուաշինկթըն, Քլիվլէնտ, Տիթրոյիթ կամ Շիքակօ այցելելու, փաստելու համար որ խօսելու մեծ կարողութիւն ունի, հմայիչ է, ճըկուն է, ու նաեւ կրնայ շատ բան ըսելու տպաւորութիւնը ձգել՝ առանց նոր ոչինչ ըսելու : Այդ՝ իր կեանքին իսկ պատմութիւնն է. կամ աւելի ճիշդը՝ կը բացատրէ թէ այս հին պոլշեւիկը ինչու տակաւին ողջ մնացած է :

Բայց ամերիկացի գործատէրերու եւ ուրիշ անհատներու հետ Միկոյեանի ունեցած խօսակցութիւնները անգամ մը եւս փաստեցին, թէ որքա՜ն մեծ է տարբերութիւնը անպաշտօն Ամերիկացիին ու մասնագէտ պոլշեւիկին միջեւ՝ «ուրիշներու գործերուն միջամուխ չըլլալու», « խաղաղ մրցակցութեան», «գոյավիճակ»ի, « բնականոն յարաբերութիւններ ստեղծել»ու գաղափարներուն իրենց տըւած իմաստին առնչութեամբ : Առաւելութիւնը, անշուշտ, կը պատկանի մասնագէտ պոլշեւիկին, որովհետեւ գիտէ թէ « խաղաղ գոյակցութիւն» ըսելով ինքը տարբեր բան կը հասկնայ, բայց գիտէ նաեւ թէ իր ունկնդիրները չեն հասկնար այդ տարբերութիւնը :

Միջին Ամերիկացին մտահոգուած է իր գործով, իր արհեստով ու իր համայնքին խնդիրներով, ու ոչ մէկ ճնշման չենթարկուիր իր կառավարութեան կողմէ՝ համայնավարութեան դէմ մղուած պայպատերազմին բոլոր մանրամասնութիւններուն ծանօթ ըլլալու համար : Իր օրաթերթին մէջ անուշադիր աչքով մը կը կարդայ պաղ պատերազմին շուրջ գրուած յօդուածներուն վերնագիրները միայն. մանրամասնութիւններուն տեղեակ չէ : Զարմանալի չէ ուրեմն, որ մեծապէս տպաւորուի երբ իր իսկ ականջներով լսէ Միկոյեանի նման մարդու մը այն յայտարարութիւնները, թէ «Ռուսիա իրապէս կը հաւատայ խաղաղ գոյակցութեան կարելիութեան, եւ ուրիշներու գործերուն միջամուխ չըլլալու քաղաքականութեան» : Զարմանալի չէ նմանապէս, որ մտքէն անցնէ նոյնիսկ, թէ Ուաշինկթընի մէջնստած իր ղեկավարները երեւակայական վտանգներու դէմ պայքար կը մղեն, կարծելով թէ Կրեմլին կ'ուզէ խնդիր յարուցանել միշտ եւ ամէն տեղ :

Ինչ որ անհրաժեշտ է ըլլալ համայնավար մասնագէտներու հետ մեր ունեցած յարաբերութիւններուն մէջ, ոչ թէ Ռուսերէնէ թարգմանութիւն կատարելն է, այլ՝ թարգմանութեան թարգմանութիւնը ընելն է : Իսկ այս պարագային՝ անհրաժեշտ է թարգմանութիւն կատարել՝ Միկոյեաններէնէ :

Առնենք, օրինակի համար, «ուրիշներու ներքին գործերուն միջամուխ չըլլալ» նախադասութիւնը, զոր Միկոյեան ամէն առիթով չեշտեց իր ամերիկեան ճամբորդութեան ատեն՝ զայն ներկայացնելով որպէս ռուսական քաղաքականութեան որդեգրած ուղին : Այս ձեւի հարցի մը, Միկոյեան ամէնէն վերջին անգամ Հունգարիոյ մէջ խառնուած էր : Համայնավարական ակնոցով, կացութիւնը շատ պարզ էր. «Հունգարիոյ ներքին հարցերուն միջամուխ եղողները» յեղափոխութիւնը կազմակերպողներն էին, որովհետեւ, միշտ ըստ համայնավար տեսակէտին, այդ յեղափոխականները կը ներշնչուէին օտար «յետադիմականներէ» : Ուրեմն, խորհրդային զօրքերը վերջ տուին այս «օտար միջամտութեան» եւ դարձան ախոյեանները այն գաղափարին, որ Հունգարիոյ ներքին հարցերուն ոչ ոք իրաւունք ունի միջամուխ ըլլալու՝ բացի ... Ռուսերէն :

Առնենք « խաղաղ մրցակցութիւն » եւ «բնականոն յարաբերութիւններ ստեղծել» գաղափարները :

Ուաշինկթընի մէջ կազմակերպուած ճաշի մը ընթացքին, Միկոյեան լուրջ կերպով բացատրեց ներկայ կարեւոր անձնաւորութիւններուն, թէ «Արեւմտեան Պերլինի կացութիւնը անորմալ է եւ պէտք է զայն նորմալ վիճակի բերել» : Ճառը շարունակելով, Միկոյեան անկեղծ կերպով յայտարարեց, թէ Արեւմտեան Պերլինի մասին Ռուսերուն ունեցած մտահոգութեան պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ այնտեղի կեանքի մակարդակը աւելի բարձր է քան Արեւելեան Գերմանիոյ կեանքի մակարդակը :

Միկոյեաններէնի թարգմանութեամբ, ասիկա կը նշանակէ թէ Արեւմտեան Պերլինի վիճակը ռուսական չափանիշներով անբնական է — շատ ազատ են այնտեղի բնակիչները, անբնական կերպով բարեկեցիկ են, եւ նոյն կերպով վճռած են համայնավար չդառնալ : Եւ հետեւաբար, անբնականօրէն մտահոգիչ են. որովհետեւ ըստ համայնավարական բառարանին, « խաղաղ մրցակցութիւն » կարելի է ըլլալ, երբ վստահ ըլլան թէ առաւելութիւնը իրենց կողմն է. այս պարագային՝ երկու Պերլիններու միջեւ «խաղաղ մրցակցութիւն» կարելի է ըլլալ, երբ վստահ ըլլան թէ առաւելութիւնը Արեւելեան Պերլինի կողմը կը գտնուի :

Ճիշդ է, որ Միկոյեան խօսեցաւ նաեւ կարգ մը նոր հարցերու մասին — ինչպէս՝ Կրեմլինի մէջ տեղի ունեցած հակամարտութիւններուն մասին, Բուլղանինի, Բերայի եւ այլոց խաղացած դերին ու անոնց վիճակուած ճակատագրին մասին. նիւթեր, որոնց մասին ցարդ ոչ մէկ համայնավար ղեկավար համարձակած էր արտայայտուիլ դուրսը : Բայց երեւի այս մասին չանհանգստացուելուն վստահ է :

Նմանապէս, թէեւ պնդեց որ Պերլինի մասին խորհրդային քաղաքականութիւնը չէ փոխուած, բայց եւ այնպէս ամերիկեան հակառաջարկներ պահանջելով, ըրաւ այն հասկցնել, որ կրնայ փոխուիլ խորհրդային տեսակէտը : Այստեղ ալ, Միկոյեան վստահ է որ խնդիր պիտի չունենայ Կրեմլինի մէջ, որովհետեւ մինչ անցեալ Նոյեմբերին Խրուշչեւ վերջնագիր կուտար Պերլինի մասին, այժմ ներկայացուած խորհրդային յուշագրին լեզուն շատ աւելի մեղմ է. յամենայն դէպս՝ վերջնագրի չի նմանիր : Նոյեմբերի վերջնագրին ու այս նոր յուշագրին միջեւ եղած տարբերութիւնը՝ լաւագոյն թարգմանութիւնը կը հանդիսանայ Միկոյեանի խօսած լեզուին. այսինքն՝ Ռուսիա կ'ուզէ ետ առնել Նոյեմբերին տուած իր վերջնագիրը : Միշտ կ'ուզէ խնդիր հանել, բայց չուզեր պատերազմի առիթ տալ :

Ազդեցութեան տակ Արմէնին կը վերաբերի, « Ազուոր աչքեր կը տեսնէր հիմա իր շուրջը, մանուկներու, սիրակարօտ կոյսերու» ձայնե՛ր կը լսէր Արմէն, եթերային սրինգներու, ջութակներու, որոնք կը հեծկլտան քաղցրօրէն : Կ'ըմպէր գինի, որ կը տաքցնէ սիրտը, կուրծքը կը պարուրէ խնդութեամբ, կ'ողողէ անոր տակ տարածուող յուզական ամբողջ միջոցը» :

Վերջացնելու համար դիտողութիւն մը : Գիտենք որ հայերէն քերականութեան մէջ շաղկապները միշտ նախադասութեան ըսկիզբը կը դրուին, բայց քերթուածներուն մէջ, ուր լեզուին բոլոր բառերը կը հպատակին որոշ երաժշտականութեան եւ ներդաշնակութեան, չափի եւ յանգի : Կ. Փօլատեան իր վէպին մէջ ընդհանրապէս յարգած է շաղկապներու գործածութեան ընդունուած օրէնքը, բայց որովհետեւ *շաղկապէն, զոր բազմաթիւ նախադասութիւններու մէջ դրած է վերջը : Քանի մը օրինակներ .—*

« Կը փնտռէր որովհետեւ բառերը » էջ 81 :

« Երկար ատեն որովհետեւ ան կարծեց թէ» էջ 111 :

« Թոյնը որովհետեւ յանկարծ ձգեց պատշգամը » էջ 133 :

« Ան է որովհետեւ այդ գործին գլուխը » էջ 175 :

« Մարդու մը կեանքը որովհետեւ անձնական խնդիր մըն է» էջ 228 :

« Իրեն այնպէս թուեցաւ որովհետեւ » էջ 469 :

« Մաքուր էակ մըն է ան որովհետեւ» էջ 443 :

« Ուտելիք չկայ որովհետեւ» էջ 533 :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

—o—

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) .— Կիրակի, Յունուար 11ին «Սթիւտոյ Քրէքի»ի շքեղ սրահը մեղուներու փեթակի մը վերածուած էր : Այնտեղ լեցուած էին ոչ միայն մանուկներ «Կաղանդ պապան» տեսնելու եւ իրենց նուէրները ստանալու յոյսով՝ այլ եւ մեծեր, ծնողքները եկած էին Կապոյտ Խաչի արդէն աւանդութիւն դարձած այս ձեռնարկը քաջալերելու մտօք :

Արդարեւ, այս վերջացող տարուան ընթացքին, դժուար թէ ուրիշ ձեռնարկ մը այսքան բազմութիւն, բայց մանաւանդ այսքան խանդավառութիւն տար ներկայ բազմութեան : Ու ասիկա ամէնէն առաջ շնորհիւ Կապոյտ Խաչի մեր քոյրերու կատարած բացառիկ ճիգին ու նուիրումին :

Որոշեալ ժամին, ջութակահար ընկեր Պէրպէրեան հանդէսին բացումը կատարեց նուագով մը, որմէ յետոյ ընկերուհի Գայթանճեան արտասանեց իր բացման խօսքը : Ճառէ մը աւելի պարզ ու համեստ համարատուութիւն մըն էր յարգելի ընկերուհիին խօսքերը : Թուեց այն բոլոր աշխատանքները զոր կատարած է տեղւոյն մասնաճիւղը վերջացող տարուան ընթացքին : Շատերուն համար դիւրին, աննշան գործեր, բայց որ այդ բոլորը այս դժուարին պայմաններու մէջ ընելու համար անհրաժեշտ էր ունենալ կամք, ուժ, այլ մանաւանդ յարատեւութիւն :

Աղքատներ, հիւանդներ, հիւանդանոցներ : Դպրոց ու եկեղեցի, գինուորներ հոս ու հոն, այս բոլորին Կապոյտ Խաչը հասած է իր ուժերուն ներած չափով, առանց խտրութեան ու նկատումներու : Նախագահուհին յուզումով կարդաց քանի մը նամակներ — հայերէն եւ ֆրանսերէն — հիւսիսային Ափրիկէի մեր գինուոր տղոց կողմէ գրուած :

Գնահատանքի եւ երախտագիտութեան խօսք կար այդ տողերուն մէջ, ուղղուած Կապոյտ Խաչին : Յուզիչ եւ ուրախալի միեւնոյն ատեն : Իրենց վերադարձէն յետոյ, հայ կեանքին վերադառնալու խոստումներ :

Հարկ կա՞յ ըսելու թէ, այս նամակներու ընթերցումը երբ աւարտեցաւ, երկար ծափեր սրահը թնդացուցին :

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր եւ այլազան : Մանկական հանդէս մը ըլլալէ շատ հեռու : Ուրախութեամբ եւ հաճոյքով ունկնդրեցինք բազմաթիւ մանուկներու հայերէն ճիչերը, ու ծափահարեցինք զրանց, բայց անոնցմէ դուրս, աւելի չափահասներու կողմէ — (12էն 16 *տարեկաններ) մեզի հրամցուեցան այլազան գեղարուեստական կտորներ որոնք իրօք արժանի էին գնահատութեան :*

Այսպէս, քանի մը յաջող երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ — Օր. Անժէլ Կարապետեան, Մելիք Մուրատեան, Ալթունեան, Քլօտին Խաչնէճեան, Հայկանուշ Կէնճեան, (փոքրիկ) Շաքէ Միրզէեւայլն (թող ներուի եթէ մոռցուածներ կան) հաճոյքով դիտեցինք ու ծափահարեցինք Թաղէոսեան քոյրերու ներդաշնակ պարերը, Օրիորդներ Ազատուհի Ղազարեանի եւ Մատլէն Մանուկեանի (Տէսինէն) հունգարական պարը : Նոյնպէս «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներու այլազան պարերը ղեկավարութեամբ իրենց ուսուցչուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանին, ու այս բոլորը գոյներով ու պէսպէս տարազներով : Ու առանց քով նաեւ յուզիչ կենդանի պատկեր մը, — Մայր Հայաստան — երգախառն, դերակատարներ՝ Օր. Անժէլ Կարապետեան (Տէսինէն) եւ Օր. Ազատուհի Ղազարեան :

Բացառիկ հաճոյքով դիտեցինք նաեւ հանդէսի գեղարուեստական բաժնին վերջին արարը : «Անուշ»էն հատուած մը, «Վիճակ»ի տեսարանը : Յուզիչ, տպաւորիչ ամէն գնահատանքի արժանի : Կը հաւատանք, պէտք է հաւատալ որ եթէ լման եւ անշահախնդիր աշխատանք կատարուի կրնանք հրաշքներ գործել :

Ներկայ բազմութիւնը ուրախացաւ, հրճուեցաւ ու հրճուանքէն լացաւ միայն այս պատկերը տեսնելով ...

Օրուան բանախօսն էր արդէն հանրային եւ կազմակերպչական գործերու մէջ ծանօթ նուիրուած մը — ընկերուհի Տիկին Արշ. Սիսլեան : Իր ճառը՝ արդար գնահատանք մըն էր հայ ժողովուրդի մեծութեան, անոր ապրած ու անցուցած փառքերուն, անոր տարած յաղթանակներուն ու պարտութիւններուն :

Յարգանքի անկեղծ խօսք ունինք — ըսաւ ան — այն բոլոր միութիւններուն, կազմակերպութիւններուն, որոնք կ'աշխատին, այն մեծ նպատակին համար որ եղած է մեր նախնիքներուն իտէալը, երէկուան եւ այսօրուան բովանդակ հայութեան նպատակը : Ինչ որ տրուած է մեզի իբր ժառանգ՝ սիրով եւ գերագոյն նուիրումով աշխատինք զանոնք ամբողջութեամբ փոխանցել մեր նոր սերունդին, մեր վաղուան ժառանգորդներուն» :

Վերջապէս, ընդհանուր ուրախութեան եւ բացականչութիւններու մէջ «Կաղանդ Պապան» բեմ եկաւ եւ այլազան նուէրներ բաժնեց բոլոր փոքրիկներուն անխտիր : Այս ընդհանուր ոգեւորութենէն քաջալերուած բազմաթիւ հայրենակցներ գնահատելով Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը նուէրներ ըրին :

Ձեռնարկը, բարոյապէս թէ նիւթապէս, յաղթանակ մը եղաւ Կապոյտ Խաչին համար :

ՊԱՊԼԷ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ելեկտրականութեան, տուրքերու, թղթատարի եւ առաքման ծախքերու յաւելումը մեծ դժուարութիւններ ստեղծեց թերթիս վարչութեան համար որ կը փորձէ սակայն պահել բաժանորդագրական նոյն պայմանները : Մեր այս զոհողութիւնը անկարելի կը դառնայ , եթէ բաժանորդները իրենց կարգին ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ չվճարեն իրենց բաժնեգինները :

Արտասահմանի բաժնեգին՝ տարեկան 4500 *ֆրանք* :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

●

ՈՉ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԱԿ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ Ի ՎԵՐ

Մահազդ	2500
Շնորհակալիք	1500
Հոգեհանգիստ (1 անգամ)	1500
Հարսանիքի, ծնունդի, նշանախօսութեան յայտարարութիւն	2000

Այս գիներուն վրայ՝ հարիւրէն քսան գեղչ՝ մեր բաժանորդներուն :

Առեւտրական յայտարարութեանց համար մասնաւոր պայմաններ : Դիմել վարչութեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ Ա. Մռավեան թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյ մը, նուիրուած դերասան Սուրէն Սուրէնեանի մահուան քսանամեակին : Հանդիսութեան մասնակցած են նաեւ Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատրոնի դերասանները : Գ. Ջանիբէկեանի բացման խօսքէն ետք Սուրէնեանի կեանքին ու գործին մասին զեկուցած է Գ. Արաջեան :

ԵՐԵՒԱՆԻ Սպարտակ մարզական միութեան ակումբին մէջ պասքէթպոլի բարեկամական մրցումներ ունեցան եւ Ռոստովի եւ Երեւանի հաւաքական խումբերը : Կիներու առաջին հանդիպումը վերջացած է հաւասար արդիւնքով. երկրորդ մրցումին Երեւանցիները յաղթած են 42–47 արդիւնքով : Տղոց առաջին մրցումին, յաղթած են Ռոստովցիները, իսկ երկրորդ հանդիպումին Երեւանցիները յաղթած են 61 – 88 արդիւնքով :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար զօր. Չու Մինկ յայտարարեց թէ համայնավարները կը պատրաստուին անգամ մը եւս յարձակում գործել Քեմոյի վրայ. ամրակոծումներու առժամեայ ընդհատումը պէտք չէ մտածել տալ թէ համայնավարները հրաժարած են Քեմոյը գրաւելու իրենց նպատակէն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ խորհրդային դեսպան Վինոկրատով Կիրակի առաւօտ մեկնեցաւ Մոսկուա։

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հեռագրեն «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի թէ Յունուար 19, Հայկական Ծնունդը պաշտօնական տօն յայտարարուած է Յորդանանի մէջ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Ուլպրիխթ յայտարարեց թէ Արեւմտեան Պերլին պիտի չպաշարուի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէոլէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ։

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութեան հանդէսը 15 Փետրուար, Կիրակի, Մութիւալիթէի սրահին մէջ։

×

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսի – թալը յառաջիկայ Մարտ ամսին, Սալ Կավոյի մէջ։

×

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ Փետրուար քսանին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը իննին։

×

Նոր Սերունդի օրը Պանեէօի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարահանդէսը Մայիս 9ին, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———o———

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ–ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, թիւ 201-202, էջ 48։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Երաժշտութիւն եւ հոգեվերլուծում (ԽՄԲ.).— Նուշ կերպաւ թունաւորուեցաւ (ՏՈՔԹ. ԿՈԼԷ).— Ջնորսութիւն եւ բժշկութիւն (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Հորթոնի հիւանդութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԻՆԵՐՎԱ).— Խմելիք ջուրի պահանջը (ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ).. Անդիմադրելի քունը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ).—Սեղանի Սպասները(ՏՔԹ. ՊԼՕՆՏԷԼ).— Հայաստանի բնութիւնը (Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ).— Դաշտանի անկանոնութիւն (ՓՐՈՖ. ԼԱՖՈՆ).— Բժշկ. դրչագրեր (Յ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ).— Ցղիկիներու ճամբորդութիւնը (ՏՈՔԹ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ).— Կերակուր եփելու ձեւեր (Ա. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ).— Սիրտը բաբախում է (ՏՈՔԹ. Հ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ).— Մայրեր որ կաթ չեն ուզեր տալ (ՏՈՔԹ. ՔԼԱՐԻՍ).— Քալեցէք, փա՛ռք ոտքերուն (ՏՈՔԹ. ՆԱԽԱՍԱՐԴ).— Աչքի առողջապահութիւն (Ք.).— Ի՞նչպէս օգնել խեղդուողին (ԽԱՉՈՒՀԻ)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 1.200 ֆրանք, արտասահման 1.500 ֆրանք։

Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն Պ. Սարգիս Մարգարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը Պ. Դաւիթ Մարգարեանի։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Իտալիոյ մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անյապաղ վճարել իրենց բաժնեգիները Տոքթ. Արգումանեանի՝

Via Cappellari 3, MILANO

Արտասահմանի բոլոր բաժանորդներէն, նոյնպէս կը խնդրուի չուշացնել իրենց վճարումները *միջազգային մանդաներ* օգտագործելով։

Տարեկան բաժնեգին՝ 4500 ֆրանք։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարսէյլէն Պ. Եղիա Մալխասեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Տիկին Սաթենիկ Խալաօղլանեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Շիմշիրեանէ (Նիւ Եորքէն) հինգ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի իրենց քրոջ Թոռնիկին՝ փոքրիկ Պատրիկ – Պրիւնօ Կիւլպէնկեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան խումբին։

ՄԱՅԻՍ 2ԻՆ

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

× Զաքարեան Խաչատուր որդի Յովհաննէսի, ծնած 1897 Թուին։

× Մացակեաններ Աստուր եւ Հրաչիկ որդի Նիկողի, մին ծնած 1921ին, միւսը 1923ին, որոնք մասնակցած են մեծ պատերազմին։

× Պապեան Աշոտ որդի Մկրտիչի, մասնակցած մեծ պատերազմին։

× Բենեան Սերջիկան որ մասնակցած է մեծ պատերազմին։

× Ոսկանեան Անուշաւան որդի Ենովքի, ծնած 1905 Թուին Պարնի եւ մասնակցած մեծ պատերազմին։

× Զուլոյեան Յովհաննէս, որդի Լեւոնի, ծնած 1916ին, մասնակցած մեծ պատերազմին։

× Արովեան Հրաչ, որդի Արշակի, ծնած 1924ին Կիրովական եւ մասնակցած մեծ պատերազմին։

× Շախկուլեան Փաշիկ որդի Արմենակի, մասնակցած է մեծ պատերազմին։

× Նիկողոսեան Պետրոս, որդի Նիկողոսի ծնած 1919 Թուին։

× Մալեան Գուրգէն եւ Սուրիկ որդի Կարապետի, մին ծնած 1911 Թուին, միւսը 1917 Թուին Հայաստանի Էջմիածին գիւղը որոնք մասնակցած են մեծ պատերազմին։

× Պետրոսեան Յովհաննէս (Օննիկ) որդի Սմբատի, ծնած 1923 Թուին եւ մասնակցած հայրենական մեծ պատերազմին։

Փնտռուող վերապրիչեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ»

ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ամէն տարի, ամավերջի այս օրերուն, հրատարակուած եւ մինչեւ հեռաւոր գաղութները հասած կ'ըլլար «Ամէնուն Տարեգիրքի» հերթական հատորը։ Այս տարի, դժբախտաբար, կարելի չեղաւ իրականացնել հրատարակութիւնը իր ժամանակին, Լիբանանի մէջ պայթած եւ ամիսներով շարունակուած ըմբոստութեան հետեւանքով։

Այժմ, ի գիտութիւն Տարեգիրքի ընթերցողներուն կը հաղորդուի, թէ 1959ի հատորը կը գտնուի արդէն մամուլի տակ եւ Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ Մարտի ընթացքին, իր սովորական ճոխ բովանդակութեամբ եւ բազմապիսի նորութիւններով։ Հեռաւոր գաղութներու ընթերցողներն ալ կ'ունենան զայն իրենց տրամադրութեան տակ մինչեւ Ապրիլի վերջերը։

Տարեգիրքի բարեկամները թող ներողամիտ գտնուին բոլորովին ակամայ ու բացառիկ այս յապաղումին համար։

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ռէժանի վերնայարկը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քառէի սրահը։ Հիւրաբար քաղաքս գտնուելով Հ. ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴ. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ, պիտի պատմէ ինչ որ տեսած է Խ. Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ 1942է 54։

Կը խնդրուի ճշդապահութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Կը ստանձնէ փորձառու ուսուցիչ մը։ Դիմել «Յառաջ»ի։

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը

Տեղի պիտի ունենայ 31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր, Քլիւպի մէջ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ = ՍՐԱՀ՝ ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ

21, Rue Yves Toudic - Métro République

26 Յունուար, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 9ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր իր թարգմանութիւնը՝

ՌԻՊԱՍՏԻԼԻ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

խիստ ծիծաղաշարժ կատակ. երեք արար, ԺՈՐԺ ՖԵՏՈՅԻ

Կը մասնակցին՝ ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Օ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւն.։ Տեղերու գիները՝ 250, 400 ֆրանք եւ առաջին կարգի պատուոյ տոմսեր։

Նախապէս լաւագոյն տեղերը ապահովել Գրատուն Հ. Բալուեանէն՝

43, Rue Richer, Paris 9e Tél. PRO. 25-46

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊՏՈՅՏԸ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն։

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 21.15ին, Սալ Մազընօ, Րիւ տ'Օպաներ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Մուտք 200 եւ 300 ֆրանք։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 1, Կիրակի, ժամը 15 – 24

LES AMBASSADEURS

3 Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական նոխ բաժին — Մուտք 500 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19ուկէսին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 փր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4500 փրանք: Հատը 15 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MERCREDI 21 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8399 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4200

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ

Չորրորդ Հանրապետութեան վերջին ազգային ժողովը ինքզինքը լուծած էր՝ իբրեւ հետեւանք «Մայիս 13»ի դէպքերուն, վեց ամսուան լիազօրութիւն տալով Զօրավար Տը Կոլի կառավարութեան :

Այդ թուականէն ի վեր գործադիր իշխանութիւնը իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էր նաեւ Օրէնսդիր Մարմնի իրաւասութիւնները :

Խորհրդարանի «արձակուրդ»ի շրջանին կառավարութիւնը լիովին օգտագործեց իրեն տրուած լիազօրութիւնը : Նոր Սահմանադրութիւն մը եւ նոր Ազգային Ժողով մը տուաւ երկրին: Ու հիմնական յեղաշրջում կատարեց դրամական, հարկային, ելմտական ու տնտեսական մարզերուն մէջ:

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր խորհրդարանի արտակարգ նիստի բացումին: Ամէնէն առաջին անգամն էր, որ գործադիր իշխանութիւնը պիտի ներկայանար օրէնսդիր մարմնին առջեւ՝ պարզելու համար իր քաղաքական ծրագիրը :

Նորութիւն էր Հանրապետութեան նախագահին «Պատգամ»ը, տեսակ մը գահաճառ, որ հակիրճ տողերու մէջ երեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն հանդէպ իր վստահութիւնը յայտնելէ վերջ, անոնց ցոյց կուտար այն ճամբան, որուն պէտք է հետեւէին իբրեւ ազգին ներկայացուցիչները :

Վարչապետ Տըպրէի կառավարական Յայտարարութիւնը եւ այդ առթիւ տեղի ունեցած թէր ու դէմ վիճաբանութիւնները ծառայեցին չէզոքելու կարգ մը տարակարծութիւններ երկրի գերագոյն երկու իշխանութեանց միջեւ :

Այս առաջին շփումը ցոյց տուաւ, որ կառավարութեան տեւականութիւնը ապահովուած է՝ մինչեւ յաջորդ խորհրդարանական ընտրութիւնները:

Ազգ. Ժողովի վիճաբանութեանց ընթացքին անգամ մը եւս պարզուեցաւ, որ Ալժերիոյ ապագային վերջնական որոշումը կը կազմէ օրուան ամէնէն հրատապ հարցը:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը Զօրավար Տը Կոլի քաղաքականութեան ուժ տուած էր այն պայմանով, որ լուծում մը գտնէր Ալժերիոյ կնճիռին :

Հանրապետութեան նախագահը իր պատգամին մէջ Ֆրանսայի վերելքին համար իբրեւ պայման կը մատնանշէր ամէն բանէ առաջ «Ալժերիոյ խաղաղեցումն ու փոխակերպումը» :

Ընդդիմադիրներու ճառերն ու վարչապետին պատասխանները ցոյց տուին, որ երեսփոխաններու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կողմնակից է Ալժերիան նկատելու իբրեւ Ֆրանսայի անբաժան հողամասը (էնթէկրասիոն) :

Քննադատութեան ենթարկուեցան կառավարութեան վերջին որոշումները՝ Ալժերիոյ քաղաքական յանցաւորները ներման արժանացնելու մասին:

Յատկանշական էին այս առթիւ եղած արտայայտութիւնները: Աջակողմեան երեսփոխանները, մանաւանդ Ալժերիոյ ներկայացուցիչները տրամադիր չէին որ եւ է զիջում կատարելու Ալժերիոյ Ազգային Ազատագրական Ճակատին, մինչ Հանրապետութեան Նախագահն ու դահլիճը կողմնակից կ'երեւին աւելի մեղմ քաղաքականութեան :

Պաշտօնապէս հերքուեցաւ ապստամբներուն հետ բանակցելու լուրը : Ի զօրու կը մնայ միայն Հոկտեմբեր 3ին Զօրավարին կատարած զինադուլի առաջարկը:

Տուեալ պայմաններուն տակ, կարելի չէ նախատեսել թէ ինչպէս պիտի լուծուի Ալժերիոյ ցաւոտ խնդիրը, որուն կարգադրութիւնը պիտի հարթէր բազմաթիւ դժուարութիւններ : ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ.— ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ, ՄԱՄՈՒԼ, ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Քսան միլիոն Ամերիկացիներ Կիրակի օր լսեցին եւ տեսան Կրեմլինի թիւ 2ը : Կարգ մը լրագրողներու հարցումներուն կը պատասխանէր Անաստաս Միկոյեան, երբեմն շեղելով նիւթէն երբ զինքը «նեղը կը դնէին» :

Հեռատեսիլէն անցնելէ առաջ Խ. Միութեան փոխ վարչապետը վերջին պտոյտ մը ըրած էր Ուաշինկթընի մէջ: Ճամբուն վրայ այցելած էր այրի կնոջ մը տունը, ուր մանաւանդաբար քննած էր սառնարանները: Ապա Միկոյեան այցելած էր կենդանաբանական պարտէզը, բայց էշերու վանդակը տեսնելէ առաջ (խորհրդանիշը Դեմոկրատ կուսակցութեան), ուզեց տեսնել փիղերը (խորհրդանիշ Հանրապետականներու) :

Նոյն գիշերը ներկայ եղաւ շարժանկարի մը (Տը Կըրլզ) :

Համաձայն մամուլի գործակալութեանց Հեռատեսիլի տեսարանը բաւական ձախող էր, եւ այս գլխաւորաբար լրագրողներուն պատճառով որ փոխանակ ձգելու որ Միկոյեանը արտայայտուի, աւելի ուզած են իրենք զիրենք ցուցադրել, ինչ որ դժգոհ ձգած է Ամերիկացիները: Այս առթիւ «Մոնտ»ի աշխատակիցը կը գրէ .— « Լորընս Սփիվաքի (ամերիկացի լրագրող) համար մեծ օր մըն էր եւ փոխանակ հարցումներ ընելու բուռն յարձակում մը ըրաւ Միկոյեանի եւ անոր ներկայացուցած վարչաձեւին վրայ: Խորհրդային նախարարը, կը շարունակէ « Լը Մոնտ», խուսափեցաւ պատասխանելէ այս գրգռումներուն: Պարկեշտ ըլլալու համար պէտք է ըսել որ այս ձախող գործին պատասխանատուութիւնը կազմակերպիչներուն վրայ կ'իյնայ: Ի վերջոյ, կը վերջացնէ թերթին թղթակիցը, Սփիվաքի կարծիքը Միկոյեանին վրայ բոլորովին անտարբեր կը ձգէ աշխարհը եւ պիտի նախընտրէինք այցելուին կարծիքը ունենալ վաղուան խնդիրներուն մասին »:

Հարցումները կարգին եղած են հետեւեալները .— Անկեղծօրէն ինչո՞ւ եկաք .

— Բաղդատելու համար 22 տարի առաջ ստացած տպաւորութիւններս եւ այսօրուանները, շփումներ ստեղծելու համար, խօսակցութիւններ ունենալու համար, նոր եւ հին բարեկամներ տեսնելու համար :

— *Արեւելեան Պերլինը մէ՞ջն է երբ ազատ քաղաքի կ'ուզէք վերածել Պերլինը :*

— Ոչ, որովհետեւ Արեւելեան Պերլինը Արեւելեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքն է, իսկ Արեւմտեան Պերլինը մաս անգամ չի կազմեր Արեւմտեան Գերմանիոյ : Մի մոռնաք նաեւ թէ երկու քաղաքները տարբեր վարչաձեւերու տակ կ'ապրին :

— *Ինչո՞ւ Խրուշչեւը եւ դուք յարձակումներու չէք ենթարկուիր խորհրդային մամուլին կողմէ .*

— Որովհետեւ Խրուշչեւը եւ ես մեր պաշտօնները լաւ կը կատարենք :

Բայց ամերիկացի լրագրողը դիտել տուաւ որ Մալէնկովը եւ Մոլոթովն ալ ժամանակին նոյն նպաստաւոր վարուելակերպին արժանացած էին :

Ի վերջոյ զանազան հարցումներու պատասխանելով Միկոյեան յայտարարած է .

1.— Իր ճամբորդութեան նպատակն էր շփումներ ստեղծել :

2.— Ճամբաներու, շէնքերու եւ գործարաններու շինութիւնը մեծ տպաւորութիւն ձգած է իր վրայ :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ԽԱՐԱԽԱՆՃԱԼՈՂ ԳԻՐԵՐԸ

—o—

— Օ՜, բարի լոյս գրաշար Արթին... Բարի եկար, բարի տեսութիւնիս ... Ի՞նչպէս ես... Աս ի՞նչ հով փչեց... Քիչ մը նիհարցեր ես, կարծեմ ...

— Այո՛, նիհարցեր եմ ...

— Չես ուտեր, ի հարկէ կը նիհարնաս ... Ամերիկահայերուն ըսածին պէս, ինքզինքիդ *թէյք քէ՛ր* ընելու ես ...

— Նիհարնալուս պատճառը չուտելս չէ, պարոն խմբագիր... իմ ցաւս ուրիշ բան է ...

— Վա՜յ, դո՞ւն ալ ատ հիւանդութիւնը ունիս, Արթին: Մե՛ղք: Եղբայր, այս խլիրդը, իրա՛ւ...

— Ունեցածս խլիրդ չէ ...

— Անմարսողութի՛ւն : Սի՞րտ :

— Ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը ...

— Հասկցա՛յ, գլխու ցաւ ...

— Մօտեցար... Բայց քիչ մը վար իջիր ...

— Ակռանե՞րդ ...

Շատ վար իջար, քիչ մը վեր :

— Քի՞թդ ...

— Քիչ մըն ալ ելիր ...

— Աչքե՞րդ ...

— Վերջապէ՛ս... Այո՛, մեծապատիւ պարոն խմբագիրս... Աչքերս *հայը* կլլելու վրայ են ... Մտմտուքի մէջ եմ ..

— Մասնագէտի մը գնա՛...

— Մասնագէտը իմ ցաւս չի հասկնար ... Ասիկա անանկ հիւանդութիւն մըն է, որ կրնայ մէկ շաբաթէն ալ անցնիլ, եթէ ...

— Եթէ ի՞նչ ...

— Եթէ սա քու լրագրիդ յօդուած գրողները կտորիկ մը— շատ չեմ ըսեր — կտորիկ մը խիղճ ու խղճմտանք ունենան ...

— Եզերուսեան լեզու կը գործածես ...

— Լա՛ւ, չերկնցնեմ եւ ըսելիքս ըսեմ.. Սիրելի պարոն խմբագիրս, գիտե՞ս ամէն տարի աս օրերս քեզի կուգամ եւ խնդիրքս քեզի կը ներկայացնեմ... Խնդիրքս հետեւեալն է— տարեգլուխը՝ *եա* դուռն է, *եա* երդիքն է ... Աչքդ բանաս գոցես, կաղանդ ...

— Այո՛, վերջն ալ Ծնունդ ...

— Ըսելիքս ադ չէ:... Ըսելիքս աս է... Գիտե՞ս ասկէ մէկ, երկու տարի առաջ էր, քու գրիչովդ, խնդրեցի սա յօդուած գրող մեծ մարդիկներէն որ գիրերնին քիչ մը մաքրէին... Յունուար Մէկին առտուն, երդում ընէին Տիրոջը պատկերին առջեւ թէ ասկէ ետք շնորհքով պիտի գրէին եւ գրաշարներուն հոգին բերանը բերել պիտի չտային ...

— Միտքս է, միտքս է... է՛, խօսքդ մտիկ ըրի՞ն ....

— Չէ՛, աղբար, չէ... խօսք մտիկ չըրին... Պատերուն խօսէի, խօսք հասկցած կ'ըլլային ...

— Լա՛ւ, այս տարի՞ ինչ դարման գըտեր ես ...

— Նոր դարման չունիմ ... Բայց, քեզմէ կը խնդրեմ որ աս տարի սա քու լրագրիդ առաջին էջին վրայ թոռնիկիս տոտիկներուն չափ մեծ գլխագիրներով նորէ՛ն պատուիրես սա մեր մեծ գրողներուն որ մաքուր գրեն, յստակ գրեն, թուղթին մէկ էջին վրայ գրեն, օտար անունները հատիկ հատիկ գրեն ....

— Օգուտ կ'ունենա՞յ, կ'ըսես...

— Խօսքը մէջերնիս, օգուտ պիտի չունենայ, բայց վերջին փորձ մըն է... Եկող տարի ուրիշ առաջարկ պիտի բերեմ:

— Այս տարուա՞ն ինչ եղեր է ... Այս տարի ներկայացուր ...

— Ներկայացնե՞մ... Լա՛ւ, մեղքը նիտըդ — հասկցուր այս աղտոտ գիր գրողներուն որ եթէ աս անգամ ալ խօսք մտիկ չընեն, իրենց անունները լրագրին մէջ պիտի տպես... Թող երթան խայտառակ ըլլան ... Իսկ եթէ ատ ալ օգուտ չունենայ, կ'ըսեն իրենց որ լրագիրդ ուրիշ լեզուով պիտի հանես ... Թող երթան հասկընան :

— Եթէ օտար լեզուով հանենք, դո՞ւն ինչ պիտի ընես, Արթին... Անօթի կը մնաս ...

— Աւելի լաւ է աւուր հացի կարօտ մնալ եւ աչք ունենալ, քան թէ սա խառնխշտիկ... wait

— Աւելի լաւ է աւուր հացի կարօտ մնալ եւ աչք ունենալ, քան թէ սա խաբխանճալոզ ձեռագիրները շարել եւ աչք կուրցնել, ջղայնանալ, նիհարնալ, խենթենալ: Աղբա՛ր, ունիմ չունիմ աչք մը ունիմ ... Ա՞ն ալ վրայ տամ՝ այդ *խնատ-ճի*ներուն սիրոյն... Վեց ամիս ալ կը համբերեմ, եղաւ՝ եղաւ, չեղա՞ւ՝ *եալ-լայ*, ես հոս չեմ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Երեքշաբթի օր Նախագահ Այզընհաուըր պիտի ընդունէր Արժանթինի Հանրապետութեան Նախագահ Ֆրոնտիզիի այցելութիւնը: «Համամերիկեան» շարժումին սկիզբէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ամերիկեան մեծ երկրի մը Նախագահը կ'այցելէ Ուաշինկթըն. օրակարգի վրայ կը գտնուին՝ քարիւղ, դրամ, համամերիկեան շարժում եւն.: Միւս կողմէ Արժանթինի ընկերային խռովութիւնները կը շարունակուին, անստոյգ կացութիւն մը ստեղծելով :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ թերթերը տնտեսական լուրջ տագնապի մը մատնուած են՝ վերջին տուրքերու, թուղթի, թղթատարի եւ տպագրական ծախքերու յաւելման հետեւանքով: Ֆրանսական թերթերը կը մտածեն իրենց գիները բարձրացնել 25 փրանքի, բայց «Օռոռ» յայտարարած է թէ իր գինը անփոփոխ պիտի պահէ. առաջին առիթով Իւմանիթէ *կը բողոքէ, տալով նաեւ հետեւեալ թիւերը .— Տպագրական ծախքերու յաւելումը ամսական 1·300·000 փրանք կ'արժէ* Իւմանիթէի, *թղթատարի եւ փոխադրական գիներու յաւելումը՝ 2·700·000 փր.: Թուղթին քիլօն 14·50 փրանք աւելնալով ամսական 9 միլիոնի տարբերութիւն մը կ'ընէ, գաւառական ծախքերով՝ համայնավար պաշտօնաթերթը կը յայտարարէ թէ ամիսը 14 միլիոն փրանքի յաւելեալ ծախքի դատապարտուած է: Կը կարծուի թէ այս պայմաններու մէջ* սէնտիքան *պիտի որոշէ հատավաճառը բարձրացնել 25 փրանքի (այդ պարագային՝* Յառաջ *պիտի բարձրանայ քսան փրանքի):*

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ պայքարը կը շարունակուի հակասեմականութեան դէմ, առջի օր դատուեցաւ առեւտրական մը, որ հրապարակաւ անարգած էր հրեայ զոհերու յիշատակը, փառաբանելով նացիները: Միւս կողմէ անծանօթներ գիշերով կեռ խաչեր գծած են Տիւսէլտորֆի նախկին սինակոկի յուշատախտակին եւ նոր սինակոկի մուտքի դուռներուն վրայ: Ինչպէս ծանօթ էր Հրեաներուն նախկին աղօթարանը քանդուած էր 1938ին:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ շրջանին մէջ Սէն գետը առջի օր բարձրացաւ 6·20 մեթրի, ինչպէս կը սպասուէր. բայց Երեքշաբթի օր ջուրերը սկսան պակսիլ եւ յոյս կայ որ կացութիւնը հետզհետէ բարելաւուի, թէեւ կարգ մը մասնագէտներ կը յայտարարեն թէ ամսոյս վերջին շաբաթը նոր ողողումներ պիտի ըլլան :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ ամերիկացի երեսփոխաններ եւ 350 օտար լրագրողներ հրաւիրեց Քուպա, ուր յառաջիկայ չորեքշաբթի մեծ հանդիսութիւն մը տեղի պիտի ունենայ, մէկ միլիոն հանդիսականներով :

ՆՈՐ ԲԱՐԲԱՌՆԵՐ

Բարբառագիտութիւնը, կազմուած՝ յունարէն խօսուածք եւ ուսմունք բառե–րէն, առանձին գիտութիւն մըն է, որեւէ լեզուի բարբառներուն եւ ենթաբարբառ–ներուն գիտութիւնը :

Լեզուն եւ բարբառը տարբեր բաներ են: Օրինակ՝ Հայերէնը լեզու է, իսկ Տարօնի, Վասպուրականի կամ Աշտարա–կի մէջ խօսուած «լեզու»ները բարբառ են :

Բարբառներ գոյութիւն ունեցած են մեր մէջ թէ հինգերորդ դարէն առաջ, թէ հինգերորդ դարուն եւ թէ մանաւանդ հինգերորդ դարէն ետք :

Լեզուներ կան, որոնք կը խօսուին շատ աւելի սակաւաթիւ մարդոց կողմէ, քան բարբառները: Աֆրիկեան ցեղեր, հազիւ հինգ կամ վեց հարիւր հոգի, իրենց յատուկ լեզուն ունին, մինչՂարաբաղի բարբառը խօսողներուն թիւը կը հասնի հինգ հարիւր հազարի :

Զուտ բարբառային գրականութիւն մշակուած չէ մեր մէջ, ընդհանուր առ–մամբ, եթէ չհաշուենք Աբովեանը, որ գրած է Քանաքեռի բարբառով, Պռօշեա–նը՝ Աշտարակի բարբառով, Սունդուկ–եանցը՝ Թիֆլիսի բարբառով, Թուման–եանը՝ Լոռիի բարբառով եւայլն:

Բարբառները յաճախ շատ աւելի պատ–կերալից բացատրութիւններ ունին, քան բուն իսկ լեզուն կամ ընդունուած եւ խօսուած գրական լեզուն: Բարբառները նաեւ կը ծառայեն հարստացնելու գրա–կան լեզուի բառապաշարը: Որքան թիւով շատ ըլլան մասնակի բարբառները, այն–քան թոյլ կը համարուի գրական լեզուի միասնութիւնը : Եւ ընդհակառակն, որ–քան թիւով քիչ ըլլան բարբառները, այն–քան ուժեղ եւ միաձոյլ կը դառնայ գրա–կան լեզուն :

Բարբառներն ալ, ինչպէս լեզուները, կը ծնին, կը զարգանան ու կը մեռնին : Ճշգիւ չենք գիտեր, թէ ինչ բարբառներ կային ու կը խօսուէին հինգերորդ դա–րուն կամ այդ դարէն առաջ, բայց կըր–նանք մօտաւորապէս ըսել, թէ այդ բար–բառները գոյութիւն չունին, գէթ նոյնու–թեամբ պահուած չեն այսօր :

Այժմ կրնանք ըսել, թէ

Ա) Հայկ. բարբառագիտութիւնը դա–րերու պատմութիւն ունի :

Բ) Կը սկսի զարգանալ առանձնապէս Ժ-Թ. դարուն: Այս շրջանին լոյս կը տես–նեն բարբառագիտական արժէքաւոր ու–սումնասիրութիւններ :

Գ) Հայ բարբառները կը հաշուուին շուրջ քառասուն եւ կը բաժնուին երեք գլխաւոր ճիւղերու՝ ում, կը, ել:

Դ) Ուսումնասիրուած են կարգ մը բարբառներ, ինչպէս՝ Նոր Նախիջեւանի, Մարաղայի, Խոյի, Ագուլիսի, Նոր Ջուղայի, Պոլսոյ, Համշէնի, Վանի, Մեղրիի, Մուշի, Արաբկիրի, Կարինի, Սուետիոյ, Սասունի եւ այլ շրջաններու բարբառները :

Հայաստանի մէջ սկսած են հրատա–րակուիլ մեծարժէք ուսումնասիրութիւն–ներ ընդհանրապէս հայկական բարբառա–գիտութեան եւ մասնաւորապէս հայ բար–բառներու մասին: Առիթ կ'ունենանք անդրադառնալու նաեւ այս ուսումնասի–րութիւններուն :

1915ի Մեծ Եղեռնէն ետք, Բնաշխարհի Հայութիւնը ցրուեցաւ ի սփիւռս աշխար–հի: Հայկական գաւառը, գոնէ Արեւմտ–եան Հայաստանի մէջ, գրեթէ դադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ: Գաւառացիներ դեռ մինչեւ հիմա ալ կան անշուշտ, բայց ար–դէն մոռցած կամ մոռնալու վրայ են ինչ որ բերած էին հայրենի գաւառէն :

Հիմա, վերջին արտագաղթէն ետք, ըս–տեղծուած են այսպէս կոչուած՝ Նոր բար–բառներ: Առանձնապէս ուշագրաւ են ա–մերիկահայ եւ ֆրանսահայ բարբառնե–րը: Կրնանք ըսել, թէ ստեղծուելու վրայ են նաեւ արժանթինահայ, պրազիլահայ, նոյնիսկ արաբահայ բարբառներ, ինչպէս եւ ռուսահայ բարբառ մը: Խօսքը, այս պարագային, ռուսահայերէնի մասին չէ անշուշտ, այլ այն «լեզուի պէս բան»ին, զոր կը խօսին ռուսական լայնածաւալ տափաստաններուն մէջ հարկադրաբար բնակութիւն հաստատող Հայերը :

Այս «բարբառ»ները դասաբարբառ չեն իրական առումով, ինչպէս էին, օրի–նակ, Տարօնի, Վասպուրականի, Ագու–լիսի, Աշտարակի, Կարինի բարբառները: Ենթակայ չեն նաեւ բարբառագիտական դասակարգումի: Զուրկ են բարբառներու յատուկ հիմնական յատկանիշներ : Աչքի կը զարնեն լոկ այն բանով, որ օտար բա–ռերու գործածութիւնը հասած է... ան–համեմատ համեմատութիւններու, եր–բեմն՝ երեք չորրորդ, յաճախ՝ կէս առ կէս :

Մեր ողբացեալ ընկերը՝ Շաւարշ Մի–սաքեան, հայ լեզուի աննկուն պահակնե–րէն, նոր կոչուած այս «բարբառ»ներէն քանի մը օրինակներ տուած է «Յանուն լեզուի անկախութեան» խորագրին տակ, 1944ին:

Ահաւասիկ կարճ քաղուածք մը.

«Ժողովուրդը կ'ըսէր երէկ, — կ'ըսէ այսօր ալ, — քանի տարի Եւրոպա բնա–կելէ ետք.

— «Քա խըյանէթ, մէրամդ ի՞նչ էր, ինչո՞ւ կիւզէլիմ աղջկան արունը մտաւ. Թրախոմա կ'ուզէիր, թող ըսէիր. ես ալ ապտալճա սէպէպ եղայ. դավալը աղջիկը փէսփէսէէն չիրօզ դարձեր է ...»:

Ասիկա Թուրքիան կը յիշեցնէ. ահա՛ նաեւ Եւրոպան յիշեցնող բարբառի նմոյշ մը.

— «Մէոի գացի, քաոթ ու'ալիմանթա–սիոնս (պարենատոմս) առի, երկու ժամ քէօ ըրի փօրթուգալի համար. սըրաս չեկաւ: Ցետոյ պախալին հանդիպեցայ, գէթինեալի հարցուցի, չունէր, զոռով կէս քիլօ գէթին առի ...

— «Երէկ ալէրթ կար. շանթաս առի քաւ իջայ. քոնսիէրժը փանիքի մատ–նուած էր: Բարեբախտաբար պոմպարտը–մանի ձայն չկար: Անպէթան բան է. ամէն օր չի քաշուիր: Եթէ մինակ ըլլայի, ժը մ'ան ֆիշ, բայց երկու չաճուխ եւ էխ–թիյար մայր մը ունիմ :

— «Իմացա՞ր, գիմացի քարթիէն փիւլվէրիզէ եղեր է. եթէ այսպէս շա–րունակուի, մենք ալ էվաքիւէ պիտի ըլ–լանք, իբրեւ սինիսթրէ ...» (Շ. Միսաք–եան, «Օրեր եւ ժամեր», էջ 148):

Ինչպէս կը տեսնուի, այս նոր «բար–բառ»ին մէջ տուն տեղ եղած է ոչ միայն Թուրքիան, այլեւ Եւրոպան: Ասիկա այս–պէս է այսօր. վաղը կրնայ այնպէս ըլ–լալ, որ օտարը մեր լեզուին վրայ իշխէ իբրեւ տէր, մեզի ձգելով միայն բայը եւ տէր բային ...

Գաղթաշխարհի մէջ ստեղծուած է երկ–րորդ «բարբառ» մը եւս՝ ամերիկահայ բարբառը կամ ամերիկահայերէնը : Հը–նութեան կարգով՝ Ֆրանսահայ «բար–բառ»էն առաջ է ամերիկահայերէնը, թե–րեւս շատ աւելի պատկերազարդ, քան Թուրքիան ու Եւրոպան յիշեցնող մեր միւս բարբառները :

Ժիրայր Միսաքեան (Եւրոպացի) հե–տաքրքրական նմոյշ մը ներկայացուցած է ամերիկահայերէն կոչուած այս ... հայերէնէն, արժանի՝ մաս կազմելու հայկական բարբառագիտութեան նուիր–ուած ուսումնասիրութեանց :

Ահա՛ կարճ քաղուածք մը նաեւ այդ «բարբառ»էն.

— «Դուք կը խօսաք եւ մեզի էտուքայտ կուտաք... Պաթ դուք մեզի լիսըն չիք ը–նէ: Մենք ալ կ'ուզենք խօսանք ... Նաու դուք կը խօսաք, որ մենք հայերէն չինք կինա խօսի: Հու իզ թու պլէյմ... Մեծ մամա մի ունիմ, որ տաճիկին լեզուն կը խօսայ... Մայ անթի Ֆրամ Պոլիս ըսաւ ընձ իս որ թապախ, չաթալ, թէնճիրէ, խաւլու, սէտիր հայերէն չեն... Ես յան–ցաւո՞ր եմ, որ էդ բառերը չեմ գինայ ... Պապս ալ սքուլ գացած չէ: Հաո՞ւ քուտ այ հայերէն սորվիմ ...

«... — Նաու ա՛յն ուանթ թու սէյ ահիս... Կը խօսաք, որ նիւ ճէնըրէյշընը մէնըրզ չունի: Օլտ ճէնըրէյշընը ունի ... Ես ամուճա մի ունիմ, օր հուէն հի'զ տրինքին, հիզ ապուր օր հիզ չայ, բոլոր նէյպըրները կը լսին ...»:

Ձենք շարունակեր :

Այսքանն ալ բաւական է մօտաւոր գա–ղափար մը կազմելու համար այն մասին, թէ ուր կ'երթայ մեր Մեծաքանչը :

Մեր հին բարբառները երեք չորրորդով հայերէն էին կամ հայերէնը կը յիշեցնէ–ին. նոր «բարբառ»ները երեք չորրոր–դով հայերէն չեն եւ հայերէնը չեն յի–շեցներ :

Կ'արժէ դրադիլ այս հարցով :

'Խմբագրական' ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Եղմտական նոր օրէնքին մէկ տրամա–դրութիւնը (66րդ յօդուած) շատերու ուշադրութենէն վրիպած է : Կ'արժէ սա–կայն զայն ներկայացնել մասնաւորաբար մեր գործատէր վաճառական մեծ թէ փո–քրը խանութպան եւ «մառչէ» ընող մեր ընթերցողներուն :

Պաշտօնական շրջանակները, եղմտական եւ տնտեսական նախարարութիւնները հա–մոզուած են որ տեղական առեւտուրին մեծ_մասը, որոշ մարդերու մէջ վաթսուն կամ 65 տոկոսը, կը խուսափի առեւտրա–կան տուրքերէ (թէ Վէ Ա, քսան կամ տաս–ը առ հարիւր, «արթիզան»ներու կամ սպասարկութեանց մասնայատուկ «թէ փէ էս» երեք առ հարիւր եւն.) եւ աւելի վերջ առեւտրական շահերու, համեմատական եւ եկամուտի տուրքերէն: Փախուստին հիմը կը կազմեն առանց հաշուեցոյցի (սաճ փաքթիւր) գործառնութիւնները, ըստ եղմտական զանձին տարեկան ութսուն կամ 90 միլիառ ֆրանքի նուազ մուտքե–րու պատճառ դառնալով :

Փախստական գործառնութիւններու պատասխանատուութիւնը ըստ փոքրաքա–նակ վաճառորդներու կ'իյնայ մեծաքա–նակի վաճառականներու կամ գործատէ–րերուն եւ փոխադարձաբար: Առաջինները կ'ըսեն թէ երկրորդներն են որ կը սափ–պեն զիրենք: Երկրորդները կը պնդեն թէ առաջիններուն դրած պայմաններուն կը համակերպին :

«Զոհողութեանց տարի»ին նորութիւն–ներէն մին, եղմտական 66րդ յօդուածը, կը ձգտի վերջ մը դնել տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող այս դրութեան, — առանց հաշուեցոյցի գործառնութեան, — որուն տոկոսը՝ կանոնաւոր առեւտուրին հետ բաղդատմամբ կը բարձրանայ ամէն անգամ, որ նոր յաւելում մը կ'որոշուի տուրքերու սակերուն վրայ :

Կառավարութիւնը չէ ուզած, գոնէ ներ–կայիս, որդեգրել ուրիշ երկիրներու (օ–րինակ Գերմանիա, Շուէտ, Զուիցերիա, եւայլն) սովորական կանոնները, ըստ ո–րոնց ամէն մի յաճախորդի կը տրուի հաշուեցոյց մը, ամենափոքր գնումի մը առթիւ, նոյնիսկ սրճարանի մը մէջ դա–ւաթ մը խմիչքի համար : Որոշուած է միայն իւրաքանչիւր գործատէրի, վաճա–ռականի (մեծաքանակ կամ կէս մեծա–քանակ) պարտադրել տարեկան յայտա–րարութիւնով մը պատկան իշխանութիւն–ներուն տեղեկացնել գնորդներուն (վաճա–ռական, առեւտրական, խանութպան եւն.) անունները, հասցէները եւ անոնց տարեկան գնումներու գումարը — բացա–ռոշ է որ փոքրաքանակ ծախող խանութ–պանները զերծ կը մնան այս կանոնէն :

Այսպիսով տուրքերու քննիչները պիտի կրնան գրեթէ ճշգրիտ գաղափար մը կազ–մել առեւտրականի մը տարեկան գործառ–նութեան եւ.. անոր հարկային զանազան բաղերի ու գրականութեան աղդեցու–թեամբ, հայ ժողովուրդը ձեռք է բերում նոր հայեացքներ, սկսում է եկեղեցին դիտել որպէս իր հայրենիքի հողին, որպէս իր անհատականութեան կենդանի մարմ–նացում: Ժողովրդի ոգին հետզհետէ թափծոտ ու վհատ ուղղութիւն է ստա–նում այդ միսթիք խաւարի մէջ, կորցը–նում իր մտաւորական ուժը. ըստ կրօնի՝ մեղապարտի ու նահատակի հիւանդագին ուժը:

Երբ վերջացաւ Արշակունեաց հարըս–տութիւնը (428 Ք. Ե.), եւ Հայաստանը կորցրեց իր անկախութիւնը, ժողովուրդը մղուեց դէպ եկեղեցի: Ընկնելով Պար–սիկների իշխանութեան ներքոյ՝ Հայերն անմիջապէս ապստամբութեան դրօշ բար–ձրացրին: Սասանեան հարստութեան ար–քայ Յազկերտը ուզում էր ստիպել Հա–յերին՝ Զրադաշտի կրօն ընդունելու : Զարմանքի արժանի մի դիւցազնամարտ էր դա :

Հայերը քաջաբար դիմադրեցին պարս–կական տիրակալի զնդերին, եւ Հայոց Վարդան Մամիկոնեան իշխանը, հակա–ռակորդի անհամար ուժից ճնշուած, ըն–կաւ Աւարայրի պատերազմում՝ 1036 զի–նակիցների ու կուսակիցների հետ :

Բայց թափուած արիւնը չփրկեց Պար–սիկներին: Նրանք նահանջեցին եւ Հա–յերը պարտուած դուրս չեկան :

(7 Նար.) ՌԱՑՆԻՍ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ահա եւ մի քանի տող գայեակի երգից՝ մեզ համար խիստ տարօրինակ, արտասովոր համեմատութիւններով.

Մարիկն է տաճուկ հացիկ,
Ով ուտէ՝ կու կշտացնէ,
Հարիկն է անուշ գինի,
Ով խմէ՝ կու արբեցնէ,
Աղբարն արեգակ ճմակ,
Սար ու ձոր հաւսար կու ցայտէ :

Եւս մի օրինակ՝ մանկերգներից, որ երգում են ողբացող կանայք : Դրա մէջ համգստանում է իրեն որդուն նոր կորցրած մայրը, — բանաստեղծութիւն է միայն մխիթարում նրան.

Իմ որդեկըս չէ՝ մեռեր,
Սուրբ Յակոբ(*) ուխտ է գնացեր,
Իւր վարդ կայ՝ գլխուն դրեր,
Մանուշկին հոտովն քնացեր :

(*) Գերեզմանատան անունն է :

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԿՐՕՆԸ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ Է ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒ–ՆԸ.— ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ.— ԹԱ–ՏՐԱԽԱՂԻ ՓՈԽԱՐԷՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԾԷ–ՍԵՐ.— ՔՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ԱՆԱՀԻՏ ՈՒ ԿՐԱԿԻ ԱՍՏՈՒԱԾԸ

Քրիստոնէութիւնը մուտք գործելով Հայաստան (301 Ք. Ե.), վերջ է դնում հին Հայաստանի պատմաշրջանին, եւ ժո–ղովրդի հոգեւոր կեանքում տեղի են ու–նենում կարեւոր փոփոխութիւններ: Քը–րիստոնէական կրօնը բոլորովին նոր դեր էր մտցնում ժողովրդի ստեղծագործական ու հոգեւոր կեանքի մէջ, այսպէս ասած՝ ուրիշ, բոլորովին նոր ուղղութիւն էր տալիս ժողովրդական հանճարին :

Ժողովրդին գլխաւորեց հոգեւորակա–նութիւնը : Սկսեց ղեկավարել ժողովր–դին, կառավարել նրան, հոգին ու միտքը նոր հունի մէջ դնել: Մինչ այդ հայ ժո–ղովուրդն ասես ապրում էր բնազդաբար, տարերայնօրէն: Պայքարում, երազում, երգում էր՝ այնպէս՝ ինչպէս ուզում էր ու կարողանում: Ոչ մի որոշակի նմոյշ չունէր: Մի խօսքով՝ ժողովրդի հոգեւոր ստեղծագործութիւնը դրսեւորւում էր թէեւ տարերայնօրէն, բայց ազատ :

Եկեղեցին մշակոյթ մտցրեց, լրացրեց այբուբենը (405) եւ դրեց գրաւոր գրա–կանութեան հիմքը: Այս ամէնը տեղի ու–նեցաւ Դ. եւ Ե. դարերում :

Քրիստոնէական եկեղեցին յաղթեց ա–մենուրեք եւ նրա գրականութիւնն առա–ջինն ու յաղթական էր ոչ միայն Հայաս–տանում, այլեւ բոլոր երկրներում ու ժո–ղովուրդների մէջ :

Քրիստոնէութեան առաջին առաքեալ–ները Հայերի մօտ եղան նաեւ քաղաքա–կրթութեան առաջին սերմանողները Հա–յաստանում :

Նրանք կրթութիւն էին ստացել Բիւ–զանդիայում, Հռոմում, Աթէնքում ու Ա–լեքսանդրիայում, բոլորն էլ դաստիա–րակուած էին աստուածաշնչային գրակա–նութեան ոգով: Նրանք էլ հայերէն են թարգմանել Սուրբ Գրքերն ու աղօթք–ները: Նրանց ինքնուրոյն երկերն էլ կրօ–նական բնոյթ ունեն: Օրինակ՝ Գրիգոր Լուսաւորիչը թողել է «Յաճախապատում ճառք» քարոզները: Եղնիկը գրել է «Եղ–ծրն աղանդոց» («Գիրք ընդդիմութեանց»), Զենոբ Գլակը՝ քրիստոնէութիւնը հայ–կական Տարօն նահանգում տարածուելու մասին: Դաւիթ Անյաղթը, Ագաթանգե–ղոսը, Կորիւնը, Սահակը, Մեսրոպը եւ Փաւստոս Բիւզանդը, Եղիշէն Դ. եւ Ե. դարերի աւելի կամ պակաս յայտնի գրող–ներ են: Նրանց երկերում պատմական ի–րադարձութիւնները դիտուած են եկեղե–ցու տեսակէտից: Բարձրարուեստ եւ ա–նաչառ քննադատութիւնը խորթ էր նը–րանց : Ամէնքն էլ սերտօրէն կապուած էին սատծուն :

Աստիճանաբար, հոգեւորութեան քա–

ՅՈՒՇԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

1912ի սկիզբները, դեռ նորաւարտ բժիշկ, օտար համալսարանէ մը դէպի գաւառ վերադարձի ճամբուս վրայ, ամիս մը ամբողջ մնացի Պոլիս, պաշտօն մը գտնելու յոյսով: Կ'երեւի շատ շատերու պէս, անդղալաբար գիս ալ կը պարուրէր Պոլսոյ քաղաքական հմայքը:

Այնտեղ, առաջին անգամ ըլլալով հանդիպեցայ Կոմիտաս վարդապետին, Փըթի Շանի Թատրոնի սրահին մէջ, իր կազմած երեք հարիւր հոգինոց «Գուսան» երգչախումբին գլուխը, երբ ան իր փառքի գագաթնակէտին էր հասած:

Խանդավառ, անձկալից բազմութիւն մը լեցուցած էր մեծ սրահը, ուր, — ինչպէս մարդիկ սովոր են ըսել, — ասեղ ձգելու տեղ չկար:

Թատրոնին մէջ տեղ գրաւած էին մեր մտաւորական ծանօթ դէմքերէն՝ Ռուբէն Զարդարեան, Սիամանթօ, Զօհրապ, Վարուժան, Մելքոն Կիւրճեան, Երուանդ Օտեան, Մալկարացի Արտաշէս Յարութիւնեան, Մշեցի Գեղամ, երեսփոխաններ, գրողներ եւ արուեստագէտներ:

Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, սրահին մէջ տիրեց մեռելային լռութիւն մը: Բեմին վրայ համազգեստ հագած · հսկայ «Գուսան» երգչախումբին առջեւ կանգնած էր Կոմիտասը: Նիհարակազմ, ճըկուն, ուղիղ, բազէի խուզարկող նայուածքով, ցանցառ մօրուքով, ճաղատ, ցցուն, մեծ ճակատով: Գլուխը ծածկուած բոլորակ պզտիկ սեւ գտակով մը, յարաշարժ, ջղուտ բայց ժուժկալ շարժումներով, տիրելով ամբողջ երգչախումբին եւ սրահին մէջ հեւ ի հեւ սպասող ինքնամփոփ եւ ակնածիչ հասարակութեան վրայ:

Եւ ահա խոր լռութեան մէջ թրթռացին Կոմիտասի մշակած, «պատարագ»ի առաջին եղանակները, յետոյ «Լոյս լոյս»ը, «Տէր ողորմեա»ն, այնքան յուզիչ, աղերսող, եւ ուրիշ շատ մը հոգեւոր երգեր:

Սրահը քար կտրած կ'ունկնդրէր իր կլլուած ինքնամփոփումի մէջ:

Համերգին երկրորդ մասը առաջ բերաւ աննկարագրելի աքանչացում եւ սարսուռ: Ունկնդիրները՝ յուզումէն կարծես կը խեղդուէին: Արցունք եւ սրտատուք...

Կոմիտասի կալի եւ կալուորի, մաճի եւ գութանի եւ հայրենական գիւղացիներգութեան միւս թեւաւոր երգերը հոգիի ճախրանքներ կուտային սրտատրոփ հասարակութեան, որ այդ պահուն կարծես իր առջեւ կանգնած կը տեսնէր անմոռաց հայրենիքը, իր երկնասլաց Մասիսով, իր արեւազօծ Արագածով, Արարատեան ոսկի դաշտերով, իր Արագով ու Հրազդանով, իր սիրազեղ աղջիկներու եւ քաղաքներու պանդուխտ բանուորներու հոգեմաշ կարօտով, իր հասկաքաղ կիներով, պարմաններով, իր սէրերով, իր ցաւերով եւ վշտերով, իր գիւղացիական պոռթկումներով, իր բուրումնաւէտ ոսկի կալերով եւ հնձուորով, իր մաճով եւ մաճկալով, իր ծիրան եղներով.

Զիգ տո՛ւր, քաշիր եզօ ջան,
Արա հօ՛, արա հօ՛ ...

Այդ երգը հողագործ շինականն էր հընարած՝ անոր մէջ դնելով իր հոգեկան ապրումները, ցաւն ու հոգերը, նաեւ իր գուրգուրանքը՝ ուղղուած այդքան հեղակի գլխաւոր սիւնին՝ իր տխուր եզին:

Կոմիտաս, աքանչելի կերպով ըմբռնած էր ժողովրդական երգերու արժէքը և մեծութիւնը, շինական, աշխատաւոր ժողովուրդէն քաղած անոր հազարամեակ ապրումներու դրուագները, սրտի ու հոգիի պէսպիսուն յոյզերը եւ թրթիռները, զանոնք յղկած, մշակած, բիւրեղացուցած, դարձեալ ժողովուրդին վերադարձուցած էր աւելի ճոխացուցած եւ ներդաշնակ՝ վերածած կայտառ եւ ոգեւորիչ եղանակաւորումներու:

Գուսան երգչախումբի մեկնաբանած բազմազան երգերու կատարումէն վերջ, կարգը եկաւ մեներգներու անտղիտ վարպետին, եւ Կոմիտաս անցաւ դաշնամուրին առջեւ:

Ի՛նչ աքանչանք եւ ի՛նչ ապշեցուցիչ տաղանդ, ի՛նչ բազմակողմանի հանճար: Բեմին վրայ, սեւազգեստ, նիհարակազմ այդ մարդը, ի՛նչ զմայլելի դաշնակահար էր, խմբավար, երաժշտագէտ հայ ֆոլքլորի եւ ժողովրդական երգերու հաւաքիչ, մշակող եւ երգիչ:

Եւ ի՛նչ երգիչ ... օժտուած հնչեղ, բիւրեղեայ, ձայնական խաղերու ամենաբարձր երանգաւորումներու հասնող զգայուն, անոյշ ձայնով մը՝ որ քեզ կը տանի հեռուները, մոգական շունչով մը մոռցընել կուտայ էութիւնդ, կեանքիդ առօրեան, անոր հոգերը, որ անդիտակցաբար կ'առաջնորդեն քեզ երազի անյայտ ոլորտները, Մոկաց կախարդական աշխարհը, անոր անմատչելի լեռները, անոր հերոսական քաջագործութիւնները: «Մոկաց Միրզէ»ն՝ ժողովուրդին սիրած այդ երգը, ծնած է Մոկաց աշխարհի փոթորկայոյզ գետերէն, անոր մութ քարաժայռերէն Կոմիտասի շրթներուն վրայ դառնալով աքանչանք մը, առասպելական հզօր կերտուածք մը եւ յուզումի անմահական աղբիւր մը:

Ճիչեր, կեցցէներ, վերջ վախճան չունեցող դղրդալից ծափեր, պիսեր եւ դարձեալ ծափեր: Անխոնջ երգիչը թերեւս տասն անգամ բեմին վրայ է, ժողովրդական նորանոր երգերով եւ նոր տաղերով: Իր շրթներուն արտաբերած երգերը, «անտունի»ները վստահաբար լոկ գեղարուեստական վայելքներ չեն, այլ միեւնոյն ատեն հայրենասիրական բազմերանգ կոչեր, հայրենիքի հարազատ շունչը հաղորդող թեւաւորուած, բոցավառ պատգամներ, վերջապէս սրտառուչ հրաւէր մը դէպի Արարատեան հայրենի երկիրը եւ անոր նուիրական դաշտերը:

Գրեթէ կէս դար մը, աւելի ճիշդ քառասունըվեց երկար տարիներ անցած են Փըթիշանի մէջ Կոմիտասի այդ նուագահանդէսէն: Մանկութեան եւ պատանեկութեան յուշերը շատ անգամ կը մնան անմոռաց եւ անխաթար: Այդ երկարաձիգ տարիներու ընթացքին, քաղաքակրթութեան զանազան մեծ կեդրոններու մէջ շատ համերգներու ներկայ գտնուած, ունկնդրած, հիացած ու մոռցած եմ: Բայց այսօր, ծերութեան չէմքին՝ մտքիս մէջ յստակ եւ անաղարտ կը մնան Փըթիշանի մէջ իմ լսած Կոմիտասի առաջին համերգին ալեկոծ թրթիռները:

ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱԼԲԻ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱ՞Ն ՊԻՏԻ ԱՅՑԵԼԷ

×

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, ծանօթ դերասան Վահրամ Փափազեան վերջերս Պուքրէշ գացած էր· այս առիթով «Նոր կեանք» շաբաթաթերթը տեսակցութիւն մը ունեցած է արուեստագէտին հետ: Ստորեւ՝ այս տեսակցութեան վերջին երկու հարցումներն ու պատասխանները:

— Հայրենիք վերադառնալէ յետոյ ի՞նչ նոր գործունէութիւն կը սպասէ ձեզի·

= Ծրագրուած է 1959 Յունուար վերջերը տօնել թատերական գործունէութեանս յիսնամեայ յոբելեանը: Թէեւ ես չեմ զգար յիսուն տարիներու այս աշխատանքիս ծանրութիւնը, բայց կը փափաքիմ ձգել բեմը... անշուշտ եթէ յաջողիմ դիմադրել վերստին բեմ բարձրանալու փորձութեան: Կը փափաքիմ նուիրուիլ երիտասարդ դերասաններ պատրաստելու գործին, այսպիսով անոնց փոխանցելով իմ երկարատեւ փորձառութեանս պտուղները: Մտադիր եմ նաեւ այցելել արտասահմանեան ուրիշ քանի մը հայկական գաղութներ:

— Գիտենք, թէ անդամ էք Հայաստանի Գրողների Միութեան: Այս ուղղութեամբ ի՞նչ կրնաք ըսել մեզի ձեր ապագայ գործունէութեան մասին:

= Ուրախ եմ «Յետադարձ հայեացք» գրքիս երկու հատորներու գտած յաջողութեան համար: Ներկայիս աշխատանք կը տանիմ այս գրքերու երկրորդ տպագրութեան հրատարակման համար: Վերջերս Պետհրատին յանձնեցի երկրորդ աշխատութիւն մը՝ «Սրտիս պարտքը» ուր կը ներկայացնեմ 1915ի մեծ եղեռնին զոհուած քսան հայ մտաւորականներէ ստացած տպաւորութիւններս եւ անոնց հետ ունեցած հանդիպումներս. Զօհրապ, Սիամանթօ, Վարուժան եւայլն: Ներկայիս, կ'աշխատիմ ուրիշ գործի մը վրայ՝ «Արուեստի փիլիսոփայութեան ուսումնասիրութիւն»ը, ուր օգտագործելով ցարդ ձեռք բերած փորձառութիւնս, պիտի փորձեմ ներկայացնել բեմական ստեղծագործութեան քանի մը հիմնական հարցեր: Պիտի հրատարակեմ նաեւ նորավէպերու հատոր մը, եւ վերջապէս, մտադիր եմ գրել պատմավէպ մը՝ բիւզանդական կայսրութեան ժամանակաշրջանէն... Բայց, կարծեմ բաւական է այսքանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՀԱԼԱԲԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթէն կ'իմանանք թէ կարճատեւ եւ ծանր հիւանդութենէ մը ետք Մոսկուայի մէջ մեռած է ծանօթ ճարտարապետ եւ ակադեմիայի անդամ Կարօ Սիմոնի Հալաբեան:

Ծնած էր 1897ին Կիրովաբադ (Գանձակ): Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը, ուրկէ շրջանաւարտ ելած է 1917ին:

1923ին գացած է Մոսկուա եւ հետեւած ճարտարապետութեան: 1929ին ուսումը աւարտելէ ետք վերադարձած է Երեւան, ուր աշխատած է մինչեւ 1931: Այդ տարիներուն նախագծած եւ կառուցած է բազմաթիւ շէնքեր, քաղաքներու յատակագիծը եւն.: Այնուհետեւ փոխադրուած է Մոսկուա, ուր կ'աշխատէր մինչեւ իր հիւանդութիւնը: 1939ին իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է խորհրդային ճարտարապետութեան ակադեմիայի կազմութեան, որուն փոխ նախագահն էր:

Հալաբեան ճարտարապետ Իոֆանի հետ 1940ին գծած է Նիւ Եորքի համաշխարհային ցուցահանդէսին խորհրդային շէնքին յատակագիծը:

1936ին ընտրուած է Անգլիոյ ճարտարապետներու կայսերական հաստատութեան թղթակից-անդամ, իսկ 1939ին կը ստանար Նիւ Եորքի պատուակալ քաղաքացիի կոչում:

յայտարարութիւններու անկեղծութեան վրայ:

Քանի մը օրէն հրովարտակ մը պիտի ճշդէ այս սկզբունքին որոշումին գործադրութեան եղանակն ու միջոցները: Գործատէրերուն եւ վաճառականներուն վրայ-պարտք դնելով հաշուապահական եւ վարչական բարդութիւններ ու պարտականութիւններ, որոնց գլխաւորները պիտի ըլլան ստուգել իւրաքանչիւր յաճախորդի ինքնութիւնը, առանձին, բանալ կանոնաւոր տոմարներ եւ իւրաքանչիւր յաճախորդի անուան մասնաւոր հաշիւ մը, որպէսզի կարելի ըլլայ արձանագրել — եւ ի հարկին փաստել — իւրաքանչիւրին ծախուած ապրանքին արժէքը եւ տարեվերջին մասնայատուկ թուղթերով զայն հաղորդել տուրքերու քննիչին:

Ենթականներուն կը մնայ այժմէն պատրաստուիլ այս «նորութեան» հետեւանքներուն: Հրատարակուելիք հրովարտակը չի կրնար որեւէ փոփոխութիւն բերել օրէնքով հաստատուած սկզբունքին վրայ, միայն գործադրութեան ձեւը եւ մանրամասնութիւնները, որ կրնան մեղմացնել կամ ընդհակառակն սաստկացնել միջոցները:

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (332)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Ամէնքը զարմացան, ոչ այնքան երկաթ կտրող սղոցի վրայ, որ առաջին անգամն էին տեսնում, որքան վարժապետի ուժի վրայ, որ կտրեց երկաթը:

— Հիմա տեսա՞ր, — հարցրեց նա, դառնալով դէպի տէր հօր ապշած որդին. — կարելի՞ է գողանալ, թէ ո՞չ:

— Կարելի է, — պատասխանեց նա մեղմացած ձայնով, — եթէ ամէն գող քո սղոցը եւ քո ուժը կ'ունենայ:

Նա իր սղոցը առանց ոչ ոքին ցոյց տալու, ծալեց, կրկին գրպանը դրեց: Որքան մեծ նշանակութիւն է ստանում մարդ, երբ ռամկի մօտ կատարում է մի գործ, որ նրան զարմանք է պատճառում: Վարժապետի հնարագործութիւնը արագութեամբ տարածուեցաւ եւ ամէն կողմից հարեւանները թափուեցան նայելու նրա վրայ: Բայց նա այնքան համեստ էր, որ իրան ցոյց չտալու համար, շուտով մըտաւ տէր հօր խրճիթը:

Այստեղ մենք գտանք նախաճաշիկի սեղանը պատրաստ: Երէցկինը ածեց ամանների մէջ տեղ ծանօթ մեծ պտոյկի մէջ եփուած կերակուրը, որի երեսի վրայ լճացած իւղը առատութեամբ ծփում էր: Դա հարիսայի նման մի կերակուր էր, որին քէշկէկ էին կոչում:

Նախաճաշակից յետոյ մենք դարձեալ հաւաքուեցանք ռէսի տանը: Այնտեղ ըսկզբում իջեւանել էինք, այնտեղից եւս պիտի ճանապարհ ընկնէինք: Եթէ այլ կերպ վարուէինք, տան տիրոջ վիրաւորած կը լինէինք: Մի գիշերուայ մէջ այդ մարդիկը այն աստիճան ընտելացան մեզ հետ, որ կարծես, տարիներով դրանց մօտ կացած եւ դրանց հետ ապրած լինէինք: Մեծ դժուարութեամբ Ասլանը կարողացաւ համոզել, որ մեզ բաց թողնեն: Մեր ձիաները տարել, թագցրել էին, որ մեր ուղեւորութեանը արգելք դնեն:

Իւրաքանչիւր գիւղացի տրտնջալով ասում էր, «ապա իմ հացից չի պիտի կերէք»: Եթէ ամիսներով մնայինք, նըրանք մեզ տունից տուն ման կ'ածէին եւ ամէն տեղ կը գտնէինք տան տիրոջ սեղանը ու սիրտը բաց մեր առջեւ:

Մեծ շնորհակալութեամբ մենք բաժանուեցանք այդ բարի եւ հիւրասէր գիւղացիներից: Ասլանը բոլորին ձեռք տուեց եւ նստեց իր ձին: Մուրադին — ընկուղենու կոճղ գնողին — թողեցինք այնտեղ: Նրա համար կարգադրեցին եկեղեցու բակում մի սենեակ, որտեղ պիտի բնակուէր նա, մինչեւ իր գործը վերջացնէր: Ես, Ասլանը եւ Ջալլադը ճանապարհ ընկանք:

Մեզ ճանապարհ դնելու համար ուղեկից եղաւ եւ վարժապետը: Նրա համար պատրաստել էին իր սեփական ձին: Նա ոտքից ցգլուխ սպառազինուած էր, ձեռքում կրում էր երկար նիզակը: Գիւղական աղջիկները մի առանձին հրճուանքով էին նայում այդ գեղեցիկ, վայելչակազմ ձիաւորի վրայ: Ուղիղն ասած, իմ հիացմունքը նոյնպէս չափ չունէր:

Ես առաջին անգամն էի տեսնում նրան այդ հագուստով, այդ զէնքերով, ձիու վրայ նստած: Ամեհի նժոյգը փռնչալով խաղում էր նրա տակին, ինչպէս մի սիրուն կաքաւ: Կարծես, նա էլ էր զգում, նա էլ էր հպարտանում, որ իրան կառավարում է ամենաընտիր գիւղի երիտասարդներից: Դեռ մի քանի քայլ չէր անցած, որ աշխոյժից եւ ուրախութիւնից նրա բերանը եւ պարանոցը սկսեցին փըրփրել:

Բաւական հեռու եկաւ նա մեզ հետ, մինչեւ գիւղը ծածկուեցաւ մեր աչքից եւ մենք կրկին մտանք լեռների մէջ: Ասլանը մի քանի անգամ խնդրեց, որ յետ դառնայ: Բայց նրան ծանր, խիստ ծանր էր բաժանուել մեզանից: Ճանապարհը այնքան նեղ էր, որ երկու ձիաւոր հազիւ մօտէ-մօտ կարող էին գնալ: Նա եւ Ասլանը գնում էին մեր առջեւից, իսկ ես եւ Ջալլադը հետեւում էինք նրանց: Ետեւից ես նկատում էի, որ նա լուռ էր եւ խիստ հազիւ անգամ էր խօսում: Ո՞վ գիտէ, ինչեր էին անցնում այդ րոպէում նրա մտքով. ո՞վ գիտէ, ինչ զգացմունքներ այնպէս թախծալի էին դարձրել նրա միշտ ուրախ դէմքը:

Նրա նժոյգը նոյնպէս հանդարտուել էր եւ կարեկից էր եղած իր տիրոջ տխրութեանը: Երկու բարեկամներ, — հոգով, սրտով եւ իրանց բոլոր մտքերով միացած բարեկամներ, — այժմ պէտք է անջատուէին մի միանցից: Մէկը գնում էր հեռու, շատ հեռու, ծովերի եւ ովկիանոսների այն կողմը... Իսկ միւսը մընում էր Ռշտունեաց լեռների մէջ: Արդեօք ճակատագիրը մի անգամ եւս կը հանդիպեցնէ՞ր նրանց միմեանց հետ, թէ այդ անջատումը կը լինէր վերջինը եւ յաւիտենականը ... Երեւի, այդ միտքն էր այնպէս յուզում եւ ալեկոծում ոգելից երիտասարդի սիրտը:

Հասանք մի փոքրիկ ձորակի, որ գոգաւորուած էր լերան գրկում: Բարձր ժայռից թափւում էր բիւրեղանման պարզ ջուր եւ մի քանի քայլ հեռանալով, թաղչում էր ճոխ խոտաբոյսերի մէջ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

3.— Ո եւ է ամերիկացի որ ուզէ Խ. Միութիւն երթալ լաւագոյն ընդունելութիւնը պիտի գտնէ, օրինակ Պ. Նիքսըն :

4.— Խ. Միութիւնը կ'ուզէ վերջ տալ պաղ պատերազմին, եւ խաղաղօրէն գործակցիլ Արեւմուտքի հետ :

5.— Ամերիկեան մամուլը պէտք չէ ներկայացնէ ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Խ. Միութեան մէջ :

6.— Խորհրդային զօրքին ներկայութիւնը Հունգարիոյ մէջ կը բացատրուի Վարշաւայի դաշինքով, ինչպէս ամերիկեան զօրքի ներկայութիւնը կարգ մը երկիրներու մէջ Ատլանտեան դաշինքով :

7.— Անհատի պաշտամունքը վերջացած է Խ. Միութեան մէջ:

Մամուլի ակումբին (Նէշընըլ Փրէս Քլըպ) ճաշին ընթացքին Միկոյեան, աւելի յոգնած եւ ջղային՝ քան իր ճամբորդութեան սկիզբը, ծանր յարձակումներ բրած է Արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ, մասնաւորաբար պատերազմական նախարար՝ Շթրաուսի .— «Պատերազմի ատեն դուք եւ մենք դաշնակից էինք եւ միասին պէտք է պատրաստենք հաշտութեան դաշինքը, այսօր կարծես պարտուած պետութեան հետ զինակից էք եւ ոչ մեզի հետ: Բան մը չունինք Գերմանիոյ եւ գերմանացի ժողովուրդին դէմ որ օժտուած եւ շատ զարգացած է: Բայց ինչո՞ւ Արեւմտեան Գերմանիան չուզեր ճանչնալ Զեխոսլովաքիան եւ Լեհաստանը» :

Ցարդ յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլան Միկոյեանի ճամբորդութեան արդիւնքները: Եւրոպայի դաշնակիցները առաջին առթիւ տեղեակ պահուեցան Այզընհաուըրի եւ Միկոյեանի խօսակցութենէն: Մտահոգ է Գերմանիան: Արդարեւ Պոնի կառավարութիւնը կը վախնայ թէ իր գլխուն վրայէն եւ ի վնաս իրեն համաձայնութիւն գոյանայ Խ. Միութեան եւ Ամերիկայի միջեւ: Ատընաուըրի դիրքը որոշ է եւ չուզեր տեղի տալ: Մինչ արեւելեան Գերմանիան (իմա՝ Խ. Միութիւն) կ'ուզէ նախ հաշտութեան դաշնագիր ստորագրել, ապա վերամիացման մասին խօսիլ, իսկ Ատընաուըր նախ ազատ ընտրութիւն կ'ուզէ քանի որ հաշտութեան մասին կրնայ խօսիլ վերամիացած Գերմանիա մը: Տըլըսի վերջին յայտարարութիւնը, ուր արտաքին նախարարը կ'ըսէր թէ ընտրութիւնը միակ եւ անհրաժեշտ միջոց մը չէ, արդէն որոշ մտահոգութիւն յառաջ բերած էր Ատընաուըրի մօտ: Ամերիկացիք կը յիշեն սակայն որ Ատընաուըր շատ նեղուելու պէտք չունի Միկոյեանի վերապահուած լաւ ընդունելութեան համար, քանի որ ինք (Ատընաուըր) աւելի առաջ ընդունած էր Խ. Միութեան փոխ-վարչապետը:

—o—

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ կառավարիչ Հարիման, որ վերջին ընտրութեանց պարտուեցաւ իր տեղը տալով Ռոքֆէլլըրի, յայտարարած է թէ այլեւս ընտրութիւններու պիտի չմասնակցի, որովհետեւ 67 տարեկան է եւ «այլեւս ձանձրացած»: Միւս կողմէ, Հարիման յայտարարեց թէ յառաջիկայ գարնան Խ. Միութիւն պիտի այցելէ :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ անցեալ ամառէն ի վեր անգործներու թիւը շարունակ կ'աւելնայ. Նոյեմբերէն ի վեր անգործներու թիւը կէս միլիոնը անցած է. Դեկտեմբերին 532.000 կը հաշուէին զանոնք, անգլիացի բանուորներու 2.4 առ հարիւրը:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ շարժում մը սկսած է Մոլոթովի Լա Հէյի դեսպան նշանակման դէմ. Ռոթերտամի շաբաթաթերթերէն մէկը գրել կուտայ թէ Մոլոթով, որ իր կառավարութեան վստահութիւնը չի վայելեր, հաճելի թուելու համար կրնայ տեղեկագիրներ պատրաստել, որոնք իրականութեան չեն համապատասխաներ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ տնտեսական խորհուրդը որոշեց արաբական նաւային ընկերութիւն մը ստեղծել, 5.300.000 եգիպտ. ոսկի դրամագլուխով: Ընկերութեան 500.000 բաժնեթուղթերը հետեւեալ ձեւով բաժնուած են .— Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն՝ քառասուն առ հարիւր, Իրաք 14 առ հարիւր, Լիբանան հինգ առ հարիւր, Եմէն երկու առ հարիւր, Սուտան չորս առ հարիւր, Յորդանան երկուքուկէս առ հարիւր, Լիպիա մէկուկէս առ հարիւր, Քուէյթ, Մարոք, Քաթար, Պահրէյն եւ արաբական այլ երկիրներ՝ 31 առ հարիւր :

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Իտալիոյ մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անյապաղ վճարել իրենց բաժնեգինները Տօքթ. Արզումանեանի՝

Via Cappellari 3, MILANO

Արտասահմանի բոլոր բաժանորդներէն, նոյնպէս կը խնդրուի չուշացնել իրենց վճարումները միջազգային մանտաներ օգտագործելով :

Տարեկան բաժնեգին՝ 4500 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Արզարեանէ հինգ հազար ֆրանք իբրեւ քրոջ Ֆ. Կ. Խաչի հիմնադիր-անդամներէ Տիկին Թագուհի Ղազարոսեանի (ծնեալ Զաքրյակորեան) մահուան քառասունքին առթիւ, որ ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գացած է: Այս առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ տիկնոջ պարագաներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Կ. Գարոյեան ողբացեալ Լեւոն Մոզեանի յիշատակին երկու հազար ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին: (Ստանալ Յառաջէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ, բոլոր անոնց որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին վիճակահանութեան քարդերու ըսպառման: Շահող թիւերու ցանկն է.—

5 14 26 31 35 46 63 69 71 85 86 92 98 99 100 :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Խըտըշեանէ 2000 ֆրանք Լեւոն Մոզեանի մահուան առթիւ: Տիկին Ճէվահիրճեանէ հինգ հարիւր ֆրանք Պրինօ Կիւլպէնկեանի մահուան առթիւ :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կ. Փափազեանէ երկու հազար ֆրանք փոքրիկ Պրինօ Կիւլպէնկեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ն. Գալփաքեան (Լա Կարէն) կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօնտիլլէի օգնութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Խօլմէյեանի մահուան առթիւ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեցական յանձնախումբը կը յայտարարեն Լիոնի եւ շրջաններու յարգոյ հայ ժողովուրդին թէ Լիոնի Եկեղեցին փոխադրուած է 295 Րիւ Պուալօ, նոր եկեղեցւոյ կից Ազգային Տունը ուր եկեղեցական արարողութիւնները պիտի կատարուին մինչեւ նոր եկեղեցւոյ աւարտումը :

Գրասենեակն ալ հոն կը շարունակուի, եւ բաց է ամէն օր 16էն 19ը:

Նոյնպէս դպրոցը հոն կը շարունակուի ամէն հինգշաբթի :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թոքատի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ի գիտութիւն Ֆրանսայի բոլոր կազմակերպութիւններու կը յայտարարէ թէ՝ 1956 Մայիս հինգէն ի վեր Միութիւնս պաշտօնապէս ճանչցուած եւ վաւերացուած ըլլալով ֆրանսական իշխանութեան կողմէ այսուհետեւ իրեն ուղղուած որեւէ գրութիւն պէտք է ղրկել միմիայն հետեւեալ հասցէին .

Union Compatriotique de Tokad
1, Rue Bernard Gante, Villemomble (Seine)

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊՏՈՅՏԸ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն :

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 21.15ին, Սալ Մազընօ, Րիւ տ'Օպանը, ՄԱՐՍԷՅԼ

Մուտք 200 եւ 300 ֆրանք :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կը տօնուի Տէսինի մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Ազգային դպրոցի ու կրթական մարմնին :

25 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը երեքին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական բաժին .— Արտասանութիւններ, երգեր եւ սիրուն անակնկալներ դպրոցին աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագոշի: Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր: Մուտքը ազատ է :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

ՍԵՊՏԿՄԲԵՐ-ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, թիւ 201-202, էջ 48 :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ .— Երաժշտութիւն եւ հոգեվերլուծում (ԽՄԲ.) .— Նուշ կերաւ թունաւորուեցաւ (ՏՕՔԹ. ԿՈԼԷ) .— Զկնորսութիւն եւ բժշկութիւն (ՏՕՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ) .— Հոլթոնի հիւանդութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԻՆԵՐՎԱ) .— Խմելիք ջուրի պահանջը (ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ) .. Անդիմադրելի քունը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ) .—Սեղանի Սպասները(ՏՔԹ. ՊԼՕՆՏԷԼ) .— Հայաստանի բնութիւնը (Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ) .— Դաշտանի անկանոնութիւն (ՓՐՈՖ. ԼԱՖՈՆ) .— Բժշկ. դըշագրեր (Յ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ) .— Ցլիկներուն ճամբորդութիւնը (ՏՈՔԹ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ) .— Կերակուր եփելու ձեւեր (Ա. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ) .— Սիրտը բաբախում է (ՏՈՔԹ. Հ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ) .— Մայրեր որ կաթ չեն ուզեր տալ (ՏՈՔԹ. ՔԼԱՐԻՍ) .— Քալեցէք, փա՛ռք ոտքերուն (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ) .— Աչքի առողջապահութիւն (Ք.) .— Ի՞նչպէս օգնել խեղդուողին (ԽԱԶՈՒՀԻ) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. —
Տարեկան 1.200 ֆրանք
արտասահման 1.500 ֆրանք:

Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ռէժանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քատէի սրահը: Հիւրաբար քաղաքս գտնուելով Հ. ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴ. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ, պիտի պատմէ ինչ որ տեսած է Խ. Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ 1942է 54: Կը խնդրուի ճշդապահութիւն: Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէտիէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ:

×

Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութեան հանդէսը 15 Փետրուար, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ:

×

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսիթալը յառաջիկայ Մարտ ամսուն, Սալ Կավոյի մէջ :

×

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ Փետրուար քսանին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը իննին:

×

Նոր Սերունդի օրը Պանեէօի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարահանդէսը Մայիս 9ին, Երդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան խումբին :

ՄԱՅԻՍ 2ԻՆ

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 22 JANVIER

1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8400 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4201

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐՋ

Դեռ շատ կանուխ է՝ նախատեսնելու համար թէ Անաստաս Միկոյեանի Ամերիկա այցելութիւնը ի՞նչ հետեւանքներ պիտի ունենայ՝ եթէ ոչ աշխարհի ճակատագրին՝ գէթ արեւելք – արեւմուտք յարաբերութեանց վրայ :

Ինչո՞ւ գացած էր Ամերիկա :

Այս հարցումին պատասխանելով, հայազգի պետական մարդը հեռատեսիլէն առջեւ ըսած է՝ թէ կ'ուզէր իր տպաւորութիւնները բաղդատել քանի մը տարի առաջուանին հետ եւ տեսնել թէ ի՛նչ փոփոխութիւններ կատարուած էին անկէ ի վեր : Ցետոյ կը փափաքէր նաեւ յարաբերութիւններ հաստատել, շփումներ ունենալ եւ տեսնել հին ու նոր բարեկամներ :

Ի՛նչ որ ալ եղած ըլլայ իր բուն նպատակը, մէկ բան որոշ է, ա՛յն, որ Միկոյեանի առաքելութիւնը «օգտակար» եղած է ամէն տեսակէտով :

Այս մասին համակարծիք են բոլոր Ամերիկացիները, Այզընհաուըրէն սկսեալ :

Նախագահին հետ տեսնուելէն անմիջապէս վերջ, Խորհրդային Միութեան առջին փոխ – վարչապետը լրագրողներուն յայտարարած է թէ՝ «բանակցութիւններ չէ, որ վարեցինք, այլ տեսակէտի օգտակար փոխանակութիւններ կատարեցինք» :

Միեւնոյն ատեն Սպիտակ Տունէն մամուլին հաղորդուած հաղորդագրութիւն մը կը շեշտէր նոյնպէս թէ «օգտակար» խօսակցութիւն մը կատարուած էր Միկոյեանի հետ :

Իսկ Դեմոկրատ ծերակուտական Ճոնսըն յայտնելէ վերջ թէ «մեծապէս օգտակար» եղած է Միկոյեանի այցելութիւնը, աւելցուցած է, որ «աւելի լաւ է տեսակէտներ փոխանակել քան՝ ռումբեր» : Ու յոյս յայտնած է որ փոխ – նախագահ Նիքսըն պատասխանելով անոր հրաւէրին, շուտով փոխ – այցելութեան երթայ դէպի Խորհրդային Միութիւն :

Միջազգային մամուլը զանազան ենթադրութիւններ կ'ընէ Միկոյեանի առաքելութեան հետեւանքներուն մասին :

Ընդհանուր կարծիքն այն է, որ այժմ ճամբան հարթուած է Զորս Մեծերու հանդիպումին համար :

Կ'ենթադրուի, որ Մ. Նահանգներու, Խորհրդ. Միութեան, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները խորհրդակցական ժողով մը պիտի գումարեն Ժընեւի մէջ՝ Մայիս 27էն — այսինքն Պերլինի համար Կրեմլինի տուած «վերջնագրի» պայմանաժամը լրանալէն — առաջ :

Աշխարհի ճակատագիրը վարող երկու մեծ ուժերու պատասխանատու մարդոց գլուխ գլխի տեսակցութիւնը փարատած է բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ եւ ըրդգալի չափով պայծառացուցած մթնոլորտը :

Պերլինի եւ Գերմանիոյ կնճռոտ խնդիրներուն մասին արեւմտեան դաշնակիցները հաստատ կանգնած են իրենց դիրքերուն վրայ եւ որոշած չաղդուիլ երբեք բոլշեւիկեան սպառնալիքներէն :

Այս կացութեան հանդէպ Միկոյեան ճկուն դիւանագիտութեամբ մը հասկցուցած է թէ Պերլինի մասին Խրուշչեւի տուած ծանուցագիրը «վերջնագիր» պէտք չէ նկատել : Մոսկուա պատրաստ է լսելու արեւմուտքի հակառաջարկները ...

Բացի քաղաքականէն, տնտեսական – առեւտրական գետնի վրայ եւս «օգտակար» գործ տեսած է Միկոյեան, ամերիկացի դրամատէրներու հետ իր շփումներուն շնորհիւ :

Իր այցելութիւնը առիթ տուաւ միջազգային մամուլին նաեւ «Հայ» անունը հոլովելու ամբողջ երկու շաբաթ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

« ԳԹԱ, ՏԷ՛Ր ԵՒ ՈՂՈՐՄԵԱ »

Կ'ԸՍԷ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԸ ՄԻԿՈՅԵԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պատմական եւ փոթորկալից ճամբորդութիւն մը վերջ գտաւ երէկ, մինչ միջազգային մամուլը վերջին անգամ երկար սիւնակներ կը տրամադրէ «ճարպիկ Հային», «վարպետ առեւտրականին»՝ Անաստաս Միկոյեանի :

Բայց, կը խոստովանին նաեւ բոլոր լրագրողները, Խ. Միութեան փոխ – վարչապետը կրնայ ըսել՝ «պաշտօնս կատարեցի» : Արդարեւ Միկոյեանի գլխաւոր նպատակն էր յաջողեցնել Մեծերու հանդիպում մը, ինչ որ Ամերիկան միշտ կը մերժէր : Մասամբ յաջողած է իր այս առաքելութեան մէջ, քանի որ Այզընհաուըր զինքը լսած է եւ ապահովուած է արտաքին նախարարներու հանդիպում մը :

Միւս կողմէ սակայն այնպէս կ'երեւի թէ առեւտրական գետնի վրայ, Միկոյեան ձախողած է : Ամերիկեան հողը ձգած ատեն իր խօսքերը եղած են դառն, կծու եւ յարձակողական : Վերջ չէ տուած պաղ պատերազմը, յայտարարած է Անաստաս Միկոյեան :

Տըկլաս Տիլըն, տնտեսական փոխ – նախարարը մեծ յուսախաբութիւններ տուած է Միկոյեանի :

Միկոյեան.— Վերջ տուէք ձեր արգելքներուն ռազմական ապրանքներու արտածումներուն համար դէպի Խ. Միութիւն :

Տիլըն.— Ամերիկեան օրէնքը կ'արգիլէ այդ արտածումները :

Միկոյեան.— Լայն վարկեր բացէք խորհրդային ապրանքներուն համար :

Տիլըն.— Այզընհաուըր դէմ արտայայտուած է այդ վարկերուն :

Միկոյեան.— Թոյլ տուէք այն ատեն որ Ամերիկայի ծախենք պահածոյ եւ մուշտակ որպէսզի կարենանք մեր գնումները վճարել :

Տիլըն.— 1951ին ամերիկեան իշխանութիւնները որոշեցին որ ձեր խեչափառի պահածոները պատրաստուած են բանի աշխատանքով (արգելարաններու մէջ), ձգեցէք որ տեղւոյն վրայ սատկենք : Իսկ մեր օրէնսդէտները կ'ըսեն որ ձեր մուշտակները շատ աժան կը ծախուին եւ սնանկութեան կ'ենթարկեն ամերիկացի կենդանաբոյծները» :

Միկոյեան բարկացած յայտարարեց լրագրողներուն .— Արտաքին նախարարութեան մէջ, պաղ պատերազմը կը շարունակուի, մինչ Ամերիկայի ժողովուրդը եւ գործի մարդիկը խաղաղութիւն կ'ուզեն :

Նոյն օրը Լէուիս Սթրոս, առեւտուրի ամերիկեան նախարարը կը յայտնէր թէ բան մը փոխելու պէտք չկայ Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան մէջ եւ կը թելադրէր Միկոյեանին որ պետական գործերու մէջ կրօնքը զինքը ներշնչէ :

Եւ Ֆրանս – Սուար թղթակիցը, որ Կրեմլինէն կը ճանչնայ Միկոյեանը, հետեւեալ ձեւով կուտայ այս ճամբորդութեան հաշուեկշիռը : Ամէն բանէ առաջ՝ մոլեռանդ կոչ մը խաղաղութեան համար, խաղաղ գոյակցութեան համար : Անկէ զատ, խորհրդային ակնոցով, Միկոյեան յաջողած է իր առաքելութեան մէջ .—

1) Ստեղծել Խ. Միութեան եւ Ամերիկայի միջեւ գրոյց մը :

2) Շփման մէջ մտնել մարդոց հետ, որոնք ըստ մարքսեան վարդապետութեան, բուն տէրերն են դրամատիրական վարչաձեւին մէջ :

3) Անձամբ պէտք է ցեկուցէր ամերիկեան ճարտարարուեստին, դրամական ուժին, տնտեսական կացութեան մասին :

4) Առանց քայլ մը տեղի տալու, ապահովել Արեւմուտք – Արեւելք ժողով մը :

« Կ'ՈՒԶԷԻ ՊԱՐՈՂ ԸԼԼԱԼ »

Երկուշաբթի իրիկուն Ուաշինթընի խորհրդային դեսպանատունը ընդունելութիւն մը տուած էր որուն ընթացքին ամերիկացի դաշնակահարը՝ Քլինպըրն (Չայքովսքիի մրցանակաւոր), Միկոյեանի բաղձանքին վրայ նուագեց Լիսթի Հունգարական թիւ 2 ռափսոտին : Ապա, Միկոյեան մտերիմ շրջանակի մէջ խոստովանեցաւ որ ժամանակին ուզած էր պարող ըլլալ :

« ԳԹԱ, ՏԷՐ ԵՒ ՈՂՈՐՄԵԱ »

Հեռատեսիլէն տրուած տեսակցութեան ատեն, Միկոյեան անգամ մը եւս յայտնած էր թէ Մարքս կարդալէն առաջ իսկ Աստուծոյ չէր հաւատար :

Այս յայտարարութիւնը յուզում եւ վրդովում յառաջ բերած է Վատիկանի շրջանակներուն մէջ եւ Վատիկանի ձայնասփիւռը այս առթիւ ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնը .— Ժամանակն է, արդար է եւ անհրաժեշտ է որ աշխարհը արձանագրէ անհաւատութեան այս խոստովանութիւնը, եւ անկէ քաղէ տրամաբանական հետեւանքներ : Այս ձեւով աշխարհը դիւրին կ'ըմբռնէ Միկոյեանի դերը եւ կը հասկնայ նաեւ որ անմասն չէ եղած այն ջարդերուն որ կատարուած են Հայաստանի մէջ, իր հայրենի հողը, Ուքրանիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ» :

« Գութ եւ վրդովում» կը շարունակէ Վատիկանի ռատիօն :

Ցիշենք սակայն որ Միկոյեան, գիտակից այն դէշ տպաւորութեան որ իր անհաւատութեան արտայայտութիւնը թողած էր Ամերիկացիներուն վրայ, յաջորդ օրը, մամուլի ակումբի ճաշին ըսած է. — Բոլոր անոնք որ Աստուծոյ կը հաւատան պէտք է աղօթեն որպէսզի աշխարհի մէջ ոչ մէկ ազգ այլեւս պատերազմի զոհ չդառնայ» :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԴԱՏՈՒԻՆ Ա. Մ. Հ.ԵԱՆ ՄԷՋ

Գահիրէէն Ունայթըտ Փրէսի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ համայնավարները պիտի դատուին : Նախագահ Կամալ Աբտէլ Նասըր անձամբ պիտի յայտարարէ դատավարութեան թըւականը, հաւանաբար Փետրուար 1ին կամ 2ին արտասանելիք իր ճառին մէջ, Դամասկոս :

Մինչ նոր տարուան զանգակները կը ղօղանջէին նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են : Կը կարծուի թէ 150էն 300 համայնավար ձերբակալուած են Եգիպտոսի մէջ եւ վեց հարիւր՝ Սուրիոյ : Այս ամբողջը պաշտօնապէս ցարդ չէ յայտարարուած մամուլին կողմէ : Որոշ շրջանակները այս լուրը կը բացատրեն ըսելով որ ձերբակալութիւնները վերջանալէն ետք միայն պիտի յայտարարուին : Ձերբակալութեանց ամէնէն շատը եղած են Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ, Փորթ – Սայիտի եւ Թանթայի մէջ :

Եգիպտոսի ձերբակալուածներուն մէջ կան համայնավար Եգիպ. կուսակցութեան 90 անդամներ, 40՝ «ազգ. ազատագրութեան շարժում»էն, եւ քսան՝ Համայնավար Յառաջդիմական կուսակցութենէն :

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ այս կուսակցութիւնէն ուրիշ անդամներ :

Արեւմտեան դիւանագէտները տասը հազար կը հաշուեն Եգիպտոսի համայնավարներու թիւր : Աւելի քիչ են Սուրիոյ մէջ, բայց աւելի լաւ կազմակերպուած են հոն :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՕԴԱՆԱՒԸ ԱՐԿԱԾ ՈՒՆԵՑԱՒ

Մինչ Անաստաս Միկոյեան, տղան, հետեւորդները եւ 26 ճամբորդներ հանգիստ նստած էին Սքանտինաւեան Տէ – Սէ 7 օդանաւին մէջ եւ կը թռէին դէպի Քոփընհակ, կրակ կ'ելլէր օդանաւին մէջ :

Առաջին իրարանցումէ մը ետք, կարելի եղաւ հրդեհը մարել, բայց քառաշարժակ օդանաւին երկու շարժակները վառած էին եւ օդանաւը չէր կրնար ճամբան շարունակել : Շնորհիւ օդաչուին պաղարիւնին եւ վարպետութեան կարելի եղաւ հասնիլ մինչեւ առաջին օդակայանը՝ Թէրր–Նէօվ, եւ օդանաւը պարտադիր էջք կատարեց Արժանթինա օդակայանը : Հոն Չորեք – շաբթի առտու, Միկոյեան կը սպասէր որ նոր օդանաւ մը գայ Քոփէնհակէն : Առաջին առթիւ շնորհաւորեց օդաչուն, բայց համաձայն ձայնասփիւռի վերջին տեղեկութեանց, Միկոյեան բնաւ չէ ազդուած այս միջադէպէն եւ պահած իր ժպիտը :

Ցարդ կարելի չէ եղած բացատրել այս արկածին պատճառը, նկատի առնելով մանաւանդ որ շատ խիստ քննութիւններ կատարուած էին օդանաւին մէջ :

Մասնաւոր օդանաւով մը Միկոյեան մեկնեցաւ դէպի Մոսկուա, Չորեքշաբթի ժամը 3ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ընդհանուր գործադուլը ձախողութեան մատնուեցաւ, կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներուն պատճառաւ : Հանրակառքերու երթեւեկը վերսկսաւ եւ վաճառատուները բացուեցան : Երկիրը վերադարձած է իր բընականոն վիճակը : Միւս կողմէ, Ուաշինկթընի օդակայանին մէջ Նախագահ Ֆրոնտիզին դիմաւորելէ յետոյ, Նախագահ Այզընհաուըր սկսաւ իր խօսակցութիւնները՝ երկու երկիրներու սերտ գործակցութեան շուրջ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հերըլտ»ի դիւանագիտական թղթակիցին հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին յայտարարած է .— «Հակառակ այն բոլորին, որ պատահեցաւ, պէտք է վերահաստատել բարեկամական մեր կապերը եւ մենք պիտի փորձենք անիկա : Եգիպտոս կ'աշխատի Անգլիոյ բարեկամը ըլլալ, մոռնալով անցեալին մէջ պատահած բոլոր դէպքերը» :

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ թաւջութակահար Փապլօ Գազալս յայտարարեց թէ Սպանիա պիտի չվերադառնայ, այնքան ատեն որ իր երկիրը կը մնայ ներկայ վարչակարգին տակ, աւելցնելով թէ Սպանիա պէտք ունի Ֆիտէլ Գասթրոյի մը :

ԿԻՊՐՈՍԻ հարցին շուրջ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի Արտաքին նախարարները անգամ մը եւս խորհրդակցեցան. Աւեռոֆ–Զօրլու խօսակցութիւնները տեւեցին մէկուկէս ժամ, որմէ ետք թրքական շրջանակները յայտարարեցին թէ երկու նախարարները գոհ մնացած են իրենց հանդիպումէն : Զօրլու Չորեքշաբթի օր Փարիզէն մեկնեցաւ, դէպի Անգարա :

30 ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ հրեայ գաղութները այս տարի Արեւմտեան Գերմանիայէն պիտի ստանան տասը միլիոն տոլար (հինգ միլիառ ֆրանք), իբրեւ վնասուց հատուցում : Ինչպէս ծանօթ է, գերման կառավարութիւնը 1952ին ընդունեցաւ 12 տարուան ընթացքին 107 միլիոն տոլար տալ նացիներու զոհերուն, ցարդ, Հըրեաները ստացած են 60 միլիոն տոլար :

ՕՌՈՌ պատասխանելով Իւմանիթէի թերթերու գինի յաւելման առիթով, գրմանք կը յայտնէ թէ համայնավար պաշտօնաթերթը մտահոգուած է եւ կը մտածէ թէ ի՛նչ ձեւով պիտի փակէ իր ծախքերը ․․․ :

ՄԵՐ ՁԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ

ԽՄԲ.— Անթիլիասի կաթողիկոսարանին տպարանէն՝ վերջերս լոյս տեսաւ «Անկիւրիոյ Կարմիր Վանուց եւ շրջակայից» ձեռագիրներու ցուցակը, — ստուար հատոր մը, զոր պատրաստած էր Բաբկէն կաթողիկոս, 1918 էջ (երկսիւնակ թուագրութեամբ)։ Յառաջաբանէն կը քաղենք հետեւեալ ընդհ. ակնարկը մեր ձեռագրական հարստութեանց վրայ, ափսո՜ս, մեծ մասամբ կորսուած.—

Թէ ինչ է արժէքը գրչագիրներու ցուցակագրութեան՝ աւելորդ կը համարիմ նիւթ ընել մանրամասնեալ վերլուծումի մը։ Սակայն երախտագիտական տուրքի մը հատուցումը կատարած պիտի ըլլամ՝ եթէ յիշատակեմ քանի մը անուններ, որոնք ունին գնահատելի վաստակ այդ մարզի մէջ։

Հ. Յակոբոս Տաշեան երբ լոյս ընծայեց Վիէննայի Կայս. Մատենադարանին հայերէն ձեռագիրներուն ցուցակը (1890), որուն պիտի հետեւէր Վիեննայի Մխիթարեանց Մատենադարանին հայերէն ձեռագիրներուն կոթողային *մայր ցուցակը (1895), հիմը կը դնէր գրչագիրներու ցուցակագրութեան գիտական նոր մեթոտի մը, որ իր անունով նուիրագործուած՝ կոչուեցաւ* Տաշեան մեթոտ։

Այնուհետեւ տասնեակներով հայ բանասէրներ, վանական կամ ոչ, իրենց հետախուզութեան առարկայ ըրին հայկական վանքերու եւ ազգային ու օտար մատենադարաններու հայերէն ձեռագիրները։ Պատրաստուած ցուցակներէն շատեր հրատարակուեցան Հանդէս Ամսօրեայի, *«Արարատ»ի, «Բազմավէպ»ի, եւ բանասիրական այլ հանդէսներու մէջ։ Ոմանք լոյս տեսան առանձին հատորներով, ինչպէս են Հրաչեայ Աճառեանի պատրաստածները։ Դժբախտաբար շատ կարեւոր ցուցակներ կան, որ տակաւին կը մնան անտիպ, ինչպէս են Հ. Բարսեղ Սարգիսեանի պատրաստած Մայր Ցուցակը՝ Վենետիկի Մխիթարեանց վանքի հայերէն ձեռագիրներուն, (*) Հ. Համազասպ Ոսկեանի պատրաստած լրացուցիչ ցուցակը՝ Վիեննայի Մխիթարեանց վանքին ձեռագիրներուն, Հ. Մ. Քէչիչեանի պատրաստած ցուցակը՝ Զմմառու վանքի ձեռագիրներուն, Տոքթ. Յ. Թօփճեանի պատրաստած ցուցակը՝ Արմաշի վանքի ձեռագիրներուն, Բաբկէն կաթողիկոսի պատրաստած ցուցակը՝ Ղալաթիոյ Ազգ. Մատենադարանի ձեռագիրներուն, եւայլն։*

Բարեբախտութիւն մըն է որ Էջմիածնի հարուստ ձեռագրատունը, հայկական գաւառներէ ազատագրուած եւ Խորհրդ. Միութեան զանազան շրջաններէն հաւաքուած ձեռագիրներով, այսօր մաս կը կազմէ Երեւանի Պետ. Մատենադարանին եւ գիտականօրէն դասաւորուած ու ցուցակագրուած տասը հազար գրչագրեր այժմ Մայր Հայրենիքի մէջ առարկայ կը դառնան երիտասարդ բանասէրներու հետաքննին ուսումնասիրութեան։

*Վերջին քառամեակին, արտասահմանի մէջ հայերէն ձեռագիրներու ցուցակագրութեան նուիրուած մեր բանասէրներէն յիշատակելի են երէց սերունդի ականաւոր ներկայացուցիչ Հ. Ներսէս Ակինեան (*Հանդէս Ամսօրեայի *ներհուն խմբագիրը), Բերիոյ թեմի երբեմնի առաջնորդ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան (որ լոյս ընծայեց ձեռագրաց չորս(**) ցուցակներ), Սրբոց Յակոբեանց միաբան Նորայր եպ. Պողարեան (որ սկսած է հրատարակութեան տալու (***) Երուսաղէմի Հայոց վանքին ճոխ ձեռագրատան ցուցակը), Փառէն եպ. Մելքոնեան (որ պատրաստեց Կիպրոսէ Անթիլիաս փոխադրուած ձեռագիրներու ցուցակը) եւ աշխարհական երկու բանասէրներ, — Ամերիկահայ Յ. Քիւրտեան եւ Պարսկահայ Ա. Երեմեան, որոնք կը ցուցակագրեն պատահական ձեռագիրներ։*

Հայերէն գրչագիրներու Յիշատակարաններուն համադրութեան ճամբով պատրաստուած կոթողային երկու հրատարակութիւններ եւս ունեցանք, որոնք արժանի են յատուկ յիշատակութեան։ Առաջինը անոնցմէ՝ երանաշնորհ Գարեգին կաթողիկոսինն է, Յիշատակարանք ձեռագրաց, *որուն չորս հատորներէն առաջինը լոյս տեսաւ Անթիլիասի տպարանէն, 1951ին (Ե.— ԺԴ. դար)։ Երկրորդը Լ. Ս. Խաչիկեանի պատրաստած* Հայերէն ձեռագրերի յիշատակարաններն *են, որուն երեք հատորները (ԺԴ. եւ ԺԵ. դարեր) լոյս տեսած են Երեւան (1950, 1955 եւ 1957), Գիտութիւններու Ակադեմիային հրատարակութեամբ։*

Թանկագին է նպաստը որ հայկական բանասիրութիւնն ու հայագիտութիւնը ստացան եւ պիտի շարունակեն ստանալ հայերէն գրչագիրներու ցուցակագրումէն։

Գիտական նորագոյն մեթոտներով պատրաստուող այդ ցուցակագրութեան եւ անոր արդիւնքը, կատարուող քննութիւններու շնորհիւ է որ՝

1.— Յայտնուեցան կորսուած կամ անծանօթ մատենագրական բազմաթիւ հին էջեր։

2.— Երեւան եկաւ մեր ժողովրդական բանահիւսութիւնը, իր արժէքաւոր տաղասացներով։

3.— Սկսաւ կառուցուիլ միջին եւ նոր դարերու մեր ստոյգ պատմութիւնը, Յիշատակարաններու մէջ ծրարուած ականատեսի վկայութիւններով։

4.— Ի յայտ եկան իշխանական մեծագործ տոհմեր, ինչպէս էին Խաղբակեանք կամ Պռօշեանք, եւայլն։

5.— Հաւաքուեցան Մերձ. ու Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն եւ անցքերուն յատուկ պատմական — ժամանակագրական օգտակար տեղեկութիւններ։

6.— Յայտնաբերուեցաւ հայ արուեստի անծանօթ մէկ էջը, — մանրանկարչութիւնը, կեղադիր, ծաղկող, նկարող տաղանդաւոր վարպետներու հոյլով մը։

7.— Հայթայթուեցան թանկարժէք տուեալներ մեր ռամկօրէն ու աշխարհաբար լեզուներու պատմութեան համար։

Այսպէս, հրատարակուած կամ հրատարակելի ամէն ցուցակ պիտի դառնայ նոր աղբիւր մը, օգտագործելի մեր ազգային ու մշակութային ամբողջական եւ ստոյգ պատմութեան յօրինումին համար։

ԳՐ. ՊՕՂԱՐԵԱՆ

(*) Այս կարեւոր աշխատասիրութեան երկու հատորները միայն լոյս տեսած են. — Առաջինը 1914ին (Աստուածաշունչ, Սաղմոս, Նոր Կտակարան), երկրորդը՝ 1924ին (Ճառընտիր, Հաւաք. Նախնեաց եւ ժողովածոյք)։

(**) Հալէպի Ս. Քառ. Մանկանց եկեղեցւոյ (տպ. Անթիլիաս, 1935), Հալէպի եւ Անթիլիասի եւ մասնաւորաց (տպ. Հալէպ, 1936), Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքի (տպ. Վենետիկ, 1948), Եւրոպայի մասնաւոր հաւաքումներու (տպ. Փարիզ, 1950)։

(***) Լոյս տեսած են Բ. Գ. եւ Դ. հատորները (1953 – 1956, Երուսաղէմ), — Ա. հատոր ընդունելով Արտաւազդ արք.ի պատրաստածը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԴԵՐ

ԱՐՏԱԾԵԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

Գրեթէ ամիս մը առաջ էր, Դեկտեմբեր 27ին, կարծես Կաղանդի նուէր։ Յայտարարուած դրամական նուազումն որուն չափերը երեւութապէս տակաւին չեն ազդած երկրին ընդհ. տնտեսութեան, ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին վրայ։ Ու այժմ առօրեայ կեանքի պայմաններն են, որ աւելի կամ նուազ փոփոխութիւններ կրած են իրենց վրայ ուղղակի ճնշող հետեւանքներով, (պետական սպասարկութիւններու սակերուն յաւելումը, նպաստներու զեղչումն են.)։

Սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ ճարտարարուեստ եւ առեւտուր մտահոգութիւններ չունին, կամ 27 Դեկտեմբերին կրած «նոր — սուէթ»ին սաստկութեան պատճառաւ դեռ չեն սթափած կամ հրաշքի մը կը սպասեն։

Իրականութիւնը տարբեր է։

Ճարտարարուեստ եւ առեւտուր սովորած են լրջօրէն կշռել նախորդ արժեզրկումներուն առթիւ կամ անոնց յաջորդող օրերուն գոյութիւն ունեցող, ուրեմն աննախընթաց տուեալները։ Ուստի չեն կրնար ըլլալ չահագրգիռ. վերագնահատումներ կիրարկել իրենց գիներուն, ինչպէս սորված էին կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ տեղի ունեցած երկու արժեզրկումներու փորձառութենէն։

Ֆրանքին անկումի տոկոսը 17 առ հարիւր է։ Ցարդ ներքին գիները սղած են վեց կամ եօթը առ հարիւր։ Ինչպէս ըսինք, կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւնն է զսպել գիներու սանձարձակ սղումը, որպէսզի ստեղծուած նոր պայմաններու ազդեցութեան զսպաթմբակէին հասած ժամուն՝ նոր արտադրութեան գիները մնան ընդունելի սահմանի մը մէջ։ Անկէ ալ ուղղակի կախուած է երկրական — տնտեսական քաղաքականութեան յաջողութիւնը, ինչպէս բացատրեցինք։

Որքան ալ մեծ ըլլայ գործատէրերու քաղաքացիական պատասխանատուութիւնը, չենք կարծեր թէ անոնք «սուրբ»եր կամ «բարեգործ»ներ ըլլան՝ ազգային ընդհ. շահերու խորանին առջեւ իրենց անմիջական եւ անհատական շահերը զոհաբերելու աստիճան։ Այդ իրենց ներկայ անորոշութիւնը, անշահախնդրութիւնը, խոհեմութիւնը պէտք է վերագրել ուրիշ պատճառներու։

Առաջինը՝ օրինական։ Արգիլուած է չհաստատուած բարձրել նախկին գիներու վրայ ուղղակի ազդեցութիւն ունեցող պաշտօնական սակերուն։ Այսինքն այս պաշտօնական յաւելումները գիներու վրայ պիտի բարդուին միայն բուն արժէքով (ան վալէօր ապսոլիւ)։ *Նոյնպէս հաւաքութեան ենթակայ* (ֆոնքօրլ տէֆրի) *ունեցողներէն եւ այլ ապրանքներ տեսակին համեմատ որոշուած են յաւելումի տոկոսներով (միջին հաշուով վեց կամ 7 առ հարիւր), ինչպէս եւ խիստ պատիժներ զանոնք անտեսողներուն (մանր տուգանքներ, բանտ եւ վաճառատան փակում)։*

Երկրորդը՝ սպառնալիք մը (աւելի բարոյական քան թէ անմիջապէս կիրարկելի) մեծ քանակութիւններ ալ ներածելու օտար աժան ապրանքներ, նոյնիսկ ներկայիս արգիլուած կամ փոքր չափով արտօնուած, առանց հաշուի առնելու արդէն իսկ «ազատ» հռչակուած եւրոպական 90 առ հարիւր եւ ամերիկեան 50 առ հարիւր ներածումները։

Բարոյական բանք, քանզի չենք կարծեր թէ այդ սպառնալիքը անմիջապէս ճնշէ տեղացի գործատէրերուն վրայ, մնալով հանդերձ սպառնալի վախ մը։

Արդարեւ եւ բարեբախտաբար երկրին մէջ գոյութիւն ունին ամբողջ պահանջին գոհացում պատրաստ ապրանքներ (սթօք) *եւ արտադրութիւնը կը շարունակուի, մինչդեռ կը կասկածինք որ օտար երկիրներու մէջ գտնուին ֆրանսական ընդհանուր պահանջներուն համապատասխան ապրանքներու պատրաստ մեծ քանակութիւններ։ Բաց աստի, գիտենք թէ ֆրանսացի սպառողը չափազանց պահպանողական եւ խստապահանջ ըլլալուն հայթայթիչ կամ պիտակ (մար*ֆայ) *դիւրաւ չի փոխեր։ Շատեր իրենց կեանքին բոլոր տեւողութեան՝ հաւատարիմ կը մնան պիտակի մը։*

Կարելի չէ ֆրանսական շուկան բաղդատել ափրիկեան կամ արեւելեան ազգային շուկաներուն հետ, որոնք կարելի է ողողել Եւրոպայի կամ Ամերիկայի արտա—

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

●

Դա ոգու յաղթանակն էր, թոյլի յաղթանակը ուժեղի վրայ։ Հայ ժողովուրդը հիմա էլ չի մոռացել Մամիկոնեանի սխրագործութիւնը եւ մեծարում է նրան որպէս ազգային հերոսի։ Ամէն տարի Մեծ Պահքին՝ Հայերը կատարում են նրա տօնը։ Եղիշէ պատմիչը, նրա ժամանակակիցն ու դէպքի մասնակիցը, իր երկասիրութեամբ անմահացրել է այդ դիւցազնամարտը։

Այդ իրադարձութիւնից սկսած՝ եկեղեցին, ժողովուրդը եւ գրականութիւնը էլ աւելի սերտօրէն միաձուլուեցին։ Գրականութիւնը, որ նախապատրաստեց եկեղեցու ու ժողովրդի այդ միասնութիւնը, դարձաւ դրա բոցաշունչ արտայայտիչը եւ յորդեց միսթիք բանաստեղծութեան, հոգեւոր երգերի ու կրօնական երանգ ունեցող տարեգրութիւնների ձեւով։

Սակայն ժողովրդի գրական ու մտաւոր զարգացման կասեցնողը միայն եկեղեցու ճնշող ազդեցութիւնը չէր։ Դրան շատ էին նպաստում նաեւ Հայերի կրած մշտական հալածանքները՝ Հայաստանը նորից ու նորից աւերող ասպատակ ժողովուրդների կողմից։ Իսկ բոլոր արշաւանքների համար ճանապարհը բաց էր դէպի Հայաստան, եւ այդ երկիրը կրեց ահաւոր տանջանքներ, զգաց արեւելեան բռնակալների ու նուաճողների լծի ամբողջ ծանրութիւնը։

Երկրորդ ծաղկման շրջանից յետոյ, որ տեղի ունեցաւ Ժ. դարում, Բագրատունեաց հարստութեան ժամանակ, եւ «վերածնման» երրորդ շրջանում, Ռուբինեանների օրով, հայ գրականութիւնը նորից աշխուժացաւ եւ բովանդակութեան աղքատութիւնը ծածկուեց ձեւի յղկեցուածութեամբ։

Գրական լեզուն անկում ապրեց, եւ որովհետեւ հայ պետականութեան անկման հետ (ԺԴ. դար) միաժամանակ բոլորովին վերացաւ եւ քաղաքական կեանքը, ապա մահանալ սկսեց եւ մտաւոր կեանքը։ Այդ ընթացքը շարունակուեց մինչեւ «զարթօնքի շրջանը, ԺԹ. դարում, կամ աւելի լաւ է ասել՝ մինչեւ ԺԸ. դարի վերջը։

Այդ քրիստոնէական (հոգեւոր) գրականութիւնը դիտելով միասնաբար որպէս մի ամբողջութիւն, ընդունելով նաեւ որ նա միօրինակ է, որ յաճախ նրան պակասում է գեղարուեստական վարպետութիւնը, այնուամենայնիւ նրան յատուկ է ինչ որ, թէկուզ եւ մռայլ, գեղեցկութիւն։ Նրա մէջ արտայայտուած է ժողովրդական ոգու միասնութիւնը, նա յենուած է հզօր գիտակցութեան վրայ, արտայայտում է այն ժողովրդի վիշտը, որ ստիպուած էր տառապել աւելի քան ոեւէ ուրիշը։ Այս տեսակէտից հայ հոգեւոր գրականութիւնն էլ մնում է մեծ իր վշտի եւ արիւնաշաղախ ցնցումների մէջ։

Այդ շրջանի քրիստոնեայ Հայաստանի գրականութիւնը պարզ է, յստակ ու լուրջ։ Մենք դա կ՚անուանենք կրօնաճգնաւորական։ Նա չունի վէպ, դիւցազնավէպ ու դրամա։ Հայ գրականութիւնը համատարած եւ անընդհատ օրհներգ է։ Դիւցազնավէպի փոխարէն տեսնում ենք պատմութիւններ կրօնական պատերազմների մասին։ Նրա վէպը Աստուածաշունչն է, իսկ դրամայի փոխարէն՝ ժամասացութեան սքանչելի արարողութիւններ։

Աբբայ Վիլֆրէյը, մէկը Եւրոպայի առաջին գրողներից, որ զբաղուել է նաեւ Հայաստանի ուսումնասիրութեամբ, ԺԸ. դարում գրում էր. «Զկայ աւելի պերճախօս ու սրտառուչ բան, քան հայկական աղօթքները, եւ աւելի մեծափառ բան, քան հայկական ժամերգութիւնը»։

Հայկական պատարագը մի ամբողջ ողբերգութիւն է։ Հոգեւոր ծէսի կատարողը գլխաբաց, բոկոտն, ձեռքերն առաջ պարզած, սակայն փայլուն փիլոն հագած՝ կանգնում է ոսկեզօծ ու ծաղկազարդ խորանի առջեւ։ Նրա հայեացքը, եթէ դիտենք ծնրադիր աղօթողների աչքերով, ճշմարտութեան եւ գեղեցկութեան աղբիւրին ձգտող տառապած մարդկութեան խորհրդանշանն է։

«Այն մարդիկ, որոնք տարբեր պատարագներ են տեսել, Հռոմում՝ Ս. Անդրէա Դելլա Վալէ եկեղեցում, միաբերան հաւաստում են որ, հայկական պատարագը լինելով ամենահինը, ամենահանդիսաւորն է», ասում է Լըռուա Բօլէօն (տես նրա 1896 թուի Յունիսի 9ի ճառը)։

Դրաման (այսինքն ժամերգութիւնը) փոխւում է՝ նայած օրուան ու տօնուող կամ նշուող իրադարձութեան։ Աւագ Հինգշաբթի ամբողջ եկեղեցին սպիտակ են զարդարում, իսկ Աւագ Ուրբաթը՝ սգոյ տեսք տալիս։ Աւագ Հինգշաբթի երեկոյ մարում են եկեղեցու բոլոր մոմերը, որպէս զի խաւարում երգեն տխուր օրհներգները։ Աւագ Ուրբաթ մի մեծ սեւ վարագոյր ծածկում է խորանը։ Ծաղկազարդի տօնին, երեկոյեան, եկեղեցին խորհրդանշանական ձեւով պատկերում է ահեղ դատաստանը, — մուտքի փակ դրան մօտ կանգնած եպիսկոպոսը արքայութիւն մտնելու թոյլտուութիւն է խնդրում։ Երբեմն քրիստոնէական այս փառահեղ դրամային միախառնում են հեթանոսական հին ժամանակների սովորոյթներ։

ՌԱՅՆԻՍ

(8 Շար.)

գրութեան պատրաստ մնացորդներով կամ ճափոնական սովորական ապրանքներով, առանց նայելու որակին կամ տեսակին, նկատի ունենալով միայն գիներու աժանութիւնը :

Անիկա բաւ չէ թէ օտար արտադրութեան որոշ մէկ մասը կարելի չէ անմիջապէս ներածել, սովորական դասական ներածումներու կողքին: Բայց ի՞նչ ազդեցութիւն կրնան ունենալ ընդհ. տնտեսութեան վրայ տասնեակ հազար թօն ուտեստեղէն, պահածոյ, քանի մը հարիւր հազար զոյգ կօշիկ, միլիոն մը շապիկ կամ զուլպայ կամ մէկ միլիոն մեթր կերպասեղէն :

Ի չգոյէ, փրանսական ճաշակին ու պահանջներուն յարմարող օտար պատրաստ ապրանքներու, մտահոգութիւնը ապարդիւն է: Արդարեւ այսօր գոյութիւն չունեցող որակներ կամ տեսակներ կրնան պատրաստուիլ քանի մը ամիսներու ընթացքին եւ յաջող կերպով մրցակցիլ տեղականներուն հետ: Մանաւանդ եթէ ներքին գիները չարունակեն բարձրանալ: Միւս կողմէ՝ ժողովուրդին գնելու կարողութիւնը նուազելով հրապարակին տարողութիւնը զգալաբար պիտի սեղմուի, սաստկացնելով մրցակցութիւնը: Արդ, գործատէր մը ստիպուած է չխրտչեցնել իր յաճախորդը, զայն իր ձեռքին մէջ պահել կարելի եղածին չափ երկար ժամանակ, ի գին ամէն տեսակ զոհողութիւններու :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագան :

Պատասխանը կը գտնենք նոր կարգախօսին մէջ՝ արտածել կամ մեռնիլ :

Գործատէրերու համար մտահոգիչ են նաեւ վերջերս նախարարներու կամ բարձր պաշտօնատարներու կողմէ եղած յայտարարութիւնները, զորս ազդարարութիւն նկատելու ստիպուած ենք : Ըստ անոնց, բացարձակ անհրաժեշտութիւն է փրանսական ճարտարարուեստը յեղաշրջել, բարեփոխել, անոր արտադրութիւնը յարմարցնել առաւելաբար օտար շուկաներու ճաշակին ու պահանջներուն : Կը գտնուինք «վերափոխութեան» մը (ռը–քոնվէրսիոն) նախօրեակին, որուն իրականացման լայնօրէն պիտի օժանդակէ կառավարութիւնը դրամագլուխ, փոխատուութիւն հայթայթելով կամ դրամատուներու կողմէ բացուած վարկերը աւելի նպաստաւոր եւ նուազ դժուարին հիմերու վրայ դնելով: Կառավարութիւնը պիտի օժանդակէ նաեւ ծայրը ծայրին աշխատող (մարժինալ) հաստատութիւններու սնանկութեան կամ արտադրութեան տեսակին փոփոխութեան առթիւ անգործութեան մատնուած աշխատաւորներու վերադասաւորման այսինքն նոր արհեստներ սորվելուն :

Երկրի մը ճարտարարուեստին մէկ մասը, ընդհ. տնտեսութիւնը, անշուշտ քանի մը ամսուան կամ տարիի մը ընթացքին չէ որ կարելի է դնել նոր ճամբու վրայ: Դժուարին, անորոշ օրեր կը սպասեն այն գործատէրերուն, որոնք յամառօրէն կառչած պիտի մնան հին քաղաքականութեան, կառավարական օժանդակութիւնը սահմանուած է միայն ու միայն այն հաստատութիւններուն, որոնք պիտի համակերպին կամ հարկադրուին գործելու նոր ծրագրին ոգիով ու տառով, զարկ տալով արտածումներուն :

Կամայ ակամայ նախկին ճարպիկութեան (սիսթեմ Տէ), անհատականութեան պիտի յաջորդէ կազմակերպուած, դասաւորուած աշխատանք մը, քիչ թէ շատ վերէն ղեկավարուած, յամենայն դէպս որոշուած ծրագրին սահմաններուն մէջ :

Հարցին անդրադառնալու առիթներ չեն պակսիր :

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ԻՐԱԶԵԿ ՄԸ

ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պիթլիսցի Արշակ Մուշեղեանի մահուան լուրը «Յառաջ»ի մէջ, ոչ միայն մեծ ցաւ պատճառեց ինծի, այլեւ քանի մը յուշեր արթնցուց մէջս, որոնք կապ ունին այդ անձնուէր տղուն հետ :

Այդ համեստ, բայց լաւ յեղափոխականը երկու մահափորձեր կատարեց, երկուքն ալ շատ յաջող: Առաջինը այն Մակեդոնացին էր, որ Շաւարշ Միսաքեանը ձերբակալել տուած էր: Երկրորդը Համայեակ Արամեանցը, որ իր քանի երկու ընկերներուն կախուելուն պատճառ եղաւ :

Արշակ Մուշեղեանը նկարագրի քանի մը գիծեր ունէր, որոնք անհրաժեշտ են ամէն մահափորձ գործադրողի: Ճշդապահ էր եւ իրեն տրուած հրահանգները ճշդութեամբ գործադրող : Զափազանց արագաշարժ եւ վճռական: Հմ. Արամեանցի գործը երկու անգամ բացատրեցի իրեն: Երբ վերջին օրը անձրեւ կուգար, ըսի իրեն որ ժամը ութին որոշուած տեղը պիտի ըլլայ: Արշակ տուած հրահանգս կէտ առ կէտ կատարեց: Ժամը ճիշդ ութին տունէն կ'ելլէր Հմ. Արամեանց անծանօթի մը հետ, Արշակ տուած հրահանգիս պէս կռնակէն պարպեց հրազէնը եւ անյայտանալը մէկ եղաւ : Մահափորձէն անմիջապէս ետքը, մօտեցայ սպաննուողին, գլուխը վերցուցի, ստուգելու համար թէ մեռա՞ծ էր: Գնդակը իր դերը կատարած էր :

Անմիջապէս «Ճակատամարտ»ի խմբագրատունը վազեցի, ուր կը քնանար Ս. Սրենց: Արթնցուցի զինքը ըսելով՝ «ելիր, թերթին մէջ գրելիք բան կայ»: Նախապէս չհաւատաց, եւ երբ պնդեցի եւ մանրամասնութիւններ տուի, տեղէն ցատկեց եւ վազեց գրաշարատուն: Յաջորդ օրը «« Ճակատամարտ» առաջինը եղաւ լուրը տուողը:

Ողբ. Արշակ Մուշեղեանէն լաւ յիշատակներ ունիմ, եւ այս տխուր առթիւ նուիրական պարտականութիւն կը նկատեմ ոգեկոչել իր յիշատակը :

Գ. Մ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԻՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՀՈԼԱՍ

Հայ բեմերու անմահ ողբերգուն՝ Պետրոս Ադամեան երբ իր փառքի գենիթին վրայ կը գտնուէր ու իր զմայլելի ներկայացումներով սկսած էր ալեկոծել Պոլսոյ Հայութեան սիրտն ու հոգին, այդ շրջանին, անոր բոլոր ներկայացումներու ընթացքին, Թատրոնին քուլիսներուն մէջ կ'երեւէր սիրունիկ երիտասարդ մը, գըրաւիչ դիմագծերով, վառվռուն աչքերով, աշխոյժ ու մտացի, որ, չես գիտեր ի՛նչ ճարպիկութեամբ Թատրոնի սրահէն ներս մտած ու մինչեւ բեմին ետեւը հասած, ուշի ուշով կը հետեւէր մեծանուն ողբերգուին բոլոր շարժումներուն, իբրեւ հրաշալի նեկտար ըմպելով անոր արտասանած իւրաքանչիւր բառը:

Այդ պատանին օր մը պիտի դառնար Արեւմտահայ Թատրոնի լաւագոյն դերասաններէն մին՝ Գէորգ Հոլաս անունով :

Հոլաս ծնած է 1858ին, Կ. Պոլիս:

Իր բեմական սկզբնական քայլերը առած է Վարդովեան Թատրոնին մէջ, երբ Յակոբ Վարդովեան (Կիւլլիւ Յակոբ) միջոց մը առանձին մնացած, հետամուտ էր եղած բեմական նոր ուժեր մէջտեղ բերելու :

Մէկ խօսքով, Գէորգ Հոլաս ալ կը գտնուի այն հոյլին մէջ, որոնք մեծանուն Յակոբ Վարդովեանի աշխատութեան պտուղներն են եղած :

Այսուհանդերձ, սակայն, Հոլասի խական բեմական գործունէութիւնը անցած է Մարտիրոս Մնակեանի Թատրոնին մէջ :

Հոն, մեծանուն դերասոյցին մականին ներքեւ, Հոլաս շնորհիւ իր բնածին ձիրքերուն եւ իր աշխատունակ ու յամառ կամքին, յաջողած է շուտով տիրանալ բեմական արուեստի նրբութիւններուն եւ դառնալ Թատերասէր հասարակութեան սիրելին :

Գէորգ Հոլաս նշանաւոր հանդիսացած է առ հասարակ Կրան – Փրըմիէ դերերով, որոնց մէջ գրեթէ հանդիսացած է անմրցելի :

Երբ Սառա – Պերնար այցելած է Պոլիս, այդ շրջանին ծանօթացած է Մարտիրոս Մնակեանի հետ: Այս վերջինը Սառան հրաւիրած է Հայ դերասաններու կողմէ ներկայացուած «Գամելիազարդ Տիկին»ի ներկայացման, որուն մէջ Հոլաս կը կատարէր Հայր Տիւվալի դերը:

Սառա Պեռնար հիացած Հոլասի խաղէն, կը հետաքրքրուի անով ու կը հարցնէ Մնակեանին թէ այդ արուեստագէտը ուրտե՞ղ եւ ո՞ր դպրոցին մէջ ըստացած է իր Թատերական ուսումը :

— Այս նոյն բեմին տախտակներուն վըրայ, Տիկին, կը պատասխանէ Մարտիրոս Մնակեան :

Ու հիացումէ հիացում անցնելով, Սառա – Պերնառ արմանքէ զարմանք կը ցատկէ, մտածելով թէ ինչպէ՞ս կարելի է որ Հայ դերասան մը, առանց որ ստացած ըլլայ որեւէ քոնսերվաթուառի կրթութիւն, կարողանայ այդպիսի անթերի Հայր Տիւվալի տիպար մը կոթողել :

Եւ երբեք չէր յուսար, մտքէն իսկ չէր անցըներ մեծանուն դերասանուհին, որ տարիներ ետք, Փարիզի կեդրոնին մէջ, երբ ինք «Գամելիազարդ Տիկինը պիտի խաղար, իր կողքին Հայր Տիւվալի դերը արժանաւորապէս կատարողը դարձեալ Հայ մը պիտի ըլլար, Փարիզի Քոնսէրվաթուարէն վկայեալ Մաքս Մաքսուտեան, որ ներկայիս խոր ծերութեան մէջ, կ'ապրի Փարիզ, քաշուած բեմական գործունէութենէ :

Հոլասի բացառիկ ուրիշ մէկ կարողութիւնը այն էր, որ Թրքերէն լեզուն ազատ, ճիշդ ու անթերի կ'արտասանէր : Հմուտ էր այդ լեզուին :

Այդ իսկ պատճառով ալ, կը վախնամ թէ վաղը միւս օր, Պոլսոյ Թրքական թերթերը գրեն թէ Հոլաս ալ Թուրք էր, ճիշդ այնպէս ինչպէս գրեցին Յակոբ Վարդովեանի համար, որ, ինչպէս ուրիշ առթիւ այս սիւնակներուն մէջ գրած ենք, հակառակ որ չարագէտ պարագաներու բերումով եւ իր մօտիկ հոգեհատորներուն կեանքին ապահովութեանը ի խընդիր ստիպուած էր հաւատափոխ ըլլալ, մինչեւ վերջն ալ մնաց հայ և հաւատացեալ քրիստոնեայ: Մինչեւ այսօր ալ վըկայողներ կան թէ Յակոբ Վարդովեան իր կեանքի վերջին օրերուն կ'երթար մինչեւ Վոսփորի վերերը գտնուող Պէյքօզ գիւղի Հայոց եկեղեցին եւ հոն գաղտնի կ'աղօթէր այն Աստծուն, որուն հաւատքը դրժած էր ակամայ ...

Գէորգ Հոլասի ուրիշ մէկ ցայտուն առաւելութիւնը այն էր, որ խոր ինքնագիտակցութեամբ մը եւ արտակարգ խղճմտութեամբ մը կ'ամփոփուէր իր սահմանուած իւրաքանչիւր դերի տիպարին մէջ : Միակ դերասանը եղած է Արեւմտահայ բեմին վրայ, որուն համար փոքր կամ մեծ դեր գոյութիւն չէ ունեցած: Ան իրեն համար ընարան է բրած հետեւեալ վարկածը.— « Չկայ պզտիկ դեր, այլ կայ պզտիկ դերասան ...» :

Գէորգ Հոլաս երկար տարիներ անընդհատ կորովով եւ անայլայլ կամքով ծառայած է Արեւմտահայ բեմին :

Մանաւանդ իր վերջին տարիներուն գլխաւոր գործակիցը եւ աջակիցը եղած է ծերունազարդ Մարտիրոս Մնակեանին, եւ յաճախ փոխարինած է իր վարպետը, արժանաւորապէս ստանձնելով անոր դերերը :

Արուեստագէտին գլխաւոր դերերն են եղած՝ Հայր Տիւվալ (Գամելիազարդ Տիկինը), Ժաք (Երկու Որբուհիք), Ծօրճիօ (Խաղամոլին վախճանը), Լարթիկ (Սիմոն է Մառի), Պէռնար Տիւբրէն (Զազա), Սիւմիւկլիւ Պապա (Ֆանֆան Քլոտինէ), Անտրէ (Երկրորդ երիտասարդութիւն), եւայլն :

Մեռած է Պոլիս, 1907ին, հազիւ թեւակոխած իր յիսուն տարիքը :

ԱՐՏԱՇԱԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (333)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԵ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Այդ ժայռից աւելի բարձր կանգնած էր մի մամռապատ խաչքար եւ լռութեամբ նայում էր դէպի ձորի խորքը: Ի՞նչ մի անցքի յիշատակարան էր այդ խաչքարը, ոչ ոք չգիտէր, միայն երբեմն յայտնըւում էին նրա մօտ գիւղացի կանայք, խունկ էին ծխում եւ հեռանում էին: Մի մթին աւանդութիւն դեռ մնացել էր, թէ այնտեղ թափուել էր մի նահատակի արիւն, եւ այդ արիւնը գոյացել էր նրա մօր արտասուքից:

Այդ խաչքարի ներքոյ նրանք ցած իջան ձիաներից: Ես եւ Ջալլադը նոյնպէս ցած իջանք, բայց չմօտեցանք նրանց: Չկամեցանք խանգարել նրանց հոգեկան յուզմունքը, չկամեցանք ականատես լինել նրանց բարեկամական արտասուքին, չկամեցանք լսել նրանց փոխադարձ խոստումները : Այդ բոլորը այնքան անմերձենալի, այնքան սուրբ, այնքան նուիրական էին, որպէս այն մամռապատ խաչքարը, որ վերեւից, իբրեւ լուռ վկայ, նայում էր նրանց վրայ: Նրանք գրկախառնուեցան, կրկին եւ կրկին անգամ համբուրուեցան: Յետոյ նա մօտեցաւ մեզ: Նախ համբուրուեցաւ Ջալլադի հետ եւ ապա ինձ հետ: Ես մինչեւ այսօր չեմ մոռացել այն խրատը, որ վերջին անգամ տուեց ինձ. « Հետեւիր, Ֆարհադ, այդ մարդու խորհուրդներին, նա ուղիղ ճանապարհի վրայ կը դնէ քեզ »... Նա ցոյց տուեց Ասլանի վրայ :

Խորին, ջերմեռանդ զգացմունքներով բաժանուեցանք մենք, մեզ հետ տանելով խիստ անմոռաց յիշատակներ այդ անձնուրաց, անձնազոհ երիտասարդի գործունէութիւնից, որ իրան նուիրել էր գիւղացու կրթութեանը, գիւղացու բարօրութեանը :

Ընթերցող, դու արդէն վաղուց պէտք է գուշակած լինես, թէ ո՞վ էր այդ երիտասարդը :—

Դա Կարօն էր :

ԻԶ.

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՎԱՆՔԸ

Աղթամար կղզին գտնւում է Վանայ ծովակի հարաւ – արեւելեան ափերի մօտ, մէկ ժամի ջրային ճանապարհով միայն հեռու է ցամաքից : Ամենահին ժամանակներում այս կղզին Ռշտունեաց հզօր նախարարութեան գլխաւոր ամրոցներից մէկն էր: Ծովը եւ կղզու բարձր, ապառաժոտ դիրքը անմատչելի էին կացուցանում նրան թշնամու յարձակմունքներից : Ռշտունեաց նահապետներից առաջինն եղաւ Ռաշամ, որ նրա վրայ ամրութիւններ հիմնեց : Իսկ յետոյ, Տիգրան մեծի օրերում, Բարզափրան Ռշտունին աւելի ամրացրեց Աղթամարը նոր շինութիւններով եւ, բնակեցնելով այնտեղ Պաղեստինից բերած հրեայ գերիների մի մասը, կղզուն աւանի ձեւ տուեց: Թէոդորոս Ռշտունին, եօթներորդ դարու հերոսը՝ ընտրեց Աղթամարը իր համար պաշտպանութեան մի ամուր դիրք: Այստեղ էր պատսպարւում նա, երբ պատահում էր նրան խոյս տալ թշնամիներից :

Գագիկը, Արծրունեաց առաջին թագաւորը, աւելի քան Ռշտունի նախարարները, հասկացաւ Աղթամարայ ռազմագիտական բարձր նշանակութիւնը, ի հարկէ իր ժամանակի պայմանների համեմատ : Իր հոյակապ շինութիւններով նա Աղթամարին նոր կեանք տուեց : Նախ, կղզին փոքր գտնելով իր ընդարձակ նպատակների համար, մտածեց լայնացնել նրան: Կղզու չորեքկողմից շրջանակաձեւ կտրեց ծովի մի մասը եւ կամեցաւ նրան ցամաք դարձնել : Այդ մեծագործ ամբարտակի հիմքը դրեց ծովի յատակի վրայ եւ սկըսեց նրա ահագին խորութիւնը լցնել մեծամեծ քարերով: Երկրի բոլոր արհեստաւորները, եւ բանուորների ստուար բազմութիւն, զբաղուած էին այդ հսկայ գործով: Բոլորին հրահանգ եւ ուղղութիւն էր տալիս ինքը Թագաւորը : Նա իր անձնավստահ ձեռնարկութեան եւ հիմնադիրն էր եւ ճարտարապետը : Երկար մաքառելով ջրի հետ, վերջապէս յաղթեց նրան: Ամբարտակը վեր բարձրացաւ մակերեւոյթից, աւելի քան հինգ կանգուն :

Ժամանակի ականատես պատմաբանը, Թովմա Արծրունին, այդ շէնքը աշխարհի հրաշալիքներից մէկն է համարում եւ, համեմատելով նրան Շամիրամի ամբարտակի հետ, աւելի ահեղ, աւելի գերազանց է գտնում: Բաբելոնի մեծագործ թագուհին հիմնեց իր ամբարտակը ցամաքի վրայ եւ մի մեծ գետի ընթացքը դարձրեց դէպի Վանայ հովիտը: Իսկ Արծրունի թագաւորը իր ամբարտակի հիմքը դըրեց ջրի յատակի վրայ եւ ծովի մի մասը ցամաք դարձրեց :

Յիշեալ ամբարտակի վրայ բարձրացրեց նա կղզու շրջապարիսպը, որը 5 ձիարշաւի տարածութեամբ շրջապատ ունէր : Այդ շրջապարիսպը, պատմաբանի խօսքերով, էր՝ հրաշակերտ, ահեղակերպ, ամրացրած բարձր, լայնանիստ բուրգերով, եւ զարդարած նոյնպէս բարձր, գեղեցիկ աշտարակներով :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Ուաշինկթընէն Նիւ Եորք հասնելէ ետք Շոգեկառքով, Միկոյեան օդակայանը պատասխանեց լրագրողներու հարցում – ներուն: Յայտնեց թէ գոհ է իր ճամբոր-դութենէն :

Ոչ մէկ լրագրող չէր կրնար աւելի քան եօթը մեթր մօտենալ փոխ – վարչապե – տին: Միկոյեան վերջին անգամ մը ըն – դունեցաւ նաեւ լուսանկարիչները եւ հեռատեսիլին ներկայանալ: Ապա Միկոյ-եան երկար կեցաւ օդանաւին սանդուխնե-րուն վրայ եւ գլխարկը ձեռքը «մնաս բա-րով» ըսաւ Ամերիկային :

Տըլըս երկար հեռագիր մը ղրկած էր Միկոյեանին, իր մեկնումին առթիւ:

Ամերիկայի Արտաքին նախարարը իր եւ Նախագահ Այզընհաուըրի անունով կ'ը – սէ.— « Կը յուսանք որ Խ. Միութեան մէկ պաշտօնական անդամին այցելութիւ-նը իր արժէքը պիտի ունենայ եւ Միկոյ-եան պիտի հաղորդէ խորհրդային ժողո – վուրդին' Ամերիկայի ժողովուրդին ան – կեղծ փափաքը բարեկամութիւն ստեղծե – լու համար իրարու հետ : Ձեր այցելու – թեամբ, կը շարունակէ Տըլըս, կը յու – սանք որ պիտի կրնաք հաղորդել Խրուշ – չեւի թէ գտած ենք հասկացողութեան գե-տին մը, բայց նաեւ ըսել թէ մեր վճռա-կան հաւատքն է որ ամէն ժողովուրդ ի – րաւունք ունի որոշելու կառավարու – թեան իր նախընտրած վարչաձեւը :

Նախագահը գիտէ, կը շարունակէ Տը – լըս, որ կը գործէք պետական դրամատի-րութեան վարչաձեւի մը տակ եւ կը յու-սայ որ օգտակար եղաւ ձեզի տեսնել մեր ժողովուրդին յառաջդիմութիւնը մեր վարչաձեւին տակ' անհատական դրամա-տիրութիւն: Վստահ ենք որ փորձը չահե-կան դտաք »:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կը տօնուի Տէսինի մէջ, նախաձեռ – նութեամբ' Ֆ. Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Ազ-գային դպրոցի ու կրթական մարմնին :

25 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը երեքին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասա-նութիւններ, երգեր եւ սիրուն անակնկալ-ներ դպրոցին աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագոշի: Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը ան – խտիր: Մուտքը ազատ է :

ԽՆՋՈՅՔ – ՀԱՆԴԷՍ

Պանեէօյ – Բաշանի Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է խնջոյք – հանդէս մը, այս Կիրակի ժամը 15·30էն սկսեալ Սալ Վոտէյի մէջ 69 Րիւ տ'Արճէօյ (Պանեէօ):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստուած Պանեէօյի եւ Առնուվիլի Նոր Սերունդի խումբերու կողմէ :

Մատչելի պիւֆէ :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարուժան» խում-բին :

Pavillon d'Armenonville
Parc P. Mistral

Ճանօթ նուագախումբ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Յունուար 27ին, Երեքշաբթի ժամը 10ին Փարիզի Մաալէն եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. Կ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Լէօվռ տ'Օռիանի բարենպաստ Միութեան տարեդարձին առիթով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը շնորհակալու-թեամբ կը ծանուցանէ թէ' Այրի Տիկին Կ. Գրիգորեան եւ զաւակները' Գուրգէն, Հրայր եւ Վռամ նուիրած են Տէր – Ո – ղորմեայի թանկարժէք վարագոյր մը, կապոյտ թաւիշէ, ոսկեթել ծաղկերով եւ սկիհի ասեղնագործ նկարով, իրենց կո – ղակից եւ հայր' ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի յիշատակին: Այս Կիրակի հանգուցեալի յիշատակին մասնաւոր հո – գեհանգիստի պաշտօն կը կատարուի: Ազ-գականներ եւ պարագաներ կը հրաւիր – ուին ներկայ գտնուիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Ժերոմի (Մարսէյլ) եկեղեցւոյ համար կ'ուզուի քահանայ մը եւ կամ քա-հանայութեան թեկնածու մը, որուն բնա-կարանը ապահովուած է, եկեղեցւոյ կից նորաշէն երեցատունով, որ կը բաղկա – նայ երեք սենեակ եւ խոհանոցէ մը :

Պայմաններու համար դիմել' Յ. Պետ – րոսեանի, 15 Րիւ տիւ Թէրաս, Մար – սէյլ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի պատարագի ընթացքին հոգելոյս Սրբազան հօր Տէր Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի յիշատակին :

Յետ պատարագի մասնաւոր հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի նաեւ եկեղեցաշէն եւ մեծ բարերար Ալեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաս – տանի համայն ննջեցեալներու հոգւոց հանգստեան :

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը հո – գեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն Ար-բոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեա-նի, Յովհաննէս քհնյ. Հինքէրպէյէն – տեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սըպեան, Բարնաբաս քհնյ. Խըտտամեանի, Արիստոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպ – եանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլան – եանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիգամ-եանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրի – գոր քհնյ. Ճէպէճեանի եւ Յուսիկ քհնյ. Ազատեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատ – լեանի հոգւոց հանգստեան :

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊՏՈՅՏԸ
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւններ հայերէն եւ ֆրան-սերէն :

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 21·15ին, Սալ Մազընօ, Րիւ տ'Օպանեը, ՄԱՐՍԷՅԼ

Մուտք 200 եւ 300 ֆրանք :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում-բի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ռէժանի վերնայարկը : Պար-տաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժո ղովի կը հրաւիրէ :

—Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Ակնունի» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները :

Կարեւոր օրակարգ :

Ներկայ կ'ըլլան Շ. Կ.էն երեք ընկերներ:

— « Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ժո – ղովի կը հրաւիրուի այս Կիրակի, ժամը 15ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլ – լան Շ. Կ.էն երեք ընկերներ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թոքատի Հայր. Միութեան վարչու – թիւնը ի գիտութիւն Ֆրանսայի բոլոր կազմակերպութիւններու կը յայտարարէ թէ' 1956 Մայիս հինգէն ի վեր Միու – թիւնս պաշտօնապէս ճանչցուած եւ վա – ւերացուած ըլլալով Ֆրանսական իշխա – նութեան կողմէ այսուհետեւ իրեն ուղ – ղուած որեւէ գրութիւն պէտք է գրկել միմիայն հետեւեալ հասցէին .

Union Compatriotique de Tokad
1, Rue Bernard Gante, Villemomble (Seine)

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը

Տեղի պիտի ունենայ

31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր,

Քլիւպի մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 1, Կիրակի, ժամը 15 – 24

LES AMBASSADEURS
3 Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական նոխ բաժին Մուտք 500 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19ուկէսին: Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 23 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8401 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4202

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԿԸ ՊԱՅԾԱՌԱՆԱՅ

Վերջացող տարուան հետ վերջ գտան նաեւ փարղալոյն երազները ամենացլի «յառաջդիմական» տարրերուն, որոնք կը կարծէին թէ արաբական երկիրները վերջնապէս ինկած են համայնավարներու ազդեցութեան տակ:

Նոր տարին քաղաքական նոր ուղղութեան մը ճամբան բացաւ Միջին Արեւելքի մէջ:

Վերջին տարիներու փորձը ցոյց տուաւ թէ «դրական չէզոքութիւն»ը լաւագոյն քաղաքականութիւնն է փոքր երկիրներու համար:

Մրցակցութեան ատարկայ արեւելքի եւ արեւմուտքի երկու հակամարտ աշխարհներուն միջեւ՝ անոնց համար կենսական նշանակութիւն ունի հաւասարակշռութեան պահպանումը:

Այս վերջին քաղաքականութեան գլխաւոր ջատագովն եղաւ արաբական միացեալ հանրապետութեան նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըր:

Շնորհիւ իր ճկուն քաղաքականութեան, անիկա նախ յաջողեցաւ երկիրը բոլորովին ազատագրել օտար տիրապետութենէ: Այն օրը, որ անգլիական վերջին զինուորը հրաժեշտ տուաւ Սուէզի ափերուն, իր հմայքը բարձրացաւ յաչս արաբական ժողովուրդին, ո՛չ միայն Եգիպտոսի, այլ Միջին Արեւելքի բոլոր երկիրներուն մէջ:

1956ի աշնան Սուէզի արշաւանքը պատճառ դարձաւ, որ Նասըր ժամանակաւոր կերպով հակի դէպի արեւելք:

Նախագահը առաւելագոյն չափով օգտագործեց ներկայացած առիթը՝ արշաւանքէն առաջ ու վերջ վայելելով Կրեմլինի ո՛չ միայն բարոյական, այլ նաեւ — ու մանաւանդ — նիւթական — ռազմական աջակցութիւնը:

Մոսկուայի ազդեցութեան ատաճանողական զարգացումը Սուրիոյ մէջ՝ սկսած էր մտահոգել իր անմիջական դրացիները, — Իրաք եւ Թուրքիա:

Ու մինչ Անգարայի կառավարութիւնը ազդարարութիւն կը տանար Խրուշչեւին, ուրկէ զինուորները եւ քաշէ սուրիական սահմանագլուխէն, Իրաքի մէջ ծրագիրներ կ'որոճային Սուրիան գրաւելու:

Իրականին մէջ, այս վերջինը խորհրդային «արբանեակ» դառնալու վտանգին տակ կը գտնուէր:

Այս պայմաններուն մէջ էր, որ 1958 Փետրուար մէկին հիմը դրուեցաւ արաբական միացեալ հանրապետութեան՝ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումով:

Համայնավարական վտանգը անհետացաւ Սուրիոյ վրայէն:

Միւս բոլոր կուսակցութեանց պէս, համայնավարականն ալ լուծուեցաւ ու Խալիտ Պէքտաշ շունչը Փրակա առաւ:

Նախագահ Նասըր շարունակեց իր քաղաքական բարեկամական յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ, սակայն Եգիպտոսի մէջ օրէնքէ դուրս հռչակեց համայնավարութիւնը:

Սուէզի ազատագրութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ ճառ մը խօսելով Փորթ Սայիտի մէջ, բուռն յարձակում — ներ գործեց համայնավարներուն վրայ:

Սուրիական նահանգի ներքին նախարար գնդապետ Համիտ Սարաճ Դեկտեմբեր 25ին նոյնքան բուռն լեզուով դատապարտեց իր երկրի համայնավարներուն մեքենայութիւնները արաբական միութեան դէմ:

Արդիւնքն այն եղաւ, որ Կաղանդի գիշերը Գահիրէի, Դամասկոսի եւ Հալէպի բանտերը լեցուեցան հարիւրաւոր համայնավարներով:

Մթնոլորտը բոլորովին պայծառացաւ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԷՏ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Տըլըսի վերջին յայտարարութիւնը նախատեսել կու տար թէ Ամերիկա որոշ փոփոխութիւններ կուզէ մացնել գերմանական իր քաղաքականութեան մէջ: Ապատ ընտրութիւնները, կ'ըսէր Տըլըս անհրաժեշտ չեն ոչ ալ միակ միջոցը:

Այս առթիւ ամէնէն կարեւոր կարծիքը Ֆոն Պրէնթանոյի յայտարարութիւնն է: Գերմանիոյ արտաքին նախարարը որ ծանօթ է իբրեւ վճռական եւ անզիջող մէկը յայտնեց թէ արեւմտեանները պէտի ընդունին Խ. Միութեան բրած առաջարկները, Յունուար 10ին՝ յանձնուած յուշագրին մէջ, ինչ կը վերաբերի «նախապատրաստական խօսակցութիւններու» Զորսերու միջեւ, սպասելով հաշտութեան դաշնագրի ժողովին:

Քաղաքական այս փոփոխութեան առաջին ախտարկը բրած է ամերիկեան Նիւզուիք շաբաթաթերթը որ երկու լուծում երկու նոր ձեւեր կը վերագրէ Ամերիկայի արտաքին նախարարութեան: Յօդուածին խորագիրն է.— Պատմական փոփոխութիւն Ամերիկայի քաղաքականութեան մէջ, Գերմանիոյ նկատմամբ:

Ըստ թերթին, երկու լուծումներն են. 1) Երկու Գերմանիաներու համադաշնակցութիւն մը, որուն գոյութիւնը առժամեայ պիտի ըլլայ սպասելով ազատ ընտրութիւններով վերամիացման: 2) Փոխէն արեւմտեան Պերլին փոխադրել Գերմանիոյ մայրաքաղաքը եւ պաշտօնական յարաբերութիւններ առնեցնել երկու Գերմանիաներու միջեւ:

Ատլանտեան Ուխտի անդամներուն մօտ այս լուծումը ծանօթ է իբրեւ «Մըրֆիի ծրագիր»:

Նոյն թերթին համաձայն Մ. Նահանգները տեղեկացուցած են Ատլանտեան Ուխտի անդամները որ Զորս Մեծերու ժողով մը պէտք է գումարուի մինչեւ Գարուն Գերմանիոյ հարցին համար: Տեղեկակ պահուած է նաեւ Ատըննաուըր որուն թելադրուած է նաեւ «դուրս գալ Ամերիկայի փէշերուն տակէն» եւ պայքար մղել Պերլինի եւ դէպի արեւմուտք դարձած վերամիացած Գերմանիոյ մը համար: Յայտնի է որ Ամերիկա կ'ուզէ առաջքը առնել Խորհրդային ըսպառնալիքին որ կ'ուզէ Մայիս 27ին արեւելեան Գերմանիոյ յանձնել Պերլինի իր իրաւունքները: Այս պատճառով կ'ուզէ որ Ատըննաուըր մօտենայ Արեւելեան Գերմանիոյ եւ տեղատուութի Պերլին:

Այս խնդրին կապակցութեամբ չահեկան է նաեւ նկատի առնել Ժօզէֆ Օլսոփի յօդուածը Նիւ Եորք Հէրալտի մէջ, ուր ամերիկացի ծանօթ լրագրողը, որ լաւատեղեակ է ամերիկեան պետերազմական նախարարութեան դաղտնիքներուն, կ'ըսէ թէ վերջերս Ուաշինկթընի մէջ տեղակցութիւններ տեղի ունեցած են Մըրֆիի եւ անգլիական ու ֆրանսական դեսպաններուն միջեւ որոնց ընթացքին վճռուած է թէ.— Երբ Փանքովի (արեւելեան Գերմանիա) կառավարութիւնը տէր դառնայ Պերլինի եւ արգիլէ հաղորդակցութիւնները պարենաւորման կարքերու երթեւեկին, մանու — միլիթարի (զէնքի ուժով), արեւմուտքը պիտի պաշտպանէ իր իրաւունքները:

Եթէ նոյնիսկ վերջնական համաձայնութիւն մը չկայ երեք պետութեանց միջեւ, յայտնի է որ կարեւոր որոշումներ կը տրուին: Վարչապետ Մաք Միլընի ճառը խորհրդարանին առջեւ ցոյց կու տայ արդէն թէ Անգլիա համակարծիք է Տըլըսի վերջին յայտարարութեանց եւ ուրախ որ իր տեսակէտը կը յայտնակէ — Խօսիլ Խ. Միութեան հետ Գերմանիոյ մասին:

Չորեքշաբթի օր Ատըննաուըր տուաւ մամուլի իր շաբաթական սուլիսը, ծանրանալով մանաւանդ Միկոյեանի այցելութեան վրայ:

Ատըննաուըր գիտել տուաւ նաեւ որ դժուար թէ Պերլինի մասին խորհրդային տեսակէտը դիւրացնէ հաշտութիւնը բայց չեշտեց թէ նպաստաւոր կը գտնէ փոխայցելութիւնները (Միկոյեան, Սթիվնսըն եւն.) եւ օգտակար մտքերու փոխանակութիւնը:

Արեւելեան Պերլինի մէջ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, յայտնեց թէ «Արեւմտեան Պերլինը այսօր աշխարհի ամէնէն վտանգաւոր տեղն է, պէտք է Արեւմտեան Պերլինի հարցը լուծել, անկախ՝ հաշտութեան դաշինքէն»:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ. - "ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԽԵԼԱՑԻ ՏՂԱՅ ՄԸՆ Է"

ԴԱԽԱԴՐՈՒԹԻ՞ՒՆ ՄԸ

Երէկ, վերջին ժամուն կը հաղորդէինք թէ Միկոյեանը փոխադրող խանտիկներին օդանաւը (ամերիկեան ապրանք) արկած մը ունենալով պարտադիր էջք կատարեց Թէր Նէօվի Արժանթինա ամերիկեան պատերազմական խարիսխը:

Միջազգային մամուլին համաձայն, Խ. Միութեան փոխ վարչապետը... Բախտ ունի: Արդարեւ, օդանաւը սախպողաբար իջած էր պատերազմական խարիսխ մը եւ Միկոյեան յաջողած էր տեսնել զայն, որ արգիլուած է բոլոր օտարականներուն եւ մանաւորապէս՝ խորհրդային քաղաքացիներուն:

Միկոյեան իր ազուն հետ գիշերը անցուցած է ամուրի սպաներու յարկարածնին մէջ իրենց յատկացուած սենեակին մէջ, ժպտուն եւ անհող: Պատած է «արգիլուած» օդակայանին կարգ մը շրջաններ, չարունակ կատակելով:

Տակաւին յայտնի չեն արկածին պատճառները: Օդանաւին երկու շարժակները կրակ առնելով անգործութեան դատապարտուած են. պարագայ մը, որ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը պատահի, մասնագէտներու կարծիքով: Արգելօք զուգադիպութի՞ւն մը,— հարց կու տան կարգ մը շրջանակներ: Ամէն պարագայի մէջ, օդանաւին չորս շարժակները փոխադրուած են Սթոքհոլմ, քննութեան ենթարկուելու համար:

Արկածին լուրը Միացեալ Նահանգներ հասնելով Ամերիկացիք անակնկալի եկած են: Արդարեւ, 15 օր ամէն բան բրած էին ուրկէ ուրիշ բան մը չպատահի խորհրդային նախարարին, բայց դժբախտութիւնը կը պատահէր վերջին ժամուն:

Օդանաւին մէջ 48 հոգի կային, որոնց ոչ մէկը վնասուած է: Միկոյեան արկածին լուրը լսած է առանց յուզուելու, որմէ ետք յայտարարած է.— «Կինս ուրախ պիտի ըլլայ որ այլ առաջ կը վերադառնամ տուն...»: Չորեքշաբթի ժամը 20ին (ֆրանսական ժամ) երկու օդանաւեր ճամբորդները փոխադրեցին: Քոփէնհակէն, ռուսական օդանաւով, Միկոյեան վերադարձաւ Մոսկուա:

Նախագահ Այզընհաուըր, Միկոյեանի մասին հարցապնդուելով՝ խելացի տղայ մըն է, բսած էր, աւելցնելով.— Բաւական դժուար է կարծիք յայտնել մարդու մը մասին՝ երկար խօսակցութենէ մը եւ, 1945ին, Մոսկուայի մէջ կարճ հանդիպումէ մը ետք... հաւանաբար՝ Լենինի դերեզմանին վրայ: Այսուհանդերձ, ոչ մէկ կասկած՝ թէ Ա. Միկոյեան կարող, վարպետ եւ չափազանց խելացի մարդ մըն է:

Այզընհաուըր չեշտեց նաեւ թէ Միկոյեան չատ տրամաբանական ձեւով կը ներկայացնէ խորհրդային տեսակէտը՝ միջազգային հարցերու նկատմամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1956ի 2-Գ. ԴԱՄԸ պիտի արձակուի յառաջիկայ Մարտ 20ին, 26 ամիս ծառայելէ ետք:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ չորեքշաբթի կէսօրէ ետք 68ի դէմ 404 ձայնով քուէարկեց ներքին կանոնագիրը, բուռն վիճաբանութիւններէ ետք: Դէմ քուէարկեցին Ընկերվարականները, Համայնավարները եւ Արմատականները որոնք կը նկատեն թէ առաջարկուած կանոնագիրը բոլորովին կը կաշկանդէ Խորհրդարանը: Ընդդիմադրութեան ամէնէն փայլուն արտայայտիչն էր Ֆրանսիս Լէնար (ընկերվարական), որ իր խօսքը վերջացուց, բսելով. — «Պիտի զղջա՛ք»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ամէն ջանք կը թափէ վերջ տալու համար ուսանողներու դասադուլին (մէկ մասը կ'ուզէ որ իրաւաբանական համալսարանը արաբերէն լեզուով տայ իր դասերը, միւսը՝ չարունակէ ֆրանսերէն): Երեքշաբթի իրիկուն Լիոնի Իրաւաբանական Համալսարանէն Փրոֆ. Վէնսան, (Պէյրութի համալսարանը Լիոնէն կախում ունի) որ կառավարութեան կողմէ Պէյրութ կանչուած էր, երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ քրիստոնեայ նախարար՝ Փիէր Ճէմայէլի հետ, որ կրթական նախարարն է: Նոյն օրը Փրոֆ. Վէնսան ընդունուեցաւ նախագահ Շէհապի կողմէ:

ՍԻՍԻԼ Պ. ՏԸ ՄԻԼ Հոլիվուտի շարժանկարի մեծերէն մեռաւ առջի օր 77 տարեկանին, սրտի կաթուածով մը: Ամէնէն ծանօթ եւ հարուստ մարդն է Հոլիվուտի շարժանկարի վարպետներուն: Իր վերջին ծանօթ գործն է «Տասը պատուիրանները»:

ՓԷՔԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ համայնավար Չինաստանի նախագահութեան համար Մաօ Ցէ Թունկի հաւանական յաջորդն է այլի տիկին Սունը, որ տիկին Չանկ Քայ Չէքի... քո՛յրն է: ՏիկինՍունը ամուսնին յիշատակը յարգանքի արժանի է նաեւ Ազգ. Չինաստանի մէջ: Այս ձեւով համայնավարները կը մտածեն համաձայնութեան լեզու մը գտնել Ֆորմոզայի հետ:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ բանուորական թաղերուն մէջ նոր խռովութիւններ ծագեցան եւ փերոնական բանթօղները կարգ մը ռումբեր արձակեցին, ոստիկանութիւնը բուռն միջամտութիւն մը բրաւ:

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ նախկին վարչակարգի անդամներուն դատավարութիւնը սկսաւ. նախորդ օրը կազմակերպուած էր հսկայ միթինկ մը, ուր 500.000 Քուպացիներ իրենց համամտութիւնը յայտնեցին Պաթիսթայի կողմնակիցներուն դատավարութեան:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բոլոր Հանրապետութեանց համայնավար կուսակցութիւնները ատարտելու վրայ են իրենց համագումարները. գրեթէ ամէն երկրի մէջ կը չեշտուի «հակակուսակցական խմբակ»ին «դէշ դերը» եւ կ'ընտրուին Խ. Միութեան 21րդ համագումարին պատգամաւորները: Խիստ քննադատութիւններու կ'ենթարկուի նաեւ մառեշալ Ժուկով, Պերլինի հերոսը (1945): Միւս կողմէ կեդր. Կոմիտէի որոշումով, Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեանց համագումարներու սպառրուած տեղեկագրութիւնը սկսած է հրատարակուիլ. այս պարագան Խ. Միութեան մէջ աննախընթաց է:

ՍԷՆ ԵՒ ՄԱՌՆ գետերու ջուրերը սկսած են նուազիլ կարգ մը շրջաններու մէջ եւ Օսթերլից - Օրսէ երկաթուղիին վրայ երթեւեկը սկսած է: Վիլնէօվ - Սէն - Ժորժէն ջուրերը քաշուած են եւ շրջանը ազատած է: Այսուհանդերձ կը կարծուի թէ ողողումները պիտի կրկնուին քանի մը օրէն:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Ա.

1890ի ամառն է հիմնուել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ սկզբի տարիներին կոչւում էր «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւն»: Հիմնադրութեան ճիշդ ամիսը որոշապէս յայտնի չէ, որովհետեւ իրենք հիմնադիրները չեն թողել յետագային միեւնոյն վկայութիւնը այդ մասին: Այսպէս, օրինակ, ըստ Քրիստափորի, հիմնադրանքը կատարուել է Օգոստոս ամսին, իսկ ըստ Ռոստոմի՝ Յուլիսին:

Ցաք ու ցրիւ խմբերով, ինքնաբերաբար եւ իրարից անկախ աշխատանքի անցած յեղափոխականները անհրաժեշտ են գտնում համախմբել, միացնել իրենց ուժերը. եւ իսկապէս էլ ձեւ ու ընթացք են տուել այդ անհրաժեշտութեան գաղափարին: Պէտք է ասել սակայն, որ համախմբումը կամ դաշնակցումը տեղի է ունեցել շատ արագ կերպով, մինչեւ իսկ աճապարանքով: Եւ աճապարանքը հաստատւում է այն հանգամանքով, որ դաշնակցած յեղափոխականները ժամանակ իսկ չեն ունեցել իրենց ապագայ գործունէութեան համար ծրագիր կամ պարզ մի նախագիծ կազմելու: Ծրագրային խնդիրների կարգադրութիւնը նրանք թողել են հաւանաբար, յետագայ ամիսներին. եւ բաւականացել են հրատարակելով միայն մի յայտարարութիւն, որին տուել էին «մանիֆէստ» յորջորջումը եւ որը, ծրագրային բովանդակութիւն չունենալով, պարզ մի կոչ էր, ուղղուած՝ հայ ժողովուրդին, ի խնդիր Տաճկահայաստանի ազատութեան: Այնտեղ ասւում է.

«Հայեր, այսօր Հայոց հարցը նոր շրջանի մէջ է մտնում: Դարերից ի վեր ստրուկ Թուրքահայաստանը ազատութիւն է պահանջում... Հայոց հարցի վճռի յետաձգումը այլեւս անկարելի է: Այսպիսի մի պատմական ճգնաժամի միջոցին, առաջին հարցը, որ պէտք է զբաղեցնի ամէն մի լուրջ հայրենասէրի, այդ բոլոր յեղափոխական ուժերի միութեան եւ դաշնակցութեան հարցն է:

«Այդ յեղափոխական գաղափարի դրօշակիրն է Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը, որ սրանով դիմում է բոլոր Հայերին եւ հրաւիրում կանգնել մի դրօշակի տակ:

«Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը թէեւ նոր է հանդէս գալիս, իբրեւ կազմակերպութիւն, բայց նա վաղուց գործող խմբերի միութիւնն է, խմբերի՝ որոնք նոյն իսկ հայ ժողովրդի ձգտումների ծնունդ են: Դաշնակցութիւնը ձգտելու է միացնել բոլոր ուժերը, կապելով իր հետ բոլոր կենտրոնները: Նպատակ դնելով Թուրքաց Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական ազատութիւնը, Դաշնակցութիւնը մտել է այն կռուի մէջ, որ սկսել է ինքը ժողովուրդը տաճկաց կառավարութեան դէմ՝ ուխտելով մինչեւ արեան վերջին կաթիլը կռուել հայրենիքի ազատութեան համար:

«Միանանք ամէնքս ժողովրդի հետ, որ բարձրացրել է ազատութեան դրօշակը. նա՝ ով երես կը դարձնի ժողովրդից եւ չի հետեւի նրան, նա այդ ժողովրդի հակառակորդն է, նրա թշնամին է:

... «Եղբայրներ, միանանք յանուն սուրբ գործի, ընդհանուր թշնամու դէմ»:

Հայ երիտասարդներին, ծերունիներին, հարուստներին, հայ կնոջ ու հայ հոգեւորականին գործակցութեան կոչեր անելուց յետոյ, մանիֆէստը աւելացնում է.

«Սպասելու ժամանակ չէ... Համախմբուենք, Հայեր, եւ քաջութեամբ առաջ տանենք ազատութեան սուրբ գործը»:

Այս էր նորակազմ Դաշնակցութեան անդրանիկ, այսպէս ասած՝ տեսական քայլը, որի մէջ չկար ծրագրային որեւէ բացատրութիւն կամ տեսակէտ, աշխարհայեացք: Ամէն պարագայի, «Թուրքաց Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական ազատութիւնը» պարզ մի հեռանկար էր, մի ցանկութիւն, բայց երբեք՝ ծրագիր:

Ինչո՞ւ չկար: (Դաշնակցութեան կազմութիւնից երեք տարի առաջ, Հնչակեանները հրապարակ էին իջել նախապէս պատրաստուած, որոշ կերպով ձեւակերպուած ծրագրով): Չկար, որովհետեւ յեղափոխականների համար կարեւորը նախեւառաջ անմիջապէս գործի անցնելն էր («սպասելու ժամանակ չէ»): Բոլորն էլ եռանդով լցուած, գործելու ծարաւի երիտասարդներ էին, մի քանիսն էլ արդէն Հայաստան գնացած - վերադարձած: Այդ հոգեբանութիւնն է պատճառը, թէ ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը կազմուեց արագօրէն, առանց որ ժամանակ տրուէր ծրագրային բանաձեւումների համար:

Եւ միայն երկու տարի յետոյ է, որ կազմակերպութիւնը իր առաջին Ընդհանուր Ժողովն է գումարում՝ վերջապէս ունենալու համար տեսական հեռանկարներ ու ամբողջական մի ծրագիր:

Արդ, ո՞ւր է գումարուել 1892ի ժողովը: Սովորաբար Թիֆլիսն է յիշւում որպէս այդ ժողովի գումարման վայր: Սակայն ենթադրում ենք, որ վայրը Թիֆլիսը չի եղել, այլ Թիֆլիսի նահանգում գտնուող Սուրամ աւանը:

Այդ աւանի անունն առաջին անգամ տուողը Սարգիս Օհանջանեանն է եղել: Հ. Յ. Դաշնակցութեան հնագոյն գործիչներից մէկը, որ ատենին գրի էր առել իր յուշերը: Յիշատակարանը, որ արժէքաւոր տեղեկութիւններ է պարունակում մեր գործի ու գործիչների մասին, հրատարակուեց յետագային՝ «Հայրենիք» ամսագրում, 1941 – 43 տարիներին:

Ասելուց յետոյ, որ «կուսակցութիւնը զերծ չէր զգալի թերութիւններից ծրագրային, սկզբունքային տեսակէտից» եւ որ «որոշ ծրագիր գոյութիւն չունէր առաջին օրերում. հիմնուել էր հապճեպ եւ ղեկավարւում էր կենտրոնական սկզբունքով, կենտրոնը բազմել էր Թիֆլիսում եւ միապետական հրամաններով ուզում էր ղեկավարել գաւառի գործունէութիւնը», Օհանջանեանն աւելացնում է.

«Բարեբախտաբար, երկար չտեւեց այդ վիճակը: Հիմնադիր – ընկերները շուտ ըմբռնեցին այդ վիճակի շարունակման վնասակարութիւնը, եւ Սուրամի ժողովը եկաւ շուտով փոխելու «կենտրոնականը» «ապակենտրոնականի» (Սարգիս Օհանջանեան, «Իմ յիշատակարանը», «Հայրենիք», 1942 Յունուար, էջ 60):

Վ. ՎԱԼԱԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

"ԵՐԳՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ"

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Ամերիկայի մէջ անգլերէն լեզուով հրատարակուած էր Ճորճ Մարտիկեանի «Երգն Ամերիկայի» գիրքը, մեծ ընդունելութեան արժանանալով եւ թարգմանուելով բազմաթիւ լեզուներու: Պէյրութի «Համազգային»ը լոյս ընծայած է գիրքին հայերէն թարգմանութիւնը, որմէ հատուած մը կու տանք ստորեւ:

Դժուար է նկարագրել որբանոցը ուր կ՚ապրէին քսան հազար հայ մանուկներ, որոնցմէ ոմանք վախէ եւ իրենց տեսած ահաւոր սարսափներէն ցնցուած՝ կորսնցուցած էին խօսելու կարողութիւնը, դարձած էին բոլորովին համր: Մօտաւորապէս երկու հազար մանուկներ կը կուրնային թրաքոմայէ, աչքի այդ ահռելի հիւանդութենէն, որ յառաջ կուգայ աղտէ, անմաքրութենէ եւ սնունդի պակասէն: Անոնք հրաշքով մը ազատած էին կոտորածներէն եւ երկար ժամանակ գազաններու պէս ապրած անտառներու եւ լեռներու ծերպերուն մէջ: Ամերիկացիք, Նորակազմ Անկախ Հայկական Հանրապետութեան եւ Հայ Նպաստամատոյց Մարմիններու գործակցութեամբ, հաւաքած էին այս քսան հազար հայ մանուկները Ալեքսանդրապոլի մէջ, Երեւանէն յիսուն մղոն հեռու, ստանձնելով անոնց խնամքն ու դաստիարակութիւնը:

Անոնք տեղաւորուած էին Կոզակներու երեք լաւ զօրանոցներու մէջ: Ամենամեծը կը կոչուէր Կազաչի փոստ, երկրորդը՝ Պոլիկոն, որ յատկացուած էր աղջիկներուն: Երրորդ որբանոցն էր Սեւերսկի զօրանոցը, որ կը գտնուէր Ալեքսանդրապոլի մօտէն անցնող Արփա Չայ գետի եզերքին:

Այս որբանոցներուն մէջ էր որ մենք կրցանք որբերուն յարգանք ու կարգապահութիւն սորվեցնել: Անոնց կուտայինք պօյ սկաուտներու յատուկ մարզանքները: Պէտք է ըսել որ անոնք սքանչելի կերպով արձագանգեցին մեր հրահանգներուն: Մեր կողմէ իրենց տրուած առարկաներէն անոնք ամէնէն աւելի սիրեցին երկար ցուպը, որ անբաժանելի մասն է այն համազգեստին, զոր Սըր Ռոպըրթ Պատէն Փաուլ ընտրած էր երբ ըսկսաւ սկաուտական շարժումը: Ամերիկայի պօյ սկաուտները առհասարակ չեն գործածեր այս սկաուտական ցուպը, որովհետեւ պէտք չունին անոր: Բայց, մեր որբերուն համար այդ ցուպը ամէն ինչ էր, գործիք եւ զէնք նոյն ատեն: Անով կը ցատկէին խորխորատներու եւ ցանկապատերու վրայէն եւ կը պաշտպանուէին վայրի գազաններու դէմ, որոնց մէջ կարելի է հաշուել կարգ մը «մարդկային» էակներ եւս:

Բոլորս ալ վշտացանք եւ վրդովեցանք երբ իմացանք թէ որոշուած էր այլ տեղ մը ղրկել Քէփթըն Պրաունը: Անվախ Ամերիկացի մըն էր ան, որ կը հեծնէր իր սեւ նժոյգը, ամերիկեան ատրճանակ մը կողքին, կը պտտէր Ալեքսանդրապոլի մէջ: Իր ներկայութիւնը կը ներշնչէր մեզի այն վստահութիւնը թէ ոչ մէկ թուրք կամ պոլշեւիկ պիտի կրնար վնաս հասցնել մեր մանուկներուն: Ան եւ իր օգնականը (որուն միայն առաջին անունը կը յիշեմ — Մարթին, փոքր բայց լեցուն կազմով եւ ժպտադէմ մարդ մը) չէին գիտեր թէ ինչ է վախը: Մեզի համար անոնք հէքեաթային հերոսներ էին: Մեր ու որբերուն սիրելի ամերիկացի սպաներն էին:

Երբ Քէփթըն Պրաուն ղրկուեցաւ Երեւան՝ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի ընդհանուր գործողութեանց պետի պաշտօնով, անոր փոխարէն մեզի ղրկուեցաւ շատ կրթուած պարոն մը, Ռ. Ռ. Րէնքին անունով: Պր. Րէնքին Քէփթըն Պրաունի տիպէն չէր, բայց եւ այնպէս գործնական մարդ մըն էր: Ղրկուած էր օգնելու եւ կարգապահութիւն հաստատելու:: Յաջողեցաւ երկու պարագային ալ:

Անգամ մը, երբ Պր. Րէնքին կը բացակայէր, խորհրդային կոմիսար մը եկաւ ու ձերբակալեց զիս եւ իմ պետը՝ Վահան Զերազ: Զինեալ պահակներու հսկողութեան ներքեւ տարին մեզ խորհրդային կեդրոնը – Ամբաստանուած էինք թէ որբանոցի տղոց հակախորհրդային, հակապոլշեւիկ եւ հակապետական գաղափարներ կը սորվեցնէինք: Բնականաբար մենք ուրացանք այդ ամբաստանութիւնները: Բացատրեցինք անոնց թէ մեր միակ մտահոգութիւնն էր պահել մանուկները առողջ եւ աշխոյժ, չէինք զբաղիր քաղաքական խնդիրներով եւ մեր անոնց սորվեցուցած բաները միայն ուղիղ կարդալ, ուղիղ գրել եւ ուղիղ խօսիլն էին:

Յանկարծ բացուեցաւ դուռը եւ ներս քալեց կոմիսար մը: Ձեռքն ունէր ցուպ մը, արծաթէ կոթով, իսկ սապոկները, երկարավիզ կօշիկները, կը գնային տախտակամածին վրայ: Իր դէմքը անսպասելիօրէն ծանօթ թուեցաւ ինծի, եւ նկատեցի թէ Վահան Զերազ անմիջապէս ճանչցած էր զայն: Կոմիսարը այնպիսի

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ
ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Պայծառակերպութեան տօնին, մեծ Թափօրի ժամանակ, ըստ հին սովորութեան, ի պատիւ Անահիտ աստուածուհու, վարդեր են նետում ժողովրդին եւ աղաւնիներ են ազատ արձակում: Աստուածածնի տօնի նախօրեակին(*), խարոյկներ են վառում եկեղեցու դրան առաջ՝ այսպիսով վերյիշելով կրակի հեթանոսական աստուած Միհրին: Աստուածածնի վերափոխման տօնին եկեղեցում օրհնում են խաղող, թուզ ու դեղձ:

Այս գրականութեան ֆոնի վրայ ցայտուն կերպով երեւան են գալիս մի քանի անձնաւորութիւններ: Դրանք գրողներ են, որոնք իրենց տաղանդի փայլով արտայայտում են թաքուն ուժեր: Առաջին անունը, որ մենք պէտք է տանք, Մովսէս Խորենացին է (487): Թոյլ պատմաբան, անհաւասար ոճի հեղինակ, այնուամենայնիւ իսկական բանաստեղծ է, հայ ժողովրդի իւրատիպ Հոմերոսը: Միւս երկու անունները, որ արժանի են յիշատակուելու, Ղազար Փարպեցին ու Եղիշէն են: Երկուսն էլ երգել են Հայերի կրօնական պատերազմները Պարսիկների դէմ, որոնք ուզում էին Զրադաշտի ուսմունքը մտցնել Հայաստան:

Է. դարի ականաւոր գրողներն են Յովհան Մամիկոնեան, Զենոբ Գլակ, Սեբէոս, Թէոդորոս, Սահակ Գ. իսկ Ը. դարի ականաւոր գրողները՝ Ստեփանոս Սիւնեցի, Յովհան Օձնեցի՝ հոգեւորական ու փիլիսոփայ, որ, ի միջի այլոց, գրել է նաեւ քաղկեդոնական ու պաւղիկեան հերձուածողների դէմ: Թ. Ժ. եւ ԺԱ. դարերում՝ յայտնի են Թովմա Արծրունին, Ղեւոնդը, Յովհան Գ. կաթողիկոսը եւ ուրիշներ:

ԺԲ. դարում, մի կարճատեւ շրջանում, երբ հայ ժողովուրդը ազատ շնչելու հնարաւորութիւն ստացաւ Կիլիկիայում, առաջ եկան մեծ նկարագրի տէր երկու մարդ, երկու մեծ, բայց եւ այնպէս նուաստացած հոգիներ՝ Ներսէս Լամբրոնացին եւ Ներսէս Շնորհալին՝ եկեղեցական ամենամեծ բանաստեղծներից մէկը:

Վերեւում մենք արդէն տուինք նրա «Առաւօտ լուսոյ» տաղը: Այս երգի մասին ֆրանսական գրող Մուրէն ասել է. «Պատկերների ինչպիսի՜ ճոխութիւն, արտայայտութեան ինչպիսի՜ յստակութիւն, հաւատի ինչպիսի՜ լայնութիւն»: Ներսէսի հոգեւոր բանաստեղծութեան մասին էլ Մուրէն խօսում է այսպէս. «Նրա կրօնական բանաստեղծութիւնը քաղցր է, նրբակերտ, յստակ եւ փայլուն. ֆանտազիան ջերմ է ու ծաղկազարդ, ինչպէս արեւելեան ժողովրդինն է, սակայն հոգեբանական սուր վերլուծութեամբ ու խոր զգացմունքներով, որոնց նմանը կարելի է գտնել միայն ԺԴ. եւ ԺԵ. դարերի իտալական ու ֆլամանդական միստիկայում»:

Այնուամենայնիւ, որպէս բանաստեղծ շատ աւելի յայտնի է Գրիգոր Նարեկացին: Նա ստեղծել է բազմաթիւ նոր բանաստեղծական պատկերներ՝ «Աստծու մեծութիւնը», «Սուրբ կոյսի գեղեցկութեան» արտայայտելու համար, սակայն ամէնից աւելի ինքնատիպ ձեւով երգել է մեղաւորի սարսափը Աստծուց, իր մեղքերի համար եւ մշտնջենական տանջանքների հեռանկարից զգացած սոսկումը: Նա իր երկերով շատ է օգնել հայ գրականութեան զարգացմանը: Գրիգոր Նարեկացին ականաւոր հայ միստիկ է. Նա գրում էր արդէն Ժ. դարում: Նրա «Մատեան ողբերգութեանը» գրուած է չափածոյ արձակով եւ հայ քնարերգութեան լաւագոյն ու տիպական երկերից մէկն է: Իբրեւ օրինակ, այստեղ կը տանք մի երգ ահեղ դատաստանի մասին.

«Որ ընդ գալարելն երկնի եւ ընդ երկրի դղրդելն ընդ կարծրութիւն յատակիս, ըստ կուտակելոյ կոհակաց խռովութեան ծովու իբր փախստեան կերպ ցուցանելով ... եւ տատանեալ սասանեալ լայնատարած գետնոյս թանձրութեան ի հիմանց անտի, ընդ ուժգնակի բախման թնդելոյ խորոց հարթէ գլերինս, եւ հալեալ հրդեհին բնութիւնք վիմաց եւ ամենայն տարերաց գոյից, այլայլին երկինք յանեղծ փոփոխութիւն» եւայլն:

Կարդալով այս արհաւիրքները Գրիգորի մատեանում՝ յիշում ես Յովհաննու Յայտնութիւնը, Ս. Թերեզայի գրուածքները եւ Երգ Երգոցը, Ֆրան Անջելիկոյին, Վան Էյկին: Սակայն այս նոյն Գրիգորը գրել է գունագեղ միստիցիզմով լի այնպիսի նրբագեղ բանաստեղծութիւններ, որոնք յիշեցնում են հեթանոսական ժամանակների բանաստեղծութիւնը:

Բայց արդեօք չէ՞ր կարող դա լինել Վեներայի յայտնութիւնը: Չէ՞ս յիշում արդեօք Բոտիչելլիի «Գարուն» պատկերը.

Աչքն ծով ի ծով ծիծաղախիտ
Ծաւալանայր յառաւօտուն·
Երկու փայլակնաձեւ արեգական նման
Շողն է ի ժմին իջեալ յառաւօտէ լոյս...
Բերանն երկթերթի, վարդն ի շրթանց
կաթէր,
Լեզուին շարժողին քաղցր երգանայր տա–
ւիղն,
Ի ծամին խեղեփին հազրէ զի նոյն սէր
Հոգիազգեստեալ գեղն ի գնւոյն գոյն:
Վարսիցն երամից զարդ՝ երամից զարդ
Ոլորս են առեալ եռահիւսակն բոլորեալ
այտիւք,
Ծոցն լուսափայլ, կարմիր վարդով լցեալ
Ծղիքն ծիրանի մանուշակի հոյլ:

ՌԱՑՆԻՍ

(9 Շար.)

(*) Շփոթուած է Տեառնընդառաջի հետ (Ծ. Թ.):

Հոր արհամարհանքով մը դիտեց մեզ, որ վայրկեան մը մտածեցի թէ իր յաջորդ շարժումը պիտի ըլլար թքնել մեր երեսին: Մօտ տասը վայրկեան խիստ լեզուով մը չեխեց մեզ՝ որ խորհրդային աշխարհի ապագայ սերունդին կը սորվեցնէինք «փտած բուրժուազիի» յատուկ բաներ: Չեմ կարծեր թէ բառարանին մէջ, եւ հայ լեզուէն, թողուց անարգական ու նախատական անուն մը կամ ածական մը, որով չորակեց մեզ:

Այս բոլոր պոռչտուքներէն ետք, Հրամայեց իր ստորադաս պաշտօնեաներուն որ տանին մեզ իր սեփական պաշտօնատեղին: Տեղեկութիւն կ'ուզէր մեզմէ: Եւ ան իր մարդոց վրայ գործեց այն տպաւորութիւնը թէ իր պաշտօնատեղին տանելով՝ պիտի չարչարէր ու տանջէր՝ մեզմէ կորզելու համար պէտք եղած տեղեկութիւնները:

Երբ մինակ կէինք իր գրասենեակին մէջ եւ վստահ եղաւ թէ իր մարդիկը այլեւս չէին կրնար լսել մեզ, կոմիսարը փակեց դուռը եւ իր թեւերը նետեց Վահան Չեբալի ու իմ վիզը եւ սկսաւ մանուկի մը պէս լալ:

— «Կը խնդրեմ» բսաւ ան, «որ ներէք ինծի իմ այս ամէն ըրածներուն համար»:

Անմիջապէս զգացի թէ ինչու կարծած էի տեսած ըլլալ զայն: Ան երէց եղբայրն էր մեր որբերէն փոքրիկ Յակոբ Համզիկեանի: Իրողութիւնն այն էր որ Վահան Չեբալ մասնաւորապէս հետաքրքրուած էր Յակոբով: Ինք ու Յակոբին այս երէց եղբայրը — այժմ խորհրդային կոմիսար Կարօ Համզիկեան՝ ուս ուսի կռուած էին Թուրքերուն դէմ հայ ժողովուրդի ազատութեան ու Հայաստանի Անկախութեան համար: Հակառակ այս իրողութեան՝ կոմիսար Կարօ Համզիկեան պէտք էր որ անարգէր, նախատէր մեզ, իր երէկուան զինակիցները, եւ գրեթէ թքնէր մեր երեսին, որովհետեւ չէր կրնար բարեկամութիւն ու սէր ցոյց տալ մեզի իր նոր գաղափարի ու զէնքի ընկերներու ներկայութեան:

Արդարացաւ թէ իր մեծաւորները ստիպած էին զինք որ ձերբակալէր մեզ, եւ աւելցուց թէ մենք պիտի կրնայինք վերագտնել մեր ազատութիւնը, միայն եթէ դիրք ունեցող Ամերիկացի մը, ինչպիսին էր Պր. Բէնքին, պաշտօնապէս բողոք մը ներկայացնէր եւ պահանջէր մեր ազատ արձակումը: Այն ատեն, բսաւ ան, պիտի կրնար ազատել մեզ:

Կոմիսար Համզիկեան թոյլ տուաւ որ մեր մօտ կանչենք մեր որբանոցի պօյ սկաուտներէն Գուրգէն Մահարին (յետագային, երբ արդէն անուն հանած էր Հայաստանի մէջ իբրեւ առաջնակարգ նոր բանաստեղծներէն մէկը, Գուրգէն Մահարի անհետացուեցաւ բազմաթիւ այլ մտաւորականներու հետ, հռչակաւոր «մաքրագործումներու» ընթացքին (*): Ղրկեցինք պատանի Գուրգէնը Քէփիթըն Պրաունի մօտ: Բայց, անկէ լսելէ առաջ՝ Պր. Բէնքին վերադարձաւ Ալեքսանդրապոլ եւ անմիջապէս բողոք ներկայացուց բոլշեւիկ իշխանութեան որ Չեկայի գործակալները առանց իր գիտութեան եւ հաւանութեան մտած էին ամերիկեան հսկողութեան եւ պաշտպանութեան ներքեւ գտնուած վայրէ մը ներս ու ձերբակալած էին Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի պաշտօնեաները: Բէնքին կը պահանջէր իր պաշտօնեաներուն անմիջական ազատ արձակումը:

Կոմիսար Կարօ Համզիկեան աւելի քան երջանիկ էր որ ազատ կ'արձակէր մեզ:

ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Սթալինի մահէն ետք կարգ մը այլ գրողներու հետ Երեւան վերադարձաւ նաեւ Գ. Մահարի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ. ՊԷՅՐՈՒԹ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Յունուար 17ին Պէյրութ վերադարձած է Խորէն Արք. Բարոյեան, Լիբանանի Հայոց առաջնորդ, որ ինչպէս գրած էինք Պարսկաստան այցելած էր վերջերս:

Յունուար 13ին, Առաջնորդ Սրբազանը ընկերակցութեամբ Իրանի խորհրդարանի պատգամաւորներ՝ Պ. Պ. Ազայեանի եւ Ս. Սագինեանի ներկայացած է Շահնշահին:

Սրբազան Հայրը Զարեհ Ա.ի ողջոյններն ու մաղթանքները հաղորդեց Շահնշահին եւ արտայայտեց Վեհափառ Կաթողիկոսի եւ իր երախտագիտական ջերմ զգացումները՝ Շահնշահի եւ Իրանի բարեխնամ կառավարութեան հանդէպ, որոնց բարձր հովանու ներքոյ, իրանահայ համայնքն ունի խաղաղ եւ բարգաւաճ կեանք եւ ապրում է գոհ ու երջանիկ:

Սրբազան Հայրը իր ողջոյնի խօսքի մէջ միաժամանակ արտայայտիչը հանդիսացաւ արտասահմանի բովանդակ հայ ժողովրդի երախտագիտական ջերմ զգացումների՝ իրանահայ համայնքի նկատմամբ Ն. Կ. Մ. Շահնշահի եւ Իրանի ազատախոհ կառավարութեան ունեցած հոգատար վերաբերումի համար:

Ի պատասխան Սրբազան հօր խօսքի՝ Ն. Կ. Մ. Շահնշահը նշեց. որ նկատի ունենալով իրանահայութեան սատարութիւնը, Նորին Վեհ. Կաթողիկոսը պէտք է յատուկ ուշադրութիւն դարձնէ իրանահայութեան վրայ:

Սրբազան Հայրը հաւաստիացրեց, որ անկասկած, Ն. Ս. Օծութիւնը չի խնայի իր ունեցած հնարաւորութեանց առաւելագոյնը, օգտակար հանդիսանալու համար իրանահայութեան ըստ ամենայնի:

Ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ ջերմ եւ սիրալիր մթնոլորտում:

Զարեհ Ա.ի պատուիրակը՝ Իրանի մէջ կատարած էր եպիսկոպոսական ընդարձակ շրջապտոյտ մը, այցելելով կիլիկեան նոր թեմի շրջանները, ապա հինգշաբթի օր ժամանած է Պէյրութ ուր դիմաւորելու գացած էին պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 5էն ի վեր Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենային Ֆրանքեւխորհրդային մշակութային յարաբերութիւններու բանակցութիւնները: Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահն էր Պ. Ռոժէ Սէտու, որ Արտաքին Նախարարութեան մէջ մշակոյթի եւ գիտութեան գրասենեակին տնօրէնն է: Բանակցութիւնները վերջ գտան Յունուար 15ին՝ առժամանակեայ փոխադարձ համաձայնութեան մը ստորագրումով: Ռուսերուն կողմէ ստորագրած է Ժուկով, որ օտար երկիրներու հետ մշակութային կապի կոմիտէին նախագահն է: Իրականին մէջ, ստորագրուած համաձայնութիւնը վերջնական բնոյթ մը չունի, այլ՝ կը նախատեսէ թէ 1959ի ընթացքին մշակութային ինչ փոխանակութիւններ պիտի կատարուին երկու երկիրներուն միջեւ: Յետագային պիտի ճշդուին աւելի տեւական ու ընդարձակ մշակութային յարաբերութեանց պայմանները:

Ներկայ համաձայնութեան ամէնէն ուշագրաւ նորութիւնը այն է, որ Մոսկուայի մեծ գրատուներէն մէկուն մէջ պիտի բացուի զուտ Ֆրանսական հրատարակութեանց բաժին մը: 1959ի համար կը նախատեսուի թէ երկու հարիւր միլիոն ֆր. արժողութեամբ ֆրանսական գրքեր պիտի արտածուին դէպի Խ. Միութիւն: 30 տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, թեքնիք բառարաններէ կամ Քարլ Մարքսի ֆրանսական թարգմանութիւններէն տարբեր ֆրանսական գրքեր պիտի ծախուին Խ. Միութեան մէջ: Աւելցնենք, որ արեւմտեան ուրիշ ոչ մէկ երկիր տակաւին չէ ստացած այս արտօնութիւնը, որ ցարդ վերապահուած էր միայն արբանեակ երկիրներուն:

Համաձայնութեան մէջ ճշդուած է, որ Ռուսիոյ մէջ ծախուելու արտօնութիւն ստացած ֆրանսական գրքերը պիտի պատկանին գրական, գեղարուեստական կամ մանկավարժական բոլոր սեռերուն, ինչպէս նաեւ գիտական ու թեքնիք մարզերուն:

Ռուս բանակցողներու կողմէ փափաք յայտնուած է, որ այս փոխանակութիւնը կատարուի այնպիսի ձեւով, որ խորհրդային ընթերցողը կարենայ կարծիք մը կազմել Ֆրանսայի գրական արդի ստեղծագործութեան մասին, եւ ոչ թէ իրեն հրամցուին ֆրանսական դասական հեղինակներու վերահրատարակութիւնները, որոնց արդէն մեծ մասամբ ծանօթ է: Եթէ այս փափաքը անկեղծ է, ցոյց կու տայ թէ մեծ յառաջդիմութիւն մը արձանագրուած է:

Ասոր փոխարէն, տակաւին կարելի եղած չէ համաձայնութիւն գոյացնել հեղինակի իրաւունքներու հարցին շուրջ: Տարիներէ ի վեր, Խ. Միութիւնը կը մերժէր հեղինակի իրաւունք վճարել այն բոլոր գրքերուն համար, որոնք օտար լեզուներէ ռուսերէնի կը թարգմանուէին: Այժմ ալ կ'ուզեն նոյն պայմաններու տակ շարունակել թարգմանական իրենց հրատարակութիւնը:

Անշարժութիւն կը տիրէ նաեւ շարժանկարի մարզին մէջ: 1956ին կնքուած համաձայնութեան մը հիման վրայ, իւրաքանչիւր երկիր տարեկան տասը շարժանկար պիտի ուղարկէր միւս երկիրը բայց այս համաձայնութիւնը միշտ ալ իրագործուած չէ: Շուտով նոր բանակցութիւններ պիտի սկսին այս հարցին շուրջ: Մինչ այդ, 1959ի համար ստորագրուած համաձայնութիւնը կը նախատեսէ Խ. Միութեան մէջ ֆրանսական շարժանկարի, եւ Ֆրանսայի մէջ ալ խորհրդային շարժանկարի շաբաթ մը կազմակերպելու հարցը:

Արուեստի ուրիշ մարզերու մէջ, 1959ի ընթացքին Փարիզ պիտի այցելէ Ուկրայնիոյ ժողովրդական պարերու խումբը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ երաժիշտներ՝ որոնց շարքին Արամ Խաչատուրեան եւ Տավիտ Օյսթրախ:

Ուրիշ մարզի մը մէջ ալ բանակցութիւններ արդիւնաւոր եղած են. այդ՝ ռուսերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներու փոխադարձ ուսուցումն է երկու երկիրներումէջ: Ռուսերը ընդունած են որ ֆրանսերէնի ուսուցումը ռուսական դպրոցներուն մէջ՝ շատ անբաւարար է. աշակերտներուն ութ առ հարիւրը միայն դպրոցը ֆրանսերէնի դաս կ'առնէ. մինչդեռ 13·50 առ հարիւրը կը հետեւի գերմաներէնի, իսկ քառասուն առ հարիւրը՝ անգլերէնի դասերուն:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի քառասնամեայ յոբելենական տարւոյ առիթով հաստատուած զոյգ մրցանակներուն մասնակցողներու գործերը, մին՝ Միութեանս նուիրուած բանաստեղծական յղացումի մը եւ երկրորդը՝ «ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ»ին կողքի գեղարուեստական կառուցուածքին, ծանօթ գրագէտներէ եւ արուեստագէտներէ կազմուած յատուկ մարմիններու գնահատումին ենթարկուելով, մրցանակաւոր կը յայտարարուին հետեւեալները .—

Ա) Գրական — Պ. Արմէն Անոյշ — վերջերս մահացած:

Բ) Գեղարուեստական — Պ. Տիգրան Աքսաքալեան:

Այս առիթով Շրջանային Վարչութիւնս իր խոր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի
Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութ, 2 Յունուար, 1959

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (334)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻՉ.

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՎԱՆՔԸ

Աշտարակները անկիւնաւոր էին, խորանաձեւ ձեւ ունէին, հարթ իբրեւ տախտակ: Նրանց մէջ կային սենեակներ, դահլիճներ, ուր երբեմն իր որդիների եւ ազատազուն դրանիկների հետ ուրախութիւն էր վայելում արքան:

Հարկաւոր էր կղզուն մի նաւահանգիստ: Այդ անհրաժեշտութեան մէջ եւս Թագաւորի անզուգական հանճարը անճար չմնաց: Նա կտրեց ծովի մի մասը եւ, ահագին պատնէշներ բարձրացնելով ջրի միջից, հիմնեց մի ընդարձակ, արհեստական նաւահանգիստ: Աղեքսանդր մեծի արհեստական նաւահանգիստը Մակեդոնիայում՝ շատ նուաստ է գտնում պատմաբանը, յիշեալ նաւահանգստի հետ համեմատելով: Դէպի այդ նաւահանգիստն էին բացւում կղզու շրջապարսպի ծանր, երկաթեայ դռները:

Այդպէս, կղզին չորեքկողմից բուրգերով, աշտարակներով եւ թանձր շրջապատով ամրացնելուց յետոյ, նրան մի ահռելի բերդի ձեւ տուեց: Արհեստի հետ զուգապատշաճ էին եւ բնական ամրութիւնները: Կղզու միջավայրից բարձրանում էր մի ապառաժ, որ նրա գագաթն էր կազմում: Այդ ապառաժի կողքերի վրայ հիմնեց արքան իր բարձրադիր պալատները, որ նայում էին դէպի ընդարձակ ծովը: Պալատների մօտ կանգնած էին նրա գանձերի շտեմարանները, զէնքերի մթերանոցները եւ պաշարների մեծամեծ ամբարանոցները:

Երբ բոլոր շինութիւնները վերջացած էին, Թագաւորը հրատարակեց այդ կղզին իբրեւ ապաստանի քաղաք: Թշնամիների կողմից եկած ամէն հէն եւ ապստամբ կարող էր այնտեղ պատսպարան գտնել: Հինգ տարուայ ընթացքում քաղաքը լցուեցաւ բազմաթիւ բնակիչներով:

Հայոց Թագաւորներից երկուսը ապաստանի քաղաքներ հիմնեցին. մէկը՝ Արշակ երկրորդը, Մասիս լերան ստորոտում, միւսը՝ Գագիկ Արծրունին, Աղթամարայ կղզու վրայ: Երկուսի ձեռնարկութիւնն եւս միանման էր, բայց նպատակները տարբեր էին: Առաջինը, Արշակ երկրորդը, մտածում էր ջնջել նախարարութիւնները եւ առհասարակ աւատականութիւնը, եւ Հայաստանի բաժանուած, մաս – մաս եղած իշխանութիւնները միացնելով, դարձնել նրանցից մի ինքնակալ, միահեծան պետութիւն:

Այդ մտքով հիմնեց նա ապաստանի քաղաքը: Նախարարների հետ պատերազմելու համար, հարկաւոր էր նրան մի հզօր կուսակցութիւն, եւ այդ կուսակցութիւնը մտածում էր կազմել երկրի դժգոհներից: Բոլոր այն անձինք, որոնք նախարարների դէմ որեւիցէ յանցանք էին գործել, բոլոր պարտականները, որ անկարող էին իրանց պարտքը վճարել, եւ մինչեւ անգամ բոլոր մարդասպանները, գողերը, աւազակները, որոնք կեանքի եւ ապրուստի անհրաժեշտութիւններից ստիպուած, եղեռնագործութեան էին դիմել, մի խօսքով, բոլոր յանցաւորներն ու դատապարտեալները կարող էին նրա քաղաքում ապաստան գտնել եւ ազատ մնալ թէ օրէնքից եւ թէ դատաստանից: Նախարարների իշխանութիւնը խորտակելու համար, մտածում էր նա ընտրել իբրեւ գործիք նախարարներից նեղուած, հարստահարուած թշուառներին: — Բոլորովին տարբեր մտքով Գագիկ Արծրունին հիմնեց Աղթամարայ ապաստանի քաղաքը:

Նրա նպատակը այնպէս ընդարձակ, այնպէս հայրենասիրական չէր, որպէս Արշակինը: Նրա նպատակը շատ նեղ եւ անձնական էր: Նա ինքը մի նախարար էր՝ Բագրատունի Թագաւորների գերիշխանութեան ներքոյ: Ապստամբուելով նրանց դէմ, հիմնեց նա Վասպուրականում մի նոր, հակաթոռ Թագաւորութիւն: Եւ Աղթամարը եղաւ նրա ընդդիմադրութեան գլխաւոր կռուանը:

Այն բոլոր շէնքերից, որ կառուցուեցան, կատարուեցան կղզու վրայ, աւելի հրաշափառը, աւելի գեղեցիկն էր այն տաճարը, որ Թագաւորը հիմնեց Սուրբ Խաչի անունով: Բազմաթիւ նաւեր կրում էին ցամաքից վէմերի ամենաընտիրները տաճարի շինուածքի համար: Մինչեւ անգամ Թագաւորը կործանեց Բաղէշ գաւառի Կոտոմ գիւղի հոյակապ բերդը, որ պատկանում էր Զուրարիկ անունով մի կռապաշտ ցեղի, եւ քարերը Աղթամար բերեց: Բացի քարերից, տաճարի շինուածքի մէջ գործ դրուեցաւ աւելի քան երկու հարիւր հազար լիտր երկաթ:

Մանուէլ ճարտարապետը սպառեց իր բոլոր արարչագործ տաղանդը այդ տաճարը աւելի մեծաշուք, աւելի փառաւոր կառուցանելու համար, քան մինչեւ այնօր եղածները Ռշտունեաց աշխարհում: Տաճարի բարձր գմբէթը պատած էր ոսկեայ թիթեղներով, որոնք հեռուից փայլում էին, ճաճանչներ էին արձակում արեգակի ճառագայթների առջեւ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Մողեան, Պ. Հայկ Մողեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մողեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ողբացեալ՝

ԼԵՒՈՆ ՄՈՁԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի պատարագի ընթացքին հոգելոյս Սրբազան հօր Տէր Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի յիշատակին:

Յետ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի նաեւ եկեղեցաշէն եւ մեծ բարերար Ալեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համայն ննջեցեալներու հոգւոյ հանգստեան:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սըլեան, Բարնաբաս քհնյ. Խրնտամեանի, Արիստոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թաղըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի եւ Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի հոգւոյ հանգստեան:

×

Պ. Թադէոս Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Հաճի Քիւրքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աչըքկէօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ողբացեալ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կը տօնուի Տէսինի մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Ազգային դպրոցի ու կրթական մարմնին:

25 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը երեքին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւններ, երգեր եւ սիրուն անակնկալներ դպրոցին աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրազոշի: Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր: Մուտքը ազատ է:

ԽՆՋՈՅՔ – ՀԱՆԴԷՍ

Պանեէոյ – Քաշանի Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է խնճոյք – հանդէս մը, այս Կիրակի ժամը 15·30էն սկսեալ Սալ Վոլթէյի մէջ 69 Րիւ տ'Արֆէօյ (Պանեէօ):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստուած Պանեէոյի եւ Առնուվիլի Նոր Սերունդի խումբերու կողմէ:

Մատչելի պիւֆէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Ժերոմի (Մարսէյլ) եկեղեցւոյ համար կ'ուզուի քահանայ մը եւ կամ քահանայութեան թեկնածու մը, որուն բնակարանը ապահովուած է, եկեղեցւոյ կից նորաշէն երիցատունով, որ կը բաղկանայ երեք սենեակ եւ խոհանոցէ մը:

Պայմաններու համար դիմել՝ Յ. Պետրոսեանի, 15 Րիւ տիւ Թէրաս, Մարսէյլ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Մարսէյլի ձայնասփիւռէն այս Շաբաթ օր ժամը 12ին պիտի ներկայացնէ իր բանաստեղծական երեկոյթը եւ պիտի արտասանէ հայերէն կտոր մը:

Մարսէյ – Փրովանս – Մակազին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբին:

Pavillon d'Armenonville
Parc P. Mistral
Ծանօթ նուագախումբ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Յունուար 27ին, Երեքշաբթի ժամը 10ին Փարիզի Մալէն եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. Կ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Լօվռ տ'Օռիանի բարենպաստ Միութեան տարեդարձին առիթով:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Թատերական ներկայացումը
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8ԻՆ
Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Հոգեհացխառնի մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի՝ ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի յիշատակին: Ազգականներ եւ պարագաներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ
Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին, կը խօսի վերապատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ՝ Գործնական քրիստոնէութիւնը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Միրուժան Վարդանեան կը փնտռէ Պրոշ Վարդանեանը, հօրը անունը Ներսէս, մօրը՝ անունը Ծովէկ, ծնած է Կոտայքի շրջանը Բաշգառնի գիւղը (փնտռողը նոյն գիւղէն է), վերջին պատերազմէն վերջ (1945) եկած է Ֆրանսա: Լուր ունեցողներէն դիմել Պ. Միրուժան Վարդանեանի,

41, BD. DE LA VILLETTE, PARIS 10e

Արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներէն կը խնդրուի արտատպել:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒՀԻՆԵՐ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹԷՆ
Տարեկան միայն 700 փրանքով

Եթէ կ'ուզէք լաւ վճարուած պաշտօնեայ ըլլալ, արձանագրուեցէք Ասօսիասիօն փիլօթէքնիքի հաստատած ճիւղերուն՝ սաքթիլօկրաֆի, սթէնօկրաֆի, բոլոր գործնական լեզուներով, որոնց մէջ սպաներէն, ինչպէս նաեւ պաշտօնատան յատուկ բոլոր գիտելիքներուն՝ Ասիւռանս, Սէքիւրիթէ Սօսիալ, պանքերու յատուկ նիւթեր, արդիական տոմարակալութիւն, առեւտրական օրէնսդրութիւն եւն.: Ասօս. փիլօթէքնիքը գիտութիւն կուտայ իր յաջող աշակերտներուն լաւագոյն պաշտօններու անցնելու:

Եթէ կ'ուզէք պաշտօնի մէջ յաջողիլ, կամ թատերական արուեստին նուիրուիլ, հետեւեցէք նոյն հաստատութեան հետեւեալ ճիւղերուն, ուսողութիւն եւ գիտութիւններ, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, գրականութիւն, իմաստասիրութիւն, Առ Տռամաթիք:

Կրնաք միեւնոյն ատեն եւ նոյն վճարումով միայն լինէ Քոնտորսէի մէջ հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասընթացքներուն հետեւիլ:

Արձանագրուիլ Աս. Փիլօթէքնիքի կեդրոնը՝

47, Rue Saint André des Arts
Մէթրօ՝ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ:
Ինչպէս նաեւ Լիսէ Քոնտորսէ
Rue de Havre
Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները հայերէնի սրահը 7 – 8:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն Պ. Փաոլէն Կիւլէսէրեան երկու հազար փրանք կը նուիրէ՝ Տիկին Սաթենիկ Խալօղլանեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Եղիս Ալեքսանեանի եւ իր պարագաներուն, իր ամուսնոյն կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Թադէոս Սթատեան 3000 փրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Միհրդատ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արզումանեան եւ Պէրպէրեան ընտանիքները (Արժանթէօյ) հազարական փր. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Գառնիկ Գոլչաքեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէոիէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ:

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութեան հանդէսը 15 Փետրուար, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ռէժանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ:

—Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Ակնունի» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները:

Կարեւոր օրակարգ:

Ներկայ կ'ըլլան Շ. Կ.էն երեք ընկերներ:

— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ժողով կը հրաւիրուի այս Կիրակի, ժամը 15ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Շ. Կ.էն երեք ընկերներ:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊՏՈՅՏԸ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւններ հայերէն եւ փրանսերէն:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 21·15ին, Սալ Մազընօ, Րիւ տ'Օպաներ, ՄԱՐՍԷՅԼ
Մուտք 200 եւ 300 փրանք:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 18ին, Սեվրանի Մայր եկեղեցւոյ մէջ հայածէս ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, Առնուվիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան երկսեռ երգչախումբին մասնակցութեամբ: Սեվրանի եւ շրջանի հաւատացեալ հայ հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — SAMEDI 24 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8402 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4203

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՍՏԱԽՕՍԻՆ ՃՐԱԳԸ»

Քաղաքական աննախընթաց տաղնապի փոթորկալից շրջան մը բոլորելէ վերջ, ամիսներէ ի վեր խաղաղութիւնը վերահաստատուած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Բնականոն վիճակ հաստատուած է արաբական աշխարհին մէջ: Իրաքի կացութիւնն է, որ տակաւին վերջնական փուլի մէջ չէ մտած, իբրեւ հետեւանք յուլիսեան յեղափոխութեան եւ «յառաջդիմական» կասկածելի տարրերու գործունէութեան:

Արաբական միացեալ Հանրապետութեան եգիպտական եւ սուրիական նահանգներուն մէջ համայնավարներուն դէմ ուղղուած խիստ քաղաքականութիւնը իր խոր պատճառներն ունի:

Ամէնէն առաջ իսլամութիւնն ու համայնավարութիւնը իբրեւ վարդապետութիւն իրարու խոտոր կը համեմատին:

Մինչ մահմետականները վերջին ծայր աստուածապաշտ են եւ ջերմեռանդօրէն կապուած իրենց կրօնքին՝ համայնավարները կատարեալ անհաւատներ են եւ աստուածուրացութիւն կը քարոզեն:

Ուրեմն գաղափարական գետնի վրայ կարելի չէ խլամ արաբները հրապուրել համայնավարական վարդապետութեամբ:

Մոսկուայի ղեկավարները գիտակցելով այս ճշմարտութեան, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ իրենց քարոզութիւններուն համար տարբեր մեթոտներու կը հետեւին: Կը հրահրեն ժողովուրդին ազգայնական զգացումները՝ ընդդէմ օտար «աշխարհակալ»ներուն: Կը ներկայանան իբրեւ Արաբներու ազատագրութեան ախոյեան: Ու փայլուն ապագայի մը լուսապայծառ հեռանկարը ցուցադրելով հայրենատենչ բազմութեանց աչքին՝ կը խաբեն ժողովուրդը:

Արաբական երկիրներու իմաստուն վարիչները շատ լաւ ուսումնասիրած են բոլշեւիկեան այս կեղծուպատիր մեքենայութիւններն ու խաղերը: Ու չեն խանդավառուիր երբեք սին ու սուտ խոստումներով:

Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչ սեւ ու տխուր ապագայ կը սպասէ այն երկիրներուն, որոնք խաբուելով համայնավարական շողշողուն «լօզունգ»ներէն, միամտօրէն կ'իյնան Մոսկուայի բռնակալ թաթին տակ:

Անոնց աչքին առջեւն են Լեհաստանը, Հունգարիան, Ռումանիան, Պուլկարիան, Չեխոսլովաքիան եւ Արեւելեան Գերմանիան, որոնք «արբանեակ» դառնալէ ի վեր կը տուայտին թշուառութեան մէջ:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին վերջնական յաղթանակը լայնօրէն շահագործուեցաւ Մոսկուայի կողմէ: Իր գործակալները յաջողեցան տեղական փոքրաթիւ համայնավարներու մեղսակցութեամբ «ներքին յեղափոխութիւն» յարուցանել եւ խորհրդային վարչաձեւ հաստատել այդ երկիրներուն մէջ:

Արաբական նորազատ երկիրներու ղեկավարները արեւմտեան «աշխարհակալ» պետութեանց դէմ սուր ընծայեցին բոլշեւիկներուն կարգ մը տեղեր ուր թափանցումներ կատարել ժողովրդական խաւերու մէջ: Օրուան քաղաքական ճախորդ դէպքերը, — Իսրայէլի պատերազմը, Սուէզի արշաւանքը — մէկ կողմէն, խորհրդային երկիրներու հետ առեւտրական յարաբերութեանց զարգացումը միւս կողմէն օգնութեան հասան կարմիր գործակալներուն:

Սակայն ստախօսին ճրագը մինչեւ կէս գիշեր կը վառի:

Նախագահ Նասր եւ զօրավար Սարաճ կէս գիշերը չհասած մարեցին ստախօսներու ճրագը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՄԸՐՖԻԻ ԾՐԱԳԻՐ» ՉԿԱՅ Կ'ԸՍԷ ԱՄԵՐԻԿԱ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱ՞Ր

Ուաշինկթընի արտաքին նախարարութիւնը հերքեց «Նիւզ - Ուիքի» հրատարակած լուրերը, ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ: Ամերիկեան պաշտօնական բանբերը կը ճշդէ թէ իրենց դիրքը չէ փոխուած Գերմանիոյ վերամիացման ձեւին համար եւ ազատ ընտրութիւնները կը նկատէ միշտ՝ իբրեւ լուծում:

Մամուլի ասուլիսին ընթացքին բանբերը հերքեց թէ.—

1) Մ. Նահանգները պատրաստած են «Մըրֆիի ծրագիր» մը վերամիացնելու համար Գերմանիան նոր հիմերու վրայ:

2) Մ. Նահանգները, Անգլիան, Ֆրանսան եւ Արեւմտեան Գերմանիան աշխատանքի յանձնախումբ մը մէջտեղ բերած են վերամիացման մասին խօսելու համար:

Նոյնիմաստ հերքում մը տուաւ Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանը:

×

Անաստաս Միկոյեան վերջապէս հասաւ Քոփենհակ, ուրկէ խորհրդային Թուփոլեւ 104 մը եկած էր զինքը առնելու: Դանիական մայրաքաղաքին մէջ, խորհրդային փոխ - վարչապետը որ 24 ժամ մնաց կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ թէ օդանաւէն իջած պահուն թէ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

Միկոյեան պատասխանեց նաեւ Տըլլըսի հեռագրին, իր կարգին շեշտելով.— Համոզուեցայ որ ամերիկացի ժողովուրդը ինչպէս խորհրդային ժողովուրդը կ'ուզէ վերջ տալ պաղ պատերազմին: Մեր երկու կառավարութեանց կ'իյնայ մեծ պատասխանատուութիւն մը եւ պէտք է ամէն ինչ ընենք իրագործելու համար այդ մաղթանքները:

Միկոյեան քիչ անդին կ'ըսէ.— «Այն պարագան որ Մ. Նահանգները դրամատիրական պետութիւն մըն են եւ Խ. Միութիւնը՝ ընկերվարական, արգելք պէտք չէ ըլլայ մեր համագործակցութեան, խաղաղութեան համար»:

Միկոյեան կը պատասխանէ նաեւ Տըլլըսի հեռագրին այն պարբերութեան ուր Ամերիկայի արտաքին նախարարը կը փորձէր ներկայացնել Միկոյեանի՝ անհատական դրամատիրութեան առաւելութիւնները պետական դրամատիրութեան վրայ եւ կ'ըսէ.— «Ձեր հեռագիրը տարօրինակ մեկնութիւն մը կուտայ խորհրդային սիսթեմին... կը յուսամ որ մեր յաջորդ հանդիպումներու ընթացքին, ի վիճակի կ'ըլլանք տուեալներով վիճաբանիլ գաղափարական հարցերու շուրջ որոնց համար այնքան հետաքրքրութիւն ցոյց կուտաք ձեր հեռագրին մէջ»:

Անաստաս Միկոյեան Հինգշաբթի ցերեկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Հանսէնի հետ: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ Միկոյեան յայտնած է որ Ամերիկայի մէջ իր ունեցած տեսակցութիւնները զանազան մարդոց հետ դրական արդիւնք տուած են:

Մամուլի ասուլիսի ընթացքին, Միկոյեան յայտնած է.— Մեր կարծիքով փափաքելի է որ Վարշաւայի եւ Ատլանտեան դաշինքները, երկո՛ւքն ալ, լուծուին: Բայց այս՝ հիմա կարելի չէ, այդ պատճառով պէտք է ոչ - յարձակման դաշինք մը ստորագրենք ներկայիս: Տկարութիւն չէ այս առաջարկը, կ'աւելցնէ Միկոյեան, ցոյց տուած ենք որ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ՝ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդային լրտեսական ցանցի փոխ տնօրէնին անունը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ.— Գնդապետ Սիկֆրիտ Տոմպրովսքի, որ վերջերս ապաստանած էր Արեւմտեան Պերլին: Զօր. Լինտի գործակիցն էր:

Հինգշաբթի օր Պոնի մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով գնդ. Տոմպրովսքի յայտարարեց թէ Ռուսերու հսկողութեան ենթակայ լրտեսական ցանցը, Արեւելեան Պերլինէն սկսեալ, կը բաղկանայ վաթսուն հազար հոգիէ, որոնց մօտ 12.000ը կը գործեն Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ եւրոպական այլ երկիրներու մէջ: Աշխարհի լրտեսական մեծագոյն ցանցերէն մէկն է ան:

Տոմպրովսքի ըսաւ թէ իր կազմակերպութեան պաշտօնն էր՝ զինուորական տեղեկութիւններ քաղել հետեւեալ տասը երկիրներէն.— Արեւմտեան Գերմանիա, Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրկ, Դանիա, Նորվեկիա, Իտալիա եւ Սպանիա: Այլ լրտեսներ կան, որոնց պաշտօնն է գիտական եւ ճարտարարուեստական տեղեկութիւններ հաւաքել.

Արեւե[illegible] հանդիպումները, ինչպէս՝ Լայփցիկի տօնավաճառը, մարզական միջազգային մրցումներ, մշակութային յարաբերութիւններ են. Համայնավարներու համար լրտեսական գործունէութեան առիթներ են:

Հարցումի մը պատասխանելով Տոմպրովսքի յայտարարեց թէ իր յայտնութիւններէն ետք ոչ մէկ կասկած՝ թէ համայնավարները պիտի վերակազմակերպեն լրտեսական իրենց ցանցը, քանի որ ինք Պոնի իշխանութեանց յանձնած է արդէն Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ գործող բոլոր լրտեսներու անուանացանկը:

Տոմպրովսքի համայնավար կուսակցութեան յարած է 1933ին, բանտարկուած է Մայրենէքի մէջ եւ 1945ին ազատուած կարմիր բանակին կողմէ: Այնուհետեւ լրտեսական վարժութեան շրջան մը անցուցած է Մոսկուայի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՊԸԶՐԻ որ նախկին պետն էր Սուրիոյ սպայակոյտին, Իրաք ապաստանած է: Լիբանանի Ալ Քիփահ թերթը որ Եգիպտոսի համակիր է կը յայտնէ այս լուրը աւելցնելով թէ Պըզրի ծանօթ համայնավար է եւ գաղտնի կապեր ունէր Խալիտ Պէքթաշի հետ: Թերթը կը բացատրէ նաեւ Պըզրիի դերը Իրաքի յեղափոխութեան մէջ, հեռացնելով Քասըմը Ա. Մ. Հանրապետութենէն: Պըզրի փախած է Նասրի Դեկտեմբեր 23ի ճառէն ետք:

ՖԻՆԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ յարաբերութիւնները, որ ժամանակէ մը ի վեր երեւութապէս խզուած էին, վերսկսած են բարելաւուիլ. Հելսինքիի մամուլի գործակալութեան համաձայն Խրուշչեւ Լենինկրատ գացած է, ուր կը գտնուի նաեւ Ֆինլանտայի Նախագահը՝ Քեքքոնէն: Վերջին պահուն Լենինկրատ մեկնած է նաեւ Ֆինլանտայի առեւտրական նախարար Քարժալէնըն: Թէեւ պաշտօնական բացատրութիւնը այն է, թէ ֆին երեւելիները Ռուսիա գացած են «անձնական պտոյտ»ի համար, բայց կը կարծուի թէ անոնք կարեւոր խորհրդակցութիւններ պիտի ունենան Խրուշչեւի հետ:

ԱԶԳ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ եկած լուրերու համաձայն Մաօ Ցէ Թունկի իբրեւ յաջորդ նշանակուած է հին համայնավար մը Լին Փօ - Շիւ, 77 տարեկան: Այս որոշումը տրուած է վերջերս Փէքինի մէջ տեղի ունեցած համայնավար պարագլուխներու մէջ ժողովին ընթացքին:

Օրը Օրին

ԱՅՍ ՉԷՐ ՄԵՐ ՍՊԱՍԱԾԸ

Կարճ լուր մը, Պոլսոյ թերթերու մէջ, որ արդարութիւն (?) կը բուրէ, «Վազգէն կաթողիկոսի նուէրը» Լիբանանի աղէտեալներուն 25.000 լիբ. ոսկի. յանձնուած է խադ. Արք. Աջապահեանի, Դամասկոսի մէջ:

Եւ այս՝ «անկողմնակալ» ելոյթն է վեհափառին որ ուզած էր անխտիր բոլոր զոհերու ընտանիքներուն յատկացնել իր տրամադրած նպաստը:

Եկող - գացող նամբորդներ, որոնք առիթն ունեցած են խօսելու Վազգէն կաթողիկոսի հետ Կիլիկեան Աթոռի ցաւալի վէճին մասին, յամառօրէն կը կրկնեն — «Վեհ. Հայրապետը շատ հաշտարար տրամադրութիւններ ունի եւ միշտ պատրաստ է վերջ տալու այդ ցաւալի թիւրիմացութեան»:

Անշուշտ բոլորս ալ կ'ուզենք սրտովին որ պառակտումը մի անգամ ընդ միշտ վերջ գտնէ եւ գոնէ Հայաստանեաց Եկեղեցին զերծ մնայ քաղաքական երկպառակութիւններէ, եւ համերաշխ ու միակամ ներկայանայ թէ՛ մեր [illegible]

Կ'ուզենք հաւատալ որ Վեհ. Հայրապետին փափաքն ալ այդ է: Ուրեմն ինչո՞վ բացատրել երբ որեւէ ձեւով, փոքր նշան մը իսկ չենք տեսներ դէպի այդ՝ քայլ մը առնելու: Իրն է պարտականութիւնը, իբր Հայաստանեաց եկեղեցիին գերագոյն պետը, մեծհոգի շարժուձեւ մը փորձելու: Ընդհակառակը սակայն:

Գիտնալով որ խադ. Արք.ի բնակավայրը Լիբանան չէ, այլ Սուրիա: Գիտնալով որ խադ. Արք. կողմ է եւ երբեք չի կրնար անաչառ ըլլալ: Գիտնալով որ ընդդիմադիր կողմին ամէնէն թթու եւ ամէնէն ոխակալն է այդ ծերունի եկեղեցականը: Զինքը տակաւին ընդունիլ որպէս կաթողիկոսական փոխանորդ եւ ի պաշտօնէ անոր յանձնել բաշխումը 25.000 ոսկիի նպաստին, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ յաւիտենապէս արծարծել այդ ցաւալի պառակտումը, եւ ուժ տալ մարդոց որոնց անձնական շահը կը պահանջէ տեւականացնել այդ վիճակը:

Վեհ. կաթողիկոսը կրնար Լիբանանի մէջ պաշտօնական ուրիշ մարմնի մը յանձնել տալ (քանի որ խորհրդ. դեսպանատունն է միջնորդը) այդ նուէրը օրինակ բարեգործական որեւէ ազգ. միութեան կամ պետական նպաստամատոյց մարմնի մը որպէս զի խրամատը չլայնայ եւ նպատակին ալ արդար կերպով ծառայէ իր շարժուձեւը:

Քանի մը ոսկի աւելի, քանի մը ոսկի պակաս, հրաշք չէր կրնար գործել, բայց կրնար մթնոլորտը պարզել եւ կիրքերը մեղմացնել: Այս կը սպասէինք Ամենայն Հայոց Հայրապետէն:

ՆՈՃԻ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշած է Պէյրութի իրաւաբանական համալսարանին կից ստեղծել արաբերէն բաժին մը, պահելով Ֆրանսականը: Այս որոշումը տալէ առաջ, ինչպէս գրած էինք երէկ, խորհրդակցութեան համար Պէյրութ կանչուած էր Փրոֆ. Վէնսան, Լիոնի համալսարանէն:

ԹԵՐԹԵՐԸ 25 ՖՐԱՆՔԻ պիտի ծախուին մօտ ատենէն: Տեղեկատուութեան նախարար Ֆրէ այս ուղղութեամբ լրագրողներէ հարցապնդուելով յայտարարեց թէ որոշուած է արտօնութիւն տալ՝ որ թերթերը իւրաքանչիւր թիւի վրայ 5 ֆրանքի յաւելում մը ընեն: Մամուլի կազմակերպութեանց կեդրոնական մարմինն ալ այս ուղղութեամբ զեկոյց մը հրապարակեց, շեշտելով թէ շատ մօտ ատենէն թերթերու գինը պիտի բարձրանայ 25 ֆրանքի:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թիֆլիզը Կովկասի Հայութեան մշակութային կենտրոնն էր դարձած: Այնտեղ էին թերթերը, թատրոնը, ազգային-հանրային այլեւայլ հաստատութիւնները. եւ բնականաբար այնտեղ պիտի տեղի ունենար Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութեան հիմնադիր ժողովը: Հիմնադրութեան շրջանին, 1890ին, Թիֆլիզ են գտնուել, իրենց անձնական գործերի բերումով, Խաչատուր Մալումեան, Յովսէփ Արղութեան, Նիկողայոս Մանտինեան, Յակոբ Քոչարեան, Ստեփան Զօրեան (Ռոստոմ), Գաբրիէլ Միրզոյեան, Տիգրան Յովհաննիսեան, Մարտին Շաքիրեան, Յովհաննէս Իւսուֆեան, Սիմէոն Հախումեան, Վարդգէս Քաջազնունի, Արամ Նազարէթեան, Լեւոն Սարգսեան, Սիմոն Զաւարեան, Քրիստափոր Միքայէլեան եւ ուրիշներ, որոնք բոլորն էլ մասնակցել են Հիմնարդրութեան նախորդող հաւաքոյթներին ու խորհրդակցութիւններին:

Մի քիչ տարբեր է եղած պատկերը երկու տարի անց, 1892ին, երբ գումարուելու էր նորակազմ Դաշնակցութեան անդրանիկ Ընդհանուր Ժողովը: Նախ՝ պատգամաւորներ էին եկել Երեւանից, Կարսից, Ալեքսանդրապոլից, Ատրպատականից եւ ուրիշ հեռու կամ մօտիկ շրջաններից: Ապա, ռուս կառավարութիւնը խստութիւնների էր սկսել դիմել յատկապէս Թիֆլիզ համախմբուած հայ մտաւորականների վերաբերմամբ: Իրար էին յաջորդում խուզարկութիւն, ձերբակալութիւն, բանտ, աքսոր: Ժանտարմները [illegible] էին: [illegible] պէտք չլինէր ժողովներ գումարել Թիֆլիզում, որ ոստիկանների ուշադրութեան գլխաւոր առարկան էր այն ժամանակ:

«Կենտրոնական Վարչութիւն»ը, որ Դաշնակցութեան վարիչ մարմինն էր, նպատակայարմար է գտնում վտանգուած Թիֆլիզից դուրս մի տեղ կայացնել ժողովները: Եւ նկատի է առնւում Սուրամ գիւղաքաղաքը, Թիֆլիզից 115 վերստ հեռու, Բաթում տանող ճանապարհի վրայ:

Սուրամը Թիֆլիզ նահանգի Գորի գաւառին էր պատկանում վարչականօրէն (ի դէպ, Գորի փոքրիկ քաղաքումն է ծնուել Ջուղաշվիլի – Ստալինը): Գաւառի հոծ վրացական բնակչութեան մէջ ցիրուցան հայ գիւղեր կան իրենց եկեղեցիներով ու քահանաներով, միայն թէ վրացերէնն էր խօսակցական լեզուն, վրացական ազբուբենով ու բարքերով: Դրանցից մէկը Սուրամն էր, բայց պարզ մի գիւղ չէր, այլ շուրջ 3.000 բնակիչ համրող մի աւան, ուր Հայերը կազմում էին բացարձակ մեծամասնութիւն:

Մանկութեանս տարիներին, ես յաճախ եմ եղել Սուրամում: Հայրս մի ժամանակ խանութ ունէր Խաշուրի դուռ վրացական գիւղում, որ Սուրամից հազիւ երեք վերստ հեռու էր եւ որին Ռուսները տուել էին Միխայլովօ անունը: Երկաթուղային կարեւոր կայան էր. դէպի Բաթում երկարող գլխաւոր գծից զատ, երկու քովընտի ճիւղեր կային, մէկը դէպի Բորժոմ, միւսը՝ Սուրամ: Կայարանին կից կար մի մթերանոց, ուր պահւում ու նորոգւում էին երթեւեկող վայրաշարժները ու վագոնները: Նրա ընդարձակ արհեստանոցներից մէկում մի ժամանակ բանուորութիւն է արել Ալեքսանդր Թաւաքալեանը, յետոյ նշանաւոր Բագրատ վարդապետը, Ատրպատականի մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ կարեւոր դեր կատարած Դերիկ վանքի վանահայրը:

Սուրամի Հայերը ունէին բաւական ներկայանալի մի եկեղեցի՝ երկու ուսեալ քահանաներով: Եկեղեցուն կից կար դպրոց, որ պահւում էր մասամբ տեղացիների ծխական տուրքով ու նուէրներով եւ մասամբ Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան նպաստներով: Ուսուցիչներ հրաւիրւում էին սովորաբար Թիֆլիզի Ներսիսեան դպրոցն աւարտած երիտասարդների միջից: Մի տարի էլ ուսուցչութիւն է արել Սուրամի Հայոց դպրոցում նաեւ Յովսէփ Արղութեանը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմութիւնից առաջ:

1890ի գարնան վերջերը, երբ Թիֆլիզում առաջին քայլերն էին արւում անջատօրէն գործող հայրենասիրական – յեղափոխական խմբակները միացնելու նպատակով, Սուրամ է գտնուել, որպէս գործաւոր ռուս լուսանկարիչ Նէմչէնկոյի արհեստանոցում, Նորք – Երեւանցի Ստեփան Ստեփանեանը (Ծերուն Յարութիւնեան), որ ամիսներ յետոյ մասնակցեց Սարգիս Կուկունեանի ձախող [illegible] Ռուսների ձեռքն ընկ[illegible] Սախալին կղզին աքսորուեց [illegible] նի, Եփրեմի ու այլոց հետ միասին: Վերջը, աքսորավայրից փախուստ տալով, յաջողում է անցնել Թաւրիզ, եռանդով նւիրւում է կուսակցական աշխատանքի ու դառնում բոլոր ընկերների սիրելի Բալաջանը:

Վերջապէս, Սուրամ էր գնացել Ստեփան Թադէոսեան – Սամսոնը, Քրիստափորի հրահանգով այնտեղ, ինչպէս եւ մերձակայ Միխայլովօ – Խաշուրիում Դաշնակցական բջիջներ կազմելու նպատակով, Ընդհանուր Ժողովի ճիշդ նախօրէին:

Սուրամը լաւ օդ ունեցող ամարանոցներից մէկն էր համարւում, եւ ամէն տարի Թիֆլիզցի հովանաւորների ստուար խմբեր այնտեղ էին անցկացնում Յունիս – Յուլիս – Օգոստոս ամիսները: Երկաթուղային հաղորդակցութիւնը կանոնաւոր էր. ճամբորդը երեք ու կէս ժամում Թիֆլիզից հասնում էր Սուրամ: Օդափոխութեան էին գալիս մասնաւորապէս հայ մտաւորականներ՝ ուսուցիչ, լրագրող, փաստաբան եւ այլն, այսինքն տարրեր, որոնք կորիզն էին կազմում հայրենասիրական ամէն խմբաւորման: Դրանք նախընտրում էին հեռու Սուրամը Թիֆլիզին չատ մօտիկ գտնուող Կոջոր կամ Մանգլիս ամարանոցներից, որովհետեւ Սուրամում համեմատաբար աւելի նուազ էին բնակարանների վարձքերը եւ աւելի աժան էր ուտեստեղէնը: Օդն էլ՝ հաճելի ու կազդուրիչ:

«Ռոտոնդօ» կոչուած մի պարտէզ – [illegible] կար աւանի նոր թաղում, [illegible] բեմ էլ կար, եւ ամրան ընթացքին երկու-երեք անգամ հայերէն ներկայացումներ էին սարքւում որոնցից ստացուած նիւթական արդիւնքը յատկացւում էր կուսակցական գանձարկղին:

Բոլոր այս տուեալների նկատառումով, հիմք ունենք ենթադրելու, որ ճիշդ է Սարգիս Օհանջանեանի խօսքը՝ «Սուրամի ժողով»ի մասին: Մինչ, ինչպէս տեսանք, Թիֆլիզը դարձել էր կասկածելի ու վտանգաւոր, Սուրամի նման մի պզտիկ աւան, ուր Հայերը իրենց մայրենի լեզուն իսկ չգիտէին, թէ նուազ կասկածելի պիտի լինէր յաչս ռուս ժանտարմների եւ թէ միաժամանակ յարմարութիւններ էր ներկայացնում՝ գաղտնի ժողովների գումարման տեսակէտից, իբրեւ ամարանոց, որ չատ էլ հեռու չէր յեղափոխական գործի ղեկավարութեան կենտրոնատեղի Թիֆլիսից:

Վ. ՎԱԼԱԴԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անիմաստ է մարդկային կեանքը, եթէ՛ նա զուրկ է գաղափարական բովանդակութիւնից: Մարդկային կեանքը շարունակական մի հոլովոյթ է լաւի եւ վատի: Գաղափարական մարդիկ յաւերժօրէն մաքառում են թեր ու դէմ, ի գին լաւի, բարիի, ազնիւի:

Մարդկութեան խոշոր մի հատուածն ապրում է կենդանական եսասիրութեան «երջանիկ» վայրկեանները, երբ գոհացնում է անհատական իր կարիքները, երբ սնոտի մեծամտութեամբ կարծում է գտած լինել իր բախտաւորութիւնը, ե՛րբ մանաւանդ ապաշնորհ միջոցներով կառուցում է իր անցողիկ կեանքը, անգոսնելով շրջապատը, հասարակութիւնը, հայրենիքը ու ազգը:

Անսանձական բնազդներից վեր չբարձրանալով, նա մնում է շարունակ զազրելի տզրուկը ուրիշների մարմինների վրայ:

Բարեբախտաբար բնութիւնը ունակութիւն ունի որոշ անհատների վեր պահելու գորշ այդ զանգուածից:

Նա տալիս է մի շարք մարդոց յատկութիւններ լինելու՝ այլասէր, լայնախոհ, ազնիւ, զոհաբերող, նուիրուող, նաեւ հողեկան լայն հորիզոն, մաքի թռիչք, մտածելու զօրաւոր կամքը ծառայելու մարդկութեան, ազգին, հայրենիքին:

Հազարաւորներ կան միլիոնաւոր մարդկանց մէջ, որ այդ խմորով են շինուած:

Նրանք են, որ գոյն, ձեւ ու կշիռ են տալիս կեանքին եւ բովանդակութիւն մարդկային գոյութեան:

Մեր անդաստանը դարեր շարունակ երեւան է բերել նման դէմքեր ու նրանք են որ գունաւորել են մեր հանրային, մշակութային եւ ազգային կեանքը: Նրանց շնորհիւ է որ մեր պատմութիւնն արձանագրել է խոշորագոյն դէպքեր եւ մեր ժողովուրդը կարողացել է ապրել հազարամեակներ շարունակ:

Մեր պատմութեան վերջին հարիւրամեակին ստուար է եղել թիւը այդ նուիրեալների, մեր կեանքի բոլոր բնագաւառներում: Այդ շատերից առաջնագոյնն է եղել ընկեր Շաւարշ Միսաքեանը, նա իր կեանքի ողջ թափով ծառայել է հանրութեան, ստէպ մոռանալով իր եսը, իր նախասիրութիւնները: Նրա ձգտումն է եղել՝ անսահման նուիրում իր ժողովուրդին, հայրենիքին: Ողջ իր կեանքն եղել է ծառայել՝ վեհ գաղափարին: Միշտ ձգտել է լաւագոյնին: Դաստիարակել է գաղափարը:

Իր նուիրումի ճամբաներն եղել են՝ յեղափոխութիւնը, մշակոյթը, ազատութիւնը, անկախութիւնը, ուրոյնը, լաւը, գեղեցիկը: Նա անվարան, մինչեւ վերջին շունչը քայլել է այդ ուղիներով:

Իր կեանքն եղել է շարունակական ուսուցում՝ կատարեալի, վսեմի, գերագոյնի:

Այսպէս են բոլոր ընտրեալները: Երբ փոքր հոգիները, մաղձոտները, մտքով սնանկացածները կը փոշիանան, Շաւարշների լուսաւոր դէմքերը պայծառ աստղերի պէս կը ցոլան հայկական երկնակամարի վրայ:

Շաւարշներն են, որ երանգաւորած են հանրային մեր կեանքը ու ձեւ տուած նրան:

Թո՛ղ անսասան մնան յիշատակները Շաւարշի եւ բոլոր Շաւարշանմանների, որոնք Հայոց կեանքին լոյս ու փայլ կը տան: Նրանց յիշատակը յաւերժական է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՑԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ Անկիւրիոյ Կարմիր Վանուց եւ շրջակայից», գրեց Բարգէն Աթոռակից Կաթողիկոս: Տպարան, Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, Լիբանան 1957:

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր, Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական, Թիւ 10 – 11, Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր Իէ. տարի, 1958:

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԱՐԸ, Դրաստամատ Պիւթացի, Պէյրութ, 1958:

ԱՇԽԱՐՀԻ

ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐ.— ԿԵՂԾ ԴԱՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ.— ՄԽԻԹԱՐՆ ՈՒ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ.— ԱԲՈՎԵԱՆԸ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՀԱՅՐ.— ԳՐԱԲԱՐԸ ԵՒ ՆՈՐ ԼԵԶՈՒՆ.— «ՎԷՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ».— ՊՌՕՇԵԱՆ.— ՐԱՖՖԻ ԵՒ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ:

ԺԹ. դարի նորագոյն շրջանի հայ գրականութիւնը արդէն այդ դարի արդիւնք է: Նա ունի հիանալի նախորդ՝ հին հարուստ գրականութիւնը, որի մէջ մտնում են դասական լեզուով ստեղծուած եւ 14 դարերի ընթացքում կուտակուած երկերը:

Սակայն պատմական երկերից, հոգեւոր բովանդակութիւն ունեցող աշխատութիւններից ու օրհներգներից ուղղակիօրէն անցում չի կատարուել դէպի աշխոյժ, բոցաշունչ քնարերգութիւնը, գեղարուեստական կամ ձգտումնաւոր պատմուածքը, սրամիտ կատակերգութիւնը:

ԺԹ. դարը կեանքի կոչեց բազմաթիւ եռանդուն, եւրոպական գաղափարներով տոգորուած մշակութային գործիչներ, որոնց գործունէութիւնը խիստ ուսանելի է: Նրանք ստեղծեցին գրական նոր լեզու, տուին գրականութեան տարբեր տեսակների առաջին նմոյշները, որոնք մինչ այդ անծանօթ էին Հայերին:

Հայ գրականութիւնը նոր ուժով զարգանում է արդէն մինչեւ մեր օրերը: Գլխաւոր հոգեկան կենդրոնը Թիֆլիսն է՝ Կովկասում, եւ Պոլիսը:

Հայ նոր գրականութիւնը շատ տեսակներից արժանի է մեր ընթերցողների ուշադրութեան: Այդտեղ մենք գտնում ենք բազմաթիւ օժտուած գրողներ եւ իրօք գեղարուեստական երկեր, որոնք պատիւ կը բերէին ամէն մի ժողովրդի գրականութեանը:

Բացի դրանից, իւրաքանչիւր մտածող մարդուն կարող են հետաքրքրել այն բազմաթիւ գաղափարներն ու գրական նրբերանգները, որոնք արտայայտուած են Հայերի գրականութեան մէջ: Որոշ երկերի վրայ կարծես գրուած է ժողովրդականութեան կնիքը. դրանց մէջ արտայայտուած է համակրանք գիւղի բնակիչների նկատմամբ եւ դրանք իդէալականացուած են: Շատերն էլ երգիծական բնոյթ ունեն, եւ դրանց մէջ անողոքաբար քննադատւում են ժողովրդի կեանքի թերութիւնները:

Այնուամենայնիւ, մեծ չափով դերակշռում է ազգային գաղափարը, հայրենիքի խոր սէրը, նրա դժբախտութիւնների յարուցած կսկիծը:

Համարեա բոլոր երկերի համար յատկանշական է իրական կեանքի պատկերումը, որ երբեմն հանգեցնում է մանրուքային նկարագրութեան:

Ազատութիւնը կորցնելու հետ միաժամանակ սկսւում է Հայերի գրականութեան անկումը: ԺԸ. դարից յետոյ, համարեա մինչեւ ԺԹ. դարը բանաստեղծութիւնը գրեթէ վերանում է, ապա վերածնւում որպէս կեղծ – դասական բանաստեղծութիւն:

1717 թուականին, վանական Մխիթար Սեբաստացին, որին հայ եկեղեցին երկար ժամանակ հալածում էր ընդդիմադրութեան համար, կաթոլիկութիւն է ընդունում եւ Վենետիկի Ս. Ղազար կղզում հիմնում մի վանք, որը գիտնականներն անուանում են «Հայկական պատմական ակադեմիա»:

Ս. Ղազարի կամ Մխիթարի միաբանութեան վանականները լիովին նուիրւում են գրականութեան ու գիտական գործունէութեան եւ յայտնի գիտնականներ են: Նրանք հայ դասականներին թարգմանել են եւրոպական լեզուներով, Եւրոպացիներին էլ՝ հայերէն: Նրանք հայկական կեղծ – դասականութեան առաջին նմոյշների ստեղծողն են: Հ. Բագրատունին Իլիականի եւ Ոդիսականի նմանութեամբ գրեց Հայկ դիւցազնավէպը, որի մէջ գովերգում է հայ ժողովրդի դիցաբանական նախահօրը: Նրա ժամանակակից Ղեւոնդ Ալիշանը բազմաթիւ ժողովրդականացած բանաստեղծութիւնների եւ պատմա–աշխարհագրական մենագրութիւնների հեղինակն է:

Բաւական տարիներ է տեւում հայ գրականութեան զարթօնքի այդ շրջանը: Ուսանող երիտասարդութիւնն սկսում է վերադառնալ արտասահմանից՝ գլխաւորապէս Եուրեւի (Դորբաթ) համալսարանից, որ մենք ուզում ենք յատկապէս ընդգծել, եւ Գերմանիայից: Երիտասարդութիւնը գալիս է նոր ժամանակի գաղափարներով, եւ վերադառնալով հայրենիք, հասկանալի է, ձեռքը ծալած չէ նստում:

Համարձակօրէն կարելի է նորագոյն հայ գրականութեան նախահայրը անուանել Բոդենշտեդի, Պարրոտի, Աբեխի, Հաքստհաուզէնի բարեկամ Խաչատուր Աբովեանին: Հայ կեանքի իրականութեան ապագայ արուեստագէտը ժողովրդից սերած մարդ էր՝ Երեւանի նահանգի գիւղացու որդի: Հէնց մանկութիւնից Աբովեանը տեսել էր հայ ժողովրդի ծանր վիճակը պարսկական լծի տակ:

ՌԱՑՆԻՍ

(10 Շար.)

1959Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ ՈԳԵԿՈՉԵԼԻ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

Ստորեւ կը թուենք 1959 տարուան ընթացքին, ծննդեան տարեդարձներու ուղղութեամբ, մեր ոգեկոչելի արժէքաւոր անձնաւորութիւնները, որոնց յիշատակը պէտք է պանծացուի :

Պետրոս Ադամեան .— *Ծննդեան 110–ամեակը.— Տաղանդաւոր դերասան, նկարիչ եւ բանաստեղծ, Պոլսեցի* : 1849 – 1891 :

Ակսել Բակունց, *ծննդեան 60ամեակը.— Տաղանդաւոր գրագէտ եւ վիպասան, Գորիսցի : Իր գործերն են «Մթնաձորը», «Խօսող ջուրի կոմունան», «Սեւ ցելերի սերմնացանը», «Անձրեւը» եւն.* :

Յովհ. Թումանեան, *ծննդեան 90ամեակը.— Դիւցազներգակ բանաստեղծ եւ վիպասան, Լոռեցի : Իր գլուխ գործոցն են «Անուշ»ը եւ «Սասունցի Դաւիթ»ը* : 1869 – 1923 :

Կոմիտաս Վարդապետ Սողոմոնեան, *ծննդեան 90ամեակը.— Հռչակաւոր երաժշտագէտ եւ երգիչ, Կուտինացի : Ուսումնասիրած է հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ երաժշտութիւնը, որոնց մասին ունի հմտալից ուսումնասիրութիւններ* : 1869 – 1935 :

Հ. Եդուարդ Հիւրմիւզ, *ծննդեան 160–ամեակը.— Վենետիկեան Մխիթարեան գրագէտ, լեզուաբան, թարգմանիչ եւ բանաստեղծ, Պոլսեցի, Թարգմանած է Վիրգիլիոսի «Ենէական», Ֆենըլոնի «Տելեմակի Արկածները», Պերնարտէն տը Սեն Փիէրի «Պօղոս եւ Վերգինիա»ն, եւն.* : 1799 – 1876 :

Վարդան Մախոխեան, *ծննդեան 90ամեակը.— Նշանաւոր ծովանկարիչ, Տրապիզոնցի* : 1869 – 1937 :

Միքայէլ Նալբանդեան, *ծննդեան 130–ամեակը.— Բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ արեւելեան աշխարհաբարի ռահվիրաներէն, Նոր–Նախիջեւանցի : Իր երգերն են «Ազատն Աստուած այն օրից», «Մեր հայրենիք», որոնք դեռ կը թրթռան հայ շրթներու վրայ* : 1829 – 1866 :

Լեւոն Շանթ Սեղբոսեան, *ծննդեան 90ամեակը.— Գրագէտ, թատերագիր, Պոլսեցի : Իր գլուխ գործոցն է «Հին Աստուածներ»* :

Սպանդար Սպանդարեան, *ծննդեան 110ամեակը.— Իրաւագէտ եւ հրապարակագիր, Թիֆլիսցի : Հրատարակած է «Նոր Դար» լրագիրը 28 տարի շարունակ* : 1849 – 1922 :

Արմէն Տիգրանեան, *ծննդեան 80ամեակը : Տաղանդաւոր երգահան եւ «Անուշ» օփերայի հեղինակը* : 1879–1950 :

Բիւզանդ Քէչեան, *ծննդեան 100ամեակը.— Համբաւաւոր հրապարակագիր, Պոլսեցի : Հրատարակած է «Բիւզանդիոն» օրաթերթը*, 1896 – 1918 : 1859–1927 :

Երուանդ Օտեան, *ծննդեան 90ամեակը.— Տաղանդաւոր երգիծաբան, Պոլսեցի : Իր գլուխ գործոցն են Ծապլվարի նամականին» եւ «Ընկեր Փանջունի»ն*, 1869 – 1926 :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՆՁՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատուկ).— *Ֆ. Կապոյտ Խաչի Նոր տարուան առթիւ կազմակերպած խնջոյքը տեղի ունեցաւ Յունուար 11ին, Կիրակի կէսօրէ ետք «Աճարոնեան» Ակումբին մէջ :*

Խաչուհիները լծուած իրենց օրուան աշխատանքին ջանք չէին խնայած փայլ տալու համար օրուան խնջոյքին : Հակառակ ցուրտ օդին կոկիկ բազմութիւն մը կար : Ուշագրաւ էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայութիւնը իր ամբողջ կազմով : Երիտասարդները սեղաններու շուրջ բոլորուած, հայկական երգերով կը թնդացնէին սրահը :

Օրուան նախագահուհի Տիկին Կօչկարեան իր բացման խօսքով, ներկայացուց Կ. Խաչի բարենպատակ գործունէութիւնը, որմէ վերջ ներկաներու փափաքով, օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Մ. Պօյաճեան : Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ ներկաները ապրեցան հայկական տաք մթնոլորտ մը :

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի քարդերու վիճակահանութիւնը :

Գնահատելի էր Կապոյտ Խաչի տարած այս աշխատանքը, որ կարողացած էր այս ձեւով հայթայթել փոքր գումար մը, օգնելու համար որբին եւ հայ զինուորին, որ տօնական օրերուն զրկուած էին խանդակաթ մօր տաքուկ շունչէն :

Ապրիք Խաչուհիներ, շարունակեցէք ազգօգուտ եւ բարենպատակ այս գործը :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ).— *Ֆ. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի Մանուկներու Օրուան հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունուար 11ին, Աճարոնեան Ակումբին մէջ : Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ մեծ խանդավառութիւն ստեղծուեցաւ, շնորհիւ ուսուցչուհի Տիկին Հազարեանի, որ ջանք չի խնայեր, որպէսզի երեխաները կարելի եղածին չափ լաւ սորվին եւ սիրեն իրենց մայրենի լեզուն :*

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Հայր Մեր»ով, յետոյ տղաքը երգեցին «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ն : Տիկին Հազարեան քանի մը խօսքով տեղեկութիւններ տուաւ դպրոցին մասին եւ թելադրեց որ բոլոր ծնողքները իրենց զաւակները ղրկեն Կ. Խաչի դասընթացքներուն.— «Չեմ ըսեր թէ անոնք մէկ մէկ հայագէտներ կ'ըլլան, բայց գոնէ ազգային գիտակցութեան հիմ մը կը դրուի տղոց մատաղ հոգիներուն մէջ» :

Աշակերտները իրենց յաջող արտասանութիւններով հաճոյք պատճառեցին թէ իրենց ծնողքին եւ թէ ներկաներուն : Մեր նախկին աշակերտուհի Օր. Սեդա Թիւթէլեան տղոց սորվեցուցած էր հայկական պարեր եւ ծիծաղաշարժ տրամախօսութիւններ որոնք զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեցին :

Խաչուհիները առատ նախընթրիք եւ պտուղ բաժնեցին բոլորին : Ներկաներէն Տիկին Թորոսեան եւս խօսք առնելով շեշտեց հայերէնի դասընթացքներուն կարեւորութիւնը եւ թելադրեց զօրավիգ կանգնիլ Կապոյտ Խաչին : Նուիրատուութիւններէն գոյացաւ կոկիկ գումար մը եւ ուրախ մթնոլորտը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն :

Զ. Պ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒ, (Յատուկ).— *Տեղւոյս հայկական միութեան նախաձեռնութեամբ, Ս. Ծնունդի առթիւ, Յունուար չորսին տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ : Նախօրէն հրաւիրուած էր Ազամ քհնյ. : Ամսոյն վեցին եւ եօթին յաջորդաբար արարողութիւնները կատարեց Օշին աբեղայ Նիկոլեան :*

Յունուար 11ին տեղի ունեցաւ Ս. Ծնունդի ծառատօնը, որուն ներկայ եղան բազմաթիւ մանուկներ, իրենց ծնողքներուն ընկերակցութեամբ : Նախ կարդացուեցաւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օրհնութիւնը՝ նոր տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ : Յետոյ՝ խօսեցաւ Պ. Ա. Մուշեան, շեշտը դնելով ազգապահպանման կենսական հարցին վրայ.— «Սպիտակ ջարդին դէմ պայքարելու համար բաւական է Նոր Սերունդը զինել մեր մայրենի լեզուով. այն ատեն միայն վստահ կրնանք ըլլալ թէ ուշ կամ կանուխ Հայը բարեբախտութիւնը պիտի ունենայ իր ազատ եւ անկախ հայրենիքին մէջ տօնելու Նուիրական իր օրերը» :

Գեղարուեստական բաժինը կատարուեցաւ Համալսարանի հայ ուսանողներու կողմէ, որոնք գեղջկական տարազներով պարեցին հայկական պարեր, Հայաստանեան սալերու ընկերակցութեամբ :

Հայաշունչ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր արդէն երբ Կաղանդ Պապան ներս մտաւ, անմիջապէս մանուկներով շրջապատուելով : Փոքրիկները, երգեր եւ արտասանութիւններ կատարելէ յետոյ ըստացան իրենց նուէրները :

Հանդէսը վերջացաւ իրիկուան, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ
ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Ինչպէս գրած էինք, 1958 *Յունիսին Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը հայկական տպագրական տառերը բարեփոխելու նպատակով մրցում մը յայտարարած էր :*

Մրցումին մասնակցած են հեղինակներ՝ ոչ միայն Հայաստանէն եւ Խ. Միութեան այլ քաղաքներէն, այլեւ Մարսէյլէն, Փարիզէն, Պէյրութէն, Նիւ Եորքէն, Պուէնոս Այրէսէն եւ այլ վայրերէ : 24 *հոգի ներկայացուցած են տպագրական* 63 *տառատեսակներու նախագծեր :*

Ներկայացուած տառատեսակներու քննարկման մասնակցած են պատմաբաններ, լեզուաբաններ, հայագէտներ, ակնաբոյժներ, նկարիչներ, ճարտարապետներ, եւ տպագրական գործի մասնագէտներ :

Դատական կազմը որոշած է մրցանակներ տալ ութ նախագիծներու :

Առաջին կարգի մրցանակի (տասը հազար ռուբլի) արժանացած է «Եղեգնագիր» ծածկանունով նախագիծը, որ ունի 6 *տեսակաչար՝* 34 *տառաչարերով : Հեղինակներն են ճարտարապետ Լիպարիտ Սադոյեանն ու դրաշար Մանուէլ Կափլանեան : Պահելով հանդերձ Մեսրոպեան տառատեսակները, գեղեցկացուած, ձեւաւորած եւ աւելի խնայարեր դարձուցած են զանոնք :*

Երկրորդ կարգի մրցանակ մը տրուած է «Աստղ» եւ «456» ծածկանուններով նախագիծերուն, որոնց հեղինակը նկարիչ Հ. Մնացականեանն է :

Երկրորդ կարգի մրցանակի մը արժանացած է նաեւ «Մասիս» (նկարիչ Պետրոսով) եւ «Հայկան դրօշակ» (ճարտարապետ Լ. Սադոյեան) ծածկանուններով ներկայացուած նախագիծերը :

Երրորդ կարգի մէկ մրցանակի արժանացած են բանասէր Խաչիկ Սամուէլեան եւ նկարիչ Յովհաննէս Քացախեան, որոնք իրենց նախագիծը ներկայացուցած էին «Նորք» ծածկանունով :

Երրորդ կարգի մրցանակ մըն ալ յատկացուած է նկարիչ Հենրիկ Մնացականեանի «Հանդէս» եւ «Գարուն» ծածկանուններով նախագիծերուն :

Մրցանակի արժանացած տառատեսակներու ութ նախագիծերուն մէջ ընդհանուր խնայողութիւնը միջին հաշուով կը կազմէ մինչեւ 15 *տոկոս :*

Յանձնարարուած է նաեւ խրախուսել «Հարցում» ծածկանունով նախագծի հեղինակ Օննիկ Աւետիսեանը (Պէյրութ), եւ գնել անոր տառերը՝ ժիւրիին պահանջած փոփոխութիւնները կատարելէ ետք :

Տասնըհինգ նախագիծեր մրցանակի արժանի չեն նկատուած :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (335)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԶ.

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՎԱՆՔԸ

Տաճարի պատերը, թէ ներսից եւ թէ դրսից, զարդարած էին գեղեցիկ բարձրաքանդակ պատկերներով, որոնց իմաստը առնուած էր հին եւ նոր կտակարաններից : Սկսեալ Աբրահամից, Դաւթից մինչեւ Փրկչի կատարած տնօրէնութիւնները,— բոլոր նշանաւոր անցքերի պատկերները ճշգրտած էին քարերի վրայ : Իբրեւ շրջանակ այդ պատկերների, դրուած էին խաղողի որթերի եւ զանազան բոյսերի հիւսուածքներ, սքանչելի քանդակագործութեամբ : Կային եւ այլ զանազան նկարներ, որոնք ներկայացնում էին մենամարտութեան հանդէսներ, առիւծների կռիւ, կամ թագաւորը նստած գահի վրայ, եւ շրջապատած մանկահասակ սենեկապետներով, պար եկող աղջիկներով, երաժիշտների ու գուսանների խմբով :

Բոլորից հրաշալի էր Փրկչական պատկերը, որ քանդակուած էր արեւմտեան խորանի բարձր կամարի վրայ, իսկ նրա հանդէպ, արեւելեան կամարի վրայ՝ Գագիկ թագաւորի պատկերը, գլուխը հեզութեամբ դէպի ցած խոնարհեցրած, որպէս թէ թողութիւն էր խնդրում, եւ իր հզօր բազուկների վրայ բարձած ունէր իր հիմնած տաճարը, որ նուիրում էր փրկչին :

Ահագին գանձեր սպառուեցան տաճարի Սրբութիւն – Սրբութեանցը զարդարելու համար : Ոսկեպատ եւ արծաթապատ գոները սքանչելի էին : Սրբոց պատկերները գրած էին մարգարտահիւս, ականակուռ շրջանակների մէջ : Պայծառ, թանկագին անօթները եւ զանազան սպասները աչք էին շլացնում :

Արծրունեաց առաջին թագաւորի բոլոր մեծագործութիւններից մնացել էր յիշեալ տաճարը միայն, այն եւս դարերի ընթացքում շատ փոփոխութիւնների ենթարկուելով, շատ հարուածներ կրելով, կորցրել էր իր վաղեմի փառքն ու շքեղութիւնը : Միւս շէնքերի հետքերն էին միայն մնացել : Բացի ժամանակների աղէտալի արհաւիրքներից, բացի թշնամու կործանիչ ձեռքից, ինքը բնութիւնը ապստամբուեցաւ մեծ մարդու մեծ գործի դէմ : Ծովը, կարծես, կամեցաւ առնել իր հին վրէժը եւ, հետզհետէ բարձրանալով, կրկին յետ խլեց այն, ինչ որ բռնութեամբ կտրել էին իրանից : Մեծակառոյց ամբարտակը, վիթխարի շրջապարիսպը, բարձր աշտարակներն ու բուրգերը, բոլորը կորան ջրի տակ : Մեր տեսած ժամանակում հին ամրոցից հետ տխուր կերպով դուրս էին նայում ջրի տակից, եւ կոծուելով ալիքների հետ, կարծես, ողբում էին, լաց էին լինում կորցրած մեծութիւնը ...

Երկու դար անցել էր Արծրունեաց թագաւորութեան հիմնուելուց յետոյ, մէկ դար անցել էր Արծրունեաց թագաւորութեան վերջանալուց յետոյ, երբ Աղթամարը մի հակաթոռ արքունիքից դարձաւ մի արքեպիսկոպոսի հակաթոռ կաթողիկոսարան : Պատերազմների համար զինուորուած կղզին աբեղայի սքեմ զգեցաւ : Գագիկը, ապստամբուելով Բագրատունիների դէմ, այստեղ թագաւորութիւն հիմնեց, իսկ Դաւիթը, ապստամբուելով Կիլիկիայի վեհարանի դէմ, այստեղ կաթողիկոսութիւն հիմնեց : Առաջինը ոչնչացաւ, իսկ երկրորդը մնաց :

Աղթամարը տրամադրում է դէպի ապստամբութիւն : Նրա ծովը, շրջակայ լեռները եւ անտառները ազատութիւն են սիրում :

Աղթամարայ տաճարի մէջն էին պահւում Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի սրբութեան սեղանը, նրա հայրապետական քօղն ու գաւազանը եւ նրա մաշկեղէն գօտին : Աղթամարայ տաճարի մէջն էր պահւում եւ նրա սուրբ աջը : Այստեղ էր գտնւում նաեւ Ս. Հռիփսիմէ կոյսի հողաթափների մի հատը եւ նրա գլխի շղարշը :

Այն աղէտալի ժամանակներում, երբ Հայոց կաթողիկոսարանները, թէ Կիլիկիայում եւ թէ Արարատեան նահանգում, օտարազգի իշխանների ձեռքում վաճառքի նիւթ էին դարձել, Աղթամարայ արքեպիսկոպոս Դաւիթը, իր կողմը գրաւելով տեղային իշխանին եւ հինգ եպիսկոպոսներ, նրանց ձեռքով կաթողիկոս ձեռնադրուեցաւ : Նա գրաւեց եւ իր թեմի ժողովրդի մոլեռանդութիւնը, այն առարկութեամբ, թէ վերոյիշեալ սրբութիւնները նրա վանքումն են գտնւում, եւ այդ պատճառով նրան է վայելում կաթողիկոսութիւնը : Թէեւ Կիլիկիայի այդ ժամանակուայ մանկահասակ, բայց շնորհալի կաթողիկոսը, քսանամեայ Գրիգոր Պահլաւունին, կազմեց Սեաւ լեռան ժողովը, որ բաղկացած էր երկու հազար եւ հինգ հարիւր հոգեւորականներից, որոնք միաձայն Աղթամարայ կաթողիկոսութիւնը նզովքի տակ դրին եւ նրան ապստամբ հրատարակեցին, բայց Աղթամարայ կղզին եւ այնտեղ պահուած սրբութիւնները օգնեցին Դաւթին մնալ իբրեւ կաթողիկոս, եւ նրա հիմնած կաթողիկոսութիւնը տեւեց մինչեւ մեր օրերը :

(Շար.) ***ՐԱՖՖԻ***

կուլիլ գիտենք, բայց կը մտածենք որ պատերազմը զարհուրելի բան մըն է, ապէտ մը ։

Ապա Խ. Միութեան փոխ – վարչապետը յարձակեցաւ Պոնի կառավարութեան վրայ ։ «Արեւմտեան Գերմանիան երկու Գերմանիաներու վերամիացումը չուզեր այլ կ՚ուզէ կլլել Ժողովրդավար Գերմանիան» ։

Միկոյեան քննադատած է նաեւ Ատրնաուըրը եւ ճշդած թէ Պերլինի համար խորհրդային ծրագիրն է լաւագոյնը ։

Միւս կողմէ քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ մօտ ապագայի մը մէջ Անաստաս Միկոյեան պիտի փոխարինէ Կրեմլիքօն խորհրդային գիտնականութեան գլուխը՝ այսինքն արտաքին նախարարի պաշտօնը ստանձնելով ։ Մոսկուա շատ խիստ եւ ոչ ճկուն կը գտնէ Կրեմլիքոյի վարուելակերպը որ այլեւս չի համապատասխաներ օրուան պահանջներուն ։

ՇՈՒԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Մոզեան, Պ. Հայկ Մոզեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մոզեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ողբացեալ՝

ԼԵՒՈՆ ՄՈԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

×

Պ. Թադէոս Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Հաճի Քիւրքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աչըքկէօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ողբացեալ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Ալիս Ծունկուրտաեան պատիւ ունի ծանուցանելու իր զաւկին՝

ՀԱՅԿՈՒՀԻԻ

ամուսնութիւնը Պ. ԿԱՍԹՈՆ ԳԱԲՐԻԷԼ ՓԷԼԸՎԷԻ հետ, որ կատարուած է Յունուար 17ին, Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցին, ընտանեկան շրջանակի մէջ ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Դեկտեմբեր 28ի իր պարահանդէսին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները .— Պ. Պ. Ս. Էլճիպաշեանէ հինգ հազար ֆրանք, Մեսրոպ Թորոսեանէ (Ռօան) հինգ հազար, Բժ. Գրիգորեանէ հազար, Նուպար Յովհաննէսեանէ երկու հազար, ինչպէս նաեւ սրճաղաց մը ։ Տիկին Տըպրէէ երկու հազար, Պ. Գրիգորեանէ հինգ հարիւր, Պ. Տիրան Ոսկերիչեանէ հինգ հարիւր ։ Ինչպէս նաեւ ընկերուհիներու կողմէ 17.500 ֆրանք ։

Այս առթիւ մասնաճիւղը իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ նաեւ այն բոլոր անձնաւորութեանց որոնք իրենց նուէրներով ճոխացուցին այդ օրուան պիւֆէն եւ վիճակահանութիւնը ։

Շնորհակալութիւն նաեւ ամէն անոնց որոնք գեղարուեստական բաժնին իրենց թանկագին օժանդակութիւնը բերին ։

— Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ալպէռ Աչճեանէ հինգ հազար ֆրանք ։

Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Գ. Կիւլպէնկեան հաստատութենէն նոր տարւոյ առթիւ հարիւր հազար ֆրանքի նուիրատուութիւնը ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կը տօնուի Տէսինի մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Աղգային դպրոցի ու կրթական մարմնին ։

25 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը երեքին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը ։

Գեղարուեստական բաժին .— Արտասանութիւններ, երգեր եւ սիրուն անակնկալներ դպրոցին աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագոշի ։ Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր ։ Մուտքը ազատ է ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս ։ Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբին ։

Pavillon d'Armenonville
Parc P. Mistral

Ծանօթ նուագախումբ ։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Յունուար 27ին, Երեքշաբթի ժամը 10ին Փարիզի Մայր եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. Կ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Լօվը տ'Օռիանի բարեկամաց Միութեան տարեդարձին առթիւ ։

ԽՆՋՈՅՔ – ՀԱՆԴԷՍ

Պանեէօյ – Քաշանի Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է խնջոյք – հանդէս մը, այս Կիրակի ժամը 15.30էն սկսեալ Սալ Վոտէյի մէջ 69 Րիւ տ'Արքէօյ (Պանեօ) ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստուած Պանեէօյի եւ Առնուվիլի Նոր Սերունդի խումբերու կողմէ ։

Մատչելի պիւֆէ ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15.30ին

Կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ – Իշխան ։ Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն ։

COURTELINE - L'ARTICLE 330

ԶԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ ։

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ։

—Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Ակնունի» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ։

Կարեւոր օրակարգ ։

Ներկայ կ՚ըլլան Շ. Կ.էն երեք ընկերներ ։

— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրուի այս Կիրակի, ժամը 15ին ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Ներկայ կ՚ըլլան Շ. Կ.էն երեք ընկերներ ։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 18ին, Սեվրանի Մայր եկեղեցւոյ մէջ հայածէս ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, Առնուվիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան երկսեռ երգչախումբին մասնակցութեամբ ։ Սեվրանի եւ շրջանի հաւատացեալ հայ հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին, կը խօսի վերապատուելի ՍԻՄԼԵԱՆ ։ Նիւթ՝ Գործնական քրիստոնէութիւնը ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 25 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8403 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4204

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Երկու տարիէ ի վեր լռած է Իր ձայնը :
Չի լսուիր այլեւս Իր խօսքը :
Իր ստորագրութիւնը ա՛լ չերեւար այս սիւնակին տակը :

Փէր Լաշէզի գերեզմանատան մէջ իր տապանաքարին վրեւ բարձրացող կրա–նիթեայ կոթողին վրայ է դրոշմուած այժմ գլխագիր Շ.Մ.,— ա՛յնքան պերճա–խօս իր անշուք պարզութեան մէջ :

Ամբողջ կեանքի մը պատմութիւնն է այդ սկզբնատառը, որ ոխերիմներու չէր կարօտիր իր տէրն ու անոր գործը յատ–կանշելու համար :

×

1957 Յունուար 24ը սովորական օր մըն էր եղած իրեն համար, ամբողջովին նը–ւիրուած իր հոգեզաւակին՝ Յառաջին : Ա–նիկա վերջինը պիտի ըլլար :

Տուն վերադարձին՝ ուղեղային կաթ–ուած մը զինքը կ՚առաջնորդէր դէպի հի–ւանդանոց, ուսկից ա՛լ պիտի չվերադառ–նար :

Կ՚իյնար պատնէշին վրայ՝ հերոսաբար գրիչը ձեռքը, իբրեւ նուիրեալ զինուոր :

Ամբողջ հայ ազգը սգաց իր կորուստը : Ա՛յնքան մեծ էր իր հմայքը : Ա՛յնքան ազ–դօղուն՝ իր ամբողջ գործունէութիւնը : Անկաշառ ու անշահախնդիր : Ա՛յնքան նուիրուած՝ իր Թերթը, զոր հիմնած էր Լոյս – Քաղաքի սրտին վրայ՝ լուսաւորե–լու համար «տարագիր բազմութիւնները», ինչպէս կը սիրէր ըսել :

Իր յիշատակը յարգելու լաւագոյն ձեւն էր շարունակել գործը, որ իր կեանքի իմաստն իսկ էր դարձած :

Յուղարկաւորութեան օրը իր դագաղին առջեւ հանդիսաւորապէս կ՚ըսէինք .

« Քիչ վերջ պիտի առաջնորդենք քեզ յաւիտենական հանգստավայրդ : Հանգչէ՛ խաղաղ եւ անվրդով : Ընկերներդ հաւա–տարմօրէն պիտի շարունակեն այն գոր–ծը, որուն նուիրեցիր ամբողջ կեանքդ :

« Յառաջ պիտի քալէ ա՛յն ճամբէն, զոր դուն գծեցիր, պիտի լուսաւորէ եւ սրտապնդէ տարագիր հայութիւնը, մին–չեւ այն երջանիկ օրը, երբ բախտը պիտի ունենանք քու անունններուդ հետ մէկտեղ Յառաջդ ալ փոխադրելու հոն՝ ուսկից ե–կած էր — Արարատի ստորոտը, մեր հայրենի ազատ երկիրը » :

Այսօր՝ երկու տարի վերջ՝ հանդիսա–սրտով ու հպարտութեամբ կրնանք հաս–տատել թէ յարգուած է տրուած խոս–տումը :

Յառաջ անշեղ կը շարունակէ իր ճամ–բան՝ հաւատարիմ իր հիմնադրի քարո–զած սկզբունքներուն ու ամբողջովին նը–ւիրուած հայ ժողովուրդի գերագոյն շա–հերուն :

Չէ վերջացած տակաւին գործը Յառա–ջին, որուն կարեւոր դեր մը վերապահ–ուած է այսուհետեւ ալ Սփիւռքի մէջ :

Չէ լուծուած դեռ Հայկական Դատը, որուն համար ա՛յնքան արիւն թափեցինք :

Չէ իրականացած ոչ միայն «Անկախ»ը, այլ նոյնիսկ «Միացեալ»ը, որուն սին յոյսերով օրօրեցին մեզ ամբողջ երկու տարի՝ 1945 – 47 :

Հայութիւնը կը շարունակէ մնալ տա–րագիր, օտար՝ հիւրընկալ աստղերու տակ, հեռու մայր հայրենիքէն, որուն դուռները փակուած կը մնան :

Հաւատարիմ իր դաւանանքին, Յառաջ պիտի նուիրուի միշտ ազգապահպանման սրբազան գործին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՇԱՏ ԽՕՍԵՑԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՄ ՆՈՒԱՉ ԽՕՍԻԼ ՄՈՍԿՈՒԱ"

ԿԸՍԷ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Խ. Միութեան փոխ – վարչապետ Ուր–բաթ օր ժամը 12.30ին խորհրդային Թու–փոլեվ 104էն իջաւ Մոսկուայի Վնուքովօ օդակայանը : Զինքը դիմաւորելու դացած էին բազմաթիւ անձնաւորութիւններ : Ասոնց կարգին արտաքին փոխ – նախա–րարը՝ Քուզնեցով՝ հարցուց Միկոյեանի անգլերէն «Հաու տու եու տու» (Ի՞նչպէս էք), Միկոյեան ժպիտով մը պատասխա–նեց :

Քոփէնհակէն մեկնելէն առաջ Միկոյ–եան մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին, ըսած էր .— « Շատ խօսեցայ Ամերիկայի մէջ, այնքան որ ամերիկացի ծերակու–տական մը ըսաւ որ պէտք է մաս կազմէի այնտեղի մէկ ակումբին որ վերապահ–ուած է շատ խօսող ծերակուտականնե–րու :

Միկոյեան այդ ծերակուտականին ա–նունը չէ տուած բայց խոստացած է որ այլեւս այդքան պիտի չխօսի երբ Մոս–կուա վերադառնայ » :

Տակաւին յայտնի չէ անշուշտ թէ Մի–կոյեան ի՞նչ պիտի պատմէ Խրուշչեւին 20 օրուան իր «առաքելութեան» մասին : Ա–րեւմտեան շրջանակները նորութիւններ կը սպասեն համայնավար կուսակցու–թեան 21րդ համագումարէն :

Մամուլը տակաւին կը գրագի անշուշտ Միկոյեանով եւ «Լը Մոնտ»ի քրոնիկա–գիր՝ Բոպէր Էսքարփիթ կարճ տոմսով մը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ Միկոյ–եանի ճամբորդութիւնը .—

«Կարծրացած »խորագրին տակ .—

« Այզընհաուըր եւ Տըլըս հեռագրով մը, զոր ուղղած են Միկոյեանի՝ իր մեկնու–մին առթիւ, այն յոյսը կը յայտնեն թէ Խորհ. Միութեան փոխ վարչապետը նկա–տեց անհատական դրամատիրութեան գե–րազանցութիւնը պետական դրամատիրու–թեան վրայ :

Անոնք կը հաւատան, ինչպէս իրենց բո–լոր հայրենակիցները, թէ ուղղամիտ մարդ մը չէր կրնար գիտել Միացեալ Նա–հանգները՝ առանց հմայուելու հանրային ձեռնարկութեանց վայելած ազատութե–նէն :

Այս քաղցր, նոյնիսկ յուզիչ պատրան–քին պատճառով է որ ամերիկեան քա–րոզչութիւնը կը դառնայ անզօր :

Միկոյեան, որ անմիտ (էմպէսիլ) մը չէ, շատ լաւ գիտէ թէ Խ. Միութեան ժո–ղովուրդը ներկայիս չունի այնքան սառ–նարան, հեռաձայն, սթիլօ ա պիլ եւ ինքնաշարժ, որքան ունի Ամերիկայի ժո–ղովուրդը : Բայց անտարակոյս կը մտածէ խորհելու թէ յառաջդիմութիւնը կը գնա–հատուի աւելի բարեփոխութիւններով քան չոր ու ցամաք արդիւնքով, թէ կա–րելի չէ բաղդատել պատերազմէն հազիւ մնացած երկրի մը տնտեսութիւնը ու–րիշ երկրի մը տնտեսութեան հետ, երբ այս վերջինը նոր կը մտնէ արհես–տագիտական յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ, երկու անգամ աւերակ դառնալէ եւ երկու անգամ կոտորուելէ ետք 40 տար–ուան ընթացքին :

Ամէն պարագայի տակ, իրողութիւն է որ Միկոյեան չուզեց դրօսաշրջիկի վիզան փոխել ներգաղթողի վիզայով : Կը նշանա–կէ թէ չհմայեց զինք Ամերիկան : Կը նը–շանակէ թէ ուղղամիտ չէ : Կը նշանակէ թէ համայնավար է, կարծրացած համայ–նավար մը :

Առիկա իրողութիւն մըն է որ ծանօթ էր արդէն ամէնուն : Սակայն կը թուի թէ այս միակ համոզումն է զոր Ամերիկացիք քաղեցին Միկոյեանի ճամբորդութենէն » :

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

●

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՇԱԲԱԹ

Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան դիւանագէտներէն մէկը՝ Քրավ, Գահի–րէի մէջ յայտարարեց թէ շատ քիչ հաւա–նականութիւն կայ՝ որ անգլեւեգիպտա–կան ելմտական համաձայնագիրը ստո–րագրուի շաբաթէ մը առաջ :

Բրիտանական մամուլի գործակալու–թիւնը կը հաղորդէ թէ Արաբական Մի–ացեալ Հանրապետութիւնը ընդունած է դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն վայելող անգլիական յանձնախումբի մը կազմութիւնը՝ անգլեւեգիպտական ելմը–տական նոր համաձայնութեան գործա–դրութիւնը ապահովելու համար : Այսու–հանդերձ, Գահիրէ տակաւին չէ ընդու–նած դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսիլ :

Ելմտական համաձայնագրին յետաձգ–ումը կարգ մը մեկնաբանութեանց դուռ կը բանայ միջազգային մամուլին մէջ :

Արեւմուտքի հետ «լարուած մթնոլոր–տ»ին վերջ տալու ուղղութեամբ կատար–ուած շնորհալից յայտարարութիւններէ ետք, Նախագահ Նասր դարձեալ խոշըն–դոտներու առջեւ կը դանուի՝ համաձայ–նագիրը ստորագրելէ առաջ : Եւ կը թուի թէ այդ դժուարութիւնները աւելի քա–ղաքական բնոյթ կը կրեն, քան մասնա–գիտական :

Վերջին քանի ամիսներու ընթացքին բանակցութիւնները վեց անգամ սկսած եւ ընդհատուած էին : Բայց, շնորհիւ Խօժէն Պլէքի միջնորդութեան կարելի եղաւ ո–րոշ մերձեցում մը ունենալ, Յունուարի առաջին օրերէն սկսեալ :

Համաձայնութիւնը գոյացաւ Յունուար 16ին : Իսկ պաշտօնական ստորագրութիւ–նը տեղի պիտի ունենար չորս օր ետք : Վերջին պահուն սակայն՝ ստորագրու–թիւնը յետաձգուեցաւ «անորոշ ժամանա–կով» : Մամուլը կը շեշտէ թէ Գահիրէ երկընտրանքի մէջ կը գտնուի : Արդէն Խ. Միութիւնը կը թելադրէ Նասրի՝ որ «աշ–խարհակալ »ներուն չմօտենայ : Միւս կողմէ, Պաղտատի ձայնասփիւռը յարձա–կում կը գործէ Նախագահին վրայ, ամ–բաստանելով զայն՝ որ ծախուած է Անգ–լիացիներուն եւ լքած՝ համարաբական ազատագրութեան դրօշը :

Աւելին՝ Նասր ամէն բան կ՚ընէ, որ–պէսզի արաբական երկիրներու հետ խը–զում մը չունենայ :

Այս պայմաններու մէջ Լոնտոն նոր զոհողութիւններ պիտի ընէ՞ արդեօք, դարձեալ Նեղոսի ափերը հասնելու հա–մար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԷԷՆ հասած լուրերու համաձայն Ալժերիոյ․ Ճակատի պարագլուխները, որ Գահիրէէն վերադարձան Թունուզ՝ գի–նադուլ պիտի առաջարկեն, քաղաքական բանակցութիւններ սկսելու համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ կառավարական տագնապ մը կրնայ ծայր տալ շուտով : Առջի օր Ֆանֆանիի դահլիճը 1 ձայնի մեծամաս–նութեամբ միայն կրցաւ իր գոյութիւնը փրկել : Ամէնէն յատկանշական կէտը այն է որ Ֆանֆանիի կուսակիցներուն թիւը որ իրեն դէմ կը քուէարկէ երթալով կը բարձրանայ, ինչ որ արդիւնք է տէմօ–քրիսթիաններու ներքին տագնապին :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ լրտեսական ցանցի ղեկավարը՝ Ջօր. Քարլ Լինք պաշ–տօնանկ եղաւ, իր գլխաւոր գործակցին՝ ընդ. Տոմպրավոքի փախուստին եւ Պո–նի մէջ կատարած յայտարարութիւննե–րուն պատճառաւ : Ինչպէս գրած էինք երէկ, Արեւմտեան Գերմանիա ապաստա–նելով Տոմպրավոքի պարզեց խորհրդային լրտեսական ցանցին գաղտնիքները եւ Եւ–րոպայի մէջ գործող խորհրդային լրտես–ներու անուանացանկը յանձնեց Պոնի կա–ռավարութեան :

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ԳԻՆԸ

Տեղական մամուլը երկու շաբաթէ ի վեր դիտել կուտայ թէ կատարուած վեր–ջին յաւելումները ինչ տագնապ յառաջ բերին բոլոր թերթերուն համար, մանա–ւանդ անոնց՝ որ զուրկ են պետական կամ առեւտրական մեծաքանակ ծանուցում–ներէ :

Թղթատարի, ելեկտրականութեան, ըն–կերային տուրքերու եւ թուղթի անհա–մեմատ բարձրացումը անել կացութիւն մը ստեղծեց եւ հակառակ մեր փոր–ձին անկարելի է պահել թերթին գինը, որ միշտ տեղական թերթերէն աժան է (պատերազմէն առաջ ճիշդ հակառակն էր) :

Տեղեկատուութեան Նախարարութիւնը արտօնեց որ Մամուլի Ընկերակցութիւնը իրաւունք տայ թերթերուն իրենց գինը բարձրացնելու՝ մասամբ հաւասարակշռե–լու համար պիտանէն : Պաշտօնական զե–կոյցը հրատարակուեցաւ Յունուար 23ին :

Այս պայմաններու տակ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ Յառաջի գինն է .—

Հատը՝ 20 Ֆր. :

Տարեկան բաժնեգին .— Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն՝ 4000 ֆր. (վե–ցամսեայ 2200) :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ համար տարեկան 5000 ֆրանք (մէկ թերթի առաքման ծախքը՝ որ 4 ֆրանք էր, բարձրացած է 10ֆր.ի) :

Վստահ ենք որ մեր բաժանորդները եւ ընթերցողները պիտի շարունակեն քաջա–լերել Յառաջը, ինչպէս միշտ, հաւատա–րիմ մնալով անոր եւ իրենց կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնելով վարչութեան գործը :

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ՋԵԿՈՅՑԸ

Մամուլի արհեստակցական բոլոր կազ–մակերպութիւնները կը հաղորդեն .—

« Ցաւով է որ մամուլը ստիպուեցաւ նախատեսել թերթերու գիներու բարձրա–ցում մը, հակառակ որ կ՚ուզէր խուսա–փիլ : Բայց օրաթերթերը եւ պարբերա–թերթերը ենթակայ չեն միայն այն յաւե–լումներուն որ յառաջ եկան ելեկտրակա–նութեան, ածուխի, հրանիւթի, թղթա–տարի եւ ընկերային տուրքերու գիներու բարձրացումէն այլ պէտք է հանդուրժեն թուղթի գինի շատ կարեւոր յաւելում մը :

Օրաթերթերը՝ բծախնդիր՝ պահպա–նելու իրենց հաւայթի եւ ելքի հաւասա–րակշռութիւնը որ պայմանն է իրենց ան–կախութեան, որոշեցին ի մօտոյ անցնիլ 25 ֆրանքի» : (Յառաջ՝ 20 ֆրանք) :

ԱԾԻՒՆՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի յա–տուկ կարգադրութեամբ եւ պատկան իշ–խանութեան մօտ հարկ եղած ձեւակեր–պութիւնները լրացած ըլլալով, Յունուար 13ին առաւօտ ժամը 8.30ին, Թիէի գե–րեզմանատան մէջ տարիներէ ի վեր հանգչող ողբացեալ ընկերներ Լեւոն Թա–դէոսեանի (Պապաշա) եւ Օհան Կարոյի աճիւնները փոխադրուած են ողբացեալ ընկեր Գարեգին Սարգիսբէկեանի դամ–բարանը :

Փոխադրութեան այս գործողութիւնը կատարուած է Շրջ. Կոմիտէի պատաս–խանատու ընկերոջ՝ եւ այլ ընկերներու ներկայութեամբ :

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷ

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

1941 Յունիս 27

Այսօր Ա. Զօպանեան յայտնեց թէ Եղիշէ Չարենց մեռած է աքսորի մէջ: Թէրզիպաշեանի պատմութեան համաձայն, դիմում կատարուած էր աքսորէն ազատելու: Երբ ներման հրամանագիրը հասեր է, բանաստեղծը մեռած էր արդէն: Զկրցայ ճշդել թուականը եւ վայրը :

Այս առթիւ յիշեցի ողբացեալ բանաստեղծին այն ոտանաւորը, որու տուներուն սկիզբի երկրորդ տառերը վերէն վար կարդալով՝ պերճիմաստ պարբերութիւն մը կը կազմեն: Երեք տարի առաջ գիտէի այս պատմութիւնը : Բացատրութիւնն ալ կը գտնուի մեր թանգարանը : Երկու տարի առաջ Թաւրիզի մեր թղթակիցն ալ գրած էր: Զտպեցի, սաստ մըն ալ ուղղելով: Ո՞վ կրնար պնդել թէ Չարենց անպատճառ մեռած կամ սպաննուած է: Իսկ այդ գաղտնիքը երեւան հանելով կարելի էր գլուխը ուտել: Դժբախտաբար Քալիֆորնիոյ Մշակին մէջ ոմն Լ. Մարտիրոսեան (Հնչակեան) հրատարակած է յետոյ այս պատմութիւնը, իր ճամբու տպաւորութեանց մէջ, եւ արտասահմանի գրեթէ բոլոր թերթերը իրարմէ արտատպեցին, առանց մէկ վայրկեան անդրադառնալու ...

Ճամբորդը (Ա. Թ.) ոչ մէկ իրաւասու մարդու կրցեր է ներկայանալ: Ոչ մէկը հետաքրքրուած է: Իսկ տեղացիներն ալ կը զգուշանան մօտենալ դուրսէն եկած անձերու: Ապրուստը տարապայման սուղ (Հ. Ս.):

1941 Յուլիս 2

Տեսակցութիւն Ա. Թէրզիպաշեանի հետ, Զօպանեանի տունը : (Ներկայ էր նաեւ Ա. Խատիսեան): Մեծ բան մը չի գիտեր: Հարեւանցի տեղեկութիւններ (Հայաստանի մասին): Հաստատեց որ « մթնոլորտը անշնչելի է »: Մարդ մարդու չի մօտենար: Կառավարութեան անդամներէն մարդ չէ տեսած, (չուզեցի, կ'ըսէ ...): Հայկական զօրամաս չկայ երկրին մէջ: Հայ զինուորները կը գտնուին հեռաւոր վայրեր: Նոր եւ աղուոր շէնքեր շինուած են: Տնտեսական վիճակը գէշ չէ, բայց ապրուստը շատ սուղ, այնպէս որ դժուար կրնան գնել: Յառաջ տարուած է բամպակի, ծխախոտի, ցորենի մշակութիւնը : Վարչաձեւը «անկայուն» կը գտնէ (ամբողջ Ռուսաստանի մէջ): Թերի են իր տեղեկութիւնները մտաւորական զոհերու մասին: Չարենց մեռած է բանտին մէջ, (ե՞րբ, չի գիտեր): Զապէլ Եսայեան, Տիգրան Զաւէն, Կավռոշ եւայլն աքսոր, (ո՞ւր, չի գիտեր): Պրոֆ. Խաչատրեանի մասին հարցուցի, չի գիտեր: Սահակ Տէր – Գաբրիէլեանի սպանութեան պարագաները պատմեր են իրեն (պատուհանէն դուրս նետուած): Արեւմտահայ բանաստեղծներու երկերու հաւաքածոյ մը 20.000 օրինակ (Վարուժան, եւայլն): Աւ. Իսահակեանը տեսեր է Մոսկուայի մէջ: Բանաստեղծը Ապրիլ Տասնըմէկի առթիւ «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ պատմած է եղեր հայկական ջարդերը : Նոր սերունդին առողջական վիճակը հարցուցի : Վարանոտ: « Զեն ածխլուիր» ըսաւ: Ինչպէս միշտ, կը խօսի աւելի շատ ձեռքով քան բերնով: Կարծես այս անգամ աւելի մեծ չկամութեամբ, (ուշէնմիշ կ'ըլլայ, կ'ըսեն թուրքերէն): Անշուշտ անոր համար որ տպաւորութիւնը շատ աւելի ծանր է, բայց չուզեր բացուիլ :

Ինք պնդեր է որ կաթողիկոսը ընտրուի: Սամսոնն ալ համոզեր է եւ քիչ է մնացեր որ յաջողի: Բայց Չէօրէքճեան արքեպ. մերժեր է օրինական առարկութիւններով: Եգիպտոս, Պոլիս եւ Իրան չեն մասնակցեր: Անձամբ ներկաներէն Խադ եպ. եւ Երուսաղէմի պատրիարքը : Սուրիոյ պատգամաւորները (Գ. Իփէքեան) հազիւ Իրան հասած, իմացեր են յետաձգումը :

Երեւանի մէջ կան չորս – հինգ եկեղեցիներ: Ժողովուրդը շատ մօտ կը սպասէ, վաթսուն հազար րուբլի եկամուտ ունեցեր են մոմէն: Էջմիածնի մէջ մնացեր են երկու եպիսկոպոս եւ մէկ – երկու վարդապետ : Ժողովուրդին մէջ կը զգացնեն որ երկիրը պէտք է ընդարձակուի, նեղ է 1.250.000 բնակչութեան համար : Մտաւորականները աւելի զգոյշ են :

Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար կը մնայ Յարութիւնեան, որ վրացախօս ըլլալով հանդերձ՝ եռանդով մղում կուտայ հայկական մշակոյթին զարգացման: Կոմիտասի շարժանկարը կը պատրաստուի եւ Յարութիւնեան ամէն օր ներկայ կ'ըլլայ փորձերուն: Րաֆֆիի « Դաւիթ – Բէգ»ը եւ «Սամուէլը» տպուած 7000 օրինակ, անմիջապէս սպառած: Թատրոն եւ սինեմա բանուկ: Ճիշդ են Յառաջի տեղեկութիւնները Սահակ Տէր – Գաբրիէլեանի սպանութեան մասին: Աղասի Խանջեանը կը մեղադրուի եղեր իբրեւ ազգային գիծ տանող, ինքնագլուխ, եւ խնամիներ տեղաւորող: Լէնինի արձանը 28 մեթր բարձրութեամբ :

1941 Նոյեմբեր 1

Ցո՛ւրտ է, կծու, խշխշուկ ցուրտ մը, տասը օրէ ի վեր: Ոչ կեդր. ջերմութիւն, ոչ ալ ծխնելոյզ մը՝ քանի մը կտրած աթոռ վառելու համար: Ցուրտին աստիճանը չեմ գիտեր, բայց ես որ մսկոտ չեմ, իրապէս կը նեղուիմ: Կարելի չէ վրայէ վրայ կէս ժամ նստիլ, կարդալ կամ գրել :

« Խոհանոց գնա, կազը կը վառի, կերակուր կ'եփի, կը տաքնաս, բայց նայէ որ կերակուրը չայրի, ես շուկայ կ'երթամ »:

Թուղթ գրիչ ժողվելով փոխադրուեցայ խոհանոց: Կազին տաքութիւնը, կերակուրին շոգին, խոհանոցին փոքրութիւնը բաւական օգնեցին քանի մը էջ մրոտելու: Չորս անգամ ալ սանին բերանը բացի, տաք ջուր լեցուցի, որպէսզի կերակուրը չայրի (սիսեռ): Չար սատանայ, հինգերորդին ուշ մնացի եւ երբ կափարիչը բացի, սիսեռը ջուրը քաշած, այրիլ սկսած էր:

Ե՞րբ տաքութիւն պիտի ունենանք : Նոյեմբեր 15ի՞ն: Դեկտեմբեր 15ի՞ն: Ոչ դռնապանը գիտէ, ոչ ալ տանտէրը: Հրամանի կը սպասեն կառավարութենէն : Իսկ ցուրտը որո՞ւ հրամանին կը սպասէ մեղմանալու կամ սաստկանալու համար :

Շատեր սրճարան կ'երթան, ժամերով կը նստին, որպէսզի չմսին: Ուրեմն նորէն սրճարաննե՞րը ժամադիր ըլլանք, ծախքի դուռ մը եւս բանալով: Երէկ Լ.ը տեսայ, արդէն տկար, քանի մը գօտի եւ ֆանելա կապած :

— Շիտակ ըսէ, հիմա չե՞ս փնտռեր Յառաջի համեստ խմբագրատունը, երկու երկաթ վառարաններով: Ածուխը կը լեցնէիր ու կը լեցնէիր, թէյն ալ միշտ վրան, սեւկաւէթը պատրաստ ամէնուն գրպանը: Ի՞նչ կ'ընէ հիմա Նարդունին, որ վերարկուն կռնակը, վառարանը կը տաքցնէր կարմրցնելու աստիճան, փուռի վերածելով սենեակը, իսկ դուն կը փախչէիր միւս սենեակը: Սիրտդ նեղուէր՝ կը ցատկէիր դիմացի սրճարանը, սեւ սուրճ մը ճաշակելու համար: Ա՛ն ալ չկայ հիմա, համով – հոտով քաֆէ – նաթիւրը ...:

Կ'արժէ՞ր խօսիլ այս մանր նեղութիւններուն վրայ, երբ ամբողջ Եւրոպան պատերազմի դաշտի վերածուած է, սկանտինաւեան երջանիկ երկիրներէն մինչեւ Ափրիկէի ափերը, երբ վեց միլիոն երիտասարդներ իրար կը բզկտեն ուրիշ միլիոններու հետ, Պալթիկէն մինչեւ Սեւ ծով, երբ մարդուն հնարած հրէշային մեքենաները հազարներ, հարիւր հազարներ կը փոշիացնեն մէկ ժամուան մէջ, երբ հարիւրաւոր օդանաւեր մահուան պարը կը պարեն ցամաքի թէ ծովի վրայ, երբ ամէն օր նաւախումբեր ծովամոյն կը կորսուին կամ կը պայթին քանի մը վայրկեանի մէջ, երբ միլիոններ անօթութեան դատապարտուած են ամիսներէ ի վեր կամ լեռ ու ձոր ինկած՝ խուճապահար կը փախչին, կը փախչի՛ն չեն գիտեր ո՛ւր, երբ ամբողջ քաղաքներ ականի վրայ նստած են, մէկ օրէն միւսը պայթելու համար, երբ քու հայրենիքդ անգամ կրակին բերանն ինկած, անձկութեամբ կը սպասէ օրհասական պայքարին, երբ ամենազօր նախագահ մը իր երկրին վարկը ի սպաս դրած է սպանդը երկարաձգելու եւ տարածելու համար, մարդկութիւնը դէպի յաղթանա՛կ առաջնորդելու համար: Փառք չէ՞ս տար որ գոնէ քու բնակած երկիրդ աժան ազատեցաւ բուն պատերազմի արհաւիրքներէն :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԺԷ.— ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

— Ինչո՞ւ չմեռար Բաբելոնի պարիսպներուն տակ :

Քսանեւութ տարի առաջ, 1930ին, ծանր վէճ մը ծագեցաւ Շ. Միսաքեանի եւ Ա. Զօպանեանի միջեւ :

Վէճին նիւթը՝ հրաշալի :

Մայքըլ Արլէն դեռ նոր հրատարակեր էր (1929 Սեպտեմբեր) պատմուածքներու շարք մը, — Մանուկները անտառին մէջ: Պատմուածքներէն մին, առաջինը, խորագիր ունէր «Քաղաքացի դարձած Անգլիացիի մը խոստովանութիւնները»: Հրատարակիչը փոխած էր այս խորագիրը եւ գրած — Եւ 21 տարեկան էի :

Արդարեւ, պատմուածքին հերոսը, անգլիական քաղաքացիութիւն ստացած Հայ մը, կը պատմէ իր տառապանքը, ծնունդ՝ ահաւոր քոմփլէքսի մը, ամէն հայ երիտասարդի ծանօթ՝ աշխարհի այն մասին մէջ, որ կը կոչուի Արեւմուտք : Թթու՛, միշտ թթու, այրող – մրկող « խոստովանութիւններու » տեղի տուած է այդ քոմփլէքսը, ընդվզեցուցիչ մեղադրանքներու՝ հանդէպ այն ժողովուրդին, որ կը կոչուի Հայութիւն :

Հրատարակիչը, Անգլիացի, առաջին իսկ ընթերցումով հասկցեր է թէ երիտասարդութի՛ւնն է գրգիռը: Մեղքին « փուշը » կը գտնուի 21 տարիքին մէջ, ընդունելով որ այդ տարիքը իրաւունք ու լեզու կուտայ երիտասարդին՝ պարսաւ կարդալու, նոյնիսկ հայհոյելու: Հասցէ՞ կ'ուզէք, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի հասցէն, — աջին, ձախին, Խորենացիին, Նարեկացիին, ազգին, աշխարհի, նոյնիսկ Աստուծոյ: Տարիքի վերնայարկերուն մէջ կը մեռնի այդ ընդվզումը, կը նստի համակերպութիւնը :

Հասկցե՛ր է անգլիացի հրատարակիչը եւ մտածեր թէ ահաւոր դժբախտութիւններէ ետք, որոնք, թերեւս աշխարհագրութեան ծնունդ, հալածեր են ամբողջ ժողովուրդ մը դարերու ընթացքին, տարբեր դժբախտութեան մըն է ենթարկուեր նորէն՝ նոյն ժողովուրդին մէկ բեկորը, « Նոյի տապանէն փրթած», իր հողէն խլուած եւ նոյնիսկ բախտաւոր աշխարհ նետուած, — դժբախտութիւն մը որ կը նուաստացնէ, նկուն եւ անարդ մնացորդի մը կը վերածէ զայն՝ օտարներու առջեւ,— անգլիացի հասարակ աղջկան մը առջեւ: Ազկէ՝ ընդվզում մը :

Կեանքի ոչ մէկ շրջան անողորմ է այնքան, հպարտ եւ ընդվզող, որքան երբ կը լրանայ երկու տասնամեակ :

Հասկցեր է Անգլիացին թէ «խոստովանութիւնը», պարսաւական ըլլայ թէ ինքզինք խարազանող, պոռթկում մըն է՝ դժբախտ երիտասարդութեան մը բնախօսական յայտանիշ, ինչպէս խօսքերը կան՝ որոնք կը համարուին արբունքի յայտանիշ :

Բայց չէ՛ հասկցեր Արշակ Զօպանեան, գրագէտ, բանաստեղծ, քննադատ եւ համայնագէտ (իմ նիւթէս դուրս կը մնայ ըսել թէ ի՛նչ բան կը հասկնար սակայն):

Հասկնալու համար՝ կը բաւէ Հա՛յ ըլլալ նախ :

Կարելի է Հայ ըլլալ քարթ տ'իտանթիթէով: Հայ ըլլալ նաեւ... քաղաքացիութեան համար, ի յարգանս հօր կամ մօր :

Երկրորդ՝ երիտասարդութիւն ապրիլ :

Կարելի է երիտասարդ ըլլալ ծննդեան թուականի փաստաթուղթով: Թուաբանական հաշիւով, (շատե՛ր կը ճանչնամ, սակայն, որ յիսուն տարեկան եղած են՝ առանց երբեք 21 տարեկանի կեանք մը ապրելու կամ զգալու):

Բայց Հայ ըլլալ եւ 21 տարեկան, — ուրիշ հարց է պարագան: Ա՛խ, ի՛նչ հրաշալի նիւթ է վերլուծել 21 տարեկաններու հոգեբնախօսութիւնը, ուսումնասիրել երիտասարդութեան հոգեկան անդրադարձները (ռէֆլէքս),— ընդվզումի սաստկութիւնը ազգին կրած անարգանքին դէմ, գերագոյն անհանդուրժողութիւնը նուաստացումներու դէմ, մինչեւ անձնուրացութիւն՝ ըմբոստացում ցեղին արժանապատուութեան խաթարման փորձերուն դէմ: Նման պայմաններու վրիպումն է որ ի վերջոյ կը ստեղծէ վիճակ մը, ուր երիտասարդը կ'ամչնայ իր ազգութենէն, եթէ ոչ իր տարիքէն, կամ կը հրաժարի ապրելու իրաւունքէն :

Այժմ երեւակայեցէք հոգեվիճակն այն երիտասարդին, որու հայրենիքը կը կոչուի... Սփիւռք, կամ որու ազգութեան անուն տրուելու համար փոխ կ'առնուի... Նանսէնի անձնանունը: Հողէն որ ծնած է ինք, ժողովուրդէն որ արիւն տուած է իրեն, քաղաքակրթութենէն որ զինք կը կապէ պատմութեան, հպարտութեան փաստ մը տալու համար օտար աղջկան որ կը կանգնի առջեւը ու կը խնդայ՝ իր բոլոր շնորհքները ասպետի՛ն միայն ընծայելու պատրաստ, երբ թաց լուցկիի պէս անպէտ բան մը կը դառնայ հայմաքլըս երիտասարդը՝ չկարենալով նմանիլ այլ ժողովուրդներու բոնկցնող երիտասարդներուն՝ իրենց հայրենիքով պարծեցող, իրենց ազգային նուաճումներով յոխորտացող, իրենց մարդկային իրաւունքներով սոնքացող, պիտի ըսէի թէ բերնին մէջ լեզո՛ւ անգամ չունի, եթէ չըսէի·

— Ինչո՞ւ չմեռար Բաբելոնի պարիսպներուն տակ :

Կամ, ինչպէս կ'ըսէ Մայքըլ Արլէն, իր հերոսին բերնով ·

— Ո՛վ, Հայաստան, աշխարհ ձանձրացա՛ծ է քեզմէ, չե՞ս տեսներ :Արեւմուտքի ժողովուրդները, քծնելով հրէութեան ուժին առջեւ, անկարող են այլեւս որեւէ հաճոյք քաղելու քեզ մեղքնալէն: Անոնք ձանձրացած են քու քրիստոնէութենէդ, քու ջարդերէդ, քու տրտունջներէդ, քու գոյութենէ՛դ :

Եւ դառն այլ խօսքեր :

Հրաշալի՛ է, հրաշալի՛: Զարմանալին այն է որ Զօպանեան չըսաւ «գմայլելի», գէթ մէկ անգամ գործածելու համար ճիշդ իր տեղը: Ընդհակառակն փրփրեցա՛ւ, ու նախատեց Մայքըլ Արլէնը :

Շ. Միսաքեան ելաւ պաշտպանեց Մայքըլ Արլէնը(*): Կռիւը հասաւ այն աստիճանին, որ Յառաջի խմբագրութեան կողմէ՝ Հրանտ – Սամուէլը ղրկուեցաւ Մայքըլ Արլէնի մօտ, լուսաբանութիւն խնդրելու :

Մայքըլ Արլէն գնահատեց Յառաջի խմբագրապետին գրական հասկացողութիւնը եւ ճաշակը, նոյնիսկ անգլերէն լեզուի թափանցողութիւնը :

×

Ինչո՞ւ անդրադարձայ այս միջադէպին :

Եթէ հարկ ըլլար վերլուծել Մայքըլ Արլէնի գործը, պիտի ուզէի նախ պարզել ստեղծագործական մեթոտները, — ներշնչումի (էնսփիրասիոն) տեսութենէն մինչեւ այն դպրոցը՝ որ արուեստին ծագումը կը դնէ խաղին մէջ (ժէօ), ըստ նորերուն՝ հմայքին կամ հրապոյրին մէջ (շառմ), որու գրական ուղին կը տանի կախարդանքին (մաժի), իսկ բացասական ուղին՝ շոքին,— գայթակղեցնելու եւ զայրացնելու :

Մայքըլ Արլէն, գրական քմայքներու որոնումէ մը աւելի, կ'աշխատի պատկերացնել հայ երիտասարդութեան մէկ ողբերգութիւնը,— հոգեկան բեկում մը :

Այս հարցին մէջ գիս կը հետաքրքրէ միայն մէկ բան, — երիտասարդութեան ստացած կարեւորութիւնը իբրեւ գրական նիւթ:

Ազգային կեանքի մեր հետաքրքրութեանց պատմութեան մէջ երիտասարդութիւնը համարուած է մակաբուծային երեւոյթ, արտօնեալ ժամավաճառութիւն, կամ գետ մը, որու ջուրով ոչ աղօրիք կը դառնայ, ոչ ալ դաշտ կ'ոռոգ –

Ամէն նոր փոս որ կը բացուի, կոչ մըն է, ճիգ մը աւելի փորձելու, յանձնառութիւն մը աւելի ստանձնելու, որպէսզի կտրուած ճամբան աւելի զարգանայ եւ ամրանայ, մէկ սերունդէն միւսը :

Շ.

1956, 7 Յուլիս

(*) Այս վէճին առթիւ Շ. Միսաքեան գրած է երկու խմբագրական, որոնք, գրական վերլուծումի սքանչելի դասեր, դժբախտաբար դուրս կը մնան հաւաքածոյէն, *Օրեր եւ Ժամեր* :

Եփրատ, գետ միջերկրական· հա-րեւաններդ կիրակնօրեայ ՚ հագուստ են հագեր արդէն, կամուրջէն ան-դին: Ազատութիւն: Հայրենիք: Ա-րեւելքէն Արեւմուտք: Մինչեւ ծո-վափ:

Եփրատ, արքայազուն անժա-ռանգ, ժողովուրդ մը կը ծաղկի հարեւան Արաքսի ափերուն վրայ:

Իսկ դո՞ւն: Դեռ երկա՞ր «ի վերայ աւերակաց»: Դէմ դիմաց համատա-րած ամայութեան, ուրկէ բուերն անգամ խոյս կուտան խունկայա-հար:

Ե՞րբ կը բացուի խորհուրդը խո-ժոռ ալիքներուդ որ կը թաւալին սա կամուրջէն վար:

Եփրատ, անգիր պատմութիւն ազ-գային եւ միջազգային,

Բարութիւն, զօրութիւն, խորու-թիւն:

Ամբողջ բազմութիւններ կը հալին ձայնիդ կարօտէն:

Ե՞րբ կը շաչեն փրփրադէզ ալիք-ներդ, իբրեւ շեփոր աւետաբեր:

Ե՞րբ ջուրերդ վերստին կը դառ-նան օրհնաբեր անձրեւ Հայաստան-եայց արտերուն, այգիներուն, ածու-ներուն:

Լուսացնցող շատրուանը Ազա-տութեան եւ աշխատանքի:

1948

•••••••••••••••••• ••••••••••••••••••

Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ, «Առաւօտ Լուսոյ»: Բոլոր ճակատ-ներուն վրայ: Բոլոր ցամաքներուն վրայ: Ծովուն դիմաց թէ լերան ստորոտը:

Որքան խուսափի «Արեգակն ար-դար», այնքան պիտի դառնանք ժիր: Ըմբոստ եւ տոկուն:

1 *Յունուար* 1956

•••••••••••••••••• ••••••••••••••••••

Մեռելները կը տրտնջային, իրենց փոսացած աչքերը խրելով համա-տարած խաւարին մէջ:

— Մենք չտեսանք ո՛չ Եւրոպան, ո՛չ Ամերիկան: Հարեւան լեռն եղաւ մեր հորիզոնը, եւ կամ ծովափը: Մենք մեր մտքի պաշարն ստացանք դաշտերէն եւ գիւղերէն, պակասը լրացնելով յետամնաց քաղաքներու մէջ:

Դուք, ահա տարիներէ ի վեր փո-ռուած լուսացնցող ափերու վրայ, ազատ եւ անվտանգ, դուք ինչո՞վ կ'ապացուցանէք ձեր առաւելու-թիւնները: Ո՞ւր է շօշափելի արտա-յայտութիւնը ձեր կորովին ու մտ-քին, ձեր գերազանցութեան, ի խն-դիր այն երկունքին որ լճացաւ մեր արեան ճապաղիքներուն մէջ:

Մեռելները դեռ ուրիշ բաներ ալ կը խօսէին, բայց ....

Շ.

24 *Ապրիլ*, 1938

ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ

———օ———

Երկու տարիներ սահեր են արդէն այն օրէն ի վեր, երբ ցուրտ հողին յանձնե-ցինք մեր հէգ Շաւարշը:

Եկեր էին բոլորը, նոյն իսկ հեռաւոր գաւառներէն, ընկեր թէ բարեկամ, իրենց վերջին յարգանքի տուրքը տալու անհե-տացող դրչի վարպետին:

Դեռ երէկ էր կարծես, արցունքը մեր աչքերուն՝ բոլորուած էինք իր դագաղին շուրջը, գերեզմանատան մէջ, ու երբ քա-հանան իր վերջին աղօթքը լրացուց, փափաքեցանք որ ան վերջին անգամ մը եւս լսէ իր այնքան սիրած կուսակցու-թեան քայլերգը: Որքան յուզիչ էր պա-հը: Յուղարկաւորները միաբերան թղա-ցուցին «Մշակ բանուոր»ը արձագանգ տալով գերեզմանատան ցուրտ շիրիմնե-րուն:

Երկու տարիներ են սահեր ... տակա-ւին աչքիս առջեւ կը պատկերանայ սա-կայն իր դէմքը ամէն անգամ որ մտնեմ խմբագրատունէն ներս: Այնտեղ է ան, կարծես, նստած՝ գրասեղանին առջեւ, աջ կողմը, ձեռագրի մը վրայ հակած:

Ու մանաւանդ ամէն անգամ որ կը մտ-նեմ «Մշակոյթի Տուն»ը, իր ձայնն է որ կուգայ ականջիս· «Առնենք այս տունը, երիտասարդները ազատենք սրճարաննե-րու անկիւններէն»:

Տարաբախտ Շաւարշ, առինք տունը, կը վերանորոգենք զայն, որքա՜ն պիտի ուզէինք սակայն քեզ տեսնել հոն՝ գրա-սենեակի մը մէջ, գրիչը ձեռքիդ: Ի՜նչ ոգեւորութեամբ խմբագրականներ պիտի գրէիր արդեօք, թմրած հոգիները հրա-հրելու: Որքա՜ն պիտի տաքցնէիր մթնո-լորտը մշակոյթի այդ պատերէն ներս:

Յիշատակդ յարգող ընկերներդ ու բա-րեկամներդ սրահը ձօնեցին քու անուա-նդ, պիտի զարդարեն զայն քու եւ ան-գարձ մեկնող դրչի ընկերներուդ նկար-ներով ու հայ երիտասարդները, որ այն-քան սիրեցիր՝ հոն պիտի թնդացնեն ազ-գային երգը, վստահ եղիր:

Պատանի տարիքէս ճանչցեր էի գինքը Պոլիս: Գրատուն մը ունէր, որու ցուցա-փեղկին մէջ տեսայ, օր մը, Ահարոնեանի «Հայորդիներ»ը: Գնեցի գիրքը, որ ա-ռաջին կայծը դրաւ հոգիիս մէջ:

Վառվռուն երիտասարդ էր Շաւարշ այն ժամանակ, ու բնաւ չէի երեւակայեր թէ պիտի գտնէի զինքը Փարիզ, տասնեակ տարիներ ետքը, ճերմկած մազերով եւ չարաչուք օր մըն ալ իր յուղարկաւորը պիտի ըլլայի:

Սիրելի Շաւարշ, մահուանդ երկրորդ տարելիցին առթիւ, յիշատակի եւ յար-գանքի սա քանի մը տողերը ընդունէ իբր համեստ ծաղկեպսակ քու ցուրտ շիրիմիդ վրայ:

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Ինձ թաղէք, երբ կարմիր վերջալոյսն է մարում,
Երբ տխուր, զգուանքով արեգակը մեռնող
Սարերի արծաթէ կատարներն է վառում,
Երբ մթնում կորչում են ծով ու հող...

Ինձ թաղէք, երբ տխուր մթնշաղն է իջնում,
Երբ լռում են օրուայ աղմուկները զուարթ,
Երբ շողերն են մեռնում, ծաղիկները — ննջում,
Երբ մթնում կորչում են լեռ ու արտ:

Իմ շիրմին դալկացող ծաղիկներ ցանեցէք,
Որ խաղաղ ու հանդարտ մահանան
Ինձ անլաց թաղեցէք, ինձ անխօս թաղեցէք·
Լռութի՛ւն, լռութի՛ւն, լռութի՛ւն անսահման...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

1958Ի ԱՄԷՆԷՆ ՇԱՏ ՍՊԱՌԱԾ ԳԻՐՔԵՐԸ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Փարիզեան կարեւոր շաբաթաթերթե-րէն՝ Լէ Նուվէլ Լիթէրէր հրատարակիչ-ներու դիմելով ստացած է 1958ի ընթաց-քին ամէնէն շատ սպառած գիրքերու ա-նուններն ու տպաքանակները: Հետաքրք-րական է անշուշտ այս ցանկը, նկատե-լով որ ընթերցասէրներու ջախջախիչ մե-ծամասնութիւնը կ'ուզէ գիտնալ թէ ընդ-հանրապէս ո՞ր հեղինակները կը կար-դացուին:

Տեղական գրեթէ բոլոր օրաթերթերը հրատարակեցին այս ցանկը, գնահատա-կան տողեր նուիրելով աշխատանքին եւ գաղափարին: Արդարեւ, թիւերն ու ա-նունները կը ներկայացնեն պատկեր մը, որ մէկ տարուան գրական կեանքին հա-րազատ հայելին է· աւելի խօսուն՝ քան թէ որեւէ գրախօսական կամ յօդուած:

Ստորեւ կը հրատարակենք շաբաթա-թերթին կողմէ հաւաքուած անուններն ու թիւերը:

ԳՐՔԻ ԱՆՈՒՆ	ՀԵՂԻՆԱԿ	ՏՊԱՔԱՆԱԿ
Տոքթ. Ժիվակօ,	*Պ. Փասթերնակ*	300·000
Ամէն գնով արձակուրդ	*Փ. Տանինօս*	260·000
Սէն – Ժերմէն կամ բանակցութիւնը,	*Ֆ. Վալտէր*	120·000
Երկնային կայսրութիւն,	*Ֆր. Մալէ – Ժորիս*	120·000
Հանդիպումը,	*Հ. Թրուայեա*	117·000
Առիւծը,	*Ժ. Քէսէլ*	108·000
Կարծածէդ աւելի ուշ է,	*Ժ. Սեսպրօն*	100·000
Աշխարհի Ամբողջ հիմուրը,	*Փ. Տանինօս*	100·000
Ուղղութիւն՝ Երկիր,	*Ժ. Կրանմուժէն*	90·000
Մեծ խենթուկը	*Պ. Փուարօ Տելփէշ*	85·000
Ցտեսութիւնի, Տոքթ. Ռոշ	*Ա. Սուպիրան*	80·000
Ռազմիկին հանգիստը	*Ք. Ռոշֆոր*	77·000
Լեզարտը	*ԷՏ. Կլիսան*	65·000
Կարգապահ աղջկան մը յուշերը	*Ս. Տը Պովուար*	62·000
Հիւսիսի լոյսը	*Ա. Ժ. Քրօնէն*	60·000
Սուրբ շաբաթը	*Լ. Արակօն*	55·000
Հրեշտակներու մարքիզուհին	*Ա. եւ Ս. Կոլոն*	55·000
Հոգիներու մեծ դարը	*Տանիէլ – Ռոփս*	55·000
Մեծ ճարճատումներու դարը	*Տանիէլ – Ռոփս*	55·000
Փէքինի նամակը	*Փըրլ Պըք*	53·000
Փարիզի եւ Փարիզցիներու պատմութիւնը		52·000
Ալնայի հարիւրամեակը	*Մ. տը Լա Ռոշ*	50·000
Միսէ դիմակը	*Վան Տէր Մերշ*	42·000
Սիրահար միամիտը	*Փ. Կիւթ*	42·000
Աքիւ – Աքիւ	*Թ. Հէյտէրտալ*	38·600
Ս. Վեմը	*Փ. Պընուա*	38·000
Տանջանքներ	*Մ. Ա. Տէմարէ*	36·000
Նամակը կառքի մը մէջ,	*Լ. Տը Վիլմորէն*	35·000
Անճելօ	*Ժ. Ժիոնօ*	35·000
Բարբարոսին երկիրը,	*Ժ. Ուկրօն*	35·000
Աղեքսանդր Մեծ	*Մ. Տրիւոն*	33·000
Փնտռելով՝ Թասիլիի որմանկարները	*Հ. Լոթ*	32·000

ուի: Աքար սու: *Դուք ճշդեցէք* պաքար հայվանը:

Գաղափա՛ր չունինք սերունդներու պայքարին մասին,ահա թէ ինչո՛ւ յիմա-րի նմանցուցած են Արտաւազդը՝ մեր վարժապետներուն շարադրած Հայոց Պատմութիւնները:

Կը զարմանաս որ, մեր մէջ, ամէն օ-րէնք եւ աւանդութիւն Աստուածաշունչ Մատեանէն քաղելով հանդերձ, իմաս-տութիւն ու գործելու իրաւունք առանձ-նաշնորհ տրուած են ծերերուն: Մովսէ-սի կը նետէր յիսունէն վեր իմաստուն-ները եւ հանրային գործիչները՝ աթոռնե-րը տալու համար երիտասարդներուն, — այն տարիքին, որ ոչ միայն խանդավա-ռութիւն կը դնէ պատասխանատուութեան մէջ, այլ եւ անծանօթ կը մնայ վարա-նումներու եւ խարխափումներու: Վճռա-կանութիւնը տարիքի հարց է առաւելա-գոյն չափով: Ահա թէ ինչո՛ւ Մովսէս եւս արգիլեց պաշտօնէ դադրեցնել ով որ կը լրացնէր յիսուն տարին· «Ի յիսնամե-նից՝ ի բաց կացցեն ի պաշտամանէ ան-տի, եւ ոչ եւս գործեսցեն» (Թուոց, Ը. 25):

Օրմանեան, որ Աստուածաշունչ Մատ-եան է կարդացած, «խօլական» կ'անուանէ երիտասարդութիւնը, ու խիստ քննադա-տութեան մը կ'ենթարկէ Իզմիրլեանը.— «Միակ կէտը, որ Իզմիրլեանէ չէր ըս-պասուեր, նորահաս երիտասարդութեան խորհուրդները փորձառու խոհականու-թեան խորհուրդներուն նախադասելն է»:

Հետեւա՞նքը.—

«Ընկճուած եւ անօգնական ժողո-վուրդը տարափի պէս սկսաւ տեղացնել գղջական յայտարարութիւններ, վեհապե-տին (Ապտիւլ Համիտի) շնորհապարտ, պաշտօնեաներէ գոհ, կացութեան համա-կերպող, հրամաններու հնազանդ խոստո-վանելով զինքն եւ անտրտունջ ընդունե-լով որ կոտորածէ ազատուածները իբրեւ ոճրագործներ բանտերը լեցնեն եւ զատա-րաններով ծանր պատիժներու ենթար-կեն»:

Սումխիոնի *այս ահաւոր, այս ամօ-թալի պատկերին պատասխանատուութիւ-նը գիտէ՞ք թէ որո՛ւ վրայ կը նետէ Օր-մանեան, — Իզմիրլեանի:*

Օյինպազութեա՛ն *նայեցէք:*

Բայց ինչո՞ւ եւ որո՞ւ դէմ ըմբոստա-ցաւ երիտասարդութիւնը, մերժելով այն քաղաքականութիւնը, որ քոմփլէքսներ *կը ստեղծէ երիտասարդութեան մէջ եւ ըսել կուտայ* Փատիշահըմ չոք եաշա *պոռա-ցող ժողովուրդի մը երեսին:*

— Ինչո՞ւ չմեռար Բաբելոնի պարիսպ-ներուն տակ:

Վերջին յօդուածով մը՝ մեր դատա-պարտութիւնը Օրմանեանի մասին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

30000 *տպաքանակով հրատարակուած են հետեւեալ տասը գիրքերը.—*

Արուեստն ու մարդը *Ռընէ Իւկ*
Երկար սէր մը.— *Փըրլ Պըք*
Շահագրգիռ մենութիւն մը.— *Ֆ. Սոլէր*
Ըսէ թէ ով կը սիրես.— *Մ. Ա. Տէմարէ*
Լուվրի հրաշալիքները (*Տպ. Հաշէթ*)
Տիրոջ ձախ ձեռքը.— *Ու. Պարէթ*
Ապրելու խանդը.— *Ն. Ռէ*
Ամէն բան կարդաց.— *Պ. Ժորժ*
Մեծ դրախտը.— *Սամիվել*
Նափոլէոն.— *Լ. Մատըլէն*

Փիէր Պուլի «Փրկութեան ճամբաները» տպուած է 26·000 օրինակ: Իսկ 25·000 օրինակով հրատարակուած են հետեւեալ գործերը.—

Թուլուզ – Լոթրէքի կեանքը.— *Հ. Փե-րիւշօ*
Համաշխարհային պատմութիւն.— *Գ. Հատոր*
Գրականութեանց պատմութիւն.— *Գ. Հատոր*
Ժերալտ.— *Տ. Տիւ Մորիէ*
Առաջ եւ յետոյ.— *Ա. Տը Սէփէտէօ*
Մոտիլեանիի կեանքը.— *Ա. Սալման*
Ճերմակ վիհուկը.— *Է. Կուճ:*

Շաբաթաթերթին հրատարակած ցանկը կ'երկարի, հասնելով մինչեւ տասը հա-զար տպաքանակի արժանացած գիրքե-րուն: Ուշագրաւ է որ աղմուկ ստեղծած կարգ մը գիրքեր կը գտնուին 25·000էն վար տպաքանակ ունեցող գիրքերու շար-քին: Ա. Լանուի «Պրիւժի ժամագրութիւ-նը» որ մամուլին կողմէ գնահատուեցաւ եւ կը սպասուէր որ Կոնքուռի *մրցանակին արժանանայ՝ 21·000 օրինակ տպուած է, իսկ Ֆրանսուա Մորիաքի «Մարդու որ-դին» վէպը՝ միայն 13·000 օրինակ:*

Միւս կողմէ, մինչ Պորիս Փասթերնա-քի Տոքթ. Ժիվակօն *տարուան ամէնէն շատ սպառած գիրքն է (300·000), նոյն հեղինակին «Ինքնակենսագրութեան փորձ» գործը տասը հազարէն վեր չէ բարձրացած:*

Սերժ Կրուսարի «Գեղեցիկ յոյսը» գոր-ծին տպաքանակը 11·000 է, իսկ Կրահամ Կրինի «16 Նորավէպեր»ը՝ 10·000:

Ողջ ըլլան թէ մեռած, մտքի եւ ար-ուեստի մշակները բազմութեանց սրտին կը խօսին իրենց ստեղծա-գործութիւններով: Իրենց երկունքով եւ վաստակով:

Շ.

ԱԼԺԵՐԻՈՅ զանազան շրջաններուն մէջ ըմբոստները անակնկալ յարձակումներ կը գործեն բանակին վրայ, նոր զոհեր խլե – լով: Առջի օր Այն – Քէզէրայի մէջ ա – պըստամբները անակնկալ յարձակումով մը սպաննեցին 21զինուորներ: Նոյն պայ– մաններու մէջ 14 զինուորներ սպաննուած էին ել Քաչօրի մէջ (Պուժի): Թիզի – Ու– զուի մէջ զինուորական կառք մը գնդա – ցիրի բռնուեցաւ. մէկ հոգի մեռաւ եւ ուրիշ մը վիրաւորուեցաւ: Երկու քա – ղաքացիներ ալ սպաննուեցան Կոստանդի– նի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ համայնավար կուսակցու – թիւնը կը յայտարարէ թէ ներկայիս23140 անդամ ունի, այսինքն՝ աւելի քիչ, քան 1958ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ընդդիմադիր բազմա – թիւ թերթեր ծանր տուգանքներու դա – տապարտուեցան, մամուլի առեանին կողմէ: Թերթերէն մէկը պիտի դադրի: Բազմաթիւ լրագրողներ 15 օրէն մինչեւ մէկ տարուան բանտարկութեան դատա – պարտուած են:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատերազ – մական նախարարը յայտարարեց թէ Ֆը– րանսա, Թուրքիա եւ Յունաստան կրնան միջերկրային հրթիռներ ստանալ, եթէ ուզեն: Իտալիա համաձայնած է արդէն եւ շուտով կը ստանայ, իսկ Թուրքիա միջերկրային հրթիռներ ունենալու տրա– մադրութիւն յայտնած էր արդէն, բազ– մաթիւ առիթներով:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Իտալիոյ մեր բաժանորդներէն կը խնդ– րուի անյապաղ վճարել իրենց բաժնեգին– ները Sofp. Արզումանեանի՝

Via Cappellari 3, MILANO

Արտասահմանի բոլոր բաժանորդներէն, նոյնպէս կը խնդրուի չուշացնել իրենց վճարումները միջազգային մանտաներ օգտագործելով:

Տարեկան բաժնեգին 5000 փրանք:

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կ. եւ Մար – տիկներու Միութեան:

Տեղի պիտի ունենայ 31 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ ուշ ա– տեն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Օրքէսթրը ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած է երգելու.—

Օր. ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Որ պիտի երգէ հայերէն եւ ֆրանսերէն:

Սիրով կը հրաւիրենք Վիէնի եւ շըր – ջաններու Հայութիւնը՝ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, քաջալերելու Հայ երգը եւ Կամաւորներու եւ Մար – տիկներու Միութիւնը:

Մուտք 300 փր.:

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Անդրէասեան (ծն. Մարտիկեան) (Նիս), Այրի Տիկին Պայծառ եւ զաւակը Ալիս Աւետեան (Պո– լիս), Պ. Վաղինակ Քէօսէեան եւ զաւակ– ները (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկ. Խ. Քէօսէեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Անդրէաս Անդրէասեան եւ զաւակը (Փա– րիզ), Այրի Տիկին Շնորհիկ Մարտիկեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Մեսրոպեան եւ զաւակները (Պո – լիս), Տէր եւ Տիկին Նուպար Ղուկասեան եւ զաւակները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ ազ– գականք եւ բարեկամք ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, հարսին, մօրաքրոջ եւ քերկինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՑԱՅ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մարկոսեան, 92 տարեկան)

մահը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ու– ցաւ Շաբաթ 17 Յունուար 1959, Նիս, Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին ժամը 3ին, մարմինը փոխադրուեցաւ Գօղաթի գե – րեզմանատունը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Յունուար 27ին, Երեքշաբթի ժամը 10ին Փարիզի Մայրէն եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ.

ԳԵՐՊ. Կ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Լօվռ տ'Օռիանի բարենպաստ Միութեան տարեդարձին առիթով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒ – ՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15.30ին

Կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ – Իշխան: Հայաստանի անկախութեան շր– ջան մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն:

COURTELINE - L'ARTICLE 330

ԶԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրաց – կաններէն տեսարաններ::

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգային– ները:

ԽԱՆՈՒԹ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

TOMLAC

Հաստատութիւնը կը փափաքի բարձ – րացնել իր մասնաճիւղերու թիւը, այս պատճառով ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անոնց որ խանութներ ունին եւ կը փափաքին փոխել իրենց առեւտուրը, լա– ւագոյն ապագայ մը ապահովելու մտա – հոգութեամբ, որ անյապաղ դիմեն՝

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

104, Bld. Gallieni' Villeneuve - La Garenne
Tel.; Plaine 09-36

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 1, Կիրակի, ժամը 15 – 24

LES AMBASSADEURS
3 Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական նոխ բաժին   Մուտք 500 փրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19ուկէսին: Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ = ՍՐԱՀ՝ ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ

21, Rue Yves Toudic - Métro République

26 Յունուար, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 9ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր թարգմանութիւնը՝

ՐԻՊԱՏԻԷԻ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

խիստ ծիծաղաշարժ կատակ. երեք արար, ԺՕՐԺ ՖԵՏՕՅԻ

Կը մասնակցին՝ ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Օ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւն.: Տեղերու գինները՝ 250, 400 ֆրանք եւ առաջին կարգի պատուոյ տոմսեր:

Նախապէս լաւագոյն տեղերը ապահովել Գրատուն Հ. Բալուեանէն՝

43, Rue Richer, Paris 9e   Tél. PRO. 25-46

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
Tél. : PRO vence 64 - 90

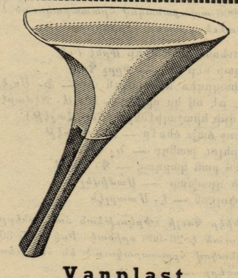
ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆրանք
Օրեր եւ ժամեր, Շ. Միսաքեան	2000
Դրօշակ, 1890 – 1897 Ա. հատոր, կազմուած	2400
Դրօշակ, 1898 – 1901 Բ. հատոր, կազմուած	2400
Արծիւները Անապատին մէջ, Կ. Փոլատեան (վէպ)	1000
Խոդեդան, Խաչիկ Դաշտենց, Տպ. Յուսաբեր	700
Նոճաստան, Տ. Զրաքեան (քերթ.)	300
Մահուան Առագաստը եւ Առաջին Սէրը, Վ. Շուշանեան	500
Մեծապատիւ Մուրացկաններ, Յ. Պարոնեան	400
Կարմիր ժամուց, Ա. Ար– փիարեան (վէպ)	300
Պապիկ ու թոռնիկ, Խրիմեան Հայրիկ	500

Փափաքողներուն կը ղրկուի ցուցակ:

Երգն Հայաստանի, հեղինակ՝ Ճօրճ Մարտիկեան, հրատ. «Համազգային» Պէյրութ, 1957, լաթակազմ 1000

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

Vanplast

Հաստատութիւնը արդէն հրապարակ հանած է իտալական վերջին նորա– ձեւ բարակ կռունկները՝ կատարե– լագործուած ձեւընկալ նիւթերու (մաթիէռ փլասթիք) եւ ալիւմին – իոմի միացումով:

ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ 50 – 55 – 60 65 – 70 – 75 – 80 – 85 (Նմոյշներու ձրի սպասարկութիւն):

VANPLAST

14, BLD. MAXIME GORKI, VILLEJUIF - SEINE
Tél. : ITA 33-38
» 16-36

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը

Տեղի պիտի ունենայ
31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր,
Քլիւպի մէջ

1959 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1էն

MORY et Cie

Հաստատութիւնը սկսած է շատ նպաստաւոր պայմաններով կատարել դէպի Խ. Միութիւն ծրարներու առաքումը:

ԳԻՆԵՐԸ ՋԳԱԼԱՊԷՍ ԻՋԱԾ ԵՆ

Դիմեցէք մեր նոր գիները ստանալու համար, գրաւոր, հեռաձայնով հասցէին.—

Service C des Colis Postaux
10, Rue St-Quentin, Paris 10

կամ հեռաձայնել —NOR. 40 72 & 50 83

MÉTRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Փետրուար, Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

RUE SAINT-VICTOR, MÉTRO : MAUBERT-MUTUALITÉ

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին եւ ՍՕՍԻ պարախումբին

COLIS pour L'U.R.S.S
Licence Officielle

SICOMEX

20, Rue Royale, Paris 8e
Métro : Madeleine Tél. : OPE. 67-77

Համաձայն Ինթուրիստի հետ ստորա – գրած պայմանագրին ամէնէն կարճ ժա – մանակամիջոցին ԾՐԱՐՆԵՐ, ԿԸ ՅԱՆՁՆԷ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Առաջնակարգ ապրանքներ, թէքսթիլ, հագուստ, ներքնազգեստ մատչելի գիներով, տաք հագուստներ, շալ փիրէնեան բուրդէ, Նայլըն գուլպայ եւ ամէն տեսակ ապրանք:

Յաճախորդներուն տրամադրութեան տակ են, մեր գրասենեակին մէջ:

Բոլոր ծախքերը (մաքս – ապահովագրութիւն եւն.), ծրարներուն գիներուն մէջ հաշուուած են, ստացողը ոչ մէկ վճարում կ'ընէ, ծրարներու յանձնումը ապահովուած է եւ ստացողին կողմէ ստորագրուած:

Ստացագիրը կը ղրկուի ուղղին: Բաց է ժամը 9էն 12, եւ 14էն 18.30

Envoi Gratuit de Renseignements et Catalogue

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր· վեցամս· 1900

Արտասահմանի՝ տարեկան 4500 ֆրանք: Հատը 15 ֆր·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 27 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8404 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4205

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵՆԻՆԵԱՆ ՇՔԱՆՇԱՆԱԿԻՐ

Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը 1958 Դեկտեմբեր 29ին Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկան «պարգեւատրած» է Լենինի շքանշանով, — այսինքն Խ· Միութեան «բարձրագոյն պարգեւով»:

Ինչո՞ւ այս բացառիկ պատիւն ու վարձատրութիւնը մեր փոքրիկ հայրենիքին:

Որովհետեւ — կը բացատրէ Սովետական Հայաստան, 4 Յունուար —, Հայաստանի աշխատաւորները «խոշոր յաջողութիւններ «ձեռք բերած են «գիւղատնտեսական մթերքներու արտադրութիւնը աւելցնելու, բամպակի, շաքարի ճակնդեղի, հացահատիկի, մսի, կաթի եւ բրդի վաճառքի պետական պլանները կատարելու եւ գերակատարելու գործում»:

Այս ուրախ առթիւ Սովետական Միութեան Կոմունիստական պարտիայի կենտրոնական կոմիտէն, Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը եւ Խ· Մ· Մինիստրների սովետը ջերմօրէն ողջունած են Հայաստանի «կոլտնտեսականներին ու կոլտնտեսուհիներին, սովխոզների եւ նորոգման տեխնիկական կայանների բանուորներին, պարտիական, սովետական կոմերիտական աշխատողներին եւ բոլոր աշխատաւորներին»:

Բայց ողջոյնէն, անոնք նաեւ «յետագայ յաջողութիւններ են ցանկանում գիւղատնտեսական արտադրութեան բոլոր ճիւղերի վերելքի գործում ... որպէսզի մեր երկրում ստեղծուի բնակչութեան համար պարէնի եւ արդիւնաբերութեան համար հումքի առատութիւն»:

Բելոռուսիոյ Հանրապետութիւնը եւս պարգեւատրուած է նոյն շքանշանով (եւ այդ առթիւ Մինսկի մէջ երկար ճառ մը խօսած է Խրուշչեւ):

Հաւանաբար խորհրդային ուրիշ Հանրապետութիւններ եւս պիտի վարձատրուին նոյն ձեւով, մասնաւորապէս քաջալերելու համար կոլխոզներն ու սովխոզները:

«Լենինեան շքանշան»ը տօնելու համար Յունուար երեքին Երեւանի Լենինի հրապարակին վրայ տեղի ունեցած է «ռեսպուբլիկայի աշխատաւորների ներկայացուցիչների միտինգ», որուն մասնակցած են «աւելի քան 70 հազար մարդ»:

Ներկայ եղած են պետութեան եւ կուսակցութեան պատասխանատու ղեկավարները՝ նախագահութեամբ վարչապետ Ա· Քոչինեանի:

Ամէնէն երկար ճառը խօսած է Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղար Ս· Թովմասեանը, պարզելով 1958ի ընթացքին տնտեսական դետնի վրայ ձեռք բերուած արդիւնքները:

Համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին առջեւ պարզ երեսով եւ բարձր ճակատով ներկայանալու համար, խորհրդային 16 հանրապետութիւնները իրարու հետ մրցումի ելած էին:

Հայաստանի աշխատաւորները «արդիւնաբերական արտադրանքի արտադրութեան տարեկան պլանը» կատարած են «ժամկէտ»էն առաջ՝ Դեկտեմբեր 16-ին, գիւղատնտեսութեան աշխատողները՝ Նոյեմբեր 15ին:

Այսպէս ուրեմն՝ կոլխոզի գիւղացիները առաջնութիւնը շահած են գործարանի բանուորներուն վրայ: Ամէնէն աւելի եռանդ ցոյց տուած են կոլխոզուհիները, ու անոնց շարքին մասնաւորապէս կթուորուհիները, որոնցմէ ոմանք տարեկան 5000 – 5500 լիտրա կաթ ստացած են իւրաքանչիւր կովէ:

Կոմկուսի քարտուղարը չըսեր սակայն թէ այս «արտադրանք»ի քանի՞ տոկոսը բաժին կ'իյնայ մեր «լենինեան նշանակիր» մինուճարի խեղճ ժողովուրդին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

“ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՉԵՆՔ ՏՈՒԱԾ ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱՐ”

Կ'ԸՍԷ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք Անաստաս Միկոյեան Ուրբաթ օր Մոսկուա վերադարձաւ եւ շաբաթ մամուլի ասուլիս մը տուաւ:

Միկոյեանի յայտարարութեանց մէջ գլխաւորը Պերլինի վերաբերեալ հարցն է: Փոխ-վարչապետը շեշտեց թէ Խ· Միութիւնը Պերլինի համար վերջնագիր չէ տուած Արեւմուտքին: Կրկնեց նաեւ որ ամէնէն կարեւորը՝ բանակցիլն է եւ բանակցութեան միջոցաւ հասնիլ լուծումի մը:

«Փրաւտա»յի լրագրողներէն մէկուն հարցումին պատասխանելով, ըսաւ թէ փոխադարձ բարեկամեցողութեամբ դժուար պիտի չըլլար Պերլինի շուրջ սկսելիք խօսակցութիւնները շարունակել երկու կամ երեք շաբաթ, լուծումի մը յանգելու համար· «մեր առաջարկը չենք ներկայացուցած պատերազմ մը չյթայլերծելու նպատակով· ընդհակառակն՝ վտանգի կէտ մը կ'ուզենք պակսեցնել»:

Ընդհանուր առմամբ Պերլինի հարցին եւ Մեծերու հանդիպումի մը շուրջ Ա· Միկոյեանի կարծիքը այն է, թէ երբ Արեւմուտքը համաձայնելու նպատակ ունենայ՝ խնդիրը կարելի է դիւրութեամբ լուծել:

Խ· Միութեան փոխ վարչապետը ամփոփեց նաեւ Միացեալ Նահանգներէն ըստացած իր տպաւորութիւնները.— Այցելեց Ուաշինկթըն, Քլիվլէնտ, Տիթրոյիթ, Շիքակօ, Սան Ֆրանչիսքօ, Լոս Անճելըս եւ Նիւ Եորք: Խօսակցութիւններ ունեցայ ամերիկացի ժողովուրդին տարբեր խաւերու ներկայացուցիչներուն հետ: Ամերիկացիները տաք վերաբերում մը ցոյց տուին մեզի հանդէպ, մաղթելով որ ամերիկացի եւ խորհրդային ժողովուրդները խաղաղ ապրին:

45 վայրկեան տեւած մամուլի այս ասուլիսի ընթացքին, որուն կը նախագահէր Արտաքին նախարար Կրոմիքօ, Ա· Միկոյեան հաստատեց թէ ամերիկացի քաղաքական ղեկավարները անկեղծօրէն կ'ուզեն գործակցիլ եւ յարաբերութիւնները սերտացնել.— Մեր կառավարութիւնը գոհ է Նախագահ Այզընհաուըրի, փոխ նախագահ Նիքսընի, Արտաքին նախարար Տըլլըսի եւ պաշտօնական միւս անձնաւորութիւններու յայտնած նպատակներէն: Մենք ալ նոյն տաք վերաբերումը պիտի ունենանք բոլոր այն Ամերիկացիներուն հանդէպ՝ որ Խ· Միութիւն պիտի այցելեն:

Այսուհանդերձ, Հայ նախարարը գտնել տուաւ թէ հակառակ ամերիկացի ղեկավարներու ցոյց տուած վերաբերմունքին՝ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը վճռական արձագանգ մը չտուաւ անոնց. ամերիկեան կառավարութիւնը ճիգ չի թափեր միջազգային հրատապ հարցերու լուծման համար:

Տըլլըսի ողջերթի հեռագիրը զարմանք պատճառած է Միկոյեանի, որովհետեւ Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը կ'ակնարկէր «խորհրդային պետական դրամատիրութեան» մը:— Ուաշինկթընի մէջ, աւելցուց ան, այն տպաւորութիւնը ունէի թէ Տըլլըս լաւ կը ճանչնայ խորհրդային վարչակարգը· նոյնիսկ իր մէկ պատասխանին առթիւ շնորհաւորած էի զինքը, որ այնքան մօտէն ծանօթ է մարքսիզմ – լենինիզմի:

Օտար լրագրող մը իրեն հարց տուած է թէ ինչո՞ւ այնքան բուռն յարձակում գործած է Արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ, Քոփէնհակի մէջ, քանի որ տարի մը առաջ ինք տեսնուած էր Ատընաուըրի հետ, հետեւաբար՝ յարաբերութիւնները լաւ էին:

— Իմ այդ այցելութիւնս կ'ուզէր թարգմանը ըլլալ Արեւմտեան Գերմանիոյ ժողովուրդին եւ Ատընաուըրի բաղձանքներուն· թէեւ այն ատեն Վարչապետը յուսատու կարծիքներ կը յայտնէր, բայց Օգոստոսին յարձակողական ուղղութիւն մը որդեգրեց, մանաւանդ՝ Արեւելեան Գերմանիոյ դէմ: Արեւմտեան Պերլինի մէջ Խորհրդարանի նիստ մը գումարելու Ատընաուըրի նպատակը՝ գրգռիչ քայլ մըն է:

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՄԸ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ Խ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԻԱ· ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Այսօր Երեքշաբթի կը բացուի, Մոսկուայի մէջ, Համայնավար կուսակցութեան ԻԱ· համագումարը:

Այս համագումարին նշանախօսքն է՝ «Համայնավարութիւնը կառուցանելու համագումար» եւ անկէ կը սպասուի աւելի գաղափարական հարցերու վերաբերեալ բանաձեւեր քան քաղաքական կարեւոր փոփոխութիւններ: Ծանօթ է որ կուսակցական համագումարը գերագոյն իրաւասուն է ամէն տեսակի որոշումներու համար: Վերջին համագումարը որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 1956ին ներքին դետնի վրայ աւելի կարեւոր էր քան այսօրուանը, ինչպէս գտնել կուտան Մոսկուայի թղթակիցները եւ դիտողները:

Նոյն աղբիւրներու համաձայն, այս համագումարէն կը սպասուի տնտեսական մարզի մէջ կարգ մը բարեփոխումներ, ինչպէս նաեւ գաղափարական եւ բարոյական մարզերու մէջ՝ վարչական ընկերութեան համար: Որեւէ ձեւով հաւանական չեն նկատուիր նաեւ փոփոխութիւններ գերագոյն մարմնի ղեկավար անդամներու մէջ, այսինքն Կ· Կոմիտէի ներկայ 124 անդամներու եւ հազար հինգ հարիւր փոխանորդներու, ինչպէս նաեւ վերաքննութեան կեդր· յանձնախումբին 63 անդամներուն:

Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ Կեդր· Կոմիտէին ներկայ կազմը շարունակէ իր աշխատանքը քանի որ օրակարգին վրայ ընտրութեան հարց չէ դրուած: Անշուշտ պէտք է նաեւ յիշել որ համագումարը ըլլալով իրաւասու գերագոյն մարմինը, անոր հերթական կամ արտակարգ նիստը տէ փաքթօ վերջ կը դնէ գոյութիւն ունեցող բոլոր մարմիններու իրաւունքներուն: Կը մնայ ամբողջացնել 1956էն ի վեր թափուր մնացած աթոռները, մահուան կամ արտաքսման պատճառով: Այս ուղղութեամբ կրնայ նոր ընտրութիւն կամ նշանակում կատարուիլ: Ատկէ զատ Մոսկուայի օտար լրագրողները միայն քանի հոգի կը տեսնեն (124ի վրայ) որոնց վերընտրութիւնը շատ ապահով չէ: Ասոնց կարգին, «Մոնտ»ի թղթակիցը, կը թուէ Բուլկանինը, Սապուրով (հեռացուած Կ· Կոմիտէէն Յունիսին), Պայպաքով տնտեսագէտ եւ Կոսփանի նախկին նախարար: Կան նաեւ պաշտօնանկ կարգ մը նախարարներ ինչպէս Քապանով, Թիքոմիրով, եւ Տիկին Քովրիկինա:

Յօդուածագիրը գտնել կուտայ նաեւ թէ կարելի է գուշակութիւններ ընել անցնելով «ընտրուած» պատգամաւորները: Բայց հոս ալ «չընտրուածները» աւելի ծանօթ են քան ընտրուածները: Օրինակի համար Մոսկուայի համար (90 պատգամաւոր), կարգ մը հին դէմքերու բացակայութիւնն է որ ուշադրութիւն կը գրաւէ, ինչպէս՝ մառեշալ Վորոշիլովի, (Սթալինի շրջանին ապայակոյտի պետը), ընկերակցութեանց նախագահը՝ Կրիչին, մշակութային նախարար՝ Միխայլով, Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահը՝ Նեսմէնով, «Փրաւտա»յի խմբագրապետը՝ Սաթիւքով, եւ վերջերս պաշտօնանկ եղած՝ զօրավար Սերով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր· Ճակատը վերջին երեք օրերու ընթացքին չորս յարձակումներ գործեց, սպաննելով 43 զինուոր եւ վիրաւորելով ինը ուրիշներ: Ըմբոստները իրենց գործելակերպը փոխած են եւ կը կռուին փոքր խումբերով՝ միջազգային եւ ազգային գետնի վրայ հանրային կարծիք մը ստեղծելու եւ Ալժերիոյ քաղաքականական ընտրութիւնները ձախողութեան մատնելու նպատակով: Ֆիլիփվիլ – Պուժի գծին վրայ վեց հարիւր հազար լիտր քարիւղ կրակի տրուած է: Ֆիլիփվիլի մէջ ըմբոստները սպաննած են տասը ոստիկաններ եւ փճացուցած՝ 18·500 տոք այլի: Իսկ Թլեմսէնի մէջ պատահած բախումի մը ընթացքին 29 ապստամբներ սպաննուած, տասը ուրիշներ գերի ինկած են: Միւս կողմէ Արեւելեան Գերմանիոյ մամուլը կը հաղորդէ թէ ալժերիացի չորս հարիւր վիրաւորներ ներկայիս կը խնամուին Արեւելեան Գերմանիոյ հիւանդանոցներուն մէջ:

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետ Պապաեւ, որ յետագային դարձաւ Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար, Կեդրոնական Կոմիտէէն արտաքսուած է «կուսակցութեան լենինեան օրէնքները անտեսած ըլլալուն» համար: Դատուած է նաեւ Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան ըլլալէ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Նախագահ Նասըր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ խորհրդային դեսպան Քիսիլեւի հետ:

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Համայնավար Չինաստանի Ազգ· Խորհուրդը պիտի գումարուի Ապրիլին, որու ընթացքին պիտի ընտրուի նաեւ Նախագահ Մաօ Ցէ Թունկի յաջորդը:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Համայնավար գրողներու պաշտօնաթերթը 1958ի գրականութեան հաշուեկշիռը ընելով բուռն յարձակումներ կը գործէ չեխ վիպասաններու վրայ, որոնք «արդի աշխարհին կենսական հարցերով» չեն զբաղիր, աւելցնելով թէ գրողները այլեւս հետաքրքրութիւն ցոյց չեն տար «ընկերվարութեան կառուցման»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ Նախագահ Քեքքոնէն Հելսինքի վերադարձաւ, ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթի մը ներկայ ըլլալէ ետք· Խրուշչեւ խօսք առնելով այնտեղ՝ բուռն յարձակումներ գործած է ամերիկեան քաղաքականութեան վրայ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարութիւն պաշտօնապէս հերքեց խորհրդային այն մեղադրանքները թէ Անգլիա եւ Ամերիկա կ'ուզեն ձախողութեան մատնել Ժընեւի հիւլէական ժողովը· յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ ջրածին փորձերու ընդհատումը իրականութիւն կը դառնայ այն պահուն՝ երբ Մոսկուա ընդունի հսկողութեան ենթարկուիլ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Ալժերիոյ Ազատագր· Ճակատի շրջանակները կը հերքեն մամուլի գործակալութեանց հաղորդած այն լուրը՝ թէ Պելքասըմ եւ Եազիտ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած էին որ Ալժերիոյ հարցին շուրջ քաղաքական բանակցութիւններ պիտի սկսէին, առժամեայ զինադուլէ մը ետք:

ՊՈԼՍՈՅ արուարձաններէն մէկուն մէջ շարժանկարի սրահի մը տանիքը փլած է՝ երեք հարիւր հոգիի վրայ: Հրշէջներու հետ բանակն ալ մասնակցած է փրկութեան աշխատանքներուն· առջի գիշեր կը յայտարարուէր թէ 33 հոգի մեռած են եւ 74 վիրաւորներ կան, որոնց 24ը՝ ծանր:

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մայրաքաղաք Լէոփոլտվիլէն երկու հարիւր քիլոմեթր անդին գտնուող Մաթատի քաղաքին մէջ խռովութիւններ պատահեցան· ոստիկանութիւնը միջամտեց, բայց ոչ մէկ ձերբակալութիւն կատարուեցաւ:

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա անգամ մըն ալ փոխեց սահմանադրութիւնը տասնեակ մը կառավարութեանց փոփոխութիւնը տեսնելէ յետոյ: Նախորդ Հանրապետութեան ականաւոր դէմքերը տեղի տուին նորերու եւ կազմուեցաւ գրեթէ միատարր մեծամասնութիւն մը: Նորակազմ կառավարութիւնը իշխանութիւնն ապահոված է որոշ շրջանի մը համար, ինչպէս Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կառավարութիւնները:

Անգլիայէն եկաւ ռամկավարութիւնը: Մոնթեսքիէօ, Ռուսօ, Վոլթեր Անգլիան այցելեցին իրաւակարգը ուսումնասիրեցին եւ փափաքեցան որ իրենց հայրենիքն ալ նոյն հաստատութիւններն ունենայ, թէեւ առաջինը լուրջ գործով մը կը հաստատէր թէ ամէն հաստատութիւն ժողովուրդի մը աշխարհական պայմաններէն, մտայնութենէն կախում ունի:

Ֆրանսացին չհամակերպեցաւ Յեղափոխութեան գծած սահմանադրութեան: Ամէն անգամ որ պատեհութիւն ունեցաւ գառնալու կեդրոնացած կառավարութեան մը, մէկ կողմ նետեց ծայրայեղներու կանոնագրութիւնները: « Ֆրանսա երբեք ամբողջապէս չընդունեցաւ առանց վիճաբանութեան պատմական մեծ իրողութիւնը, զոր աշխարհ լեցուց ինքնիրմով», կը գրէր արմատական Քլեմանսօ: Պահպանողական Իփոլիթ Թէն, ազատական Ռընան եւ յեղափոխական Ժորժ Սորէլ հակայեղափոխականներ էին: Ռընան 1889ին, Յեղափոխութեան հարիւրամեակին, կը ցաւէր որ Ֆրանսա նման շրջան մը ունեցած է: Ժորժ Սորէլի համար Յեղափոխութիւնը «ոճիրներու ամբողջութիւն մըն է» մէկ կողմ թողլով զինուորական փառքերը: Ֆրանսա վերադարձաւ երեսփոխանական դրութեան զինուորական պարտութիւններէ ետք, Ուաթերլօ եւ Սըտան:

Ֆրանսա առաջին եւ երկրորդ Հանրապետութիւններէն ձերբազատուեցաւ Նափոլէոններու յանձնելով իր ճակատագիրը եւ երկուքին հետ պայքարեցաւ ազգութեանց վերածնունդին համար: Ֆրանսայի գրողներ հանգիտութիւններ կը տեսնեն երկրորդ Հանրապետութեան անկումին, Նափոլէոնի կայսերական աթոռ բարձրանալուն եւ այսօրուան փոփոխութեան միջեւ: Պայմանները տարբեր են, խնդիրը նոյն է, վերջ տալ անհաստատ, յարափոփոխ կացութեան եւ հաստատուն կառավարութիւն մը ունենալ: 48ին քաղաքական յեղափոխութեան կը յաջորդէր ընկերային յեղափոխութիւն մը: Ազգային եռագոյնը մէկ կողմ կը շպրտուէր եւ ընկերվարական կարմիր դրօշը կը բարձրանար: Լամարթին քաղաքապետարանին առջեւ ամբոխին ըսպառնալիքին տակ եռագոյնը պիտի պանծացընէր, որ յաղթանակներ խլած էր, իսկ կարմիրը ներկուած էր ազգայիններու արիւնով:

×

Այն ատեն ալ պետութեան վարկին բարձրացումը, անիշխանական վիճակին վերջ տալու բաղձանքը ընդհանուր էր: Օրէնսդիր եւ Գործադիր իշխանութիւնները բաժնուած էին, բայց վերջինը ենթակայ էր առաջինին քմայքին: Երեսփոխանական ժողովը օրէնք կը քուէարկէր, Գործադիր իշխանութիւնը ոստիկանական ուժն էր, ուժեղ անհատականութեան տէր անձնաւորութիւն մը հարկ էր գործադիրին իշխանութիւնը զգալի ընելու համար: Նափոլէոն անուն մը ունէր, խոստումներ կ՚ընէր եւ ահա 1848 Դեկտեմբեր 10ին նախագահ կ՚ընտրուէր հանրաքուէով: Ֆրանսացիները քուէարկած էին ոչ թէ գաղափարի մը, սահմանադրական սկզբունքներու, այլ մարդու մը, որ թեկնածութեան առիթով յայտարարած էր. « Եթէ նախագահ ընտրուիմ ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ պիտի ընկրկիմ պաշտպանելու համար ընկերութիւնը, ամրացնելու համար Հանրապետութիւնը, որ ըլլայ իմաստուն իր օրէնքներով, պարկեշտ իր դիտաւորութիւններով, մեծ եւ ուժեղ իր գործերուն մէջ»:

×

Նոր նախագահն ալ յայտարարեց. « Մեծ ազգ մը պատմութեան բարձրութեան վրայ կը մնայ միայն՝ եթէ իր հաստատութիւնները կը յարմարին իր քաղաքական պահանջներուն եւ նիւթական շահերուն »:

Նափոլէոնի դէմ քննադատութիւններ լսելի եղան, բողոքներ բարձրացան, բայց զինուորականութիւնը իր հետ էր, զզուած էր խօսքի պայքարներէն: Նափոլէոն 2 Դեկտեմբեր 1851ին պետական հարուածով սահմանադրական հանրապետութիւնը կը փոխէր իշխանապետութեան, կը փափաքէր սակայն օրինականութեան մէջ մնալ եւ օրինականութիւնը մեծամասնութեան ձայնն է, ժողովուրդին վեհապետութեան յարգանքին մէջ, ուստի անգամ մըն ալ կը դիմէր ժողովուրդ – վեհապետին քուէին: Եօթուկէս միլիոն քուէներ իրաւունք կուտային պետական հարուածին եւ կայսրութեան հիմնարկութեան: Ժողովուրդին անունով բարձրաստիճան ատենակալը քուէարկութեան արդիւնքը կը հաղորդէր « ժողովուրդի ընտրեալին » ժողովուրդին զգացումին թարգմանն հանդիսանալով. «Ապագայով լեցուն եւ կենսունակ այս ազնիւ երկրին տուէք բոլոր ստացուածքներու ամէնէն մեծը՝ անդորրութիւն, վստահութիւն, ամրութիւն »:

×

Զօրավարն ալ իր հետ ունի զինուորականութիւնը, նախորդին նման յարգեց օրինականութիւնը, ժողովրդային քուէարկութեամբ վաւերացուց սահմանադրութիւնը, օրէնսդիր նոր ժողով մը: Նախորդն եղաւ «ազատական կայսրութիւն մը» Օլիվիէի խօսքով, Խրիմի պատերազմ, Իտալական միութիւն, Սուէզի ջրանցք, կրթութեան ծաւալում, երկրին քաղաքական վարկին բարձրացում, բայց ուշ անդրադարձաւ գերմանական միութեան եւ Սըտանի անկումը պատճառ եղաւ երրորդ Հանրապետութեան հիմնարկումին: Այս անգամ ալ երկիրը քուէարկեց մարդու մը, ոչ թէ սահմանադրութեան մը, որուն ընագիրը վերլուծելու պատեհութիւնը չունեցաւ, կարդալու պէտքն անգամ չտեսաւ: Ընտրուած երեսփոխանները ընտրական պայքարի ատեն կը յայտարարէին, թէ իրենք հին կողմնակէր են: Մէկն ալ ըսաւ. « Ես 1917էն ի վեր համակիր եմ, որովհետեւ դպրոցին մէջ մեծ համակրութիւն ունէի ուսուցչիս հանդէպ, որ Հանրի Տը Կոլն էր, Շարլին հայրը »:

Նախագահը ծրագրած է ազգային պաշտպանութեան ուժեղ կազմակերպութիւն, Ֆրանսայի վարկին բարձրացումը, կը պահանջէ Ատլանտեան Ուխտի կեդրոնացում, ընկերային բարենորոգումներ: Կը փափաքի դրամագլուխի եւ աշխատանքի համագործակցութիւն, հաւասարակշռելու համար արտադրութեան երկու ազդակները: Այսպէս կը վերադառնայ 1945ի ծրագրին, որ չգործադրուեցաւ աշխատաւորներու իսկ ընդդիմութեամբ:

Ընտրական օրէնքով փոքրամասնութեան մէջ կը մնան նախորդ մեծ կուսակցութիւնները, ընդդիմադիր են ընկերվարականները: Հազիւ տասը երեսփոխան կրցան ունենալ համայնավարները, բայց երկրին մէջ վեց միլիոն քուէ ունին: Վարանումի մէջ են քրիստոնեայ ռամկավարները:

Ելեւմտական նախարարին ծրագիրը դժգոհութիւն պատճառեց լայն շրջանակներու: Ֆրանսա ելեւմտական ծանր կացութեան մը առջեւ կը գտնուի «Հասարակաց Շուկայ»ի կազմակերպութեամբ: Զօրավարը Գերմանիոյ վարչապետէն խնդրեց ելեւմտական օժանդակութիւն, Գերմանիա քաղաքական պատճառով բռնադատուած է օժանդակելու:

×

Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին ծանօթ մասնագէտ Մորիս Տիվերժէ կը գրէ. « Ժամանակ մը վարչապետը մեծ դեր մը պիտի չունենայ, ամէն հրահանգ նախագահութենէն պիտի գայ: Եօթ տարի վերջ սակայն կրնայ նախագահ ընտրուիլ մէկը եւ իրական իշխանութիւնը կրնայ անցնիլ վարչապետին, եթէ սահմանադրութեան 6րդ յօդուածի փոփոխութեամբ նախագահի ընտրութիւնը Ամերիկայի նման հանրաքուէով չըլլայ: Եթէ Ալժերիան հանդարտի 13 Մայիսի պատահարը վերջ կը գտնէ, սահմանադրութիւնը կը տեւէ, իսկ եթէ պատերազմը շարունակուի, ոչ մէկը կրնայ արգիլել որ ազգայնական կիրքը ոգեւորելով ուժեղ կուսակցութիւն մը — որ ներկայ պետութեան մէջ աւելի ազդու գործիք մըն է քան վայրաչուները — մղէ Հինգերորդ Հանրապետութիւնը դէպի անել կացութիւն »:

Տիվերժէ կը յիշեցնէ «պատմութեան դասերը»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՄԸ
ՆԱԽՕՐԵԱԿՆ ՈՒ ՎԱՂՈՐԴԱՅՆԸ

Շուտով խորհրդային մամուլը շողշողուն թիւերով պիտի ներկայացնէ արդիւնքները այն մարդահամարին՝ որ տեղի ունեցաւ Խ. Միութեան ընդարձակ տարածութեան վրայ: Մեկնաբանութիւնները, անշուշտ, պիտի ըլլան աւելի փայլուն՝ քան ... արդիւնքները:

Ուշադրութիւնս գրաւեց սակայն հսկայական այս մարդահամարի նախօրեակին Մոսկուայի «Փրաւտա»յին հրատարակած մէկ խմբագրականը, որ ամբողջութեամբ թարգմանուած է «Ս. Հայաստան», օրաթերթին մէջ, իբրեւ «առաջնորդող»՝ մարդահամարին մասնակցող « մասսաներին»:

«Ուղղութիւն» տալու պիտակին ներքեւ, խորհրդային պաշտօնաթերթը հետաքրքրական պարագաներ կը յիշէ, միաժամանակ պախարակելով զանոնք եւ ցոյց տալով գործի ուղիղ ճամբան: Բայց, այդ բոլորը չեն կրնար արգելք ըլլալ, որ խորհրդային մարդահամարին անկազմակերպ վիճակը հաստատենք ... իրենց իսկ գրածներով:

« Փրաւտա » կը ճշդէ թէ.— Երկրում ստեղծուել են աւելի քան 450.000 հաշուարարական տեղամասեր, աւելի քան 75 հազար հրահանգչական տեղամասեր եւ մօտ 12.000 մարդահամարային բաժիններ:

«Թէեւ մինչեւ մարդահամարի սկըսուելը քիչ օրեր են մնում», կը հաստատէ թերթը, անմիջապէս աւելցնելով թէ «առաջիկայում դեռ շատ բան պէտք է անել»: Ուրեմն, այս անգամ «քիչ բան»ով գոհացած են, մետասներորդ ժամուն աղաղակելով եւ բացատրելով թէ ի՛նչ պէտք է ընել.— Մարդահամարի կապակցութեամբ մասսայական – բացատրական աշխատանքում մեծ դեր է պատկանում պրոպագանդիստներին եւ ագիտատորներին (գործիչ), ինչպէս նաեւ մեր մամուլին ռատիոյին ու հեռատեսիլին... դրա կազմակերպմանը ակտիւօրէն մասնակցում են կուլտուրա – լուսաւորական (մշակութային) հիմնարկները՝ ակումբները, կուլտուրայի պալատները, խրճիթ-ընթերցարանները եւ գրադարանները:

Սակայն, հակառակ այս բոլորին՝

ԱՇԽԱՐՀԻ
ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ
ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

●

Ժողովրդի կացութիւնը, նուաստացումն ու լռելը, կայքի ու կեանքի համար զգացած մշտական վախը խորապէս տպաւորուել էին խելացի ու ազատամիտ երիտասարդի գիտակցութեան մէջ: Տարրական կրթութիւնն ստացաւ նա Էջմիածնի վանքի դպրոցում, այնուհետեւ ուսանեց Թիֆլիսի վարժարանում, որն աւարտեց փայլուն կերպով: Ժամանակակից հայ լրագրութեան հիմնադիր ու «Հիւսիսափայլ» ամսագրի խմբագիր Ստեփանոս Նազարեանն ասում է, որ Աբովեանը վարժարանն աւարտեց գիտելիքներ իւրացնելու առանձին սիրով:

Գուցէ եւ նա ստիպուած լինէր դրանով էլ հանգստանալ, եթէ 1829 թուին պատահաբար չհանդիպէր Յուրեւի համալսարանի պրոֆեսոր Պարրոտին, որ եկել էր Արարատ լեռան գիտական հետազօտութեան համար: Դրա հետեւանքն այն եղաւ որ Աբովեան թողեց հայրենիքը եւ մտաւ Յուրեւի համալսարանը: 1836 թըւին Աբովեան վերադարձաւ հայրենիք նոր հայեացքներով, որպէս զարգացած Եւրոպացի: Սակայն ոչ Երեւանում, ոչ էլ Թիֆլիսում չէր կարողանում լուսաւորչական գործունէութեան համար ասպարէզ գտնել, որ այնքան երկար երազել էր:

Ուսուցչական ճեմարան հիմնելու նրա ծրագիրը չիրագործուեց, ուստի եւ հարկադրուած եղաւ դասատու լինել Թիֆլիսի շրջանային դպրոցում, որի տեսուչը դարձաւ 1843 թուականին:

1848 թուականին նրա մտայղացումները գրեթէ իրականացան, բայց մահը կանխեց դրանք: Մի անգամ գիշերը կանչում էն տնից, եւ նա այլեւս երբեք չի վերադառնում(*): Բազմաթիւ կասկածներ է առաջացրել այս խորհրդաւոր անհետացումը, բայց եւ այնպէս ճշգրիտ տեղեկութիւններ չկան:

Ո՞րն է Աբովեանի, որպէս գրականութեան գործիչի, նշանակութիւնը: Վերադառնալով հայրենիք՝ նա շատ բան է գրում, սակայն միայն 1900 թուականին հնարաւոր եղաւ լրիւ հրատարակել նրա բանաստեղծութիւնները, պատմուածքներն ու նորավէպերը:

(*) Աբովեանի մահուան վերաբերեալ զանազան պատմութիւններուն կարգին, առաջին անգամ է որ կը հանդիպինք այս նոր վկայութեան, ապահովաբար Աշոտ Խումարեանի կողմէ աւանդուած (Յառաջ):

Նրա փառքը «Վէրք Հայաստանի» վէպն է: Այս վէպի լոյս տեսնելը իրադարձութիւն էր թէ ձեւի, թէ բովանդակութեան տեսակէտից:

Նկատենք որ այդ դարի սկզբին Հայերը դեռ եւս գրական նոր լեզու չունէին: Դասական հայ լեզուն, այսպէս կոչուած գրաբարը, որն օժտուած էր ձեւերի բազմազանութեամբ, բարեհնչունութեամբ եւ ուժով, որով գրուած էին հայ հին գրականութեան լաւագոյն փիլիսոփայական, պատմական ու հոգեւոր երկերը, ԺԹ. դարի սկզբին արդէն անգործածական էր դարձել: Այդ լեզուն մնացել էր որպէս ժամասացութեան, գիտութեան լեզու, ժողովուրդն այլեւս չէր գործածում դա, նոյնիսկ լաւ չէր հասկանում: Նա ունէր իր լեզուն՝ աշխարհաբարը, որ բաժանուած էր շատ բարբառների: Անհրաժեշտ էր մշակել մի ընդհանուր գրական լեզու, եւ Աբովեան այդ գաղափարի նախաձեռնողը եղաւ: Նա իր վէպը գրեց Երեւանի բարբառով, որ ամէնից աւելի մօտ էր գրաբարին, ուստի եւ բոլորին հասկանալի. այսպէսով հիմնեց ժամանակակից գրականութիւնը:

« Վէրք Հայաստանի» վէպն սկսւում է Երեւանեան նահանգի Քանաքեռ գիւղի աղջիկների նկարագրութեամբ: Ամէնքն էլ ուրախանում են: Բայց Երեւանի սարդարի եղբայրն ուղարկում է իր ժանդարմներին, որպէս զի գեղեցիկ Թագուհուն առեւանգեն իր հարէմի համար: Ընդհարում է տեղի ունենում երիտասարդութեան ու ժանդարմների միջեւ, որոնք կորուստներ տալով՝ նահանջում են: Սակայն Քանաքեռի բնակիչները պէտք է տուժեն դրա համար: Եւ երբ երիտասարդութիւնը տանը չի լինում, նահանգապետը մարդիկ է ուղարկում գիւղացիներին պատժելու: Շուտով Հայաստանում սկսւում են նոր դէպքեր՝ 1826 – 1928 թըւականների ռուս – պարսկական պատերազմը: Վէպի հերոսը՝ պարտիզանական (փռան – թիռէօր) ոչ մեծ ջոկատի պետը դիմում է դէպի Հայաստանի հնաւուրց մայրաքաղաք Անի, որտեղ ընդհարում է ունենում պարսկական մի գնդի հետ, որ մի քանի հայկական գիւղեր աւերելուց յետոյ, խրախճանք է անում աւերակ քաղաքում: Ընդհարումը վերջանում է Հայերի յաղթանակով: Ցանկանալով գործնապէս մասնակցել Պարսիկների դէմ մղւող կռիւներին՝ Աղասին գնում է ռուսական ճամբար, Զօրավար Մադաթովի մօտ (Հայ), որ հրաւիրում է նրան ծառայել ռուսական բանակում եւ սպայի աստիճան է տալիս: Աղասին Զօր. Կրասովսկու հետ մտնում է Երեւան ու անմիջապէս գնում Քանաքեռ, որտեղ ապրում էր նրա հայրը:

ՌԱՅՆԻՍ

(11 Շար.)

« Ուզբեկական, կիրգիզական , Ղազա - խական ու Լիտուիական ՍՍՌ-ների մի շարք շրջաններում եւ քաղաքներում բա - ցատրական աշխատանքը վատ է դրուած : Այստեղ ագիտատորների մեծ մասը դեռ չի սկսել աշխատել բնակչութեան շրջա - նում, քիչ զեկուցումներ ու զրոյցներ են անցկացնում, վատ են օգտագործում մամուլն ու ռատիոհաղորդումը » :

Այս դիտողութիւնները, — ի նպաստ կազմակերպման, — կը կատարուէին, երբ մարդահամարին հազիւ մէկ շաբաթ մը - նացած էր եւ անոր նախապատրաստման համար «շատ բան անելու» կը կոչուէին՝ աշխատաւորների դեպուտատների (ե- րեսփոխան) շրջանային, քաղաքային, ա- ւանային ու գիւղական Սովետներին (խորհուրդ) առընթեր ձեռնարկութիւն - ներում ու հիմնարկներում, ուսումնական հաստատութիւններում, կոլտնտեսու - թիւններում, սովխոզներում, ՆՍ կա - յաններում եւ տնային վարչութիւններին առընթեր ստեղծուած մարդահամարին աջակցող յանձնաժողովները » :

Մարդահամարի նման մասնագիտական աշխատանք պահանջող գործ մը, ըստ ե- րեւոյթին, Մոսկուայի կողմէ նկատուած է... Կոլխոզի *պէս բան մը: Այս չէ՞ արդեօք պատճառը, որ բովանդակ Խ. Միութեան ամէնէն պատասխանատու եւ պաշտօնական թերթը՝ «Փրաւտա» վերջին պահուն կ'անդրադառնայ թէ* « Եղել են բաւարար չափով չպատրաստուած մարդ- կանց կամ այնպիսի մարդկանց ընտրու - թեան փաստեր, որոնք չեն կարող մաս - նակցել մարդահամարի բարդ ու դժուա- րին գործին: Այսպէս, Բրեստի ու Դնե - պրոպետրովսքի մարզերի մի շարք շրջ - ջաններում հաշուարարներ են հաստատ - ուել անչափահասներ, ինչպէս նաեւ ա - նհրաժեշտ կրթութիւն չունեցող մարդիկ»:

Հարցը հոն է, թէ մարդահամարին քա- նի մը օր մնացած (խմբագրականը «Ս. Հայաստան »ի մէջ հրատարակուած է միայն հինգ օր առաջ) կարելի պիտի ըլ - լա՞յ կատարել հակայական, եթէ ոչ հիմ- նական փոփոխութիւնները: Նոյնիսկ , մարդահամարի համար նշանակուած ... «անչափահաս եւ անհրաժեշտ կրթութիւն չունեցող մարդիկ»*ը եթէ փոխուին, ի՞նչ ապահովութիւն կայ որ զանոնք փոխա - րինողները պիտի ըլլան գործին մասնա - գէտ անհատներ: Չէ՞ որ Խ. Միութեան մէջ թերի ընտրութիւններ չեն ըլլար , հետեւաբար՝ նշանակուած անձերը ... լաւագոյններն են :*

Բայց միայն Բրեստի կամ Դնեպրո - պետրովսկի նման տժգոյն շրջաններու մէջ չէ որ անկանոնութիւն կը տիրէ .— Այդ բանը նկատւում է (նաեւ) Մոսկուա- յի մարզի Զարայովի, Եգորեւսկի, Կուն- ցեւոյի, Խիմկիի, Կլինի եւ մի շարք այլ շրջաններում :

Անխուսափելին պատահած է միայն « Կզըլ - Օրտայի մարզի Սիր - Դարեայի շրջանում» ,ուր 47 հաշուակալներէն 20ը նորերով փոխարինուած են :

Այլ կարգի անկազմակերպ վիճակներ կը մատնանշուին նաեւ Հայաստանի, Օշի, Զարջուի, Ղրիմի, Վոլինի «եւ մի քանի այլ մարզերում». այս շրջաններուն մէջ մարդահամարի աշխատանքներուն յատ - կացուած շէնքերը «գտնւում են անյար - մար վայրերում, չունին աշխատանքի համար անհրաժեշտ կահաւորում »: Իսկ ամէնէն հետաքրքրականը՝ մարդահամա- րի նիւթերուն պահպանութեան եւ ան - հրաժեշտ աշխատանքին համար ... յար - մարութիւններ չկան :

Այսպիսի պայմաններու մէջ է, ուրե - մըն, որ տեղի ունեցաւ խորհրդային մար- դահամարը, իրապէս արժէքաւոր աշխա - տանք մը, բայց, տուեալ կացութեան մէջ արդիւնքները պիտի ըլլան կասկա - ծելի, ինչ որ տակնուվրայ կ'ընէ ամբողջ գործը:

Անկազմակերպ , մարդահամա - րի համար թերի կրթութիւն եւ անչա - փահաս վարիչներ ունեցող շրջաններուն բոլոր անունները երբ չարենք՝ ապահո - վաբար շատ կը մօտենանք Խ. Միութեան ... ամբողջութեան :

Այսուհանդերձ, սպասենք արդիւնքին :

Ա. Գ.

ՁԵՌԱԳՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԱՐՇԱԿ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

●

(ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ)

Իր մահուան բօթը վերյիշել տուաւ ին- ծի 1915ի Ապրիլեան օրերը՝ Պոլիս: Բար- սեղ Շահպազ իր ձերբակալութենէն քանի մը օր առաջ այցելեց դաւաճանի երկու - սարդներէ կազմուած Հ. Յ. Դ. խումբի մը եւ օրուան կացութեան մասին համա - ռօտ տեղեկութիւններ տալէ եւ զգուշու - թիւն յանձնարարելէ ետքը կ'ուզէր մեկ - նիլ: Արշակ ոտքի վրայ յանկարծ պոռթ- կաց. — « Մեզ օրօրեցիք չոյչոյուն խօս- քերով, հիմա ալ կ'ընկրկիք գործ մը ընե- լու ժամանակ»: Ապրիլ 11/24ի ձերբա - կալութենէն եւ «Ազատամարտ»ի խմբ - բագրատունը փակուելէն ետքը, այլեւս յուսահատական վիճակ մը կը տիրէր : Գաւառացի քանի մը տասնեակ պան - դուխտ ընկերներ միայն, պաղարիւն , իրարու հետ յարաբերութիւն կը պահէին: Օր մըն ալ քանի մը ընկերներ գիրար կը գտնեն եւ կը խորհին պարապ չնստիլ , « գործ » մը կատարել: Արշակ մէկն էր անոնցմէ որ համաձայն գտնուեցան այն կարծիքին թէ պէտք է Պոլիսը կրակի տալ կամ գոնէ « կարեւոր« Թաղամասեր հր - դեհել: Առաջարկը մնաց փոքրամասնու - թեան մէջ: Չէ՞ որ «վերէն» հրահան - գուած էր «խելօք» կենալ, գոնէ Պոլսոյ Հայութիւնը ազէտէն զերծ պահելու մտ- քով: Հաւատացողներ շատ կային տակա- ւին թէ զեկավար տարրը սպանդանոց առաջնորդուելէ ետքը կը փրկուի դան - դուածին կեանքը :

Սկսած էին արդէն պանդուխտ Հայերն ալ հաւաքել «աէրսէրի» անուան տակ եւ աքսորել խումբ խումբ: Օր մը Բերայի Թաքսուղէս Պոլսոյ կողմը անցայ ուտե- լիք առնելու համար Նպարավաճառի զգու- ուած խանութէս: Արշակ ապաստանած էր Կէտիկ Փաշայի այն տունը ուրկէ Գոն - եալեանը ձերբակալուած էր: Սահմռկած, կ'ըսէ. « Վտանգուած եմ»: Կ'առաջնոր - դեմ զինքը Բերա, կիսով չափ ապահով Թաքսուղ մը: Շաբաթներ վերջ կը հան- դիպիմ Եփրատ գրատան տիրոջ (ձերբա- կալուած արդէն) մօրը: Խեղճ կինը իր զաւկին ցաւը սրտին, իր յարկին տակ ա - պաստանած տղոց համար հաց ճարելու ե- լած էր: Արշակ այնտեղ էր: Կը փաթ - թուինք իրարու: Ականջիս կը փափսայ , «Ազատեցիր զիս»: Այլեւս գիրար չտե - սանք, մինչեւ որ ես ալ ձերբակալուեցայ քանի մը ընկերներու հետ, 1916 Փետր - ուարի սկիզբը : Ու քշեցին: 36 Հայեր էինք :

Զինադադարէն ամիսներ վերջ վերա - դարձայ Պոլիս: Վերադարձող ընկերներու ողջագուրում, անհետացող ընկերներու եւ ահաւոր աղէտին կսկիծը մեր սրտե - րուն: Հետաքրքրութիւն անցած դարձածի մասին:

Ընկեր մը աւետիս կուտայ հայ դաւա - ճանին (Արամեանց) մաքրագործումը Ար- չակի ձեռամբ: Կ'ուզեմ անձամբ «հարցա- քննել» զինքը: Իրեն յատուկ քմծիծաղով սկսաւ պատմել, թէ «ինչ ճգնաժամային պահ ապրած էր արդարութիւնը գործա - դրող առաջին օրհնեալ գնդակը արձակե- լէ առաջ, անկէ յետոյ վախը ինձմէ հե - ռացաւ», կ'ըսէր :

Հիմա որ ընդմիշտ աչքերդ փակած ես, չէնչող ընկեր, կը վերյիշեմ կրկին «Վար- դավառը գալիս է» երգելդ ու պարելդ , ընկերներդ ալ խանդավառելով :

Դուն գոնէ « խոնարհ» հերոս մը եղար , Պիթլիսցի Մուշեղի արժանաւոր զաւակը:

Օտար հողը վրադ թեթեւ , յաւէտ ող- բացեալ ընկեր: Այս տողերը փունջ մը անթառամ ծաղիկ յիշատակիդ :

ԶԳՕՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Երուսաղէմի Հայոց վանքին պաշտօնա- թերթը, *Սիոն*, երկար հաղորդագրութիւն մը հրատարակած է Դեկտեմբերի թիւով, պատմելով խօսակցութիւնները, որոնք կատարուած են Միաբանութեան եւ կա - ռավարութեան միջեւ: Կուտանք սկզբնա- կան մասը, (երկրորդ մասը հրատարա - կան էինք նախապէս) .—

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 22ի վեհ. Թաղաւորի այ - ցելութենէն ետքը («Սիոն», Սեպտ. - Հոկտ.) Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. եւ իր հե- տեւորդները կրկին պատեհութիւնը ունե- ցան տեսնելու Նորին Վեհափառութիւնը Նոյեմբեր ութին: Նորին Վեհափառու - թիւնը ի միջի այլոց ըսաւ թէ գործը յանձնած է իր Վարչապետին եւ հրահան- գած է անոր որ մեր խնդրին նայի: Հա - մաձայն այս հրահանգին , Վսեմ. Վար - չապետը Նոյեմբեր 19ին ընդունեց Գեր. Տ. Սուրէն Սրբազանը եւ իր հետեւորդ- ները Վարչապետարանի մէջ: Սուրէն Սր- բազան իր խօսքի ընթացքին ըսաւ թէ ինք փաստացիօրէն կրնայ հաստատել որ Տի- րան Արքեպիսկոպոս զրպարտութեան զոհ գացած է եւ խնդրեց որ կառավարութիւ- նը վերանկատառման ենթարկէ իր տուած որոշումը : Վարչապետը հարցին վրայ ծանրացաւ երկարօրէն եւ ի վերջոյ ա - ւելցուց. « Տիրան Արքեպիսկոպոսի դէմ մեր տուած որոշումը ի նպաստ Եղիշէ Եպիսկոպոսի չէ: Վերջնոյս արգիլուեցաւ Երուսաղէմ երթալը, այս ինքնին փաստ մըն է մեր ըսածին ստուգութեան. դժ - բախտաբար ինք Յորդանանցի է, այլա - պէս ան եւս ցարդ աքսորուած կ'ըլլար . լաւ կ'ըլլայ որ նոր ընտրութեան մը մա - սին մտածէք եւ կը հաւատիացնենք ձեզ թէ ձեր նոր ընտրութեան արդիւնքը կա - ռավարութեանս կողմէ ընդհուպ վաւե - րացման պիտի արժանանայ »: Սուրէն Սրբազան ըսաւ որ մեր եկեղեցական օրէ- նաց համաձայն մինչեւ ընտրուած անձը չհրաժարի մենք նոր ընտրութիւն չենք կրնար կատարել: Վարչապետը հաստա - տեց որ ինք չուզեր ըսել որ օրէնքը փոխ- ուի :Ապա Սուրէն Սրբազան փափաքեցաւ լուսաբանուիլ Տիրան Արքեպիսկոպոսի աքսորման պատճառներու մասին . Վար- չապետը ըսաւ որ այդ կառավարութեան վերաբերեալ հարց մըն է: Ի վերջոյ Սու - րէն Սրբազան խնդրեց որ Վարչապետը միջնորդէ Վեհափառ Թագաւորին մօտ , որպէսզի եթէ իսկապէս սխալ մը գոր - ծուած է ներուի իրեն եւ Պատրիարքա - կան ճանաչման ֆերմանը շնորհուի : Վարչապետը պատասխանեց որ չի կրնար ըսել որ սխալ մը գործուած է, այսու - հանդերձ չի կրնար միւս կողմէն՝ Նորին Վեհափառութեան ըսել որ տրուած որո - շումը սխալ էր: Ի վերջոյ եզրակացուց. « Եթէ ձեր օրէնքով նոր ընտրութիւն կա- տարել անկարելի է այս հարցը եղածին պէս ձգեցէք եւ պատրիարքարանի գործե- րը դուք շարունակեցէք վարել, ինչպէս արդէն կ'ընէք»: Այսպէս վերջացաւ 45 վայրկեան տեւող այս խօսակցութիւնը Վարչապետին հետ :

ՄՈԼԻԲԴԷՆԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մոլիբդէն *անունը ծագած է յունական «մոլիբդոս» բառէն, որ կը նշանակէ կա- պար :*

Իբրեւ տարր՝ մոլիբդէնը *յայտնաբեր - ուած է 1778 Թուականին՝ շուէտացի գիտնական Շէյլեի կողմէ: Բայց 18րդ դարուն, տակաւին չգիտնալով* մոլիբդէնի *յատկութիւններն ու նշանակութիւնը , զայն համարած են կրանիթի մէկ տար - բերակը եւ օգտագործած՝ որպէս մա - տիտ:*

Այժմ «մոլիբդէնը» կ'օգտագործուի մասնաւորապէս սեւ մետաղագործութեան մէջ, բարձրորակ պողպատ պատրաստելու համար:

Պողպատին տալով քիմիական եւ մեքե- նական նոր յատկութիւններ , « մոլիբդէ- նը» կը փոխարինէ կարգ մը Թանկարժէք եւ հազուագիւտ մետաղներ: Անոր խառ - նուրդով կը պատրաստուին արագ կտրող գործիքներու եւ շինութեան յատուկ պող- պատներ, որոնք մեծապէս կը կիրառուին ռազմական, ինքնաշարժի, օդանաւի , նաւու, գործիքներու եւ քիմիական ար - դիւնաբերութեան մէջ :

Հայաստանի մէջ «մոլիբդէն»ի արտա - դրութիւնը սկսած է 1920ին :

Խ. Միութեան մէջ յայտնաբերուած « մոլիբդէնի» աւելի քան վաթսուն հան - քավայրերուն մէջ Քաջարանը (Հայաս- տան) կը գրաւէ առաջին տեղը: Միացեալ Նահանգներու Քոլորատօ նահանգի Կլեյ- մաքս հանքավայրէն յետոյ, որ յիշեալ մետաղին համաշխարհային արտադրու - թեան մօտ 70 առ հարիւրը կուտայ, Քա - ջարանի հանքերը աշխարհի վրայ կը գը- րաւեն երկրորդ տեղը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (336)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻՁ.

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՎԱՆՔԸ

Ոչ մի հնարքով չկարողացան ոչնչացը- նել այդ կաթողիկոսութիւնը : Մինչեւ անգամ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի աջը, նրա գաւազանը . նրա հայրապետական քօղը Աղթամարայ վանքից գողանալ տուին եւ Կիլիկիա տարան, որ Թուլացնեն տեղային կաթողիկոսի զօրութիւնը, բայց այդ եւս չօգնեց :

Ես բոլորովին այլ կարծիք ունէի Աղ - թամարայ մասին: Այդ վանքը դալու ժա- մանակ՝ ես միշտ երեւակայում էի, թէ պիտի տեսնեմ Կտուց անապատի երկրորդ օրինակը, — մի վանք, որտեղ աշխարհից անջատուած աբեղաները անձնատուր են եղած միմիայն ճգնութեան եւ աղօթքի : Այդ էր պատճառը, երբ ճանապարհ ըն - կանք դէպի Աղթամար, ես խորին ահա - ճութեամբ էի գնում, թէեւ իմ դժկամա- կութեան մասին Ասլանին ոչինչ չյայտնե- ցի :

Առաւօտից բաւական անցել էր, երբ հասանք Աղթամարայ «դրսի տունը». դա եւս Կտուց անապատի «դրսի տան» նման գտնւում էր ցամաքի վրայ եւ բովանդա- կում էր իր մէջ վանքի ամբողջ տնտեսու- թիւնը: Զանազանութիւնը միայն նրա - նումն էր, որ Կտուց անապատի « դրսի տան» մէջ կար եւ մի կրթարան, ուր նո- րընծայ աբեղաները պէտք է տարիներով նախապատրաստուէին, փորձուէին, եւ ապա վանքում ներս ընդունուէին ու միա- բանութեան կարգը մտնէին, — իսկ այս- տեղ մի այդպիսի նախակրթարան չկար: Դա արդէն նշան էր, որ վանական կար - գերը այստեղ այնքան խիստ չէին: Այս- տեղ «դրսի տունը» ծառայում էր միայն վանքի տնտեսութեան համար:

Այստեղ բացի ամբարներից , ախո - ռատներից, մշակների ու հովիւների բը- նակարաններից, կային եւ մի քանի սեն- եակներ, յատկապէս կաթողիկոսի համար պատրաստուած , ուր, երբեմն կզզուց դուրս գալով, նստում էր նա, ժողովրդի գործերին նայելու :

« Դրսի տան » մէջ մեզ ասացին, որ կաթողիկոսը հազիւ թէ ժամանակ կ'ու - նենայ մեզ ընդունելու, որովհետեւ նա պէտք է գնայ վանական մի կալուածքի վիճելի սահմանները որոշելու, որտեղ ներկայ կը լինի եւ տեղային դայմադամը: Մենք դիմեցինք դէպի կղզին նոյն փառա- ւոր նաւակով, որ պատրաստուած էր կա- թողիկոսին դուրս հանելու համար :

Ծովը հանդարտ էր: Կղզին երեւում էր հեռուից, կարծես թէ, ներկուած լինէր բոսորային կարմրութեամբ : Արիւն էր հոտում այդ կղզին, արիւն... Արիւնով էին ներկուած նրա ապառաժները, սկս - եալ այն օրից, երբ խստասիրտ Տիրանի Դահիճները կոտորում էին Ռշտունեաց Զօ- րա նահապետի ազդատոհմը, չխնայելով թէ կանանց թէ մանկանց ... Արեան գոյն էին ստացել արեգակի ճառագայթները , որ շողշողում էին կարմրագոյն ժայռերի վրայ ... Արիւնով էր ներկուած եւ հայ- րապետական աթոռը, որի վրայ բազմած էր եւ ներկայ կաթողիկոսը... Նրա նա - խորդը զոհ գնաց մի անյայտ եղեռնա - գործութեան ...

Ես շատ բան էի լսել Զօլամերիկի Մար- Շիմոնի մասին, յետոյ առիթ ունեցայ տեսնելու նրան: Կորդուաց լեռների այդ պատրիարք-դիւցազնը թողել էր իմ վրայ խորին տպաւորութիւն: Ես առաջին ան - գամ տեսայ մի կրօնական անձնաւորու - թիւն, որ միացրել էր իր մէջ հոգեւոր հայրապետի եւ մարմնաւոր իշխանի կո - չումը ,— որ մի ձեռքում խաչ, առաջ - նորդում էր իր ժողովրդին դէպի երկ - նայինը, դէպի հոգեւորը, իսկ միւս ձեռ- քում սուր, պաշտպանում իր ժողովրդին , երբ որ եւ է վտանգ էր սպառնում նրան երկրային թշնամիներից : Այդ բոլորը տեսել էի ես: Իսկ երբ տեսայ Աղթամա - րայ կաթողիկոսին, իսկոյն իմ մտքում ծագեց մի այդպիսի համեմատութիւն՝ — ահա մի երկրորդ Մար - Շիմոն :

(Շար.) **ՐԱՖՖԻ**

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ համայնավար պատուիրակները հասած են Մոսկուա՝ մասնակցելու համար 21րդ համագումարին: Չինական պատուիրակութիւնը, բաղկացած հինգ հոգիէ, կը ղեկավարէ Վարչապետ Չու Ան Լէ, հետեւաբար՝ Մաօ Ցէ Թունկ չի մասնակցիր համագումարին: Ֆրանսական պատուիրկութիւնն ալ հասած է Մոսկուա, Ժագ Տիւքլոյի ղեկավարութեամբ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԴ. քահանայապետը անկնկալօրէն յայտնեց կիրակի օր թէ տիեզերական համագումար մը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկային: Վերջին ժողովը տեղի ունեցած է 1870ին (20րդ էր) եւ բանաձեւած է Պապին անսխալականութիւնը: Այս ժողովը անսպասելի էր բոլորին համար: Կը կարծուի թէ Պապը այս առթիւ «Համաշխարհային եկեղեցւոյ միութեան» համար կ'ուզէ աշխատիլ եւ այդ իսկ նպատակով, համաձայն մամուլի Անսա գործակալութեան հաւանական կը թուի որ ժողովին կը հրաւիրուին նոյս ուղղափառ եւ յունադաւան եպիսկոպոսները: Չի կարծուիր սակայն որ նոյնը ըլլայ բողոքականներուն համար:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1ԷՆ

Համաձայն մամուլի ընկերակցութեան որոշումին թերթերու գիներուն վերաբերեալ՝ փետրուար 1էն Յառաջի գինն է՝

Հատը՝ 20 ֆրանք:

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն՝

Տարեկան — 4090 ֆրանք:

վեցամսեայ — 2200 ֆրանք:

Արտասահման

Տարեկան — 5000 ֆրանք:

(Իտալիա 7000 լիր, Պելժիա 500 Պ. Ֆ. եւայլ): Արտասահմանի համար վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Մարսէյլէն Տիկին Մարիամ Րէյիզեանէ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարգիսեանէ երկու հազար, իրենց եղբօր որդւոյն Աստուր Սարգիսեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՄԵՐ ՆՈՐԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոմոնէն Ստեփան Դարբինեան, որդին՝ Պոմոնի մեր ընկերներէն Նշան Դարբինեանի, բացառիկ յաջողութեամբ աւարտած է Մարսէյլի բժշկական ֆաքիւլթէն, ընդհանուր հիւանդութեանց բժիշկի տիտղոսով (տօքթէօր ան Մէտըսին ժէնէրալ) ու նշանակուած՝ այցելու-բժիշկ Մարսէյլի հիւանդանոցներուն:

× Այս ուրախ առիթով ընկեր Նշան Դարբինեան կը նուիրէ 1500 ֆրանք կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին, հազար ֆրանք «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին, հազար ֆրանք ալ «Հայ-Բոյժ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Կ. Խ. մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Ալնիւ Ս. Մարկոսեանէ հազար ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի որբ. Այրի Տիկին Աննիկ Զաքարեանի տխուր մահուան առթիւ:

ՍԱԼ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Գրիգոր Մերձանօֆ Հայկանուշ Թորոսեանի սալերը կը նուիրէ հետեւեալ հաստատութիւններուն.—

Մխիթարեան Հայրերու վարժարանի, Փարիզ, երկու տուփ (թիւ 1, 2), Մոնմորանսիի ծերանոցին երկու տուփ (թիւ 1 – 2), Անտոնյի ծերանոցին երկու տուփ (թիւ 1 – 2), ինչպէս նաեւ Շահան Շահնուրի երկու տուփ (թիւ 1–2), մասամբ սփոփելու համար անոր առանձնացած կեանքը: Ստանալու համար դիմել Հայկանուշ Թորոսեանի, համապատասխան պաշտօնական ստացագրով:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ 28ՐԴ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի 8 Մարտ, 1959, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմի: 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, Փարիզ (7), Մէթրօ Էնվալիտ:

Սկաուտական յայտագիր, հայկական պարեր եւ երգեր:

Ներկայացում եւ զուարճալիքներ:

Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք:

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կ. Եւ Մարտիկներու Միութեան:

Տեղի պիտի ունենայ 31 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ ուշ ատեն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Օրքէսթրը ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած է երգելու.—

Օր. ՇԱՔԷ ՊԸՆԿԵԱՆ

Որ պիտի երգէ հայերէն եւ ֆրանսերէն:

Սիրով կը հրաւիրենք Վիէնի եւ շրջաններու Հայութիւնը՝ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, քաջալերելու Հայ երգը եւ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը:

Մուտք 300 ֆր.:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Յունուար 27ին, Երեքշաբթի ժամը 10ին Փարիզի Մայրէն եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. Կ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Խօվը տ'Օրիանի բարենպաստ Միութեան տարեդարձին առիթով:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

——o——

Ասպլէսուն լոյս կը տեսնէ Հայ-Բոյժի Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր թիւը (203–204), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ.—

Մարդոց գիրէն ճանչնալ խլիրդը (քանսէր): Ի՞նչ է ալերգիկութիւնը, կանխազգուշութիւն ու դարմանում (Տօքթ. Նաւասարդ), Սեւանի աւազանը (Ք.): Գէր կիներուն յղութիւնը (Տօքթ. Լոքման): Խլիրդին ահազանգի նշանները (Փրոֆ. Տիւրրւէն): Ստամոքսի ընդլայնում (Տօքթ. Գալուստեան): Մեր ոտելուն մնասները եւ օգուտները (Տօքթ. Պլոնտէլ): Օգտագործել մեռելներուն արիւնը (Փրոֆ. Շարիմանեան՝ Երեւանէն): Եթէ կիները գիտնային (Ս. Նիկողոսեան): Աստմնորոյժին հասկացողը (Տօքթ. Գեղամ Այվազեան): Ծարպանիւթի անօթութիւն (Հայ – Բոյժ): Ինկաւ մարեցաւ (Խաչուհի): Այգիքներուն մէջ ճճի ունի (Տօքթ. Շ. Այվազեան): Փալլով եւ արդի մարդը (Տօքթ. Պօղոսեան Արշակ):

× Հայ – Բոյժի բացառիկը, բաժնեգինին վրայ 500 ֆրանք յաւելումով միայն պիտի ղրկուի բաժանորդներուն՝ Փետրուար մէկէն սկսեալ, ինչպէս յայտարարած էինք նախապէս, (Թղթատարական ծախքերու յաւելումը կ'արդարացնէր աւելի կանուխ բարձրացնել գինը):

× Հայ – Բոյժի համար դրամական ամէն առաքում կատարել Շ. Նարդունիի անունով, միշտ մանտա – քարթով, Յառաջի խմբագրատան հասցէով (գրել՝ ռէտաքսիոն «Յառաջ»,— չէնքին դանադան բաժանումներուն պատճառով), բայց երբեք Յառաջի չէք–փոսթալով:

Տարեկան բաժնեգինը ցնոր արօրինութիւն՝ 1200 ֆրանք, արտասահման 1500:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15.30ին

Կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ – Իշխան: Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն:

COURTELINE - L'ARTICLE 330

ՁԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ::

Մեծապաշտպ մրջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ.՝ Ագրիւր – Սեւրոր – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓՈՐԹ ԻԹԱԼԻԻ շրջանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, Ժանթիյի հայկական դպրոցին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. վարչութեան ներկայացուցիչ ընկերուհի Տիկին Ալէքնիկիւլեան: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MERCREDI 28 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8405 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4206

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՄԿՈՒՍԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Երէկ՝ երեքշաբթի՝ Կրեմլինի մեծ պալատին մէջ բացուեցաւ Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան (Կոմկուս) ԻԱ. Համագումարը :

Վերջինը տեղի ունեցած էր 1956ի Փետրուարին բացառիկ պայմաններու մէջ եւ մեծ աղմուկ յարուցած :

Այդ Համագումարի ընթացքին էր, որ Խրուշչեւ կարդացած էր իր հռչակաւոր գաղտնի տեղեկագիրը Ստալինի եւ «անհատի պաշտամունք»ին դէմ :

Մեծ յեղաշրջում մըն էր, որ կը կատարուէր Համայնավար կուսակցութեան պատմութեան մէջ :

Այդ Թուականէն ի վեր Ստալինի անունը չի յիշուիր այլեւս բազմալեզու մամուլի էջերուն եւ ձայնասփիւռի ալիքներուն վրայ : « Արեւ – Աստուած»ը, «ժողովուրդներու առաջնորդը», «հանճարեղ գեներալիսիմուս»ը եւ այլ փաղաքշական ածականներ Թանգարան նետուած են :

Խրուշչեւ ձեռք առնելով կուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկը միանգամայն, չփորձեց Ստալինի օրինակին հետեւիլ : Ու աւելի՝ բազմաթիւ մարդերու մէջ :

Մինչ Ստալին իր հակառակորդները բարոյապէս մեռցնելէ զատ վերջնապէս « կը մաքրագործէր»՝ դէպի անդենական ղրկելով զանոնք, Խրուշչեւ անխտիր կը զարնէ իր քաղաքականութեան դէմ գըլուխ բանողները, պզտիկ պաշտօններ տալով անոնց :

Դեկտեմբերին Մոսկուայի մէջ լիակատար ժողով գումարեց Խորհրդային Միութեան Կոմկուսի Կեդրոնական Կոմիտէն : Կը մասնակցէին Կ. Կ.ի 124 անդամներն ու 115 փոխ – անդամները, ինչպէս նաեւ կեդրոնական վերստուգիչ յանձնաժողովի 73 անդամները :

Օրակարգի գլխաւոր հարցն էր 21րդ Համագումարի պատրաստութիւնը եւ մանաւանդ այս առթիւ Խրուշչեւի պատրաստած նոր եօթնամեայ ծրագիրը, որ կը գծէ 1959 – 1965 տարիներու ընթացքին տնտեսութեան զանազան ճիւղերուն մէջ կատարուելիք աշխատանքները՝ Խորհրդային Միութեան տասնեւվեց հանրապետութեանց մէկ ծայրէն միւսը :

Ստալինի մահէն (5 Մարտ, 1953) ի վեր հիմնական փոփոխութեան ենթարկուեցան հաւաքական տնտեսութեան մեթոտները :

Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն 1953 Սեպտեմբերին, 1954 Փետրուար – Մարտին, 1955 Յունուարին եւ յետագայ լիակատար նիստերուն, իսկ 20րդ Համագումարը 1956 Փետրուարին մշակեցին «ռեվոլիւցիոն միջոցառումներ՝ կոլտնտեսային կարգի յետագայ ամրապնդման եւ գիւղատնտեսութեան բոլոր ճիւղերի շեշտակի վերելքի համար » :

« Պարտիան (կուսակցութիւնը) լայնօրէն գործողութեան մէջ դրեց մասսաների ռեվոլիւցիոն էնտուզիազմը (զանգուածներու յեղափոխական խանդավառութիւնը), նրանց ստեղծագործական նախաձեռնութիւնը, անշեղօրէն կիրառեց հասարակական արտադրութեան զարգացման գործում բոլոր աշխատանքների նիւթական շահագրգռուածութեան սկզբունքը» : «Սովետական Հայաստան», 4 Յունուար) :

Շնորհիւ այս կարգադրութեանց, «ըգալիօրէն բարձրացած է ժողովրդի բարեկեցութիւնը» : Ու աւելի՝ հակառակ Մալենկովի, Կագանովիչի, Մոլոթովի, Բուլգանինի եւ Շեպիլովի «հակապարտիական խումբ »ի խափանարարական ձեռնարկներուն :

« Պարտիան մերկացրեց եւ դէն շպրտեց պառակտիչների այդ խումբը» կ'ըսէ Յունուար երեքի իր ճառին մէջ Հայաստանի կոմկուսի Ա. քարտուղար Ս. Թովմասեան, որ նոր դժուարութիւններ կը պահանջէ հայ բանուորներէն, մանաւանդ գիւղացիներէն՝ եօթնամեակի ընթացքին :

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի Կոմկուսի 21րդ Համագումարի արդիւնքին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ճիովաննի Կրոնքի սկսած է փընտռել Իտալիոյ 20րդ վարչապետը Մուսոլինիի անկումէն ի վեր :

7 ամիս առաջ, ներկայ վարչապետը Ամինթոռէ Ֆանֆանի հրաժարեցաւ եւ տագնապը որ ծայր կուտայ Իտալիոյ մէջ դժուարայայտ լուծելին է պատերազմէն ի վեր : Անշուշտ նշանակուելիք նոր վարչապետը նորէն Տէմօ – Քրիսթիանի մը պիտի ըլլայ բայց անոր ընտրութիւնը շատ դիւրին չէ :

Առջի օր մէկ ձայնով միայն Ֆանֆանի կրցած էր փրկել կացութիւնը բայց երկուշաբթի ստիպուեցաւ իր դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել Նախագահ Կրոնքիի :

Տագնապին գրգապատճառը կը թուի ըլլալ հանրային շինութեանց նախարար Վիկոռելլիի հրաժարականը : Այս նախարարը ժողովրդավար ընկերվարական (Սառակաթ) կրնար անշուշտ փոխարինուիլ եւ դուռ չբանալ ծանր տագնապի մը, բայց ինչպէս կ'երեւի Տէմօ –Քրիսթիանիներու եւ Սառակաթի կուսակիցներու գըլխաւոր գործունէութիւնը անելի մատնուած է մանաւանդ Նեննիականներու վերջին համագումարէն ետք :

Մնաց որ Ֆանֆանի ենթակայ չէր միայն արտաքին ընդդիմութեան այլ նաեւ խստօրէն քննադատուած իր կուսակիցներէն իսկ :

Որեւէ նոր դահլիճ պիտի չկարենայ հանդիպիլ մեծամասնութիւն մը ապահովել նկատի առնելով մանաւանդ որ կուսակցութեանց մէջ իսկ տարակարծութիւններ կան : Կը մնայ փորձել փոխանցման դահլիճի մը ստեղծումը որ դիմանայ մինչեւ Ապրիլ՝ Տէմօ – Քրիսթիանիներու համագումարին Թուականը :

Կառավարութեան հրաժարումէն ետք ելմտական նախարարը՝ Լուիճի Փրեթի (Սառակաթ(յայտարարեց լրագրողներուն թէ առնուազն ամիս մը պէտք է տագնապը լուծելու համար : Շեշտեց նաեւ թէ ոչ ոք կը մտածէր որ Տէմօ – Քրիսթիանիներու ներքին բաժանումները այնքան խոր էին որ պատճառ դառնային Ֆանֆանիի հրաժարման :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան 21րդ համագումարի բացման, Խ. Միութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, արեւմտեան լրագրողներու արտօնուեցաւ ներկայ ըլլալ : Եւրոպական քաղաքական շրջանակները կը սպասեն որ այս համագումարին մէջ նոր մեղադրանքներ ըլլան Թիթոյականներու դէմ : Շեշտենք թէ այս անգամ ժողովին նշանաբանն է «Համայնավարութեան կառուցում », փոխանակ « ընկերվարութեան» : Միւս կողմէ, երկուշաբթի գիշեր Մոսկուայի հնդկական դեսպանատան մէջ Հնդիկներու Ազգային Տօնին առթիւ Խրուշչեւ նոր կոչ մը ըրաւ Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշինք մը ստորագրելու համար եւ խստօրէն քննադատեց Արեւմուտքը, աւելցնելով թէ երկար ճառ մը պիտի խօսի 21րդ համագումարին : Վարչապետը ըսաւ նաեւ, թէ Ա. Միկոյեան Ամերիկայի մէջ բանակցութիւններ չէ ունեցած, այլ՝ խօսակցութիւններ :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՆՊԱՏԱԿԸ՝

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Պապին յայտարարութիւնը տիեզերական ժողովի մը համար մեծ անակնկալ մը եղաւ եկեղեցական եւ աշխարհական միջազգային շրջանակներու մէջ :

Ակներեւ է այլեւս որ Կարդինալ Ռոնքալլիի ընտրութիւնը երբեւ Պապ չէր նշանակեր «փոխանցման Պապ» մը ընտրել, այլ աւելի «փոփոխութեան Պապ» մը :

Տիեզերական ժողովները շատ հազուադէպ են եւ կը գումարուին միայն արտակարգ պատճառներով : Ընդհանրապէս կարգապահութեան կամ աստուածաբանութեան վերաբերեալ : Օրինակ 325ին Նիկիոյ ժողովը կը սահմանէր Կաթողիկէ վարդապետութիւնը (Հաւատամքը որ կ'երգուի պատարագի ընթացքին) : Առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ Երուսաղէմ Ս. Պետրոսի նախագահութեան տակ, վերջինը՝ Վատիկանի մէջ 1869 որ չկրցաւ վերջանալ պատերազմի պատճառով :

Ժողովին կը մասնակցին երկու հազար եպիսկոպոսներ, աստուածաբաններ, աշխարհի բոլոր կարդինալները եւ հարիւրաւոր բարձրաստիճան կղերականներ : Աստուածաբանները սակայն որ կարեւորագոյն աշխատանքը կը տանին, միայն խորհրդակցական ձայն ունին : Ժողովին որոշումները չեն կապեր Պապը, այսինքն լուծուած հարցերը վերջնական հանգամանք կրնան ստանալ միայն Պապին կողմէ յայտարարուելէ ետք : Աստուածաբաններու հետ վէճը ճշդելու համար թէ ո՞րն կը պատկանի գերագոյն իրաւասութիւնը (Պապի՞ն թէ տիեզերական ժողովին) լուծուած է 1870ի ժողովին մէջ :

Միջազգային մամուլը հարց կուտայ առաջին առթիւ — Ի՞նչ է այս տիեզերական ժողովին օրակարգը : Տարակոյս չկայ որ բացառիկ հարցեր կան : Այսպէս, Շարլ Փիշօն, «Փարի – Փրէս»ի մէջ կը բացատրէ կացութիւնը — « Եկեղեցին տիեզերական է, միայն ոսկան : Չի ճանչնար ազգային եկեղեցիները, ինչպէս անգլիքան, շուէտական, յունական եւ եթովպական : Ուրեմն կը փնտռուի ձեւ մը որ մէկ կողմէ յարգէ Հռոմի գերիշխանութիւնը եւ միութիւնը եւ միւս կողմէ յարմարի կրօնական կեանքի անհրաժեշտութեանց հետ ազգային գետնի վըրայ :

Ոչ – Կաթողիկէ երկու զանգուածներն են բողոքականները եւ արեւելքցիները : Հռոմի համար հարցը յստակ է, նկատի առնելով որ վարդապետութեան վերաբերեալ հարցեր են, Հռոմ մէկ լուծում կրնայ տեսնել միայն՝ «հռոմէական միութեան վերադարձնել հերձուածները» : Նըման որոշում մը չի կրնար տրուիլ բողոքականներուն կողմէ (կալվինական, լութերական կամ անգլիքան) : Անդին կը մընան արեւելքցիները : Մինչ Հռոմ չի ճանչնար բողոքական եպիսկոպոսներու օծումը, կը ճանչնայ արեւելքցիներունը : Անցեալին ալ արդէն Հռոմ տիեզերական ժողովներու հրաւիրած է զանոնք, մինչ չէր հրաւիրեր բողոքականները : Միւս կողմէ կը նկատուի որ անոնց մօտ (բացի Խորհրդային երկիրներու մէջ գտնուողներէն ուր «ազատ չեն», կը շեշտէ « Փարի – Փրէս»), այլեւս գոյութիւն չունի հին անհաշտելականութիւնը Հռոմի հանդէպ : Անհաշտելականութիւն մը որ արդարօրէն կը բացատրուէր որոշ «լատին»ներու գործունէութեամբ : Վերջերս նոյնիսկ կարգ մը դիմումներ եղած են Հռոմի մօտ, մանաւանդ յունական եկեղեցւոյ կողմէ :

Կը մնայ անշուշտ շեշտել թէ Պապը քաջ ծանօթ մըն է արեւելեան հարցերուն : Երկար տարիներ առաքելական պատուիրակ եղած է Անգարա եւ Սոֆիա : Ռուսերէն եւ պուլկարերէն կը խօսի :

Միջազգային մամուլը երկար սիւնակներ եւ խմբագրականներ կը նուիրէ տիեզերական ժողովին : «Տէյլի – Մէյլ կը գրէ — «Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մեծագոյն փորձն է այս՝ Յունաստանի, Թուրքիոյ, Մերձ. Արեւելքի, Պալքաններու, Ռուսաստանի եւ արեւմտեան աշխարհի մէջ բնակող միլիոնաւոր քրիստոնեաներու միութեան համար » :

Բողոքականները թէեւ վերապահ բայց դէմ չեն առաջին առթիւ եւ կ'ուզեն «լըջօրէն ուսումնասիրել» խնդիրը :

Սուրիական ծէսի (ուղղափառ) Անտիոքի Արքեպիսկոպոս՝ Մետրոպոլիտ Պաշիր համակարծիք է միութեան, բայց չընդունիր որ կողմերէն մէկը պարտադրէ պայմանները, օրինակի համար դէմ է Պապին անսխալականութեան (1870ի ժողովի որոշում) :

«Մոնտ»ի քրոնիկագիրը կը շեշտէ մանաւանդ հարցին դժուարութիւնները, նըկատի կ'առնէ մանաւանդ որ արեւելեան եկեղեցիներու մեծամասնութիւնը համայնավար կառավարութիւններու հսկողութեան տակն է եւ կ'եզրակացնէ — « Իբրեւ պատասխան խորհրդային համայնավար կուսակցութեան ԻԱ. համագումարին՝ տիեզերական ԻԲ. համագումարը ցոյց պիտի տայ կենսունակութիւնը կրօնքի մը որ շատեր, դարերու ընթացքին, կարծեցին կարենալ թաղել » :

Ամերիկա, Զուիցերիա մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան տիեզերական ժողովին որ կրնայ գումարուիլ տարւոյն վերջը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍԸՐ գրաւեց Յիսուսեաններու վարժարանները, պատրուակելով որ անոնց ուսուցման գիրքերը «չեն համապատասխաներ կրթական նախարարութեան ծրագրին» : Եգիպտոսի մէջ Յիսուսեանները 3 վարժարան ունին :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Իրաքի յեղափոխութեան թիւ երկու ղեկավարը՝ գնդ. Արէֆ եւ 1941ի փաշական պետական հարուածի պարագլուխ Ռաշիտ Ալի, որոնք ձերբակալուած էին անցեալ Դեկտեմբերին, գաղտնի դատավարութենէ մը ետք յանցաւոր նկատուած են՝ «աշխարհակալներու, սիոնականներու եւ արաբական եղբայր պետութեան մը հետ գործակցութեան համար : Դատավարութիւնը գաղտնի եղաւ՝ արաբական միասնականութեան շահուն համար» : Իրաքցիները կը մեղադրեն նաեւ Եգիպտոսի յեղափոխականները, որ նախկին Թագաւոր Ֆարուքին թոյլ տուած են երկրէն հեռանալ՝ քսան միլիոն ոսկիով «մինչ իրաքեան յեղափոխութիւնը արքայական ընտանիքին գլուխները քաշկռտեց փողոցներու մէջ ...» :

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ ՆԵՐՄԱՆ արժանացան իրաքցի երեք համայնավարներ, որոնք 1949ին կախուած էին. Սալման՝ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, ինչպէս նաեւ Պասէմ եւ Շիպիպի, որոնց «գործունէութիւնը այսօր կը գնահատուի» կառավարութեան կողմէ : Այս լուրը կը հաղորդէ նոր թերթ մը՝ Իթիհատ էլ Շաապ (Ժողովուրդի Միութիւն), որ բըկրաւ հրատարակուիլ 1937էն ի վեր Փարիզ աքսորուած համայնավարի մը՝ Պուլթանիի խմբագրութեամբ :

ՔԱՐԱՇԻԻ մէջ բացուեցաւ Պաղտատի Ուխտին ժողովը, առանց Իրաքի : Թուրք պատուիրակը՝ Զօրլու, մաղթեց որ Անգլօամերիկեան օժանդակութիւն մը ըլլայ Ուխտին մասնակից երկիրներուն՝ ապրուստի մակարդակը բարձրացնելու համար :

ՊՈԼՍՈՅ արուարձանին մէջ փլած շարժանկարի սրահին մեռեալներուն թիւը 50ը անցած է, կը գրեն տեղական թերթերը :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՔՈՒԷԻ ՁԻ ԴՐՈՒԻՐ

Ո՞ր քահանան միամտութիւնը պիտի ունենար հարցնելու իր ժողովուրդին, Կիրակի օրուան իր քարոզին մէջ .

— Բարեպաշտ ազգայիններ, ի՞նչ կ'ըսէք, ասկէ ետք «Հաւատամք»ը արտասանե՞մ թէ չարտասանեմ : Կամ նշխարը գինիին մէջ թաթխե՞մ թէ չթաթխեմ ... Ձեր կարծիքը ինծի հաղորդեցէք նամակով : Տեսնենք, մեծամասնութեամբ ինչ որոշում կուտանք ...

Խոնարհաբար գիտել պիտի տայի, որ «Յուսաբեր»ի մեր պատուական խմբագրութեան հարցարանը՝ ուղղագրական կանոններու մասին, ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ «քուէի դնել» լեզուական կանոնները եւ սպասել մեծամասնութեան կարծիքին : Երեւի, մեր սիրելի ընկերները բսել կ'ուզեն .

— Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ :

Կը բողոքեմ :

Լեզուներու քերականական հիմնական կանոնները ոչ «ձայն բազմաց»ով կրնան առաջնորդուիլ, ոչ ալ կրնան փոփոխութեան ենթարկուիլ՝ փողոցէն անցնող բազմութեան կամքով կամ անոր հեղինակաւոր կարծիքով :

«Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը կը հարցնէ . Ա.— Ազգերու անունները գլխագի՞ր գրենք թէ մանրագիր . Բ.— «Ամէնէ՞ն» գրենք թէ «ամենէն». Գ.— Կարօ՞ գրենք թէ Կարոյ եւ Դ. — Տիտղոսները գլխագի՞ր գրենք թէ մանրագիր :

Ի՞նչ ըսել է երկու բառ հայերէն գիտցողին ելլել հարցնել .

— Մեծապատիւ գրագէտ հայրենակից, դուն ո՞րը կը նախընտրես, քու խելքովդ, քու գիտցածովդ ո՞րը չիտակ է — «ամէնէ՞ն»ը թէ «ամենէն»ը : Համաձա՞յն ես որ Կարօ, Մարօ, Սաքօ գրենք, չենէ կը նախընտրես Կարոյ, Մարոյ, Սաքոյ ձեւերը : Քուէով կը սպասենք :

Գիտէ՞ք ուր կը հասնինք — եւ մեզի հետ ալ ուր հասցուցած կ'ըլլանք մեր լեզուն — եթէ ուրիշներն ալ «Յուսաբեր»էն օրինակ առնելով ելլեն հարցնեն իրենց գրագէտներուն, խմբագիրներուն կամ վարժապետներուն .

— Տղաք, ի՞նչ կ'ըսէք, «բարձրախանդա՞կ» գրենք թէ «բարձրավանդակ» : «Ամէն»ին յոգնակի՞ յատկացեալ տանք թէ եզակի : «Թերեւս»ին տեղ «գուցէ» գործածե՞նք : Ո՞րը կը նախընտրէք՝ «մըշակութայի՞նը» թէ «մշակոյթային»ը ...

Եւ այս տեսակ հարցումներ կրնան ուղղուիլ խեղճուկրակ, ողորմելի, ողբալի խմբագիրներու ալ, որոնց կազմած տասը տողնոց լուրին մէջ տասը տեսակ սխալ կայ — քերականական, բառական եւ նոյնիսկ ուղղագրական :

Ֆրանսական Ակադեմիան Փարիզի Պուլվառ Սէն Միշէլէն կամ Մարսէյլի Քանըպիէռէն անցնող հասարակ մահկանացուներուն կարծիքը չի հարցներ՝ քերականական կանոններու կամ բառերու ուղղագրութեան մասին : Եթէ նեղը մնացած ըլլայ, կը դիմէ Քլօտ Օժէներու տարողութեամբ մարդոց, որոնք լեզու գիտեն եւ պատմութիւն գիտեն :

Աշխատակից մը վերոյիշեալ հարցումներուն ի պատասխան վկայութեան կանչեց կարգ մը գրագէտներ եւ բանասէրներ .

— Այսինչը այս բառը այսպէս գրած է, հետեւաբար ...

Ուղղագրական կանոններու եւ քերականական կանոններու համար մեզի ուղեցոյց չեն կրնար ըլլալ բանասէրն ու գրագէտը, եթէ անոնք միաժամանակ լեզուագէտ ալ չեն :

Ի՞նչ, եթէ Սիամանթօն, արկածով մը, «հողեմարք»ի տեղ «հողեւարք» գրած ըլլար, իր խօսքի՞ն պիտի հաւատայինք :

Մեզի ուղեցոյց կրնան ըլլալ միայն մեր գրաբարն ու աշխարհաբարը բացարձակօրէն խորացուցած բանասէրներն ու լեզուագէտները :

Ասոր անոր կարծիքը այնքան կ'արժէ, այս մարզին մէջ, որքան Ֆրանսա մեծցած եւ «հայգիկս, մայգիկս» ըսող հայ տղուն կամ Ամերիկա մեծցած եւ «կը խօսամ, կը խօսաս» ըսող անոր եղբայրակցին կարծիքը հայերէնի մասին ...

Քերականութիւնը քուէի չի դրուիր :

ՔԱՆԻ՞ ՀՈԳԻ ՄՆԱՑԵՐ Է

Չեմ կարծեր, որ «Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը լրջօրէն կը հաւատայ, թէ կարելի է իր հարցարանը ստացող «մեծ»երուն եւ «պզտիկ»ներուն — «իրաւ»ներուն եւ «սուտ»երուն — կամքով եւ անոնց քուէով արմատական փոփոխութիւններ մտցնել մեր քերականութեան հիմնական կանոններուն մէջ :

Աւելի տրամադիր եմ հաւատալու, թէ մեր ընկերները կ'ուզեն ստուգել կարգ մը մարդոց հայերէնագիտութիւնը : Եւ վըստահ են, որ հայերէն գիտցող հեղինակաւորներ պիտի տան իրենց ակնկալած պատասխանները եւ պիտի ըսեն .

— Այո, գրեցէք Կարօ, բայց Կարոյի, Մարօ, բայց Մարոյի ... Ոչ թէ Կարօյի, Մարօյի ...

Կրկնեմ անգամ մըն ալ, որ քերականական կանոնները քուէի չեն կրնար դըրուիլ : Ահաւասիկ քանի մը կանոններ, որոնց դէմ մեղանչել՝ ոչ միայն իմաստակութիւն է, այլեւ տխմարութիւն .

— Հայերէնի մէջ, երկու «այր»եր իրարու չեն կրնար կցուիլ : Ուրեմն, բացարձակօրէն սխալ է գրել՝ ամենաառատ, ամենաարագ, ամենաանիրաւ ...

— Հայերէնի մէջ, «այր»ին աջ կողմը չի կրնար գալ ուրիշ ձայնաւոր մը, առանց «յի»ին օժանդակութեան : Ուրեմն, սխալ են ձիթաիւղ, ինքնաեռ բառերը ...

— Հայերէնի մէջ, «օ» տառին օգնութեամբ բարդ բառ չի շինուիր : Ուրեմն սխալ են անգլօսաքսոն, թրքօռուս ձեւերը ...

— Երբ արմատ բառին մէջ «ու» մը կայ, այս «ու»ն ածանցումներու եւ բարդութեանց պարագային յաճախ կը կորսուի, սուգ – սգաւոր, ջուր – ջրել :

— Երբ արմատ բառին մէջ «ոյ» կայ, այս «ոյ»ն «ու»ի կը փոխուի շատ անգամ, — լոյս – լուսաւոր, գոյն – գունաւոր :

— Երբ արմատ բառին մէջ «ի» մը կայ, այս «ի»ն ալ յաճախ կը կորսուի կ'երթայ — սիրտ – սրտապարծ, կին – կնամեծար ...

Տուի միայն քանի մը փշրանքներ՝ անոնց բացատրութեանց եւ մանրամասնութեանց մասին խօսելու :

Ուրկէ՞, ո՞ր «մեծ»երէն սորվեցանք այս կանոնները, եթէ սորվեցանք : Պատասխանը շատ պարզ է — Բագրատունիներու, Այտընեաններու, Ղազիկեաններու, Տէր Անդրէասեաններու, Յակոբ Գուրգէններու, Գարագաշեաններու, Գազանճեաններու, Աստուրներու տարողութեամբ հայերէնագէտներէ, որոնք մեր աստուածակերտ լեզուին ուղն ու ծուծը քամած էին :

Հաւանալի է, որ փնտռենք գտնենք այս Մեծերուն չափ հեղինակաւոր գրագէտներ, հայերէնագէտներ եւ անոնցմէ բացատրութիւն ուզենք կարգ մը կանոններու մասին, որոնք շատ ջուր կը վերցնեն եւ շփոթութեան կը մատնեն երկու բառ հայերէն գրողը : Բայց քանի՞ հոգի մնացեր է այդ սերունդէն, սիրելի «Յուսաբեր» :

Լեզուական խնդիրներու մասին հեղինակաւոր կարծիք յայտնողը պէտք է գիտնայ առնուազն քանի մը ուրիշ լեզուներ ալ : Որովհետեւ, շատ մը կանոններու մէջ, մեզի ծանօթ լեզուներու քերականութիւնները միեւնոյն ուղիէն կը քալեն :

Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ ապաւինիլ կարծիքին կամ քուէին այնպիսի անձերու, որոնք հայերէն չեն գիտեր — եթէ հայերէն գիտնալ կը նշանակէ եւ, ի հարկէ, կը նշանակէ — հայերէնի նըրբութեանց հետ մտերմացած ըլլալ :

Ամէնէն տաղանդաւոր գրագէտն անգամ իրաւունք չունի «իմ կարծիքովս՝ ասիկա չիտակ է» պատասխանելու «Յուսաբեր»ի հարցարանին, երբ չի գիտեր, օրինակ, տարբերութիւնները «նախկին»ին եւ «նախորդ»ին, «դեռ»ին եւ «տակաւին»ին, «իրր»ին եւ «իրրեւ»ին, «թերեւս»ին եւ «գուցէ»ին, «բաւ»ին եւ «երբեք»ին, «որեւէ»ին եւ «ոեւէ»ին :

Ու չէ սորված, որ «նման»ին «ընկերը» որոշիչ յօդ չառներ, բայց «նոյն»ին «բարեկամը» կ'առնէ :

Քուէներով մեր լեզուն չենք կրնար բարեկարգել : Ըսել կ'ուզէի՝ բուժել, ընկե՛ր «Յուսաբեր» :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՔԸ՝ ՀԱՍՏԱՏՈՒՆ

Ներկայ ֆրանքը կամ մօտերս շրջագայութեան դրուելիք առաջինին հարիւրապատիկը արժող նոր «ծանր» ֆրանքը, մեր այսօրուան տեսութեան համար նոյն նշանակութիւնը ունին : Անոնց տարբերութիւնը թուաբանական է :

Փորձենք բացատրել ֆրանքին օրըստօրէ զօրանալուն պատճառները :

Անուրանալի է որ Փինէի ուղղափառ ելմտական տնտեսական ամբողջական ծրագիրը եւ անոր անմիջական գործադրութիւնը համակրանքով դիմաւորուած է միջազգային դրամատիրական շրջանակներու կողմէ : Գիտենք արդէն որ Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ազգային դրամատուները առաջին օրէն Ֆրանսայի տրամադրեցին 250 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը : Աւելի վերջը ամերիկեան դրամատուներ իրենց կարգին երկու հարիւր միլիոն տոլարի փարկ մը բացին, եւ ամսուան մը ընթացքին Ֆրանսայի ազգ. դրամատունը մտան գրեթէ երեք հարիւր միլիոն տոլարի պատկառելի գումար մը ներկայացնող ֆրանսական դրամագլուխներ կամ պահանջներ, որոնք արտասահման ապաստանած էին : Եթէ աւելցնենք արդէն Օֆիս տը Շանժին մօտ գտնուող երկու հարիւր միլիոն տոլարը (Ֆոն տը սթապիլիզասիոն տէ շանժ) պիտի տեսնենք թէ ֆրանքի ներկայ — եւ յուսանք վերջնական — արժէքին պաշտպանութեան համար գրեթէ մէկ միլիառ տոլարի պահեստ մը կազմուած է : Այսպիսի պահեստի մը գոյութիւնը ինքնին կը բաւէ յուսահատեցընելու ֆրանքին դէմ շահագիտութիւն կազմակերպելու մտադրութիւն ունեցողները :

Օտար պաշտօնական վստահութիւնը իր անմիջական ազդեցութիւնը ունեցած է նաեւ կացութեան իրազեկ եւ արագօրէն հաշուել գիտցող դրամատէրերու վրայ : արթնցնելով անոնց լուրջ եւ դրական հետաքրքրութիւնը ֆրանքին վրայ : Այսպիսով ալ շարժման մէջ դրուած է ներքին դրամական վստահութիւնը, այն աստիճան որ Ազգ. Դրամատունը (Պանք տը Ֆրանս) կարիք չէ տեսած օտար փարկերը կամ փոխատուութիւնները, ոչ ալ իր պահեստի ոսկին զօրակոչի ենթարկելու :

Նախորդ շաբթու մէջ ալ (18 – 23 Յունուար) 81 միլիառ ֆրանք թղթադրամ հըրապարակէն ետ քաշուած է :

Դրամական կացութեան առողջութիւնը նկատի առնելով, ելմտական նախարարութիւնը որոշած է բազմաթիւ դիւրութիւններ ընծայել օտար դրամագլուխներու ներածումին եւ գործածութեան եւ վերջ դնել գոյութիւն ունեցող սեղմումներուն մէկ մասին : Արդիւնքը արդէն իսկ զգալի է : Օտար դրամատէրեր սկսած են գնել Փարիզի սակարանին գործառնութեանց ենթակայ բաժնեթուղթեր, որոնց

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ծերունին որդուն տեսնելով՝ մեռնում է յուզմունքից, Աղասին էլ ընկնում է պարսիկ մարդասպանի ձեռքը :

Ճակատագիրը վիճակել էր Աբովեանին հանդէս գալ անցողիկ շրջանում, երբ հայ ժողովուրդը բազմադարեան տառապանքներից յետոյ՝ նոր էր սկսել դիմել դէպի լոյս ու մշակոյթ :

Աբովեանի աշակերտն ու շարունակողը Պերճ Պռօշեանն էր, որին առանձին տեղ է պատկանում հայ գեղարուեստական գրականութեան մէջ : Նա ազգագրագէտ վիպասան է : Նրա վէպերը ծանօթացնում են մեզ Երեւանի նահանգի, որի բնիկն է նա, ժողովրդի կեանքին, տնտեսական գրութեանը, սովորոյթներին եւայլն : Այնպիսի հմտութեամբ ու մանրամասնութիւններով է նա նկարագրում գիւղական անպաճոյճ կեանքը, այնպէս է նա կարողանում կանգնել հասարակ ժողովրդի տեսակէտի վրայ, որ կարդալով նրա գիրքը՝ կարող ես յստակ պատկերացնել հայ գիւղացիների կեանքը : Նրա երկերից շատերը թարգմանուած են եւրոպական լեզուներով : Սրա «Սօս եւ Վարդիթեր», «Հացի խնդիր», «Կռուածաղիկ», «Շահէն», «Ցեցեր» եւ միւս վէպերը շատ բարձր են գնահատում Հայերը :

1900 թուականին՝ Հայերը տօնեցին նըրա գրական գործունէութեան 40ամեայ յոբելեանը : Գրականութեան բնագաւառում աշխատելու հետ միասին նա շատ ժամանակ է յատկացրել նաեւ լրագրութեանը : Նա «Հայաստանի» գլխաւոր աշխատակիցներից մէկն էր եւ Արծրունու «Մշակ» թերթի խմբագրակիցը : Շատ է գրել նա «Արձագանք»ում, որը ռազմական իշխանութիւնը փակեց առյաւէտ, «Մեղու»ում, «Տարազ»ում, «Աղբիւր»ում, եւայլն :

Որպէս Աբովեանի հետեւորդ, նա շարունակեց զարգացնել, լրացնել ու կատարելագործել նոր լեզուն, դրա համար ըստանալով աստուածաբանութեան ու Հայոց լեզուի մագիստրոսի կոչում :

60ական թուականները բազմաթիւ տաղանդաւոր հրապարակախօսներ են տալիս Հայաստանին : Ստ. Նազարեանը եւ հիանալի հրապարակախօս ու բանաստեղծ Միքայէլ Նալբանդեանը Մոսկուայում հըրատարակում են խիստ արմատական «Հիւսիսափայլ» ամսագիրը : Նրա լոյս տեսնելը դժգոհութեան ալիք բարձրացըրեց հայ հոգեւորականութեան շրջանակում, որն ամէն ինչ արեց այդ ամսագիրը փակել տալու համար : Եւ դա տեղի ունեցաւ 1864ին : Նալբանդեանը մեռաւ դրուեց պետական յանցանքի մէջ եւ մի քանի տարի բանտարկութիւն կրելուց յետոյ մեռաւ թոքախտից :

Նոյն ժամանակ Վարագի վանքում (Թիւրքահայաստան) յայտնի բարոյախօս Խրիմեանը (յետագայում կաթողիկոս) սկսում է հրատարակել «Արծուի Վասպուրականի» ամսագիրը, որն իր քարոզներով մեծապէս օգնեց հայկական զարթօնքին (1860 – 1870) : Այդ ժամանակաշրջանում առ հասարակ երեւան են գալիս բազմաթիւ հայկական պարբերականներ, ծնունդ են առնում շատ նոր ուժեր, բայց եւ միաժամանակ դա ազգային շովինիզմի ու կղերական մոլորութիւնների շրջան է : Այդ ուղղութիւնը առանձնապէս յայտուն կերպով դրսեւորուեց 70ական թուականների սկզբին : Թիֆլիսեցի երիտասարդ գիտնական Արծրունին, Հայդելբերգի համալսարանն աւարտելուց յետոյ, 1872ին հիմնում է մի նոր թերթ, «Մըշակ», եւ իր շուրջն է համախմբում ազատական – արմատական երիտասարդութիւնը :

Այս խմբակը պահպանողական «Մեղու Հայաստանի»ի խմբակի իսկական հակոտնեան էր : Դրանից յետոյ գալիս էր «Նոր Դարը», բայց ոչ այնքան յետադիմական ոգով : Դրանց միջեւ սկսուեց պայքարը, մինչեւ որ «Մեղու Հայաստանի»ն տապալուեց :

Հայերը պէտք է շնորհակալ լինեն «Մըշակ»ի խմբակին բազմաթիւ տաղանդաւոր գրողների համար, ինչպէս օրինակ Րաֆֆին (Յակոբ Մելիք – Յակոբեան), որ ամենանշանաւոր հայ վիպասանն է եւ Արծրունու մօտիկ բարեկամը :

Նա ծնուել է Պարսկահայաստանում, բայց արդէն վաղ երիտասարդութեանը փոխադրուել Ռուսաստան, ուր եւ անց է կացրել իր ողջ կեանքը (1835 – 1888) :

Գրական ժառանգութիւնը, որ Րաֆֆին թողել է իր ժողովրդին, մեծ է ու բազմազան, բայց ամենալաւը այն գործերն են, որոնց մէջ նա պաշտպանում է Տաճկահայերին՝ պատկերելով նրանց ծանր վիճակը եւ դժնէ բախտը :

« Եւ թող կեցցե՛ն այն գրիչները, որ նոր հոգի կը ներշնչեն մեզ, որ կը նորոգեն մեր սպառած ուժերը եւ կը ծանօթացնեն կեանքի իրական պատկերի հետ եւ կը պատրաստեն մեզ մարդ շինել՝ մարդկային բոլոր կատարելութիւններով », ասում է Րաֆֆու «Ջալալէդդինի» հերոսներից մէկը, եւ ինքը այդ գրողի իտէալն է :

Հայ վիպասանների մէջ չի եղել ոչ մէկը, որն իր ստեղծագործութեան մէջ՝ շօշափէր որեւէ հրատապ հարց՝ ցոյց տալով իրականութեան կենդանի պատկերը, որը դիմէր ժողովրդին՝ զարթեցնելով նրա կենսուրախութիւնը, տոկունութիւնն ու եռանդը :

(12 Շար.)

ՌԱՅՑՆԻՍ

արժէքները հինգէն տասը առ հարիւր բարձրացած են ։

Միւս տրուած վստահութիւնը արդարացնելու մարմաջով ելմտական նախարարութիւնը որոշած է նաեւ արտօնել Ֆրանսայի մէջ կապուած օտար դրամագլուխներու, այլուր փոխադրութիւնը, ինչպէս եւ արտօնուած է հոս չբնակող (նոն րէզիտան) օտարի մը պատկանող բաժնեթուղթերու եկամուտին վճարումը որեւէ օտար վերածելի դրամով, մինչդեռ ցարդ այդ վճարումը կ՚ըլլար միայն բաժնետէրին բնակած երկրին դրամով ։

Վերջին նորութիւնները, — այսուհետեւ օտար մը արտօնուած է արտասահման ղրկելու, դրամատան խողովակով, սակարանին մէջ գնած որեւէ բաժնեթուղթ, ինչպէս եւ օտար արժեթուղթեր, նախապէս ընդունուած ֆրանսական սակարանին մէջ պաշտօրէն ծախել տեղացիներուն ։

Անշուշտ սակաւին սեղմումներու ենթակայ կը մնայ սակարանէն դուրս օտարներու բաժնետիրական կամ պարզ դրամագլուխներու գործածութիւնը։ Սակայն հոգեբանական տեսակէտով արդէն իսկ դրուած մասնակի ազատութիւնը խիկապէս կարեւոր է, այն հասկացողութեամբ որ պատասխանատու իշխանութիւնները վախ չունին Ֆրանքին ապագայի մասին, ոչ ալ օտար դրամագլուխներու ներխուժումէն։ Ընդհակառակն, ոչ ալ կը վախնան անոնց փախուստէն ։

Ոչ նուազ ցայտուն կերպով կը տեսնուի ներքին քաղաքականութեան ազդեցութիւնը Ֆրանքին կայունութեան եւ զօրացման վրայ։ Զօր. Տը Կոլի տրուած «Այո»ին եւ անոր հետեւանքին շարունակութիւնը եղող կառավարութիւնը անժխտելի կերպով կը վայելէն ժողովուրդին մեծամասնութեան վստահութիւնը։ Այսպիսով թերեւս պէտք է բացատրել ընկերային ներկայ հանդարտ կլիման, առանց որուն, մեր համեստ կարծիքով, Ֆրանքին «Թէքնիք» կամ արտաքին տուեալներով ձեռք բերուած կայունութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դառնար ։

Ներքին քաղաքականութենէն զատ արտաքինն ալ կրնայ մօտ ատենէն նպաստել դրամին արժէքին կայունութեան եւ մեծնելին։ Ալժերիոյ հարցին բարւոք լուծումէն պէտք է ելմտական խնայողութիւններ ակնկալել, որքան ալ մեծ ըլլան զինուորական ծախքերը փոխարինելու կոչուած ընկերային եւ այլ յատկացումները, ինչպէս եւ արտաֆրանսական տնտեսական յարաբերութիւններու բարգաւաճումը, ֆրանսական ապրանքներու պաշտօնական կամ անպաշտօն «պոյքոթ»ին վերջ մը դրուելով ։

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆՆԵՐՈՒՍ ԿՐԱԿԻՆ ԴԷՄ, քերթուածներ, գրեց Ահարոն Տատուրեան։ Տպ. Տէր Յակոբեան, Փարիզ։ Գին 500 ֆրանք, դիմել տպարանը՝ 17 բիւ Տամէմ։

ԿԻՆԵՐԸ
ՔՐԻՍՏՈՍԷ ՄԻՆՉԵՒ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ ՔՐԻՍՏՈՍԷ 117 ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ

Ապագայ տանտիկիններ կար ու խոհական գործեր կը սորվին ։

Հռոմի մէջ աղջիկ զաւակներու անունները կ՚ընտրուին անոնց ծնունդէն ութ օր յետոյ։ Աղջիկները նուազ ուսեալ են, սակայն վերջին տարիներու ընթացքին, հարուստ ընտանիքներու աղջիկները հետաքրքրուիլ սկսան գրականութեամբ եւ փիլիսոփայութեամբ։ Մանկամարդուհիներ կը սորվին նաեւ կար եւ խոհական գործեր ։

Աղջիկները վաղահաս ամուսնութիւններ կ՚ընեն։ Տասներկու տարեկանին կ՚ամուսնանան անոնք։ Ամուսնութեան համար անհրաժեշտ չէ կրօնական կամ քաղաքային արարողութիւն։ Տասը վկաներու ներկայութեան երկու կողմերու համաձայնութիւնը բաւական կը նկատուի ։ Այդ համաձայնութիւնը արտայայտելու համար, հարսն ու փեսան իրարու աջ ձեռքը կը սեղմեն ։

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ Է ԿԻՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Առեւտրական կամ ազատ ասպարէզներու կը հետեւին կիներ, կան դայեակ, բժիշկ, կարուհի, լուացարարուհի կիներ, որոնք առհասարակ Հելլէններ են։ Հռոմէացի կիներ կը մերժեն նուաստացուցիչ պաշտօնները ։

ՔՐԻՍՏՈՍԷ 723 ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ

Արեւմտեան Եւրոպայի եւ մասնաւորաբար Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ հարուստները մուշտակներ կը հագնին, ինչ որ ցարդ ցուրտի դէմ պաշտպանուելու կը ծառայէր, կը դառնայ այսօր պերճանքի առարկայ ։

Ազնուականներ կ՚ընտրեն թանկարժէք մորթեր, էրմին, փըթի կրի, մուշտակները կ՚օգտագործուին նաեւ իբրեւ տուպլիր եւ գլխանոց։ Մուշտակէ կամ կաշիէ ձեռնոցներ ալ կը պատրաստուին։ Քաղքենի դասակարգը լութր մուշտակը կը գործածէ ։

ՖՐԱՆՍԱ ՔՐԻՍՏՈՍԷ ՎԵՐՋ 1066 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Ֆրանսուհիներ ասեղնագործուած երկար հագուստներ կը հագնին։ Երկար քօղ մը կը ծածկէ հագուստը։ Գալով վարսայարդարանքին, եթէ առատ մազ չունի կեղծամ կամ կեղծ հիւսկեր կը գործածէ ։

ՔՐԻՍՏՈՍԷ 1340 ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ

Բարբարոսեան ծագում ունեցող պարերը կ՚անհետանան ։

Բարձր դասու տիկիններ նոր պարեր կը սորվին ։

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

×

Իսիի Թրիմեան վարժարանին մէջ ամսոյս չորսին, Կիրակի, տեղի ունեցաւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Իսիի Թրիմեան վարժարանի տօնածառի հանդէսը ։

Այս տարի բեմը զարդարուած էր նոր վարագոյրով մը զոր նուիրած էր Տիկին Վերժին Սայլին։ Դպրոցի ուսուցիչ Պ. Ս. Քաջեան հանդէսը բանալով տեղեկութիւններ տուաւ դպրոցի ներկայ վիճակի մասին, թելադրեց ծնողքներուն՝ որ փոքրիկները չզրկեն հայերէնի ուսումէն։

Գեղարուեստական բաժինը կազմուած էր դպրոցի աշակերտներով։ գողտրիկ խմբերգներ, եղան դաշնակի ընկերակցութեամբ ուսուցիչին։

Ներկաները հաճելի պահեր ապրեցան փոքրիկներէն լսելով հայերէն յաջող արտասանութիւններ եւ տրամախօսութիւններ ։

Դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ Պ. Նշան Դարբինեան խօսք տուաւ ներկաներէն՝ Պ. Եղիազար Մինասեանի, Բ. Միսաքեանի եւ Կապ. Խաչի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Տիկին Ա. Թագէոսեանի որ նոր տարուան առթիւ, հանդիսութեանց մասին խօսելով, յիշեց հին Հայաստանի Նաւասարդեան տօները ...։

Անդրադառնալով Իսիի դպրոցին կատարած ազգապահպանման գործին եւ զայն պահելու համար բաւ թէ գործօն ուժեր պէտք է հաւաքել՝ զօրացնելու համար մասնաճիւղը ։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ եղած նուիրատուութիւնները, հասան 45 հազար ֆրանքի։

Միջնարարին Կաղանդ Պապան առատ պտուղներ եւ նուէրներ բաժնեց պզտիկներուն։

Հանդէսէն վերջ Կեդր. վարչութեան անդամուհիներու ներկայութեան ժողով մը տեղի ունեցաւ ուր ընկերուհիները պատրաստակամութիւն յայտնեցին վարչութեան մաս կազմելու համար։ Նորակազմ վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալներէն, Տիկիններ Մարիամ Գալիկեան (նախագահուհի), Ազնիւ Միքայէլեան (քարտուղարուհի), Վիքթոր Պէնկեան, Շնորհիկ Պապիկեան, Նուարդ Թօփալեան, Վերժին Սայլին, Մարիամ Ղուկասեան, Մաքրուհի Նիկողոսեան եւ Օր. Մայրամ Պէնկեան ։

Իսիի դպրոցին նուիրատուներու ցանկը.—

Տէր եւ Տիկին Ալէքսանեան Գէորգ եօթը հազար, Միսաքեան, Մէրեան հինգական հազար, Ազատեան երեք հազար, Էմիրզաեան Մանիցեան Գասպար, Կիւրինեան Գրիգոր, Էմիրզաեան Կիւլիւզար երկու հազարական, Սերոբեան, Պապիկեան, Իշխանեան, Դաւօ, Ե. Մինասեան, Սէֆէրեան, Եղիազարեան, Մարգայեան, Զպուքքեարեան, Շէրպէթճեան, Միքայէլեան, Ա. Իշխանեան, Տէրտէրեան, Ասլանեան, Խօլմէզեան, Պարքեւ Սայլի, եւ նախկին սանուհի մը հազարական ֆրանք, շնորհակալութիւն Թրիմեան դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

1453.— ՍՈՒԳԻ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸՆԴՀԱՆՐԱՆԱՅ

Կիներ իրենց դէմքի վարի մասը կը ծածկեն սեւ շղարշով ։

Ֆրանսայի թագուհիները իբրեւ սուգի նշան կ՚որդեգրեն սպիտակը ։

1783.— ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐԱՆՔՆԵՐԸ

Մարի Անթուանէթ թագուհին եղաւ այս նորոյթին նախաձեռնարկը։ Կանացի գլուխներու վրայ կը տեսնենք առագաստանաւեր, ծաղկեկողովներ եւայլն։

1855 Փարիզ.— Լոնտոնէն Պ. Ուորթհ Փարիզի մէջ բացաւ նորոյթի տուն մը, ուր կը պատրաստուէին « քրինոլին »աւոր հագուստներ ...։

1925 Փարիզ.— Շոփենհաուըր կը հաստատէր թէ կիներու մազը երկար եւ խելքը կարճ է։ Այսօրուան կինը որոշած է ապացուցանել հակառակը, մազերը կարճ կտրելով... «շինեոն»ներու, կեղծամներու եւ հիւսկերու հետ կ՚անհետանան նաեւ կուրծք, մէջք եւ կոնքեր ։

Կիներու երազն է պատանիներու սիլուեթ ունենալ։ Վիքթոր Մարկրիթի «Մանչ Աղջիկը»էն կ՚առաջնորդուին իգական սեռի անդամները...

1956 Փարիզ.— Կիները կը հագուին ածուխով ...

Մետաքսը մեռաւ, ապրի նայլընը, բուրդն ալ կը մեռնի իր տեղը տալով օրլոնի ։

Արդուկն ալ տակաւ կը դառնայ աւելորդ, անճմրթկելի կերպասները եւ փլիսէները տակաւ կ՚աւելնան ։

Աթոմական շրջանի կիները կը հագուին ածուխի եւ քարիւղի ածանցեալ արտադրութիւններով։ Քիմիագիտութիւնն է որ կը գլեստաւորէ արդիական կինը ...։

ՃՇԴՈՒՄ

Ուրբաթ օրուան Յառաջի մէջ, Գ. էջ «Ֆրանքեւխորհրդային մշակութային համաձայնութիւնը» խորագրով յօդուածը քաղած էինք Յունուար 16ի Մոնտէն։ Յունուար 24ի Մոնտը վրիպակ մը հրատարակած է ճշդելով նախապէս տուած իր թիւերը.— Այսպէս՝ դպրոցներու մէջ գերմաներէնի կը հետեւին՝ 64 առ հարիւր, ֆրանսերէնի՝ 8 առ հարիւր, անգլերէնի 27 առ հարիւր ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (337)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԶ.

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՎԱՆՔԸ

Մենք գտանք նրան ոտքի վրայ, շրջապատած մի խումբ աբեղաներով, ծովեզրում սպասում էր նաւակին ։

— Յոյս ունեմ, որ չէք մեղադրի ինձ, պարոն բժշկապետ, — ասաց նա, երբ մենք ոտք դրեցինք ցամաքի վրայ եւ մօտեցանք աջը համբուրելու. — Ես երէկ անհամբեր սպասում էի ձեզ... վարժապետը ինձ այդպէս էր լուր տուել... Դուք երէկ պէտք է շնորհ բերէիք ։

Խօսքը Կարօյի մասին էր, երեւում էր, որ նա սկզբից յայտնել էր նորին վեհափառութեանը, որ նրա վանքում պէտք է այցելութիւն գործէ մի եւրոպացի ճանապարհորդ ։

— Վարժապետը չէ սխալուել, մեղաւորը ես եմ, — պատասխանեց Ասլանը, նոյնպէս ներողութիւն խնդրելով ։ — Իրաւ է, ես երէկ պէտք է գայի, բայց ինձանից շատ ժամանակ խլեցին Ոստանի աւերակները, եւ ես ստիպուած եղայ գիշերել վարժապետի եղած գիւղում, ձերդ վեհափառութեանը այդպէս անհանգստութիւն պատճառելով ։

Կաթողիկոսի դէմքի վրայ նշմարուեց մի տեսակ անվճռականութիւն։ Ասլանը այդ նկատելով, ասաց նրան ։

— Ես ձեզ արգելք չեմ լինի, վեհափառ տէր, ինձ ասացին, որ գործով ուրիշ տեղ էք գնալու ։

— Այո, այդ գործը երէկուայ համար նշանակուած էր, բայց ես յետաձգեցի ձեր պատճառով, պարոն բժշկապետ, որովհետեւ սպասում էի ձեզ ընդունելու ։ Դա մի հին վէճ է, պէտք է մի կերպով վերջացնել։ Ես կը վերադառնամ երեկոյեան, եւ մինչեւ իմ վերադարձը իմ միաբանները ամէն պատրաստակամութիւն ցոյց կը տան ձեզ՝ հետազօտելու թէ իմ վանքը եւ թէ իմ կղզին ։

— Դուք շատ ողորմած էք, վեհափառ տէր, ցաւում եմ, որ այդպէս պատահեց, ես մինչեւ ձեր վերադարձը իմ հետազօտութիւնները կը վերջացնեմ ։

Նա յաջողութիւն բարեմաղթելով, բաժանուեցաւ մեզանից, մտաւ նաւակի մէջ։ Երկու աբեղաներ սկսեցին թիավարել ։

Ձնայելով իր տարիքին, բոլորովին առոյգ եւ աշխոյժ մարդ էր երեւում կաթողիկոսը։ Նա այնպէս ցատկեց նաւակի մէջ, ինչպէս մի քսան ու հինգ ամեայ երիտասարդ։ Հէնց առաջին անգամից մեծ տպաւորութիւն գործեց իմ վրայ այդ բարձր հոգեւորականը իր պատկառելի, փառահեղ դէմքով։ Իր պարզ, չալեղէն հագուստով բնաւ չէր որոշւում նա միւս միաբաններից։ Անապատի հալող, մաշող, թմրեցնող ազդեցութիւնը չէր սպաննել նրա կենդանութիւնը, եւ գուցէ Աղթամարայ անապատը ազատ էր այդ ազդեցութիւնից ։ Ես նոյնը նկատում էի եւ նրա միաբանների մէջ։

Դրանք, Կտուց անապատի աբեղաների նման, մշտական աղօթքից եւ ջգնութիւնից բթացած, ապուշ դարձած, դանդաղկոտ մարդիկ չէին, դրանց մէջ երեւում էին կեանքի եւ առողջութեան նշոյլներ ։ Ուշտունեաց աշխարհը, երկրի բնութեան համեմատ, առաջ էր բերել մի ինքնուրոյն հոգեւորականութիւն։ Այստեղ քահանան կրքեր ունէր, գիտէր վրէժխնդիր լինել։ Երբ իր սիրած սուրբը չէր կատարում նրա խնդիրքը, նա դադարում էր նրա առջեւ խունկ ծխել եւ մոմ վառել ։

Աղթամարայ միաբանները, Կտուց անապատի աբեղաների նման, աշխարհից անջատուած չէին. դրանք, իբրեւ միաբանութիւն մի կաթողիկոսի, աւելի կառավարչական անձանց նշանակութիւն ունէին, շատ անգամ դուրս էին գալիս կղզուց, շրջում էին վիճակներում, իրանց աթոռին պատկանեալ հոգեւոր պտուղը հաւաքելու։ Թէեւ Աղթամարայ կաթողիկոսութեան թեմը աւելի փոքր, աւելի սահմանափակ էր քան Վանայ առաջնորդութիւնը, բայց նա մեծ ուժ ունէր, որովհետեւ ժողովուրդը խիստ սերտ կերպով կապուած էր իր աթոռի հետ ։ Երբ նրա կաթողիկոսին մի որեւէ վտանգ էր սպառնում, իսկոյն շատախցին, սասունցին ձեռքը տանում էր դէպի իր խէնջարը ...

Կաթողիկոսից բաժանուելուց յետոյ, Ասլանը, մի քանի աբեղաներ հետը առած, սկսեց պտրտել կղզու մէջ, դիմեց դէպի հին բերդի աւերակները։ Մեր ընկեր Զալլաղը խնդրեց բաց անել վանքի տաճարի դուռը, մտաւ այնտեղ՝ ինչ որ բաներ քննելու։ Իսկ ես շրջում էի տաճարի շուրջը եւ հիացած, եւ խորին տխրութեամբ նայում էի պատերի բարձրաքանդակ նկարների վրայ ։

Ահա այնտեղ Աբրահամը զոհում է իր անդրանիկին. սիրելի որդու պարանոցի վրայ դրած է ուխտադիր հօր դանակը ։ Եհովայի հրեշտակը, երկնքից իջնելով, բռնել է հօր ձեռքը եւ մատով ցոյց է տալիս խոյի վրայ։ Ամբողջ պատկերը շնչում է բիբլեական ջերմեռանդութեամբ, երբ նա փրկութիւնը ու քաւութիւնը արեան մէջ էր որոնում ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԼԵՒՈՆ ՄՈԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Խըտըշեան իրենց քենեկալին Լեւոն Մոզեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն հազարական ֆրանք Դպրոցասէրին եւ Կարմիր Խաչի Ֆէօնտիլիէի օգամ. կայանին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի առտու, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Յովհաննէս քհնյ. Հինքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սըպեան, Բարնաբաս քհնյ. Խընտամեանի, Արիստոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի եւ Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեանի, Գրիգորիս եպիսկոպոս Պալաքեանի հոգւոց հանգստեան։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15·30ին

Կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ – Իշխան։ Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն։

COURTELINE - L'ARTICLE 330

ԶԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ ։ ։

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայիններ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուիրատուութիւնները Պ. Յակոբ Վարժապետեանի ձեռամբ .—

Պ. Պ. Խաչատուր Յովհաննէսեանէ 10 հազար ֆրանք, Գրիգոր Այվազեանէ հինգ հազար, Պօղոս Ստեփանեանէ հինգ հազար, Սարգիս Աֆարեանէ երկու հազար, Արամ Մուխթարեանէ երկու հազար, Արմենակ Սարըգարապետեանէ, Մեգրիկ Դաւիթեանէ, Յովսէփ Յովսէփեանէ, Հայկ Սամուէլեանէ, Տիկին Աղնիւ Սարգիսեանէ, Պ. Յակոբ Վարժապետեանէ իր անուան տօնախմբութեան առթիւ, հազարական ֆրանք, Թարարէն Պ. Գօչունեան հինգ հազար ֆրանք։

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան, հանգուցեալ Տուտու Թումիկեանի եւ Վիքթորիա Պասմաճեանի (Զէրէքեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Արարկիրցի հայրենակիցներէ .— Պ. Պ. Գաբրիէլ Աղաճանեանէ երկու հազար ֆրանք, Սուրէն Կորիզեանէ երկու հազար, Պօղոս Մէսումենէ հազար։

Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը մասնաւորաբար իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Գաբրիէլ Աղաճանեանի որ Ազգային Տան ամբողջ ապակիներու զետեղումը ստանձնեց անձնուիրաբար առանց որեւէ նիւթականվարձատրութեան։ Ինքն իսկ ստանձնելով իր բարեկամներու մօտ դրամ հաւաքելու ապակիի եւ այլ նիւթերու գնման համար։ Ինչպէս որ իր միջոցաւ, Պ. Անդրանիկ Թումիկեան նուիրած է հարիւր քիլօ մաստիկ։ Պ. Մարտիկ Տ. Սահակեան 18 ապակի։ Պ. Մելքոն Խաչատուրեան հինգ հազար ֆրանք, Պ. Վահրամ Մկրտիչեան հինգ հազար։ Պ. Գամէր Սըրմաքէշեան 2·500 ֆրանք, (գործաւորի մը օրականը ներկայացնող)։ Պ. Արսէն Մարկոսեան եւ Պ. Յակոբ Պէրպէրեան իրենց աշխատանքը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ .— Լիոնի Նոր Եկեղեցւոյ հեռաձայնի թիւն է 60–47–18։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1ԷՆ

Համաձայն մամուլի ընկերակցութեան որոշումին թերթերու գիներուն վերաբերեալ՝ Փետրուար 1էն Յառաջի գինն է՝

Հատը՝ 20 ֆրանք։

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն՝

Տարեկան .— 4000 ֆրանք։

Վեցամսեայ .— 2200 ֆրանք։

Արտասահման

Տարեկան .— 5000 ֆրանք։

(Իտալիա 7000 լիր, Պելժիա 500 Պ. Ֆ. եւայլն)։ Արտասահմանի համար վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր։

×

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէսինէն Պ. Ժիրայր Պաշաեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր աներհօր Պ. Աւետիս Համբարձումեանի (Քրէմիէօ)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, Քաֆէ Քառէի սրահը։

Կը խօսի ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ։ Նիւթ՝ Միսաք – Մեծարենց (յիսնամեակի առթիւ), իր կեանքն ու գրականութիւնը։ Լսարանին մուտքը ազատ է, կը խնդրուի ճշդապահութիւն։

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———o———

Առատ լոյս կը տեսնէ Հայ–Բոյժի Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր թիւը (203–204), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ.—

Մարդոց գիրէն ճանչնալ խլիրդը (ճանաէր)։ Ի՞նչ է պնդերակութիւնը, կանխագուշակութիւն ու դարմանում (Տոքթ. Նաւասարդ), Սեւանի աւազանը (Ք.)։ Գէր կիներուն յղութիւնը (Տոքթ. Լոմման)։ Խլիրդին ահազանգի նշանները (Փրոֆ. Տիւրիւէն)։ Ստամոքսի ընդլայնում (Տոքթ. Գալուստեան)։ Միս ուտելուն վնասները եւ օգուտները (Տոքթ. Պլոնտէլ)։ Օգտագործել մեռելներուն արիւնը (Փրոֆ. Շարիմանեան՝ Երեւանէն)։ Եթէ կիները գիտնային (Ս. Նիկողոսեան)։ Ատամնաբոյժին հասկացողը (Տոքթ. Գեղամ Այվազեան)։ Ծարպանիւթի անօթութիւն (Հայ – Բոյժ)։ Ինկաւ մարեցաւ (Խաչուհի)։ Աղիքներուն մէջ ճճի ունի (Տոքթ. Շ. Այվազեան)։ Փափուկ եւ արդի մարդը (Տոքթ. Պօղոսեան Արշակ)։

× Հայ – Բոյժի բացառիկը, բաժնեգինին վրայ 500 ֆրանք յաւելումով միայն պիտի ղրկուի բաժանորդներուն՝ Փետրուար մէկէն սկսեալ, ինչպէս յայտարարած էինք նախապէս, (Թղթատարական ծախքերու յաւելումը կ'արդարացնէր աւելի կանուխ բարձրացնել գինը)։

× Հայ – Բոյժի համար դրամական առնէն առաքում կատարել Շ. Նարդունիի անուան, միշտ մանտա – քարթով, Յառաջի խմբագրատան հասցէով (գրել՝ ռէտաքսիոն «Յառաջ», — չէնքին դանադան բաժանումներուն պատճառով), բայց երբեք Յառաջի չէք–փոսթալով։

Տարեկան բաժնեգինը ցնոր տարօրինութիւն՝ 1200 ֆրանք, արտասահման 1500։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ՆՈՐ ՎԷՊԸ

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

540 էջ, գին 1000 ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝

53, AVENUE DE ST. JULIEN
MARSEILLE - 12·

Կամ հայ գրավաճառներուն

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

EXPERTISE GRATUITE

Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը։

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

ԲԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԱԿԱՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀՌՈՄԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԱՄԱՐ

Գլխաւորութեամբ Վսեմ. Կարդինալ Աղաջանեան Կաթողիկոս – Պատրիարքին, Հռոմի Հայ գաղութը պիտի ներկայանայ Յովհաննէս Իգ. Քահանայապետին, այս կիրակի։

Մուտքը ժամը 11·30ին, ունկնդրութիւնը 12ին։

Ժամադրավայր Ս. Պետրոսի հրապարակը, փորդա տի Պրոնձոյի առջեւ։

Ծանօթ .— Կը խնդրուի սատրներ չբերել։ Ներկայանալ համեստ ու վայելուչ զգեստաւորումով։

ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆ Բ. Լ. Հ. ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՌՊՈՆԻ ՄԷՋ

Աւսօխասին Ֆիլօթէքնիքի նախաձեռնութեամբ Թ. Գառնիկ դասախօսութիւն մը կուտայ Փետրուար 7ին, ժամը 8·30, Սորպոնի Սալ տը Ժէօլօժի սրահին մէջ, (Ռիւ Վիքթոր Քուզէն)։

Նիւթն է՝ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԸ դարերու ընթացքին։

Ֆրանսացի եւ հայ արուեստագէտներ ու արուեստագիտուհիներ կ'արտասանեն զանազան հին եւ նոր հեղինակներէ, ֆրանսերէն եւ հայերէն բանաստեղծութիւններ։

Այս առթիւ ճարտարապետ՝

Պ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կը ներկայացնէ Հայաստանէն իր շարժանկարած ֆիլմերը։

Մուտքը ազատ, ծախքերու սիրայօժար մասնակցութիւն։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ժամը 8·30ին, ֆիլմի ամբողջութիւնը ներկայացնել կարողանալու համար։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազրիէր – Սեւոր – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓՈՐԹ ԻԹԱԼԻԻ շրջանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, ժանթիյի հայկական դպրոցին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. վարչութեան ներկայացուցիչ ընկերուհի Տիկին Սէրէնկիւլեան։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կ. եւ Մարտիկներու Միութեան։

Տեղի պիտի ունենայ 31 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ ուշ ատեն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Օրքէսթրը ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած է երգելու.—

Օր. ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Որ պիտի երգէ հայերէն եւ ֆրանսերէն։

Սիրով կը հրաւիրենք Վիէնի եւ շրջաններու Հայութիւնը՝ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, քաջալերելու Հայ երգը եւ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը։

Մուտք 300 ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի պիտի ունենայ

31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր,

Ակումբի մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 1, Կիրակի, ժամը 15 – 24

LES AMBASSADEURS
3 Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Մուտք 500 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ .— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19ուկէսին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԵՒ ԵՐԳԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Փետրուար, Կիրակի իրիկուն ժամը 8·30ին

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

RUE SAINT-VICTOR, MÉTRO : MAUBERT-MUTUALITÉ

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին եւ ՍՕՍի պարախումբին

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

——— ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ———

BOSPHOREի

ՀԷԼՎԱՆ ԵՒ ԹԱՀԻՆԸ

ՀՐՈՒՇԱԿԸ, որ կը պատրաստուի շուշմայով (սուսամ) եւ շաքարով, առաջնակարգ սնունդ մըն է, կազդուրիչ՝ շնորհիւ շուշմային, որ Արեւելքի մէջ ծանօթ է նաեւ հինէն ի վեր, իր հրաշալի բուժական յատկութիւններով, իր երիտասարդացնող տարրերով,

Արեւելեան ժողովուրդներուն երկարակեցութիւնը արդիւնք է Հէլվայի եւ թահինի գործածութեան։

Այսօր Արեւմուտքի մէջ եւս բժշկական հեղինակութիւններ կը հաստատեն առաջնակարգ այս սննդանիւթին արժէքը։

Sté BOSPHORE (ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ)
2, Rue Louis Astoin - Marseillle

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 29 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8406 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4207

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆՈՐ ԵՕԹՆԱՄԵԱԿԻՆ

Կոմկուսի ԻԱ. Համագումարի նախօրեակին խորհրդային տասնեւմեկ Հանրապետութեանց համայնավար կուսակցութիւնները բացառիկ նիստեր գումարեցին՝ քննութեան ենթարկելու — աւելի ճիշդը առանց փոփոխութեան վաւերացնելու — համար Նիկիտա Խրուշչեւի երկարապատում զեկոյցին «կոնթրոլ թեզիս»ները :

Հայաստանի «կոմունիստական պարտիա»ն ալ այս առթիւ նիստի հրաւիրած է իր 20րդ «արտահերթ» համագումարը, որուն բացումը կատարուած է Յունուար 10ին՝ Երեւան՝ Գերագոյն Սովետի նիստերու դահլիճին մէջ :

Յունուար 10 – 12՝ երեք օր տեւող ժողովներու ընթացքին «Կոմպարտիայի Կենտկոմ»ի առաջին քարտուղար Ս. Հ. Թովմասեան կարդացած է զեկոյց մը, որ հրատարակուած է Սովետական Հայաստանի Յունուար 11ի բացառիկ թիւին մէջ, ամբողջութեամբ գրաւելով անոր վեց մեծադիր էջերը :

Թովմասեանի զեկոյցին մէջ կարեւոր բաժին մը յատկացուած է 1959 – 1965՝ Նոր եօթնամեակի ընթացքին Հայաստանի մէջ կատարուելիք աշխատանքներուն :

Աւելորդ է ըսել թէ «արտահերթ» համագումար «միահամուռ հաւանութիւն» տուած է Խրուշչեւի «զեկուցման թեզիսներին» :

Խօսք առնող պատգամաւորները բոլորն ալ շեշտած են, որ «մեր երկրում ձեռք բերուած հիանալի յաջողութիւնները արդիւնք են պարտիայի եւ նրա Կենտրոնական Կոմիտէի վիթխարի կազմակերպչական ու քաղաքական աշխատանքի, արդիւնք են լենինեան գլխաւոր գծի հետեւողական կենսագործման» (Ս. Հայաստան, 13 Յունուար) :

Ո՛չ մէկ տաք խօսք խեղճ բանուորներու եւ գիւղացիներու համար, որոնց քրտինքին եւ անհուն զոհողութեան գնով են առաւելապէս, որ ձեռք բերուած են «հիանալի յաջողութիւնները» :

Եօթնամեակի ընթացքին նախատեսուած է Հայաստանի արդիւնաբերութեան որակէն զատ բարձրացնել նաեւ քանակը՝ 2,2 անգամ : Զգալիօրէն պիտի ընդլայնուին Քաջարանի եւ Դաստակերտի — ու շահագործման պիտի յանձնուին Ագարակի — «պղնձամոլիբդենային» (կապարարծաթ) մեծ գործարանները, Ախթալայի «հարստացուցիչ ֆաբրիկան» : Զարկ պիտի տրուի Զանգեզուրի հանքերու արտադրութեան : 1965ին ձուլուած պղնձի քանակը պիտի աւելնայ հինգ անգամ : 1959 – 1960 պիտի սկսին բանիլ Քանաքեռի ալիւմինիումի ելեկտրաձուլման եւ «Փոլիգոլանման» գործարանները : Քիմիական արդիւնաբերութիւնը «նշանակելի զարգացում» պիտի ունենայ : Պիտի կառուցուի Ախտայի «լեռնաքիմիական խոշորագոյն կոմբինատ»ը՝ ստանալու համար ալիւմինիումի կաւահող, աժան կրաղիս եւ քիմիական նոր նիւթեր (երեւանիտ, նատրիումի եւ կալցիումի մետասիլիկատներ, սպիտակ մուր, սպեկտրոլ, մաքուր ուլիկահող եւ պոտաշ) :

Նախատեսուած է կրճատել Սեւանայ լիճէն «ջրի բացթողումը» : Սեւան–Հրազդանի ջրվէժը 1965էն սկսեալ պիտի վերածուի ոռոգման տարիճանի :

1959 – 60 շահագործման պիտի յանձնուին Աթարբէկեանի եւ Երեւանի ջրելեկտրակայանները, որոնք կառուցուելու վրայ են, իսկ 1962 – 64ին ջերմաելեկտրակայանները : Մօտիկ ապագային պիտի սկսուի շինութիւնը Տաթեւի ջրելեկտրակայանին՝ 150 հազար քիլովաթ կարողութեամբ : 1960ին պիտի աւարտին կոլտնտեսութիւններու եւ սովխոզներու ելեկտրականացումը :

Թովմասեանի զեկոյցը կը խոստանայ ուրիշ բազմաթիւ բարիքներ Հայաստանի համար՝ յառաջիկայ եօթը տարիներու ընթացքին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

21ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ 6 ԺԱՄ ԽՕՍԵՑԱՒ 1300 ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

33 ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

« Բոլոր երկիրներու » համայնավար կուսակցութեանց 1300 պատգամաւորներուն առջեւ, Խ. Միութեան վարչապետ եւ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Խրուշչեւ երկարապատում ճառ մը խօսեցաւ, վեց ժամ տեւողութեամբ : Օրուան կարգախօսն էր՝ « Համայնավարութեան վճռական կառուցումը» : Զմոռնալով, «քաղքենի»ները հարուածել, խորհրդային թիւ մէկ պարագլուխը ծանրացաւ «լուսաւոր ապագայ»ին վրայ՝ տնտեսական թէ քաղաքական մարզերու մէջ : Պատգամաւորները տասը վայրկեանը անգամ մը կը ծափահարէին, իսկ քսան վայրկեանը անգամ մը կը խնդային . Համայնավարութիւնը փառաբանելով, Խրուշչեւ չէր մոռնար « սրամտութիւն»ներ ընել :

Ինչպէս գրած էինք, պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով համայնավար կուսակցութեան գերագոյն ժողովի բացման ներկայ էին օտար լրագրողներ : Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, Փարիզի ձայնասփիւռը լուրերու իր բաժնին մէջ ժամը անգամ մը կը յիշէր . «Պ. Խրուշչեւ դեռ կը խօսի», «Խրուշչեւ կը շարունակէ», « 21րդ համագումարին բացման ճառը տակաւին չվերջացաւ ...» :

Արդարեւ, վեց ժամ շարունակ ան խօսեցաւ «քիչ մը ամէն բանի» մասին : Գլխաւոր չորս մասերով կուտանք իր ճառին ամփոփումը .—

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.— Ներկայիս Միացեալ Նահանգներու արդիւնաբերութիւնը Խ. Միութենէն երկու անգամ աւելի է՝ մարդ գլուխ :

2.— 1959 – 1965ի եօթնամեակին Խ. Միութեան արդիւնաբերութիւնը ութսուն առ հարիւր պիտի աւելնայ :

3.— 15 տարիէն Խ. Միութիւնը Միացեալ Նահանգներէն առաջ պիտի անցնի՝ ամբողջական արտադրութեան մէջ, արտադրութիւնը պիտի աւելնայ նաեւ մարդ գլուխ :

4.— 1970ին Խ. Միութեան մէջ ապրուստի մակարդակը բարձրագոյնը պիտի ըլլայ՝ աշխարհի մէջ :

5.— Մինչ այդ, 1960ին նուազագոյն օրապահիկները գրեթէ պիտի կրկնապատկուին, օրական եօթը ժամ աշխատանք, տուրքերը ամբողջութեամբ պիտի ջնջուին :

6.— Սպառման ապրանքներու քանակը զգալիօրէն պիտի աւելնայ երկրին մէջ :

7.— Այս նպատակներուն իրագործման համար՝ կուսակցութիւնը պիտի գործածէ գաղափարական բոլոր միջոցները :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1.— Մեծերու ժողովի մը, ջրածինի փորձերու արգիլման եւ պահեստի նման հրթիռներու եւ ռումբերու փճացման առաջարկները կը պահուին :

2.— Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը՝ վերամիացման եւ Պերլինի հարցին լուծման լաւագոյն միջոցը պիտի ըլլար :

3.— Խորհրդային տնտեսական ծրագիրը՝ Արեւմուտքը նկատի պէտք է առնէ իբրեւ խաղաղ մրցակցութիւն :

3.— Միացեալ Նահանգները պէտք է հրաժարին Համայնավար Չինաստանի դէմ ուղղըւած իրենց յարձակողական քաղաքականութենէն :

4.— Ատընաուըր պաղ պատերազմի կողմնակից մըն է . ան «մէկ ձեռքը բռնած է խաչը, իսկ միւս ձեռքը՝ հիւլէական ռումբը» :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

1.— Խ. Միութիւնը այնպիսի ուժ մը ունի, որ ոչ մէկէն վախնալու պատճառ չունի :

2.— Միջերկրային հեռաւոր հրթիռներ կը պատրաստենք մեծ քանակութեամբ, զանոնք կրնանք ղրկել աշխարհի որեւէ մէկ կէտը եւ այդ հրթիռները կը հասնին իրենց նպատակին :

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

1.— Մոսկուայի եւ Փէքինի միջեւ տարակարծութիւն չկայ : Եուկոսլաւ անջատողականներն են որ կը հնարեն նման քարոզչութիւններ :

2.— Կոչ՝ համայնավար աշխարհի միութեան . անխնայ պայքար՝ քաղքենի գաղափարաբանութեանց եւ անջատողականներու դէմ :

3.— Կը դատապարտուին ընկերվարական – ժողովրդավարական աջակողմեան պարագլուխներ, մասնաւորապէս Կի Մոլէ եւ Փոլ – Հանրի Սփաք :

4.— Բանուորական միջազգային շարժումի զանազան թեւերու մասնակցութեամբ «կլոր սեղանի ժողով»ի մը առաջարկ :

5.— « Հակակուսակցական » խմբակը վերջնականապէս ոչնչացած է :

Անշուշտ տակաւին ճառին ամբողջութիւնը պաշտօնապէս չէ հրատարակուած Կրեմլինի կողմէ, բայց մամուլի միջազգային գործակալութիւնները կը հրատարակեն անոր գլխաւոր մասերը : Խրուշչեւի յայտարարութիւններուն մէջ կան նաեւ ուշագրաւ կարգ մը այլ կէտեր .— 83 երկիրներու մէջ 33 միլիոն համայնավար շարքայիններ կան :

Գալով Խ. Միութեան եւ արաբական երկիրներու յարաբերութիւններուն՝ Խրուշչեւ ըսաւ .— Ձենք ժխտեր այն պարագան՝ թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան կարգ մը ղեկավարներն ու մենք տեսակէտի տարակարծութիւններ ունինք գաղափարական մարզին մէջ : Սխալ է մանաւանդ մտածել՝ թէ համայնավարները կը տկարացնեն եւ երկուքի կը բաժնեն արաբ ժողովուրդներու պայքարը՝ աշխարհակալութեան դէմ :

ՄՈՍԿՈՒԱ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ... ԹԵՐԱՃ ԵՐԿԻՐ ՄԸ

Միացեալ Նահանգներու տնտեսական փոխ նախարար Տուգլաս Տիլըն Նիւ–Օրլէանի մէջ ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ Խ. Միութիւնը առեւտուր ընելու համար Ամերիկայէն մեծ քանակութեամբ զանազան ապրանքներ կ'ուզէ «խորհրդային միջին քաղաքացիին թշուառ վիճակը բարելաւելու համար » :

Տիլըն աւելցուց թէ Ա. Միկոյեանի հետ խօսած ատեն խորհրդային դիւանագէտը առաջարկած էր բարելաւել երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները եւ խնդրած որ Միացեալ Նահանգները վարկեր բանան՝ երկար ժամանակի համար : Հարցը այս ձեւով ներկայացնելէ ետք ամերիկացի նախարարը ըսաւ .— Տարօրինակ չէ՞ որ աշխարհի տնտեսապէս զօրաւոր երկրորդ երկիրը կ'ուզէ առեւտուր ընել յետամնաց կամ թերաճ երկրի մը պէս :

Տիլըն, Փարիզի ամերիկեան նախկին դեսպանը, չմոռցաւ նաեւ յիշեցնելու թէ « փոխանակ Ռուսերու ապրուստի մակարդակը բարձրացնելու, Խ. Միութիւնը կարեւոր վարկեր կը բանայ Ասիոյ, Ափրիկէի եւ լատին Ամերիկայի երկիրներուն ...» :

Միւս կողմէ, մամուլի շաբաթական իր ասուլիսին՝ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըս յայտարարեց թէ Գերմանիոյ վերամիացման եղանակներուն համար՝ Մոսկուայի կը պատկանի միջոց մը առաջարկել . մենք առաջարկած ենք՝ ազատ ընտրութիւններ : Ամերիկա նկատի պիտի առնէ այս ուղղութեամբ ներկայացուած խորհրդային որեւէ ծրագիր : Տըլըս աւելցուց թէ Արտաքին նախարարներու ժողով մը, Խ. Միութեան մասնակցութեամբ, օգտակար կրնայ ըլլալ : Ամէն պարագայի մէջ, աւելցուց ան, էական հարցը՝ Գերմանիոյ վերամիացումն է, որուն համար ազատ ընտրութիւնը լաւագոյն ծրագիրն է ցարդ :

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը անգամ մը եւս յիշեցուց, թէ Մոսկուա երկու Գերմանիաներու համադաշնակցութեան մը մասին պէտք չէ մըտածէ, որովհետեւ այդ ձեւով Գերմանիա բաժանուած պիտի մնայ, մինչդեռ մենք կը մտածենք միացեալ մէկ Գերմանիոյ մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ծառայութեան պիտի կանչուին Փետրուար երեքին եւ Մարտ 2ին այն երիտասարդները որ ծնած են 1939 Յունուար մէկէն Փետր. 15 :

ՀԱՐՄՏՈՒԹԵԱՆ արտաքին նշանները (յօդ. 68) չեն վերաբերիր թոշակաւոր պաշտօնեաներուն որոնց շահը կը յայտարարուի արդէն գործատէրին կողմէ, համաձայն ելմտական նախարար Փինէի որոշումին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մամուլին համաձայն, , համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարէն յետոյ, «հակակուսակցական» խմբակի անդամները պիտի դատուին : Մառեշալ Բուլկանին մահուա՞ն պիտի դատապարտուի, հարց կուտայ թերթը, աւելցնելով թէ խստօրէն պիտի դատուին նաեւ Մալենկով եւ Կագանովիչ : Մոսկուայէն ստացուած այս լուրը հրատարակելով, գերմանական թերթը չի խօսիր Մոլոթովի մասին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Վարչապետ Միշէլ Տըպրէ Փետրուարի վերջը Լոնտոն պիտի երթայ, Վարչապետ Մաքմիլընի հրաւէրով :

ԻՍՐԱՅԷԼ բողոքագիր մը յանձնեց Ապահովութեան Խորհուրդին՝ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դէմ, որ Յունուար 23ին Կալիլէի շրջանին մէջ յարձակում գործելով սպաննած էր հրեայ հովիւ մը :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ պարտադիր առաջին լեզուն այսուհետեւ պիտի ըլլայ ռուսերէնը : Երկրորդական գետնի վրայ կուգան անգլերէնն ու ֆրանսերէնը :

ՔՈՒՊԱՅԻ յեղափոխական ղեկավարները կը յայտարարեն թէ երեւան ելած է « հակայեղափոխական » դաւադրութիւն մը, որ ճզմուած է իր սաղմին մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ կնքուեցաւ առեւտրական առաջին համաձայնութիւնը . Անգլիա պիտի տայ քիմիական արտադրութիւններ, մեքենաներ եւն., փոխարէն ստանալով նախանիւթեր :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահ Նասըր յայտարարեց թէ Անգլիա պէտք է հրաժարի «բաժանել՝ տիրելու համար» քաղաքանութենէն, Միջին Արեւելքի մէջ :

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ ամերիկեան նոր հրթիռ մը պիտի արձակուի Փետրուարի վերջը :

ՕՐՄԱՆԵԱՆ եւ Տ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԺԸ.— ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Այդ յօդուածաշարքը սկսայ՝ ճշդում մը կատարելու նպատակով: Ընելու համար թէ Տ. Մինասեան նպաստաւոր կարծիք չունէր Օրմանեանի մասին, ոչ առաջ՝ երբ չատ երիտասարդ էր դեռ, ոչ ալ ետքը՝ երբ կը գրէր իր Յուշերը,— այդ յուշերուն մէջ՝ նախ վերաքաղ մը կը կատարէ ու կը հաւաքէ ինչ որ գրած էր Օրմանեանի մասին՝ Օրմանեանի «Թագաւորութեան» օրով, յետոյ կը պատմէ իր ընդվզումը մինչեւ այն աստիճան՝ որ կը ծրագրէ սպաննել զայն:

Իր Օրագրին մէջ կը խօսի նաեւ ուսումնասիրութեան մը մասին, որու խորագիր էր տուած Կղերապետութիւն,— աշխատանք մը՝ զոր կ'որոճար տարիներէ ի վեր: Դժբախտաբար չգտնուեցաւ իր ձեռագիրներուն մէջ: Ափսո՜ս, թանկագին վկայութիւններ պիտի բերէր, եթէ չի բաւեր խոստովանութիւնը թէ մտածումը՝ զոր գրչով կը յանձնէր ժամուլին՝ կը փաւերացնէր արճանակի պատմութեամբ:

Այս փոքրիկ ճշդումէն ետքը, երիտասարդ ընթերցողներ խնդրեցին ինձմէ շարունակել Օրմանեանի նուիրուած յօդուածաշարքը, իբրեւ վերաքննութիւն մեր ժամանակակից պատմութեան:

Հարկ կը համարիմ չեշտել թէ յօդուածաշարքը կը զուգադիպի ի դէպ ժամանակի: Արդարեւ կղերաշունչ մթնոլորտ մը ստեղծուած է հայ մամուլին մէջ: Ուստի զարմանալի չէ՝ եթէ, մեր օրերուն, մարդիկ կան որ կը փեսայանան Օրմանեանի անունով, իմաստութեամբ եւ յիշատակով: Խօսքը չեմ ըներ դեռ անոնց, որոնք հեղինակ մը կը գովեն՝ առանց բան մը կարդալու նոյն հեղինակէն: Շատեր կան, սակայն, որ չեն ճանչնար Օրմանեանը,— կ'արժէր ճանչնել:

Ինծի անծանօթ չեն դժուարութիւնները, որոնք կը ծագին նման աշխատանքներու պատրաստութեան ժամանակ:

Օրինակ, կղերականի մը դիմանկարը միշտ շրջանակուած կ'ըլլայ կնոջական թեւերով,— դժուար է դիմանկարը հանել շրջանակին մէջէն: Հայերու յատուկ չէ երողութիւնը, որպէսզի յիշեցնէի կարգ մը տխուր դէպքեր Ամերիկայի մեր գաղութէն: Ֆրանսական գրականութիւնն ալ կը բերէ վկայութիւններ նման մեղաւոր զգացումներու մասին հանդէպ սքեմին,— Ռընան ունի պատմուածք մը, իսկ գեղեցիկ ուսումնասիրութիւններ կը գտնէք «եկեղեցական սիրելու» կնոջական քմայքներու մասին Փռոկրէ Մէտիքալի մէջ (1922 թիւ 1), Փռաքիք Մէտիքալ Ֆրանսէզի մէջ (1923 Օգոստոս), Ժուռնալ տը Փսիքոլոժիի մէջ (1922 Հոկտ. 15):

Կայ նաեւ ուրիշ նեղացուցիչ պարագայ մը: Ան որ վարժ է մտածման վաղայաբոյց արեւագալներու, չ'ախորժիր միջօրէին արթնցող մարդոց խելացութիւնէն ու գնահատութիւնէն: Յիշեցէք Կերենսկին,— այս հռետորը ինքզինք վիրաւորուած կը զգար՝ երբ միջնադարեան մտածման քուրմ մը, իր ունկնդիրներուն մէջ, կը ծափահարէր զինք: Ահա թէ ինչո՛ւ, «ամենայն Հայոց բանաստեղծը չի կրնար մեծ բանաստեղծ ըլլալ» տարազին տրամաբանութեամբ, կը համարձակիմ յայտարարել թէ քիչերու միայն մատչելի գաղափարներն են միայն մեծ:

Չեմ խօսիր ազգային դժբախտութեանց մասին, որոնք վկայութիւններ են զարթօնքի՝ հանդիսութեամբ դժուար երկունքներու: Հարկ է սակայն մատնանշել որ եթէ հարիւր տարի ետ կը մնայ մեր ժողովուրդը, պատճառն այն է թէ մեր առաջնորդները կուզան չուկայէն կամ բանկայէն՝ առանց բարձրագոյն ուսումնարաններու մրցումներուն եւ ընտրումներուն,— մեր մտաւորականները՝ Տէր Թողիկի աշակերտներ, մեր կղերականները՝ մազ չտեսած արտում:

Այս ընդհանուր տեսութենէն ետքը՝ հասկնալի է այլեւս, եթէ կը սոնքայ Օրմանեան, եթէ կը գրէ եւ կը յայտարարէ անպատկառօրէն թէ «իր վրայ ազգող հեղինակութիւն մը չէր զգար» իր շուրջը: Այսպէս է որ կը դառնայ ամբարտան, կը դառնայ ժպիրհ: Կը ծաղրէ ժամանակակից բոլոր պատրիարքները: Շաքար կը բաշխէ կամ պաշտօն, ինչպէս կը գրէ Յակոբ Տէր-Յակոբեան, ի խնդիր փոքր կամ մեծ «չարաշահութեանց»:

Այս «անսիրտ» պատրիարքին համար, կ'աւելցնէ նոյն անկուսակցական խմբագիրը (տես Մանզումէ, 1909 Մարտ 21), նշանակութիւն չունէին «Տարօնէն ու Վասպուրականէն հասած մահամերձի աղեխարշ ճիչերը եւ լալագին աղերսները», իսկ «պատարագն ալ ... մարմնամարզ մըն էր»: Կամ եթէ կ'ուզէք՝ «իրեն համար ամէն ինչ մարմնամարզ էր, ամէն ինչ զբօսանք, ամէն ինչ հաճոյք»: Ինչպէս կը տեսնէք, ինծմէ աւելի խիստ է Յակոբ Տէր-Յակոբեան, երբ կ'անուանէ Օրմանեանը «թեթեւաբարոյ, անսիրտ եւ անխիղճ», առանց մոռնալու խարանել մամուլը, առանց խնայելու զատական մարմինին անդամակցող ճանճերուն: Յ. Տէր-Յակոբեան կը սրբէ Օրմանեանի մտաւորական կարողութեանց աժան ուռուցքները՝ կեփոչին ալ:

Ճիշդ է թէ ուշացած էին ի կարգ հրաւիրելու փորձերը:

Առաջին սաստը Ռ. Յ. Պէրպէրեանն էր որ ուղղեց Օրմանեանի՝ երբ դեռ ամենազօր չէր այս վերջինը: (Օրմանեան յետագային յաջողեցաւ զայն սիրաշահիլ յոբելեանով ու «Ռեթէոս Պէրպէրեան Հայր Զարգացելոց» տիտղոսով): Արփիարեան պատեհապաշտ անուանեց Օրմանեանը,— այս որակումը տժգոյն է, սակայն, նոյնիսկ «Օրհնեալ գերդաստանը» երգիծական կարգին մէջ տրուած դերով: Օրմանեան ինքզինք կ'անուանէր ... «լարախաղաց»: Լարախաղաց կամ հօդմաղաց, մէկ բացատրութիւն միայն ուղիղ է եւ արդար,— սկզբունք չունէր այս մարդը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Վերջը վաղուան թիւով)

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՅԼԱՊԷՍ ...

Այո, տասն անգամ, հազար անգամ աւելի նախընտրելի է որ իրարու հետ վիճինք, իրարու հետ գզուըտինք մեր արեւմտեան լեզուին ապաքինման ի խնդիր, քան ժամավաճառ ըլլանք սա անհամ, անլի, ամուլ ու ապարդիւն հատուածական վէճերով, որոնցմէ, իրաւ, ձանձրացաւ գրո՛ղն ալ, կարդացո՛ղն ալ:

Եթէ «Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը իր հետապնդած նպատակին ալ չհասնի — ուղղագրական միօրինակութիւն ստեղծել Արտասահմանեան Հայաստանի մէջ — առնուազն գոհունակութիւնը կրնայ ունենալ թէ կրցաւ, պահ մը, հետաքրքրութիւն յառաջ բերել հայերէնի շուրջ, իր Հարցարաններուն շնորհիւ:

Այնքան ալ լաւատես չենք հաւատալու համար թէ կրնանք, աջէն ու ձախէն արձակուած կարծիքներով եւ տեսակէտներով, քիչ մը դնել, մաքրել, հականեխել մեր թերթերուն ու գրքերուն մէջ փըտած մայրենի լեզուն:

Բայց, կը հաւատանք որ, օր մը չէ օր մը, լոյս մը կը ծագի՝ կարծիքներու բախումէն, պայմանաւ որ այդ կարծիքները յայտնեն «վխտող»ները, իսկ նորընծաները ցորենի մը հատիկին չափ, համեստութիւն ունենան ու լսեն հայերէնի մասնագէտներուն «սանլիք»ները: Կրկնեմ անգամ մըն ալ — այս մասնագէտները այն անձերն են, որոնք ոչ միայն գրաբար գիտեն, աշխարհաբար գիտեն ու քանի մը օտար լեզուներ — ներսով դուրսով — այլեւ իրենց բան-գործ բրած են մեր լեզուին ուսումնասիրութիւնը:

Ամէն գրող-փայլուն թէ անփայլ — առաւել կամ նուազ չափով, պէտք ունի այդ հայերէնագէտներուն դասերուն: Այդ նուիրեալներուն վաստակին, անոնց տքնաջան աշխատանքին ու պրպտումներուն կը պարտինք այն հատորները, որոնց վրայ ինկած, կ'աշխատինք հայերէն սորվիլ, այսօր: Ո՞վ դասաւորած ու կարգի դրած պիտի ըլլար մեր քերականութեան կանոնները, եթէ անոնք ալ, այսօրուան բանգէտներուն պէս, սիներմաներու գուռներէն աղմկն եկած ըլլային:

Ի՞նչ աշխատանք կատարած են:

Բացէք, ի չարս այլոց, Գաբրիէլ Աւետիքեանի մը Քերականութիւնը, Հայր Արսէն Բագրատունիի մը «Ի Պէտս Զարգացելոց»ը կամ Հայր Արսէն Այտընեանի մը հատորը ու կը ստանաք ձեր պատասխանը:

Բայց, մենք ի՞նչպէս կը վարձատրենք մեր այդ նուիրեալները:

— Մեր անտարբերութեամբ:

— Խե՞նթ ես, ի՞նչ ես, գործ չունիմ, նստիմ Բագրատունի՞ կարդամ ... Իմ գիտցած հայերէնս ինծի կը բաւէ ...

Կը թուի թէ «Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը, առայժմ, չահագրգռուած է միայն ուղղագրական միօրինակութեան հարցով: Ի հարկէ, ուրիշ խնդիրներ ալ պիտի քրքրէ, չուտով:

Եթէ չատ բծախնդիր չըլլանք, կրնանք քիչ մը ետ քչել Ուղղագրութիւնը եւ քիչ մը աւելի յառաջ բերել Քերականութիւնը:

Որովհետեւ, ուղղագրական սխալները, վերջ ի վերջոյ, աչք կը ծակեն, ոչ թէ ականջ: Վարուժանի մը քերթուածը, ամէնէն այլանդակ ուղղագրութեամբ ալ հրամցնեն, նորէն գոհար մըն է:

Բայց, ի՞նչ պիտի ընենք սա չարագրական, չարահիւսական սխալները:

Մեր լեզուն, Արտասահմանի մէջ, հիւանդկախ է ոչ միայն իր ուղղագրական վրիպումներով, այլ մանաւանդ-ու գըլխաւորաբար — իր քերականական արատոց սխալներով:

«Ամէնէն»ը «եչ»ով գրես թէ «է»ով, է՞հ, աշխարհքը չի կործանիր:

Բայց, աշխարհքը — Հայոց աշխարհքը — իրաւ կը կործանի, երբ Հայոց խմբագիրը գրէ — «Այցելութիւնը ոեւէ տաքակոյսներու տեղ չձգեց», ու գրագէտն ալ աւելցնէ — «Ամէն հայրենիքներուն մէջ»:

Ուղղագրական միօրինակութեան զուգընթաց, պէտք է ունենանք նաեւ քերականական միօրինակութիւն:

Այլապէս, մեր Հայերէնը վերածուած կ'ըլլայ չինարէնի՝ յամի Տեառն 1999...

ԸՆԿՈՅԶԻ ԿՃԵՊԻՆ ՄԷՋ

Երբ անկողին ինկած հիւանդին վիճակը չատ ծանր է, խորհրդակցութեան կը կանչուին մասնագէտները, տան բըժիշկին յանձնարարութեամբ:

Վարդին գեղեցկութիւնը տեսնող, բայց անոր բոլորտիքը չարուած փուչերը չտեսնող անըուժելի լաւատեսները ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, մեր լեզուն ալ «անկողին ինկած» է Արտասահմանեան Հայաստանի մէջ եւ իր վիճակը կը ծանրանայ օրէ օր:

Հարցո՞ւմ է ունեցածը թէ թոքատապ:

Պատասխանը փնտռեցէք օրուան լրագիրներուն եւ տեսակ տեսակ չաբաթաթերուն եւ ամսագիրներուն մէջ: Չմոռնաք գիրքերն ալ:

Այս հրատարակութեանց մէջ կը վխտան չարագրական, քերականական, ուղղագրական, բառական, թարգմանական եւ բէճնիճ սխալները... «Ճիշդ, բայց տգեղ»ներն ալ յաւելուած ... «Եղող», «ըլլող», «գրացող»...

Բարեսիրտ ընթերցողը թող, ի դիմաց այս տողերը ստորագրողին, արտասանէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Րաֆֆին «Ջալալէդդինը», «Խենթը», «Կայծերը» գրելիս ունէր միայն մի նախորդ՝ Աբովեանը, բայց Րաֆֆին շատ առաջ տարաւ նրա գործը, որովհետեւ ունէր աւելի մեծ ընդունակութիւններ, վիպասանի աւելի մեծ տաղանդ: Րաֆֆին հասկանում էր, որ իր ժամանակի ճշմարիտ հայ վիպասանի խնդիրն է ձգտումնաւոր, նպատակաւոր կերպով նկարագրել հայրենիքի կեանքն իր բոլոր դժբախտութիւններով եւ ազգային նոր իտէալներ մշակել:

Տաճկահայերի կեանքից առնուած բազմաթիւ ծանր պատկերներ ենք տեսնում Րաֆֆու երկերը կարդալիս: «Ջալալեդդին» վիպակը պատմում է քիւրտ ցեղապետ Ջալալեդդինի եւ մահմեդականների ռազմական արշաւանքը 1877ին: Սրտակեղեք պատկերներն իրար են յաջորդում: Ահա մի հայ ընտանիք՝ հայրը, մայրը, նրանց փոքրիկ աղջիկը հրկիզուածգիւղից փախչում են առանց իմանալու ուր: Նրանք յոգնաբեկ են, քաղցած ու վիրաւոր, բայց պէտք է միայն առաջ գնան: Ահա աւերուած գիւղի պատկերը, ամէն ինչ ոչնչացուած է, տնակուխ եղած: Լսւում են սրտաճմլիկ ողբեր, երեւում են կանանց, երեխաների ու պառաւների դիակներ: Քրտերը ոչ ոքի չեն խնայում: Սակայն ամենազարհուրելի պատկերը վիպակի վերջումն է, երբ Թիւրքերի մօտ գերի տարուած աղջիկները, ջահերի լոյսի, չեփորների ու թմբուկների հնչիւնների ներքոյ, պէտք է մերկ պարեն՝ ի պատիւ չարչարողների: Բազմաթիւ այսպիսի «հայկական վէրքեր» ենք տեսնում «Խենթ» եւ «Կայծեր» վէպերում՝ պատկերացուած հիանալի իրապաշտութեամբ ու տաղանդով: Այս վէպերով էլ կարող ենք դատել 70ական թուականների եւ ռուս-տաճկական պատերազմի, ինչպէս նաեւ հայ մտաւորականութեան գործունէութեան ծրագրի մասին:

«Կայծերի» մէջ պատկերուած է մարդկանց մի փոքրիկ խումբ, որոնք նըպատակ են դրել ծառայել ժողովուրդին (գործունէութիւնը տեղի է ունենում Թիւրքահայաստանում): Այդ խմբակին են պատկանում վէպի գլխաւոր հերոսները՝ Ասլանը, Կարօն, Սաքօն եւ վերջապէս Ֆարհատը: Նրանց է միանում մի գեղատի աղջիկ, որին յուզում ու վշտացնում է հայրենիքի դժբախտ վիճակը: Ի՞նչ են ուզում անել այս մարդիկը: Նախ ուզում են ուսումնասիրել երկիրը: Բայց դա բաւական չէ, ուզում են զարթեցնել քնած ժողովրդին ու տանել թշնամու դէմ: Նրանք յաճախ շրջագայում են Թիւրքահայաստանում. այս շրջագայութիւնների նկարագրութիւնը, որ միաժամանակ եւ պատմութեան նախապատրաստութիւն է, կազմում է վէպի երեք հատորների բովանդակութիւնը:

Բացի այս վէպերից, Րաֆֆին գրել է նաեւ «Դաւիթ Բէկ», «Սամուէլ», «Խաչագողի յիշատակարանը», «Ոսկի աքաղաղ», «Հարէմ» եւ ուրիշ շատ վէպեր եւ բոլորի մէջ էլ երեւան է բերում նոյն իտէալներն ու ձգտումները:

Րաֆֆու ժամանակակիցն է Ռափայէլ Պատկանեանը, (որ ճանաչուած է Գամառ-Քաթիպա կեղծանունով), յայտնի բանաստեղծ ու արձակագիր (1830–1892), իր գաղափարներով ու ձգտումներով մօտ է Րաֆֆուն: Չկայ մի Հայ, որը չիմանայ Պատկանեանի բանաստեղծութիւնները: Աշխարհում չկայ մի անկիւն, որտեղ Հայերը չերգեն նրա «Արաքսի արտասուքը»: Եւ դա զարմանալի չէ. Ռափայէլ Պատկանեանը հայրենասէր բանաստեղծ էր, մանաւանդ կեանքի վերջին տարիներին: Նա դանդատւում է Եւրոպային, դիմում 1878 թուի Բեռլինի վեհաժողովին, ողբում է տաճկական զաղանութիւնների զոհերին, եւ ամէնուրեք զգացւում է նրա սիրող սիրտը եւ հայրենասիրութիւնը:

Նրա երկրորդ ժամանակակիցը, անուանի բանաստեղծ Ս. Շահազիզը, Պատկանեանի ուղղակի հակապատկերն է: Նա գտնւում է Բայրոնի «Չայլդ Հարոլդի» ազդեցութեան տակ (տես նրա «Լեւոնի վիշտը»), դատապարտում է վաթսունական թուականների հայ հասարակութիւնը:

70–80ական թուականները տալիս են բազմաթիւ ականաւոր գրողներ: Առաջինների թւում պէտք է նշել Ծերենցին, նշանաւոր երգիծաբան Պարոնեանին, դրամատուրգ Սունդուկեանին, վիպասան Տիւսաբին, Շիրվանզադէին, Աղայեանին, Մուրացանին, Լէօին: Բանաստեղծներից առաւելապէս յայտնի են Պէշիկթաշլեանը՝ «Մայիսեան սիրոյ երգիչը», Ադամեանը (սքանչելի ողբերգակ), Դուրեանը եւ ուրիշներ:

90ական թուականներին՝ հայ գրականութիւնն ստանում է նոր ուժեր: Յայտնի են բանաստեղծներ Լեւենցը (Ա. Նազարբեկ), «Աշխատաւորների բանաստեղծ» Յ. Թումանեանը, Ատրպետը, Մանուէլեանը, Ահարոնեանը եւ ուրիշներ:

ԺԹ. դարի վերջին հայ գականութիւնը հետեւելով բնաշրջման օրէնքներին՝ համեմատաբար լայն զարգացում ունեցաւ: Այնինչ դեռ եւս յիսուն տարի առաջ, գեղարուեստական գրականութիւնը, ժամանակակից հասկացողութեամբ, բնաւ էլ չկար:

ՌԱՅՆԻՍ

(13 Շար.)

յանկերգներուն ամէնէն անհամն ու անլին․

— Ներողութիւն, բացառութիւնները յարգելի են …

Եթէ ամիսներով անկողին ինկած հիւանդին համար մասնագէտներու խորհրդակցական ժողովը անհրաժեշտ է, քառասուն տարիէ ի վեր «անկողին ինկած» մեր Մեծասքանչին համար ալ նոյնքան անհրաժեշտ է մասնագէտ հայագէտներու խորհրդակցականը։ Տեսակ մը Վեհաժողով, Արիսպագոս, որ խրատունք ստացած պիտի ըլլար հիւանդին տիրոջմէն — այսինքն, հայ ժողովուրդէն — որ վճռական որոշումները տար եւ պատուիրէր մեզի․

— Տղա՛ք, այդպէս մի՛ գրէք, այսպէս գրեցէք։

Ո՞վ կրնար մասնակցիլ այս Վեհաժողովին։

Բնականաբար, այն անձերը, որոնց համար՝ ո՛չ Գրաբարը գաղտնիքներ ունի, ո՛չ ալ մեր Աշխարհաբարը։ Մարդիկ, որոնք իրենց ձեռքը կ՚առնեն Եզնիկի մը կամ Խորենացիի մը, Շնորհալիի մը կամ Նարեկացիի մը գործերը եւ բղէկ – բղէկ կը թարգմանեն անոնց ամէն մէկ տողը, ինչպէս խմբագիր մը կը նստի կը թարգմանէ Ջինուճաչինէն արձակուած անգլերէն, ֆրանսերէն կամ չինարէն լուր մը։

Այս մասնագէտներէն ոմանք մեզի հետ էին մինչեւ քանի մը տարի առաջ։ Օգտուեցա՞նք իրենց դասերէն։ Ոչ։ Եթէ օգտուած ըլլայինք, խուսափած կ՚ըլլայինք կարգ մը վրան – բաց այլանդակութիւններէ, որոնք մեր թերթերուն սիւնակներէն դուրս կը թափին ամէն օր։

— Սո՞ւտ եմ։ Հայր Արսէն Ղազիկեանը չըսա՞ւ քեզի, պարոն գրագէտ որ «բայի»ն Բացառական Հոլով կ՚առնէր ու «մանրավնին»ը «մանրավննին» չէր գրեր … Խօսքը մտիկ ըրի՞ր …

Թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար, անմիջապէս, աւելցնեմ որ Գրաբարին չափ կարեւոր է եւ կենսական՝ Աշխարհաբարն ալ։ Ունինք շատ լաւ Աշխարհաբար գիտցող գրագէտներ ալ, խմբագիրներ ալ — նոյնիսկ, բանաստեղծներ — որոնց ճանապարհին պէտք է հետեւինք ու մէկ կողմ շպրտենք սա «իմ գիտցածս ինծի կը բաւէ»ներն ու «ես ատանկ կը գրեմ»ները։

Երբ Ֆրանսայի Քառասուն Անմահները վճիռ մը արձակած են այսինչ բառին կամ կանոնին մասին, Ֆրանսայի գրողը ալ վէճի չի բռնուիր անոնց հետ, Մե՞նք։

×

Շա՞տ երկնցուցի պատասխանս՝ «Յուսաբեր»ի Առաջին Հարցարանին։

Ներողութիւն։ Ընկոյզի կճեպի մը մէջ լեցնեմ վեց սիւնակներուս նիւթը․

— Սիրելի «Յուսաբեր», կոչ ըրէ անվիճելի հայերէն գիտցողներուն — երեսուն հոգին կը բաւէ — որպէսզի քով քովի գան եւ յառաջիկայ տասը տարուան մէջ պատրաստեն ամբողջական ու կատարեալ Քերականութիւն մը։ Այն ատեն, ալ պէտք չես ունենար խոնարհներուս քըւէին, որ հաւատա, բան մը չարժեր։ Որովհետեւ, ի ծագել արեգական կորնչին աստեղք …

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

LA LOI

Ժիւլ Տասէն ամերիկացի է։ Ժամանակէ մը ի վեր, քաղաքական պատճառներով իր երկիրը թողած է եւ Ֆրանսա հաստատուած։ Ամերիկայի մէջ ան ստորագրած է քանի մը յաջող ժապաւէններ, որոնց մէկ երկուքին ծանօթ էինք հոս։ Իր «Լա Սիթէ սան վուալ»ը շատ գնահատուած էր։ Ֆրանսայի մէջ իր առաջին գործը՝ «Րիֆիֆի շէ լէ զ՚Օմ» մեծ յաջողութիւն ունեցաւ։ Ոստիկանական ժապաւէնները իր մասնագիտութեան մաս կը կազմէին։ Բայց Տասէն չբաւականացաւ այդքանով եւ ուզեց աւելի լուրջ հարցեր արծարծել․ (կարծես թէ լուրջ հարցերը յաջող ժապաւէններ չինելու պայմաններ ըլլային)։

Այս առաջադրութեամբ, մօտ երկու տարի առաջ, ժապաւէնի վերածեց յոյն տաղանդաւոր գրագէտ, Նիքոս Քազանծաքիսի «Վերախաչուած Քրիստոսը»։ Այդ մասին ժամանակին արտայայտուած էի, բայց ըսեմ որ շարժանկարը, ոչինչ շահեցաւ այդ գործով, որ իրրեւ գիրք ինքնին գլուխ գործոց մըն էր։ Տասէն, որ հասարակ նիւթերով հրաշալի ոստիկանական ժապաւէններ պատրաստելու գաղտնիքը ունէր, այս պարագային հրաշալի նիւթով մը չէր յաջողած ոչ միայն իր համբաւը արդարացնել, այլ նաեւ հաւատարիմ մնալ գրքին հարուստ պարունակութեան։

Իր այս նոր գործով Տասէն նոյն սխալը կը գործէ։ Ան դարձեալ ընտրած է շատ յաջող գիրք մը, որ Կոնֆուր մրցանակով պսակաւորուած է։ Ռոժէ Վայանի գիրքը լեցուն է հետաքրքրական դէմքերով եւ իտալական գիւղի մը բարքերով։ Գրքին մէջ տիպարները կը խայտան, մէկը միւսէն աւելի գրաւիչ, ըլլայ իրենց մեղկութեամբ, ըլլայ իրենց գեղեցկութեամբ։ Հասկնալի է որ Ժ․ Տասէն սիրած ըլլայ այս գիրքը․ բայց այս պարագան չարդացներ գայն ժապաւէնի վերածելը։ Գրքին տիպարները հմայք ունէին եւ հեղինակին գրչին շնորհիւ ընթերցողը ըմբռնած էր պզտիկ գիւղի մը բնակիչներուն առօրեան, անոնց մանր հաշիւները, տենդոտ սէրերը, խաղերը, մէկ խօսքով կեանքը՝ կիզիչ արեւի մը շողերուն ներքեւ։

Ինչո՞ւ ուրեմն նոյն հետաքրքրութիւնը չունինք ժապաւէնին նկատմամբ։ Չէ՞ որ հոն ալ նոյն տիպարներն են որ կը տիրապետեն։ Չեմ ուզեր հանելուկի բնոյթ տալ այս հարցումին, քանի դիւրին է անոր լուծումը։ Ան կը կայանայ բեմադիրին կարողութեան մէջ։ Ամէն նիւթ ամէն բեմադիրի համար չէ եղած։ Բացառութիւնները յարգելի են։ Օրինակի համար Օրսօն Ուէլս մը, որ նոյն ճարտարութեամբ կը պատկերացնէ «Սիթիզըն Քէյն» մը եւ «Լա Սուաֆ տիւ մալ»ը որոնք երկու հակոտնեայ նիւթեր են։ Նոյնը կրնայինք ըսել Ճոն Ֆորտի մասին, երբ դեռ իր բարձրութեան վրայ էր եւ կրնար ոստիկանական գլուխ գործոց՝ «Թուբ լա վիլ ան փարլ»ը տալէն վերջ, տալ նաեւ ընկերային հարցեր շօշափող ուրիշ գլուխ գործոց մը «Լէ Րէզէն տը լա Քոլէր»ը։ Տասէն ոչ մէկն է եւ ոչ միւսը․ այլ շատ ճարտար մասնագէտ մը։ Ուզելով դուրս գալ իրեն սահմանուած միջոցէն, ան գործեց սխալներուն ամենամեծը եւ հիասթափ ըրաւ զինքը սիրողները։

Այսուհանդերձ ըսել չեմ ուզեր որ «Լա Լուա»ն անտեսանելիք ժապաւէն մըն է։ Անոր մէջ կան շատ մը բեմադրական յաջող մարզանքներ, որոնց գաղտնիքին, ինչպէս ըսի, քաջ ծանօթ է Ժիւլ Տասէն։ Բայց «Լա Լուա» գիրքը պէտք չունէր այդ մարզանքներուն՝ արժէքաւորուելու համար։ Այդ մարզանքները պէտք են այն նիւթերուն համար, որոնք հասարակ բընոյթ կը կրեն։ Իսկ այս պարագային, — քանի սխալը գործուած է գիրքը ժապաւէնի վերածելու, — պէտք էր մօտենալ անոր ստեղծագործողի ոգիով, բան մը աւելին տալու յաւակնութեամբ։ Այս պատրանքը հաւանաբար ունեցած ըլլայ Տասէն, բայց ոչ հանդիսատեսը։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀՌՈՄԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Սեփական թղթակցութիւն Յառաջի)

Թերեւս շատ կ՚ըլլայ գաղութ ըսելը․ որովհետեւ ընդամէնը երեք հարիւրի մօտ Հայեր կ՚ապրին Հռոմ։ Ասոնց կէսը — 28 ընտանիք — վերջնականապէս հաստատուած են․ մնացածը՝ ուսանող ուսանողուհիներ են։ Սակայն, ինչպէս Կարդինալ Աղաջանեան կը սիրէ կրկնել, «Հռոմի հայ գաղութին քանակը համեստ է, բայց որակը գնահատելի»։

Նախ որովհետեւ — տարուան մեծ մասը — կը վայելէ Կարդինալին ներկայութիւնը, որ միշտ պարծանքի պատճառ մըն է իրեն համար։ Կը հետաքրքրուի իր Հայրապետին ամէն քայլափոխով, իր ճամբորդութիւններով։ Փետրուար 12ին, Կարդինալը դարձեալ Ծայրագոյն Արեւելք պիտի մեկնի։ Դարձեալ որպէս Պապին փոխանձն նուիրակ, այս անգամ Հնդկաչին, հոն եկեղեցական մեծ հանդիսութիւններու նախագահելու համար։ Անկէ պիտի անցնի Ֆորմոզա, պատասխանելով Զան Քայ Չէքի կառավարութեան մասնաւոր հրաւէրին․ ու հուսկ պիտի հանդիպի Ճափոն եւ Քորէա։

Պ․ Գուրգէն Աղայեան Հռոմ ապրող հայ դիւանագէտն է։ Իր հանգամանքը սակայն — Խորհրդային դեսպանատան Ա․ քարտուղար — թոյլ չի տար իրեն որ համայնքին կեանքին մաս կազմէ։ Հռոմ կան բազմաթիւ հայ բժիշկներ, որոնք գնահատուած են։ Սակայն, Հռոմը առաւելաբար գեղարուեստական կեդրոն ըլլալով, կը պատրաստէ ընտիր գեղարուեստագէտներ։ Ամէն մասնաճիւղ իր արժանի հայ ներկայացուցիչները ունի։ Անուանի քանդակագործն է, իր արդի հմայիչ ոճով, Կոստան Զարեանի աղջիկը, Նուարդ Զարեան։ Իր եղբայրը, Արմէն Զարեան՝ հայկական եւ իտալական ճաշակները իր մէջ արդիւնաւոր կերպով մարմնաւորող ճարտարապետն է։ Բազմաթիւ են Հայ նկարիչները․ վեթերաններէն կարելի է յիշել Ժիրայր Օրագեանը իր ուժեղ ու բուռն ոճին համար․ իսկ նորերէն՝ գնահատելի ձիրքի տէր բնանկարիչ Ալֆոնս Յովհաննէսեանը, որ հակառակ իր 27 տարիներուն, արդէն միջազգային մրցանակներու մէջ առաջին նուէրի արժանացած է։

Երաժշտութեան մարզին մէջ, Օփերայի երգչուհի Այտա Յովնանեան յաճախ մեներգած է իտալական հեռատեսիլէն։ Նորայայտ ուժերէն կարելի է յիշել խոստմնալից պարիթոններ՝ Արմէն Ակաբէկեան եւ Սամուէլ Պասմաճեան։ Իսկ շատ գնահատուած է ջութակահար Լութուիկ Պագըլեան, որ միաժամանակ երաժշտութեան հեղինակ է։ Սա վերջերս ձեռնարկեց — առաջին անգամ ըլլալով — հայկական երկսեռ երգչախումբի մը պատրաստութեան, որ ի մօտոյ հանրութեան պիտի ներկայացնէ իր առաջին յայտագիրը։ Ամէնուն ծանօթ է նաեւ փաստաբանուհի Ա․ Կիրակոսեանի անունը։

Ազգային կեանքին գալով, անցեալ տարի հանգուցեալ Քիլէրճեան վրդ․ին նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ հայ երիտասարդական միութիւն մը որ իր շուրջ համախմբեց մինչեւ քառասուն երիտասարդ երիտասարդուհի։ Վարդապետին մահը սակայն կէս ճամբան թողուց միութիւնն ու իր գործունէութիւնը։

Ազգային կեանքի ամենափայլուն օրն է Վարդանանցը, որ մեծ շուքով կը տօնուի Լ․ Հայ Դպրեվանքի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ բոլոր ազգայիններուն եւ նախագահութեամբ Հայ Կարդինալին։ Առ հասարակ ազգային կեանքը կը դառնայ յիշեալ Հայ Դպրեվանքին շուրջ։ Մեծ տօներուն՝ հայ ժողովուրդը հոն է որ իրարու կը հանդիպի։ Համայնքային կեանքի փայլուն օրերէն են նաեւ այն չորս կիրակիները, երբ համայնքի առական երգչախումբը Վատիկանի ձայնասփիւռէն բազմաձայն պատարագ կ՚երգէ։

Որպէս հայկական հաստատութիւններ կան․ նախ Լ․ Հայ Դպրեվանքը իր 14 ժառանգաւորներով եւ մածեւորական կազմով։ Ապա Մխիթարեան ուսանողարանը՝ իր եօթը կղերիկոսներով եւ մեծաւորներով։ Հուսկ Անարատ Յղութեան Հայ Մայրապետներուն մայր տունը, վարչական կազմով եւ յիսունի մօտեցող մայրապետութեան պատրաստուող հայ աղջիկներով։

ՆԵՐՍԷՍ ՉՕՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (338)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ․ ՀԱՏՈՐ

ԻԶ․

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՎԱՆՔԸ

Բայց հրեշտակի մի թեւքը, Աբրահամի այն ձեռքը, որով բռնած ունէր դանակը եւ Իսահակի սիրուն գանդրահեր գլուխը ջարդուած էին։ Գեղեցիկ նկարը այլանդակուել էր …

Ահա այնտեղ Յովսէփի եղբայրները ծախում են նրան եգիպտացի վաճառականներին․ լուռ եւ տխուր դէմքով կանգնած էր հօր սիրելին եւ եղբայրների ատելին մարդավաճառների խմբի մէջ։ Յովսէփի գեղեցիկ աչքերը փորած էին, եգիպտացի վաճառականին գրկել էին մի ոտից, եւ այնտեղ չոքած ուղտերի մէկի պարանոցը, միւսի ծնկները փշրել էին։ Հրաշալի պատկերի աղէտալի կտորածն էր միայն մնացել։

Ահա այնտեղ կաչառուած Յուդան համբուրում է Փրկչի հետ․ մատնիչը գրկել է համաշխարհական Ջոհին․ քահանայապետի ծառաները, ջահերը բռնած, շրջապատել են Նրան․ մեծ Վարդապետի թըշուառ աշակերտները հեռուից երկչոտ դէմքերով նայում են։ Սիրոյ եւ եղբայրութեան քարոզչին դատի են կանչում։ Այդ պատկերի տխուր փշրանքներն էին միայն մնացել։

Ես միւս պատկերների նայել չկարողացայ, աչքերս լցուեցան արտասուքով։

— Ո՞վ է կատարել այդ բարբարոսութիւնները, — հարցրի իմ մօտ կանգնած աբեղայից, որ ցոյց էր տալիս ինձ նկարները։

— Եւ դուք հարցնո՞ւմ էք, պարոն — պատասխանեց նա խորին վրդովմունքով, — միթէ՞ չգիտէք, թէ ինչ տառապանքներ են անցել այդ տաճարի գլխով …

Մարդը, որքան էլ անզգայ լինէր, չէ կարող սառնասիրտ մնալ, երբ տեսնում է այսպիսի անգթութիւններ․ արհեստի, ճարտարութեան գեղեցիկ արդիւնքը, Աստուծոյ տան սրբութիւնները զոհ են դառնում կոպիտ վայրենութեան։ Թշնամին իր բարբարոսութիւնները կենդանի մարդկանց վրայ գործ դնելուց յետոյ, չէ խնայում եւ անմեղ քարերին … Տխուր է քո պատկերը, հայրենի աշխարհ, տխուր … կա՞յ արդեօք քո մէջ մի տեղ, մի փոքրիկ տեղ, որ կրած չլինէր թշնամու դառն հարուածները …

Թախծալի զգացմունքներով մտայ ես տաճարը։ Ներսի խոնաւ սառնութիւնը փոքր ինչ զովացրեց իմ բորբոքուած գըլուխը։ Այստեղ եւս անիրաւ ձեռքը նոյն բարբարոսութիւններն էր կատարել։ Դէպի որ կողմն եւ նայում էի, երեւում էր խորտակում եւ աւերած։ Մանուէլ ճարտարապետի հրաշալի գործը աղաւաղուած էր։ Լուսամուտների եզերքի գեղեցիկ հիւսուածքը, դռների կամարների սքանչելի դրուագները, սիւների, պատուհանների եւ խոյակների հիանալի քանդակները ըստ մեծի մասին ջարդել ու փշրել էին։

Իմ աչքերը որոնում էին Զալլադին։ Ես գտայ նրան մի մռայլ խորանում, ուր խըրուած էր մագաղաթների եւ փոշիների մէջ։ Այդ ինձ շատ զարմացրեց։ Ես այդ լուռ ու մունջ երիտասարդին մինչեւ անգամ գրագէտ չէի համարում, այժմ նա մագաղաթներ էր քրքրում։ Ես գտայ նրան ուրախ տրամադրութեան մէջ, նայում էր մի հին Յայսմաւուրքի հաստ կազմի վրայ։

Մեր հին գրչագրերի կազմերը առհասարակ շինուած են լինում փայտից եւ պատած մաշկով։ Իսկ այդ Յայսմաւուրքի կազմի մէջ, փայտի փոխարէն, դրել էին միմեանց կպցրած մագաղաթի թերթեր։ Այդ թերթերն էր զգուշութեամբ միմեանցից բոկում Զալլադը, անդադար կրկնելով։ «Դուք անհոգ կացէք, Հայր սուրբ, ես ոչինչ չեմ փճացնի»։ Հայր սուրբը մոմը ձեռին կանգնած էր նրա մօտ եւ լուսաւորում էր նրա աշխատութիւնը։ Յետոյ դարձաւ նա դէպի Հայր սուրբը այդ խօսքերով․

— Տեսնո՞ւմ էք, Հայր սուրբ, այդ մագաղաթները տախտակի տեղ են բանեցրել կազմի մէջ։

— Տեսնում եմ, — պատասխանեց աբեղան։

— Աւելի լաւ չէ՞ր լինի, որ չփչացնէին այդ մագաղաթները։

— Երեւի, ուրիշ բանի պէտք չեն եղել։ Բայց դրանց վրայ տառեր են երեւում։ Այդ ի՞նչ տառեր են։ Ջհուդի տառերի նըման են։

— Ջհուդի տառեր չեն, — պատասխանեց Զալլադը եւ շարունակեց իր գործը։

— Դուք ջհուդերէն իմանո՞ւմ էք։

— Իմանում եմ։

Հայր սուրբը զարմացաւ։ Ես նոյնպէս զարմացայ։

— Եւ կարդո՞ւմ էք։

— Կարդում եմ։ — Եթէ թոյլ կը տայիք, ես այդ Յայսմաւուրքի կազմը կը փոխէի։

— Օրհնած, ի՞նչ հարկ կայ փոխելու, — ծիծաղելով պատասխանեց Հայր սուրբը։ — Մի քանի հարիւր տարի այդ կազմով «եօլա է գնացել», հիմա էլ թող «եօլա գնայ»։

(Շար․) ՐԱՖՖԻ

Պ. Ենովք Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Նուրիցայ Պէյլէրեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկին Վարդանուշ Իլիւր եւ պարագաները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մելիքեան, Պ. Յարութիւն Մինասեան, ինչպէս նաեւ ազգականները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մօրաքրոջ, քենեկալին՝

ԽԱԹՈՒՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
(Եալովա Քիլիճ գիւղէն)

մահը։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի ժամը 13·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ԱՐՇԱԿ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պ. Իսրայէլ Քէչեան իր ողբացեալ ընկերոջ Արշակ Մուշեղեանի յիշատակին երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՀԱՅԿ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի մէկ փետրուարին, ֆրանս. ժամով 10·30ին Վատիկանի ձայնասփիւռ կայանը, հայկ. Ս. պատարագ պիտի ձայնասփռէ հետեւեալ ալիքներուն վրայ.

Կարճ ալիք 19·84, 25·67, 31·10։

Միջին ալիք 196։

Բազմաձայն երգեցողութիւնը պիտի կատարէ Հռոմի հայ գաղութին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Եղիա Բասմաջեանին։ Ս. Պատարագէն յետոյ Յովհ. Իգ. Պապը մասնաւոր ունկնդրութիւն պիտի շնորհէ Հռոմի Հայ գաղութին, որուն պիտի առաջնորդէ Կարդինալ Աղաջանեանը։

Ի ՅԱՐԳԱՆՍ
ՏՈՔԹ. ԵՈՀԱՆՆԷՍ ԼԷՓՍԻՈՒՍԻ

Յայտնի հայասէր Տոքթ. Եոհաննէս Լէփսիուսի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ յարգանքի երեկոյ մը կազմակերպուած է Պերլինի մէջ, այս Կիրակի ժամը 16ին երաժշտանոցի սրահը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Յովհաննէս քհնյ. Հինքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սրպեան, Բարնաբաս քհնյ. Խրնտամեանի, Արիստակէս քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըրճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիգամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի եւ Յուսիկ քհնյ. Ազատեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեանի, Գրիգորիս եպիսկոպոս Պալաքեանի հոգւոց հանգստեան։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարիամ Աստուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալի յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Խշըրեան – Սիահի կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ կիրակի առաւօտ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր ողբացեալ եղբօր՝

ԴԱՒԻԹ ԽՇԸՐԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1ԷՆ

Համաձայն մամուլի ընկերակցութեան որոշումին թերթերու գիներուն վերաբերեալ՝ փետրուար 1էն Յառաջի գինն է՝

Հատը՝ 20 ֆրանք։

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն՝

Տարեկան.— 4000 ֆրանք։

Վեցամսեայ.— 2200 ֆրանք։

Արտասահման

Տարեկան.— 5000 ֆրանք։

(Իտալիա 7000 լիր, Պելժիա 500 Պ. Ֆ. եւայլն)։ Արտասահմանի համար վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նիւէն Տէր եւ Տիկին Գ. Անդրէասեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ նամակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր Մարիամ Անդրէասեանի մահուան առթիւ։

Շնորհակալութիւններ նաեւ Օտաճեան, Գրիգորեան, Զարիֆեան, Պալեան եւ Խսկիճեան ընտանիքներուն որոնք ոչ մէկ որդիական խնամք չեն խնայած հանգուցեալին վերջին օրերուն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15·30ին

Կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ագուարդ – Իշխան։ Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն։

COURTELINE - L'ARTICLE 330
ԶԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ։

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ագրիւր – Սեւր – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓՈՐԹ ԻԹԱԼԻԻ շրջանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, Ժանթիյի հայկական դպրոցին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. վարչութեան ներկայացուցիչ ընկերուհի Տիկին Սէրէնկիւլեան։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կ. եւ Մարտիկներու Միութեան։

Տեղի պիտի ունենայ 31 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ ուշ ատեն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Օրքէսթրը ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած է երգելու.—

Օր. ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Որ պիտի երգէ հայերէն եւ ֆրանսերէն։

Սիրով կը հրաւիրենք Վիէնի եւ շրջաններու Հայութիւնը՝ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, քաջալերելու Հայ երգը եւ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը։

Մուտք 300 ֆր.։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը

Տեղի պիտի ունենայ

31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր,

Քլիւպի մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 1, Կիրակի, ժամը 15 – 24

LES AMBASSADEURS
3 Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտք 500 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19ուկէսին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4500 փրանք: Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 30 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8407 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4208

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՔԱՐԱՍՏԱՆ ՉԷ ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ"

Հայաստանի կոմկուսի Ա. քարտուղար Ս. Թովմասեան ժլատ չէ իր խոստումներուն մէջ:

Եթէ իրականան իր զեկոյցին մէջ յիշուած զարմանազան ծրագիրները, եօթը տարի վերջ այլեւս պատմութեան պիտի անցնի Հայաստան – քարաստան բացատրութիւնը եւ մեր երկիրը պիտի դառնայ Հայաստան – բուրաստան:

«Արտահերթ» համագումարի պատգամաւորներէն Քիմիական Կաճառի տնօրէն Մ. Մանուչեանն է, որ յիշելով Հայաստանին տրուած «քարաստան» մակդիրը, ըսած է. «այսօր Հայաստանի քարերը կենդանի են կոչուել, եւ ենթարկուելով գիտութեան ուժին, վեր են ածուում ժողովրդական տնտեսութեան համար անհրաժեշտ նիւթերի»:

Ու եզրակացուցած է. «այլեւս չկայ Հայաստան – քարաստան, այլ կայ ու կը լինի Հայաստան – բուրաստան»: Հայաստանի «գերագոյն սովետի նախագահութեան նախագահ» Շ. Առուչանեան ձայնակցելով իրեն՝ հրաւէր ուղղած է «է՛լ աւելի համախմբուել Սով. Միութեան կոմունիստական պարտիայի շուրջը», որուն կը պարտի եղեր, Հայաստան իր արդիւնաբերութեան զարգացումը:

Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը շարունակելով իր զեկոյցը, կ'ըսէ թէ եօթնամեակի շրջանին պիտի կառուցուին եւ շահագործման յանձնուին «մի շարք ձեռնարկութիւններ՝ ելեկտրատեխնիկական եւ սարքաշինական արդիւնաբերութեան գծով»:

«Թեթեւ արդիւնաբերութեան համախառն արտադրանքի ընդհանուր ծաւալը պիտի աճի 1.7 անգամ»: Նոյնը՝ սնունդարդիւնաբերութեան (միս, իւղ, կարագ, պանիր), պահածոներու, շաքարի, գինիի եւ քոնեաքի, հրուշակեղէնի եւ հանքային ջրերու «արտադրանք»ի մասին:

Զգալիօրէն պիտի ընդլայնուի երկրաբանական հետախուզութիւնը, որուն համար պիտի ծախսուի 721 միլիոն ռուբլի եօթը տարուան ընթացքին: Նաւթի եւ կազի որոնումներուն համար՝ 179 միլիոն ռուբլի:

Զարկ պիտի տրուի շինանիւթերու արտադրութեան: Գործաշինութեան նոր արհեստանոցներ պիտի բացուին: Պիտի կառուցուի թուղթի գործարան, որ տարեկան չորս հազար թոն թուղթ եւ «ստուարաթուղթ» պիտի արտադրէ:

Ներկայիս Հայաստանի արդիւնաբերական կեդրոններն են Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Ալավերտի եւ Ղափան: Ասոնց «յետագայ զարգացման զուգընթաց, արդիւնաբերական նոր ձեռնարկութիւններ պիտի ստեղծուին միւս շրջաններում», ինչպէս Ախտա, Սեւան, Ծաղկունք, Շորժա, Իջեւան, Ուզունթալա, Կարմրաշէն, Թալին, Ալին, Գորիս, Խնձորեսկ, Տաթեւ, Դիլիջան, Բասարգեչար, Ստեփանաւան, Շամշադին եւն.:

Ճարտարարուեստէն անցնելով գիւղատնտեսութեան մարզին, Թովմասեանի զեկոյցը հաւրանար, որ կոլխոզներու եւ սովխոզներու մէջ «անցեալում թոյլ տրուած սխալների հետեւանքով լուրջ թերութիւններ կային: Գիւղատնտեսական մթերքներ արտադրուում էին անբաւարար քանակութեամբ, որի հետեւանքով մի շարք դժուարութիւններ էին ստեղծուել բնակչութեան մատակարարման գործում»:

Այդ պատճառով ալ 1948 – 1953 հինգ տարուան ընթացքին «խոշոր եղջիւրաւոր անասունների գլխաքանակը կրճատուեց 51 հազարով, իսկ կովերի գլխաքանակը՝ տասը հազարով»: Նոյնպէս՝ քիչ բանջարեղէն կ'արտադրուէր եւ խաղողի այգիներու տարածութիւնը որոշ չափով կրճատուած էր:

Այս բոլորին դարման տարուեր է: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան 808 կոլտնտեսութիւն եւ 82 սովխոզ: Վերջին հինգ տարուան մէջ ասոնք ստացեր են «1257 տրակտոր եւ 740 կոմբայն» (հնձող եւ կամնող մեքենայ): Մօտ հինգ հազար մասնագէտներ կ'աշխատին գիւղատնտեսութեան մէջ:

Ասոնց ձեռք բերած յաջողութեանց շնորհիւ է, որ Լենինի շքանշանով վարձատրուած է Հայաստան:

Այս «բարձր պարգեւ»ը իբրեւ խայծ գործածելով, կոմկուսի Ա. քարտուղարը հրաւէր կուղղէ «ռեսպուբլիկայի պարտիական, սովետական, արհմիութենական, կոմերիտական կազմակերպութիւններին, կոլտնտեսականներին եւ բնտելիգենցիային՝ բազմապատկել իրենց եռանդը եւ նոր, էլ աւելի բարձր ցուցանիշների հասնել մեր աշխատանքի բոլոր բնագաւառներում»:

Որպէսզի քարաստանը դառնայ բուրաստան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

250 ԸՄԲՈՍՏՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք Նախարարաց Խորհուրդը ժողով մը գումարեց, Զօր. Տը Կոլի նախագահութեամբ: Օրակարգի բովանդակութիւն հարցեր կային: Տեղեկատուութեան Նախարար Ֆրէ ժամուլին յայտնեց Խորհուրդին որոշումները:

Նախարար Անտրէ Մալրոյի կը յանձնուին կարգ մը նոր պաշտօններ. Գրականութեան եւ Արուեստի տնօրէնութիւն, ինչպէս նաեւ Ճարտարապետութեան եւ Դիւանի: Ա. Մալրօ պիտի զբաղի նաեւ երիտասարդութեան եւ մարզական գործերով: Այսուհետեւ շարժանկարի ճարտարարուեստն ալ կը գտուի իր պատասխանատուութեան ներքեւ:

Զօր. Էլի նշանակուեցաւ Ազգ. Պաշտպանութեան սպայակոյտի ընդհ. հրամանատար, Զօր. Սալան՝ Փարիզի զինուորական կառավարիչ:

Ընկերային մարզի մէջ՝ Պաքոնի տուած տեղեկատուութենէն ետք, որոշուեցաւ Փետրուար մէկէն սկսեալ նուազագոյն աշխատավարձքը բարձրացնել 156 ֆրանքի (նախապէս՝ 149·25 ֆրանք): Մօտաւորապէս 4·5 առ հարիւրի յաւելում մը: Այս որոշումը կը շահագրգռէ մօտ 700 հազար աշխատաւոր: Աշխատանքի նախարար Պաքոն հինգշաբթի օր մանրամասնութիւններ պիտի տար Նախարարաց Խորհուրդի աշխատավարձքի վերաբերեալ որոշումին շուրջ:

Քաղաքապետական ընտրութիւնները Մայր Երկրին մէջ տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Մարտ ութին եւ 15ին:

Քաղաքապետական ընտրութիւններ պիտի ըլլան նաեւ Ալժերիոյ մէջ, հաւանական է սակայն որ Մայր Երկրի եւ Ալժերիոյ ընտրութիւնները նոյն շրջանին չկատարուին:

Հանրապետութեան Նախագահ Տը Կոլ այսօր, ուրբաթ, պիտի խօսի ժողովուրդին, ըստ Տեղեկատուութեան նախարարը, աւելցնելով թէ Նախարարաց Խորհուրդի յաջորդ ժողովը պիտի գումարուի Չորեքշաբթի:

Մինչ այս մինչ այն բուռն բախումներ եղան Ալժերիոյ մէջ: Փալեսթրոյի եւ Օմալի միջեւ, լեռնային շրջանի մը մէջ բանակը յարձակում գործեց ապստամբներու զօրաւոր խումբի մը վրայ: Օդաօրմիզը կը մասնակցէր կռիւներուն,

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ՉԱՐՇԱՖ ԵՒ ԵԱՇՄԱԽ

Լուրը կուգայ Մինարէներու ոստանէն: Այսինքն, Վոսփորի ծիծղուն ափերէն:

Եւ կուգայ օտար լրագրողի մը խողովակով: Հետեւաբար, ճիշդ լուր մը ըլլալու է ...

Մեր անձնական ազգին համար, օտարին գրածը, օտարին ըսածը միշտ վաւերական է եւ միշտ ստոյգ: Իսկ Հայուն գրածն ու ըսածը շատ ջուր կը վերցնեն:

Ի՛նչ յիմարութիւններ գործել տուաւ մեզի օտարասիրութեան եւ օտարամոլութեան այս ախտը, որուն համար դեղ ու դարման գտած չենք, տակաւին:

Բայց, անցնինք:

Օտար թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին թէ Թուրքիոյ մէջ *չէրիաթճի*ական նոր շարժում մը սկսեր է: Առնենէ մը ի վեր, օրակարգի նիւթ է եղեր *չարշաֆ*ն ու *եաշմախ*ը ետ բերելու ծրագիրը:

Երեսուն տարին անցաւ որ Թրքուհիները իրենց քրիստոնեայ քոյրերուն պէս կը հագուին եւ Պէյօղլուի Շիտակին վրայ թէ Գոց Շուկային մէջ կը ցուցադրեն իրենց հոլանի թեւերը:

Օրէնքը, պատռած նետած է *եաշմախ*ը — քողը — որուն տակ պահուըտած կ'ըլլային Թրքուհիներու մազերը, աչքերը, այտերն ու շրթունքները:

Թուրքիոյ պատմութեան մօտէն ծանօթ մարդիկ կը վկայեն որ այդ *եաշմախ*ը օրուան Սադրազամին հրահանգով կը բացուէր, երբ Արեւմուտքէն *կեավուր* պաշտօնատար մը Պապը Ալի գացած ըլլար՝ Հայերու մասին քանի մը տեղեկութիւններ քաղելու համար:

Պատմութեան վկայութեամբ, երբ Թրքուհիներու դէմքը բացուած է, հայկական խնդիրը գոցուած է: Եւ շատ անգամ համբաւաւոր *եաշմախ*ը աւելի գոցած է մեր խնդիրը քան *Նազլը հանըմ*ի մը մազերը ...

Սուլթան Համիտ եւ անոր յաջորդները *մուհալէպի*ներուն տեսակները ունէին այդ *կեավուր*ները հիւրասիրելու համար: Ամէնէն բանուկ *մուհալլէպի*ն *եաշմախ*ը կրողն էր, անշուշտ: Հիւրասիրութեան այս աւանդական սովորութիւնը, որոնցմէ լիուլի օգտուեցան Փիէռ Լոթիներն ու Թաունսէնտները, ի զօրու է մինչեւ այսօր ալ:

Բայց, անցնինք:

Թղթակիցը կը գրէ թէ, վերջերս, *չարշաֆ* ու *եաշմախ* կրող *հանըմ*ներու *թիւը* սկսեր է աճիլ: Հին տարազով կը պտտին եղեր ընդհանրապէս «գեղէն նոր եկած» Ֆաթմաները: Իսկ Դեմոկրատ կառավարութիւնը որեւէ քայլ չառներ եղեր այս ըմբոստներուն դէմ ու չի պատուիրեր եղեր անոնց որ Եւրոպացի կիներուն պէս հագուին:

*Հալքճի*ները — Աթաթիւրքի եւ Ըսմէթինէօնիւներու լաները — շատ դժգոհ են եղեր եւ կը պոռան կը կանչեն եղեր թէ.

— Ասիկա ամօթ է ... Ասիկա կը նշանակէ մեղանչել Աթաթիւրքի կատարած բարենորոգումներուն դէմ ... Ասոր վերջ պէտք է տրուի:

*Շէրիաթճի*ները սակայն, չլսելու կը զարնեն *Հալքճի*ներու այս բողոքները: Ու փորձեր կը կատարեն՝ ետ բերել տալու համար հին վարչաձեւը, որուն մէջ տիրական ձայն ունէր, երէկ, իսլամական կրօնքը: Այս հին գլուխներուն նպատակն է խալիֆայութիւնը վերահաստատել եւ նորէն *չարշաֆ* հագցնել տալ Թրքուհիներուն եւ *եաշմախ*ով ծածկել անոնց դէմքը:

Չենք կարծեր որ *չէրիաթճի*ները շատ նամբայ ունին կտրելիք: Օր մը չէ օր մը, իրենց նպատակին պիտի հասնին: Արդէն հասած են կարգ մը երեւոյթներու մէջ:

Սեպտեմբեր 6 – 7, 1955ին չէ՞ր որ հին վարչաձեւը Պոլիս ու Իզմիր վերադարձաւ: Այսօրուան Դեմոկրատ կառավարութիւնը չէ՞ր որ կազմակերպեց այդ բարբարոսութիւնը: Տասնիհինգ տարի առաջ ալ, Ըսմէթը չէ՞ր որ Վարլըք վերկիսիով փճացուց Հայն ու Յոյնը:

*Չարշաֆ*ն ու *եաշմախ*ը ետ գան թէ չգան, Օսմանցի Թուրքին հին գլուխը իր հին տեղն է: Ու այդ տեղէն չի շարժիր: Շարժական են միայն *չարշաֆ*ն ու *եաշմախ*ը ... ի պատիւ դուրսէն գացող *կեավուր* հիւրերուն ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ եւ Տըլլըսի յայտարարութիւններէն ետք, կարգ մը շրջանակներ կը մտածեն թէ Արեւմուտքը Խ. Միութեան պիտի առաջարկէ Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարել՝ գերմանական հարցին շուրջ: Նոյն շրջանակներուն համաձայն ժողովը տեղի կրնայ ունենալ Ապրիլի կիսուն: Արդարեւ, Սպիտակ Տան մէջ ժամուլի ասուլիս մը տալով Նախագահ Այզընհաուըր ըսաւ թէ Արեւելք –Արեւմուտք ժողով մը օգտակար կրնայ ըլլալ, բոլոր հարցերու լուծման համար, վերջ տալով պաղ պատերազմին:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան 21րդ համագումարին երկրորդ օրը յատկացուած էր օտար երկիրներու ներկայացուցիչներուն. յաջորդաբար խօսք առին Չու Ան Լէ, Կոմուլքա, Ժագ Տիւքլօ եւ Թոլիաթի: Չու Ան Լէ շեշտեց թէ Չինաստանի եւ Խ. Միութեան միջեւ տարակարծութիւններ չկան եւ այդ ուղղութեամբ տարածուած շշուկներու հեղինակներն են Ամերիկացիներն ու Եուկոսլաւները (օր մը առաջ նոյնը ըսած էր նաեւ Խրուշչեւ): Ժագ Տիւքլօ խօսած է «Ֆրանսայի բանուոր դասակարգի դժուարութիւններուն մասին, երկրին մէջ ձեռք առնուած հակաժողովրդավարական միջոցներէն ետք»:

ՖԻՐԵՆՑԷ (Իտալիա) վերագտաւ իր հանդարտութիւնը: Կալիէօ հաստատութենէն բանուորներու բանի արտաքսումը պատճառ եղած է որ 24 ժամուան գործադուլ մը հռչակուի: Ծանր դէպքեր պատահած էին քաղաքին մէջ ուր հարիւրէ աւելի վիրաւորներ կային:

ԱԼ ԱՀՐԱՄԻ խմբագրապետը՝ Հէյքալ յայտարարեց թէ Իրաքի պետական հարուածը պատրաստուած էր տարի մը առաջ, Նասրի համաձայնութեամբ: Իրաքցի սպաներ միշտ շփման մէջ մնացած են Նասրի հետ պատրաստութեան համար: Թերթը երկար սիւնակներ կը տրամադրէ այս պատմութեան, շահեկան մանրամասնութիւններով:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Վարչապետ Մաքմիլըն յայտարարեց թէ այսօր աշխարհ պէտք ունի Մեծերու հանդիպումի մը՝ որեւէ ձեւի տակ:

ԻՏԱԼԻԱ դարդ չկրցաւ լուծել իր կառավարական տագնապը: Տէմօ – Քրիստիանները իբրեւ վարչապետ առաջարկեցին. — Ֆանֆանի (հրաժարողը) Շելպա, Սէնյի եւ Փիչիոնի: Բայց որեւէ ձեւ գտնել դժուար է դահլիճին կազմին վերաբերեալ եւ կացութիւնը ծանր կը նըկատուի:

Ի ՊԱՏԻՒ ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

Նախագահութեամբ նախկին վարչապետ Ժորժ Պիտոյի, Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած էր Չորեքշաբթի օր, ի պատիւ Փօլ Տիւ Վէուի: Պատմագէտին հայանպաստ գործունէութիւնը յիշատակուեցաւ Պ. Վ. Պարկիբեանի կողմէ: Խօսեցան նաեւ Փօլ Տիւ Վէու եւ Ժորժ Պիտօ: Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Ա.

Նախքան նստաշրջանի օրակարգին եւ Հայաստանի պատգամաւորներու ելոյթներուն անցնիլը, անհրաժեշտ ենք համարում մի քանի տեղեկութիւններ տալ Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի մասին, տրուած լինելով որ շատ քիչերը յստակ գաղափար ունեն Խորհրդային Միութեան պետական կառոյցի եւ մասնաւորապէս նրա բարձրագոյն մարմինների մասին։

Գերագոյն Խորհուրդը հանդիսանում է պետական իշխանութեան բարձրագոյն մարմինը։ Օրէնսդրական իշխանութիւնը, ինչպէս ասուած է Սահմանադրութեան մէջ (յօդ. 32), իրագործւում է բացառապէս Գերագոյն Խորհուրդի կողմից։ Միութենական Գերագոյն Խորհուրդը, ի տարբերութիւն Հայաստանի եւ ազգային միւս հանրապետութիւնների Գերագոյն Խորհուրդների, բաղկացած է երկու պալատներից՝ Միութեան խորհուրդ եւ Ազգութիւնների խորհուրդ։ Միութեան Խորհուրդը արտացոլում է աշխատաւորների ընդհանուր շահերը, անկախ նրանց ազգութիւնից։ Բայց տրուած լինելով որ Խորհրդային Միութիւնը բազմազգ պետութիւն է եւ այդ ազգութիւնները ընդհանուր շահերից զատ ունեն նաեւ առանձին, իւրայատուկ շահեր, Սահմանադրութեամբ նախատեսնուած է նաեւ ըստեղծումը մի երկրորդ պալատի՝ Ազգութիւնների Խորհուրդի, որ կոչուած է արտայայտելու այդ իւրայատուկ ազգային շահերը։ Երկու պալատներն էլ ընտրւում են միեւնոյն օրը։ Միութեան Խորհուրդը ընտրւում է ըստ ընտրաշրջանների՝ 300 հազար բնակիչներ ընտրում են մէկ պատգամաւոր։ Ազգութիւնների Խորհուրդի մէջ բոլոր հանրապետութիւնները ունեն հաւասար թիւով պատգամաւորներ՝ 25ական իւրաքանչիւր դաշնակցային հանրապետութիւնից։ Դրանից զատ իւրաքանչիւր ինքնավար հանրապետութիւն ընտրւում է 11 պատգամաւոր եւ իւրաքանչիւր ինքնավար մարզ՝ հինգ պատգամաւոր։

Հայաստանը, ինչպէս յայտնի է, չունի ոչ ինքնավար հանրապետութիւն եւ ոչ էլ ինքնավար մարզ, որով Ազգութիւնների Խորհուրդ է ուղարկում 25 պատգամաւոր եւ Միութեան Խորհուրդ՝ վեց պատգամաւոր (Նախապէս ուղարկում էր հինգ պատգամաւոր)։ Վրաստանը, որի կազմի մէջ են մտնում Աջարիայի եւ Աբխազիայի ինքնավար հանրապետութիւնները եւ հարաւային Օսեթիայի ինքնավար մարզը, Ազգութիւնների Խորհուրդի մէջ ունի 52 պատգամաւոր, իսկ Միութեան Խորհուրդում՝ 13 պատգամաւոր։ Այս 65 պատգամաւորներից միայն մէկն է Հայ, չնայած նրան որ Վրաստանի Հայերի թիւը հաշւում է մօտ չորս հարիւր հազար։ Ադրբէջանը Ազգութիւնների Խորհուրդ է ուղարկում 41 պատգամաւոր, որոնցից Նախիջեւանի ինքնավար հանրապետութիւնից 11 հոգի եւ Լեռնային Ղարաբաղից հինգ պատգամաւոր, իսկ Միութեան Խորհուրդ՝ 12 հոգի։ Ընդամէնը, ուրեմն, 53 պատգամաւոր։ Այս 53ից միայն երեքը Հայեր են, որոնք ընտրուել են Ազգութիւնների Խորհուրդի անդամ Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզից, որի բնակիչների 75 առ հարիւրը Հայեր են։ Զարմանալի է, որ հակառակ դրան, Լեռնային Ղարաբաղի հինգ պատգամաւորներից երկուքը Ազերիներ են, իսկ Միութեան Խորհուրդի մէջ Ադրբէջանից ոչ մէկ Հայ կայ։ Նոյնիսկ Ստեփանակերտի (Լեռնային Ղարաբաղի մայրաքաղաքը) ընտրաշրջանից Գերագոյն Խորհուրդ է ուղարկուել մէկ Ռուս։ Ադրբէջանից ընտրուած վերջին Գերագոյն Խորհուրդի (ընտրուած 1958 թ. Մարտին) պատգամաւորների կազմը ըստ ազգութիւնների երբ համեմատում ենք Գերագոյն Խորհուրդի նախկին կազմերի հետ, աչքի է զարնում գերակշռութիւնը ազերի պատգամաւորների ոչ միայն Հայերի, այլ նաեւ Ռուսների համեմատութեամբ։ Պէտք է առհասարակ նշել, որ անցեալ տարուայ ընտրութիւնների ժամանակ զգալի չափով աճել է Խորհրդային Միութեան խոշոր ազգաբնակչութեան պատգամաւորների թիւը, ինչ որ պէտք է բացատրել բոլշեւիկների որդեգրած վերջին տարիների քաղաքականութեամբ արտաքին երկիրների նկատմամբ։

Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, ինչպէս եւ դաշնակցային հանրապետութիւնների Գերագոյն Խորհուրդները համապատասխանում են Արեւմուտքի ներկայացուցչական օրէնսդիր մարմիններին, բայց իրականի մէջ մեծապէս տարբերւում են այս վերջիններից։ Այսպէս, օրինակ, Գերագոյն Խորհուրդների նստաշրջանները գումարւում են սովորաբար տարին երկու անգամ միայն եւ բացառիկ դէպքերում դրանից աւելի։ Նստաշրջանները տեւում են առաւելն 2 – 3 օր։ Նստաշրջանների միջեւ ընկած ժամանաշրջանում Գերագոյն Խորհուրդի իրաւասութիւնները անցնում են Գերագոյն խորհուրդի նախագահութեան (պրեզիդիում), որ մեր թերթերից շատերը շփոթում են Կոմ. կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի նախագահութեան (պրեզիդիումի) հետ։

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, որ ընտրւում է Գեր. Խորհուրդի առաջին նստաշրջանում, մշտապէս գործող բարձրագոյն մարմին է, որ հրատարակում է հրամանագիրների անուան տակ օրէնքներ, մեկնաբանում է այդ օրէնքները, ազատում է պաշտօնից վարչապետի դիմումի վրայ առանձին մինիստրների, նշանակում է կառավարութեան նոր անդամներ, կարգում է դիւանագիտական ներկայացուցիչներ, փոխում է զինեալ ուժերի բարձր հրամանատարութիւնը եւ այլն։ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը գլխաւորում է մէկ նախագահով (Վորոշիլով) եւ մէկ քանի տեղակալներով։ Դաշնակցային հանրապետութիւնների Գերագոյն Խորհուրդների նախագահութիւնների նախագահները համարւում են ի պաշտօնէ Խորհրդային Միութեան Գեր. Խորհուրդի նախագահութեան նախագահի տեղակալներ, որով եւ Շմ. Առուշանեանը հանդիսանում է Վորոշիլովի տեղակալներից մէկը։

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան վերոյիշեալ բոլոր տնօրինութիւնները եւ հրամանագիրները վաւերացւում են Գեր. Խորհուրդի նստաշրջանների կողմից։

Ստալինեան շրջանում Գերագոյն Խորհուրդը գումարւում էր գրեթէ միայն պետական պիւտճէն վաւերացնելու համար ... յետին թիւով։ Շատ մեծ կշիռ չունէր նաեւ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, որ վեր էր ածուել կուսակցական պոլիտբիւրոյի ենթակայ մի մարմնի եւ ձեւակերպում էր միայն նրա որոշումները։ Խրուշչեւը, ապաստալինացման կարճատեւ շրջանում, փորձեց կեանքի կոչել Գերագոյն Խորհուրդը եւ նրա նախագահութիւնը։ Ստալինի մահից յետոյ սկսեցին կուսակցութեան կենտրոնի եւ կառավարութեան կողքին դասել նաեւ Գեր. Խորհուրդի նախագահութիւնը, երբ զանազան կարգի վարչական տնօրինութիւններ էին արւում։ Այժմ, երբ որոշ շրջադարձ է կատարւում դէպի կառավարումի միանձնեայ սիստեմը, պետական կարեւորագոյն հարցերը տնօրինւում են կուսակցութեան Կեդրոն. Կոմիտէի նախագահութեան կամ աւելի ճիշդ կենտրոնի առաջին քարտուղարի (Խրուշչեւ) կողմից, խորհրդակցութեամբ նախագահութեան ազդեցիկ անդամների։ Դրանով մէկտեղ Գերագոյն Խորհուրդը ներկայիս աւելի իրաւասութիւններ ունի, քան Ստալինի շրջանում եւ պետական պիւտճէի վաւերացումից զատ նրա քննարկման են դըրւում նաեւ ուրիշ հարցեր։

Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի երկրորդ նստաշրջանի օրակարգում պետական պիւտճէի քննարկումից բացի դրուած են եղել նաեւ կրթական սիստեմի վերակառուցման հարցը, ինչպէս նաեւ Խորհրդ. Միութեան եւ միութենական հանրապետութիւնների քրէական օրէնսդրութեան հիմունքների, դատակազմութեան եւ դատավարութեան օրէնսդրութեան հիմունքների եւ զինուորական տրիբունալների նոր կանոնադրութեան քննարկման հարցերը։

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը այդ բոլոր հարցերն էլ վերաբերւում են ազգային (միութենական) միւս հանրապետութիւնների կարգին նաեւ Հայաստանին, որով մեր ընթերցողների համար շահեկանութիւն է ներկայացնում հետեւիլ Գերագոյն Խորհրդի երկրորդ նստաշրջանի աշխատանքներին, տեղեկանալու համար թէ ի՞նչպէս են քննարկուել այդ հարցերը, ի՞նչ մասնակցութիւն են ունեցել Հայաստանի պատգամաւորները վերոյիշեալ հարցերի քննարկման մէջ եւ ի՞նչ որոշումներ են ընդունուել Գեր. Խորհուրդի երկրորդ նստաշրջանում, այդ հարցերի վերաբերեալ։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԺԸ.— ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Զզուելի բառքշուքէ (լոկոռոէ) մը կը տառապէր, — կը խաղխղէր՝ քան թէ կը գրէր։ Նախադասութիւններ ունի, որոնք միայն բառակոյտ կը կազմեն եւ իմաստ չունին. «Պատճառը բնոյթին անտառակ ու բերմունքին անյարմար ասպարէզի մէջ գտնուած ըլլալուն դժբախտութիւնը կ'ըլլայ», (ողբա՛մ զքեզ, Հայոց լեզու)։ Կը գլորի եւ կը տապլտկի հակասութիւններու մէջ, որովհետեւ շատախօս է։ Եւ այնքան շատախօս որ կորսնցուցած է մտածելով խօսելու վարժութիւնը։ Կը մերժէ թէ «պաշտօնի սիրահար» մըն էր, «միշտ ապաշնորհ զբաղանք կը նկատէր (պատրիարքութիւնը), բեռ կրելու եւ ոչ թէ բերկրելու պատճառ», բայց յանկարծ կը խոստովանի թէ երբեք միտք չէ ունեցած հրաժարելու պատրիարքութենէն։

Կը ծաղրէ անոնք որ բան մը կը սպառնէին հրաժարականնէն։ Ի՞նչ ընել, Հայոց պատրիարքներուն միակ զէնքն է եղած հրաժարականը։ Ըստ Օրմանեանի՝ «դեղթափ»։ Անգամ մը ինք եւս սուտ փորձ մը կը կատարէ, «գործէ քաշուելու միտք մը կը յայտնէ», ինչպէս կ'ըսէ։ Ու կը շարունակէ. «Լո՞ւրն իսկ ազդեցութիւն ըրած ըլլալու նշան տուաւ»։ Այսուհանդերձ բարեկամ չէ հրաժարականի։ Կ'ընդունի թէ «մէկէ աւելի խնդիրներ կացութիւնը կը ծանրացնէին», անհրաժեշտ դարձնելով հրաժարական ներկայացնել։ Բայց եւ այնպէս ու նորէն «դասալքութիւն» կը համարի հրաժարիլ։ Անոնք որ հաւատարիմ կը մնային իրեն՝ Պատրիարքարանին մէջ, ի վերջոյ կը հրաժարին, կը լքեն զինքը, կը հեռանան։ Մինակ կը մնայ։ Խառն Ժողովին 28 անդամներէն չեն հեռանար միայն տասը հոգի, Կրօնական Ժողովէն՝ վեց հոգի, Քաղաքական Ժողովէն՝ չորս հոգի։ Իսկ ինք հերոսաբա՛ր կը ստանձնէ «ամբողջ պատասխանատուութիւնը» (վա՜խ Հայոց Սահմանադրութիւն)։ Միտք չունի հրաժարելու, վէսէլա՛մ։ Կը դիմէ կառավարութեան։ Եւ Ապտիւլ Համիտ, «որպէսզի գտնուող ժողովականները յանձն առնուն տեղերնին մնալ, (Օրմանեանն է որ կը պատմէ), պատուի եւ շնորհարաշխութեան միջոցը մտածեց, եւ ժողովականներու իբր վարձատրութիւն՝ ունեցած շքանշաններնուն կամ աստիճաններնուն բարձրացումներ շնորհեց»։ Այստեղ չի մոռնար յիշատակել այդ չնաշխարհիկ եւ «Համիտեան» ժողովականներուն անունները, անոնց ստացած շքանշանները, աստիճանները եւ ... ամսաթոշակները։ Ի՞նչ ընէ, եղբա՛յր, դեռ ի՞նչ ընէ։ Կը տեսնէք թէ ի՛նչպէս կը հոլայ ընկերները, կը հասնի ամէնուն։ Անկարելի ըլլալով «երեսփոխանութիւն գումարել եւ նոր վարչութիւն կազմել» (սա լըվանթէն հայերէնին նայեցէք), ի վերջոյ կը դիմէ Հայոց Հայրիկին, որ Ապտիւլ Համիտն է, ստեղծելու համար ... Սահմանադրական Ժողով։

Ապտիւլ Համիտ կ'ըսէ .— Ո՛չ հրաժարական կ'ընդունիմ, ոչ ալ թաքրիր։

Եւ մեր «եռամեծ» իմաստունը, Օրմանեան եռամեծ պատրիարքը, բաւական կը համարի «բողոքոյ փաստին տեղ ողոքոյ փաստերուն տալ առաջնութիւնը»։

Կը կարծէք թէ տասնեւհինգ տարեկան չոճո՞ւխ մըն է այս գրողը։ Օրմանեան իր յուշերուն մէջ կը յայտնէ թէ «1875ին ուղեղային հիւանդութիւն մը անցուցած է»,— ատոր մէկ սէֆէլին նշա՞նը արդեօք (կ'արժէ պրպտել), եթէ խտութիւն չունի եւ ծակոտկէն կը մնայ իր իմացականութեան բաղարջը։

Իրողութիւնն այն է որ Օրմանեան յամառօրէն կառչած մնաց պատրիարքական աթոռին։ Ականջները խցեց գաւառի ձայներուն դէմ, — «ես գաւառի պատրիա՞րք եմ»։

Ո՛չ, դուն տիեզերակա՛ն պատրիարք ես, չգտնուած, չտեսնուած բան մըն ես։

Թող ընթերցողը չզարմանայ՝ եթէ ըսեմ թէ Օրմանեան «խլրտում» կը կոչէ, ճիշդ թուրք քոմիտէի բացատրութեամբ, Զէյթունցիներուն արդար եւ անմեղ մըտահոգութեան արտայայտութիւնը եւ ինքնապաշտպանութեան պատրաստութիւնները։ Ճիշդ թէ հաստ հայերէն մըն է իր գիտցածը, բառերուն նուրբ իմաստին անծանօթ։ Բայց ի՞նչ ըսել՝ երբ Օրմանեան «արկած» կ'որակէ հայկական ջարդերը, ի՛նչ փափկանկատութիւն նոյնիսկ այն օրերուն՝ երբ տապալած էր Համիտ, (զոր կը յիշէ վեհապետ, վեհափառ, կայսր եւ այլ յարգալից տարազներով, բայց երբեք յարգանքի պակաս արտայայտող բառով մը, միշտ «փոխադարձ վստահութեան» օրերու յիշատակով, — երկուքն ալ կը մեռնին նոյն տարին, 1918ին, ապահովաբար ... իրար կանչելով)։

×

Օրմանեանի պատրիարքութիւնը ահաւոր եւ ամօթալի սումփիոնի մը պատմութիւնն է։ Արամ Անտոնեան կը գրէ թէ «Բարթողիմէոսի տեղապահութեան օրով՝ ազգը յաճախ Աշըգեանը փնտռեց, եւ Օրմանեանի պատրիարքութեան շրջանին՝ Բարթողիմէոսի օրերուն տենչացողներ պակաս չեղան» (Մանզումէ, 1912 Մայիս 19)։ «Ազատագրուիլ չուզող ստրո՛ւկ» պատրիարքներ։

Ու տխուր պատմութիւնը պիտի կրկնուի ընդ միշտ, այնքան ատեն որ անպատիժ կը մնան պատժուելիքները։

Բայց, սիրելի ընթերցող, մտիկ ըրէ .

— Աւելորդ աղմուկ է եւ ուշադրութիւն շեղելու փորձ՝ ինչ որ կը գրուի մեր մամուլին մէջ։ Շատո՜նց անցուցած եմ դպրոցին գրասեղաններուն եւ պարտէզին ծառերուն վրայ դմելով անունս գրելու տարիքը, այդ գրասեղանները ու ծառերը վառարան նետուեցան։ Վաղը հետք չի մնար նաեւ այն եկեղեցիներէն, որոնց պատերուն վրայ իրենց անունները գրելու երախայական փափաք մը կը մտնէին մեր հայ հարուստները, — դպրոցականի փորձառութիւնս իրենց դասն։ Ապառաժներու կամ մարմարներու վրայ գրուած մեր թագաւորական անուններէն անգամ հետք չկայ այսօր։

Կայ մէկ տեղ միայն, ուր գրուածը չի կորսուիր երբեք։ Երախտագիտութեան հոգեկան պաստառն է անիկա, որու վրայ կը գրուի ոչ թէ մելանով, այլ միայն խանդավառութեան բոցով, բոլոր ժողովուրդներն ալ իրենց պատմութիւնը կը սկսին հէքեաթներով, առասպելներով, երախտագիտութեան երեւակայութիւնը վառելով, հերոսական խոյանքներու մըղում տալով։ Վա՜յ այն ժողովուրդին, որու երախտագիտութիւնը կը մեռնի համակերպութեան, տէրընկալութեան, ստրկամտութեան մէջ։ Օրմանեան վարեց քաղաքականութիւն մը, որ ստեղծեց այսպիսի մթնոլորտ, (իր իսկ բառերով).

« Ընկճուած եւ անօգնական ժողովուրդը տարափի պէս սկսաւ տեղացնել գիւղական յայտարարութիւններ, վեհապետին (Ապտիւլ Համիտի) շնորհապարտ, պաշտօնեաներէ գոհ, կացութեան համակերպող, հրամաններու հնազանդ խոստովանելով զինքն եւ անտրտունջ ընդունելով որ կոտորածէ ազատուածները իբրեւ ոճրագործներ բանտերը լեցնեն եւ դատաքաններով ծանր պատիժներու ենթարկեն»։

(Այս մեղադրականը Օրմանեան գրած է ուրիշ պատրիարքի մը համար,— ես կը վերադարձնեմ իր հեղինակին)։

Եւ ի՞նչ կը ստեղծէ այս մթնոլորտը .— Այն երախտագիտութիւնը, որու պատկերը տուաւ Մայքըլ Արլէն։

Այդ երախտագիտութիւնը, օր մը չէ օր մը կը դառնայ ժողովուրդին ու կ'ըսէ.

— Ո՛վ Հայաստան, անհաճո՛յ պերճապինճ, որ ինքզինքդ կը ստորնացնես մերթ այս, մերթ այն յաղթականին առջեւ, ինչո՞ւ չմեռար արժանիքով, ինչո՞ւ չմեռար Նինուէի, Կարկամիշի, Բաբելոնի հետ։

Այժմ, թոյլ տուէք երախտագիտութիւնը բաժնել երկու խումբի.

1.— Նահանջող երախտագէտներ, որոնք կը դիտեն իրենց ժողովուրդին համակերպութիւնը՝ ի վերջոյ մեռնելու համար նոյն ժողովուրդին հետ, տիղմի մէջ թաղուած։

2.— Յարձակող երախտագէտներ, որոնք կ'ընդվզին իրենց ժողովուրդին հա–

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Արամ Խաչատուրեան երեքշաբթի, Յունուար 27ին բացուած Համայնավար կուսակցութեան 21րդ Համագումարին յատուկ նոր գործ մը հեղինակած է իբր «ողջոյնի բացում» մեծ նուագախումբի համար :

×

Պորիս Փասթերնաքի «Տոքթ. Ժիվակօ» վէպը Լեհաստանի մէջ ալ շատ յարգի համարուած է՝ Հեմինկուէյի, Ֆոկների եւ Վայլդերի գործերուն կարգին, ըստ Վարշաւայի «Փոլիթիքա» շաբաթաթերթին տուած հարցարանային պատասխաններուն : Փասթերնաքի այդ գործը դեռ լեհերէն չէ տպուած, մինչ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ Ֆիշեր հրատարակչականը վերջին երկու ամսուան մէջ 500.000 օրինակ վեցական տոլարի (= 25 մարք) սպառած է :

×

Լեհական Թանգարանի առարկաներ, որոնք 1939ին Քանատա տարուած էին ապահովութեան համար, շուտով պիտի վերադարձուին Վարշաւա :

Ասոնց մէջ կը գտնուին իշխանական հին գոհարեղէններ եւ սուրեր, միջնադարեան ձեռագիրներ եւ Շոփէնի անձնական ձեռագրով ամբողջական գործեր : Ցարդ Մոնրէալի դրամատան գանձարկղերուն մէջ պահ դրուած այս առարկաներուն արժէքը հինգ միլիոն տոլար կը հաշուեն :

×

Շիլլերի ծննդեան 200ամեակին առթիւ այս տարուան ընթացքին արժանավայել հանդէսներ եւ ներկայացումներ պիտի տրուին Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքներուն մէջ : Պաշտօնական մեծագոյն հանդէսին բանախօս առաջարկուած է համբաւաւոր Թատերագիր Գարլ Զուգմայեր որ պիտի խօսի Շիլլերի ծննդավայր Մարպախ քաղաքին մէջ : Կը յիշուի որ 1955ին Թոմաս Մանն էր որ Շիլլերի մահուան 150ամեակին ճառը խօսած էր :

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՍԻՆԵՄԱՅԻ ԿՐԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

●

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ արուաժաններէն Քիւչիւքեալըի մէջ շարժանկարի սրահ մը կրակի տուաւ, երբ ներկայացում մը կը տրուէր : Պոլսական թերթերէ կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները՝ դէպքին շուրջ.—

Քիւչիւքեալըի «Նէշէ սինէմա»ն կիզուեցաւ եւ աւելի քան 150 հոգի փլատակներուն տակ մնացին :

Աւելի 1959ի երրորդ աղէտն է որ կը պատահի Յունուար վեցէն ի վեր : Մինչեւ առաւօտեան ժամը 2.30 հազիւ 45 հոգի կարելի եղաւ հանել փլատակներուն տակէն : Ասոնցմէ հինգ հոգին մեռան, երբ հիւանդանոց կը փոխադրուէին :

Մեռեալներու թիւը յիսունէն աւելի է :

ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ

197 հոգի տոմսակ առին ու ներկայ եղան Մարլօն Պրանտոյի «Թէյարան» անուն ֆիլմին, որ կը ցուցադրուէր Քիւչիւքեալըի Նէշէ սինէմային մէջ : Աշխատաւորներն ու ձրի մտնողները եւս հաշուելով, կ'ենթադրուի թէ ընդամէնը 250 հոգի կային : Ժապաւէնին Բ. կէսը սկսելէն հազիւ տասը վայրկեան անց՝ Պալքոնի մասը մեծ աղմուկով մը դէպի վար ռահած է... Այդ պահուն առաջի նստարաններու վրայի հանդիսատեսները խոյս տուած ու փրկուած են :

Դէպքը խկոյն հաղորդուեցաւ հրշէջներուն : Բայց մաքրագործումը դժուարացաւ անոր համար որ կքող մասին վրայ փլած են նաեւ պատեր : Հազիւ կարելի եղած է ծակ մը բանալ եւ անկէ սկսիլ ազատարար աշխատութիւնները : Դէպքին վայրը հրաւիրուած են նաեւ վիրաբոյժներ :

Շէնքը կը պատկանի Հագըը Կիւնտիւզ անուն երշիկավաճառի մը եւ իբրեւ սինէմա կը գործածուի Օրհան անուն առեւտրականի մը կողմէ : Քարթալի քաղաքապետութիւնը սակայն, չէ արտօնած որ իբրեւ սինէմա գործածուի այս շէնքը, բայց երբ Քիւչիւքեալը իբրեւ գաւառակ Մալթէփէի կապուեցաւ, արտօնութիւն տրուած է որ շէնքը գործածուի իբր սինէմա : Շինութիւնը ամբողջովին չէր աւարտած տակաւին եւ պալքոնի տանիքին պեթոնը օր մը առաջ թափուած էր :

Վիրաւորները փոխադրուեցան Զէյնէպ Քեամիլ, Նիւմունէ եւ Հայտարփաշայի վինուորական հիւանդանոցները :

Հիւանդանոց փոխադրուողներուն մեծ մասը ծանր վիրաւոր է :

Մեռեալներու թիւին մասին վերջնական ենթադրութիւն մը կարելի չէ ընել : Պատասխանատու շրջանակները մինչեւ առաւօտ նախընտրած են լուռ մնալ : Այսուհանդերձ զրոյց կը շրջէր թէ յիսունէ աւելի մեռեալ կայ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՒԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

×

Մոսկուայի պատմական Թանգարանի գիտական արշաւախումբը գացած է Հայաստան եւ նիւթեր հաւաքած՝ նախախորհրդային Հայաստանի արտադրամիջոցներու մակարդակի, բնութեան, գիւղացիներու ապրելակերպին, աշխատանքի պայմաններուն եւ յեղափոխական շարժումներու մասին :

Արշաւախումբը այցելած է Ղափան, Գորիս, Սիսիան, ուր հաւաքած նիւթեր հաւաքած է 1905 – 1907ի եւ 1917ի յեղափոխութեանց բանուորներու մասնակցութեան շուրջ : Արշաւախումբը ուսումնասիրութիւններ կատարած է նաեւ Կիրովականի, Ալավերտիի եւ Իջեւանի շրջաններուն մէջ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ելեկտրալամբերու գործարանին մէջ շահագործման յանձնուած է ապակիի եփման առաջին վառարանը : 128 թոն տարողութիւն ունի : Գործարանը կ'արտադրէ ելեկտրալամբերու սրուակներ :

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ ՊԱՏՆԷՇԻ ՎՐԱՅ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Մեր միութիւնը կը վերակազմուի, կը շարժի, կը գործէ :

Ան կը գործէ իր հիմնադիրներու գծած ուղղութեամբ, պահելով ազգային դիմագիծը : Ունի 140է աւելի եռանդուն անդամներ, 11 հոգինոց վարչութիւն, որուն կողքին հինգ հոգինոց մարզական յանձնախումբ մը : Գրեթէ ամէն կիրակի ֆութպոլի հինգ խումբերն ալ, կանոնաւորաբար ախոյենական մրցումներ կը կատարեն, յաճախ յաղթելով :

Առաջին խումբը, «փրոմոսիօն լիկ»ի շարքի 13խումբերու միջեւ կատարած է ախոյենական 12 մրցումներ (շահած՝ չորս, հաւասար՝ հինգ եւ պարտուած՝ երեք), ընդհանուր դասաւորման մէջ գրաւելով հինգերորդ տեղը, 25 կէտով :

Պահեստի խումբը որ »Տրոմ – Արտէշ»ի առաջին դասակարգի խաղերուն մաս կը կազմէ, կատարած է 11 ախոյենական մրցումներ ինը խումբերու հետ (շահած՝ հինգ, հաւասար՝ մէկ եւ պարտուած՝ հինգ), ընդհ. դասաւորման մէջ գրաւելով երրորդ տեղը՝ 22 կէտերով :

Ժիւնիոր խումբը, կատարած է ախոյենական երկու մրցումներ, (շահած մէկ եւ հաւասար մէկ), գրաւելով ընդհ. դասաւորման առաջին տեղը :

Մինիմ խումբը կատարած է չորս ախոյենական մրցումներ, վեց խումբերու միջեւ, (շահած՝ երեք եւ հաւասար՝ մէկ), գրաւելով ընդհ. դասաւորման առաջին տեղը :

Քատէ խումբը կատարած է 11 ախոյենական մրցումներ տասը խումբերու միջեւ, (շահած՝ ինը, հաւասար՝ մէկ եւ պարտուած՝ մէկ), գրաւելով ընդհ. դասաւորման երկրորդ տեղը :

Այս տարեշրջանին ալ իբր սէլէքսիոնէ ունեցանք «Քատէ տը Տրոմ – Արտէշ» խումբին երեք լաւ խաղացողներ :

Այս արդիւնքները գոհացուցիչ են մեզի համար :

Կը յուսանք որ յառաջիկայ եղանակին պիտի կրնանք տիվիզիոն տ'օնէօրի առաջնանի խումբ մը ունենալ :

Այս յաջողութիւններէն զատ կ'արժէ գնահատել հայ մարզականի նախկին վարիչ – նախագահ Մ. Սէմէրճեանի գործունէութիւնը, ինչպէս նաեւ գործօն նախագահներ՝ Ա. Սահաթճեան, Վ. Կարոյեանի, Հայր Պապեանի աշխատանքը եւ մեր երեք լաւ խաղացողները՝ Աւագ, Կիւլխաս եւ Ոսկի որոնք հակառակ իրենց յառաջացած տարիքին մեծապէս կը նպաստեն խումբին՝ իրենց փորձառու խաղարկութեամբ :

Մեր ջերմ շնորհակալութիւնները Պ. Ռուբէն Տալքիւփէեանին, որ կը փայլի միշտ իր լիառատ օժանդակութեամբ :

Յառաջիկայ Կիրակի Փետրուար մէկին Ա. խումբը կը մեկնի Վիէն, հայաշատ քաղաքը, կատարելու համար «Լիկ Լիոնէզ»ի բաժակախաղի (վեցերորդ շրջան) խիստ շահեկան մրցումը, ընդդէմ Քլիւպ Սփորթիւ Վիէնի զօրաւոր խումբին :

Անշուշտ Վիէնի եւ շրջակայքի մարզասէր հայ հասարակութիւնը, անխտիր պիտի փութայ մարզադաշտը, քաջալերելու համար մեր վաւրուն մարզիկներուն նուրբ եւ ներդաշնակ խաղարկութիւնը :

ԱԶԱՏ – ՄԱՐԶԻԿ

մակերպութեան դէմ՝ յանձն առնելով զոհել ամէն ինչ որ ունին, նոյնիսկ իրենց կեանքը :

Այս երկրորդ խումբէն էր Տ. Միսաքեան,— երկու տասնամեակ դեռ նոր բոլորեր էր՝ ուզեց ըսել տարձանակով ինչ որ պիտի ըսէր եաքը գրիչով :

(Վերջ) Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

—o—

(Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեանի ուշադրութեան)

Ջերմեռանդ հաւատացեալ մըն եմ եւ եկեղեցասէր : Հաւատարիմ՝ Հայաստանեայց եկեղեցիին աւանդութեանց, որոնց սպասարկուն եղած եմ մանկութեանս օրերէն ի վեր :

Բախտը ունեցած եմ կազմելու նոյնքան քրիստոնէական սկզբունքներով տոգորուած ընտանեկան բոյն մը, որու մէջ զաւակս ու թոռներս մեցած են կրօնական շունչով, եւ սովորութիւններով :

Ս. Ծնունդը նուիրական տօն մըն է մեր ընտանիքին համար : Բայց երկու տարիէ ի վեր դադրած եմ եկեղեցի յաճախելէ, պայթակղելով մեր կարգ մը եկեղեցականներու ընթացքէն :

Այս տարի, օրեր առաջ խոստացայ թոռնիկներուս որ Յունուար վեցին, մեր Ծնունդին, դպրոց պիտի չերթան, որովհետեւ տօն է այդ օրը մեզի համար : Պէտք է ներկայ ըլլանք եկեղեցին եւ օրհնուած ջուրը բերենք իրենց հիւանդ մօրը, որ բժշկուի եւ տուն վերադառնայ հիւանդանոցէն :

Ուրախ եւ խանդավառ հաւաքուած, մեր գիւղէն, Կուռնէվիլի մօտ, Առնուվիլի եկեղեցին գացինք, Յունուար վեցի առտուն : Փակ էր դուռը : Թոռնիկներուս յուսախաբութիւնը սիրտս ճմլեց : Իրենց մօր բժշկութեան համար օրհնուած ջուրը չունեցան : Կը հարցնեմ առ որ անկ է.— Ի՞նչու փակ էին եկեղեցիին դուռները : Գիտեմ անշուշտ պատասխանը : Միայն կ'ուզէի գիտնալ թէ Հայաստանեայց եկեղեցին վաճառատո՞ւն է թէ սակարան, որ փակուի տօնական օրերուն : «Ցիսուսի խարազանը»ես չէ որ պիտի յիշեցնեմ թեմակալներուն :

Անտաղնորդ, անտէր ու անիշխան հօ՞տ մըն է դարձած այլեւս հայ ժողովուրդը : Ունինք եկեղեցական օրէնքներ, որոնք նուիրագործուած են գերագոյն ժողովներով սրբակրօն հայրապետներու կողմէ : Անոնց ճշգրիտ գործադրութեան պատասխանատուութիւնը ունեցողը առաջնորդն է մեր գաղութին մէջ : Եթէ առաջնորդին հրահանգներուն անսաստողներ կան, պատասխանատուութեան պէ՞տք է կանչել անսաստողը թէ ոչ : Իբրեւ ժողովուրդին մէկ զաւակը կ'ուզէի իմանալ :

ԽԱԶԻԿ ԿԻՒԼՊՈՒԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (339)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԶ.

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՎԱՆՔԸ

Ջալլադը իր միտքը աւելի պարզեց, ասելով, թէ շատ շնորհակալ կը լինէր, եթէ հայր սուրբը թոյլ կը տար նրան վեր առնել կազմի «անպէտք» մագաղաթները, այդ կը լինէր նրա համար մի թանգագին ընծայ վանքի կողմից, եւ եթէ հայր սուրբի իրաւունքից դուրս է այդ թոյլտուութիւնը, նա կը խնդրէ այդ մասին Նորին վեհափառութիւնից :

— Այդ ինչ բան է, որի համար հարկաւոր լինէր Նորին վեհափառութիւնից խնդրել,— ընդմիջեց միւս աբեղան, որ ինձ հետ մտաւ խորանը :

— Այո... բայց գուցէ ես կասկածանքի պատճառներ կը տայի... Որպէս զի որ եւ է տարակուսանք չպատահի, ես յետոյ կ'ասեմ ձեզ, թէ ինչ նշանակութիւն ունեն ինձ համար այդ մագաղաթները :

Նա այն աստիճան յափշտակուած էր իր գիւտով, որ բոլորովին մոռացել էր իսկական դերը : Նա վեր առեց ահագին Յայսմաւուրքը իր գիրկը, եւ մենք դուրս եկանք խորանից : Վարդապետները մեզ տարան այն խուցը, որ յատկապէս պատրաստուած էր մեզ համար : Ասլանը դեռ չէր վերադարձել : Մեզ խկոյն շրջապատեցին մի խումբ աբեղաներ, սկսեցին հարց ու փորձ անել բժշկապետի մասին, թէ որտեղացի է նա, ուր է գնում, քանի լեզու գիտէ եւայլն : Այդ հարցերի պատասխանը, որ աւելի ինձ էր պատկանում տալ, տալիս էր մեր ընկեր Ջալլադը : Ո՞րտեղից նա այնքան տեղեկութիւններ ունէր բժշկապետի մասին,— այդ ինձ շատ անհասկանալի էր :

Երեկոյեան կաթողիկոսը վերադարձաւ շատ ուշ. նա հրամայեց Ասլանին իր մօտ կանչել : Ես եւ Ջալլադը մնացինք մեր խուցի մէջ միայնակ : Ասլանը երկար մնաց վեհափառի մօտ, մինչեւ ճրագները վառեցին մինչեւ գիշերից բաւական անցաւ : Ես պառկած էի մահճակալի վրայ, եւ այն օր տաճարում տեսած բարբարոսութիւնների տխուր տպաւորութեան ներքոյ, մտածում էի՝ եթէ անշունչ քարերի հետ այսպէս են վարուել, ապա որքան աղէտներ, որքան տառապանքներ պէտք է կրած լինեն մեր նախնիքը հայրենիքի թշնամիներից... Ջալլադը լուռ նստած էր ճրագի մօտ եւ թերթում էր իր գտած մագաղաթները : Նա այն աստիճան խորասուզուած էր իր գործի մէջ, որ, կարծես, իմ ներկայութիւնը չէր նկատում : Թերթերը դասաւորում էր, համեմատում էր միմեանց հետ եւ երբեմն երկար, աչքերը յառած, նայում էր մի եւ նոյն տողերի վրայ, որ ժամանակը եւ հնութիւնը եղծել էին :

— Ի՞նչ ազգի գրուածք են,— հարցրի նրանից :

— Տառերը յունարէն են, իսկ լեզուն հայերէն,— պատասխանեց նա, աչքերը չհեռացնելով իր ձեռքի թերթից :

— Ինչո՞ւ են յունարէն տառերով գրել :

— Կար մի ժամանակ, որ մենք սեփական տառեր չունէինք, գրում էին Յունաց, Ասորայ եւ Պարսից տառերով, մինչեւ Մեսրոպը մեզ համար տառեր հնարեց :

— Ուրեմն այդ ձեռագրերը այնքան հի՞ն են, որ մեր տառերի գիւտից էլ առաջ են :

— Այո, եւ այդ պատճառով էլ թանկագին են :

— Ի՞նչ է գրած :

— Դեռ եւս դժուար է որոշել, թերթերին խառնել են միմեանց : Բայց, ինչպէս երեւում է, այդ թերթերը երկու զանազան գրքերից են առնուած, մի մասը՝ Նոր կտակարանի թարգմանութիւն է, միւս մասը՝ մի պատմական գրուածք է :

— Դուք յունարէն կարդո՞ւմ էք :

— Կարդում եմ :

— Եւ լեզուն գիտէ՞ք :

— Գիտեմ :

— Դուք ասացիք, որ հրէից լեզուն նոյնպէս իմանում էք :

— Իմանում եմ :

— Ի՞նչ պէտք էին ձեզ այդ լեզուները :

— Իմ ընտրած ասպարէզն չէր կարելի՝ առանց այդ լեզուների գրականութեան հետ լաւ ծանօթ լինելու՝ հիմնաւոր կերպով ուսումնասիրել :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

որոնց ընթացքին 88 ըմբոստներ սպաննուեցան, պատերազմական 25 զէնքեր ձգելով :

Կատաղի կռիւներ եղան նոյնպէս Օրլէանվիլի Հիւսիս – Արեւմտեան կողմը, Տահրայի մէջ. քառասուն ֆելլականեր մեռան եւ 11 զինուորներ զոհ գացին :

Ալժէի եւ Թիզի – Ուզուի միջեւ եղած կռիւներուն ընթացքին սպաննուեցաւ քաղաքական – զինուորական ըմբոստ պարագլուխ մը՝ Սի Էմպարէք : Կոստանդինի արեւելեան շրջանին մէջ, Թունուզի սահմանին մօտ պատահած կռիւներուն 80 ըմբոստներ զինաթափ եղան կամ սպաննուեցան, պատերազմական բազմաթիւ զէնքեր ձգելով ռազմի դաշտին վրայ : Այս բախումներուն զոհ գացին 24 զինուորներ, բոլորն ալ երիտասարդ :

Զանազան այլ շրջաններու մէջ, տեղական կռիւներու ընթացքին սպաննուեցան նաեւ 15 այլ ըմբոստներ :

Վերջին 24 ժամերու ընթացքին սպաննուած ըմբոստներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 250ի : 35 զինուորականներ զոհ գացին այս բախումներուն :

———o———

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ երկու տարագիրներ թըռքական օդանաւ մը գողցան առջի օր Եհիլքէօյի օդակայանէն : Ոստիկանութիւնը գտաւ օդանաւը եւ Եոկոսլաւները, բայց կը փնտռուի գողութեան պատճառը :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի (Սէնթ Մարկրիթ) Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» խումբի բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Այրի Տիկին Նազլու Պօղոյեանի եւ իր զաւակներուն ու փեսին ընկեր Արամ Արմաղանեանի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներհօր ընկեր Ստեփան Պօղոյեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն չորս հազար ֆրանք Փարիզի Մշակոյթի Տան, երկու հազար «Յառաջ»ի տարածման եւ հազար ֆրանք «Հայ–Բոյժ»ին :

× Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Արամ Արմաղանեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Փարիզի Մշակոյթի Տան, հազարական ֆրանք «Յառաջ»ի, Վեթ. ֆոնտին, «Հայ – Բոյժ»ին, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, Թաղիս եկեղեցին, Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին Մարսէյլի Մասնաճիւղին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մըսըրեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բարսեղեան փոխան ծաղկեպսակի տեղւոյս Կապոյտ Խաչին կը նուիրեն հազարական ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները զանազան առիթներով.—

Պ. Նորայր Կիւսար հինգ հազար ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան հազար, Ոմն (Տիկին Ակոնայեանի ձեռամբ) երկու հազար, Պ. Սարաճեան Յարութիւն 1500, Պ. Պալեան Հրանդ 2500, Տիկին Օսէփեան հազար, Տէր եւ Տիկին Մալեան հազար, այս երկու վերջինները փոքրիկ Պատրիկ Պրինօ Կիւլպէնկեանի յիշատակին :

×

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ գումարները հանգուցեալ Նշան Փափազեանի տխուր մահուան առթիւ դրացիներու կողմէ 6360 ֆրանք եկեղեցւոյ :

— Հանգուցեալ Թեւոս Ասլաղեանի տխուր մահուան առթիւ Պ. Հ. Տէրոյեան հազար ֆրանք : Տիկին Ս. Գաբրիէլեան եւ Պ. Խ. Քէչիչեան հինգ հարիւրական ֆրանք եկեղեցւոյ :

— Հանգուցեալ Տիգրան Յունանեանի տխուր մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Այվազօֆ հազար ֆրանք եկեղեցւոյ :

Այս առթիւ Կրօն. Ընկերութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Փափազեան Ասլաղեան եւ Յունանեան ընտանիքներուն :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սապոնճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սապոնճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Քալէնտէրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի յետ Ս. պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՊՈՆՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Կարապետ Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին տեղւոյն Սէն Մարթէն եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Վիչէն Տէր Ղուկասեան իր հօրը եւ կնոջը յիշատակին հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

Փոքրիկն Գլոտ Տէր Ղուկասեան իր մեծ հայրիկին յիշատակին հինգ հարիւր ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

×

Ամերիկաբնակ Պ. Թադէոս Շատեան տասը հազար ֆրանք նուիրած է Տէսինի Սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցւոյն :

ՀԱՅԿ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի մէկ փետրուարին, ֆրանս. ժամով 10·30ին Վատիկանի ձայնասփիւռ կայանը, հայկ. Ս. պատարագ պիտի ձայնասփռէ հետեւեալ ալիքներուն վրայ.

Կարճ ալիք 19·84, 25·67, 31·10 :

Միջին ալիք 196 :

Բազմաձայն երգեցողութիւնը պիտի կատարէ Հռոմի հայ գաղութին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Եղիա Բասմաջեանին : Ս. Պատարագէն յետոյ Յովհ. ԻԳ. Պապը մասնաւոր ունկնդրութիւն պիտի շնորհէ Հռոմի Հայ գաղութին, որուն պիտի առաջնորդէ Կարդինալ Աղաջանեան :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՆԻՆ

8 Փետրուար, ժամը 16ին, Կիրակի

Կը ներկայացուի՝

Ա.— ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ
(Հեղ. Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան)

Բ.— ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
(Հեղ. Ե. Օտեան)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 22 Մարտ Կիրակի ժամը 16–24, Սէրքլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1ԷՆ

Համաձայն մամուլի ընկերակցութեան որոշումին թերթերու գիներուն վերաբերեալ՝ փետրուար 1էն Յառաջի գինն է՝

Հատը՝ 20 ֆրանք :

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն՝

Տարեկան.— 4000 ֆրանք :

Վեցամսեայ.— 2200 ֆրանք :

Արտասահման

Տարեկան.— 5000 ֆրանք :

(Իտալիա 7000 լիր, Պելժիա 500 Պ. Ֆ. եւայլ) : Արտասահմանի համար վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15·30ին

Կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ - Իշխան : Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն :

COURTELINE - L'ARTICLE 330

ԶԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ : :

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները :

Տոմսերը տեղւոյն վրայ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազրիւր - Սեւրոր - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓՈՐԹ ԻԹԱԼԻԻ շրջանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, Ժանթիյի հայկական դպրոցին մէջ : Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. վարչութեան ներկայացուցիչ ընկերուհի Տիկին Սէրէնկիւլեան : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կ. եւ Մարտիկներու Միութեան :

Տեղի պիտի ունենայ 31 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ ուշ ատեն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Օրքէսթրը ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած է երգելու.—

Օր. ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Որ պիտի երգէ հայերէն եւ ֆրանսերէն :

Սիրով կը հրաւիրենք Վիէնի եւ շրջաններու Հայութիւնը՝ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, քաջալերելու Հայ երգը եւ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը :

Մուտք 300 ֆր. :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ծանուցանէ թէ տարեկան իր

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի պիտի ունենայ

31 Յունուար, Շաբաթ գիշեր,

Քլիւպի մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 1, Կիրակի, ժամը 15 – 24

LES AMBASSADEURS
3 Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական նոխ բաժին — Մուտք 500 ֆրանք

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19ուկէսին : Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ. Ա. ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ», անակնկալներ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԻՒՖԷ ԵՒ ՊԱՌ

Սեղաններու համար դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance — 11, Square Alboni, Paris (16e) — TÉLÉPHONE : TRO. 03-18

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4500 փրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 31 JANVIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8408 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4209

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՐ. ՅՈՀԱՆՆԷՍ ԼԷՓՍԻՈՒՍ

Ողբացեալ Տր. Յոհաննէս Լէփսիուսի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Պէրլինի հայ գաղութը կազմակերպած է յիշատակի հանդէս մը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Կիրակի՝ պետական երաժշտանոցի սրահին մէջ՝ մասնակցութեամբ տեղացի բարեկամներու :

Գերմանացի մարդասէր միսիոնարին անունը սերտօրէն կապուած է հայ բազմաչարչար ժողովուրդի տառապանքներու պատմութեան հետ :

Ծնած էր 15 Դեկտեմբեր 1858ին : Մեռաւ 3 Փետրուար 1926ին՝ Իտալական Թիրոլի Մերանօ քաղաքին մէջ :

Հայրը՝ Փրուսիացի պատմագէտ Ռիխարտ Լէփսիուս (1810 – 1884) ծանօթ է գիտական աշխարհին՝ իբրեւ հեղինակ հին Եգիպտոսի մասին բազմահատոր հոյակապ գրքերու :

Յոհաննէս Լէփսիուս Միւնիխի եւ Պէրլինի մէջ աստուածաբանութեան հետեւելէ վերջ նուիրուեցաւ կրօնական առաքելութեան՝ իբրեւ աւետարանական քարոզիչ :

Շատ կանուխէն իր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձուց հայ ժողովուրդը, որուն ցաւերուն դարման տանելու համար ո՛չ մէկ ջանք չխնայեց մինչեւ իր մահը :

Իննսունական թուականներուն հիմնեց «Տոյչէ Օրիէնթ Միսիոն»ը, որ այժմ իր անունը կը կրէ :

1894ին Սասունի ջարդը եւ 1895 – 96ի համատարած կոտորածները ցնցած էին քրիստոնեայ արեւմուտքի խիղճը :

Օտար միսիոնարական կազմակերպութիւններ — ամերիկեան, գերմանական, մաս մըն ալ անգլիական — նիւթական օգնութիւն հասցուցին հայ այրիներուն, այրիներուն եւ որբերուն :

Տր. Լէփսիուսի միսիոնը որբանոցներ (ու նաեւ տեղ տեղ հիւանդանոցներ) բացաւ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ՝ 1895էն սկսեալ (Վան, Մուշ, Բաղէշ, Խարբերդ, Տիգրանակերտ, Արաբկիր, Մարաշ, Եդեսիա, Խոյ, Ուրմիա եւ Սաուճպուլաղ) :

1896 Մայիսին Լէփսիուս անձամբ այցելեց կարգ մը հայկական նահանգներ եւ ջարդերու մասին տեղւոյն վրայ հաւաքեց բազմաթիւ վկայութիւններ, զորս նոյն տարին հրատարակեց Պէրլինի մէջ «Հայաստան եւ Եւրոպա» անունով (245 էջ) : Ենթախորագիրն էր «Ամբաստանագիր մը քրիստոնեայ մեծ պետութեանց դէմ եւ կոչ մը՝ քրիստոնեայ Գերմանիոյ» :

1897 – 1917 հրատարակեց Քրիստոնեայ Արեւելք եւ Արեւելեան միսիոնի տարեգիրքը :

1914ին Գերմանեւհայ ընկերութեան հետ միաժամանակ հիմնեց Մեսրոպ Թերթը՝ նուիրուած հայկական մշակոյթին եւ լոյս ընծայեց Տէր Օրիէնթ (Արեւելք) պարբերականը :

Մեծ եղեռնի լուրը հազիւ Եւրոպա հասած, Տր. Լէփսիուս 1915ի ամառը փութաց Պոլիս, ուր տեսնուեցաւ գերման դեսպան Վանկէնհայմի եւ ոճրագործ Իթթիհատի վարիչներուն հետ՝ պահանջելով վերջ տալ Հայերու ջարդերուն եւ տարագրութեան : Քանիցս խորհրդակցեցաւ նաեւ Ջալէն պատրիարքին հետ, որ դեռ չէր աքսորուած :

Իր մարդասիրական դիմումները ո՛չ մէկ արդիւնք տուին : Վանկէնհայմի պահանջով հեռացաւ Թուրքիայէն : Գերմանիոյ մէջ անկարելին փորձեց՝ կառավարութեան միջամտութիւնը ապահովելու համար : Սակայն Քայզերի կառավարութիւնը անդրդուելի մնաց՝ չվշտացնելու համար իր Թուրք զինակիցը :

Յուսահատ՝ Տր. Լէփսիուս անցաւ Հոլանտա, ուր խիստ յօդուածներ գրեց Թուրքերուն դէմ՝ ի պաշտպանութիւն Հայերուն :

Զինադադարին Գերմանիա վերադառնալով՝ պրպտեց արտաքին նախարարութեան դիւանաթուղթերը եւ 1919ին իր նոր բնակավայրին՝ Փոցտամի մէջ հրատարակեց Գերմանիա եւ Հայաստան (1914 – 1918) ստուար հատորը, որ թարգմանուեցաւ ֆրանսերէնի եւ հայերէնի («Գաղտնի տեղեկագիր Հայաստանի ջարդերուն») :

Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութեան գլխաւոր վկաներէն մէկն էր : Պէրլինի դատաւորները մեծապէս տպաւորուեցան 1921 Յունիս 3ին իբրեւ վկայ իր րրած դղրդալից յայտնութիւններէն :

Ահա՛ պատկառելի դէմք մը, որ իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան վայրկեան մը իսկ չդադրեցաւ պաշտպանելէ Հայկական Դատը, որուն ամէնէն անկեղծ ու անշահախնդիր, հաւատաւոր ու նուիրեալ առաքեալն եղաւ :

Հայ ժողովուրդը յաւիտեան երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ իր անունը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷ.- ''ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԵՐ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ԿԸ ԽԱՌՆՈՒԻ

Եգիպտական մամուլը բազմաթիւ յօդուածներ կը հրատարակէ, քննադատելով Խրուշչեւի ակնարկութիւնները՝ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մասին, 21րդ համագումարին իր արտասանած ճառին մէջ :

Գահիրէի կարեւորագոյն թերթերէն մէկը, Ալ Ահրամ, իր խմբագրապետին ստորագրութեամբ կը հրատարակէ յօդուած մը՝ «Խրուշչեւի ակնարկութիւնները» խորագիրով : Կարեւոր է այս լրագրողին (Հէքալ) կարծիքը նկատելով որ ան կ'արտայայտէ Նախագահ Նասրի մը տածումները :

Հէքալ իր յօդուածին մէջ կ'ըսէ առ կէտ քննելէ ետք Խրուշչեւի յայտարարութիւնները, գիտել կուտայ թէ ան միջամուխ կ'ըլլայ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ներքին հարցերուն՝ «խաղաղ գոյակցութեան» պիտակին ներքեւ : Թերթին հրատարակութենէն քանի մը ժամ ետք, Գահիրէի խորհրդային դեսպան Գիրասիմով Նախագահ Նասրի հետ ուզեց տեսնուիլ :

Եգիպտական մամուլը խօսքը ուղղելով Խրուշչեւի, կը շեշտէ թէ «ժողովուրդներն են որ պատասխանատու են ընտրելու քաղաքական եւ ընկերային այն գործելակերպը՝ որ իրենց գործին կուգայ» :

Հէքալ հետեւեալ ձեւով կը վերջացնէր իր յօդուածը.— 1957ին, Մոսկուայի լենինեան դեսպանատան մէջ Խրուշչեւ կը յայտարարէր. զօրավիգ կը կանգնինք Նասրի, շատ լաւ գիտնալով հանդերձ թէ ան համայնավար չէ եւ նոյնիսկ գիտնալով՝ թէ իր երկրին համայնավարները բանտերը կը լեցնէ : Ներքին հարց մըն է առանկա որ կը վերաբերի իր ժողովուրդին : Մենք թիկունք կը կանգնինք իրեն, որովհետեւ ազգային ղեկավար մըն է ան եւ կը ներկայացնէ իր ազգին բաղձանքները » : Խրուշչեւի այս ակնարկութիւնները լսելէ ետք պէտք է լռէ՞նք, կ'եզրակացնէ թերթը, աւելցնելով.— Մեր մեծագոյն սխալը պիտի ըլլար լուռ մնալ, մանաւանդ՝ երբ մեր անկախութիւնը վտանգուած էր :

Ուշագրաւ է եգիպտական մամուլին արտայայտութեան ձեւը, մանաւանդ՝ երբ կը գրէ թէ «համայնավարութիւնը անսխալական չէ. բաւական է յիշել թէ ինքը, Խրուշչեւ դատապարտեց Ստալինը, Մալենկովը, Բերիան, Մոլոթովը, Շեփիլովը եւ միջազգային համայնավարութեան կարգ մը այլ պարագլուխները՝ իրենց վրայ դրուած վստահութեան դաւաճանած ըլլալու մեղադրանքով » :

''ՀԱԿԱԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿԸ'' ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ 21ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌՋԵ՛Ւ

« Համայնավարութեան կառուցման » համագումարը հակայ դատարանի մը վերածուած է՞ արդեօք, դատելու համար Մոլոթով, Մալենկով, Բուլգանին, Կագանովիչ եւ Շեպիլով «հակակուսակցական» խմբակը,— հարց կը տրուի խորհրդային թէ արեւմտեան քաղաքական շրջանակներու մէջ : Արդարեւ, 21րդ համագումարի պատգամաւորները մեծապէս խանդավառուած են Խրուշչեւի տեղեկագիրէն եւ իրենց զեկոյցներուն մէջ կը փառաբանեն Խ. Միութեան Վարչապետն ու համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը : Այսուհանդերձ, բոլոր պատգամաւորներն ալ չեն մոռնար ծանր յարձակումներ գործել «հակակուսակցական» խմբակին վրայ :

Ուշադրութիւն գրաւած է մասնաւորապէս Լենինկրատի կուսակցութեան քարտուղար Սփիրիտոնովի յայտարարութիւնը.— «Ցարդ Մալենկով, Կագանովիչ, Մոլոթով, Բուլգանին եւ Շեպիլով խմբակը իր գործունէութեան եւ դաւաճանութեան ու դաւադրութեան խղճալի փորձին համար հաշիւ տուած է միայն կեդրոնական Կոմիտէին : Ժամանակը եկած է, որ այդ խմբակը ներկայանայ կուսակցութեան գերագոյն մարմինին՝ համագումարին առջեւ » :

Ծիշդ է թէ Սփիրիտոնով վերջերս յօդուած մը հրատարակած էր «Լենինկրատի ոդիսականութեան» հարցը արծարծելով, բայց 21րդ համագումարին առջեւ նման յայտարարութիւն մը ընելու համար՝ անկասկած իմմէ աւելի մեծերուն հաւանութիւնը ստացած էր : Լենինկրատի ոդիսականութիւնը գրուած է Ռուսերու յիշողութեան մէջ. 1948 – 49ին, Մալենկով, Ժտանովի մահէն ետք, Ստալինի հաւանութեամբ եւ Բերիայի գործակցութեամբ զանգուածային մաքրագործումներ ըրած էր Խ. Միութեան երկրորդ մեծագոյն քաղաքին մէջ, գնդակահարելով Լենինկրատի համայնավար բոլոր պարագլուխները :

Ուրեմն, երբ այս հարցը սեղան կը դրուի, կարելի չէ չմտածել թէ Սփիրիտոնով Խրուշչեւի ծրագիրներուն թարգմանը կը հանդիսանայ,— ինչպէս գիտել կուտան մասնագէտ լրագրողներ :

Եթէ պատահի որ «հակակուսակցական» խմբակը Համագումարին առջեւ ներկայանալ հաշիւ տալու համար.— ինչ որ անկարելի չէ,— անկասկած պիտի ենթարկուի խիստ հարցաքննութիւններու : Արդիւնքը՝ նոյնքան ծանր : Այսպէս, Խրուշչեւ ցոյց պիտի տայ թէ կուսակցութեան գերագոյն եւ պատասխանատու մարմինը վճիռը արձակած է, Զու Ան Լէյի ներկայութեան : Ծանօթ է որ համայնավար Չինաստան հաշտ չէր գտնուած Մոլոթովի եւ ընկ. չնորհազրկումը :

Ամէն պարագայի մէջ, Համագումարը դատարանի գործ չի կրնար տեսնել : Կրնայ պահանջել միայն որ ամբաստանուած անձերը ժողովին ներկայանան, իբրեւ կուսակցական : Կրնայ բացատրութիւններ ուզել անոնց գործունէութեան շուրջ եւ յայտարարել արտաքսման որոշումը, որմէ ետք խմբակը դատարաններու կը յանձնուի : Դատավարութենէն ետք,— ցուցական բնոյթ կրող աշխատանք մը,— Մոլոթով, Մալենկով, Կագանովիչ, Բուլգանին եւ Շեպիլով պիտի դատապարտուին, համաձայն՝ համագումարի բաղձանքներուն :

Այս պարագան շատ լուրջ հաւանականութիւններ ունի, որովհետեւ Խրուշչեւի մօտ կը գտնուի «Լենինկրատի ոդիսականութեան» մանրամասն թղթածրարը. փաստեր՝ որոնց հրապարակումը բաւական է, որ խմբակին բոլոր անդամներն ալ գնդակահարութեան դատապարտուին :

ԸՆԿ. ՆՇԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Նիւ Եորքի մէջ Յունուար 18ին մեռած է ընկեր Նշան Սարգիսեան :

Տարաբախտ ընկերը՝ նոր արձակուած բանտէն, վերջերս հիւանդանոց փոխադրուած էր ստամոքսի գործողութեան ենթարկուելու համար, բայց դժբախտաբար չազատեցաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ 15 օրէն պիտի պատասխանէ Մոսկուայի, բայց ոչ մէկ թուական պիտի առաջարկէ Արտաքին նախարարներու ժողովին համար : Վերջին 48 ժամերու ընթացքին Լոնտոնի մէջ կը խօսուէր Արեւմտեան երկիրներու Արտաքին նախարարներու ժողովի մը մասին, Մարտի վերջը, Փարիզի մէջ : Տակաւին ոչ մէկ հաւանականութիւն կայ որ Խ. Միութիւնը մասնակցի այս հանդիպումին :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ Յիսուսեաններու վարժարաններուն գրաւումը առժամեայ է : Կրթական փոխ – նախարար՝ Ջաքի չեշտեց թէ «օտար դպրոցները պէտք չէ հակա – արաբ գաղափարներ տարածեն» : Դասաւանդութիւնները վերսկսան :

ՔԱԶԱԱՊԼԱՆՔԱՅԻ մէջ «Ֆիկառօ», «Էնֆորմասիոն» եւ «Փարի – Փրէս» օրաթերթերը գրաւուեցան առջի օր :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ կ՚համայնավարական պարմերն... բու համաձայն ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ պիտի յաջորդէ Մաօ Ցէ Թունկի իբրեւ նախագահ կարմիր Չինաստանի հանրապետութեան :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ վեց յանձնախումբերու անդամներ կ'ընտրուին հեռչհեալ : Զորեքշաբթի օր արտաքին յանձնախումբի նախագահութիւնը յանձնուեցաւ Մորիս Շումանի հինգի դէմ 46 ձայնով : Ընտրուեցաւ նաեւ Ազգ. պաշտպանութեան եւ մշակութային հարցերու յանձնախումբերու գլուխը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ պաշտպանական նախարարը՝ Ըլրոյ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց որ Խ. Միութիւնը աւելի շատ միջերկրային հրթիռներ ունի քան Ամերիկան :

ՄՈՆԱՔՈՅԻ ՐԷՆիէ իշխանը վերջ տուաւ սահմանադրութեան եւ լուծեց ազգային խորհուրդը : Իշխան Րէնիէ լսաւ որ ասկէ ետք ազգ. խորհուրդի գործերը պիտի կատարէ պետական խորհուրդը : Այս լուրը ռումբի մը պէս պայթեցաւ խաղաղ քաղաքին մէջ :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ցարդ կարելի չեղաւ դահլիճը կազմել : Ընկերվարական պարագլուխ՝ Սառակաթ համակարծիք է ձախ – կեդրոն դահլիճ մը կազմելու :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեան (Լիոն) քսան հազար ֆրանք :

Նուէրները ղրկել՝

Maison de la Culture Arménienne

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

Chèque Postal : 5460-11

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1ԷՆ

Համաձայն մամուլի ընկերակցութեան որոշումին թերթերու գիներուն վերաբերեալ՝ Փետրուար 1էն Յառաջի գինն է՝

Հատը՝ 20 ֆրանք :

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն՝

Տարեկան — 4000 ֆրանք :

Վեցամսեայ — 2200 փրանք :

Արտասահման

Տարեկան — 5000 փրանք :

(Իտալիա 7000 լիր, Պելժիա 500 Պ. Ֆ. եւայլ) : Արտասահմանի համար վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Բ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի երկրորդ նստաշրջանը բացուել է Դեկտեմբեր 22ին: Նստաշրջանի աշխատանքները, ըստ Սահմանադրութեան, տեղի են ունեցել հաւասար իրաւունքներով օժտուած երկու պալատների (Միութեան Խորհուրդ եւ Ազգութիւնների Խորհուրդ) անջատ նիստերով: Նիստերը ղեկավարելու համար թէ մէկ եւ թէ միւս պալատը ընտրում է մէկական նախագահ (առենապետ) եւ չորսական տեղակալներ: Այս նախագահները պէտք չէ շփոթել Գեր. Խորհուրդի նախագահութեան (պրէզիտիումի) նախագահի հետ, ինչ որ, աւա՜ղ, շատ յաճախ կատարում են գաղութահայ թերթերը: Լրացնելու համար այն կէտը, աւելացնենք փակագծի մէջ, որ Հայաստանի միայն մէկ պալատից բաղկացած Գերագոյն Խորհրդի նախագահն է Սիմակ Սահակեանը, իսկ Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան (պրէզիտիումի) նախագահն է Շմաւոն Առուշանեանը:

Խորհրդային Միութեան Ազգութիւնների Խորհուրդի առաջին նիստում վաւերացուել է Ազգութիւնների Խորհրդի դուրս եկած պատգամաւորների փոխարէն երեք նորընտիր պատգամաւորների լիազօրութիւնները: Այդ երեքից մէկը Արամ Խաչատրեանն է, որ պատգամաւոր է ընտրուել Հայաստանից մեռած Իվան Թէոսեանի (Ճափոնի դեսպան) փոխարէն:

Այնուհետեւ նստաշրջանում հաստատուել են օրակարգի հարցերը, որոնցից առաջինն է Խորհրդային Միութեան 1959 թուականի պետական պիւտճէի քննարկումը եւ վաւերացումը: Պիւտճէի մասին զեկուցումով հանդէս է եկել Խորհրդային Միութեան ելեւմտից (ֆինանսների) մինիստր Զվերեւը, որի զեկուցումը լսուել է Միութեան եւ Ազգութիւնների Խորհուրդների միացեալ (համատեղ) նիստում, բայց քննարկումը կատարուել է այդ երկու խորհուրդների անջատ նիստերում:

Զվերեւի զեկուցման վրայ պիտի կանգ չառնենք, որովհետեւ այդ մեր նիւթից դուրս է: Պիտի անցնենք այդ զեկուցման քննարկմանը, կամ, ինչպէս բոլշեւիկներն են ասում, մտքերի փոխանակութեան եւ Հայաստանի պատգամաւորների ելոյթներին:

Բոլշեւիկները շատ խնդիրներում խիստ պահպանողականներ են: Ունեն մի շարք չգրուած օրէնքներ, որոնց հետեւում են տարիներ շարունակ: Այդ օրէնքներից մէկն էլ այն է, որ Գերագոյն Խորհուրդի պատգամաւորների ցանկը կազմելիս՝ նրանք ի նկատի են առնում ոչ թէ այս կամ այն թեկնածուի անհատական կարողութիւնները, այլ այն, որ այդ ցանկի մէջ մուծուեն կուսակցութեան, կառավարութեան, բանուորութեան, գիւղացիութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի ներկայացուցիչները: Այսպէս է կազմուած նաեւ վերջին Գեր. Խորհուրդի պատգամաւորների ցանկը Հայաստանում: Միութեան Խորհուրդի վեց անդամներից կենտկոմի առաջին քարտուղար Ս. Թովմասեանը ներկայացնում է կուսակցութիւնը, վարչապետ Ա. Քոչինեանը՝ կառավարութիւնը, Լենինականի մանարանի գործաւորուհի Աստղիկ Առաքելեանը, որ ամէն տարի գերակատարում է իր պլանները՝ բանուորութիւնը, Շահումեան շրջանի կոլտնտեսութեան նախագահ Մեժլումեանը՝ գիւղացիութիւնը, Ակադեմիայի նախագահ Վ. Համբարձումեանը հանդիսանում է գիտութեան ներկայացուցիչ եւ օպերայի երգչուհի Տաթեւիկ Սազանդարեանը՝ մշակոյթի:

Այս տարօրինակ սկզբունքի կիրառման համար Հայաստանի ղեկավարներին պէտք չէ քննադատել, տրուած լինելով, որ նրանք պիտի չկարողանային բացառութիւն կազմել եւ չենթարկուել վերը նշուած անգիր օրէնքին, որ գործադրւում է Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութիւններում:

Բայց որոշումը այն հարցի, թէ ո՞ւմ պէտք է ընտրել որպէս հասարակական այս կամ այն խաւը ներկայացնող պատգամաւոր եւ մանաւանդ ո՞ւմ պիտի յանձնել Հայաստանի կողմից Գերագոյն Խորհրդի նստաշրջանում ելոյթ կատարելու պատասխանատու պաշտօնը, պատկանում է Հայաստանի ղեկավարներին եւ այս տեսակէտից թող «հայրենիքի պետութեան» (?) չարամիտ քննադատութիւն չհամարուի մեր այն կարծիքը, որ ընտրութիւնը Տաթեւիկ Սազանդարեանի թէ՛ որպէս պատգամաւոր եւ թէ՛ մանաւանդ որպէս խօսք առող պիւտճէի քննարկման ժամանակ անյաջող է:

Տ. Սազանդարեանը, ինչպէս յայտնում են խորհրդահայ թերթերը, շատ համեստ կրթութիւն է ստացել: Առաջին համաշխարհային պատերազմի շրջանում ստիպուած է եղել ձգել իր հայրենի Խնձորեսկը (Զանգեզուր) եւ անցել Բաքու, որտեղ կարճ ժամանակ դպրոց յաճախելուց յետոյ, գնացել է Մոսկուա եւ մտել է արհեստագործական ուսումնարանը, որ աւարտել է 15 տարեկանին եւ ապա մտել է աշխատելու այնտեղի գործարաններից մէկը որպէս խառատ (հիւսն, ճախարակագործ): Յայտնագործելով երգչուհու ընդունակութիւն, նա մշակում է իր ձայնը Ռուբէն Սիմոնովի եւ Բարխուդարեանի մօտ եւ 1937ին գալիս է Երեւան եւ ընդունւում Օպերա, որպէս երգչուհի:

Երեւանի թերթերը, նրա մասին խօսելիս, առանձին շեշտով նշում են, որ Տ. Սազանդարեանը նախկինում եղել է բանուոր: Պաշտպանելով նրա թեկնածութիւնը Գեր. Խորհուրդի անդամութեան համար, բանաստեղծուհի Մարօ Մարգարեանը գրում է «Ս. Հ.»ի մէջ (8 Մարտ 1958 թ.), որ «նախկին խառատը», կատարելով Ալմաստի դերը, բեմի վրայ երեւան է գալիս «իշխանուհու տարազով»: Մեր կեանքում բացառիկ մի երեւոյթ չէ այդ: Նախասովետական շրջանի յայտնի դերասան Զարիֆեանն էլ, որ եղել է կօշկակարի աշակերտ, քանի քանի անգամներ բեմ է բարձրացել արքայական (Համլետի) տարազով:

Դրանով մէկտեղ մենք իրաւունք ենք տալիս բոլշեւիկներին պարծենալու նրանով, որ «խառատին» հնարաւորութիւն են տուել մշակելու իր ձայնը եւ դառնալու Օպերայի երգչուհի: Այս չափը լաւ: Ինչ վերաբերում է շարունակութեանը, մեր ըմբռնումները տարբերւում են, երեւի բուրժուական լինելու պատճառով, «կոմունիստական կոնցեպցիայից» (համայնավարական ըմբռնումից): Պլանների գերակատարումը կամ օպերայի բեմի վրայ փայլելը մեր կարծիքով չեն կարող ինքնին գրաւական հանդիսանալ այն բանին, որ այդ անձնաւորութիւնները կարող են նոյնպիսի յաջողութեամբ կատարել Գեր. Խորհուրդի պատգամաւորի դերը եւ մանաւանդ մասնակցել քննարկմանը այնպիսի մի բարդ հարցի, ինչպիսին է պիւտճէի հարցը: Ճիշդ է, Լենինն ասել է որ ամէն մի խոհարարուհի կարող է մասնակցել պետութեան կառավարման մէջ, բայց այդ կարգախօսը, նա բաց թողեց հոկտեմբերեան յեղաշրջման սկզբին ամբոխավարական նպատակներով: Ապացոյց այն, որ ոչ իր գլխաւորած ժողկոմխորհի եւ ոչ էլ մանաւանդ կուսակցութեան ղեկավար մարմնի՝ պոլիտբիւրոյի մէջ ոչ ինքը եւ ոչ էլ իր հաւատարիմ աշակերտները ոչ թէ խոհարարուհի, այլ նոյնիսկ իգական սեռի ոչ մէկ ներկայացուցիչ առին: Այդպէս շարունակուեց մինչեւ Խրուշչեւ, որ, ստանձնելով կենտկոմի առաջին քարտուղարի պաշտօնը, կուսակցութեան կենտր. Կոմիտէի պրէզիտիումի մէջ առաւ սկզբում որպէս թեկնածու եւ ապա նաեւ որպէս իսկական անդամ Եկատերինա Ֆուրցեւային:

Միութեան Խորհրդում պիւտճէի քննութեան ժամանակ Հայաստանի պատգամաւորներից միայն մէկ հոգու ելոյթ ունենալու իրաւունք է տրուել: Այդ մէկը, ինչպէս ասացինք, եղել է Տաթեւիկ Սազանդարեանը: Նրա ճառը տպագրուած է «Ս. Հ.»ի 25 Դեկտեմբեր 1958 թիւին մէջ: Տեսնենք այժմ թէ ինչպէս են ներկայացրել մեր հայրենիքը Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանում Հայաստանի պատգամաւորներ Տ. Սազանդարեանը (Միութեան Խորհրդում) եւ Յովհ. Բաղդասարեանը (Ազգութիւնների Խորհրդում):

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆԸ

(1886 – 1908 – 1959)

Քսաներորդ դարու առաջին տասնամեակը արեւմտահայ գրականութեան համար փոխանցման շրջանի մը բոլոր յատկանիշներով կը ներկայանար: Մինչ մէկ կողմէն գաւառական գրականութեան վարպետները գեղարուեստական գրականութեան երկունքէ մը ետք իրենց արեւոտ ու գաւառաբոյր հունձքը կը բերէին, եւ արտասահմանի մէջ, հայրենի հողէն ու հորիզոնէն հեռու ապրող քանի մը քերթողներ ցեղին ցաւն ու երազը կը շեփորէին, Պոլսոյ մէջ ստեղծագործ միտքը ստիպուած էր քալել աւանդութեան եւ միօրինակութեան սովորական ճամբաներէն:

Միսաք Մեծարենցի յայտնութիւնն ուրեմն մեր գրականութեան մէջ, բախտորոշ ժամանակաշրջանի մը կը զուգադիպէր, եւ իրեն հետ կը բերէր հոգիներու մէջ անթեղուած կրակի մը եւ փափաքներու իրականացման բոլոր կարելիութիւնները: Քսանամեայ երիտասարդ մըն էր, որ հոգիներու մէջ գոյացած այդ փոթորիկը երգեց քանի մը զգայուն եւ ապրուած քերթուածներով: Անիկա գրական ժամանակակից դժգոհութեան խորհրդանիշը դարձաւ եւ արձակագիր վարպետներու կողքին, հայ քերթողութեան մէջ երգել փորձեց հարազատ եւ բնական ձայներով, եկաւ մեզի պատմել կարօտը հայրենի աշխարհին ու անդաստաններուն, եւ իր հոգիին մէջ պահուած ենթագիտակցական բոլոր տարրերը խտացուց լոյսով, արեւով, ժպիտով ու արցունքով թրծուած ստեղծագործութեան մը մէջ:

Իր ծննդավայրը անմիջական ներգործութիւն մը չէ ունեցեր անոր հոգիին կազմութեանը վրայ: Բինկեանի մէջ ծներ է, հոն՝ ուր ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, ժայռերու կատարին արծիւի բոյն մը թառեր է: Ութ տարեկանին կը հեռանայ ծննդավայրէն դէպի Սեբաստիա, յետոյ Մարզուանի Գոլէճը, եւ վերջապէս Պոլիս, ուր պիտի կազմուէր մտաւորական եւ գրական մարդուն նկարագիրը: Եւ սակայն մանկական յիշատակներու պաշար մը թաքուն կերպով կը քնանար անոր ներքին էութեանը մէջ, օր մը ստեղծագործական թափով յայտնուելու համար: Այս ճիգին իր նպաստը կը բերէ մանաւանդ Մեծարենցի առաջին մայրը, աւելի վերջերը իր գիւղին երեւակայու –

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Մի հայեացք նետելով նորագոյն հայ գրականութեանը՝ մենք տեսնում ենք որ նրա հիմքում նոյն գրական թեմաներն են, նոյն ազգային մոտիվները, միշտ նոյն «Վէրքերն Հայաստանի»:

Երիտասարդ Փափազեանը տուել է բազմաթիւ նորավէպեր Թիւրքահայաստանի կեանքից: Ատրպետը իր բոլոր վէպերում՝ «Ալմաստ», «Շուշան», «Վիւքեալայի գաղտնիքը» եւայլն, նկարագրում է նոյն կեանքը: Եթէ անգամ կան բացառութիւններ, ապա հազուադէպ: Այսպէս Շիրվանզադէն իր «Արսէն Դիմաքսեան», «Նամուս», «Քաոս» վէպերում, կամ Մանուէլեանը, Լէօն, եւ ուրիշներ (բաց թողում), ապա ազգային մոտիվները նրանց համար էլ խորթ չեն:

ԲՈԴԵՆՇՏԵԴԻ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1794 ԹՈՒԻՆ.— ՄԱՄՈՒԼԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ.— ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԹԻՒԸ

«Այն ժամանակ, երբ ես Հայաստանում էի (1844), ասում է Ֆրիդրիխ Բոդենշտեդը, ոչ մի հայկական գեղարուեստական գրականութիւն չկար, եթէ չհաշուենք օտար լեզուներից արուած մի քանի թարգմանութիւնները: Հեշտ կը լինէր նկատել այդ ժամանակից յետոյ տեղի ունեցած յեղաշրջումը, եթէ ես ասէի որ մեր օրերին (1880) Հայաստանն ունի ոչ միայն ուշագրութեան արժանի սեփական գրականութիւն, այլեւ իրենք Հայերը իրենց լաւագոյն գրողների երկերը թարգմանում են գերմաներէն եւ այլ եւրոպական լեզուներով»:

Հայերէն գրքի առաջին տպագրութիւնը տեղի է ունեցել 1512 թուականին: Դրանից շատ չանցած հայկական այնպիսի հեռաւոր գաղութներում, ինչպէս Վենետիկում, Ամստերդամում, Մոսկուայում, Մադրասում եւայլն, սկսում են հայերէն գրքեր տպագրել:

Առաջին հայերէն պարբերականը հրատարակուել է հեռաւոր Արեւելքում՝ Հնդկաստանի Մադրաս քաղաքում, 1794 թուականին, դա հիմնադրել էր Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանը եւ կոչւում էր «Ազդարար», — երկար գոյութիւն չունեցաւ: Դրանից յետոյ, մօտ տասը տարի, ոչ մի պարբերական չի հրատարակուել:

1812 թուականին Կ. Պոլսում սկսեց լոյս տեսնել «Դիտակ բիւզանդական» երկշաբաթաթերթը: 30 – 40ական թուականներին սկսեցին լոյս տեսնել նոր պարբերականներ, որոնցից ամենանշանաւորն է «Արշալոյս Արարատեանը»:

Վենետիկի Մխիթարեանների գիտական ամսաթերթը, «Բազմավէպ», սկսուել է տպագրուել 1843 թուին եւ շարունակւում է մինչեւ այսօր:

50ական թուականները հետեւեալ թերթերը տուին Հայաստանին՝ «Հայաստան» (Կ. Պոլիս), «Ազդասէր» (Թիֆլիս), «Մասիս» (Կ. Պոլիս):

60ական թուականներին սկսեցին լոյս տեսնել «Արծուի Վասպուրականի» (Վարագ), որ հրատարակւում էր յետագայում կաթողիկոս Մկրտիչ Ա. մականուանեալն Հայրիկ: Այս հանդէսի ուղղութիւնը կրօնա – բարոյական էր, զբաղւում էր ժողովրդական բարքերի, հին պարերի, ազգագրութեան ու հնէաբանութեան ուսումնասիրութեամբ: Վաթսունական թուականների կէսին այս ամսագիրը փակուեց, սակայն շատ չանցած յարութիւն առեց նրան ազգագրագէտ եպիսկոպոս Սրուանձտեանցը «Արծուիկ Տարօնոյ» (Մուշ) անունով, բայց դրա հրատարակութիւնն էլ երկար չտեւեց:

Նշենք ամենայայտնի պարբերաթերթերը՝ «Մասեաց Աղաւնի» (1885 թուականից, Փարիզ, Այվազովսկու (յայտնի նկարչի եղբօր) հրատարակութեամբ: 1889 թուականից փոխադրւում է Թէոդոսիա, որտեղ գոյութիւն է ունենում եւս երեք տարի: «Մեղու Հայաստանի» (Թիֆլիս, 1856 – 1884), պահպանողական թերթ: «Հիւսիսափայլ» (Մոսկուա, 1858 – 1864): «Կռունկ», «Փորձ» (Թիֆլիս), «Փունջ (Կ. Պոլիս, 1860 – 1880):

Վաթսունական թուականներից սկսած արագ աճում է հայ պարբերական հրատարակութիւնների թիւը: «Թերթերն աճում են, ինչպէս սունկերը անձրեւից յետոյ», — ասել է Արթուր Լիստը: Երբ Տաճկահայերին ինքնավարութիւն տրուեց, ամէն մի հայ պարտականութիւն էր համարում մի որեւէ թերթ հրատարակել:

Եւրոպայի բոլոր քաղաքներում, որ տեղ հայկական գաղութներ կան, կան եւ իրենց պարբերականները: Օրինակ Բուլղարիայում կայ երկու, Եգիպտոսում՝ 2, Մարսելում երկու, Փարիզում՝ երեք, Ժընեւում՝ երեք, Նիւ Եորքում՝ մէկ, Բոստոնում՝ երկու, Կալկաթայում՝ մէկ: Բացի դրանից, Ռուսաստանում գրքեր են լոյս տեսնում տարեկան մի քանի անգամ:

Հետաքրքրական թուեր ենք գտնում Եւրոպայում ապրող հայ ուսանողական ընկերութեան տեղեկագրում, որ կազմուած է հայ ուսանողութեան Գ համագումարի առթիւ: Այս տեղեկագրից երեւում է որ Եւրոպայում կայ մօտ 750 հայ ուսանող (չհաշուած Ռուսաստանը):

Հայ մշակոյթի եւ գրականութեան յետագայ զարգացման մասին այս րոպէին եւս աւելի ճշգրիտ տեղեկութիւններ չունեմ:

(14 Շար.)

ՌԱՑՆԻՑ

թեան եւ երգիներուն, հայրենի աւանդութիւններէն, երգերէն ու սովորութիւններէն հում նիւթ եւ առատ հայթայթելով, այնպէս ինչպէս Արփիար Արփիարեանի մօրը պարագան էր։

Գիւղի հինաւուրց պատկերը եւ անոր շրջակայքը, կենդանի նկարի մը պէս կը յառնէին քերթողին մտքին մէջ·

Կիրճին խորը ժայռին ծոցն էր գիւղանկարը փռուած,
Տարտամօրէն, իսկայական, արծիւի մը ձեւերով,
Մագիլները խորասուզուած խորշերուն մէջ մըթամած :

Եւ կամ՝

Գիւղն համօրէն կը մըրափէ ծոցն արեւոտ ժայռերուն,
Տիւանդորրի սահին ըմպած է մեղկ հեշտութիւն մը սիւքի
Որ ջուրերուն վրայ կը ցանէ գինովի դողըն իր թըթռուն,
Գետն համբոյրի մը երազով դէպի ափունք կը թեքի:

«Ծխածան»ի քերթուածներուն մէջ քիչ մը տարտամ, «Նոր Տաղեր»ուն մէջ սակայն մանկական այս յիշատակները կենդանի ապրումներ եւ ներշնչումի ազդակներ կը դառնան եւ երազի ու երեւակայութեան հորիզոնը կ'ընդարձակուի :

Կը պատմեն որ Մեծարենց պզտիկուց կը սիրէր առանձնութիւնը: Սակաւախօս էր, ամչկոտ եւ աղմուկէ գլուշացող, խաղէ եւ խնդումէ մանաւանդ հեռու փախչող : Երազող էր եւ բնաւորութեամբ հեզ: Կը սիրէր մտիկ ընել եւ դիտել քան խօսիլ կամ վիճաբանիլ: Առիթներ կը փնտռէր դպրոցէն բացակայելու: Ուսուցիչներէն ոմանց վկայութեանը համաձայն, դպրոցին մէջ անընդունակ էր եւ ուշադրութիւնը ցրուած: Հակառակ այս վիճակին, հեռու էր մանկական չարութիւններէ : Բայց տեղին համաձայն, դիւրազգած էր եւ դժուարահաճ: Յաճախ աննշան պատճառներով կ'արտասուէր :

Տասը տարեկանին կը կենար ճամբաներուն եզերքը, դիտելու համար մշակներուն եւ նախիրին երթեւեկը : Երբեմն առանձին, մօրը կամ ընկերոջ մը հետ կը հեռանար գիւղէն: Կը պտըտէր պարտէզներուն մէջ, անտառներուն եւ ջուրերուն եզերքը: Կը սիրէր դեգերիլ ուռենիներու առուներուն տակ եւ խաղալ աղբիւրներու ջուրերուն մէջ: Լսել գիւղին կոչնակին ձայնը եւ մշակներուն անտունիները : Բնութեան գրկին մէջ, կենդանի այս դաստիարակութիւնը կը շարունակուի պատանեկութեան մէջ եւս, որովհետեւ անոր մտահոգութիւնը, մեծ ծարաւը ինքնատիպ գրականութեան մը իրականացումն էր: «Ասոր համար, դէթ իմ մասիս, կը գրէր Մեծարենց, անհրաժեշտութիւնը կը զգամ հողին ու ջուրին ու քարին հետ ապրելու »:

Երազն էր անգամ մը իր ծննդավայրը վերադառնալ, տեսնել ու ապրիլ գիւղին ծոցը, նորոգուիլ իր տեսարաններուն ու գեղեցկութիւններուն աւիշովը: Որովհետեւ, « Գիւղի տեսարանները, կը գրէր, իմ մեծագոյն ներշնչարանս կը կազմեն : Որքա՜ն կը ցաւիմ որ կարծես իրենց զաւակը չեմ իմ բանաստեղծութեանս մէջ : Այն ատեն աւելի ինքնատիպ եւ ազդող կ'ըլլայի »:

Այս ակնարկութիւնը կը վերաբերի մանաւանդ առաջին հատորին, «Ծխածան»ին, որուն մասին իր ինքնադատութեան փորձ մը խորագրով արձակ գրութեանը մէջ ունի հետեւեալ ճիշդ դիտողութիւնը· «Այս գիւղը (Բինկեան) որ իր ծառաստաններն ու պտղատու այգիները իր գլխուն առած նստեր է, թէեւ ինքնին համակ բանաստեղծութիւն, զարմանալի է որ ժամանակին չէ ունեցած իր սիրերգակները, աշուղները, իր երգերը ամէնն ալ Ակնայ մտքին ծնունդներն են՝ կամ անոնց այլայլումները (վարիանտ)· ուրեմն Մեծարենցին մնացեր է անոր առաջին «մտքի գինով»ը ըլլալու փառքը· սակայն, որքան ալ որ ան հպարտ զգայ ինքզինքը այս մասին, միւս կողմէն ալ չի կրնար չցաւիլ որ իր հաճոյքը անխառն չէ· որովհետեւ «Ծխածան» իր ծննդավայրին հարազատ ցոլացուցիչը չէ, կամ չէ կրցած ըլլալ, այնքան կանուխ բաժնուած ըլլալով անկէ· իսկ ինչ որ մնացած է իր քով անկէ, խանդաղատալի մանկականութեամբ մը յիշակերտուած, անշուշտ պիտի չբաւէր հզօր լիութիւններ արտայայտելու »:

Եւ հիմա որ իր նկարն ունիմ աչքերուս առջեւ, այս տողերը կ'ուզեմ վերջացնել իր գրչի եւ հոգիի եղբայրակիցներէն Գեղամ Բարսեղեանի հետեւեալ տողերով ·

« Ա՜հ, իր եղբայրական դէմքը, խոհալիր աչուրներուն բարութեամբը ճառագայթուած, պայծառ, իր սիրազորով ձայնը, իր յատկանշական շեշտը, գաւառացի տղու մաքրասիրտ անկեղծութեամբը թրթռական, իր ժպիտը՝ լուսածագ ու յետոյ բոլորովին լուսեղէն ու քաղքենի ստութիւններու եւ արուեստականութիւններու արմկահարումներուն մէջ՝ ինքզինքը չկորսնցնող իր պանդուխտ հոգին, պարզ, վսեմ, քաղցր »:

Արձակ գրութեան մը մէջ, որուն վերնագիրն է «ինքնադատութեան փորձ մը», Միսաք Մեծարենց հետեւեալ դատումներն ունէր իր ստեղծագործութեան մասին.

« Առաջին արտադրութիւններս իրենց մէջ ունին անարժէքներ, հեղինակը խոհեմութիւնն ունեցեր է անոնց մէկ մասը կապոցէն դուրս թողելու: Տակաւին նետուելիքներ կային անշուշտ: Երկու շրջանի կրնանք բաժնել ոտանաւորներու շարքը: Սկզբնական շրջանը խարխափանքի շրջանն է, եւ միւսը, որուն մէջ աւելի գիտակից է եւ ինքնավստահ: Ա. շրջանը յատկանշող քերթուածներուն մէջ զգացումները անստոյգ են, ազդեցութիւններ կը մատնեն, ինքնատպութեան հետքը չեն կրեր: Երկրորդ շրջանին մէջ բանաստեղծը կը ցնցուի քիչ մը, շրջափոխութեան կ'ենթարկուի իր արուեստը, թէեւ դեռ չի կրնար ամբողջովին վանել սովորականը : «Ծխածան»ը հասուն եւ բազմակողմանի գործ մը չէ, տարակոյս չկայ որ վիժած գործ մըն ալ չէ: Մութին մէջ խարխափանք մը չէ, նշմարուած ճամբաներու լոյսը կը թրթռայ հոն: Հեղինակը մտային զարգացման լիութեանը մէջ չէ թեւակոխած: Ակներեւ է որ համաշխարհիկ բաղադրութիւններ չունի իր սիրտը· պզտիկ, տաք, մեծ անձնականութիւններ միայն ունի դեռ եւ ամբողջովին բնութիւնով տոգորուած չէ»:

Յաջորդ յօդուածով մը փորձենք սահմանել Միսաք Մեծարենցի բանաստեղծութեան նկարագիրը եւ այն դերը որ իրաւամբ անոր կը վերագրուի մեր գրականութեան մէջ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

''ՄԼՈՒԿԸ''

Մոնմարթրի բարձունքին ստորոտ, տ'Անվէր հրապարակին վրայ կեցած է կոկիկ ու սիրուն թատրոն մը՝ Թէաթր տը լ'Աթըլիէ :

Ֆրանսական ժամանակակից թատրոնի պատմութեան մէջ խնկելի յիշատակ մը թողած անուններու՝ Շարլ Տիւլէնի, Փիթոյէֆի, Լուի Ժուվէյի եւ Կաստոն Պաթիի ստեղծագործ շունչն ու հովանաւորութիւնն կը սաւառնի այդ թատրոնին երդիքին ներքեւ, ուր անհետացած վարպետներուն արժանաւոր մէկ աշակերտը՝ Անտրէ Պարսաք կը տանի ներկայիս մրջնային աշխատանք մը :

Արդարեւ, այս տաղանդաւոր բեմադրիչը նոյն թատրոնին մէջ կը ներկայացնէ այժմ խորհրդային Ռուսաստանի մեծագոյն բանաստեղծներէն մէկուն՝ Մայաքովսքիի մէկ երկը՝ «Մլուկը »:

Խօսելէ առաջ Անտրէ Պարսաքի ձեռնարկին մասին, ներկայացնենք հակիրճ մէկ պատմականը Մայաքովսքիի անձին ու գործին :

1929ին, Մոսկուայի մէջ անձնասպան կ'ըլլար ռուս մեծ բանաստեղծը Մայաքովսքին, 37 տարեկանին :

Իր մահէն հազիւ քանի մը ամիս առաջ կ'երեւէր իր թատերական մէկ գործը՝ «Մլուկը», որուն համար սկզբնական շրջանին մայրաքաղաքին ռուս քննադատները վերապահեցին «քանդիչ» հանգամանք մը եւ խստիւ քննադատեցին գործը :

Այսօր, սակայն, Մայաքովսքիի «Մլուկը» մեծ խանդավառութեամբ կը ներկայացուի Խ. Միութեան բոլոր քաղաքներուն մէջ, արժանանալով ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան մը: Անոր նախկին «քանդիչ» հանգամանքը կը թուի թէ այլեւս ոչ ոքի մտավախութիւն կը պատճառէ :

Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանար, սակայն, Մայաքովսքիի գործին «քանդիչ» հանգամանքը :

Իր գործը բաժնուած է երկու մասերու: Առաջին մասին մէջ, հեղինակը անարգանքի սիւնին կը գամէ առկէ երեսուն տարի առաջուան կոմունիզմը, իսկ երկրորդ մասին մէջ, ուր անցքը տեղի կ'ունենայ 1979ին, դարձեալ նոյն խիստ ոգիով կը քննադատէ ու կը դատափետէ կոմունիզմը, այս անգամ մեքենայացած եւ բոլորովին անմարդկային կոմունիզմը:

Իր հերոսը՝ Փրեսիփքին, պրոլետար մը, 1928ին, յեղափոխութենէն կը սպասէր այն, ինչ որ իրականին մէջ այս վերջինը չի կրնար տալ իրեն: Փրեսիփքին, իր անունին կոշտ ու կոպիտ հնչականութիւնը մեղմացնելու միտքով կը փոխէ զայն եւ կը կոչուի Փիէր Սքրիփքին եւ կ'ամուսնանայ Էլզեվիր Վերածնունդի հետ, նախկին մանիքիւռ մը որ կարօտն ունի ցարերու ռէժիմին: Ամուսնութիւնը տեղի կ'ունենայ սլաւական խօլ խրախճանքի մը մէջ, վոտկան ջուրի պէս կը հոսի եւ հարսնեւորները մոռնալով որ կը գտնուին կոմունիզմի հովանաւորութեան ներքեւ, խելայար եւ անյապաղ կը պարեն արեւմտեան քաղքենի պարեր ...

Վերջապէս, Մայաքովսքիի այս գործը, որ ներկայիս երկու տարիէ ի վեր կը մնայ Մոսկուայի թատրոնի յայտագրին վրայ եւ ամէն օր կը ներկայացուի, անջատ անջատ, փոքրիկ սքէչներու հաւաքածոյ մըն է, ուր շարունակաբար բեմին վրայ կ'երեւին կրկէսի մը յատուկ բոլոր տեսարաններու վազող գործեր, յարաշարժ տէքօռներ, մեքենաներ, զանազան գոյներով լապտերներ, բարձրախօսներ, շարժանկարի պաստառներ, կենդանաբանական պարտէզ, ուր վանդակի մը մէջ արգելափակուած է հերոսը՝ մլուկի մը նման ...

Անտրէ Պարսաքի խումբը, բազմամարդ, կը խաղայ, կ'երգէ, կը պարէ ու կը կայտռէ ... խօլաբար :

Այս խումբին մէջ, մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է երիտասարդ դերասան մը՝ Իվ Արքանէլ, որ մեծ յաջողութեամբ կը տանի Սքրիփքինի դերը :

Իր խաղընկերները՝ Ժան լը Փուլէն, Մոնա Կոյա, Կի Ռիերոլ, Ռոժէ Սաժէ, Լիւսիէն Իւպէռ եւ բազմաթիւ ուրիշներ արժանաւոր խաղարկութեամբ մը կը շրջապատեն հերոսը :

Ֆրանսական մամուլը այնքան ալ խանդավառութեամբ չէ մօտեցած Անտրէ Պարսաքի այս ձեռնարկին :

Անոնք համաձայն են թէ՝ Անտրէ Պարսաք բաւում ջանք, աշխատանք եւ տաղանդ է վատնած, վհատեցուցիչ արդիւնքի մը հասնելու համար :

Կ'ըսեն նոյնպէս, որ Մայաքովսքիի այս թատերակը, իբրեւ բեմական կառուցուածք եւ յղացում, յատկանշական արժանիք մը չի ներկայացներ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (340)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԶ.

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՎԱՆՔԸ

Նրա դէմքը փայլում էր, ինչպէս փայլում է դէմքը մի աղքատի, երբ գանձ է գտնում : Ես այժմ մի առանձին յարգանքով էի նայում նրա վրայ, որին առաջ մի մեծ բանի տեղ չէի դնում: Նա հին լեզուներ գիտէր, նա հին, գործածութիւնից ընկած, տառերի վերծանութիւնն էր իմանում : Նա սովորել էր եւ մի առարկայ, մի գիտութիւն, որի մասին ինձ ոչինչ չյայտնեց : — Դարձեալ մի գաղտնիք, դարձեալ մի հանելուկ, որ մնում էր ինձ լուծել ...

Զարմանալի բան է, թէ ինչպէս մարդ մի նոր կերպարանք է ստանում մեր աչքում, երբ փոխում ենք մեր նախապաշարմունքը, մեր կարծիքները նրա մասին:

Առաջ, երբ ես համարում էի նրան մի հասարակ գործիչ, — թէեւ լաւ ձիաւոր եւ քաջ երիտասարդ, — նա բոլորովին այլ տպաւորութիւն էր գործում իմ վրայ: Իսկ այժմ, երբ նայում էի նրա վրայ, որպէս մի ուսումնական անձի վրայ, ամէն ինչ նրա մէջ փոխուած էի տեսնում: Նրա դէմքի արտայայտութիւնն անգամ փոխուել էր իմ աչքում: Վաղեմի խստութիւնը մեղմացել էր, եւ ես նշմարում էի այնպիսի խորին, անբացատրելի գծեր, որպիսիները կարդում էր նա այն խորհրդաւոր մագաղաթների վրայ, որ բռնած էր իր ձեռքում : Այժմ նրա ձայնն անգամ այլապէս էր հնչում, քան թէ առաջ, — մի անոյշ, սրտի խորքը թափանցող ձայն, որ ջերմ համակրանք էր ազդում :

Այժմ նրա խելացի աչքերի խորութեան մէջ նկատում էի ես անսահման հեզութիւն, անսահման առաքինութիւն, ներշնչուած բարձր, աստուածային գաղափարներով :

Նա այնպէս երկիւղով եւ զգուշութեամբ էր շօշափում մագաղաթի ցեցակեր թերթերը, որ, կարծես թէ, դիպչում էր իր սրտի ամենանուրբ թելերին: Մի փոքրիկ կտոր նրանցից պատառուելիս, նրա սրտից մի բան պատառւում էր եւ ամբողջ մարմնով դողում էր նա : Ինձ թւում էր, որ միանգամից նա փափաքում էր իմանալ, թէ ի՞նչեր էին թաղնուած այն հին, մոռացուած թերթերի մէջ :

Ես ընդհատեցի նրա պարապմունքը, հարցնելով.

— Ասլանը շատ ուշացաւ :

— Ի՞նչ զարմանալու բան կայ, — պատասխանեց նա ժպտալով.— բժիշկ եւ կաթողիկոս, ի հարկէ, միշտ նիւթ կը գտնեն խօսալու: Ձեզ հետ դանակ ունէ՞ք, — փոխեց նա խօսքը :

Ես տուեցի նրան իմ դանակը: Նա աշխատում էր բաժանել երկու միմեանց կպցրած թերթեր: «Այդպէս կարելի է փչացնել, պէտք է մի հեղանիւթով լուծել սոսինձը», — խօսում էր ինքն իրան: Դանակը մի կողմ դրեց, վերկացաւ իր խուրջինի մէջ մի բան որոնելու :

Թէ ինչ ժամանակ վերադարձել էր Ասլանը կաթողիկոսի մօտից, կամ մինչեւ գիշերուայ ո՞ր ժամը Ջալլադը զբաղուած էր իր մագաղաթներով, — ես տեսնել չկարողացայ, որովհետեւ անգործութիւնից քունս տարաւ, եւ աչքերս բացայի այն ժամանակ միայն, երբ առաւօտեան արեգակի ճառագայթները ներս էին շողացել մեր խուցի նեղ լուսամուտներից : Անապատում լինել եւ այնպէս հանգիստ քնել, — դա աներեւակայելի բան է: Գիշերը որքան տանջեցին մեզ Կտուց անապատում: Բայց այստեղ ոչ ոք չբախեց մեր դուռը, ոչ ոք չարթնացրեց մեզ, ժամ հրաւիրելով, թէեւ այստեղ եւս միաբանները սովորութիւն ունէին գիշերային ժամերգութիւններ կատարելու :

Ասլանը սովորականից աւելի ուրախ էր· ուրախ էր եւ Ջալլադը: Նրանք շտապեցրին ինձ շուտով հաւաքել մեր իրեղէնները, որ ճանապարհ ընկնէինք: Կղզու ափում սպասում էր մեզ վանքի նաւակը: Մենք նախ գնացինք կաթողիկոսի մօտ, նրա աջը համբուրեցինք եւ առինք նրա օրհնութիւնը :

Բարի ծերունին արտասուքը աչքերում ճանապարհ դրեց մեզ, որպէս մի գթառատ հայր, որ ուղարկում է իր որդիներին դէպի հեռու աշխարհներ, մարգարիտներ որոնելու : Մի քանի աբեղաներ բերեցին մեզ մինչեւ կղզու ափը :

Մեծ շնորհակալութեամբ բաժանուեցանք մենք այդ առաքինի կրօնաւորներից, որոնք այնքան անմոռանալի յիշատակներ թողեցին իմ մէջ... Մօտաւորապէս մէկ ժամից յետոյ, նաւակը մեզ հանեց ցամաքը: Այստեղ, «գրսի տան» մէջ, պահուած էին մեր ձիաները: Նըստեցինք եւ շարունակեցինք մեր ճանապարհը ...

ԻԷ.

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Երեկոյեան մենք անցում էինք Կապուտ Կող կոչուած լերան կապտագոյն ձորերի միջով : Այդ լերան պատմական անունը, մեր հին գրիչներից հետզհետէ աղաւաղուելով, կոչուեցաւ Ընձաքիարս, որ Ընձակայ – քար բառի փոփոխութիւնն է :

(Շար·) ՐԱՖՖԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պարոնվարդեան, Օր. Մառի Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Աչրքկէօզեան (Պուքրէշ), Այրի Տիկին Էլիզա Բարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճիւհէրեան, Այրի Տիկին Զարդար Վէլէտեան, Օր. Բ. Վէլէտեան, Այրի Տիկին Շողիկ Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Ասատուրեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Վէլէտեան, Արամ Վէլէտեան, Սարգիս Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Սէրճանեան, Տէր եւ Տիկ. Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Արապեան, Այրի Տիկին Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկին Մեծպաքեան, Տէր եւ Տիկին Շամիքեան, Պ. Թաւլոր Գառնիկեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Գառնիկեան, ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց հօրեղբօր, ազգականին, կնքահայրին, խնամիին, քաղաքացիին, բարեկամին՝

ՆՇԱՆ ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 28ին, 69 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը այս Շաբաթ, Յունուար 31, ժամը 10.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօ Փարիզիէի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտոյի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Փարիզ Արմաղանեանի իր հօր մահուան առթիւ եւ այս տխուր առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման: (Կապոյտ Խաչի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լեւոն Մողեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին ողբացեալ՝

ԼԵՒՈՆ ՄՈՂԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Փարիզի Կեդր. Կոմ. Յանձնաժողովը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Պ. Ստեփան Տամլամեան երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան հինգ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան երկու հազար ֆրանք ողբացեալ Պ. Լեւոն Մողեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

Պ. Ալպէռ Աչճեան տասը հազար ֆր. իր սիրեցեալ ծնողաց յիշատակին:

×

ԼԻՈՆԻ Ազգ. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մամուրեանէ հինգ հազար ֆրանք, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարդանանցի առթիւ այս Հինգշաբթի առտու ժամը 10ին: Ներկայ կ'ըլլայ Ալֆորվիլի դպրոցի աշակերտութիւնը:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Երուանդ եւ Արմենակ Արապեաններ, Պ. Թովմաս Թօմաքինեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, իրենց եղբօր, տագրոջ եւ քրոջ զաւկին՝

ՆՈՒՊԱՐ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ (մահը պատահած է Ամերիկայի մէջ):

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Սիմոնեան եւ զաւակը Սարգիս – Աւետիս (Ալֆորվիլ) իրենց յոյժ սիրեցեալ եղբօր եւ հօրեղբօր Վահան Սիմոնեանի (Պոլիս) կսկծալի մահուան առթիւ, կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Աղքատախնամին, երկու հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան, եւ երկու հազար ֆրանք Ֆ. Կ. Խաչի օդափոխութեան կայանին: (Առաջին երկու գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կ. եւ Մարտիկներու Միութեան:

Տեղի պիտի ունենայ 31 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ ուշ ատեն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Օրքէսթրը ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած է երգելու.—

Օր. ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Որ պիտի երգէ հայերէն եւ ֆրանսերէն:

Սիրով կը հրաւիրենք Վիէնի եւ շրջաններու Հայութիւնը՝ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, քաջալերելու Հայ երգը եւ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը:

Մուտք 300 ֆր.:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Թոքատի Հայր. եւ Ռոնի սու Պուայի Մշակութային Միութիւնները Գալաքեան սրբազանի եւ վեց քահանաներու դամբարանի կառուցման ի նպաստ միացեալ հանդէսը տեղի կ'ունենայ 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր Թէատրը Փօլ Ֆարալիք սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կարտանէն ընկեր Ն. Սարգիսեան իր եղբօր որդւոյն Ասատուր Սարգիսեանի ամուսնութեան առթիւ հազար ֆր. կը նուիրէ:

ՀԱՅԿ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի մէկ փետրուարին, ֆրանս. ժամով 10.30ին Վատիկանի ձայնասփիւռ կայանը, հայկ. Ս. պատարագ պիտի ձայնասփռէ հետեւեալ ալիքներուն վրայ.

Կարճ ալիք 19.84, 25.67, 31.10:

Միջին ալիք 196:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազրիլ – Սելոր – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն «Համազասպ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուրբաթ, ուր Շրջ. Կոմիտէն ներկայ պիտի ըլլայ իր կազմով: Ժամը 21ին:

× «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն իր կազմով: